

Domingo de Paz,

Sermonum in quibus vere christiani hominis specimen exhibetur per R. P. F. Dominicum a Pace Lusitanum Ulysponensem sacri ordinis praedicatorum qui ob illustrem concionandi rationem, merito sibi praedicatoris Hispani claris, nomen comparavit; tomus secundus. Quod quidem opus pijs omnibus, sed divini potissimum verbi concionatoribus non minus utile, quam necessarium est. Ad summum lectoris commodum, atque usum triplex additus est index [...]

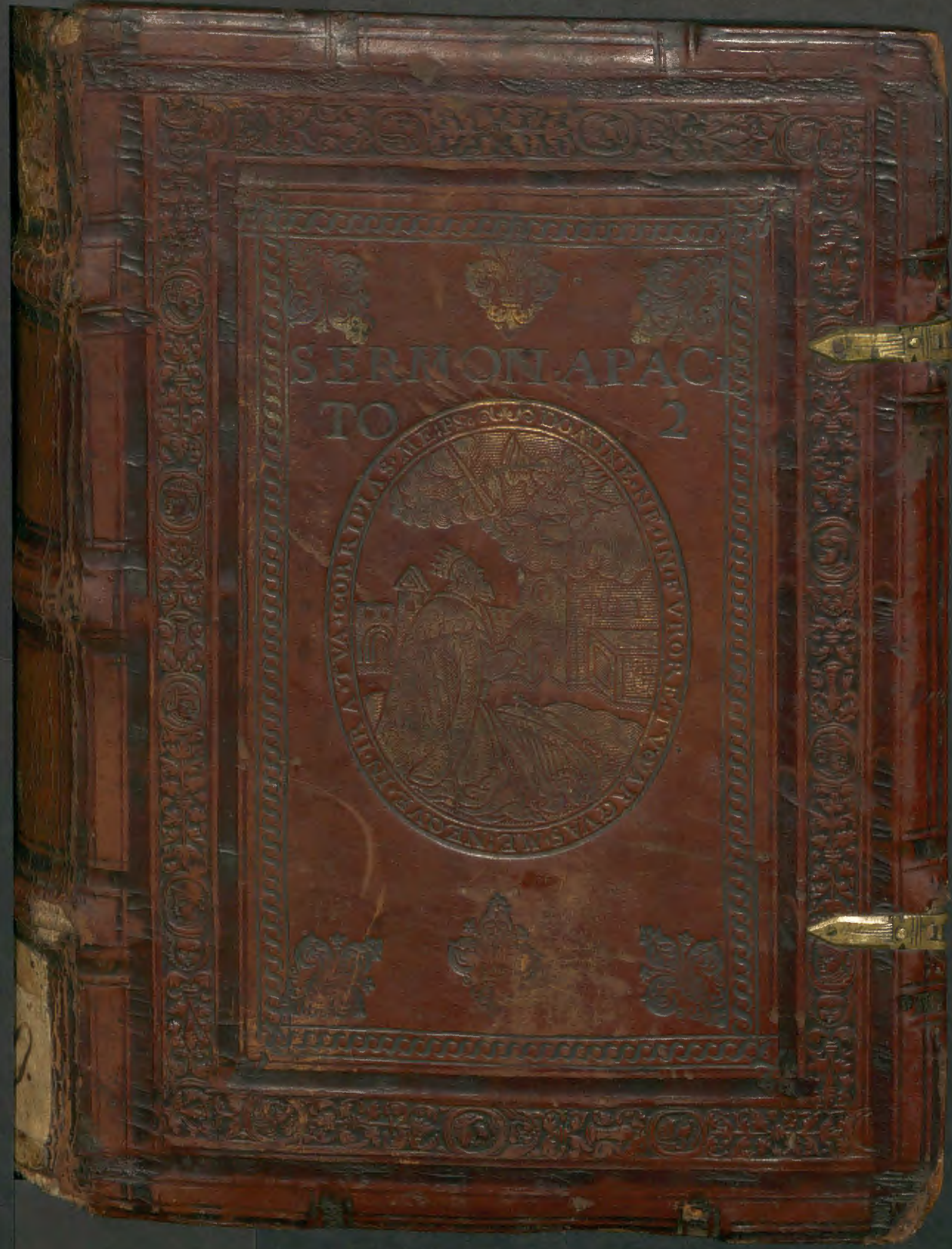
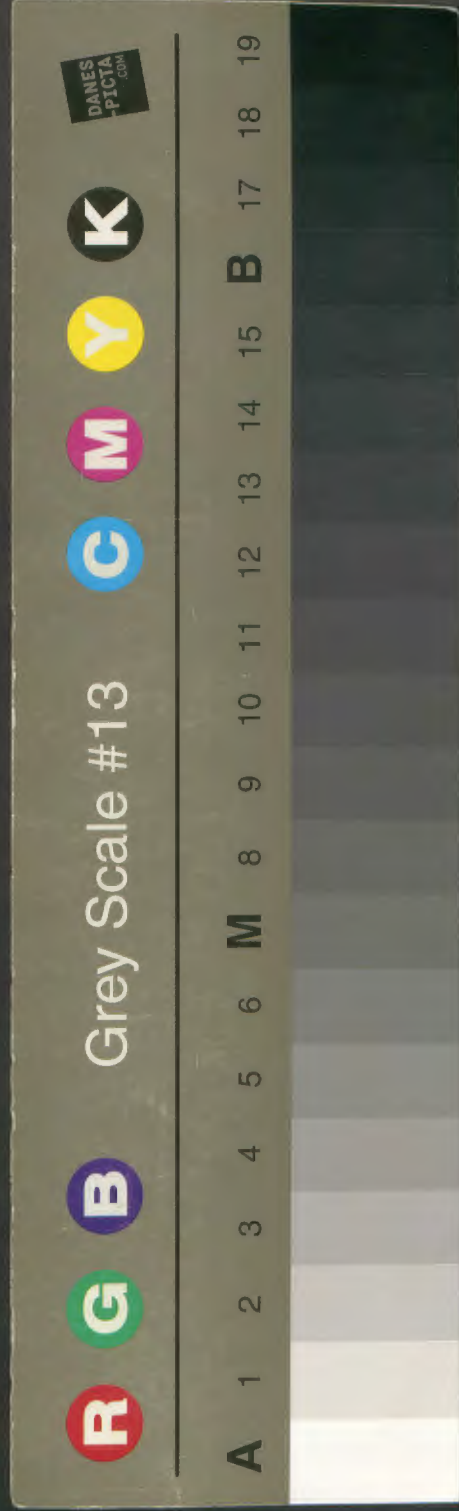
Venetiis, Apud Franciscum Zilettum, 1580

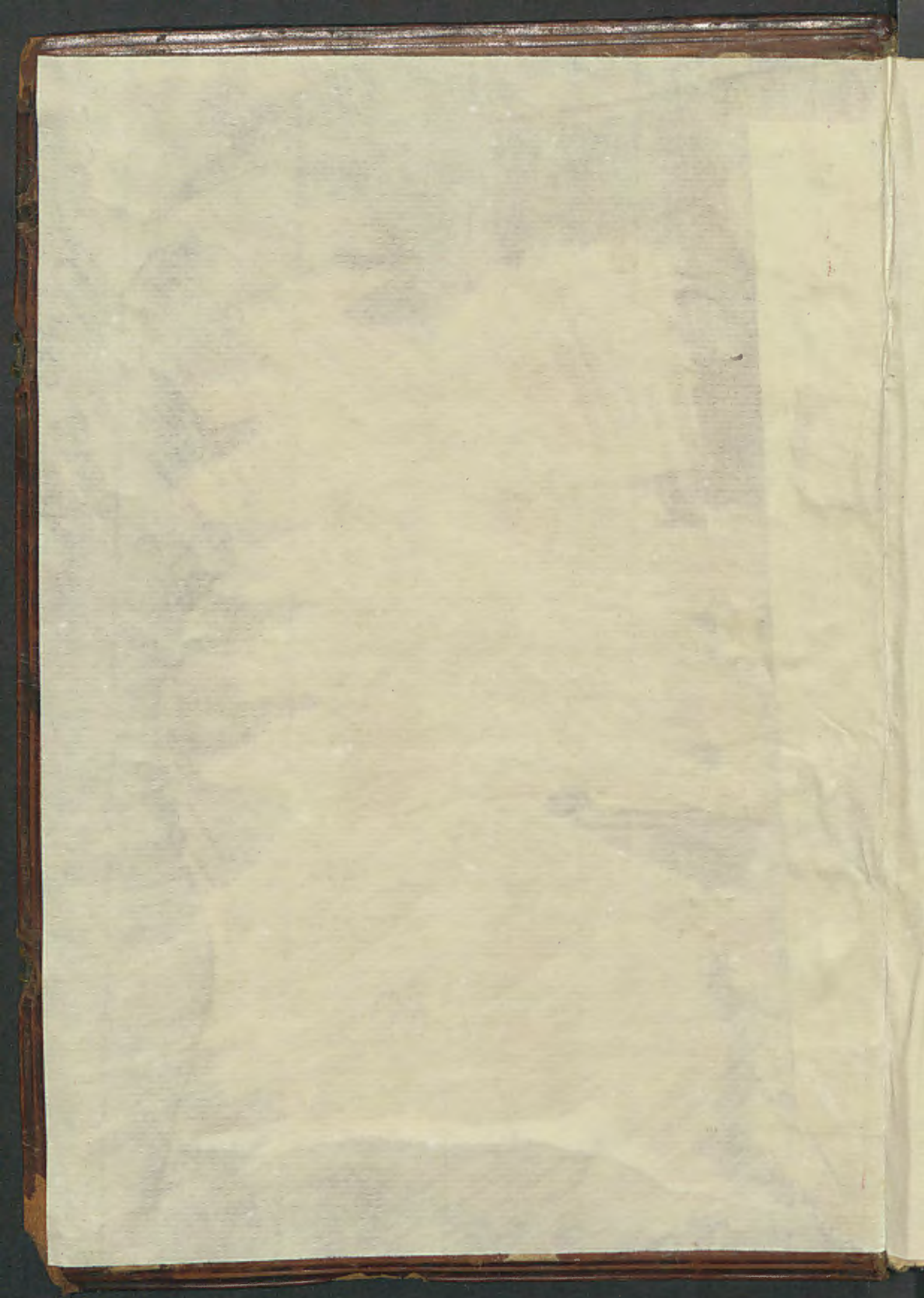
Biblioteka Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego
w Białymstoku, sygn. S-984

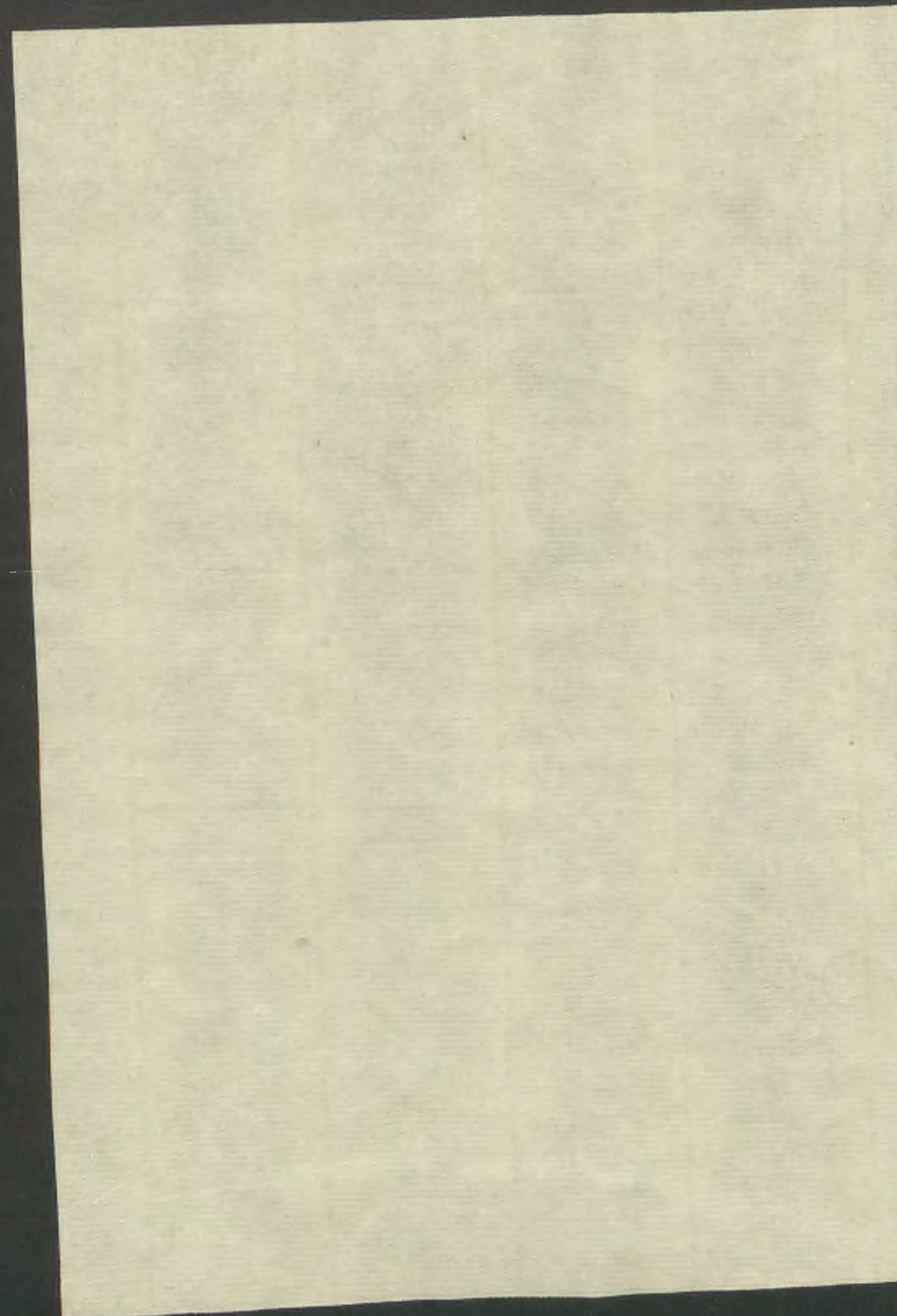
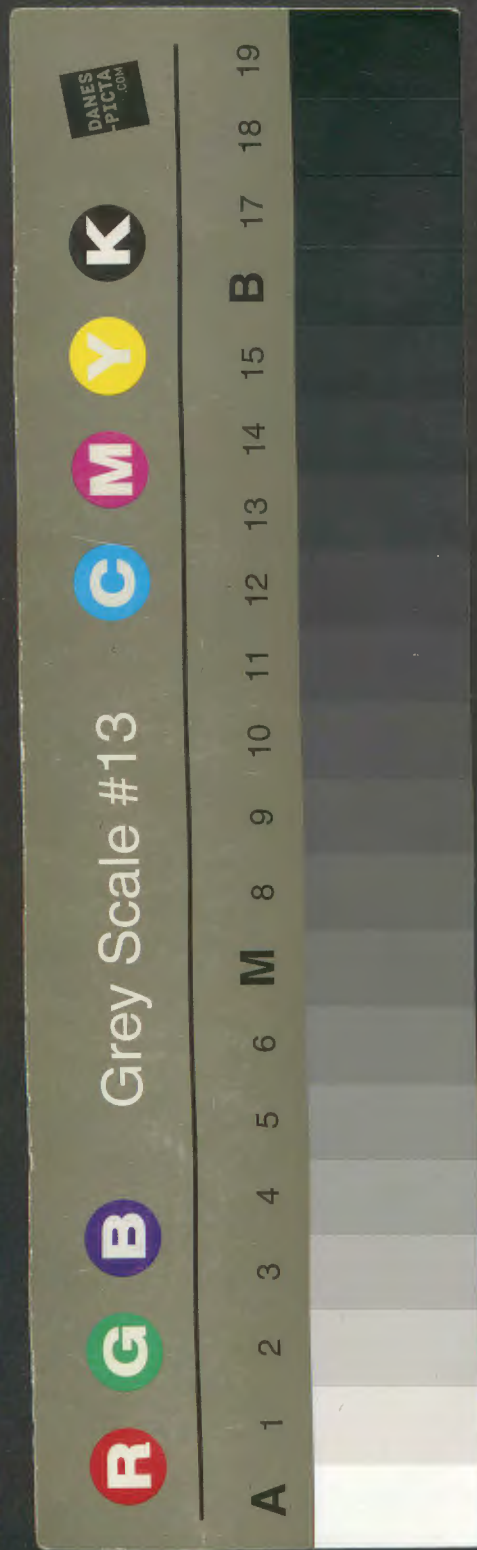
Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

SERMONVM IN QVIBVS VERE CHRISTIANI HOMINIS SPECIMEN EXHIBETVR

Per R.P.F. Dominicum à Pace Lusitanum Vlyssponensem
Sacri ordinis Prædicatorum:

Qui ob illustrem concionandi rationem, meritò sibi Prædicatoris
Hispani clariss. nomen comparauit;

TOMVS SECVNDVS.

Quod quidem opus pijs omnibus, sed diuini potissimum
uerbi concionatoribus non minus utile,
quàm necessarium est.

Ad summum lectoris commodum, atque usum triplex additus est Index.

Quorum primus rerum memorabilium, ac insignium
sententiarum catalogum indicat.

Secundus Sacræ scripturæ locos interpretatur.

Tertius libri totius doctrinam iuxta locos communes, & ordinem
Euangeliorum, quæ in Aduentu, & Quadragesima
proponuntur, explicat.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Franciscum Zilettum. M D LXXX.

178. 1. 2. reliqua: reliquas. ibid. 2. marg. 1. a populo: ab Apostolo. 189. 1. 14. nos
 odio prosequi, hæc uerba, ponenda sunt lin. 16. post illa uerba præcipit, ut sit sensus;
 præcipit nos odio prosequi, ut qui spirituales &c. 190. 2. 32. immo: ima. 191. 1. 28.
 addidimur: adiicimur. & 36. perfectum: profectum. 191. 2. 4. plenosque: plerosq; 192.
 2. 13. quali à re: quali aue. 193. 1. 19. dux: duce. ibid. 2. 3. intuitur: innuitur. &
 17. negocijs: negocium. 194. 2. 20. uiros: uiro. 195. 2. 6. circūlatus: circumdatus.
 197. 1. 1. quo: quod. & 23. exiguus: exigua. & 33. mortis: meriti. ibid. 2. 15. fa-
 ctus est: factus est. 199. 2. 7. parcas: paras. 200. 1. 20. fanciata: lauciata. & 29. ostiū:
 oisium. 201. 1. 28. quæ sunt: quæ tua sunt. 202. 2. 15. poenas in futura, poenas
 quas in futura. 203. 2. 23. existimarem: existimarent. & 27. uisti: uictus. 204. 1. 6.
 palestus: palastris. ibid. monocolam: monoculum. 210. 1. 31. innumerum: in nu-
 nerum. 211. 2. 24. præcipitare & intendat, præcipitare intendat. 213. 1. 17. simplex:
 supplex. 214. 1. 3. stultitia: iustitia. & 9. regens: urgens. & 10. calcor: calcar. & 33.
 at qua: at quia. 217. 1. 20. sequitur, sequetur. & 21. ipsi: ipsos. & 36. tripertitia:
 tripertita. ibid. 2. 18. delictas tegendas, oculendas: delicta tegenda atque oculenda.
 228. 1. 15. carius: carnis. ibid. æquis: equus. & 23. thorum: Thomam. 231. 1. 4. Ec-
 clesiasticam: ecclesiam. ibid. 2. 3. imburo: imbuto. 232. 1. 6. non sitis: non sitis. 235.
 1. 26. cruore: more. & 2. 7. uolens: nolens. 238. 1. 21. proficiabor: propitiabor. 240.
 2. 29. obfirmari dicens, obfirmati dicent. 240. 1. 3. patrum: fratrum. 244. 2. 20. ostē-
 endi: ostendit. 245. 1. 22. Refertur: defertur. 249. 2. 19. uia: tua. & 30. sibi: fui.
 250. 1. marg. 1. Monte: non te. & 9. nequeat; nequit. ibid. 2. 18. ultro: ultio. |
 251. 1. 19. quod: q; & 30. quod: q; ibidem 2. 6. idue: idne. 252. 1. 23. eferas:
 effarus. ibid. 2. 33. aduersarij: aduersarium. & 37. iures: curas. 253. 1. 26. ulcisci:
 cum ulcisci. 255. 1. 11. Ad peccatum: At peccatum. & 37. astu: astu. ibid. 2. 33. le-
 nis: leuis. 256. 1. 9. obit: obest. 257. 2. 9. natio: ratio. & 18. recenseret: te cense-
 ret. 258. 1. 21. rosa: rosæ. & 28. conuiuantibus: conuitiantibus. 259. 2. 34. nullum
 quæ peccatum: nullum peccatum. 260. 1. 24. resipiscat: resipiscant. & 27. mihi:
 mitti. ibid. 2. 33. uigna: pugna. 262. 1. 36. pendenti: pendendi. ibid. 2. 31. Norat,
 non: uorat, nonne. 263. 1. 37. uos: nos. ibid. 2. 14. uideam: Iudæam. & 31. benefi-
 cium: beneficium. 264. 1. 15. demum: domum. & 37. iniurias: iniurius. ibid. 2. 24.
 perpetraturum: perpetratorum. 265. 1. 9. obsoluta: absoluta. ibid. 2. 30. non omnes:
 nos omnes. 267. 1. 25. prior: priori. & 37. idolatria: idolatra. 268. 1. 16. arborum
 & cacumina. Arborum cacumina. ibid. 2. 12. ego: ergo. 269. 2. 34. singulare: singula
 rem. 270. 2. 10. apta: aptam. 271. 2. 24. abba: alba. 276. 2. 4. curam. curat. 270. 1.
 13. leuis: lenis. 284. 2. 15. non eius ne: nonne eius. 21. sinistri: sinisti. 288. 2. 19.
 uannos: Nannos. 290. 1. 20. fauendo: faciendo. & 25. pauper: pauperi. 292. 2. 7.
 plana: plenè. 293. 1. 28. partes: per res. 294. 1. 8. & 9. archam: arrham. 295. 1. 17.
 ostendit: offendit. & 27. ut non: at non. 296. 1. 27. suscitantes: sciscitantes. 305. 1. 7.
 defunt: ex sunt. ibid. 2. 37. amorum: annorum. 307. 1. 23. augerem: augerent. &
 27. securis: scurris. ibid. 2. 1. coactes: coarctes. & 8. tuo tamen: de tuo tamen. 308. 1.
 34. cum data: circumdata. ibid. 2. 15. domum: donum. & 22. mirabilis: miraberis.
 309. 1. 31. suo: tuo. ibid. 2. 4. est: es. & 34. multum: uultum. 311. 2. 8. se: sic. & 37.
 Deus: dens. 312. 1. 1. hælmones: heluones. 317. 1. 1. ablaturum: abbaturum.

Cætera errata, quæ diligens lector per se emendare poterit,
 prætermittenda hic duximus.

Errata sic corrigenda.

Fol. 6. pag. 1. lin. 36 homine. nomine 8. 1. 37 inditionem. in ditionem
 19. 2. 27. profuit potuit. 23. 1. 5. immo. uno. & in marg. quid proprium: quid per
 primum. 24. 1. 1. lucruebatur; luce utebatur. 29. 1. marg. possidetur: non possi-
 detur. 34. 1. 23. possit: profuit. 40. 1. marg. præcipimus: præcipuus. 52. 2. 24. Rex:
 Lex. 64. 1. 5. per tuis: apertius. 68. 1. 35. maneat: moneant. 71. 1. 12. pater face-
 ret: patefaceret. ibid. 2. 12. iniustum: inustum. 96. 1. 14. sinistra: dextra. 99. 1. 4. no-
 ste nosse. 109. 2. 15. laureleo: aureola. & 17. timentibus: diligentibus. 112. 1. 20.
 superborum: super bonum. 121. 2. 31. ab d'euu. a'liu. & 32. incitatus: incita-
 tius. 122. 1. 17. Bernardus: Gregorius. 143. 2. 11. tunc expleri: tunc n. expletur.
 & 21. uidetur. uidetur potest dici. 143. 1. 1. naturalis: naturalia. ibid. 2. 39. mo-
 nere: morere. 146. 1. 7. sit: sic. 129. 2. 34. anno: an non. 150. 1. 1. dedisse: desisse.
 152. 1. marg. elementario: elementa non. 152. 2. 3. ferre: fere. 153. 1. 20. incescere:
 lucefcere. 154. 1. 28. nimis: minimis. ibid. 2. marg. Dānari: damnati. 176. 1. 4. potest:
 non potest. 160. 2. 8. debet: non debet. 162. 1. 24. te: me. 163. 1. 10. pœna: penē. 166. 1. 27. hoc:
 hos. 167. 1. 3. disicietur: deicietur. 167. 2. 3. simus: summus. 167. 2. 17. declinam:
 declinando. 169. 1. 13. uiolare: uolare. & 12. imminetia: imminet. 172. 2. 16. tant:
 tantum. 173. 1. 28. nimis: minimis. ibid. 2. marg. Dānari: damnati. 176. 1. 4. potest:
 non potest. 180. 1. 26. orenis: oriens. 181. 2. 13. ac: at. 182. 1. 18. caute: cause. 185.
 1. marg. ult. ortus: ouis. 187. 2. 22. se: te. 192. 2. 21. diu: dici. 196. 1. 1. remedia:
 re media. 195. 1. 33. Dei: rei. 197. 2. 30. cum: cum. 198. 1. 14. quibus: qui fuit. ibid.
 2. marg. ult. honoris: amoris. 199. 2. 7. impatienti, & mag. impatientiæ. 202. 1.
 11. exageremus. Ex, ageremus. 203. 2. 17. sion: signum. 209. 2. 14. prudentibus: pro-
 deuntibus. 210. 2. 14. apud: ad. 211. 1. 3. in corpore: corpore. 211. 1. 8. astor:
 cor. 211. 1. ult. Platone, superfluum est. 212. 1. 29. Ad: et. 213. 1. 25. Vnio: Vnitas.
 ibid. 2. 23. Si: Sic. 214. 1. 7. alijs: alks. ibid. 2. 26. corrigitur: Corrigitur. 215. 2. 9.
 quæsumus: querimus. 218. 1. penult. Cum: uim. ibid. 2. 15. credit: cedit. 219. 1. 15.
 imbellus: imbecillus. ibid. 2. 8. Factus: Tactus. 220. 2. marg. competit: cor petit. 221.
 2. 18. in: ni. 222. 1. 1. distis: dicitis. 225. 1. 9. Tu cor conscien. tu. conscientia. & 35.
 prouocari: prouocastis. 226. 1. 24. Deum: decem. ibid. 2. 12. potuisset: posuisset. 229. 1.
 11. Deus, reus. 230. 1. 20. hominis totius: homo totus. ibid. 2. 3. Hanc: ad hanc. 237.
 1. 28. temoprar: temperat. 239. 1. 9. indicium: iudicium. & 2. 19. nec: meæ. 239. 2. 32.
 operam: operandi. 240. 1. 24. uiam: in usam. 242. 1. 36. uentre: nempe. 243. 1. 2. com-
 misisti, non commisisti. & 4. suas: tuas. 245. 2. 26. caliditatem: calliditatem. 248. 1.
 10. iustitiam, iniustitiam. ibid. 2. 18. Vnam: unā. 249. 2. 7. sui: seu. & 20. notibus:
 motibus. & usque uiuum: unusquisque ciuium. 250. 1. 33. benignas: benignus. ibid.
 2. 37. his: is. 251. 1. 3. commotione: commotiones. & 24. mergar: mergam. 255.
 1. 16. animum: anima. 256. 2. 30. iubentem, cubantem. 259. 2. 31. præceptura: pei-
 ceptura. ibid. 36. pro me: per me. 263. 2. 20. profecto: perfecto. 264. 2. 6. iubet, super-
 fluit. & 27. daret: duret. 265. 2. 25. Amanti: amantis. 266. 1. 32. Vnam: Vnum. 265.
 1. 32. terdūci, perdūci. 259. 2. 9. immunē, non immunem. & 14. nō immunem: immu-
 nem. 269. 1. 33. at: ac. 270. 2. 7. feretū: feretur. & 35. Ad: at. 272. 1. 1. dalium: do-
 lium. & 37. per: præ. 275. 1. 37. in: ni. 275. 2. 29. quamquam: quamque. 276. 1. 13.
 præstantur: præstantion. 278. 1. 3. quoad: quod. 281. 2. 17. potest: potes. 283. 1. 32.
 potus: totus. 285. 1. 11. his: ea. & 26. reuela: remoue. ibid. 2. 23. Haas amoritariū. Naas
 Ammonitariū. & 20. freñis: fueris. & 17. Ethara: cithara. ibid. 2. 35. confringat. Con-

figat. 287. 1. 6. sic quod, sicq; . Marg. scriptum : seipsum . 291. 2. 16. comprehen-
sionibus : comprehensoribus. 294. 2. 7. Voluntatis : uoluptatis. 297. 1. 28. fiebat : scie-
bat. 300. 1. 3. unit : urit. 301. 2. 3. contra : præter . & 10. illius : illuc. 306. 2. ult. im-
patet : ima petet. 307. 2. 6. mentibus : furentibus. 308. 1. 1. narrant : nauant . 2. 35.
paternum : partuum . 311. 1. 5. manaus : manantem. & 7. spiritum : sanctum . & 27.
dicitur spiritum : dicitur Res spiritum . ibid. 2. 31. est : etiam . & 36. tam : tamen . 315.
2. 32. sum : fortior sum . & marg. ult. mortis : mentis . & marg. 2. Israelis : Isaac . 317.
1. marg. 1. dependit , descendit . 320. 1. 35. perficit , proficit . ibid. 2. 13. fructibus :
fluctibus . & 15. a cutis : a uentis . 321. 1. 16. mensuram : mens tua . 322. 2. 24. quàm :
quem . & 36. cum : cur . 323. 1. 5. & ut . 325. 2. 2. garricates : garrientes . 328. 1. 5. Ve-
ro : uiro . 330. 1. 4. conuentus : concentus . ibid. 2. 9. rubis : tubis . 332. 2. 20. generis :
gerere . 339. 2. 16. illud : aliud . 340. 1. 32. generatio : enarratio . 347. 2. 19. perfe-
ctionem : perfectiorem . 351. 1. 6. uitam : uiam . 355. 2. 27. alium : aliorum .

Errata secundæ partis.

3. 1. 6. ardente : ardentem . 4. 1. 8. cuiusquã : cuiusque . ibid. 2. 3. inducitur : induitur .
7. 2. 27. colligendum : diligendum . 15. 1. 30. nomine : homine . 36. 1. 30. semittere ,
remittere . 42. 1. 19. ut statuam : non ut statuam . 48. 2. 16. implexi : impleri . & 34.
nolito : nolite . 53. 2. 1. more : mox . 60. 1. 26. dices : discas . 61. 1. 12. mano , ma-
gno . 65. 1. 20. non : nunc . 66. 2. 25. sed : sit . 69. 2. 26. nec : ne . 72. 2. 19. solum : semel .
75. 1. 3. enim : unum . 77. 1. 13. ratione : oratione . 78. 1. 36. parue , præue . 83. 1. 18.
genere : gemere . ibid. 2. 26. Christus : Chrysostomus . 104. 1. 1. Dominus : pater . &
ult. pæno : penæ . 106. 2. 11. nunquid : non quod . 109. 1. 16. torqueat : torpeat . 111. 1.
ult. quasi : quæso . 113. 1. 11. perlustanti : percontanti . & 24. uiuit : uicit . ibid. 2. 1.
est : esse . 114. 2. 25. uestra : nostra . 115. 2. 26. mensis : mentis . 116. 1. 25. uos : nos . &
30. ad : ac . 117. 1. 29. partem : patrem . 118. 1. 3. Cum eruat , euni eruat . 122. 2. pe-
nule , facti : sancti . 123. 2. marg. redamantem : non redamantem . 129. 1. 26. uestris :
nostris . 130. 1. 3. permittit delectis , quod : permittit , delictisq; . 132. 2. 22. Proximo-
rum : proximum . 134. 1. 6. iuris : uiris . & 8. iuris : uiris . 134. 2. 10. adesse : adesse .
136. 1. 12. caro : choro . 139. 1. 10. nouerit : non erit . 141. 1. marg. inimicum : Con-
uitium . 144. 2. 8. genitum : genito . & 29. addidit : didicit . 146. 2. 31. respondi : spo-
pondi . 147. 1. 34. qua uero : quæ uero . & 2. 5. quisquam , & quidquam . 33. exoptat :
& optat . 148. 1. 19. in uis : in uitis . ibid. 2. 26. uota : uita . & 32. uobis : nobis . & 33.
uobis : nobis . 149. 1. 8. secunda : secunda . & 12. confidere : confidere . & 20. illi : illo .
ibid. 2. 19. ille : ille . & 21. uobis : nobis . 150. 1. 7. tu : te . & 18. si : sic . & 34. deueletur :
reueletur . 151. 1. 27. fantum : Tantum . 153. 1. 22. Paulus : paruulus . ibid. 2. 36. ama-
bile , atque ius : Amabilius . 154. 1. 8. proposueris : poposceris . ibid. 2. 21. at siueq; :
at si neque hoc . & 26. uirium : uitium . 155. 1. 28. insensus : insensus . ibid. 2. marg. 1.
in amicitia : inter impios . & 8. perpetutans : perpetuitatis . 156. 1. 31. creat : careant .
inuiui : inueniri . ibid. 2. 4. peruitam : perpetua . 158. 1. 3. neque : quique in . & 13. pater :
patet . 159. 1. 30. carcerati : carcerali . 160. 1. 2. a patris quam iugem : a patrisque iugo .
161. 2. 13. pererat : iecerat . & in marg. ult. mostijs plana : molestijs plena . 162. 1. 7.
quale : qualeve . 163. 1. 9. augi : angi . ibid. 2. 18. Charitas . Carites . 165. 2. 30. admittit :
admittit . & 33. que , quem . 168. 1. 9. nanque : nam qui . ibid. 2. 1. agri : acri . & 31.
ambitiosi : ambitio si . 169. 2. 36. publica : publicat . 170. 1. 30. huc : hunc . 173. 2. 17.
sui hoc tali : sui hortuli . 177. 1. 1. Non : nam . ibidem 2. 18. propheta : populum .

SECUNDA PARS

primi Tomi,

DE HIS QUAE AD PROXIMI

dilectionem pertinent.

Dilige proximum tuum sicut te ipsum.

SERMO XIX.

A EST RERVM omnium uis, ac natura, ut cum à Deo optimo, tanquam principio conditæ sint, & conseruentur: in ipsum etiam tanquam ultimum finem respiciant, & referantur. Cum enim ea sit finis propria uirtus, ac facultas, ut rerum, quæ in illum diriguntur, bonum, ac perfectio in eo consistat: occulta quadam naturæ ui in illum toto

Natura omnia in Deum tendunt.

B impetu tendunt, à quo sola omnem sui perfectionem consequantur. Igitur finis nomine bonum necessario continetur. Porro autem diuinæ ueritatis uerbum est: Nemo bonus nisi solus Deus: ac sapientum omnium consensu bonum est, quod omnia appetunt. Itaque rerum uniuersitas in Deum fertur, illum respicit, illum intuetur; à quo ut naturam, ita absolutionem ac perfectionem nanciscatur.

Math. 10. B.

ETSI autem in communem hunc finem omnia diriguntur: cum tamen uarij sint rerum ordines, naturæ etiam appetitiones eas impellunt. Inanimata sensus, ac cognitionis expertia solo naturæ ductu, ac impetu mouentur in sua loca, in quibus etiam & conseruantur, & suæ integritati consentaneam uim consequuntur. Animantia uerò altiori gradu prædita, quod appetunt, etiam cognoscunt: atque ideo cognoscunt, ut appetant, quærant, inueniant, suis commodent uisibus, atque utantur. Cæterum homo, animal

Omnia in sua loca mouentur.

Secunda Pars.

A nobilissi;

De diligendo Proximo.

nobilissimum, mente, ac intelligentia ornatum, & si corpore cum De-
beutis communicat, animo tamen in sublime se attollit, ad Deum-
que proximè accedit; cuius etiam lumine illustratus, quasi terre-
stris quidam Deus, paruo corpusculo conclusus uidetur.

Quamuis autem communem hunc bonorum finem, res una-
queque pro sui ratione ac modulo consequatur: homo tamen su-
per omnem corpoream naturam transuectus, ita Deo iungitur, ac
copulatur, ut immortalis ac sempiterno Dei munere, atque benefi-
cio, eius præsentia, ac specie uerè perfrui dicatur. Id quomodo
contingat præclare admodum Plato significauit, cum dixit: Quem
admodum res quæ in ignem conuerti possunt, si illi frequenter ad-
hæreant, ac proximè assistant, primùm incallescunt, ac si aptæ sunt,
ut facile accendantur, sæpè fit, ut de lapsa ex igne scintilla, illam
materiam inflammet, accendatque, atque in ignem transmutet. Ita
quicumque eam sibi consuetudinem fecerunt, ut mentis contempla-
tione in Deum attollantur, adhærescunt ac colliguntur, ita paula-
tim accenduntur, ita eius splendore illustrantur, ita radijs, ceu scin-
tillis inflammantur, ut in Deum ipsum transformentur: quæ ue-
ra est hominis felicitas, ac bonorum omnium finis.

Quamuis autem per omne bonorum genus homo feratur, om-
nis generis uoluptatibus pro animi sui desiderio perfruatur; ho-
nores, opes, dignitates, imperia, regna, & quicquid homini iucun-
dum & gratum esse solet, adipiscatur, nunquam tamen eius ani-
mus conquiescit, quia cum infinitus, ac immortalis animus sit,
non nisi infinito, ac sempiterno bono expleri potest. Est enim hu-
mana mens spirituali sua essentia Dei imago: uirtutibus uerò Deo
similis, iustitia, innocentia, sapientia, bonitate, sanctitate, piete-
te, reliquisque uirtutibus. Quas cum optimus Pater primo Ada-
mo inseruisset, ac ille proprio uitio amisisset, secundi tamen Ada-
mi beneficio, ac munere, diuino spiritu in nobis gratuito operan-
te, reparantur, ac immortalis dono restituntur. Nec cessat in ho-
mine restituendo ad pristinam gratiam diuina actio, donec ima-
go suo archetypo copuletur, & arctissimo uinculo uniat.

Tumultuetur quantum uelit homo, conquirat sibi undique id
omne, quod hæc humana uita gratissimum, ac iucundissimum ha-
bet; nunquam tamen conquiescet, nisi præsens præsentis summo il-
lo bono, tanquam proprio, uerissimo, ac plenissimo obiecto per-
fruat.

Plato.
Simile

Homo quo-
modo in Deū
dirigatur.

Extra Deum,
hominis ani-
mus conquie-
scere non ua-
let.

A fruatur. Ita enim semel attestatus est Propheta; Satiabor cum ap-
paruerit gloria tua. Psal. 16. D.

Verum antequam ad felicissimum illum portum perueniamus,
in turbulentissimo hoc, ac mille tempestatibus agitato pelago,
cum ventis uehementissimis, pluuiis, fluctibus, inter ingentia, ac
plurima pericula, nobis conflictandum est. Quare quo clauo, qui
bus uelis, ac remis, qua nauigandi peritia nobis utendum sit, ne
aut mergamur, aut naufragium faciamus, sed ad salutis portum.
tuto peruenire possimus, nobis iam aperiendum est.

In primis, fides est nobis necessaria, cum sine ea impossibile sit
placere Deo; eaque sit nostrae salutis anchora. Est autem fides sub-
stantia sperandarum rerum argumentum non apparentium; In
B intellectu est ea diffinitionis pars, quae dicitur argumentum non
apparentium. In uoluntate uero ea, quae habet substantia speran-
darum rerum. Hanc enim theologicam uirtutem D. Thomas po-
nit partim in intellectu, partim in uoluntate.

Igitur intellectum clara Dei cognitione illustratum esse oportet.
Illa sane, ut statuatur tam aperta ac perspicua sibi esse omnia,
quae de Deo scripta sunt in diuinis litteris, ut non minus nota sint,
quam quae corporeis oculis certo intuemur. Est enim Deus nostrae
mentis uerissimum obiectum, ut color, uisus, ac sonus auditus. Et si
enim inuisibilis est Deus, animo tamen totus ita comprehendi ac
percipi potest (licet non totaliter, ut Theologorum uerbis utar)
ut color à uisu, modo illum ad eam sanctis cogitationibus, medi-
C tationibus, orationibus. Ex ea enim consuetudine concipiemus
non modo calorem (ut Plato dicebat) sed lumen, quo diuinum
lumen poterimus intueri. In lumine tuo (dicebat quidam) ui-
debimus lumen. Psal. 35. e.

Deo autem per intellectum cognito, per uoluntatem est creden-
dum, ita sane ut quicquid de eo diuinis scriptis proditum est, id
tanquam uerissimum statuamus, etiam si naturae sensus repugnet.
Deinde eius promissionibus sine haesitatione fidendum, ne illum
aut mendacem faciamus, aut tanquam promissa praestare non pos-
sit, aut uero mutato proposito nolit. Quae omnia à diuina natura
penitus abhorrent, suntque alienissima. Mente igitur Deus perpe-
tuo cogitandus, uoluntate autem illi fidendum est. Sit autem ea
fiduciae certitudo, non nostris solummodo, sed diuina gratia, ho-

De diligendo Proximo

Mente Deus
cogitandus,
uoluntate il-
li fidendum.

Rom. 8. E.

Spe quoniam
pacto salui fa-
cti sumus.

2. Cor. 4. D.
Rom. 8. E.

Ex fide & spe
quomodo o-
riatur chari-
tas.
Rom. 4. C.
Iacob. 1. A.

Simile

Simile

Plato.
Ioan. 3. D.

nitanteque, ac Christi meritis innixa. Vt enim semper de nobis est diffidendum, ita Deo certissima fiducia nitendum, ac fidendum est.

Proximè fidem sequitur spes, quæ certa est earum rerum expectatio, quas credit fides, cuius uis tanta est, ut dicat Paulus: Spe salui facti sumus, quasi uelit nos edocere per spem, quæ donum est Spiritus sancti, in eo statu nos poni, quasi iam salui simus, non quidem re, sed spe. Hæc uerò oritur ex fiducia, quæ diuinas accipit promissiones. Hæc futuram felicitatem nobis præsentem facit, ac omnes huius uitæ molestias, ac afflictiones patienter nos ferre docet, cum momentaneæ afflictiones magnum gloriæ pondus operentur his, qui secundum propositum uocati sunt sancti.

Ex fide, & spe oritur charitas, quæ etsi præcepti sit consummatio, nullos tamen tam barbaros, atque immanes homines esse puto, E qui hoc præcepto opus habeant, si ueram illam, ac uiuam, non autem mortuam fidem, sed operosam, & efficacem in animo habeant, unâ cum spe solida ac certa, qualem à nobis requirit Deus: qualis fuit in Abraham, de quo dictum est; Qui contra spem in spem credidit, & non hæsitauit diffidentia: & qui dubitat, similis est fluctui. Nec ulla maior iniuria Deo fieri potest, quàm cum de eius promissis diffidimus, dubitamus, aut desperamus. Certissimum illud est, eum qui uerè credit, ac sperat, ardentissimè etiam amare. Ac quem admodum fieri non potest, ut ignis accensus non urat, ac splendeat, ita ubi fides uera, quæ per dilectionem operatur, in corde fuerit accensa, necessario sequitur spes, & charitas. Quemadmodum enim eos, a quibus magna beneficia accipimus, natura duce diligimus, E ita & monstrante natura, & diuino spiritu in nobis operante, non possumus non amare Deum; quem iam per fidem, ac spem scimus nobis esse clementissimum patrem, qui nos genuit, cum non essemus, qui regenuit, cum infeliciter geniti per peccatum essemus, ut bis nobis sit pater, qui nos alit, sustentat, nutrit, fouet, uestes, totum, opes honores, liberos, amicos, patronos, prospera euenta, sanitatem corporis, animi uirtutes, artes, scientias, successum in rebus gerendis: ac (quod longè hæc omnia superat) fidem, spem, charitatem, ac omnia bona præterita, præsentia, & futura elargitur.

Quod si uerum est quod scripsit Plato, ex amore oriri amorem: qui fieri potest, ut ardentissimè non ametur Deus, si quis uerè intelligat, quod Saluator apud Ioannem dixit: Sic Deus dilexit mundum.

A mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam eternam? Hoc igitur erat quod à nobis hucusque tractatum est, hic omnium prædictorum scopus, huc tendit nostra toties repetita oratio, ut scilicet diligetur à nobis Deus, ut illum diligeremus ecclestem patrem, qui nos usque adeo ardente dilexit, ut proprii, dilectissimi, ac unici filij sui sanguine nos redemerit. Hinc ergo, o mortales, talem, ac tantum diligite Redemptorem, qui ex inferni cruciatibus semper nis, nullo uestro merito, sed mera sua gratia liberauit.

B Sed qualis nobis erit consolatio, aut quies animi, si Deum diligamus, & tamen nos lateat, an ipsum uere diligamus? Scimus utique nos arctissimo teneri præcepto ad ipsum conditorem diligendum, sed qui scire possumus, nos huiusmodi dilectionem consecutos esse? Hinc tota diffidentia, ne dicam desperatio, quod scimus nos sub gehennæ interminatione ad Deum diligendum teneri, cum tamen ignoremus, an illam consecuti simus.

Vnde hominū diffidentia.

C Christus igitur, ne id nos perpetuo, penitusque lateret, signa quædam, atque manifesta indicia adhibuit, quibus nos tunc Deum diligere intelligamus, cum ea in nobis signa permanferint. Nam uti quandiu in terris sumus, nobis ignotum est, gratine, an ingrati Deo simus; gratiamque quæ (ut aiunt) nos Deo gratos facit, habeamus necne: datum tamen est, ut id ipsum ex quibusdam signis, coniecturisque haberi possit. Sic licet certo scire nequeamus an Deum, quemadmodum decet, diligamus; cum dicat Dauid: Delicta quis intelligit? Eius filius Salomone, Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit. Et Iob: Si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Non tamen defunt diuinis in litteris quædam signa, atque indicia, quibus id assequamur.

Licet exploratum penitus nobis esse nequeat, an Deū diligamus; id tamen aliquibus coniecturis assequi possumus.

Simile

1. sal. 18.

Ecd. 9. A.

Iob. 9. E.

Sed quæ hæc tandem erunt signa? sunt sanè ista non pauca. Huiusmodi est itaque audire uerbum Dei, iuxta illud: Qui ex Deo est, uerba Dei audit. Aduersus res libenter pati; iuxta illud Apostoli: Quos præsciuit, & prædestinauit, conformes fieri imagini filij Dei &c. & id genus quamplurima. Potissimum tamen in hoc genere signum est; cum diuinis præceptis nos parere intellexerimus. Ita enim ipse diligendi præceptor nos apud Ioan-

Dilectionis nostræ erga Deū signa.

Ioan. 8.

Rom. 8. F.

Ioan. 14. B.

Eod. cap.

bit;

De diligendo Proximo

bit; & qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et id ipsum **D**
eodem capite apertius declarauit, dicens: Si diligitis me, mandata
mea seruate. qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui dili-
git me; qui autem diligit me, diligitur à patre meo, & ego dili-
gam eum, & manifestabo ei me ipsum.

Obedientia
præceptorū.

Ioan. 14. B.

Pf. 2. C.
Pf. 118.

Obserua igitur diuina præcepta, & scias te Deum diligere. Est
enim mandatorum Dei obedientia potissimum dilectionis diuinæ
signum, manifestumque indicium. Hæc itaq; quoniam amore con-
ditur, perpetuò amorì coniungitur, atque annectitur. Hinc fit, ut
rarò de dilectione loquatur Christus, quin & de mandatorum obe-
dientia quoque uerba faciat. Hinc ex prædictis uerbis: Qui habet
mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me. licet saltem intel-
ligere, nos non timore seruili, uel mercenario amore, non sola spe **E**
retributionis, aut nostri tantum gratia mandata seruare debere, sed
sola diuina dilectione, ac charitate ductos. Scio utique Dauidem
ita fideles inuitasse: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum
tremore. Scio eundem cantasse: Inclinaui cor meum ad faciendas
iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Sed & ite
scio, quòd quamuis in timore seruili obedire liceat, non tamen id-
circo licere obediendo eo in timore persistere. Progrediendum est
enim quo ad melius reperitur; cuius gratia alacriter inferuiamus.
Timor siquidem solertes facere potest, alacres non potest. Qui e-
tiam utilitatis gratia amat, perpetuò, nisi semper adsit utilitas, ama-
re non potest; at nobis perpetuò amandum est. In amore igitur
mandatorum obedientia fundari debet; non tamen in amore con- **F**
cupiscentiæ, sed amicitia; non commodi, sed iustitiæ. Qui igitur
diligere nult, seruet mādāta: qui uerò mādāta seruare uult, diligit.

Simile

Amor ex fi-
de, & obedi-
entia, & ecōtra.

Sententia est Philosophi, quamplurima sibi innicem causas essen-
di porrigere. Sicuti enim in oppilato deambulationem &
sanitatem efficit; sic etiam sanitas deambulationis causa est: sic se
habent fides, obedientia, & charitas; fides uiam parat ad obedi-
entiam; neque enim rei obediūmus, cui non credimus. Præterea obe-
dientia ad perfectam fidem perducit, qui enim est duræ ceruicis,
& intellectum ad fidei obsequium adducere recusat, is nunquam
rebus credendis, pertinaciter adhærebit: qui utroque uacat, Domi-
num haudquaquam amabit. Amor igitur, qui nutrit, obedientiā,
& fidem illustrat, à fide & obedientia existere solet.

Qui

A Qui igitur sic Deum diligit, ut mandata eius seruet, is potissimum dilectionis signum habet, unde & promissionem habet, quod diligatur à Deo. Hinc est, quod ea addidit uerba; Qui autem diligit me (scilicet, sic mandata seruando) diligetur à Patre meo. Perpende, quæso, quam ingentem habeat promissionem, qui Domini præcepta seruat. Diligetur, inquit, à Patre meo. Hoc quanti sit, dicant ijs, qui Principibus inserviunt, dicant, qui potentioribus assident. Nihil est, quod magis cupiant, cuiusquam gratia se exerceant studiosius, quam ut Principum gratiam nanciscantur, quam ut ab ijs amari, ijsq; chari esse uideantur. Nihil enim melius à Principibus obtinetur, q̃ gratum esse. Itaq; qui hoc habet, omnia habet; rursus qui hoc ipso uacat, rebus omnibus uacat. Quare innumera-
B biles reperiuntur, qui pro inuenda à Principe gratia, uel ea conseruanda ignes ferrum, mortesq; adire, suscipereq; non recusarunt. Quid igitur, ex omnibus rebus maius ab homine Christiano desiderari potest, quam à Deo amari, & charum esse? Hoc autem quis assequi alia ratione potest, quam Domini mandata seruando? Sic enim ipse ueritatis Magister testatur, qui cum dixisset; Qui seruat mandata mea, diligit me, mox adiecit. Qui diligit me, diligetur à Patre meo. Impossibile est autem à Deo amari, & in eius bonum non prosperari. Nam si probatio dilectionis exhibitio operis est; cum amet nos Deus opere probabit amorem.

Qui Deo diligit, promissionem habet, quod à Deo diligatur.

Greg. Thom. Penit.

Et ego, inquit, diligam eum. Sicuti ciuibus est optimum amari à Principe, ita causam habenti in iudicio necessarium est, fidum habere aduocatum, & amicum iudicem. Christus & iudex & aduocatus est: Pater nanque omne iudicium dedit filio, & aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum; quid igitur consolationis non afferunt ea uerba: Et ego diligam eum? O igitur magnam mandata Dei seruantis præstantiam, & dignitatem, quando à Deo diligitur, iudicemq; amicum, & aduocatum maxime fidum in iudicio, in quo causa discutienda est, scit se habere.

Simile

Ioan. 5. D.
 i. Ioan. 2. A.
 Quanti facit
 Deus præceptorum obseruatorem.

Sed & illud magnificandum est, quod sequitur; Et manifestabo ei me ipsum. Principum est his arcana credere, quos præter ceteros idoneos putant, & promptos ad ea obeunda, quæ sunt consilio constituta, atque definita. en tibi alius, qui parendo præceptis colligitur, non mediocris fructus. Quid enim dulcius à Principe præstari poterit, quid uic iucundius, quam consiliorum esse participem;

De diligendo Proximo

Qui præcep-
tis pareat,
Deo fit a se-
cretis.
 ticipem; in secretum admitti cubiculum, lecto cubantem, uel ad
 huc in prima interiori tunica stantem uidere, & illum alloqui, dum
 inducitur? O Christiane, si præceptis Domini obediens fueris, si
 eius mandata seruaueris: audi quid tibi omnium Regū Princeps
 promittit: Manifestabo ei me ipsum. Qui se ipsum manifestat, ni-
 hil habet amplius, quod abscondat. Si igitur à secretis Deo esse
 uolueris, si eius frui amicitia, si ipsum propitium, benignum iudi-
 cem; ac maximè fidum aduocatum habere cupis, mandata eius ser-
 ua: & tunc te scias Deum diligere, cum intellexeris te ab eo diligi,
 & eius secretis admitti.

Videtur Deus
ardua & dif-
ficia præci-
pere.
Actu. 15. B.
 Sed quid, ò bone Deus, tam caro tuum uendis amorem? quid
 in re usque adeo difficili, ut ferè impossibilis uideatur tuam collo-
 cas beneuolentiam? Quis unquam tot, tantaque præcepta memo-
 riæ mandare poterit, ne dicam seruare? Nonne sexcenta tredecim
 in lege præcepta tradidisti: quorum trecenta sexaginta quinque
 negatiua, cætera uerò affirmatiua sunt? Quid igitur an uis cer-
 uicibus tuorum fidelium tantam præceptorum sarcinam impone-
 re? Iugumne id apponis, quod nec Apostoli tui, nec eorum pa-
 tres portare potuerunt? Cur ergo dicis; Qui habet mandata mea,
 & seruat ea, ille est qui diligit me? De omnibusne, an de qui-
 busdam uerba facis? si de omnibus, huiusmodi iugum quod ferri
 minimè possit, uideris imponere; minus aptè te dixisse ostendis,
 cum iugum tuum suaue, & onus leue appellasti: sin uero de qui-
 busdam, ac certis; quæ ea sint, aperias, ostendasque.

Facillima p-
cipit Deus.
Act. 15. B.
Rom. 13. C.
Math. 22. D.
 Neque enim hoc tempore agimus de iudicialibus, aut carimo-
 nialibus præceptis: quippe cum hæc per Christi mortem extincta,
 ac penitus abrogata sint. Et hoc erat illud graue iugum de quo
 meminerunt Apostoli. Ad moralia duntaxat, & decalogi præcepta
 tendit oratio Christi: quæ si cui multa, difficiliaque esse uisa fue-
 rint, sciat hæc omnia in sola proximi dilectione contineri, ac re-
 stringi; audiat inquam Paulum dicentem; Qui diligit proximum,
 legem adimpleuit. Audiat & ipsummet Redemptorem, de Dei, &
 proximi dilectione differentem; In his duobus mandatis uniuersa
 lex pendet, & propheta.

Neque uerò tibi uelim persuadeas Christum à Paulo, aut Pau-
 lum à Christo dissentire; quod alter in duobus, alter uerò in uno tã-
 tū præcepto, legem totam pendere affirmarit: Paulus enim de lege,
 pro

A prout ad homines refertur, loquitur, de illis enim, quæ hominibus debentur, agit Paulus. Quod ex eo palam fit, quod nulla alia præcepta nisi eorum, quæ hominibus debentur, attulit. At Redemptor apud Matthæum de lege loquitur absolute; Potest & nihilominus dici; in mandato de diligendo proximo includi mandatum dilectionis Dei, tanquam causam in effectu. Ad hæc non dicit Paulus; Plenitudo legis est dilectio proximi, sed dilectio, ut proportionem quadam significaret, quod quemadmodum proximi dilectio uniuersa, quæ homini debentur, ita dilectio Dei omnia quæ Deo sunt debita, adimplet. Augustinus etiam

B aliam huiusce rei rationem affert. Ideo, inquit; Solam proximi dilectionem commemorare uoluit Apostolus, quia in dilectione Dei possunt homines mentiri, quia rariores tentationes eam probant; in dilectione autem proximi facilius conuincuntur eam non habere dum scilicet iniquè omnibus, uel aliquibus agunt. Consequens est autem, ut qui ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente Deum diligit; diligit & proximum tanquam se ipsum, quia hoc iubet ille, quem ex tota anima, ex toto corde, ex tota mente diligit. Item diligere proximū, id est unūquemq; hominem uti se ipsum, quis potest, nisi Deū diligat, cuius præcepto & dono dilectionē proximi posset implere. Cum igitur utrumque præceptum ita

C se habeat, ut alterum sine altero esse nequeat, fit plerumque, ut eorum alterum commemorare sufficiat, præsertim cum de operibus iustitiæ agitur; sed opportunius illud, de quo facilius quisque conuincitur. Vnde & Ioannes dicit; Qui enim non diligit fratrem suum, quem uidet, Deum, quem non uidet, quomodo potest diligere? Mentiebantur enim quidam dilectionem Dei se habere, & de odio fraterno eam non habere conuincebantur; de quo iudicare in quotidiana uita, & moribus, per facile est.

Non igitur nobis persuasum esse debet in hoc, quod scribit Apostolus; Qui diligit proximum, legem adimpleuit, illud maius prætermisum esse mandatum, quo præcipitur, ut Dominum ex toto corde, anima, & mente diligamus. Quasi enim hoc prætermisso dictum uideatur, *ut diligatis inuicem*, ac si hoc ad alterum illud pertineat, *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*. In his duobus mandatis, inquit, tota lex pendet & prophetæ: sed bene intelligentibus utrumque reperiri in singulis facile erit uidere. Nam qui

Secunda pars. B Deum

In toto illo
13. cap.

Cur Paulus
solam proximi dilectionē
dixit sufficere, cum Dominus duo asserat præcepta, Dei scilicet & proximi dilectionem.
Romi 13. & Augustinus in expositione epistolæ ad Galat.

i. Ioan. 3. B
Rom. 13. C

Alterum duorum præceptorum allatum, ac si alterū ad alterum pertineat.

De diligendo Proximo

Deum diligit, non potest eum contemnere præcipientem ut diligat proximum; at qui sanctè proximum diligit, quid in eo diligit, nisi Deum?

Simile

Præceptum de dilectione Dei non potest sine præcepto de dilectione proximi, nec econ-

Simile

Leuit. 14. D.

Duo præcepta dilectionis in duobus pullis columbarum. Turturis et columbæ allegoria, ac significatio.

Duo igitur dilectionis præcepta unum esse fatendum, habendumque est, & econtrà unum duo quoque esse, cum alterum in altero, tanquam causa in effectum claudatur. Aquila, auium princeps, pullos adultos ad uolandum excitat super eos uolitas, quosq; ad uolandum pigros uidet, rostro percutit: sic Christus, quasi aquila nobilissima, fideles suos sacro fonte renatos, uerbis, & exemplis ad uolandum, et ad alta cœlorum adeunda prouocat. Alæ autem quibus ad Cœlum empyreum nos ferri ac uolare necesse est, sunt illa duo præcepta Dei, et proximi. Vti enim altera sine altera alæ uolare non potest auis: ita sine altero horum præceptorum nunquam quisquam uolare poterit. Quemadmodum igitur auis durarum alarum indiget, quibus alta petat; sic his duobus necessarijs præceptis egemus, ut in cœlum ascendamus. Quare docturus Dominus legis peritum, & suos fideles simul, quibus rebus agendis uita æterna, quæ in altis habitat & inuenitur, possideri possit, Duo attulit amoris præcepta.

Secundum autem simile est huic. Quo tempore iussit Dominus pro purificatione mulieris aues offerri, suorum fidelium purificationem intuebatur. Hinc est, quod par turturum, aut duos pullos columbarum sibi offerri statuit, & præcepit: in turturæ castitatem, in columba uerò charitatem demonstrans: Turturæ aliquando implumem ex præcepto oportebat offerri; columba uerò, cum alis & plumis. De turturæ loquens, non pullos, sed ipsos turtures petit; at de columba, non columbam, sed pullos uult. Par turturum ideo petit, quia à nobis duplicem castitatem, mentis & corporis exigit: uel quia castitas duo postulat, continentiam scilicet carnis: et cordis humilitatem id quod ipsa Deipara perpulchrè, ac perfectè præstitit. Hinc non petit pullos, qui ibi non esse possunt, ubi est castitas, ac uirginitas. Rursus in columba pullos sibi uendicat, quia nulla est charitas si effectus nullos pariat, & operibus non erumpat. Nam si operari recusat, amor non est. Duo autem illi pulli columbarum, duplex præceptum, uel duplicem charitatis affectum significant, scilicet Dei & proximi. Nam sicuti turtur, quæ solitaria incedit castitatem significat; sic columba, quæ gregatim.

A gatim uolat, charitatem innuit; cuius principalis effectus est multorum cordium, & animarum unio. atque uti duos pullos iubebat offerri, sic duo præcepta charitatis iubet exequi Dominus: quorum alterum Deum, alterum uerò proximum respicit.

Triginta gazophylatia se uidisse affirmat Ezechiel propheta in circuitu pauimenti atrij exterioris, cuius mensus est latitudinem à facie portæ inferioris, usque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos, ad Orientem, & ad Aquilonem. Quæ uerba, qui

Ezech. 40. C.

B penitus perscrutari uoluerit, duo præcepta charitatis, Dei scilicet, & proximi expressa inueniet. Gaza enim, lingua Persica, diuitias significat, unde & gazophylatium locus appellari solet, in quo diuitiæ asseruantur: charitas uerò & dilectio, ea sunt, in quibus ueræ diuitiæ reconduntur: quamobrem & aurum ignitum à Ioanne in

Apocalypsi uocantur; quinetiam Deus ipse, in quo ueræ & æternæ repositæ sunt diuitiæ, Charitas nuncupatur. Hinc mensuratur latitudo pauimenti à facie portæ inferioris, usque ad frontem atrij interioris; præceptum nanque dilectionis latitudinem habet; unde & Dauid ait; Latum mandatum tuum nimis. Mensuratur enim ab inferiori ad interius, scilicet à proximo ad Deum. Ex hoc

Apocalyp. 3. D.

P salm. 118.

C fanè licet hominibus mensurare quantum Deum quispiam diligat, cum homo, uel inimicus propter Deum diligitur: & ita ascendit mensurando ab inferiori ad illud, quod intus, qui Deus est,

Charitas Dei & proximi, mensura ecclesie.

latet enim in seipso Deus. Hinc etiam centum cubiti mensurantur ad Orientem & ad Aquilonem. Numerus centenarius perfectissimus est, & cubus denarij significantis decalogi præcepta, quæ (ut diximus) in charitate continetur. Nam Oriens est ipse Deus, qui uisitauit nos Oriens ex alto: & de ipso dictum est; Vir Oriens nomen eius. At Aquilo homines peccatores significat. Mensura igitur atrij Ecclesiæ, est charitas Dei & proximi, & in hac reconditur Deus, qui uerè est gazophylatium, & omniū diuitiarum erarium.

Luc. 1. C.
Zachar. 6. G.

Duas uxores habuit Iacob, quæ duplicem uitam, actiuam & contemplatiuam præ se ferebant. Itaque Lia, quæ erat oculis lipsa, sæcunda tamen, actiuam indicabat, quæ quanquam Deum perfectè non uideat, est certè sæcunda. Rachel perpulchra, & sterilibus contemplatiuam demonstrabat, quæ licet sterilis, & minimè sæcunda sit, est tamen pulcherrima. Sic etiam cum duabus spirituale commercium ipse filius Dei habuit, cum Martha & Maria.

Lia & Rachel duplicem uitam præ se ferebant.

De diligendo Proximo

Super 40.
cap. Ezechie-
lis, homelia
18.

Prima, quæ circa plurima turbabatur, & sollicita erat ualde, Acti-
uam. Secunda uerò, quæ sedens secus, eius pedes audiebat uerbum
illius, Contemplatiuam significabat. Actiua autem, & contem-
platiua uita, (ut ait Greg.) simul in decalogi mandatis coniun-
ctæ sunt quia in ea & amor Dei, & amor proximi seruare iubetur.
Amor quippe Dei ad contemplatiuam, amor uerò proximi, ad acti-
uam pertinet. Duas igitur illas mulieres amplectendo Iacob in ue-
teri Testamento, & duas illas Christus in nouo, utranq; uitam ibi-
dem, ac utranque hic approbando, duo præcepta innuit charitatis,
quæ & in ueteri, & in nouo Testamento dari debebant.

Greg. in Pa-
storal. c. 7. i.
partis.

Esai. 6. D.
Hier. 1. A.

Duo primi
prophete hæc
duo dilectio-
nis præcepta
præ se fere-
bant.

Id ipsum in Pastoralis declarauit idem ipse Doctor sanctus duo
bus propositis Prophetis, Esaiâ scilicet, & Hieremia; quorum al-
tersponte seipsum ad prædicationis officium obtulit, dicens; Ecce
ego, mitte me. Alter uerò missus humiliter reluctatur, dicens.
A, a, Domine Deus, ecce nescio loqui; quia puer ego sum. Quid,
obsecro, hæc præ se ferre uidentur, nisi utrumque dilectionis præce-
ptum Dei, uidelicet, & proximi? Diuersa (inquit) ab utrisque
uox exterius prodijt, sed non à diuerso fonte dilectionis emanauit.
Duo quippe sunt charitatis præcepta, amor Dei, uidelicet, & pro-
ximi. Cupiens igitur Esaias per actiuam uitam proximis prodesse,
officium prædicationis appetijt. Hieremias autem amoris condito-
ris sedulo adherere desiderans, ne ad prædicandum mittatur, repu-
gnat, & contradicit. Primus igitur, proximi dilectionem; secun-
dus uerò, Dei amorem demonstrat. Unde sicut in ipso mundi
exordio, ac nature legis origine, amor Dei postulabatur, cum præ-
ceptum de non comedendo apposuit, ea amor proximi, cum cor-
dibus hominum illa duo præcepta impressit; Quod tibi non uis
fieri; alteri ne feceris; &, Quod tibi uis fieri, alteri facias. Et in
ipso legis scriptæ principio, duas tabulas exarauit; alteram Dei, al-
teram uerò proximi dilectionem complectentem. Sic in ipso Pro-
phetice legis initio, duos Prophetas adhibuit: quorum alter ut dile-
ctioni Dei operam dare possit, humiliter petit, ut ad prædicandum
minimè mittatur; alter uerò se se sponte ad huiusmodi officium
suscipiendum, & obeundum exhibuit, quò commodius rationi-
bus proximi ualeret inseruire.
Secundum igitur præceptum addidit ipse Saluator, id quo simi-
le primo, ut utriusque necessitatem exprimeret, ac ne ita proximi
utilitati-

A utilitatibus insistamus, ut, quæ Dei sunt, omittamus; nec rursus, ut ita amori in Deum incumbamus, ut quid à nobis proximi res, ac rationes postulent, obliuiscamur. Hoc enim mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Id quod per pulchrè in Iob contemplatus est ipse Gregorius; qui cunctis rebus perditis, cunctis liberis amissis, surrexit, scidit uestimenta sua, & tonso capite, corruens in terram adorauit. quia enim, inquit, duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor, & proximi, ut dilectionem proximi exsolueret, filijs luctum impendit, ne rursus dilectione Dei deferere uideretur, expleuit inter gemitus adoratione.

i. Ioan. 4. D
Iob. 1. D
Vtrumque a-
moris præce-
ptum unico
actu ostendit
Iob.

B Sed & illud non prætereundum, quod frontem portæ uestibuli uoluit Dominus mensurari duobus cubitis, ut est apud Ezechielem. Quid obsecro per frontem portæ nobis intelligendum esse putamus? nempe (ut ibidem Gregorius interpretatur) uitæ præsentis boni meritum. Quid inquam per duos cubitos? duo nimirum dilectionis Præcepta. Frons ergo portæ duobus metitur cubitis, quia omnia merita Christiani hominis, his duobus præceptis metiri debent. sicut enim omnium meritorum mensura, charitas est, ibique magna merita, ubi magna charitas, ibi nulla merita, ubi nulla charitas: Et ex charitatis accessione, aut decessione, accedunt, deceduntve hominum merita. Ita non est bona charitas, si minus à duobus cubitis habeat; hoc est si Deus sine proximo, aut proximus sine Deo, diligatur.

Ezech. 40. D
Greg. super
Ezech. hom.
16.

Duo charita-
tis præcepta
meritorum
omnium sunt
mensura.

C Hinc etiam Moyses, cum per colores uestium electorum uirtutes exprimeret, in ornamento Pontificis, bis tinctum coccum iubet adhiberi. Quidnam per coccum, nisi charitas significatur, quæ semper amoris flamma accenditur? Coccus uero, tunc bis tingitur, quando non solum ex amore Dei, sed etiam proximi nostra charitas inflammatur. Qui igitur ita Deum amat, ut proximi curam abijciat, in eo adhuc coccus semel tinctus est: & quisquis sic proximum amat, ut desiderium, quo in Deum nos accensos oportet esse, imminuatur; non est adhuc in eo color tincturæ geminatus. Diligendi igitur nobis sunt illi, cum quibus uiuimus, & ad illum totis desiderijs erigi, in quo uerè, perfectèque uiuamus. Non erat igitur Domino sistendum in primo præcepto de diligendo Deo, nisi & secundam adderet præceptum, dicens; Secundum simile est huic. &c.

Exod. 28. A.
Greg. ubi su-
pra.

Coccus bis tin-
ctus in ueste
electorum ge-
minatū, chari-
tatis præcep-
tum est.

Quid,

De diligendo Proximo

Ezech. 40. B
Latitudo thalami,
charitas ē quę ad
proximum
usque dilata-
tur.

Greg. super
ezech. hom.
17.

Quid obsecro, magna illius thalami latitudo ab Ezechiele **D**
descripta significabat, nisi præcepti charitatis latitudo; quę ne-
que ad Deum solum, neque ad solum proximum coarctatur, sed
à Deo ad proximum, & à proximo ad Deum (cuius nulla maior
inuenitur latitudo) extenditur? Ita enim Gregorius, latitudinem
illam interpretatur dicens; In tali ergo mente magna latitudo est,
in qua angustia odiorum non est. Quam profecto latitudinem ex
Dei & proximi amore conspiciamus, quantum per sacra mandata
cognouimus. Non igitur erat ad Deum, uel ad proximum solum
coarctandus amor, sed ad utrumque dilatandus, & ampliandus.

Ezech. 40. B
Greg. super
Ezech. homo
15.
Duo calami,
quibus orna-
tur thalamus.
Duo amoris
præcepta sūt.

Quod si ex his, quę supra diximus, horum duorum præceptorū
non pateret ueritas, ex eiusdem thalami mensura facile intueri po- **E**
teris; de quo dicitur; Mensus est thalamus uno calamo in lon-
gum, & uno calamo in latum. Consideremus (inquit Gregorius)
quid agi in thalamo soleat, atque exinde hoc, quod in sancta Eccle-
sia agitur, colligamus. In thalamo quippe sponsus, & sponsa inter
se fœdus ineunt, sibi quę in amore iunguntur. Qui ergo sunt in
sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda, in quibus animę per a-
morem sponso inuisibili iunguntur, ut eius desiderio mens ardeat,
nihil iam, quod in mundo sit, concupiscat, præsentis uitę longitu-
dinem pœnam existimet, exire festinet, & amoris amplexu in cœ-
lestis sponsi uisione requiescere? Charitas igitur thalamus est, ubi
anima Deo unitur, & sponsa efficitur, uel animus charitate ardens.
Iste autem thalamus, altero in longo, altero uerò in latitudine mē **F**
suratur calamo. Longitudo quippe, ad longinquitatem temporis
expectationis pertinet. Latitudo uerò, ad amplitudinem charita-
tis. Quia mens, quę charitate succensa est per latitudinem ad col-
ligendum proximum, per longitudinem uerò ad Deum expectan-
dum dilatatur. Vel longitudo diuturnam patientiam, quę proxi-
mo exhibetur; latitudo uerò, ardorem in Deum indicat. Duo er-
go calami hunc thalamum ornant, & mensurant; quia duo præce-
pta includit charitas, quibus ornatur, & mensuratur Christiani
hominis mens.

Cant. 7. D.
Duplex pul-
chritudo spō
æ à duplicis
charitatis præ-
cepti obserua-
tione pendet.

Hac eadem ratione sponsus in Canticis semel atque iterum spon-
sam suam pulchram appellat, dicēs; Ecce tu pulchra es amica mea:
ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Cum enim sola dilectio
nos in ipsius sponsi filij Dei oculis pulchros efficiat, nulla quę sine
hac,

A hac, pulchritudo sit apud Deum, geminatur uerbum, pulchra, ut duplex huius dilectionis præceptum tacite inducat. Vnde Gregorius, uerba ista declarans, ait; Bis pulchram sponsus, sponsam suam uocat, quia cui dilectionem Dei & proximi donat, geminam pulchritudinem ei inserit, qua delectatur, & quam laudat. Nemo igitur se pulchrum coram oculis diuini sponsi estimare debet, si duobus illis charitatis præceptis, Dei uidelicet & proximi, obnixè non adhæret, ornatur, ac pulcher efficitur.

Greg. super
Cant. cap. 1.

Ad hæc qui considerat bis dedisse Dominum Ecclesiæ sanctæ suæ Spiritum sanctum, perpendet geminum hunc amorem: sicuti dedit, sic à nobis exigere. Nonne Spiritus sanctus charitas est? nonne amor est Patris, ac filij? lege igitur Euangelia, & uidebis Spiritum sanctum semel, ac iterum fuisse discipulis datum. prius à Domino in terra agente: deinde à Domino in cælo presidente. In terra quippè datur, ut diligatur proximus, è cælo uerò, ut diligatur Deus. Sed cur prius in terra, deinde è cælo, nisi quod qui fratrem suum in terris degentem non diligit, Deum, quem in cælis regnantem non uidet, haudquaquam diligere ualebit? iuxta Ioan. Apostoli uerba: Qui fratrem suum non diligit, quem uidet; Deum, quem non uidet quomodo potest diligere? Dilige ergo proximum Christiane uir, ama eum, qui te iuxta est, ut peruenire ualeas ad amorem illius; qui supra te est. Meditetur mens in proximo, quod exhibeat Deo, ut perfectè mereatur cum proximo gaudere in Deo.

Spiritus sanctus bis datus, duplex charitatis præceptum demonstrat,

i. Ioan. 4. D.

Dilige proximum tuum. Apud Mattheum præceptum nobis fuerat ab ipso legislatore, ut suam emularemur perfectionem. Estote, inquit, & uos perfecti, sicuti & pater uester cælestis perfectus est. quod nemo, qui utrunque præceptum non seruat, præstare potest. Pater nanque ille cælestis prius se ipsum dilexit, & nunquam non dilexit. Nam ante mundi constitutionem se ipsum diligebat, postea uerò ubi uenit plenitudo temporis, proximum dilexit, sic nanque dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, homo effectus est, proximus noster factus: nos ut proximos dilexit; & ita dilexit, ut non minus quam propriam animam nos amplecteretur, immo plusquam animam: eam enim pro nobis posuit, addens; Maiorem charitatem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Si igitur prius se ipsum dilexit, deinde nos homines, & huius perfectionis imitatores constituti sumus; quis unquam ad

Math. 5. G.

Duo charitatis præcepta, ut perfectus quis euadat, requiruntur. Ioan. 3. B.

Ioan. 15. B.

hunc

De diligendo Proximo

huius perfectionis culmen peruenire poterit, qui Deum & proximum non diligit? Duo igitur hæc præcepta danda erant, si ecclestæ Patrem imitari uir Christianus debebat, & perfectus euadere.

Duplicis præcepti sufficiētia. Quid? an non amor bonum uti proprium obiectum respicit? Si ergo bonum, aut finis est, aut id, quod in finem ordinatur, duplex præceptum dari debebat: alterum, quo adducamur ad Deum, tanquam finem diligendum: alterum uerò, quo ad proximum, propter Deum diligendum excitemur, propter finem scilicet. Primū igitur nos in Deum, qui est omnium finis. Secundum uerò in proximum, qui ad ipsum finem ordinatur, impellit.

Duo præcepta, uti duplex legis tabula. Preterea, si moralia præcepta integra, & intacta remanserunt in lege Euangelica; hæc quæ duplici tabula scripta fuere; quarum altera tria præcepta, quæ ad Deum pertinent; altera uerò septem, B quæ ea, quæ debentur proximo, continebat. An non ille, qui non uenit soluere legem, sed adimplere, ad duo præcepta Dei scilicet & proximi dilectionis, decalogi legem, quasi in compendium redacturus erat?

i. Ioan. 4. Certè dilectus ille, qui arcana Dei ex Saluatoris pectore potauit, ad hæc duo præcepta Euangelicam legem redegit. Hoc præceptum (inquit) habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. Quibus in uerbis connexionem, nedum obligationem uidemus. Obligationem siquidem, cum dicit; Hoc mandatum habemus à Deo; quæ enim Deus præcipit, obligant, & transgressores culpam, & pœnam incurrunt. Hinc & Saluator dicit; **C** Mandatum nouum dō uobis. Quæ uerba exponens Augustinus, **C** inquit; Nonne hoc erat mandatum in antiqua lege, ubi scriptum est; Dilige proximum tuum sicut te ipsum? Cur ergo charitas nouum mandatum à Domino appellatur? Huic quæstioni respondens, pergit. Charitas dicitur mandatum nouum; non quia in antiqua lege non sit datum, sed propter nouum effectum, quia scilicet facit hominem nouum, & expellit peccati uetustatem. Connexionem uerò, uel beneuolentiæ diuisionem subdit, dicens; Qui diligit Deum, diligit & fratrem suum. Super quibus uerbis ait Glos. Frater tuus imago Dei est. Si non diligis imaginem, nec eum diligis, cuius est imago. Augustinus etiam illud uerbum Domini exponens, Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem, sic ait, Vtrunque mandatum à rectè intelligentibus, & singulis inuenitur.

Nam

A Nam qui diligit Deum, non potest contemnere præcipientem, ut non diligat proximum: & qui sanctè, ac spiritualiter diligit proximum, quid in eo diligit, nisi Deum? Id quod etiam Gregorius Greg. in hom. super Ioã. 13. explicauit, dicens; Per amorem Dei, amor proximi gignitur, & per amorem proximi, amor Dei nutritur; & addit; Qui amare proximum negligit, profectò Deum diligere nescit, & tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in eius dilectionis gremio, prius proximi charitate lætamur. Amor igitur Dei, amorem proximi generat; & proximi amorem, calefacit amor Dei.

Charitas utique unica est uirtus, non tamen unicum præceptum includit. Sicut enim Christus, Dei charitate nobis datus, unica persona, una ypostasis, unicum suppositum cum sit, duas tamen Vt duæ personæ in uno Christo, sic duo præcepta in una charitatis uirtute.

B naturas continet, & amplectitur: sic charitas, quæ sola Christum incarnari fecit, & in patibulo affigi, una sola cum sit, duplex continet, & amplectitur præceptum. Ac ut filius Dei, Deus erat, & homo simul, sic charitas Deum respicit, & hominem simul. Quare duo præcepta debebant dari: alterum, ut diligatur Deus: alter uerò, ut diligantur homines. Tum propter duo obiecta, quorum alter sub altero ordinatur, quæ sunt Deus, & proximus: tum propter duos charitatis actus; quorum alter in alterum dirigitur, tanquam in finem; tum propter minus capaces, qui non ita facile considerant alterum horum præceptorum sub altero contineri. Vnde sicuti in illa, quæ in finem tendunt, includitur ipse finis, sic in dilectione proximi, ipsa Dei dilectio inclusa credi debet. Ac sicuti D. Th. 2. 2. q. 44. ar. 2. cor. Duo præcepta cur data.

C ea, quæ in finem tendunt, in ipso fine continentur, atque clauduntur. Sic dilectio proximi, in ipsius Dei dilectione contineri, & claudi censenda est. Cuius rei ratio est, quia id quod in finem ordinatur, habet rationem boni, econtrà uerò ab ordine finis, recedere rationem mali subiit.

Duo igitur, cum sint præcepta, unum nihilominus dicitur ab Apostolo, quia alterum in altero continetur: quamobrem dixit Paulus; Qui diligit proximum, legem adimpleuit. Potest namque amor proximi, amor Dei nuncupari; & id præcipuè diebus nostris, quando ipse Deus, noster proximus effectus est. Nam si à philosopho decretum est, amorem dantis erga recipientem, illum excellere, qui est in recipiente erga dantem; & ipse Deus tali habitu indutus fuit amore deuinctus, quo à nobis nostra posset recipere.

Amor proximi dici potest amor Dei

De diligendo Proximo

huius perfectionis culmen peruenire poterit, qui Deum & proximum non diligit? Duo igitur hæc præcepta danda erant, si cœlestē Patrem imitari uir Christianus debebat, & perfectus euadere.

Duplicis præcepti sufficiētia. Si ergo bonum, aut finis est, aut id, quod in finem ordinatur, duplex præceptum dari debebat: alterum, quo adducamur ad Deum, tanquam finem diligendum: alterum uerò, quo ad proximum, propter Deum diligendum excitemur, propter finem scilicet. Primū igitur nos in Deum, qui est omnium finis. Secundum uerò in proximum, qui ad ipsum finem ordinatur, impellit.

Duo præcepta, uti duplex legis tabula. Matth. 5. Præterea, si moralia præcepta integra, & intacta remanserunt in lege Euangelica; hæcque duplici tabula scripta fuere; quarum altera tria præcepta, quæ ad Deum pertinent; altera uerò septem, B quæ ea, quæ debentur proximo, continebat. An non ille, qui non uenit soluere legem, sed adimplere, ad duo præcepta Dei scilicet & proximi dilectionis, decalogi legem, quasi in compendium redacturus erat?

Joan. 4. Certè dilectus ille, qui arcana Dei ex Saluatoris pectore potauit, ad hæc duo præcepta Euangelicam legem redegit. Hoc præceptum (inquit) habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Quibus in uerbis connexionem, nedum obligationem uidemus. Obligationem siquidem, cum dicit; Hoc mandatum habemus à Deo; quæ enim Deus præcipit, obligant, & transgressores culpam, & pœnam incurrunt. Hinc & Saluator dicit; Mandatum nouum dō uobis. Quæ uerba exponens Augustinus, C inquit; Nonne hoc erat mandatum in antiqua lege, ubi scriptum est; Dilige proximum tuum sicut te ipsum? Cur ergo charitas nouum mandatum à Domino appellatur? Huic quæstioni respondens, pergit. Charitas dicitur mandatum nouum; non quia in antiqua lege non sit datum, sed propter nouum effectum, quia scilicet facit hominem nouum, & expellit peccati uetustatem.

Augu. super 13. Ioan. Connexionem uerò, uel beneuolentiæ diuisionem subdit, dicens; Qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Super quibus uerbis ait Glos. Frater tuus imago Dei est. Si non diligis imaginem, nec eum diligis, cuius est imago. Augustinus etiam illud uerbum Domini exponens, Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem, sic ait, Vtrunque mandatum à rectè intelligētib; & singulis inuenitur.

Nam

A Nam qui diligit Deum, non potest contemnere præcipientem, ut non diligat proximum: & qui sanctè, ac spiritualiter diligit proximum, quid in eo diligit, nisi Deum? Id quod etiam Gregorius Greg. in hom. super Ioã. 13. explicauit, dicens; Per amorem Dei, amor proximi gignitur, & per amorem proximi, amor Dei nutritur; & addit; Qui amare proximum negligit, profectò Deum diligere nescit, & tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in eius dilectionis gremio, prius proximi charitate lætamur. Amor igitur Dei, amorem proximi generat; & proximi amorem, calefacit amor Dei.

Charitas utique unica est uirtus, non tamen unicum præceptum includit. Sicut enim Christus, Dei charitate nobis datus, unica persona, una ypostasis, unicum suppositum cum sit, duas tamen Vt duæ personæ in uno Christo, sic duo præcepta in una charitatis uirtute. naturas continet, & amplectitur: sic charitas, quæ sola Christum incarnari fecit, & in patibulo affigi, una sola cum sit, duplex continet, & amplectitur præceptum. Ac ut filius Dei, Deus erat, & homo simul, sic charitas Deum respicit, & hominem simul. Quare duo præcepta debebant dari: alterum, ut diligatur Deus: alter uerò, ut diligantur homines. Tum propter duo obiecta, quorum alter sub altero ordinatur, quæ sunt Deus, & proximus: tum propter duos charitatis actus; quorum alter in alterum dirigitur, tanquam in finem; tum propter minùs capaces, qui non ita facilè considerant alterum horum præceptorum sub altero contineri. Vnde D. Th. 2. 2. q. 44. ar. 2. cor. Duo præcepta cur data. sicuti in illa, quæ in finem tendunt, includitur ipse finis, sic in dilectione proximi, ipsa Dei dilectio inclusa credi debet. Ac sicuti ea, quæ in finem tendunt, in ipso fine continentur, atque clauduntur. Sic dilectio proximi, in ipsius Dei dilectione contineri, & claudi censenda est. Cuius rei ratio est, quia id quod in finem ordinatur, habet rationem boni, econtrà uerò ab ordine finis, recedere rationem mali subiit.

Duo igitur, cum sint præcepta, unum nihilominus dicitur ab Apostolo, quia alterum in altero continetur: quamobrem dixit Paulus; Qui diligit proximum, legem adimpleuit. Potest namque amor proximi, amor Dei nuncupari; & id præcipuè diebus nostris, quando ipse Deus, noster proximus effectus est. Nam si a philosopho decretum est, amorem dantis erga recipientem, illum excellere, qui est in recipiente erga dantem; & ipse Deus tali habitu indutus fuit amore deuinctus, quo à nobis nostra posset recipere.

De diligendo Proximo

re, nonne ipsum tanquam nostrum diligemus? nonne sicut illum, **D**
in quo omnia bona nostra recondita sunt, immenso amore prosequemur? Cum igitur Christi unio cum Ecclesia talis sit, ac tanta, ut ipsemet Christus propter maximam ad peccatores unionem peccatorem seipsum appellauit, dicens; Longè à salute mea uerba delictorum meorum: nomine tamen peccatorum, qui eius membra effecti sunt, loquens: peccatoresque prædictæ unionis gratia, deos nuncupauerit, dicens; Ego dixi, dii estis, & filij excelsi omnes; eò quia ipsi Deo uniuntur: nonne hæc tanta unio efficit, ut amor proximi sit, & meritò dici possit amor Dei, cum uideamus proximum usque adeo in Deum ipsum redactum, ut ipsi uniatur, defectusque, quibus ipse Dei filius nobis unitus affectus fuit, quosque nostri causa & amore pertulit, noster effectus proximus? **E**

Psal. 21. A.

Psal. 81. B.

Amor proximi diuinus est.

Iam uerò si quanti proximum ipse filius Dei fecerit contempler, pro quo purissimum corpus, sanctissimamque animam posuerit, ut ipsum proprio corpore & anima chariorem habuerit, & proximo eterna quæsierit gaudia, graui sui corporis cruciatu: nonne amorem, quo proximum tuum amplecteris, diuinum dices, quando ipse Dei filius hominem assumpsit, sibi ipsi uniuir, & pro eius amore tanta pertulit?

Bernardus.

Quærit Bernardus, quare Christus mulierum unguenta non expectarit, priusquam è monumento discederet, & cum uoluerit pedes in domo Pharisei ante Passionem, & caput, passionis tempore perungi, quid est, cur noluerit toto corpori unguenta adhiberi in sepulchro? & respondit; hoc ideo effectum fuisse, non quod hunc **F**
mulierum affectum, atque effectum haberet ingratum; non quod hæc tam pia unguenta aspernaretur, alioquin non statim è sepulchro egressus, Magdalena, quæ unguenta attulerat, se uiuum exhibuisset: sed uoluit hæc unguenta suo corpori uiuo, Ecclesiæ scilicet, seruari; cui & pretiosiora adhuc unguenta parat, & seruat. Undelicet colligere, quanti fecerit Dei filius corpus suum mysticum uiuum, Ecclesiam scilicet suam, proximumque suum, ut ipsum proprio corpori mortuo præferret, ut corpori suo mortuo, unguenta pretiosa negans, ipsa mystico corpori uiuo referuaret, quoti dieque gratiarum unguenta adhibet, innumeraque confert beneficia. Cur hoc, nisi, ut amorem proximi, diuinum amorem existimes, & hunc Christi amorem in proximum imiteris, ac sicut ipse fecit, & tu facias?

Amor Dei & proximi unum est.

- A** cias? si Christus amore proximi motus; opera Patris exhibuit, si pauper effectus est, ut pauperi maiore charitatis effectu succurreret, si quid proximo exhibes, in se ipsum recipit; ut est uidere in dimidia clamyde beati Martini pauperi oblata; si iam necessitati subest Deus in membris suis, & proximis tuis: si in Deum beneficium confers cum proximo, benefacis, si tua lingua indiget Deus, ut pauperem proximum consoles, si tuas exigit manus, ut proximo obsequia praestes; si tuis oculis opus habet, ut proximum respicias; tuo corde, ut misericordia ducaris & mouearis; tuis auribus, ut proximi clamorem audias & exaudias; tuis pedibus, ut proximum agrotantem & iacentem in lecto, uel in uinculis uisites: an non diuinus est amor proximi? Nonne in proximo Deum diligis? Non
- B** mirum igitur tibi uideri debet, si praetermisso amore Dei, de solo proximi amore uerbum fecerit Apostolus; in ipsoque totam legem consistere asseruit; cum in hoc praeepto de proximo, amor diuinus includatur.

Quae si minus percipis, uerba Vgonis de sancto uictore perpendito, charitatem fauo mellis comparantis. Si uerè (inquit ille) diligitur Deus, ubicunque inuenitur, siue in se, siue in alio, diligitur. Verbi gratia, diligis mel, quia dulce; diligis receptaculum mellis, sed mel diligis propter se ipsum, fauum uerò propter mel: at si fortè uideas fauum melle carentem, doles uacua esse receptacula, & cupis ibi esse, quod diligis. Ita à simili; Deum dilige, quia dulcis est ipse & bonitas & ueritas; proximum autem dilige, quia est receptaculum dulcedinis, & bonitatis, & ueritatis, & hoc in ipso dilige, & propter hoc ipsum. Quod si uacuum uides, dole, & opta, ut ista mereatur accipere. Hæc Vgo de sancto Victore. Ex quibus habes, te, cum charitatis amore proximum diligis, non proximum, sed Deum in proximo diligere. Et sicuti mel diligis per se ipsum, & fauum propter mel; sic Deus propter se ipsum tibi diligendus, proximum uerò propter Deum. Idem igitur uidetur esse praeeptum de Deo, & proximo diligendo, quia in utroque praecipitur, ut diligatur Deus, uel in se ipso, uel in alio: & hinc est, quod ad unum cum proximi dilectionis praeeptum, totam legem redegit Apostolus Paulus, dicens; Qui diligit proximum, legem adimpleuit. Cum itaque dicat Saluator: In his duobus mandatis tota lex pendet, & propheta: & in proximo diligatur Deus: in proximi dilectione

Vgo de sancto Victore.

Simile.

Amor Dei in proximo uel mel in fauo.

In utroque praeepto Deus ipse praecipitur diligi, uel in se uel in alio.

Rom. 13. C

Math. 22. D

De diligendo Proximo

totam legem pendere, ac prophetas omnes, dicendum est; Qui enim **A**
alterum istorum duorum præceptorum implet, sciat se utrumque
adimplere.

Hac ratione factum est, ut Dominus aliquando nihil, nisi solam
Deute. 10. C Dei dilectionem præcipiat, dicens; Et nunc Israel, quid Dominus
Deus tuus petit à te, nisi ut diligas eum, & mandata eius serues?
Aliquando solam proximi dilectionem commendat: ut cum dixit;
Ioan. 15. B Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, ubi in altero solo
Dominus tamen in nouo, & in ueteri testa-
mento solum
mentis solum
proximi dile-
ctionem præ-
cipit.
1. Ioan. 4. B Deus charitas est.

Si proximum diligere, nihil est aliud, quam illi amorem Dei
optare, ac curare, qui & amatores admittit, clarum euadit, quod
ibidem etiam diligitur Deus: quem nemo diligit, quin ab eo diligi
summo desiderio affectet, atque exoptet. Qui ergo proximum di-
ligit, Deum in proximo diligit; Qui Deum diligit, proximum in
Deo amat. Duo ergo præcepta cum sint, in unum tamen finem tendunt,
& alterum in altero includitur: unde & unum, idemque dici possunt.

An non animaduertisti Domini Saluatoris uerbum præcipientis.
Duorum præ- Secundum (inquit) simile est huic? Nota *Secundum*. Nota
ceptorum or- *Simile*. Secundum posuit, ut ordinem & differentiam mandato-
do. rum ostenderet: ordinem quidem, quia mandata sunt de actibus **C**
uirtutum: uirtutes autem ordinem inter se habent, cum una ab al-
Eorum diffe- tera pendeat. & ut uirtutes, ita mandata. Differentia etiam no-
rentia. tatur per illud uerbum *Secundum*. Nam ubi primum, & secundum,
ibi prius & posterius, ibi discrimen, & differentia sit oportet. Dif-
ferentia autem inter primum & secundum dilectionis præceptum,
hec est: quod dilectio Dei est sine modo, at dilectio proximi, mo-
dum, seu mensuram habet. Id quod attestatur Chrysostomus, di-
cens; Tu tamen aduerte qualiter non cum eodem excessu posuit
utrumque præceptum. De Deo enim ait; Diliges Dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, &c. De proximo autem; sicut te ipsum.
Chrys. super. Quod etiam ratio ipsa postulat. Nam dilectio finis, excedit dile-
10. cap. Luc. ctionem eius, quod in finem dirigitur, & ordinatur, cum amor fi-
B. Dho. 2. D
27. ar. 1. ad 3.

Anis causa sit diligendi ea, quæ ad finem sunt, at proximus propter Deum, tanquam propter finem ultimum diligitur: Deus autem, ut finis & causa diligendi proximum. Vnde discrimen est inter Dei, & proximi dilectionem, quia nulla charitas perinde proximum, atque Deum diligit. Præterea amor Dei hic, & in patria eiusdem rationis est, tantumq; per magis & minus differt, id quod in proximi dilectione locum non habet. Ad hæc quemlibet ex charitate plus Deum, quam se ipsum oportet diligere; cum bonum commune particulari semper præferendum sit: at cum proximum diligere equè, ac nos ipsos præcipiamur, maior erit hominis charitas ad Deum, quam ad proximum.

Quemadmodum igitur præpositio illa, *Secundum*, ordinem & **B** discrimen præceptorum exprimit: sic nomen illud, *Simile*, maximam similitudinem, & ferè identitatem denotat. Ideoque dicitur simile (ut D. Tho. ait) quia cum homo, qui Dei est imago, & similitudo, diligitur, Deus in illo diligitur; & sicuti homo ad similitudinem Dei creatus est, sic ad similitudinem Dei diligendus est; ut scilicet in ipso diligatur Deus. Vel ideo *Simile* dicitur, ut eandem vim habere cognoscas, quam habet præceptum de diligendo Deo. Ita enim ait Chrysostomus; Diliges Dominum, primum quidem, & magnum est. At diliges proximum, magnum quidem est: primum uerò non est. Secundum igitur hoc præceptum dictum est, ut aliud isto prius esse cognoscas; simile uerò additum est, ut magnum utpote primum istud esse intelligas.

C Cum igitur hæc duo præcepta ita inuicem annectantur, ut alteri sine altero satisfieri nullo modo possit: quippe cum hoc in illo, & illud in hoc ita includatur, ut alterum ab altero diuelli nequeant; cumque ordinem habeant inuicem; ut hoc primum, illud uerò secundum dicatur: cum hoc igitur illi persimile ipsius Saluatoris ore dicatur; nonne his stimulis, quasi acutissimis calcaribus ad proximi dilectionem traheris, & impelleris? Sed qui fieri potest, ut proximum charitate diligas, si quis sit proximus, quidne proximi nomine sibi Saluator uelit, nescias? Oculos igitur mentis te aperire iubeo, ego uero ut id tibi præstem, iam iam accingor.

Dilige proximum tuum. Si Saluator apud Matthæum duo tantum nobis diligenda proposuit, Deum scilicet, & proximum, quicquid post Deum nobis diligendum est, proximus dicendus est: si etiam

Super Matth.
22.

Præceptum,
dilige proximum,
quomodo præcepto de diligendo Deo simile sit.

Math. 22. D
Quatuor diligenda censet
Augustinus.

Augusti-

De diligendo Proximo.

August. 1. li. de doct. Christiana c. 24. tom. 3. Augustinus quadruplici classe diligenda distinxit, nempe aliud, **D** quod est supra nos, qui Deus est: aliud, qui nos sumus, aliud iuxta nos, homines scilicet; aliud etiam, quod est infra nos, quod est corpus nostrum, & quodlibet istorum trium proximus dici potest: aptius tamen illud proximi nomine erit accipiendum, quod à nobis ipsis erit distinctum. Neque enim corpus nostrum, rectè proximus noster unquam dici poterit, nec sibi ipsi proximus erit quisquam; tametsi quidam Poeta dixisse uideatur, Proximus sum ego: met mihi: nō tamen illud nomine proximi uoluit intelligere, quod in re præsenti intellexit Saluator, quodque intelligūt Doctores sacri. Ibi enim nomen, *proximus*, id significat, quod nos uel uicinum, uel non longè distans dicimus. Cum igitur Saluator præcipit, ut proximum æquè, ac nos ipsos diligamus, illiq; inter quos **E** fit comparatio inter se sint distincti, palàm fit, unumquemque secerni à proximo suo.

Quadrifariam igitur nomen, proximus, accipi censent Doctores, ac præcipuè Magister sententiarum: uidelicet conditione primæ natiuitatis, & ita omnes homines proximi dicuntur, cum omnes ab eodem patre Adam originem trahant. Spe cœlestis conuersionis, quomodo infideles etiam sub nomine proximi intelliguntur. Quamuis enim pro conditione, ac statu, in quo nunc sunt Beatitudinem nobiscum simul frui nequeant, possunt tamen respiscere, & ad Deum conuerti, tum simul unà nobiscum participes beatitudinis fieri. Propinquitatem etiam cognationis quis dicitur proximus; quàmobrem, omnes, qui eiusdem generis, ac familiæ sunt, proximi uocantur. Tandem proximus appellatur propinquitatem collati beneficii. Et hac significatione quilibet, cui facere, & à quo beneficium accipere possum, proximus dici potest. iuxta Saluatoris parabolum de uulnerato, & semiuiuo homine relicto; ubi Saluator illum proximum fuisse docet, qui fecit cum illo misericordiam. Veruntamen cum ille solus in re nostra proximus dicatur, qui ex charitate, diligendus est, ille solus præter Deum, qui ex charitate diligì potest, proximus erit: qui uerò tali amore diligì non debet, proximus non erit.

Cum proprium charitatis obiectum Deus ipse sit, cum solus summum bonum sit, ipse solus per se ipsum diligendus est: cetera autem uel quia ad ipsum pertinent, uel quia ad ipsum tendunt, non quacunque

Nullus sibi ipse
si proximus
dici potest.
Terentius.

Mag. sen. 3.
D. 28.
Quatuor modis
quis dicitur
proximus.

Luc. 10. C

Nullum solum
charitatis a-

A quacunque ratione, sed ut is, qui nos beatitudine donare potest; ut scilicet in Deum tendant beneficium & optimè mereremur. Ex hoc itaque, quod in Deum tendit, aliquo modo diuinam bonitatem participat. Cum igitur beatitudo ipsa perfectissima sit participatio Dei, illa solummodo amore charitatis erunt diligenda, quæ in Deum ea ratione tendere possunt, quæ beari, & ipsius beatitudinis capaces esse possunt. Ex his facillimè diiudicari posse arbitror, quænam proximus dicatur; meritoque dicendus sit.

more diligen-
dum, quod
beatitudinis
capax est.

Omnis igitur homo uiuens, proximus est. Nec quisquam om-
nino hominū ita scelestus est, atque ab omni humanitate alienus, quin diuino munere queat uitam in melius reformare, ad Deum corde reuerteri, ac tandem æternam adipisci felicitatem, & beatus fieri. Sit igitur uel fidelis, uel infidelis, proximus noster uterque est, quoniam beatitudinem assequi uterque potest, modo alter infidelem animum deponat, & exuat. Amici etiam, atque inimici proximi habentur; potest enim inimicus aliquando rectum sensum reuocare, odium abijcere, & quem prius odio prosequabatur, paulo post beneuolentia amplecti, ac tandem beatus effici. Mortui etiam, qui ex hac uita in charitate euolarunt, proximi & sunt & dicuntur; quod uel iam ipsa fruuntur in patria beatitudine, uel eam tandem certa spe expectant. Quo in genere hi sunt, qui in purgatorio detinentur, quos certa spes beatitudinis fouet. Mortui uero in æternam gehennam damnati, atque detrusi, quoniam omnis spes beatitudinis ipsis adempta est, atque ablata; cum in inferno nulla sit redemptio, nullo modo beati effici possunt, quare & nec ullo modo proximi nostri dici possunt. Angeli etiam lucis nostri proximi sunt, cum eadem felicitate perfruantur, qua homines beati, nosque uiatores fruituri sumus, si charitatem sectemur. Vnde & ab hominibus adorari aliquando noluerunt, immo nostri conserui appellari uoluerunt. Demones uero, proximi nequaquam appellandi sunt, ea potissimum ratione, qua nec damnatos & æternæ gehennæ addictos, beari posse, supra docuimus. Et ita Augustinus, & Magister sententiarum existimant, & censent.

Omnis ho-
mo proximus
est.

Mortui, & q
i purgatorio
sunt, proximi
uocantur.
Angeli beati
proximi sūt,
nō autem de-
mones.

Apoc. 9. &
22. B

August. lib. 1
de doct. Chri-
stia. & Mag. 3.
D. 28.

Luc. 10. C

Quod si rationem beneficii attendas, id quod attēdisse Saluator uidetur in dicta parabola de uulnerato; cuius proximum cum appellauit, à quo uulneratus misericordiam accepit: eosdēmet proximos dices, quos rationem beatitudinis attendentes proximos di-

cial-

De diligendo Proximo

Ratione bene-
ficentiae om-
nis homo pro-
ximus dicitur.

ci asseruimus. Quilibet igitur homo hoc modo proximus est, quia **D** nullus quamuis magnus & potens, qui non aliquando infimorum auxilio, aut opera egeat. Tritum iam est sermone proverbium. Homo homini Deus, quia alter alterius indiget auxilio: immo quod quis sit maior (ut inquit Boetius) eò pluribus indiget. Quare non mediocris est misericordia, istis officia beneuolentiae impendere, cum contingat eos in magnas incidere calamitates, nec quisquam usque adeo uel paruus, uel inutilis, quin alijs interdum prodesse nequeat. Nullus igitur, qui inter homines uersetur, ac degat, à ratione proximi excludi debet. An non maius est illud beneficium, quod animae datur, quam quod corpori, ea ratione, qua anima corpori praestat? At quisnam mortalium, utcunque tenuis, & pusillus, qui saltem orationibus, consilijs, correctionibus, & id genus cæteris, **E** alteri prodesse nequeat? Nonne Saluator uult nos orare pro persequentibus & calumniantibus nos? Si igitur nullus est, qui animae beneficium prestare non ualeat, quis hominum fuerit, qui à ratione proximi excipi possit? Ratione igitur beneficentiae omnis homo proximus est, uel sit is uiuus, uel uita spoliatus.

Luc. 6. D
Math. 5. G

Beati in patria proximi nostri sunt, quia possunt nos afficere beneficio, quamuis tua gratia ipsi referri non possit.

Luc. 10. C

Nonne mortui beati pro nobis orare possunt? proximi igitur sunt, qui bene nobis facere possunt. Dices, at nos ipsis beneficium asserre non ualemus. sed quorsum hæc? Non enim proximorum ratio postulat, ut uterque sibi inuicem benignè faciant; sufficit enim, si alter in alterum beneficus sit, aut esse possit, licet alter benignitatis uicem nequeat rependere. Hoc enim ex ipsius Saluatoris uerbis in sæpius repetita parabola manifestum, perspicuumque sit: **F** ubi ex professo quid nomine proximi nobis sit intelligendum, interrogatus, explicat. Solum itaque Samaritanum proximum appellauit, qui semiuiuo à quo nullum recepit beneficium, nec pro tunc sperare poterat, misericordiam impendit. Dices, si non fecit tunc, poterat tamen ualetudine acquisita postea benigne facere. Dicam & ipse; Nonne etiam Christus Sacerdotem & Leuitam (qui licet possent, nullum tamen beneficium contulerunt in illum uulneratum) proximos uocare potuit? Cur ergo id non fecit? Nempe quia sufficit ad rationem proximi, ut alter alteri, licet non uiceuersa, beneficium conferat, aut conferre possit. Sunt igitur illi, qui in patria beati existunt, dicendi proximi nostri, quia possunt facere, licet non accipere beneficium.

Quod

A Quod si adhuc persistas. Addam & secundum responsum, quod non solum de nobis beati benemerentur, sed potius de ipsis nos. Et quanquam eorum essentialis gloria augeri nequeat, accidentalis tamen eorum gloria potest. Nonne Catholicorum Doctorum sententia est, sanctos, qui sunt in patria, cum uident suis corporibus in terris honorem haberi, gaudere; quia corpus, quo mediante ad tantam beatitudinem peruenerunt, aliqua gloria fruatur in terris? quoniam illud corpus, quod in passionibus socium habuerunt, habeant etiam aliquo pacto, licet à longe, socium tempore lato, & felici. Cum igitur Sanctorum corpora, uel ipsorum reliquias ueneramur in terris, cum eorum diem festum celebramus, & colimus; cum eorum memoriam recolimus, & eorum suffragia postulamus, beatis in patria accidentalis beatitudinis aliqua fit accessio: Itaque possumus aliqua ratione ipsis prodesse: quamobrem & proximi nostri habendi sunt.

B Id quod etiam de ijs, qui in Purgatorio sunt, dici posse uidetur, Possumus enim ipsis bene facere, & in primis prodesse, cum pro ipsis uel oramus, uel sacrificium corporis Christi offerimus in Missa, aut cum pro ipsis affligimur, aut ieiunamus. Quod mihi uidetur dixisse, atque adeo aperte declarasse Apostolus ad Corinthios, **C** dum corporum resurrectionem confirmat, & probat. Alioquin (inquit) quid facient ij, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? quorsum, inquam, pro illis baptizantur? quæ uerba obscura sunt; atque ut intelligantur, difficilia, hisque præsertim, qui adhuc ignorant, quid significationis habeat hæc uox Baptismus, siue baptizare. Ideo autem Montanus hereticus, & Marcioniste, ut ait (Theophylatus) cū aliquis sine baptismo decedebat, aliquem defuncti nomine baptizabant; id quod stultissimum erat. Et ex praua istius uerbi baptismi, istiusque auctoritatis Apostoli intelligentia procedebat. Nam mors, (ut ait Saluator) est ipsa hominis nox, in qua nemo potest operari: & qui hac in uita fide caret, post obitum etiam eadem carebit. Vox igitur baptismi in sacris litteris non semper significat sacramentum, quo per aquam in Christo renascimur, ut illi existimabant; sed aliquando, ac sæpius significat mortem siue cruciatus, ieiunia, & pœnitentiam. Ita enim Saluator ipse, de morte ipsa loquens, dixit apud Lucam; Ego baptismo habeo baptizari, quem uos nescitis, & quomodo consumor

Beatis in patria quomodo beneficiū conferre possumus.

Qui sunt in purgatorio, proximi nostri sunt.

i. Cor. 15. D.
Pro mortuis orandum.

Theophy. super II. Cap. epistolæ primæ ad Cor.

Ioan. 9. A

Luc. 8. u.

Secunda Pars. D quousque

De diligendo Proximo

Marc. 10. F.
Purgatorius
locus, proba-
tur.

Math. 26. D.
Ioan. 18. B.

Purgatorij lo-
cus pulchrò
probatur.

Angeli nostri
proximi sùt,
& illis facere,
& ab ipsis re-
cipere bene-
ficium possu-
mus.

Luc. 15. B.

1. Pet. 2. A.

quousque perficiatis. Apud Marcum etiam, Iacobò, & Ioannì lo-
quens, dixit; Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum, **D**
aut baptizari baptismo, quo ego baptizor? Hac in sententià nimi-
rum secundam dissociatue partem, prioris partis explicationem ef-
se arbitror: ut nomine calicis baptismus, & baptismi nomine ipse
calix intelligatur. Calix autem mortem, penitentiam, & afflictio-
nem significat, iuxta illud Saluatoris: Transeat à me calix iste. Et
alibi; Calicem, quem dedit mihi Pater, non uis ut bibam illum? lo-
quebatur igitur Paulus Corinthijs de Mortuorum resurrectione,
quam ex fide honorum operum in cordibus hominum cõceptam
pro mortuis orabant, ieiunabant, & alia pœnalia opera exe-
quebantur, probare intendens, dicit; Si mortui non resurgunt, quid
faciunt hi, qui baptizantur pro mortuis? id est, quare multi affligun-
tur, ieiunant, & innumera ultrò patiuntur supplicia pro mortuis? **E**
Hec si Heretici perpenderent, Purgatorij locum deprehenderent
manifestè, ac confiterentur. Nam si pro mortuis (ut Paulus ait) af-
fligebantur; non pro illis, qui æternis supplicijs addicti sunt quo-
rum nulla est redemptio: non pro illis, qui in patria sunt, quibus
ad beatitudinem essentialem nihil profunt nostra ieiunia: ergo
pro illis qui sunt in Purgatorio. Dari igitur necesse est, Purgato-
rium locum: atque sunt hi nostri proximi, cum ipsis beneficia præ-
stare possimus. Et quamuis tunc nobis esse utiles nequeunt, pote-
runt tamen his pœnis liberati, cuius rei spe certissima nituntur, quæ
uana esse haud unquam poterit.

Sunt & Angeli lucis proximi nostri, tum quia beneficia præstât,
custodiunt, protegunt, adiuuant, illuminant, diuina reuelant, & in- **F**
numerabilia, quæ prætereo, tum quia ipsis etiam, pdesse aliquo mo-
do possumus, præsertim ad accidentalem beatitudinem; sicuti
nanque tristantur (improprie tamen) sit etiam de nostra conuer-
sione gaudent, ipso Salvatore attestante, qui ait; Gaudiũ est Ange-
lis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nona-
ginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Desiderant enim
Angeli, ut eorum sedes impleantur, ciuitas restauretur, & iustis
hominibus expleatur: unde & beneficium se accepisse putant, cum
nostram conuerisionem contemplantur, eò quia tunc ueluti lapí-
des quui (ut ait Petrus) eximijs meritis adaptati in superno illo
edificio collocamur.

Dæmones.

Demonēs uerò ratione beneficentiæ, nullo modo proximi nostri dici possunt, quia nec ipsi nobis, nec nos ipsis beneficium præstare possumus. Nam si ex charitate eos à nobis diligere oporteret, oporteret & nos illis optare æternam uitam, quæ nullo modo potiri, fruique possunt. quare uanum, ac frustratorium nostrum esset desiderium. Id quod etiam de damnatis hominibus dicendum est: quò fit, ut amore charitatis diligere nec possint, nec debeant. Itaque nec proximi quidem nostri dici possunt.

Nomine igitur proximi, quilibet homo uiuens intelligi debet, nec hac in re utrum bonus sit, an malus, refert amicus, an inimicus, fidelis, an infidelis; quia & hi nobiscum (ut dictum est) beatitudine potiri possunt; & illi nobis, & nos illis, benignè facere possumus. Idemque de Angelis bonis erit iudicium. Hæc omnia egregiè discutit, ac decernit Augustinus, sic dicens; Ipse est autem, qui ordina-

B tam dilectionem habet, ne aut diligit, quod non est diligendum, aut non diligit, quod est diligendum, aut amplius diligit, quod minus est diligendū, aut æquè diligit, quod uel minus, uel amplius est diligendū; aut minus, uel amplius, quod æquè diligendū est: Omnis peccator, quatenus peccator, nō est diligendus; & omnis homo, quatenus est homo, est diligendus propter Deū; Deus uerò propter se ipsum. hæc ille ubi longo digressu eam, quæ præ manibus habemus rem disserit, concludens Deum plus homine, oportere diligere; & alium hominem, plusquam nostrum corpus, quia potest nobiscum alius homo Deo perfrui, quod non potest corpus. Sed tamen omnes homines æquè sunt diligendi.

Illud tamen nobis iterum, atque iterum animaduertendum est; **C** non quemcunque, qui in charitate manet, & officia beneficentiæ erga suum proximum præstat, hoc præceptum, de quo nunc agimus, adimplere. Fieri quidem potest, ut is, qui in charitate sit, non secundum eam, qua habet Charitatem operetur, sed singulari aliqua affectione motus: quo fit, ut non mediocriter istius imminuantur merita: & hoc diligenter Christiano uiro, ac pio Christi seruo est animaduertendum. Non enim parum interest, utrum quidpiam cum uirtute conuinctum facias, & præstes, ea sola scilicet ratione, quia tibi sic placeat, & an quia à Deo sic præceptum sit, reperiturque in ipsius inclusum præceptis. Si igitur in charitate existas, & homini dilectionis officia, ac beneficium præstes, quia socius sit,

Demonēs ratione beneficentiæ, proximi nostri non sunt.

Conclusio.

Lib. 1. de doctr. christiana, à cap. 27. usque ad cap. 34.

Non quicunque in charitate existit, & proximo dilectionis officia prestat, protinus præcepto Domini satisfecisse existimatur.

De diligendo Proximo

quia affabilis, quia iucundus, ac omnibus gratus, uel quia in te nihil
 ta contulerit beneficia, ne te tunc existimes dilectionis proximi
 præceptum adimplere. Quod si ea sola ratione facis, quia sic Deus
 præcipit, quia hoc à Deo accepisti mandatum, tunc te sanè præ-
 cepto satisfecisse certò scias. Reperiuntur enim quidam, qui ea dun-
 taxat ratione, proximum diligunt, quia consanguinei sunt; quibus
 licet non repugnet scriptura, tamè aliud est, quod uoluntate nature
 tribuimus. & aliud, cum uirtute charitatis adducti, id præstamus,
 quod ex diuinis præceptis debemus. Cum igitur parentes, filios,
 aut familiares diligis, Deum respice, eius præcepta attende, & quic-
 quid boni uolueris ipsorum causa, eò dirige, quia Deus creator
 tuus sic præceperit & tunc hoc præceptum obseruasse meritò dici
 poteris; alioquin de te illud dici poterit, quod in Ecclesiastico Salo-
 mō; Omne animal diligit sibi simile, sic & omnis homo proximum
 sibi. Infelix quidem amoris genus est, cum quis more brutorū ani-
 malium proximum diligit. Ideo enim animalia inter se diliguntur,
 quia simul comedunt, bibunt, habitant, arant, & iugum simul por-
 tant, ac sustinent. Hic enim non is amor est, quem præcipit Chri-
 stus: neque enim amorem huiusmodi præcipere erat necesse; quan-
 do id etiam bestiis commune est. Mentēs igitur ad Dominum eri-
 gende sunt, ut ualeamus cum Apostolo dicere. Neminem noui-
 mus secundum carnem. Omnes utique cognoscebat, & diligebat
 Paulus: omnibus beneficus erat propter Deum, nec alio carna-
 li, aut humano respectu, quo priuatur homo æternæ uitæ merito.
 Augustinus etiam Macedonio scribens, ait; Proximus sanè hoc
 loco non sanguinis propinquitate, Sed rationis societate persandus
 est, in qua socij sunt omnes homines. Nam si pecuniæ ratio socios
 facit, quanto magis ratio naturæ non negociandi, sed nascendi lege
 communis? Hinc & ille comicus, cum ab uno sene, alteri seni dictum
 componeret, inquit; Tantumne ab re tua otij est tibi, aliena ut
 cures, ea quæ nihil ad te attinent? Cui alter respondit. Homo sum,
 humani nihil à me alienum puto. Hactenus ille. Quid obsecro, his
 uerbis sibi uult Augustinus, nisi & quis sit proximus ostendere, &
 quæ sint, quæ nos ad ipsum diligendum impellunt? Si ea ratione
 alia curabit senex ille, quia homo erat, & humani à se nihil alie-
 num putabat, ergo omnis homo, proximus est, ergo naturale est ho-
 mini hominē diligere, Sed hinc diuina lucet bonitas, quod id, quod
 nobis

Eccles. 13. D.

2. Cor. 5. D.

Aug. ad Ma-
 cedoniū. ep.
 52. to. 2

Terentius in
 heaut.
 Homo qui li-
 ber proxi-
 mus est.

A nobis à natura instum est, nobis diuinum præceptum uult esse, ut etiam in naturalibus (si propter eum fiant) merita cumulemus.

De Angelis loquens in libris de doctrina Christiana, dicit, quod si dementis est dicere, manifestum est, omnem hominem proximum esse deputandum, quia erga neminem operandum est malum. Iam uero si uel cui præbendum est uel à quo nobis capiendum est, officium misericordiæ, rectè proximus dicitur, manifestum est hoc præcepto, quo iubemur diligere proximum, etiam sanctos Angelos contineri, à quibus nobis tanta misericordiæ officia impenduntur, quanta multis diuinarum scripturarum locis licet animaduvertere. In libro etiam de catechizandis rudibus circa finem libri, sic inquit. Hoc autem breuiter discet, ut quicquid audierit ex libris

Aug. to. 3. de doctr. christiana. lib. 1. cap. 30.
Angeli & homines. ut proximi diligendi.

B Canonici, ad dilectionem æternitatis, & ueritatis, & sanctitatis, & ad dilectionem proximi referre non possit, figuratè dictum, uel gestum esse credat, atque ita conetur intelligere, ut ad illam geminam referat dilectionem: ita sanè, ut proximum non carnaliter intelligat, sed omnem, qui cum eo in illa sancta ciuitate potest esse, siue iam, siue nondum appareat. Ex quibus Angelos, nondum homines proximos appellandos esse, ac tanquam proximos diligendos tacitè docet.

Aug. de catechizandis rud. circa finem.

Quid? an non Dauid idipsum apertè in psalmo docet? Vana (inquit) locuti sunt unusquisque ad proximum suum. Hæc utique uerba (ut ibidem rectè exponit Augustinus) omnem hominem proximum esse significant, quia nemo est, cum quo sit operandum malum.

Aug. to. 8. super Psal. 11. Nemo hominum est, qui rationem proximi subterfugere possit. Ad Ephes. 4. G.

C lum, & dilectio proximi malum non operatur. Hoc ipsum & in epistola ad Ephesios ostendit Paulus dicens; Deponentes mendacium, loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo; quoniam sumus inuicem membra. Eritne fortassis cum Christiano tantum ueritatem nobis loquendum, eritne cum pagano, aut infideli nomine, mendacio utendum? nequaquam quidem. Omnis igitur homo, quicumque sit ille, proximus noster dicitur, & est. Nam prædicta Apostoli uerba exponens Augustinus, ait; Proximus tuus ille est, qui tecum natus est ex Adam & Eua; Omnes proximi sumus conditione terrenæ natiuitatis, sed aliter fratres illa spe celestis hereditatis. Proximum tuum debes putare omnem hominem, & antequam sit Christianus. Non enim nosti, quid sit apud Deum; quomodo illum præsciuerit Deus ignoras. Aliquando quem ir-

Tom. in expo. sit. psalmi. 25.

rides.

De diligendo Proximo

rides adorantem lapides, conuertitur & adorat Deum religiosius, D
fortasse, quam tu, qui paulò ante enim irridebas. Hæc illè. Et paulo-
post. Sunt ergo proximi nostri latentes in his hominibus, qui
nondum sunt in Ecclesia, & sunt longè à nobis latentes in Eccle-
sia. Itaque quoniam futura ignoramus, unumquemque hominem
proximum putamus; neque solum humane mortalitatis conditio-
ne, uerum etiam spe illius hereditatis.

Nulla igitur tibi fuerit excusatio, si aliquos homines odio pro-
sequaris, cum tibi præcipiatur, ut tuum proximum diligas; & nullus
homo est, qui tuus proximus dici non possit. An non audis Domi-
num in psalmo uocantem inimicos proximos? Amici (inquit) E
mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & longè
steterunt, qui querebant animam meam. Quæ ista uocum differen-
tia? Quod discrimen est inter amicum & proximum? si nullum
inest discrimen, quorsum proximum ab amico seiungit? Amici
enim & proximi mei (inquit,) utique omnis amicus proximus est,
non autem omnis proximus amicus est, quia & inimici etiam pro-
ximi sunt; si igitur amicos à proximo distinguit, etiam inimici, &
qui amici non sunt, proximi dicendi sunt. Et quid sibi illud uult,
Appropinquauerunt, & longè steterunt? Nam si appropinquant,
quomodo à longè stant? Rursus si à longè steterunt, quomodo
appropinquauerunt? Appropinquauerunt corpore, ut persequerentur,
sed à longè steterunt corde, quia me odio prosequiebantur.
Vis hanc propinquitatem, aut longinquitatem uidere? Audi Do- F
minum in Euangelio uerba Esaie afferentem. Populus hic labijs
me honorat, cor aut eorum longè est à me. Propinqui igitur erant
ore, sed corde longinqui. Qui igitur longè erant corde, qui ani-
mam eius querebant, ut eam morti traderent, qui mala locuti sunt,
qui uanitates & dolos tota die meditabantur, proximi uocati sunt.
Omnis igitur homo, quamuis inimicus, proximus tamen est; & hic
præciperis eum diligere, cum audis Dominum dicentem;

Dilige proximum tuum. Alio etiam in psalmo dicit idemmet; Filij
alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicaue-
runt à semitis suis. Qui sunt hi filij alieni, nisi qui per fidem non
sunt filij Christi? Dedit enim Deus potestatem filios Dei fieri ijs,
qui credunt in nomine eius: qui ergo non credunt, filij alieni sunt,
isti mentiuntur cum se filios Dei uocant per gratiam, licet natura
filij

A filij Dei sint. Quod quò apertius explicaret, addidit statim; filij alieni inueterati sunt. Quid est inueterati sunt? nempe ueteres effecti sunt, hominem ueterem induentes peccatores constituti sunt, à nouo homine Christo recedētes; unde claudicauerunt in semitis suis, id est instar militum Baal claudicabant in duas partes per lucē & tenebras, simul secuti, Christum & mundum eodem tempore imitantes, & nihilominus unus istorum filiorum alienorum ab ipsis. Saluatoris ore proximus uocatus est, cum de uulnerato uerba faceret: transierunt enim propinqui, Iudæus enim erat, ideo descendebat ab Hierusalem in Hierico; transierant Sacerdos & Leuita, qui Iudæi erant; transiuit Samaritanus, nescio quis extraneus, & alienus, & misericordia motus, eius uulnera curauit, & super iumentū locauit, & in stabulum duxit, stabulario commendauit: & is ab ipso Christo, proximus dictus est. Alieni itaque à fide etiam Christi hostes, proximi dicti sunt. Quod si qui hostes Christi sunt, proximi item dicuntur: quare & qui tibi inimicus est, proximus uocari non poterit? si multi Christi hostes eius amici effecti sunt (ut in Paulo, ut in Latrone cernere est) nonne & tui inimici proximi effici poterunt? Proximus igitur omnis homo erit, quicumque sit: & hic tibi proponitur diligendus.

Aug. tom. 3.
super. ps. 48.
concupiscen.

Dilige ergo proximum, id est, omnem hominem. Non me præterit Catholicorum Doctorum maximam partem ita illam interpretari parabolā q̄ est apud Lucā. Vt. scilicet, qui beneficiū cōferre possit: & cui tu beneficium conferas, uel possis cōferre, proximus dicatur: id q̄ ppulchrè ab ipsa conclusionē parabolę eliciunt. Quis (inquit) tibi uidetur proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? cui responsū est: Qui fecit cum illo misericordiam. Vade (inquit Dominus) & tu fac similiter. Ille ergo proximus est, qui beneficium impendere, aut accipere potest. Et cum omnis homo alteri homini beneficium possit conferre, & ab eo accipere: omnis homo igitur (inquiunt) proximus est. Pulchra equidem tantorum Doctorum interpretatio, & sanctissima expositio. Ego tamen ab ipsis minime discedens, in eandemque conclusionis sententiam accedens, ita parabolam illam intelligo. Præteriens Samaritanus, uidensq; uulneratum, ac semiuiuum hominem, cognoscensque hominem esse: nec quærens de gente, patria, aut religione, sed illud solum attendens, quòd homo esset; mox inter proximos intellexit annumerare.

Germanus:
intellectus parabolę de uulnerato, & semiuiuo. reliquo.

De diligendo Proximo

Omnis ho-
mo proxi-
mus dicitur
ab ipso Salua-
tore

randum, officiumque debitum proximo ei præstitit Respondens D
itaque Saluator querenti, quisnam illius esset proximus, proposita
parabola dixit; Vade & tu fac similiter. Quæ uerba nunc non ita
intelligenda censeo, uade & tu fac misericordiam, ut eorum, qui-
bus eam præstiteris, proximus iudicaris. Sed hunc germanum sen-
sum esse horum uerborum: uade & tu fac similiter: omnino arbi-
tror hoc est, uti Samaritanus, nec cuius esset, neque qua religione
uiueret, nec amicus, ne an inimicus esset quæsiuit, sed proximum
illum; ubi primum hominem nouit esse iudicauit, tu quoque huius
imitatione hominis, ne quæras fidelis, an infidelis amicus, an inimi-
cus sit, nec qua ex patria, aut religione sit; sed eum, quem hominem E
uides esse, tibi proximum esse existimes, proque certo ducas oportet.
Et simul atque hominem esse nosti, te cum uti proximum dili-
gere, ac beneficia dare, oportebit.

Cum ergo proximi nomen relatiuum sit (neque enim quisquam
proximus esse nisi proximo potest, nam neque unum sibi ipsi pro-
ximum esse potest:) itaque anima mea, & caro mea, mihi proxima
existimanda nequaquam sunt; quoniam illudmet sunt quod ego
sum, illa animans mea uita est: ista animata mea uiuens substantia
est: secundum naturam pyrum pyro, & pinum pino proximum esse
dicimus, licet loco longè distent: secundum situm pinus pyro proxi-
mus est, tametsi diuersa sint natura, dummodo propè sint. Et cum
homo homini pluribus modis proximus esse possit, natura scilicet, F
gente, religione, redemptione, felicitate, & gloria. Hoc loco eum
duntaxat uocamus proximum, qui natura est proximus, qualis ho-
mo est. Unde licet Angeli proximi dici possint ratione beneficen-
tiæ, aut eiusdem gloriæ participatione, tamen de solis hominibus
sermo est, cum dicit Saluator: Dilige proximum tuum &c.

Rom. 13. C

Hoc mihi uidetur aperuisse Paulus, qui ad Romanos scribens,
cum dixisset; Qui diligit proximum, legem adimpleuit, subiunxit;
Nam non adulterabis, non occides, &c. In hoc uerbo instauratur;
Dilige proximum tuum sicut te ipsum; quo loco & solos homines,
& omnes homines proximos uocari significauit: Ideò soli homines
intelliguntur, quia soli homines ista persequi possunt: neque enim
Angeli, & beati possunt uel adulterare, uel occidere, uel falsum te-
stimonium dicere, &c. Omnes homines dixi, quoniam ait Psal-
mus, Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum. Et alibi;

Omnes, &
soli homines
dicuntur pro-

Oppro-

A Opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Quæ uerba exponens Augustinus, & declarans prædicta uerba ad Romanos, ait; Nonne maximæ dementiæ est credere aut Psalmistæ, aut Apostolo uisum fuisse, non esse peccatum uxorem hominis non Christiani adulterare, aut morte, aut iniuria affici? Ergo & illi proximi sunt; Nam si Arabs, aut Scythia non est proximus, non erit peccatum illius bona diripere, aut corpora trucidare.

ximi in parabola, licet etiam & Angeli proximi sint.

Psal. 11. A
Psal. 14. A
To. 8. super
Psal. 14.

Si igitur omnis homo proximus est, Christus, qui uerus & perfectus homo fuit, & est: nonne perfecte diligendus erit? Christus & Deus & homo est; ut Deus, nullo pacto nobis proximus est; licet enim nobis possit beneficium dare, est tamē plus quā proximus, quare: & magis quā proximus diligendus. Hinc est, quod Dei dilectio, à

Christus noster proximus est.
Magister 3.
D. 28.

B proximi dilectione distincta est, et duo distincta præcepta data sunt, quia Deū etiam plus quā nos ipsos diligere debemus, proximum autē sicut nos, & aliquando plusquā nos. Vt homo autē, Christus noster proximus est, quia eiusdem naturæ, eiusdē religionis, eiusdem felicitatis & gloriæ, nobiscum est.

Immo quoquo modo proximi nomine utaris, Christus ipse ut homo, proximus noster est. Tribus enim modis cum proximus dicatur; conditione naturæ consanguinate, & beneficiorum exhibitione; ecquis aptius his tribus modis, proximus dici potest, quā Christus Redemptor, & Saluator noster? Nonne ipse uerus est homo? natura ergo proximus erat. Nonne ex Iudæis natus secundum carnem? proximus ergo erat consanguinitate. Hinc illud psalmi; Ami-

Quot modis proximus dicitur, tot modis Christus proximus dicitur.

Isal. 37. B

C ci mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt. Nonne eximijs nos beneficijs affecit? quis ea, quæso, numerare poterit? Beneficio igitur proximus dici potest. Nonne totius Christianæ religionis caput, ac princeps? Religione ergo proximus dicitur. Nonne eiusdem gloriæ cum eo participes erimus? felicitate igitur, atque gloriæ proximus noster est. Hinc est, quod Augustinus ait; Ex quo & ipse Deus, & Dominus noster proximū se nostrum dici uoluit. Nam & seipsum significat Dominus Iesus Christus opitulatum esse semiuiuo iacenti in uia afflictō, & à latronibus relicto, et Propheta in oratione ait; Sicut proximum, & sicut fratrem nostrum, sic complacebam, &c. Idem etiam confirmat Chrysostomus dicens; Quis est proximus noster? Christus, qui suscipiens carnem nostram, factus est proximus nobis, sicut in parabola illa Christus

Aug. de doct. Christiana lib. 1. cap. 30.
Psal. 34. C

Sup. 22. cap. Math. hom. 42.

De diligendo Proximo.

ostendit, &c. At sicuti proximus hic noster plusquam se ipsum nos **D** dilexit, cum animam suam pro nobis, qui inimici eramus, posuerit; sic & nos ipsum plusquam nos ipsos diligere debemus, & pro ipso, corpora, animas, diuitias, & quæcunque habemus, omnia ponere debemus. Quoniam uerò præceptum de dilectione proximi eò respicit, ut nos ipsos adinuicem diligamus: relicto amore, quo Christum amplecti debemus; de eo, quo homines diligere nos ex præcepto oportet, nobis dicendum est.

Galath. 6. B

Quam sint
stulti qui po-
steris illa, ad
quæ ipsi tenen-
tur commit-
tunt.

Dilige proximum tuum. Singula igitur uerba tibi perpendenda sunt, cum singula emphasim in se habere uideantur. Verbum enim, *Dilige*, personam diligentis exprimit. Nomen autem, *Proximum*, id, quod post Deum diligendum est. *Dilige* tu scilicet. Omnes sane **E** astringit, ac ligat uerbum hoc imperatiuum *Dilige*. Tu, inquit, dilige, non alius pro te. Nam unusquisque (ait Apostolus) onus suum portabit. Si igitur Saluator ait, *Dilige* tu. Qui excusari poterunt in misericordes, qui cum ipsi teneantur diligere, heredum tamen liberalitate confisi, illud quod ipsis incumbit, posteris committunt faciendum post mortem? Memini me legisse de Traiano, qui iam in equum ascendens ad bellum profecturus, cuidam uiduæ quæ ipsius pede apprehenso dolens clamabat, ut sibi ius diceret, respondit; Ego tibi, ubi primum rediero, satisfaciam. Cui illa. At si non redeas? Successor, inquit, meus, quod debeo præstabit. Rursus illa. Quid tibi proderit si alius benefecerit; Tu (pergit) mihi debitor es, secundum merita recepturus, & fraus est utique **F** nolle reddere quod debes: successor item tuus iniuriam patientibus pro se tenebitur, non te liberabit aliena iustitia. Quibus uerbis motus clementissimus ille Imperator, statim de equo descendens, uiduæ satisfecit. Sic & ego tibi posteris committenti, quæ tu præstare debes, dicam. Hæredes tui pro se ipsis tenentur diligere: non igitur excusaris: Tu, tu ipse dilige.

Cor petit, qui
dicit dilige.

Dilige, inquam, corde scilicet: affectum nanque cordis sibi uult uerbum, *Dilige*. Ideo non dicit ciba, pota, indue, uisita, doce, &c. hæc enim animo ficto & simulato fieri possunt. Sunt enim qui loquuntur pacem cum proximo, mala autem in cordibus eorum. Ad radicem igitur, manum primum mittit: ad cor, scilicet, unde mala & bona prodeunt.

Dilige. Amoris uniuersitatem satis claram, ac manifestam esse nemo

Anemo nescit. Nulla omnino res est, quæ sit amoris expers: Etenim indifferenter mares, & fœminæ, senes, & iuuenes diligere uidemus. Nam & infantes ipsi, matres, nutricesque suas diligunt. Nec homines tantum amare dicimus, sed & animantia rationis expertia, amoris capacia sunt, & diligunt. Dicam & ipsa inanimata: at rationes, quæ animalia, & inanimata ad amorem mouent, uehementiores, firmioresque in homine reperiuntur.

Omnia, & etiam inanimata diligunt.

Animalia siquidem, quinque de causis mutuò se diligunt, propter appetitum, & uoluptatem generandi, ut mares, & fœminæ: propter prolis successione, ut parètes filios: propter beneficium acceptum; nam si uel canis, aut capra infantem, uel quodcunque animal alienæ speciei nutrierit, ambo ea animantia mutuò se amobre amplectuntur: propter conuenientiam speciei; nam & animalia, quæ rapinis non uiuunt, si eiusdem sint speciei: propter mutuam amorem inter se uersantur; at quæ uiuunt ex rapto, licet solitudine gaudeant, ne prædæ partiri cogantur: contra tamen eiusdem speciei animalia terribilem ipsis ingentem feritatem, aut exitiale uenenum nunquam exercent. In illis etiam, quæ specie differunt, nonnulla inuenitur similitudo; quæ causa amoris est, ut in homine, & delphino est uidere. Tandem diligunt se animalia propter continuum usum, & diuturnam consuetudinem, quæ etiam illa, quæ inimicarum specierum sunt, mutuò amore consociat, sicuti canem cum leone, & agnum cum lupo propter frequentem consuetudinem in amicitiam coire uidemus.

Quinque rationes quibus animalia se inuicè diligunt.

C Si igitur his quinque rationibus, & earum singulis mouentur ad amorem animalia, non solum erga illa, quæ eiusdem sunt speciei, sed etiam quæ aduersantem speciem præ se ferunt, cur ipsæ rationibus non mouebitur homo particeps rationis? Nonne amor, qui uoluptatem generandi sequitur, hominibus intensior inest, & stabilior? intensior quidem, quia uehementius amant, & maiori sollicitudine mulieres, quàm reliqua animalia fœminas sibi querunt. nam propter earum gratiam ineundam, cibo, potu, somno, & omni quiete priuantur. Stabilior, quia diutius conseruatur, ut neque satietas, neque distantia loci, aut temporis longitudo eam dissolvere possit. Si prolis successione attendas; nonne uides homines utrumque parentem diligere, id quod in animalibus non datur, qui matres tantum agnoscunt? Nonne homines, & fratres, & propin-

Ipsæ quinque rationibus diligit etiam homo.

Qualibet diligendi ratione, uehementius homines ceteris animantibus diligunt.

De diligendo Proximo.

quos nedum parentes diligunt? quod inter animantes locum non D
habet, quia nullum alium affinem, aut parentem agnoscunt præter
matrem. At si ad beneficium spectes; nonne magis in homine ui-
get dilectio, sicuti maiora beneficia recipit, eorumque magnitudi-
nem cognoscere & considerare poterit? id quod animalibus accide-
re nequit. Quod si speciei similitudo animalia ad amorem trahunt,
quæ naturali tantum cognitione mouentur, cur speciei nobilissime
similitudo hominem, ad amandum hominem non allicit? tamen si
ea, licet ferocia, & indomita nunquam contra speciem propriam
uidentur sæuere, tamen homines mille incommoda, & maximas
clades, quàm cetera animalia, aliàue in uniuerso, hominibus infer-
re solent: longè enim plures homines hominum insidijs occidi,
quàm natura, casuue alio, uidemus. Quod si societatem, consuetu E
dinemque consideres, hanc in homine maiorem, quàm in ceteris
animantibus animaduertes; mutæ nanque rationis, orationis, at-
que colloctionis societas in corpora, animosue hominum uehe-
mentius penetrat, figiturque, magisque eius impressio in hominum,
quàm in brutorum memoria conseruatur.

Dux diligen-
di rationes so-
lis homini-
bus propriæ.

In his igitur quinque rationibus diligendi, licet cum brutis com-
municet homo, aliquandoque excedat, & excedatur; duæ tamen re-
liquæ sunt hominibus diligendi rationes, in quibus nihil est nobis
commune cum brutis animantibus: quarum altera est conuenien-
tia naturæ, uel temperamenti duorum hominum, quæ, nulla alià ra-
tione intercedente, primò statim congressu eos in amicitiam con-
ciliant: nam cum similitudo sit amoris causa; dubium non est, F
quin talis naturæ, aut temperamenti similitudo mutuum amorem
in utroque homine pariat. Altera uerò est alicuius hominis uirtus,
aut excellentia, quæ ipsum cæteris hominibus amabilem reddit, co-
rumque animos in eius amorem alliciunt. Quæ duo in brutis ani-
mantibus minimè reperiri posse arbitror. Verum, quia hæc ad ami-
citiam rationem pertinent, eò omnino loci remittenda censeo, quo
loco de amicitia differemus. Si igitur tot rationes insunt in homi-
nibus diligendi homines, quarum in aliquibus cum animalibus cõ-
municat, in aliquibus uerò solus est, cur hominem homo non dili-
gat? Nonne brutorum in conditione erit inferior, peiorque, qui suæ
speciei hominem non amabit?

Dilige ergo, ne brutis animantibus peior, inferiorue euadas.

Quid,

A Quid, quod & plantis, & lapidibus peior est homo, qui non diligit? Illa enim licet cognitione rationali uacent, sine qua nullus potest amare, non tamen uel cognitionis, uel naturalis appetitus sunt expertia. Quò fit, ut quemadmodum triplex est appetitus, uel cognitio, ita & triplex sit amor. Cognitio enim, aut appetitus, est naturalis, aut sensibilis, aut rationalis. Triplex item & amor erit. Nam qui à naturali cognitione oritur, amor naturalis dicitur; qui à sensibili, sensibilis; qui uerò à rationali, rationalis amor dicitur. Nam in elementis, metallis, lapidibus, plantis, herbis, & arboribus, naturalis quidem est appetitus, & cognitio propriorum finium; hinc grauiam naturali appetitu centrum, & leuiam superiorem locum appetunt. In brutis uerò sensibilis inest appetitus, quo quæ nocitura sunt, fugiunt, & sequuntur utilia. Vnde cibum potum, coitum, quietem, cognoscunt primum; appetunt deinde, ac tandem diligunt. Quò fit, ut ad ea postea acquirenda incumbant, & moueantur. Occiderent enim animalia, nisi ista sibi pararent, & acquirerent: neque ea acquirere possent, si pro eorum acquisitione non laborarent: non laborarent, nisi appeterent: nò appeterent, nisi prius cognoscerent. Quare sensibilis quidem in ipsis cognitio, appetitus, & amor inest. Rationalis uerò cognitio, uoluntariusq; amor in hominibus tantum reperiuntur. Oritur enim cognitio à rationis lumine. Appetitus uerò eiusdem rationis gubernatur imperio, quam homini tantum impertita est ipsa diuina bonitas. Sicuti igitur rationalis cognitio naturali & sensibili nobilior est, atq; efficacior; ita rationalis, ac uoluntarius amor maioris erit uirtutis, atq; efficacis. Hic igitur hominibus, non sensibilibus, aut sensu carentibus, præcipitur diuino præcepto. Naturalia enim, in quibus nec meremur, nec demeremur non præcipiuntur; sensibilia etiam, quæ ab ipsa natura profluunt, præcipi non debent: illa solummodo præcipiuntur, quæ uoluntaria sunt; & in hominum uoluntatibus sita. Si ergo illa solo naturæ impetu incognita & appetita feruntur, cur homo ratione præditus in illa, quæ digna suo amore iudicat, non feratur? Nonne maioris uirtutis est gratia, quàm natura? Cur ergo præcepto gratiæ impulsus ea non exequetur, quæ animalia instinctu naturæ efficiunt? Si igitur, o homo, lapis centrum diligit, ignis concuum lunæ, animalia cibum & potum, naturali ac sensibili amore diligunt; Dilige tu proximum tuum, ho-

Triplex amor
naturalis, sen-
sibilis, & ra-
tionalis, seu
uoluntarius.

Voluntarius
amor in ho-
minibus tan-
tum.

minem.

De diligendo Proximo.

minem scilicet, quia sic Dominus tuus præcipit, tuus Deus, crea-
tor, conseruator, ac redemptor.

Dilige proximum. Hoc uerbum, *Dilige*, licet affectum cordis in-
Amor impul- trinsecus significet, non tamen solum, cum & effectum externum
sus quidam etiam innuat. Cum itaque amor impulsus quendam in rem ama-
dicitur. tam significet: cum amare præcipimur, non tantum internum, sed
etiam externum impulsus postulati puto. Amor enim proximi po-
tius effectum, quam affectum significat. Nam posteaquam Dei fi-
lius noster effectus est proximus, nosque non solum corde, sed &
miris magnificisque operibus dilexit; cumque ut nos inuicem, &
inter nos, sicut ipse nos, diligamus, præceperit, aperte ostendit, no-
bis non solum corde, uerum etiam opere diligendum esse. Hinc
& ipse Christo dilectus, de hac proximi dilectione uerba faciens, E
dicit; Filioli non diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & uerita-
te. Quò ea tendant uerba, *uerbo, neque lingua*? nonne idem est
diligere uerbo, & lingua? potestne diligere lingua sine uerbo, aut
uerbo sine lingua? nonne alterum horum sufficeret? Credide-
rim ego uerbum referri ad cor, ubi formatur internum uerbū; iux-
ta illud; Erucauit cor meum uerbum bonum: lingua uero ad os,
Psal. 44. A & ad externa uerba. Cum quis itaque possit tribus modis amare
corde, ore, & opere: præcipit ipse dilectus, ut non solum corde, aut
ore diligamus, sed etiam externis operibus.

Dilige ergo proximum. Non solum corde & ore, sed opere, &
ueritate. Quam uellem à nostræ ætatis Christianis examinari; qui
tunc proximum perfectè se arbitrantur diligere, cum ei nihil no- F
cent; cum sibi bona desiderant; cum illis aut famam, aut honorem,
aut quæuis alia, quæ ipsorum sunt, non auferunt. Neque ullum
in proximum beneficium, aut pietatis opus demonstrant. Non ita
se gessit Samaritanus ille, quem nobis Dominus, tanquam exem-
plum, in amando proximo proposuit. Is sanè prius corde uulne-
re affectum dilexit, cum misericordia super illum motus est. De-
inde dilectionis opera exhibuit, cum in iumentum leuauit, uulne-
ra curauit, ad stabulum duxit, denarium pro eius cura, & medica-
mento protulit. Huius exemplum nobis Saluator proposuit, di-
cens; Vade & tu fac similiter, ne te proximum diligere existi-
mes, si corde solo compatieris, si eius solummodo calamitatis mise-
reris, opera externa tibi necessaria sunt, ut perfectè diligas.

Antiqui-

A Antiquitus præceperat Dominus, ut sacrificia, quæ Deo accepta
bilia esse debebant, igne altaris sui, qui è cælo descenderat, crema-
rentur, ac incenderentur. Quorsum hæc? ut uel hinc saltem con-
ijcias amoris nostri sacrificium, cælesti igne, amoris Dei scilicet,
incendi, & excitari debere. Hic enim ignis diuini amoris, non se-
mel tantum, sed sæpe, ac sæpius, atque adeo quotidie ad nos descen-
dit, qui uiua eius sacrificia sumus, ut nos uluificet. Et quoniam
amor Dei magis est opus, quàm affectio; ideo amor noster in pro-
ximū magis debet esse opus, quàm affectio. Cum ergo post dile-
ctionem Dei, subdat *Dilige proximum*, ad opus, non solum ad ani-
mi affectionem, respicit.

Leuiti. 6. B
& 9. D
Opera adfinet
dilectioni
proximi.

Quare dicitur Deus, hunc magis quàm illum diligere, nisi quia
B huic maiora, quàm illi beneficia præstat? Amor igitur noster erga
Deum, & proximū; tunc maior dicitur, cum maiora beneficia
proximo conferemus, & in diuinorum præceptorum obseruantia
exercebimur. Nullus itaque decipiatur uerbis solis, aut amoris
affectionibus innixus: quia sicut fides sine operibus mortua est; sic
amor sine operibus dubius est, licet interiori affectu uiuat. Hinc
Saluator cum de Dei & proximi dilectione loqueretur, opera sem-
per utrique amoris adiunxit. Nam de amore Dei inquit, si diligi-
tis me, mandata mea seruare, de proximi autem dilectione, ait; Di-
ligite inimicos uestros, benefacite his, qui uos oderunt, orate, &c.

Quare hunc
magis quàm
illum dicatur
deus diligere.

Iacob. 2. D
Amor operi-
bus patefiat.
Ioan. 14. B
Math. 5. D

Quorsum, obsecro, cum dixisset; Ignis ardebit semper in altari
meo, ubi de amore mentionem habuit, statim addidit; Quem nu-
C triet sacerdos, subijciens ligna mane per singulos dies. Quæ sunt
ea ligna, nisi externa opera? Cur igitur dictum est non modo ad-
sit ignis in altari; uerum & ut subijciantur quotidiè ligna: nisi quod
non tantum, ut adsit amor, in altari cordis, sed etiam ut bonis ope-
ribus nutriatur? Sicuti igitur ex actibus generatur, & nutritur ha-
bitus, sic ex frequentis amoris actibus, & generatur, & nutritur
amoris habitus. Et sicut ex eo solo, quod quis cessat, & ocio tor-
pet, interius corrumpitur habitus uirtutis: sic timendum est, ne
amoris habitus deficiat, si opus externum cesset. Quare factum
est, cum amor effectus sit operis, ut dixerit aliquando Saluator se
ignem uenisse in terram mittere, amoris scilicet: cuius opera illico
adiiecit, dicens; Quid uolo nisi ut ardeat? Hinc etiam de animali-
bus illis apud Ezechielem dicitur, quod ubi ibat imperus spiritus;

Leuiti. 6. B
Nutrire igne
lignis, est ope-
ribus amorē
nutrire.

Luc. 12. F
Ezechi. 1. c. C
Animalia Eze-
chielis, opera
illius.

De diligendo Proximo.

Opera externa committuntur cordis amore. Apoc. 3. C.

Offendatur operibus amor. Prouerb. 6. D

Opera & dilectio ubique simul sunt.

In Deo idem est uelle & facere, unde operibus amore ostendit. Ioan. 3. D

illuc gradiiebantur animalia. Impetus spiritus, amor est, ire autem, uel gradi est operibus exerceri; perinde ac si dictum sit, quod quod amor intus impellit, illuc gradiendum est operibus. Hoc quidem Saluator innuisse uoluit, cum in Apocalypsi hominibus suasit, ut aurum emerent, sed ignitum. Suadeo, inquit, tibi emere à me aurum ignitum, ut locuples fias. Aurum amor est. Nam uti nemo diues appellari potest, qui uel auro, uel rebus, quæ auro æstimantur caret; sic apud Deum, nemo diues dici potest, qui charitatem non habeat: at non solû aurû, sed aurû ignitum expetit, id est, operibus ardens. Id quod etiam apertioribus uerbis ostendit Sapiens. Nunquid (inquit) potest homo abscondere ignem in sinu suo, & uestimenta illius non ardeant? Ignis amor est, sinus noster, cor nostrû. Ignem igitur in sinu abscondere, est amorem in corde retinere. Vestimenta nostra proximi nostri sunt, qui nos sæpe à nociuis protegunt, ac defendunt, sic illud quidam intelligit; Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbâ barbâ Aaron, quod descendit in orâ uestimenti eius, unguentum charitas est, caput Christus est, barba Ecclesia est, uestimentum homines, qui in Ecclesia degunt. Non potest igitur quis, amorem in corde detinere sine damno proximi; nam si non pauidisti (inquit Augustinus) occidisti. Vbiq̃ue igitur simul sunt amor & opus, & qui proximo cor præbet, & opus indigenti negat, uestimentum comburit, proximum occidit aliquando.

Dilige proximum tuum. Amare, (ut sæpius dictum est) est alicui bonum uelle. tunc igitur à Deo diligimur cum nobis bonum uult; & quoniam uoluntas Dei omnipotens est, illud uelle est idem, quod dare, affectusque ille, effectus est. Caret enim Deus executione ui, ac potentia, cum eius uelle infinitum sit, & omnipotens; unde attributum potentiæ in Deo ab eius uoluntate nullo modo differt, immo Dei uoluntas infinitum omnipotens est, cum nobis bonum uult, & bene cupit, haud secus est, ac si illud quod nobis cupit, conferat. Hoc profectò ipsemet Saluator explicauit, cum dixit: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Inde uidetur idem esse uelle filium dare, atque ipsum dare. Et hoc est etiam in quolibet diuino uelle, quod ex parte Dei nunquam impediri potest, quin executioni mandetur, sed uoluntatem illicò executio sequitur. Talis igitur tibi debet esse amor, si proximum uerè diligere uolueris, ut affectum sequatur effectus, nolun-

A uoluntatem sequatur executio, & cor sequatur opus ipsum, alioquin amor ille, quo proximum prosequeris, corpus sine anima dici potest.

Esaïas propheta, cum Dei filium mundo promissum, dixit, huiusmodi usus est uerbis; Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Quid sibi uult Iesse, nisi incendium?

& nonne dictum est millies amorem ignem, ac incendium esse?

Quæ huius incendij amoris est radix, nisi cor? certe in corde radices suas agit amor.

Quid est ergo, quod uirga exeat de radice Iesse, nisi quod opera ex corde exeant, & quod amor operibus fo-

ras erumpat, sicut è radice uirga egreditur? sed & quod sequitur;

Flos de radice eius ascendet; hoc ipsum uidetur apertius declara-

Esaï. 11. A

Egredietur
flos de radice
Iesse, id est a-
more corde.

B re, cum non uirga sicca egredi iubetur, sed potius uirtutum flores, qui pulcherrimam sapiens efficiunt uirgam. neque solum amor ad quæcunque opera exire præcipitur, sed ad uirtutum opera.

Diliges proximum. Dixeris, si amor est non tantum bonum

uelle, uerumetiam bonum facere, qui fieri potest, ut Deum dili-

gere possim: ecquodnam bonum Deo uelle, ac optare possum,

cum is sit Deus, qui rebus, bonisque omnibus abundet maximè?

Quæ opera ei, qui re nulla nostra eget, exhiberi possunt? Porro il-

lud tibi aduertendum est, duplicem scilicet amorem dari, quorum

alter complacentiæ, alter uerò desiderij amor uocatur. Quæ, ut in-

telligas, en tibi exemplum. Fac te fratrem habere, cui uehementer

officium dignitatis exoptes, huiusmodi desiderium intus est, in

Quomodo
Deum possu-
mus diligere,
si bonum nō
possumus,
aut uelle aut
facere.

Duplex amor
desiderij & cō-
placentiæ.

Simile

C cordelatet; cum uerò se se offert tempus, uel occasio honorem, aut

dignitatem prædictam adipiscendi, reuiuiscit cupiditas illa: at si

fratrem dignum existimas, qui tali cohonestetur honore adhuc ue-

hementius illud desiderium ardet, et augetur. hinc exit in opus,

iam enim te illius procuratorem constituis, eiusque causam susci-

pis, & uerbis, factisque illi beneficium procuras. At cum quod pro-

curabas, adeptus es, dignitatemque fratri acquisieris; qui prius

amor desiderij erat, sit complacentiæ amor, letaris, & fratri tuo gra-

tularis. Nunc ad rem nostram. Amore utiq; complacentiæ Deum

diligimus, neque ipse nostris indiget bonis, neque ei bonum, quo

careat, optare possumus, sed de eius bonitate, & sapiëntia, quoddque

ei debitus præstetur cultus, letamur. Amore autem desiderij proxi-

mum diligimus, cum ei id boni, quod præstare minimè possumus,

Secunda Pars.

F

opta-

De diligendo Proximo.

Deus, non desiderij, sed complacentiæ amore diligere debet. Vnicus igitur est amor Dei & proximi, sed duo hæc simul efficit, gratulari scilicet singulari complacentia, & desiderare magna uehementia: & tali efficacia, ut quæ corde appetit, mox re ipsa atque operibus præstet. Amore igitur complacentiæ, Deus diligitur, idemque amor cum est desiderij, cum Deo tribui non possit, qui nostra non appetit, nec illis indiget: proximo, qui eius imaginem in fronte gestat, reseruatur. Id fortasse uolebat Propheta sub alatis uerbis significare; Egredietur uirga de radice Iesse. Sicuti enim ex eadem radice, & uirga egreditur & flos; sic ab eodem charitatis amore, complacentiæ, & desiderij amor exit. Virga amor desiderij est, qui longè, lateque diffunditur, & in opera exit: quo completo, exit flos ab eadem radice amoris, quo complacentiæ amor ostenditur quæ in modum floris delectat, aperitque, & dilatat corda. Deum igitur, complacentiæ amore prosequere, proximum uerò, desiderij dilectione: sitque ita efficax desiderium hoc, ut uincula tepiditatis rumpat, & in opus exeat.

Deus amore complacentiæ proximus amore desiderij diligitur.

Math. 25. D. In die iudicij de proximi dilectione quo ad opera tantum fiet mentio.

Math. 25. D.

Ezech. 40. Templi descriptio, dilectionem proximi operibus exequenda, ostendit.

optamus. Cum uerò id, quod ipsi optamus, possumus per oblatum tempus, & occasionem exoluere; tunc non satis est desiderare tantum, quoniam externa beneficia præstanda sunt. Itaque te Deum solo complacentiæ amore diligere oportet; proximum uerò & desiderij, & complacentiæ dilectione prosequi debes. Vnicus igitur est amor Dei & proximi, sed duo hæc simul efficit, gratulari scilicet singulari complacentia, & desiderare magna uehementia: & tali efficacia, ut quæ corde appetit, mox re ipsa atque operibus præstet. Amore igitur complacentiæ, Deus diligitur, idemque amor cum est desiderij, cum Deo tribui non possit, qui nostra non appetit, nec illis indiget: proximo, qui eius imaginem in fronte gestat, reseruatur. Id fortasse uolebat Propheta sub alatis uerbis significare; Egredietur uirga de radice Iesse. Sicuti enim ex eadem radice, & uirga egreditur & flos; sic ab eodem charitatis amore, complacentiæ, & desiderij amor exit. Virga amor desiderij est, qui longè, lateque diffunditur, & in opera exit: quo completo, exit flos ab eadem radice amoris, quo complacentiæ amor ostenditur quæ in modum floris delectat, aperitque, & dilatat corda. Deum igitur, complacentiæ amore prosequere, proximum uerò, desiderij dilectione: sitque ita efficax desiderium hoc, ut uincula tepiditatis rumpat, & in opus exeat.

Diligendus igitur tibi erit proximus desiderij efficacissimi amore, & operibus augendus, & ornandus. Hinc enim fit, ut in illo extremi iudicij die, quo pro dilectionis mensura iudicandi sunt homines, nulla de sanctis desiderijs fiat mentio; sed ea sola ratione datur possidendum regnum cælorum, quæ externa dilectionis opera executioni mandata fuere; eaque sola de causa cominatur Dominus æternum ignem hominibus, quod ab ipsis prædicta dilectionis opera prætermissa fuere. Illis enim dictum est; Possidete paratum uobis regnum, quia esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Istis uerò; Ite in ignem æternum, quia nudus eram, & non cooperuistis me, &c.

Hoc ipsum multis uerbis ostendit Gregorius super Ezechiel. qui mysticam Templi mensuram describens, dicit à recto thalami, usque ad tectum portæ magnam latitudinē esse, ut ab oculis nostræ charitatis propter proximum, usque ad humilitatem scientiæ, & propter Deum, quantum intelligimus & ualemus bona, semper opere-

A operemur. Et paucis uerbis additis, pergit; Vnde & latitudo uiginti & quinque cubitorum à thalamo ad portam tenditur, quia charitatem, quam semel in Deum & proximum concepimus, retinere debemus, et usque ad ingressum regni omne. quod possumus multipliciter, atque indefessè debemus operari.

Sed Paulum quoque ad Hebræos scribentem attende. Non inquit, iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis nostri, & dilectionis quā ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Quæ uerba nō mediocrem homini Christiano consolationem afferunt, & ad proximum diligendum, animum uehementer excitant. Quid est, respondeas queso, quod Deus operis, & dilectionis nostræ non obliuiscitur, nisi quod nostræ dilectioni mercedem parauit, quam tandem diligentibus dabit? Cum dux in agmine, animum militum ad certamen accendere conatur, his sepe uerbis uti solet. Eya fortissimi milites, uiriliter agite, certate pugna, neque enim laboris uestri obliuiscar. Sic Paulus, ut nobis dulcis sit proximi dilectio, ut amore contra sanguinem & carnem decertemus, ait; Diligite fratres, neque enim Deus operis nostræ dilectionis obliuiscetur, immo indubitatum stipendium persoluet.

B Quid sibi uult, Operis dilectionis? non enim dilectionis tantum dixit, sed operis dilectionis, quia cum de proximi dilectione agitur, magis opus quam affectum respicit Deus. Nam operi eternam parauit mercedem. Dum tempus habemus (inquit) operemur bonum, tempore enim suo metemus indeficienter. Hinc, ut

C ostendat, cuius dilectionis minimè obliuiscatur; cuique dilectioni æternam mercedem parauerit; addidit: Dilectioni, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis, & ministratis sanctis. Quid est ministrare, nisi dilectionis opus? At illud in primis ponderandum, magnique faciendum puto, quod ait: Non est iniustus Deus, ut obliuiscatur. Quid? si obliuisceretur nostri Deus, essetne iniustus? si labori nostro præmium negaret, posset ne nomine iniustitiæ accusari? teneturne homini Deus? Iniustus utique esset, si non redderet. Nam si nostris paruis operibus magnam promissit mercedem, hoc gratiæ, non obligationi, liberalitati, non ullæ coactæ uoluntati, ascribendum est. At cum semel promiserit, ipsi mandandum est, promissis: si conuentionem fecit cum operarijs ex denario in singulos dies, ut præstet necesse est. Debitor utique Deus

Hebræ. 6. B

Quibus uerbis exciratur à Paulo ad benefaciendum proximo.

Simile

In proximi dilectione, magis opus quā affectum, respicit Deus. Galat. 6. C

Sitne iniustus Deus si operum nostrarum obliuiscatur, necne.

De diligendo Proximo.

est sibi ipsi, non autem homini: quare si promissis minimè steterit De
seipsum scilicet, iniuria afficit.

Chrysost. ho-
mi. x. sup. 6.
cap. ad Heb-
re. tom. 4.
Quod proxi-
mo facis, Deo
facis, ut ex
Paulo osten-
dit Chrysost.

Tibi ne, o homo, res uidetur exigua, cum operibus dilectionis
tibi ipsi, ita Deum altringas, ut si eorum obliuiscatur, se iniustum
uocet? Predictam Apostoli sententiam explicans, Chrysost. ait;
Magna illis testificatur, non opera tantum, sed etiam alacritatem
operum: tum paucis uerbis interpositis, ita persequitur. Intuere
quomodo iterum eos curet inferens. Et ministratis adhuc, etiam
nunc (inquit) ministrantes, & erigit eos, ostendens, quia non illis
fecerunt, sed Deo; quàm ostendistis, inquit, nec dixit, in sanctos,
sed in Deum. hoc est enim in nomine eius, propter nomen eius
omnia facientes. Qui igitur tanta uestra festinatione, & charitate à
uobis perfruitus est, non contemnet unquam nos, neque obliui- E
sectur. Hactenus ille. Ex quibus tibi planè constare arbitror, pro-
ximum affectu tantum perfectè diligi minimè posse; tum te, quæ
proximo facis, Deo facere; deinde pro præstitis beneficijs proxi-
mo in cœlis paratam esse eternam mercedem.

Galat. 6. C
Cum omni-
bus benefaci-
dum, tum si-
delibus in pri-
mis.
Math. 7. A
Chrysost. ubi
supra.

Quid? omnesne beneficijs afficiendi sunt? omnibus utique.
Iam enim demonstratum est, nomine proximi, omnem hominem
intelligendum esse. Hinc Apostolus ubi supra dicit, Facite bonum
ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Vides hominem
paganum in aliqua perturbatione; Vides monachum, secularem;
amicum, inimicumve, manum porrige. At immundus est, dixe-
ris, aut pollutus. Nonne audisti Saluatorem dicentem; Nolite iu-
dicare, & non iudicabimini? Tu propter Deum fac, dilige, benefi- F
cium exhibe. Quod si paganus (inquit Chrysostomus) & omni
in fluctuatione constitutum, adiuuare teneris, multò magis fide-
lem. Sed huic, quod amicus sit, si benefeceris, non propter Deum
benefeceris: at si ignoto, tunc purè propter Deum operaris. In
mansuetudine (inquit Paulus) docete eos, qui contrarij sunt, ne
fortè det eis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & rescipi-
scant, exeantque de diaboli laqueis, ab eo captiui effecti, secun-
dum eius uoluntatem. Perpende uerbum *Nefortè*, quanta longan-
imitate plenum sit, ut scias tibi nulla dere desperandum esse.
Etenim piscatores sapius retia mittentes, nihil accipiunt: iterum
nerò mittentes omnia capiunt. Sic & tu spera, quoniam repente
ostendetur tibi maturus fructus.

2. Timot.
2. D
Simile.

Vrgent

- A** Urgent quidem ad hæc præstanda uerba sponsa in Canticis, cum in remedium amoris, quo languet, petit fulciri floribus, ac malis stipari. Fulcite, inquit, me floribus, stipare me malis, quia amore languco. Nam per flores (ut apud Ezechielem interpretatur Gregorius) animæ iam bonum opus inchoantes, & desiderium cœleste redolentes: per mala uerò perfectæ iam bonorum mentes, quæ ad fructum perueniunt boni operis intelligi debent. Languet igitur amore, malis, floribusque fulciatur christianus homo, ut requiescat in bono opere proximi, cum adhuc uultum Dei contemplari non ualet. Hinc Paulus, qui mortem lucrum existimabat, ut Christo frueretur: unde & dissolui cupiebat, ut esset cum Christo, quia amore languebat, protinus subiunxit; Permanere autem in carne necessarium propter uos. Quid est, propter uos? ut proximo prodesse possit. O immensa fraternæ dilectionis uis. O lucrum inestimabile. Nonne magnum tibi uidetur, cum Paulus potius optet, & magis iudicet necessarium manere in carne, ut proximorum utilitatibus inseruiat, quam mori & esse cum Christo?

Cant. 2. B
Opera amoris
cordis addenda.
Greg. lib. 2.
super Ezech.
hom. 15.

Philipp. 1. D

Gregorius
ubi supra.

Tantum quis
proximum
portat, quan-
tum amat.

Difficilius est
iniuriam ho-
minem tole-
rare, q̃ non
iniurio bene-
ficia cōferre.

- Urgent hæc, ut dixi, sed uehementius tamen urgent uerba ipsius Gregorij, cum apud Ezechiele thalami latitudinem describit. Et quia Latitudo, inquit, charitatem significat, quæ linum mentis aperit, & amicos simul & inimicos in amorem accipit: tanta est longitudo thalami, quanta est latitudo, quia quantum lata mens fuerit per amorem, tantum erit & patiens per longanimitatem.
- C** Nam tantum quisque portat proximum, quantum amat. Si enim amas, portas: si desistis amare, desistis tolerare; quem enim minus diligimus, minus etiam toleramus, quia irruente fastidio, citius facta proximi adducuntur in grauedinem ponderis, quæ nobis non leuat pœna charitatis. His itaque uerbis, non tantum homines cohortatur ad amorem in proximum re ipsa comprobandum, uerum & ad ipsius defectus patienter tolerandos suadet; & ut in tolerando diuturni simus. Est enim difficilius proximi onera portare, iniurias perferre, & in perferendo persistere, quam beneficia conferre, & re ipsa amore comprobare, & ostendere. Ne tamen nobis persuasum foret omnino rebus in omnibus ita tolerandum, & portandum esse proximum, itaque eius esse nobis crimina toleranda, ut plerumque à iustitia discedendum sit, & delicta impunitatem conse-

conse-

De diligendo Proximo.

Greg. epist.
lib. 8. ep. 31.
ad Leont.
Ita proximus
diligendus, ut
iustitia mini-
me postpona-
tur.
Iaco. b. 2. C

consequatur, Leontio Consuli scribens, Greg. inquit; Turpe est e-
nim hoc defendere, quod mihi nō cōstiterit iustum esse, quia ego
homines propter iustitiam diligo, nō autem iustitiam propter ho-
mines postpono. Placato igitur Christiane, illum qui omnia con-
tinet, iustitiamque eius prae oculis habeas, sicque in proximum di-
ligendum misericors sis, ne iniustus efficiaris; at si alteri cedendum
sit, fac ut exaltet misericordia iustitiam.

Math. 20. A

Ad hæc, illud tecum unā perpendere uelim; quorsum scilicet in
agro Ecclesiæ te posuerit Dominus: neque enim, ut ocio tor-
peas, dissuasque, ut desidia consumeris; huiusmodi enim homi-
nes ipse acriter reprehendit Saluator. Vt quid (inquit) statis tota
die ociosi? Quod si quorsum de mundo electus sis, sisque in agro
dominico positus, ignoras, audi Dominum ipsum loquentem; E

Ioan. 15. C

Ego uos elegi de mundo, & posui uos, ut eatis, & fructum affera-
tis, & fructus uester maneat. Dixerat Dominus; Hæc mando uo-
bis, ut diligatis inuicem; uerum in quo consistat dilectio illa, osten-
dere uolens illico adiecit; Ego uos eligi, &c. quasi dicat; Qui ele-
cti sunt, proximi dilectioni se dedant, alioquin electionis finem
minimè consecuturi. Sine hac enim nullus finem, ad quem electus
est, cōsequi unquam poterit; uerum tunc te dilectionis præceptum
obseruasse certo scias, cum id, propter quod in Ecclesia espositus,
executioni mandaueris. hoc autem illud est, ut eas, & fructum af-
feras, & fructus tuus maneat. Eas, scilicet amoris impulsu ad pro-
ximum: fructum afferas, ut non solum amore cordis intrinsecus
proximum diligas, uerum fructum istius dilectionis exterius ostē-
das, & domino afferas, nec tibi fructus istos afferre sufficit, si ab
incepto amoris fructu desistas. sed illud maxime tibi necessum
est, ut fructus ille maneat. Nam sicut charitas nunquam excidit,

i. Cor. 13. C

sic charitatis fructus nunquam excidere debet, sed in æternum
permanere. Si igitur ita tibi præcipitur dilectio proximi, ut fru-
ctum afferas, tunc te præcepto satisfecisse persuasum habeas,
cum illud operibus exequaris, externumque Domino dilectio-
nis fructum afferas.

Aug. super
Ioan. tract.

97.
Inter fructus
spiritus, pri-
mus est chari-
tas, quia ex
fructibus &
operibus ma-
nifestatur.

Hanc Domini sententiam perpendens, Augustinus, ait; Posuit
nos Dominus, ut fructum afferamus, id est inuicem diligamus:
quem fructum sine illo afferre non possumus, sicuti palmites
facere sine uite nihil possunt. Charitas ergo est fructus no-
ster,

Aster quem definit Apostolus de corde puro, & de conscientia bona, &c. & paulo post, adducit Apostolum cōtra opera carnis agentem, fructumque spiritus commendantem, ac dicentem; Fructus spiritus, charitas, gaudium, pax, &c. ubi pro capite inter fructus charitatem posuit; ac deinde cetera ex isto capite exorta, & connexa attexuit: quę sunt gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Quem ordinem ibidem admiratur Augustinus: Quis enim bene gaudet, qui bonum non diligit, unde gaudet? Quis pacem ueram nisi cum illo potest habere, quem ex animo & uerē diligit? Quis longanimis in bono operæ perseueranter manendo, nisi ferueat amando? Quis est benignus, nisi diligit cui opitulatur? Quis bonus, nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide, quę per dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet, à quo coinquinatur, nisi id diligit, à quo cohonestatur? Merito igitur magister bonus dilectionem ita saepe commendat, perinde ac si hæc sola sit ea, quę digna sit, ut sola præcipiatur; sine qua, cætera bona prodesse non possunt; & quę non possunt haberi sine ceteris bonis, quibus homo efficitur bonus. Merito inter fructus spiritus pro capite collocauit, quia externos fructus asferre debet, & si operari renuit, amor non est.

1. Tim. 1. B

Augustinus.

omne bonum
est caritas
quod est
fructus
spiritus

Dilige proximum tuum. Et cur non diligas, si hō est? si frater est? si maxima unione tibi coniunctus est? si ad asserendum hunc dilectionis fructum in agro Domini positus es? Homo homini non distat genere, aut specie, sed solo indiuiduo, quod ultra diuidi non potest, nisi in partes integrales; & tam est homo Iudæus, quàm Christianus; puer, quàm uir; rusticus, quàm rex. Omnes igitur homines unius naturæ sunt, nec propinquiore esse possunt, nisi ex duobus fiat unum indiuiduum; omnes igitur proximi. Ratione etiam principij, cum omnes homines ab uno homine uitam habeant: si igitur omnes fratres sunt, nonne omnes proximi erunt? nempe, sicut enim lex ciuilis eos tantum fratres uocat, qui ab uno proximo principio sunt, ita scriptura sacra eos etiam appellat fratres, qui ab uno principio remoto sunt. Venerunt enim uniuersæ tribus Israel ad Dauid dicentes; Ecce nos os tuum, & caro tua sumus. Et Dauid alibi ad illos; Fratres mei uos, os in eum, & caro

Nulla maior
propinquitas
quam inter
hominem &
hominem.

2. Reg. 5. A

mca

De diligendo Proximo.

Math. 23. A mea uos. Omnes igitur homines, omnes uos fratres estis. Si igitur unio est amoris radix; quæ maior unquam unitas, quàm quæ inter hominem & hominem?

20 Certè constat inter omnes, unitatem speciei non solum in animalibus, ac uegetabilibus, uerumetiam in ipsis prorsus anima carentibus, ut sunt lapides, elementa, & id genus quamplurima, uehemens amoris incitamentum esse. Nonne partes terræ, quæ seorsum à tota terra diuisæ sunt, efficacissimo amore mouentur, ut cū tota coniungantur? Lapidem item, qui in ætherea regione congelati fuerint, nonne mox ad ipsam feruntur terram? Quid de fluuijs, & aliarum aquarum speciebus dicam? quæ licet in sinibus terræ ex uaporibus, qui erumpunt, & in aquam uertuntur, generentur; nihilominus ubi primum conuenientem naclæ sunt quantitatē, uersus mare & uniuersum aquarum elementum propter amorem speciei decurrunt. Quid de uaporibus aëris, aut uentis, qui licet in penetralibus terræ gignantur, ut tamen cum elemento suo coniungantur, ipsius speciei amore deuincti, maximo strepitu, ac terræ motu exitum querunt, foras erumpunt, & maximum amorem in suam propriam speciem declarant? Quid de igne, qui licet in ipsis terræ penetralibus, uel in hoc caliginoso cælo genitus sit, propriæ speciei nihilominus amore impulsus, statim regiones superiores petit? sic & lapides, ferrum, metallaque omnia terram diligunt, ipsique libenter uniuntur: quia ab ipsa progenita fuere, maximamque cum terrena specie affinitatem habent. Si igitur unio speciei usque adeo uehemens est, ut etiam stupida ipsa elementa, lapides, metalla, & omnia prorsus uita carentia, ad ea amanda, quæ eiusdem sunt speciei mouet, atque impellit: cur homo hominem (cum homines inter se ea iungantur unitate, qua nulla maior reperiri potest) non plurimū diligas? cur in amorē illius non accendaris, ut tandem ipsi unitus, æterna cum illo celesti unione fruaris, ac beatus cum beatis perpetuò gaudeas?

Præiudicat Deus ipse amoris & unitatis amator, hominum genus peregrinum futurum esse super terram; hinc ut in hoc exilio possit aliqua consolatione leuari, sic homines adinuicem coniungit, ac unione copulauit, ut nulla inter reliquas creatas res unio inueniri possit. Nam cum Angelos, & cetera à se creata in lucem produxit, non utique ab uno omnes, sed omnes simul; reliqua uero

Omnia etiam uita carentia ea diligunt, quæ sunt eiusdem speciei.

Nulla maior inter creaturas unio, quàm inter homines.

Aro animalia à masculo & foemina originem duxerunt. Vnum itaque produxit hominem, à quo omnes alij sed innumerabiles Angelos simul, aliaque animalia à duobus prouenire uoluit, ut cum sese ab uno principio emanasse cognoscerent, maiori inter se unitate uiuerent, unde & maiori amore sese inuicem prosequerentur.

Poterat mulierem etiam è terra procreare, uti de homine egit, uerum ne hominis unitas dissolueretur, unā ex costis maris sumpsit, ex qua plasmati decreuit mulierem ipsam, ut omnes cum unū & idem essemus, nos inuicem etiam maiori beneuolentia diligere-
mus. Hinc primus ille Pater usque adeo nos tali unione coniunctos per rectam lineam continuæ successionis tenet, ut si renuisceret ipse Adam, tam esset regi proximus, ac consanguineus, quam

Cur omnes homines ab uno homine.

Adam si renuisceret, nullam mulierē in uxore ducere posset.

Omnes homines unam speciem constituunt.

Trinitatis misterium in Adā, Eua, & Abelis productio.

B cuilibet ignobili & rustico, nullamque inuenire posset mulierem, quam in uxorem ducere posset: cum perpetuò per lineam rectam coniugium interdictum sit.

Ob id etiam, libet unumquemque Angelum in sua specie constitueret, ut quot Angeli producti sunt, tot Angelorum species constituantur; omnes tamen homines unius uoluit esse speciei, ut undique unitatem, atque concordiam amplecterentur. In argumentum huius rei effecit, ut eam ipsam unionem, quæ est inter diuinas personas imitaretur homo. Ita, sicut pater à nulla persona, sic Adā à nullo homine procederet; sicut filius à patre, sic Eua ab ipso solo Adamo: & sicut ab utroque Spiritus sanctus procedit, sic ab Adā & Eua Abel; ut hac saltē occasione impelleretur homo ad proximam

C dilectionē, & sicuti ipsæ personæ diuinæ inuicem se diligunt, & uehementi prosequuntur amore; sic & homines se mutuò summa amplecterentur beneuolentia. Nonne ipsa experientia admonemur, quoniam pacto illi, qui uel orti, uel oriundi sunt ab una aliqua ciuitate, sese mutua prosequantur beneuolentia? quo pacto qui eiusdem sunt societatis, unius militiæ, unius religionis, unius opinionis, ac unius principis potestati & imperio subditi, uicissim, parique amore se diligunt. Si igitur unius ciuitatis Ecclesiæ scilicet, ciues estis, si unius Dei domestici, si unius societatis christianæ, unius militiæ milites, unius non opinionis, sed certissime fidei discipuli, uniusque Christi regis subditi; qui fieri potest, ut nos inuicem non diligamus, & æquè ac nos ipsos proximum diligamus?

Secunda Pars.

G

Sed

De diligendo Proximo.

Unio in corporibus nedū in ipsis animabus reperitur.

Sed quid est, quod non tantum in corporibus huiusmodi unio, **D** atque similitudo inuenitur, sed & in ipsis animabus rationis participantibus? Non illā Cherubin, istam Angelus: hanc Seraphin, illam uero Archangelus ex nihilo produxit, sed omnes ab eodem omnium rerum conditore condite, atque in lucem editæ sunt; & ut inter se mutuo ament, mirificeque diligant, omnes eiusdem speciei constituit, id quod de Angelis factum non est; cum unusquisque (ut diximus) suam constituat speciem, omnes similes confecit; ut si duas in ipso instanti creationis animas conspicias, nullum inter utranque discrimen inuenire posses; sed instar duarum turturū, aut columbarū simillimas existimares. Idque nulla alia ratione factum est, nisi, ut maiori se prosequerentur homines beneuolentia, rebus enim eadem est uis, atque eadem natura, ut **E** quod magis inter se similes sunt, eò magis se amplectantur, ac diligant. At si dicas hanc similitudinem eò quod spiritualis sit, nullo modo à nobis comprehendi posse. Respondeo non esse par, si ex naturalibus rerum proprietatibus, quibus omnes conuenimus, id coniectura quadam assequi possis.

Unio imaginis diuinæ in hominis ornatu.

Atque si te hæc quasi truncum & stipitem similitudo, atque unio ad proximum diligendum non alliciunt, nimis durus es corde, si alia similitudine, atque unitate non impelleris. Ea autem est, quod non solum in corporibus & animalibus hæc similitudinis unio seruata est, sed & in ipsius diuinæ imaginis ornatu; omnes namque diuina imagine donati sunt, ut cum alter in altero ipsius conditoris imaginem conspicit, nō possit hominem homo post Deū **F** non charum habere. Si ex liberis cuiuspiam tui familiaris eum, qui uultum, faciemque patris melius præ se fert, atque refert, soles chariorem habere; cur non homines eo maiori amplecteris beneuolentia, quod magis inter omnia, quæ creata sunt, ipsius Creatoris similitudinem & effigiem refert, & gerit?

Elementa natura contraria in homine sedus incunt, ut hominem ad amorem prouocent.

Addam & unum non parui faciendum, quod mihi non solum te ad diligendum proximum urgere uidetur, uerum (si sic fari licet) compellit, ac amorem extorquet. Et hoc est, quod elementa omnia, quæ propter contrarias, ac inter se pugnantes qualitates ualde dissident, in solo tamen homine usque adeo conueniunt, mutuusque est ipsorum amor, tantæque equalitatis, unitatis, ac perfectionis consistit, ut eorum discordijs, & dissidijs compressis, atque

A atque sedatis, eisque in unum unanimiter coniunctis, corpus à cuiuscunque contradictionis & oppositionis genere liberum, solumque conficit, & corpori cœlesti, quàm simillimum omni contrario carenti reddat. Vt quid, nisi ut cum qualitates illas elementorum natura dissidentes, in corpore tuo conuenire, seque inuicè diligere conspexeris: erubescas si proximum tuum, qui non solum natura contrarius non est, uerum & eiusdemmet est naturę conditionis, non amplectaris amore, ac illi perpetuò beneuolus existas?

Erit ergo amor inter ipsa elementa qualitibus dissidentia, & homo hominem non diliget? Arctissimo necessitudinis uinculo coniunguntur in homine contraria elementa, & homo homini in natura conuenienti nō maximopere in amore deuinctus erit? Qui quæso, fieri posset, ut contraria, odijs, & acerrimis inimicijs dimissis, in unum conuenire, & concorditer cohabitare possent, nisi maximus amor, mutuaque intercederet amicitia? Erubescere igitur, o homo, si te stupida, & insensibilia elementa in diligendo uincāt. Memento hanc amicitiam elementorum corporum cœlestium, armoniam, concentum, & concordiam ab aliquibus appellatam fuisse, quia sicut odium discordia, ita amor concordiam efficit. Recordare Empedoclem inter philosophos non mediocre omnium rerum inferiorum ortum, atque interitum ad amicitiam, atque inimicitiam, ultra quatuor elementa conferre solitum fuisse; ab amicitia scilicet rerum ortum; ab inimicitia uerò interitum originem habere: ut cum interitum natura abhorreas, inimicitiam etiam atque proximi odium horrore habeas, ac detesteris. Memineris, obsecro, quod à philosophis scriptis proditum est. Concordia paruę res crescunt, discordia maximę dilabuntur. Quid itaque ipsa discordia reperiri potest magis execrandum, cum per eam, quęcunque procreata sunt, facili ad interitum perducantur? At rursum quid amabilius, desiderabiliusque quam concordia, qua morientia uiuunt, & omnia conseruantur? Etenim quonam pacto unquam adesse poterit concordia, si absit dilectio proximi?

Dilige ergo proximum tuum, ut concordia & uita, & ual-

Concordia
cōmendatur.

tudo, & animi quies conseruentur; & ut temporalia omnia simul & spiritualia augeantur: quę omnia discordia pereunt, & in nihilum rediguntur. Quisnam reperiri potest, qui non maximo-

G 2 pere

pere commendarit, extuleritque concordiam? Quis, inquam, ex D
 scriptoribus concordiam summis laudibus non prosecutus est?
 Quis ex Poetis, Philosophisve pro eius encomijs non fecit? Non-
 ne quicunque historias conscripserunt in ipsis rerum gestarum
 exemplis, eam humanorum bonorum ostenderunt esse maximū?
 Multa quidem, quidam Sophistæ ausi sunt: nemo tamen, ea est un-
 quam repertus audacia, ut negarit concordiam rem esse maximè
 honestam, salutaremque. Hæc enim & amicitia est, & reconcilia-
 tio, & cognatio, & hæc omnia comprehendit. Nonne immortale
 esset humanum genus, si nulla esset inter homines seditio, aut si re-
 rum dissensiones de medio tollerentur? Sciscitare ab hominibus,
 quibusvis & quamvis scelestibus, & omnium bonorum raptori-
 bus; quam in parte bella, seditiones, morbi, aut discordia con- E
 stituant; nemo est, qui licet impremeditatus non respondeat, hæc
 esse in malis constituta. Iterum, rursumque interroges, qua in par-
 te pacem, concordiam, sanitatem, &c. collocent, omnes hæc bo-
 na dici, esseque uno ore affirmarint. Cur igitur, o homo, quod ab
 omnibus laudatur, detestaris; & quod omnes execrantur in se-
 queris? Cur concordiam non amplecteris? Ecquis unquam con-
 cordia gaudebit, aut frui poterit, qui proximum nō diligit? Oibus
 igitur bonorum generibus bellum indicis, si proximum non diligis.

Dilige proximum tuum. Qui in mari navigant, ij sanè norunt

sibi in eo salutem consistere, ut nautæ consentiant, gubernatori-
 que obediant concordes. Nam si inter eos seditio, inobedientiaque
 oriatur, quis non intelligit naui in maximo periculo cōstitutam E

A concordia
 omnia bona.

esse? Vnde domorum, familiarumque incolumitas, nisi domino-
 rum, domesticorumque concordia, & seruorum obedientia? Vn-
 de econtrā familiarum exitium, nisi aut dominorum seditione, aut
 seruorum infidelitate? Quænam currui, aurigæve reliqua salus
 erit, si equi simul currere nolint, si dissidentes alius aliò, tendunt.
 Præterea nuptiæ, matrimonijque sacramentum, quid est aliud,
 quàm mariti cum uxore concordia? Contra nuptiarum lites,
 atque dissidia, unde egreditur, nisi ex mariti & uxoris discordia?

Bellorum fi-
 nis est pax.

Si uerò aliquos honestos, probosque uiros bella suscepisse inue-
 nimus; norint homines, eos non ea idèd suscepisse, quòd bella ge-
 rere melius esse, aut suauius, iustiusve, quàm pacem agere existi-
 marent: sed ut tandem aliquando pace potirentur, & ut in pace, &
 con-

A concordia, bellis confectis, uincerent. Sic enim quidam eorum dixit; Bellamus, ut in pace degamus. Quorsum nam bestias, atque feras omnes odimus, nisi quod nobis perpetuum cum ipsis semper est bellum? Qua ratione caduceatores dicuntur à Dijs è cœlo missi, nisi quia, ut plurimum pacem nunciant, cum bella ferè semper indicta gerantur. Quid est, cur nudi, atque inermes legatione funguntur ad armatos Legati, nec cuiquam licet illos aliqua iniuria afficere, nisi quia pacem afferunt, petunt, & denunciant? Qua ratione sit, ut certantibus militibus, collatisque signis, si repente aliquod exultat prodigium, utputa tonitrua, fulgura, & terræ concussio cessant, milites à pugna, alterque ab altero discedit, quasi Deo bella prohibente gerere, atque in pugnam, & certamē descendere? cōtrā, ubi nullibi deprehensum est aliquod belli signum diuinitus fuisse datum. Quæ tandem iucunditatis signa, felicitatisve inter homines uidemus fieri, cum, confecto immani bello, firma, stabilisque pax denunciatur? nonne fertis hominum tempora cinguntur, & ornantur, hymnos concinunt, Deo sacrificia offerunt, dies festos constituunt, nouos ludos inueniunt, luminaria accendunt, & multa alia signa ostenduntur, quæ factam pacem significent. Contrā bellorum tempore, omnia concutiuntur, agitantur, timeamus, terremur, abscondimur, fugimus, mulieres propter maritos lugent, & in squalore uiuūt, & liberi propter parentes luctuosam uitam degunt; quippè qui in maximis calamitatibus sint constituti. O' felicissima pax, atque concordia. O' infelix infortunij genus, cum bella ineuntur, ac suscipiuntur. Quis itaque pacem & concordiam non amplectatur, non deosculetur? Quis bellum, atque discordiam non detestetur? At quomodo pax esse, aut conseruari poterit sine proximi dilectione?

C Diligendus igitur tibi erit proximus, ut bonis omnibus possis uti; & ut à malis omnibus absis longissimè: alioquin te omnium malorum sentinam esse certò scias; atque adeò causam efficientem esse. Nonne omnes eos fratres, qui simul & una, eademque in domo habitant, admiramur; qui paternam hereditatem non diuiserunt? Nonne eorum diuitiæ magis etiam sunt admiratione maiores, quoniam diuisa non sint, neque dimidia rerum omnium pars cuique est tributa, sed uniuersa substantia utrorumque uidetur esse? Hos etiam fratres nemo est, qui non mirificè commendet, laudetque

Legati pacis
è cœlo missi.

Concordia
multis ratio-
nibus cōmen-
datur.

Concordiæ
utilitas.

similiter

De diligendo Proximo.

laudetque tanquam bonos, equos, & reuera germanos, atque hanc D
fraternam societatem, quasi maius, honestius, opulentiusque bo-
num ciuitatibus summis laudibus ad cælum efferunt. Nonne igi-
tur maximè dolendum est, quod cum omnia communia habeamus, ciuitates, templa, forum, progenitores, consuetudines, le-
ges, maiorum decreta, dies festos, non nos inter nos diligamus;
sed potius tãquam homines aduersus feras, ita acriter pugnemus?

Concordia ci-
uium specta-
culum est,
quo nullum
maius.

Quæso quodnam præstantius ciuitate consentiente, & concor-
di reperiri potest spectaculum? Quæ auditio gratior, quæ ciuitas
melius consultat, quàm ea, quæ simul consultat? Quæ facilius
agit, quàm quæ simul agit? Quæ minus frustratur, quàm quæ ea-
dem consulit? Quibus iucundiora sunt bona, quàm concordibus?

Quibus tristia sunt leuiora, quàm communiter ferentibus res ad-
uersas. Quibus rarius difficilia accidunt tempora, quàm mutuo
seruantibus? Quæ ciuitas ciuibus est amabilior? Quæ hospitibus
honorabilior? Quæ amicis commodior? Quæ inimicis formido-
losior? Quæ tandem Deo, atque hominibus magis dilecta, quàm
ubi homines uicissim amore non dissimili se uicissim diligunt,
parque uoluntas à ciuibus accipitur, atque redditur? quæ ædificia,
qui commeatus, quæ præsidia, quod munimentum, quæ potentia,
quæ uis armorum, quæ hominum multitudo, populum fortiorem
efficit, quàm mutua dilectio, & concordia? Nonne ubi adest con-
cordia, & ubi pariter amant homines, ibi quot ciues, tot ciuitatis
oculi commodum cernunt, tot aures audiunt, tot linguæ admo-
nent, tot cogitationes cogitant? Rursus, dissidentibus ciuibus,
quid pecuniæ, quid hominum multitudo, quid quælibet potentia
utilitatis dissidentibus afferre potest? Econtrà potius sanè, & ma-
gis ad detrimentum, quàm ad nutrimentum spectant, & magis
ista obesse, quàm prodesse poterunt. Vti enim sano, corpori ubi
concordia humorum est (nihil enim est aliud sanitas, quàm pro-
portio, atque humorum concordia) utilis est ciborum copia: æ-
groto autem (ubi elementorum qualitates dissident) periculosissi-
ma: sic populo concordia, & mutuo diligenti, utilis est diuitiarum

Simile.

Simile.

Simile.

copia, quæ econtrà dissidenti graue periculum parit. Sicuti etiam
nauis, quæ cum gubernatoris, & nautarum concordia nauiget,
ipsa & qui uehuntur, seruantur; sin minus, quanto plura fuerint
uela, tanto maiorem perturbationem patietur: Equis etiam con-
cordibus

A cordibus, & aurigæ imperanti obtemperantibus, felix est cursus, at si inter se dissideant, quantò fortiores, ac uelociiores, tantò maius periculum fuerit. Simili modo ciuitati concordia omnia utilia, dissentienti uerò & diuitiæ, & potentia, & dignitates dāno fuerint.

E cælo igitur ortum est hoc præceptum, ueluti diuinum oraculum; *Dilige proximum tuum*. Cum à tanti præcepti obseruantia, concordia, & pax, à concordia uerò & pace omnia bona tam terrena, quàm cælestia: tam temporalia, quàm spiritualia: tam corporis quàm animæ oriantur.

Sed hæc hæctenus de naturali concordia atque civili; de hisque, quæ à natura nos ad concordiam, ac unionem impellunt; naturalemque amorem à nobis flagitant, atque, ut ita loquar, extorquēt.

B Nunc itaque de amore supranaturali, diuino ac cælesti, de quo potissimum agimus, dicere aggrediamur.

Licet igitur unio illa, quam, quòd ab uno, eodemque primo parente nati sumus, habemus, cum ab ipsius costa formata est mulier, & ab utroque ueluti ab unico principio nos sumus geniti; qua inquam unione unius speciei omnes conditi sumus, unius diuine imaginis plasmati, ab uno Deo in lucem editi. Et reliqua, quæ supra persequuti sumus, nos ad amorem proximi, uel maximè, incitant quia tamen concordia illa naturalis est, ex qua naturalis beneuolentia resultat, quæ ad uitam æternam promerendam, atque capefendam ex se sola haudquaquam sufficit, uoluit ipse Saluator aliam eamque maiorem, ac digniorem unionem inuenire, ex qua

Non naturalis à nobis, sed spiritualis exigitur concordia.

C alius dignior, nobilior, ac superior oriretur in hominibus amor, quo se uicissim prosequerentur, affinitatem uidelicet, ac germanitatem spiritualem; qua omnes unius parentis filij sumus, non carnales, sed spirituales; id quod fecit, cum nobis unigenitum, ac consubstantialium filium suum in patrem tribuit. Quo fit, ut nos omnes fratres appellemur, is uerò noster uocetur pater, dicens apud Matthæum; Patrem nolite uobis uocare super terram; unus est enim pater uester, qui in cælis est, omnes autem uos fratres estis. Quid est, Unus est pater uester; Quid est, Nolite uocare uobis patrem super terram? hoc est, Si hucusque mutuo amastis inter uos naturali; unione moti; quia omnes unius terreni progenitoris estis liberi: si terrenum Adamum intuentes uos, tanquam fratres carnales, patri beneuolentia dilexistis: atqui attendite nunc cælestem patrem, qui

Math. 23.

De diligendo Proximo.

1. Cor. 1. B

qui unus est, à quo & eminentiorem unionem spiritualem contraxistis, hunc aspice, ea sola ratione uos amate: quia eius filij estis, & quia ille unus est, & uos unum sitis, in illo concordēs spiritualem unionem seruate. Huc tendunt uerba Apostoli ad Corinthios; Fidelis Deus per quem uocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri; Obsecro igitur uos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia.

Ratio diligendi Christi-
nus.

Incredibilem certè, & immensam à Deo accepimus unitatem, cum ab eo in societatem unici filij sui uocati sumus. Quæ igitur maior ratio diligendi proximum esse potest, quàm si attendas fideles omnes in societatem, & congermanitatem filij Dei uocatos esse? Nonne hæc te ratio impellit, ut non iam homines ea tantum ratione diligas, quia homines sint, sed quia Christiani, quia fideles, qui Christi filij effecti sunt, & omnes in illo uerè fratres?

Nam si natura carnales fratres diligis, qui quòd tecum in paternam hæreditatem pariter succedant, te pauperiorem reddunt: nonne magis diligendi sunt hi fratres, quorum numerus, quò fit maior, eò te reddit locupletiores? Illud sanè inter Catholicos conuenit quod quò amplior fit Christi fidelium numerus, quòque magis augetur in Ecclesia, eò maior infunditur diuina gratia: & in illa æterna patria maiorem, ex aliorum animarum letitiam accipies, quàm ex gloria tui ipsius corporis. Quare fit, ut quo plures sint Christi fideles, eò magis sint diligendi.

F

Si igitur unitas est ipsius amoris, ac dilectionis ratio, & quò maior unitas, eò maior & uehementior dilectio: qui fieri potest, ut ne sit Christianis urgentior inuicem diligendi ratio, quàm in quouis alio hominum genere, cum inter se sint maioris unitatis uinculo colligati? Magis igitur Christianus Christiano, quàm infidelis infideli, aut infidelis fideli proximus est; cum maior unionis ratio in illis, quàm in his reperiatur. Id quod animaduertenti obscurum esse nulla ratione poterit.

Primum ergo unum, eundemque Deum patrem habemus; unam, eandemque Ecclesiam matrem uidelicet; unum atque eundem nostrarum animarum Redemptorem Christum; unum ac eundem Spiritum sanctum uiuificantem, unam & eandem fidem;

unam

A unam & eandem escam, id est, uerissimum Christi corpus in sacramēto Eucharistię habemus, inquam, unum & eundem cibum, hoc est, uerbum Dei; unum & eundem aduocatum & mediatorem dum peccamus, eandem eiusdem uocationis spem; unum & eundem finē æternę uitę obtinemus. Cum igitur tantam, tamque multiplicem habeamus unitatem, nonne iure optimo, proximi & habendi & dicendi sumus? Nonne, ut nos inuicem diligamus, caribus impellimur?

Quam sepi-
sime à Paulo
de unione fit
mentio.

Quid est, quaeso, quod ita multus de hac unione est apud Paulum sermo; ut eam omni tempore, & omni loco nobis ante oculos ponat, plurimumq; cōmendat, nisi ut nos unum & idem in Christo agnoscentes, ueluti unummet nos mutuò amore prosequamur? Implete, inquit, gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes id ipsum sentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitantes. Vides, ut Paulus ex eo, quod idem debemus sapere & sentire, & unanimes esse, elicit contentiones uitandas esse? Et sequenti capite ait; Veruntamen ad quod peruenimus ut idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. Et ad Corinthios ait; Id ipsum dicatis omnes. Itaq; frequentissimus est de hac identitate, atque unitate apud Paulum sermo: quo ingenere illud est. Vnus panis, & unum corpus multi sumus. & alibi; Omnes unū corpus sumus in Christo. & ad ephesios quā sepiissime hanc unitatem inculcat; Vt reconciliet ambos (inquit) in uno corpore Deo. Et iterum; Vnum corpus, & unus spiritus, sicut uocati estis in una spe uocationis ueltrę; Vnus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium: ut saltem uel hinc intelligas nullo modo Christi seruos decere diuisionem aliquam; sed potius, uti unum sunt, ita in unione & concordia, & proximi dilectione permanere debere.

Philip. 2. A

Philip. 3. C
1. Cor. 1. B

1. Cor. 10. D

Rom. 12. D
Ephes. 2. C
Ephes. 4. C

Huic etiam tendunt symboli Niceni uerba, ubi non tantum precipimur, ut Deum, sed ut unum Deum confiteamur, unum Dominum Iesum Christum, unam sanctam Ecclesiam, unum baptisma in remissionem peccatorum: ut & hæc, & id genus cetera, quæ oportet nos confiteri, recolentes unitatis concordiam omni studio amplectamur. Hinc Apostolus ad Ephesios, ex uocatione, quæ in unitate spiritus uocati sumus, proximi & fraternā dilectionem

Unitatem re-
spicit Symbo-
lum Nicenū.

Secunda Pars.

H elicit,

De diligendo Proximo.

Ephes. 4. A

elicit. Obsecro itaque vos, fratres, ego uinctus in domino, ut dignè ambuletis uocatione qua uocati estis cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate: & quo modo in charitate? Solliciti, inquit, seruare unitatem spiritus in uinculo pacis.

1. Ioan. 3. A

At si nullus proximior est ex omnibus hominibus, quàm fratres, qui ex eodem patre, eademque orti sunt matre, nonne millies in sacris scriptis uocamur fratres? nonne de Deo dicit Apostolus;

Galat. 4. D

Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut Dei filij nominetur, atque simus? Nonne de illa cœlesti Hierusalem idem Paulus testatur, dicens. Illa autem, quæ sursum est Hierusalemlibera est, quæ est mater nostra?

Vnio mēbro-
rum adinuicem
nos ad dilectionem
urget.

1. Cor. 12. D

Adduximus equidem, nisi fallor, rationes, quibus proximum in Christo, & propter Christum diligamus, non communi, sed singulari, ac spiritali beneuolentia. Verum hæc mihi ratio urgentissima sanè uidetur, quod uniusmet Christi corporis membra sumus. Palam enim est, nullam maiorem unionem, ac connexionem esse, quàm inter membra & caput, & ipsa membra uicissim. Si quid nanque (ait Apostolus) patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, nec fieri potest, ut membrum unum aliud odio habeat, immo ut non uehementer diligat. Qua ratione igitur, te rogo, toties in epistolis ipsius Pauli uocatur Christus, caput nostrum, nosque ipsius corporis membra, nisi, ut uel ex hac unione, qua maior nulla potest esse, in proximi dilectionem feramur, ipsique arctissimo dilectionis uinculo adhæreamus? Nescitis (ait Paulus) quoniam corpora uestra, membra sunt Christi? Et iterum; Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus. Eo itaque toto capitulo Apostolus nos ex unione membrorum in corpore Christi ad proximi dilectionem mirabili artificio incitat. Id quod in plerisque epistolarum suarum locis, nobis memoriæ suggerit Paulus; ut scilicet proximi dilectioni uacemus.

1. Cor. 6. D

1. Cor. 12. D

Ad hæc, nemo est, quin uehementer diligere uelit; idque admirabili quodam affectu, effectoque prosequatur, ni truncus, lapis, aut Prætexelis simulacrum sit. At nonne melius est diligere, quàm diligere? si diligis, scis saltem te diligere: sed te diligere certo scire non potes.

Melius est diligere e quam diligere.

potes.

A potes, quamuis opinari, aut coniscere ualeas. Diligere propria uirtutis est, sed diligere aliena: at melius quod propria, quam quod aliena uirtute præstamus. Cum alios diligis, alios tibi deuinctos reddis, at cum diligereis, alijs deuinctus teneris, cumulusque non mediocris ad eorum amorem accedit. Cum diligis, eternam tibi uitam promerereis, cum diligereis, alij sibi ipsis merentur. Si ergo ita diligere cupis, præstantiusque sit diligere, quam diligere, cur non diliges proximum tuum, a quo & diligere desideras?

Dilige, Dilige ergo, o homo, proximum tuum. Sic enim Christi imitator habebereis, qui dixit; Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Eius discipulam sui te ostendit (ut ipse inquit) In hoc cognoscant homines, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Contemplator diuinarum rerum efficiereis, Ioanne attestante, qui ait; Qui diligit fratrem suum, in lumine manet totam legem seruabis. Qui diligit proximum, legem adimpleuit. Cur ergo proximum non diligis, cum audias Apostolum dicentem; Qui non diligit, manet in morte, & econtra Translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres; Si mortem effugis, & ad uitam redis, & ex mortuo diligendo uiuus efficeris, cur non diligis?

Dilige proximum tuum: Præcipit hoc milles scriptura, præcipit naturæ præceptum, quod tibi uis fieri, alteri ut facias. Præcipit lex: Diligatis aduenas quasi uosmetipsos. Præcipit Euangelium; Mandatum nouum dō uobis, ut diligatis inuicem. Præcipiunt leges omnes: quæ omnes Ciues perinde atque Canonice dilectionem tanquam scopum respiciunt. Hortatur animalia eiusdem speciei, quia omne animal diligit sibi simile. Mouet naturalis germanitas, dicente Malachia; Nunquid non pater unus omnium nostrum? Docet spiritualis unio, ac fraternitas in Christo. Omnes (inquit Augustinus) fratres, secundum quod homines, sumus, quanto magis secundum quod Christiani sumus? Excitat Christi Saluatoris exemplum? Neque enim despicendus uidetur is, quem Christus ita charum habuit, ut pro eius redemptione mori uoluere. Appende proximum tuum hoc pretio, ne tibi uiliori pretio euadat. Incitat etiam, quod hæc proximorum dilectio inter ea, quæ Deo gratiora sunt, collocatur. Ita enim per Salomonem locutus est. In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt ap-

Quæ bona & proximi dilectione exci-
Ioan. 13. B
Ioan. 13. D

1. Ioan. 2. B
Rom. 13. C
1. Ioan. 3. C
Ibidem.

Leuit. 10.
Ioan. 13.
Eccl. 13.
Ad diligendū
quæ excitent.

Eccl. 13. C
Malach. 2. B
Aug. lib. de
discip. Christi.

Eccl. 25.

De diligendo Proximo.

Eccles. 4. B

probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, amor pro
ximorum, & uir & mulier bene sibi consentientes. Vrgent tan-
dem maxima commoda, quæ ex hac emanant dilectione. Melius
est (inquit Ecclesiastes) duos esse simul, quàm unum; habent enim
emolumentum societatis suæ.

Quæ cōmo-
da ex proxi-
mi dilectione
acquiramus.
Eccle. 4. B
Prou. 18. C
Matth. 18. D

Nonne gloriosum est uictoriam in prælio obtinere, ac reporta-
re? Hanc proximorum dilectio tibi donat, auctore Sapiente, qui
ait; Si quis præualuerit contra unum, duo resistunt ei. & in Pro-
uerbijs; Frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Nonne
periucundum est id, quod uehementer expetitur, & precibus quæ-
ritur obtineri? Audi quid tibi Saluator dicat; Si duo ex uobis con-
fenserint super terram de omni re quancunque petierint, fiet illis à

Matth. 18. D

Patre meo. Vt quid & proximo non consentis, ut optata conse-
qui ualeas? Quæ maior in laboribus subleuatio, quàm fidelis ami-
ci consolatio? Nonne hæc ueluti Sol in medio tenebrarum lucet? E
Solem (inquit Cicero) tollere uidentur, qui amicitiam è uita tol-
lunt. Et uerè charitate, ac beneuolentia mutua sublata, omnis est
è uita sublata iucunditas.

Cicero d. Ami-
citia.

Dilectio pro-
ximi marty-
rio præstat.

Dilige ergo proximum, ut hæc omnia commoda consequaris.
Nam quid martyrio efficacius, cum hominem renasci faciat alio-
ri modo, quàm ipse baptismus aquæ? Per aquam si quis regene-
ratur, iterum peccato coinquinari potest, non confirmatur, quin
denuò peccare possit. Omnes nos Christi fideles baptizati su-
mus aqua; at denuò offendimus eum, in quo per aquam renati su-
mus, unde & ob hoc institutum est pœnitentiæ sacramentum. At F
qui per martyrium renascitur non amplius offendit, à peccato &
Dæmone securus est. Et nihilominus martyrio preponitur pro-
ximi dilectio. Si tradidero, inquit Paulus, corpus meum ita, ut
ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Hanc
dicat Apostoli sententiam tali exemplo manifestat Chrysostomus.

5. Cor. 13.

Chrysost. to. 2.
in capit. 24.
Matth. hom.
78. circa fin.

Ponatur (inquit) quendam martyrio comprobari, atque cremari,
aliud uerò ad ædificationem proximi, martyrium differre, neque
tantum differre, sed etiam absque martyrio discedere. Vter igitur
post hanc peregrinationem maior erit? Hanc quæstionem dissol-
uens ipse Chrysostomus, ipsummet Apostolum adducit, cupien-
tem dissolui, & esse cum Christo: & nihilominus uelle in carne
manere propter proximi utilitatem. Idemque met ipsius Redem-

Philip. 1. E

ptoris

Aptoris dictis cum Petro loquentis confirmat. Dixit enim Petro ter; Diligis me plus his, cui respondenti; Amo te, amoris argumentum apposuit, dilectionem uidelicet proximi, dicens; Pasce oves meas. Si igitur proximi dilectio martyrio præstat, cur non diligimus? cur non amamus? cur proximi salutem negligimus? Ah ah nimium durus est animus, qui huiusmodi calcaribus non impellitur ad diligendum proximum.

Ioan. ult.

Hoc illud est talentum quod qui in effossa terra sepeliuit in tenebras exteriores proiectus est. Sic enim interpretatur Chrysostomus; Talenti nomine intelligitur quicquid in proximum charitate confertur. Nemo ergo (inquit) secum dicat; cum unum talentum habeam, nihil possum efficere, potest profecto ex una re sola comprobari. Non es pauperior illa uidua, non es Petro, atque Ioanne rusticior, qui quamuis rudes, & illitterati essent, tamen quod magno studio communem utilitatem amplexi sunt, cælorum participes facti sunt.

Math. 18. D
Dilectio proximi unicum talentum.
Chrysost. ubi sup. hom. 79.

Cur ergo talentum non soluis, quod debes, à cuius solutione nemo absoluitur, quod cum solueris, adhuc possides? Etenim ecquis ita demens, qui aurum debitum non solueret, quod, cum soluit, tunc possidet, & cum non soluit, tunc amittit? Tale est talentum dilectionis proximi; sic enim ait Glosa: super illud ad Ro. Nemini quicquid debeatis, nisi ut inuicem diligatis. Cur talentum non soluis, à cuius solutione nullus excusatur, aut excusari potest, quod semper possis præstare sine labore? A soluenda utique pecunia, excusatur

Charitas in proximum talentum est non abscondendum, sed soluendum.
Glo. super 13. cap. ad Rom.

C pauper: à transferendo, debiles: à congressu hostium, infirmi; id quod in quamplurimus uidere est; at de non diligendo proximo, quamnam unquam iusta haberi poterit excusatio? Quisnam unquam iure dixerit, non possum amare? Pauper, diues, infirmus, debilis, robustus, & fortis, uir, puer, mas, & femina; ut irrationalia taceam, omnes amare possunt: quilibet, & quo diligat & quem diligat se habere experitur. Cur talentum non soluis, quod tunc tibi magis prodest, cum das, quam cum retines? quod retentum non cet, collatum proficit? Nonne prouidus agricola dispergit semen, quod multiplicetur, ut uberiores fructus capiat, quod si retineat, inutile erit? Hoc apertis uerbis de charitate locutus est Apostolus, cum dicit; Et abundare faciat charitatem uestram inuicem, & in omnes. Quid est abundare faciat? id est, non perdis dilectionem,

A proximi dilectione nullus est qui excusari possit.
1. Thesal. 3.

Simile.

De diligendo Proximo.

nem, quam impendis, non amittis quem das amorem, immò eò D
magis abundas, quò alijs tribuis.

Dilige ergo proximum tuum. Et cur non diliges? Est ne laboriosa fraterna dilectio? estne molesta? Audi Prophetam te ad id incitantem; Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in unum. Scis proximi dilectionem nihil esse aliud, quàm unionem cordium, unde & concordia dicitur, id est, simul corda

Psalm. 132. A

Eccè quam bonū, & quā iucundū &c. declaratur.

Hier. super eodē uerbo. Prou. 2. C

in unum conuenientia: hæc (inquit) sola bona est, & iucunda simul. Martyrium (inquit Hieronymus) bonum est, sed non iucundum, habet enim supplicium & pœnas; & semper in cruciatus dolor; & utique in dolore non est iucunditas. Mundi lætitia iucunda quidem est, sed non bona; Lætantur enim (ait Sapiens) cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Supplicium damnatorum nec bonum est, nec iucundum. Sola proximi dilectio bona est, & iucunda. Bona, quia bonum pro obiecto habet dilectio, nihil enim diligitur, nisi sub ratione boni; cum uoluntas nostra natura in bonum feratur. Iucunda uerò, quia non est laboriosa dilectio, nec diligenti quicquam affert difficultatis; omnia enim graua, & difficilia, lenia, ac propè nulla facit amor. Et quid hoc tam bonum & iucundum? Habitare fratres in unū. Postquam æternus Pater, filiū suū misit, ut sit primogenitus in multis fratribus, nō carne, sed spiritu nos efficit fratres: hæc autem spiritualis germanitas carnalem excedit: quia sanguinis fraternitas aliquando est inimica Christo; quæ autem spiritus est, iugi quiete gaudet perpetuoque pacifica est. Illa inter sese communia cum æmulatione didicit, hæc propria cum gratulatione communicat. Illa consortem despicit, & sæpe germanum; hæc frequenter assumit, & amplectitur, atque admittit alienum. Hinc Apostolus; Frater cū fratre iudicio contendit. Spiritualis autem habet pacem & dilectionem.

1. Cor. 6.

Rabanus super ult. cap. Matthei.

Spiritualis germanitas quæ.

Hanc ueram spiritus fraternitatem his uerbis definiebat Rabanus. Vera fraternitas est, quæ fratrem ueneratur deuotum, corripit dissolutum, præsentem obsequitur, absentem non lædit, sano applaudit, infirmum non deserit, placatum non protocat, iratum ut maiorem metuit; & quod utilissimum est, ad finem beatitudinis perducit. Hæc est proximi dilectio, hæc bona dicitur & iucunda. Hanc quatuor periucunda constituunt: quorum primum est singularis amor, & non communis. Hinc Apostolus non quamlibet

A bet nobis charitatem precatur, sed illam quæ fraternitatis est: Charitas (inquit) fraternitatis maneat in uobis. Vnde & hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum. Secundum, est fidele auxilium: fratrum enim est fideliter se mutuò adiuuare. Frater, qui adiuuatur à fratre (inquit Sapiens) quasi ciuitas firma. Ciuitas autem dicitur, quasi ciuium unitas. Tertium est largiendi liberalitas, cum fratrum sit, sibi inuicem necessaria largiri. Qui enim habuerit substantiam huius seculi (ait Ioannes) & uiderit fratrem suum, necesse habere, & clausit uiscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Quartum est postremo cohabitandi beneuolentia, id quod ostendunt uerba Psalmi habitare fratres in unum.

Hebr. 13.

i. Ioan. 4. D

Prouer. 18. C

i. Ioan. 3.

B Quid est habitare in unum? Quidam habitant terram, cuius amore celestia despiciunt, quibus dictum est, formido & fouca, & laqueus, super te qui habitator es terre. Quidam uero infernum habitant, ut sunt demones; Nisi quia Dominus adiuuit me (ait Dauid) paulominus habitasset in inferno anima mea. Quidam claustra habitant, ut monachi; de quibus illud Ecclesiastici intelligi posset; Domine Deus meus exaltasti super terram habitationem meam: & illud; Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Quidam habitant æternam patriam cum beatis; de quibus loquebatur Psalmus, dicens; Sicut lætantium habitatio est in te. At quidam habitant Ecclesiam fidelium, de quibus illud potest intelligi; Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur. Primi habitant cum timore: secundi cum dolore: tertij cum tranquillitate; quarti cum perfecta lætitia: ultimi cum fiducia. Primis iucunda est habitatio, sed non bona; secundis nec iucunda, nec bona: tertijs bona, sed non iucunda propter pœnitentiam, quâ patiuntur: Beatis & bona & iucunda. Fidelibus denique inuicem diligentibus, bona item & iucunda. si ergo bona, cur non diligis? si iucunda, cur non gaudes? si bona cur non appetis? si iucunda, cur non amplecteris?

Dilige ergo proximum, quia bonum, Dilige, quia iucundum est habitare in unum, nō in unum scilicet loco tantum, sed in unum corde uidelicet. In unum autem corde habitare, diligere est. Id quod de Apostolis in Actis dicitur; Erat illis cor unum, & anima una in Domino. Ergo dilige proximum.

Esai. 34.

Diuersa hominum habitatio.

Psal. 93. C
Eccli. 51.Eccl. 51 B
Apoca. 21. APsal. 86. A.
Nume. 23.

Actuum 4. F

Memineris

De diligendo Proximo.

Ioan. 14. D Memineris earum rerum, quas iure hæreditario, tanquam filio
carissimo tibi reliquit Dominus. Pacem (inquit) meam dō uobis,
 pacem relinquo uobis. Si in fideles estis; si præ cordis duritia obsti
 nati, unde & pacem meam assequi nequitis, pacem meam dō uo-
Quibus dat,
& quibus re- bis: accipite iure donationis: si filij estis, si fideles & ideo hæredes,
linquit pacē pacem relinquo, iure hæreditario illam possidete. Omnibus igitur
Christus. pacem donat, quia omnes diligit; omnes uult pacis beneficia pro-
 mereri. At electis, qui uerè per adoptionē sunt filij, pacem iure te-
 stamenti reliquit, quia illam efficaciter accipere uolunt, & acci-
 piunt. si ergo fidelis es, si Dei filius per adoptionē, pacem accipe,
 ne despicias hæreditatem, quam tibi tuus cœlestis pater iure testa-
 menti relinquit, alioquin filius non habebis. Atqui quomodo
 tibi cum proximo esse poterit pax, si proximum non diligis? Si **E**
Psal. 27. non amas, quam pacem habebis, nisi eam, de qua Propheta; Qui
 loquuntur pacem cum proximo, suo mala autem in cordibus eo-
 rum? Isti non sunt filij; idē ipsis non deferitur hæreditas. Quid er-
Ibidem go datur? Da illis (inquit) secundum opera illorum, & secundum
 nequitiam adinventionum ipsorum, quoniam non intellexerunt
 opera Domini.

Ad hæc, quæ paulopost addit Dominus perpendito: qui ut di-
Ioan. 15. A xit; Pacem relinquo uobis: addidit protinus; ego sum uitis uera,
 & pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem
 fructum, tollet eum; & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut
 fructum plus afferat. Manete in me, & ego in uobis. sicut palmes
 non potest, ferre fructum, nisi manserit in uite; sic & uos nisi in me **F**
 manseritis: Ego sum uitis & uos palmites &c. Quæ istorum cum
 præcedentibus connexio uerborum? Dixerat: Pacem relinquo uo-
Aad pacem bis, sed quid faciendum esset pacem inter se habere uolentibus; ne
obtinendam quis se ignorasse excusare possit, postea docet: ut scilicet unum
unitas requi- sint dilectionis amore, ut licet multi, unum sint tamen, unum effici
ritur. studeant. At multa unum fieri nequeunt, nisi unum aliquod singu-
 lis inest per quod illa omnia unius rationem sapiant.

Simile.
 Ligna concisa, quandiu dispersa sunt, multa uerè dicuntur; ut
Multa quo sint unum, uno illa funeligamus. Ita multa ligna, unum fascem di-
modo unum cimus ob ligamen unum, quo singula continentur. Vt igitur co-
fiant. gnoscas qua unitate pax Christo tibi confirmanda sit, nullum ac-
Col. 3. C commodatius exemplū afferri poterat, quàm ipsius Christi seui-

Atem, & discipulos palmites esse asserentis. Habent palmites cum uite tantam societatem & unitatem, ut esse sine uite nequeant, a qua auulsi, aut amputati, ut areseant necesse est? Inuicem uerò diuidi non possunt, nisi prius à uite separentur. Qui ergo à fratribus diuisus est, à Christo se sciat separatum, atque alienum. Qui Christo uniri cupit, pacem, quam filijs reliquit Dominus, accipiat, ac teneat: pacem autem cum proximo, qui tenebit quem non diligit? Qui fieri potest, ut unum multa sint sine aliquo uinculo? Quod est autem hoc uinculum? Audi Paulum; Super omnia autem hæc caritas habere, quod est uinculū perfectionis. Amore igitur, ac proximi dilectione unum fiunt homines; pacemque ineunt, ac inter se conseruant.

Col. 3. C

B Dilige ergo proximum tuū, ut Christo adhæreas; ut eius efficiaris heres; & ut eius pace, quā filijs hæreditario iure reliquit, potiri possis. Cum Redemptor de præcepto dilectionis proximi uerba facit, præcepti dilectionis Dei simillimum affirmat. Secundum autem (inquit) simile est huic: cuius similitudinis rationes, licet satis superque à nobis supra explicata sint, hanc unam tamen de industria præteriuimus, quæ presenti negotio mirificè inseruit, & confert. Quia scilicet illam ipsam, quam in se dilectio Dei amplectitur conditionem, uidere est etiam in proximi dilectione. In Deo nulla est amoris zelotypia, ut scilicet ita sese diligant diuinæ personæ, quin ista illam ab alijs amari uelit, sed sicuti se ipsum ab æterno dilexit Deus; sic etiam à creaturis postea amari uoluit. Et id ipsum à nobis postulat, ut ne scilicet zelotypi simus; ut sic Creatorem amemus, ut etiam ipsum ab alijs amari patiamur: id quod ad amorem, & proximi dilectionem pertinet. Nam si proximum Deum diligere nolis, iam proximum non diligis. Si ergo Deum diligis, id ipsum in proximo & uelle debes: si tibi cordi est, ut proximus tuus Deum diligat, iam proximum diligis; quia id quod optimum est, ei desideras. Vt ergo Deū diligas, proximū dilige.

Amor Dei nō est zelotypus.

Carnalis sponsus non patitur, ut uel sponsa quempiam diligat, uel ipsa à quopiam diligatur, sed hic amor priuatus est, atque peculiaris. At in dilectione Dei, quia naturalis est, optandum est, ut omnes Deum diligant; & cum ad hoc proximum incitaueris, tunc te Deum & proximum uerè diligere, persuasum habeas. Qui ergo fieri potest, ut Deum diligas, si proximum non diligis?

Carnalis & spiritualis sponsi discrimen.

Secunda Pars.

I

quod

De diligendo Proximo .

quod si Deum Creatorem non diligis , quænam tibi æternæ uitæ spes sit reliqua ? Audias quid tibi Augustinus dicat ; In hoc præcepto de proximo diligendo , quidnam aliud nobis præcipitur , nisi ut quoad per nos fieri potest , ipsum ad amorem Dei prouocemus ? Qui igitur proximum ad Dei dilectionem non prouocat , eum non diligit . Dilige ergo , ut prouoces ; dilige , ut diligatur Deus .

Simile.

Probatio dilectionis Dei est proximi dilectio ,
Matth. 25.

Qui Arithmeticæ operam dant , omne studium in ipsa ratione probanda ponunt : probatio autem dilectionis Dei est ipsius proximi dilectio . Ex hoc nosce poteris te Deum diligere , cum cognoueris te in proximum beneuolentia profusum ; & hoc est , quod ipse dixit ; Quod uni ex minimis meis fecistis , mihi fecistis , & quando illis nihil fecistis , nec quicquam mihi fecistis . Id est , cum eos diligetis , tunc me à uodis diligere putabo ; cū uerò eos non diligitis , nec me à nobis tunc diligi existimo . Vt ergo periculum facias , an Deum diligas , id quod teletitia , ac consolatione non mediocri afficere potest , proximum tuum dilige .

Tria ad salutem necessaria si ne proximi dilectione .
Luc. 18.

Tria à nobis potissimum Dominus postulat , quibus si caruerimus , de nobis actum fuerit . Primum est obsequium oris , laudem . scilicet gratiarum actiones & orationes ; alterum corporis , seu manus officium : ut sunt oblationes , & id genus penitentiarum opera ; tertium uerò temporalium exhibitio . Hæc tria se præstitisse , atque confecisse iactabat publicanus ; Gratias tibi ago Deus , quia non sum sicut cæteri homines , &c. en tibi oris obsequium ; Decimas dō omniumque possideo ; en tibi temporalium bonorum exhibitio ; Ieiuno bis in sabbato ; hoc ad corpus castigandum , & ad penitentiam spectat . Quæ tria licet exhibuisset Phariseus , non tamen aut iustus abiit , aut Redemptoris ore laudem assecutus est : quia scilicet proximi dilectione carebat , immo proximum despiciebat . Non sum (inquit) uelut hic Publicanus : ut uel hinc discas , quid tibi prodesse possint omnia , quæ uel facis , uel præstas sine proximi dilectione . Nam si cum nondum promulgatum esset Euangelium , iam tunc Christi sententia Phariseus damnatus est , ea ratione , quod proximum sperneret , tametsi cæteris satisfecerat : quidnam homini Christiano ab ipso diuino Iudice in eo extremi iudicii die expectandum est , si proximum suum non modo non diligit , sed etiam spernat , & odio habeat ?

Fac

A Fac igitur quicquid uolueris, si proximum non diligis, te nihil fecisse, exploratum habeas: hunc dilige, & te omnia prestare certo scias. Nullum enim (ait Chrysostomus) potest esse officium, quando nullum in proximos lucrum conferatur. Conficiare fame, iaceas humi, madeas lachrymis, cinerem comedas, & eius generis cetera perficias; si proximum non diligas, nihil magnum agis. Quid est, quæso, quod illi sancti uiri antiquitus, usque adeo proximi utilitati consulebant, ut sæpe propria postponerent; nisi quod dilectione proximi perpendiculum esse putarunt, quo Templi Ecclesiæ parietes construi oporteret? Magna equidem edidit Moyses prodigia, sed illud præ cæteris insigne habemus, cum pro proximo orauit, populi salutem suam posthabens. Aut dimitte (inquit) illis hanc noxam, aut dele me de libro uitæ. Quid David, qui cum populum percuti aspiceret, in se ipsum culpam conferebat, quod ipse, non autem populus, percuteretur? Ego (inquit) sum qui peccaui, & ego inique egi: isti, qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum Patris mei. Quid Ionas, qui cum populum periclitantem cognouisset, potiusq; alienæ, quam proprio salutem consulens; Tollite (inquit) me, & mittite in mare? quare nec ipse, nec populus periit. At contra accidit, cum proprio tantum, non proximi bono prospexisset, quia agitatus, & iactatus est fluctibus. Ita Iacob proprium in omnibus non quærens lucrum, plurimum lucratus est. Sic & Ioseph eius filius magis fratrum, quam propriæ utilitati studens, utilitatem tamen & ipse non mediocrem assecutus est. Sic Moyses cum in regis Pharaonis domo maximam auctoritatem obtinere posset, negauit tamen, se filii Pharaonis filium esse: eligens potius uel se affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati iucunditatem habere, maiores diuitias æstimans improprium Christi, thesauro Aegyptiorum. Itaque non modo ipse à seruitute exemptus fuit, uerum & eos ceteros, qui in seruitutem reducti fuerant, liberauit. Sic etiam Paulus Apostolus, qui nos suos ipsius imitatores esse desiderat, & utimus, præcipit; cum dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Hic enim suis priuatis commodis posthabitis, aliorum utilitatibus seruiebat. Si gaudebat in passionibus, hoc se pro proximo fecisse dixit. Gaudeo (inquit) in passionibus pro uobis, & adimpleo ea, quæ desunt, passionum Christi, in carne

Fac, quicquid libet, nisi proximum diligas, nihil agis. Chrys. tom. 4. in 1. Cor. 10. cap. hom. 25.

Exod. 32. G

1. Reg. 24. Paralip. 21. C

Iona. 1. C

Exemplum dilectionis proximi. Gen. 47.

Exod. 2. A

Hebr. 11.

1. Cor. 4. D

Coloss. 1.

De diligendo Proximo.

2. Tim. 2.

regilib. De
reg. lib. De
reg. lib. De
reg. lib. De
reg. lib. De

mea, pro corpore eius, quæ est Ecclesia. Timotheo etiam discipulo scribens, multis enarratis passionibus; Omnia (inquit) sustineo propter electos; (non propter me, dicit, sed propter proximum) ut ipse proximus misericordiam consequatur. O uerè celestis uir, & terrestis Angelus. Quid clarius, quid efficacius, ut nos in proximi dilectionem suo impelleret exemplo adducere poterat, quàm quòd non propriæ salutis in passionibus, sed proximi utilitati inseruiret? usque adeo enim proximum diligebat, ut sui ipsius sæpe obliuisceretur.

Psal. 118.

Dilectio proximi, est præceptum lucidum, breue, & utile.

1. Cor. 8. C. Math. 11. D

Dilige ergo hominem ò homo, pro quo Christus passus est. *Dilige proximum*, cui proximus ipse Deus omnium conditor effectus est. Non te lateat id, quod lucidum est: nam & Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Non effugis id, quod tibi utile est; Hoc enim (ait Paulus ad Corinthios) uobis utile est. Ne tibi graue uideatur id quod leue est; nam & Iugum meum (ait Christus) suauis est, & onus leue. Lucidum igitur est ne dicas; non mihi licuit intelligere. Breue est; ne excusare possis, quod tibi legere non uacat: Utile est; ne dicas, quid mihi prodest? O nimiam Dei clementiam, ò ineffabilem Dei benignitatem. Præmium nobis pollicetur, si nos inter nos, mutuoque diligamus; & ea nobis inuicem, & uicissim præstemus quæ opus sunt hinc inde: & nos superbo simul, atque ingrato animo ei reclamabimus, cuius imperium beneficium est?

Ioan. 13. D

Ioan. 15. B

Cum præceptum meum & nouum non cavit Christus proximi dilectionem.

Leuiti. 26. B

Ioan. 13. D

Math. 5. G

Dilige ergo, quia & meum, & nouum, dixit Christus; *Hoc est* (inquit) *præceptum meum*. & alibi; *Mandatum nouum* dō uobis. *Meum* dixit, ut imperant s. e maiestas astringat. *Nouum* autem, quia omnia noua placent. *Meum*, quia si Christum diligis, eius præceptum tibi dulce fuerit. *Nouum*, quia nouis superuenientibus, uetera reiici oportet. *Meum*, quia magister ueritatis est, nec decipere potest. *Nouum*, quia nouo modo, & cum nouo, neque prius audito præmio datum est. Nonne nouus modus est: *Sicut dilexi uos?* nonne nouum præmium, *Ut si is filij patris uestri, qui in cælis est?* Si ergo diligis, filius es Dei: si filius & hæres: si hæres, hæreditatem æternæ uitæ obtinebis; quam nobis ille concedat, qui cum Patre, & Spiritu sancto uiuit, & regnat. Amen.

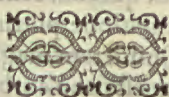
S E R M O

A SERMO VIGESIMVS.
DE MODO DILIGENDI
PROXIMVM,

videlicet;

SIC VITTE IPSVM:

& quo modo nos ipsos diligere
debeamus.

VIVSMODI mos, atque consuetudo
omnium mortalium semper fuit; ut
id maximè sapientem uirum dedece-
re existimarent, quod modo, ac me-
diocritate careret. Rursus, ut cum ho-
minem laudibus efferrent, qui ad om-
nes res prudentiam adhibeat, ordi-
nem seruet, & modum retineat. Sic
ti enim ordo & rerum, & temporis di-

Simile.

Modus quid
sit.

Oratius art.
Poet.

C pensator optimus est: ita modus mensura quædam est, inter pa-
rum & nimium regulam tenens. ea est enim rerum humanarum
conditio, ut modum & mensuram quandam excedere nolint. Sic
enim Poeta quidam aliquando cecinit;

Est modus in rebus, sunt certi denique fines;

Quos ultra, citraque nescit consistere rectum

Virtusye.

Sic & alibi idem Poeta;

Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.

Id quod in dies experimur omnes. Nam si in cibo modus absit,
nocebit proculdubio id quod alioquin prodesse possit. Sicuti
enim nimia & immoderata cibi copia stomacho officit, intellectu
hebetat, & ingenium obtusum reddit, immoderata autem fruga-

In omibus
modus seruā
dus est.

Similia.

lras

De sui ipsius dilectione.

litas, & inedia naturam conficit, & consumit, ac tandem corrup-
 pit: ita si modus in comedendo adsit, ut nec in stomacho natet,
 nec id desideret natura, quod ei subministrari omnino necesse est;
 nutrit, & conseruat. Modus igitur adsit, necesse est: quia qui su-
 pernatat cibus, pondus est; qui deficit corruptio: qui uero mo-
 dum tenet, in nutrimentum conuertitur & substantiam. Sic & ni-
 mio fimo uritur sæpe ager, sine fimo fit sterilis; qui si modico fi-
 mo stercoretur, fertilis & iucundus euadit. Oculus etiam, nimio
 splendore obruitur, sine splendore haudquaquam uidere potest:
 qua in re, si adsit modus, oculus ipsa luce cum iucunditate fruitur.
 Id quod etiam in sono, quo ad aures uerum quoque experientia
 docet. Arbores etiam (ut quidam censet) sine aqua torrefiunt,
 ebrietate læduntur; at irrigatione plurimum lætantur. Proiecto
 etiam semine (dixit alius) nihil tam magnum, cui non sit medium
 aliquod. Manu serendum est, non corbe. Diuitiæ etiam in hu-
 manis si nimie sint, nocent, quia superbiæ, & tyrannidis fomitem
 præbent: si nullæ sint, in miseriam, atque desperationem hominem
 redigunt: si modum habeant, ut neque desint, neque superabun-
 dent, uirtutum sunt alimenta. Hinc Aristoteles in Polyticis, præ-
 cipit, ne ad gubernandam Remp. aut nimium diuites, aut nimium
 pauperes permittantur accedere. Ne illi diuitijs fracti insupportabi-
 les & insolentiores fiant: hi uero ne ob nimiam paupertatem, se
 muneribus corrumpi permittant. Quo fit, ut iustitia locum habe-
 re non possit. Ideo precabatur aliquando hoc modo Socrates;
 Tantum uero auri mihi sit, quantum nec ferre, nec ducere queat
 alius, nisi uir temperans. Vnde maxima prudentia, & sapientia
 præditus rex Salomon, à Domino postulabat; Diuitias, & pau-
 pertatem ne dederis mihi, sed tantum uictui meo tribue necessa-
 ria. Sciebat utique prudētissimus iste Rex, quantorum malorum
 causæ sint diuitiæ sine mediocritate, & modo. Quapropter & Au-
 gustinus, uinum cum modo sumptum proficuum, at sine modo
 nocuum ualde asseruit. Sic enim inquit; Vinum uetustate pu-
 rius, meliusque fieri quis ignorat? neque ad peruertendos sensus
 redolentius, ut putatis, sed ad uegetandum corpus utilius, tamen
 adsit modus, quem in omni re dominari decet. Et in libro de Or-
 dine, modum ipsum patrem ordinis uocauit. Hæc & multa alia
 se um anima bene erudita sequitur (inquit) atque agit: quæ
 persequi

Plinius lib.
 17. cap. 26.
 med.
 Alciat. fab.
 17.

i. Polyt.

In Phædro.

Prouerb. 30.
 B

August. tom.
 1. de morib.
 Manich. lib. 2.
 cap. 16.

August. tom.
 1. de ordine.
 lib. 2. cap. 19.

A persequi nolo, ne cum ordinem uos docere cupio, modum exceedam, qui pater ordinis est. Quod & in libro De beata uita, longo sermone tractat. Cum enim de modestia loquitur. Ego (inquit) modestiam & temperantiam uirtutem maximam iudico. Et harum uirtutum etymologiam explicans, ita pergit; Modestia utique dicta est à modo, & à temperie temperantia. Vbi autem modus est, atque temperies: ibi neque plus, neque minus est quicquam. Ipsa est igitur plenitudo, quam egestati contrariam posueramus, multò melius quam si abundantiam poneremus. In abundantia intelligitur affluentia, & quasi rei nimium exuberantis effusio, quæ cum euenit ultra quam satis est, etiam ibi desideratur modus, & res quæ nimia est, modo eget. Hactenus ille.

Modus est pater ordinis.
August. to. i.
de beata uita
lib. unico.

Modestia à
modo dicta.

B Si igitur in humanis tantum tribuitur modo, ut sine ipso omnia uitio dentur, quæ alioquin hominibus sunt ornamento; quid in diuinis, ac christianis uirtutibus futurum putas? Nam quo pacto quispiam poterit unquam uir prudens appellari, qui modum in rebus agendis nullum attendit? Quomodo dicendus temperans, si temperantia in modo consistit, ac temperie rerum? De Iustitia autem, clarum est eam modo & mediocritate constare. Etenim qui in puniendis delictis nimia animaduersione utitur, crudelis est; qui impunita relinquit, gratiæ obnoxius est; qui uerò modum tenet, hic iudex est; qui in agenda pœnitentia modum excedit, in discretus; qui nullam admittit, delicatus; qui modum seruat, pœnitens est. Quod & de obedientia nobis affirmandum est; neque

Nō solum in
humanis, sed
& in uirtutibus
modus
est necessarius.

C enim in omnibus obediendum, neque in omnibus renitendum. Neque enim in iniuriam Dei contra eius præcepta, aut dominis, aut parentibus obedire licet, neque in rebus honestis eorum uoluntates, aut iussa, aspernari. In omnibus igitur seruandus est modus, sicuti & D. Chrysostomus in quadam homilia diffusè ostendit. Neque enim (inquit) semper tendere, neque semper semittere oportet, sed nunc hoc, nunc illud faciendum ad regendum animæ statum, & domandam carnis petulantiam. Nam sicuti semper intentum esse laboribus, dolorem affert, & succumbere facit; ita subinde remittere ad ignauiam inducit; id quod cum in anima, tum in corpore usu uenire unusquisque uidere potest. Quapropter modus ubique bonus est. Percurratur tota homilia, & quæti modus uel in corporalibus, uel in spiritualibus faciendus sit, facillè erit intelligere. Id quod

In 2. cap.
Gen. hom.
11. tom. 1.

De sui ipsius dilectione.

D Id quod in omnibus contingere perspicimus; in ipsis theolo-
 gicis uirtutibus etiam accidere quilibet animaduertere potest.
 Nam & qui nimis credit, leuis est corde, qui credenda non credit,
 incredulus, atque infidelis. Qui his rebus, quas Ecclesia sancta, &
 ipsa sacra scriptura credere præcipit, credit, & assentitur, hic fidelis
 est. Qui in Deo sperat sine proprijs meritis, in præsumptionem
 labitur: qui propria merita, non autem Dei pietatem intuetur, in
 desperationem incidit: qui uerò in Deo, & in proprijs meritis con-
 fidit, ita tamen ut inter timorem & spem uersetur; hic ueram spem
 habet. Qui proximum, aut filios, aut uxorem plusquam Deum di-
 ligat, à charitate aberrauit, qui nullo modo diligit, extra charita-
 tem positus est; qui propter Deum, & in Deum diligit, hic in cha-
 ritate manet, & Deus in eo.

In omnib. ne-
 cessarijs, mo-
 dum statuit
 Dominus.
 Math. 6. C
 Math. 6. A
 Ibidem.
 Rom. 12. A
 & eccl. 7. C
 1. Cor. 8. A

Hinc est, quod in ieiunio modum statuit Dominus, dicēs ;
 Tu autem, cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua. Ora-
 tioni modum imposuit, dicens ; Cum oratis, nolite multum loqui,
 tu autem cum oraueris, intra cubiculum tuū, &c. Eleemosynę mo-
 dum apposuit, cum dixit; Te autem faciente eleemosynam, nesciat
 sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in ab-
 scondito. In scientia, modum inuenit Paulus, cum dixit; Non
 plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem; & ite-
 rum; Qui se existimat aliquid scire, nondum scit, quomodo opor-
 teat eum scire. Vbi non tanti fecit Apostolus multa scire, quam mo-
 dum, quo debent sciri: sic & in præceptis charitatis non tantum
 præcepta apposuit, sed & diligendi modum adiecit. Nam de dile-
 ctione, qua debet à nobis diligi Deus. Ex toto corde (inquit) ex to-
 ta mente, &c. Quantum uerò attinet ad modum, quo proximus di-
 ligendus est, id non unica ratione faciendum curauit. Triplex
 nanque exemplum nobis propositum est; quo proximum rectè di-
 ligamus: quorum primum est (ordine inquam, non dignitate)
 Amor, quo nosmetipsos amamus: alterum est ille, quo inuicem
 membra unius corporis diliguntur: postremum amor, quo nos
 Christus dilexit. De priori dictum est; *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*: De secundo, loquebatur ad Romanos Paulus, cum
 dixit; Sicuti in uno corpore multa membra habemus, omnia autē
 membra non eundem actum habent; ita multi unum corpus su-
 mus in Christo, ad quem diligendi modum ipsa etiam fraterna

Triplex mo-
 dus diligendi
 proximum.
 Math. 22.
 Rom. 12.

correctio

A correctio pertinet. Sicut enim membrum unum, alterum subleuat, adiuuat, & fouet; sic frater fratrem. Tertium tandem diligendi modum, qui ceteris perfectior est, tradidit ipsemet Saluator iam moriturus, & nobis iure hæreditario in testamento mandauit. Hoc (inquit) est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. De his igitur tribus nobis singillatim dicendum erit.

Ioan. 15.

Sicut te ipsum, ergo (quoad primum modum pertinet) præcipitur, ut proximū diligas; cum usque adeo rara sit in sacris eloquijs mentio de dilectione, qua homo se ipsum diligere debet; ut tātum abest, ut ullum datum sit homini de sui dilectione præceptum; ut ne minimum quidem uerbum appositum sit: id quod permirum plerisque accidit. Passim enim nobis Dei, proximi, & inimicorum nostrorum dilectio à Saluatore commendatur: consilium uero, aut præceptū, quod nos, quemadmodum nos ipsos diligamus, doceat, nullum habemus: sed quia id à natura hominibus inditum est, ut Nemo unquam carnem suam odio habeat, sed magis diligat ac eam foueat, nullusque sit, qui natura in sui ipsius amorem non feratur; qui sibi bonum non desideret, & inquirat, ac omni studio non habere studeat: idcirco superuacaneum uidebatur esse si id hominibus indicaretur.

Primus modus diligendi scilicet, sicut te ipsum.

Homo enim (ut egregiè contemplatur Doctor angelicus) sibi ipsi plusquam amicus est, nec secum amicitiae leges seruare cogitur. Nam cum amicitia minus quàm inter duos esse, seruarique nō possit; cumque homo unus, atque idem sibi ipsi sit, superfluum esset

Ephes. 5. G

Cur non datum fuerit præceptū, ut nos ipsos diligamus.

2. 2. q. 25.

art. 4.

C imperare, ut se ipsum diligeret; quia sicut scelesti homines in pessimi amorem flagitiosè inclinantur; sic probi uiri, & qui uirtutibus uacant, & addicti sunt; in honestum erga semetipsos amorem iustissimè, atque sanctissimè feruntur, immo uehementiori honesto seipsos amore diligunt optimi uiri; quàm impij scelesto se prosequantur amore, cum ij gratiam Dei aduitricem habeant, qua illi carent, neque ob id eis adminiculo esse potest. Hinc est illud à Zenone illo sancto, sæpe repetitum uerbum; Attende tibi. Hinc illud in Actis Apostolorum commendatum; Attendite uobis, & uniuerso gregi uestro. Vbi primum nobis ipsis, ut attendamus, iubemur; deinde proximo: immo ipsius Saluatoris ore apud Lucam dictum est; Attendite uobis, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Neque ille sibi ipsi potest attendere, qui se ipsum spernit. Vnde & qui præ-

In bonis uehementior est affectus honestus in se ipsos, quam in reprobis scelestus amor.

Actuum.

20. F.

Luc. 17. A

Secunda Pars.

K

cipit,

De sui ipsius dilectione.

cipit, ut nobismetipsis attendamus, præceptum nobis esse de hac **D**
re existimare uidetur, ut scilicet nosmetipsos diligamus. Quo fit,
ut superuacaneum uideatur nouum de propria dilectione præ-
ceptum addere.

*Magis tene-
tur homo se
ipsum dilige-
re, quam pro-
ximum.* Quid sibi uult illud Euangelicum uerbum; Medice cura te ip-
sum? certe in humanis, quæ corporis ualitudinem concernunt,
minimè potest, aut debet intelligi. Immo cautum est, ne medi-
cus sibi ipsi mederi possit. Quid igitur sibi uult hæc sententia;
Medice cura te ipsum; nisi quod re uera magis tenetur homo se ip-
sum diligere, animæque propriam salutem querere, quam cuius-
uis alterius hominis.

Illud utique perspicuum est, hominem scilicet potius in se ipso,
quàm in filiis perpetuò uelle uiuere, si modo fas esset, & liceret: si **E**
igitur temporalem uitam potius nobis ipsis, quàm filiis optamus,
cur & æternam nobis potius, quàm proximis non desiderabimus?
cur ipsum diuinum amorem proprijs, quàm proximorum anima-
bus non exoptare licebit; immo natura ipsa queremus? Licer igi-
tur de nobismetipsis diligendis nullum datum sit in sacris scriptu-
ris præceptum; hoc ipsum tamen magis nobis, quàm proximus
præstare tenemur.

*Duplex dili-
gendi ratio.* At nonne tunc maior diligendi erit ratio, quò plures sunt dili-
gendi causæ? Duplex utique amoris ratio potissimum in nobis
dari solet. Altera, quia bonum est illud, quod amore nostro obji-
citur: altera uerò, quia propinquius. Prima in ipso Creatore, mo-
dò eminentissimo inuenitur; summum enim bonum est; unde & **F**
à nobis primum, & ante omnia uehementer diligendus est. Secun-
da in nobis est, unde & post Deum nihil nobis antiquius esse
debet.

*2.2.q.25. art.
4.* Iam supra, D. Thoma authore, docuimus hominem non esse
sibi propinquum, sed ipsammet esse unitatem, quæ cuiuslibet al-
terius unionis, ac concordia principium est. Cum igitur (Dio-
nysius teste) amor uirtus quædam unitiua sit, hinc fit, ut se ipsum
magis post Deum, diligere teneatur, quàm quemuis alium; cum
in se ipso unitatem, quæ amoris & beneuolentiæ principium est,
reperiat. Vnde & sicuti unitas, cuiuslibet alterius unionis prin-
cipium est: ita & qua se ipsum prosequitur homo beneuolentia,
cuiuslibet alterius beneuolentiæ radix & origo esse debet. Et hinc
est,

A est, quòd nobis à Domino præcipitur, ut proximum sicut nos ipsos diligamus. Et hunc amorem, quo nos ipsos diligimus, mensuram esse uoluit illius, quo proximum nostrum diligamus. Cum igitur de proximo diligendo præceptum acceperis, id tibi etiam præceptum esse existimes, ut scilicet & te ipsum diligas.

Sed quis hæc satis admirari possit? Astringorne ex præcepto, ad me ipsum diligendum? Cogaris utique, immo maiori amore, & uehementiori beneuolentia singulariter post Deum te ipsum amare debes. Est quidem hæc res non mediocri admiratione digna. Nonne in Euangelio præcipit Dominus, ut nos ipsos odio habeamus? Qui uenit (inquit) ad me, & non odit patrem & matrem, &c. insuper & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et alibi; Qui odit animam suam in hoc mundo, in uitam æternam custodit eam. Nonne & ipse Saluator præcipit, ut nosmetipsos abneamus? Qui uult uenire post me, abneget semetipsum. Quomodo ergo cum possum diligere, qui mihi ex præcepto abnegandus est? Paulus item Apostolus, inter sceleratos homines eos annumerat, qui se ipsos diligunt; agens enim de illis ultimis diebus, quando abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum, ait; In diebus illis erunt homines se ipsos amantes, &c.

Amorem itaque sui ubique uitio uerti uidemus, radicem, originemque esse omnis iniquitatis, sicuti nanque (ut ait Augustinus) ab amore sui originem trahit gehennæ ratio, cum ciuitatem constituat Babiloniæ; sic & amor Dei ipsam fundauit celestem Hierosolymam. Atqui qua ratione factum arbitramur, ut iure cautum sit, ut nullus in causa propria, aut in re sua possit iudicem agere; nisi quia amor proprius hominem decipit, eiusque usquequaque iudicium peruertit? Si igitur iudicium peruertit, quo in homine nihil est nobilius, qui fieri potest, ut ulla ratione honestus nuncupari possit? Multa quidem crimina, ac nec leuia peccata committimus in dies, quæ nobis ideo grauiora non uidentur, quia priuato nos amore diligentes, clausis oculis nobis ipsi in nostra deceptione blandimur. Hinc fit, ut plerumque (uti super Ezechielem ait Gregorius) ut & nostra grauiora leuiter, & proximorum mala leuia, grauius iudicemus. Vehementer nanque (inquit ipse) claudit oculus cordis amor priuatus. Ex quo fit, ut hoc, quod nos agimus & graue esse non existimamus: plerumque quod agatur a

Maiori beneuolentia te ipsum post Deum amare debes, quam quæuis hominem.

Luc. 14. F.
Ioan. 12. D.
Luc. 9. C.

1. Timot. 3. A.

Amor sui est ipsius gehennæ radix & origo.

4. q. 4. c. 1. & c. ne quis in causa sua iudicet.

Greg. super Ezech. hom. 4. Amor, proprius rationis oculos excæcat.

De sui ipsius dilectione.

proximo, & nimis nobis detestabile esse uideatur. Experientia D
etiam docet amorem sui omnium bellorum, dissidiorum, & odio-
rum esse, & inimicitiarum fomitem. Ab ijs enim pronomi-
bus, Meum, & Tuum, (ut iam dictum est) dissensiones, emulationes,
discordiæque habent originem.

Triplex sui
ipsius dilectio

Chrysostomus super

Ioan. hom. 34

Orig. super

Cant. super

Institus est ho

mini amor

sui.

Cic. 1. Offici.

In huiusce rei dilucidationem tripertitam Doctores uolunt es-
se sui ipsius dilectionem; quarum primum naturalem dicunt; alte-
ram diuinæ similitudinis; tertiam uero uitiosam. In naturali qui-
dem nec meremur, nec demeremur. Nam commune & naturale
est omni homini, sui ipsius conseruationem diligere. Quoniam
(ut ait Chrysostomus, & Origenes) unicuique animæ naturaliter
institus est permanendi amor. Item Aristoteles, & Damascenus
dicunt: unicuique rei amor inest naturalis essendi, uel uiuendi, seu E
durandi; quo se (ut ait Cicero) uitamque suam tueatur, declinetq;
ea, quæ sibi nocitura uideantur; Hinc, ut scribit Aristoteles, spon-
giæ quoque auulsorum strepitum præsentiscere, seseque contra-
here, atque arctius affigere dicuntur, ut non nisi cum negotio
queant auelli. Quare quod spongijs insæuit natura, hoc homini
detrahendum non est. Insequitur aut illis desiderium permanendi, &
ut per consequens interitum reformident. Quare unicuique in-
stitus est amor, huius, & timor ne contra huius desiderium aliquid
contingat. At si qui dixerint malle sese omnino esse sine corpore,
planè fallantur: non enim corpus suum, sed corruptiones eius, &
pondus oderunt. Non itaque nullum corpus, sed incorruptum,
& integerrimum uolunt habere. Naturalis igitur sui amor est ex F
genere eorum, quæ à Græcis diaphora appellari solent; quæ ex se
se ipsis nec bona, nec mala dicenda sunt. Vnde nec merentur, nec
demerentur.

Augustinus
lib. de uera re
ligione.

Amor diuine
similitudinis.

Ceterum de amore diuinæ similitudinis (quod huius diuisionis
alterum membrum erat) si loquamur, honestus quidem est, & qui
prosequatur maximè dignus. De hoc enim dixit Augustinus; In
eo nihil, præter hominem diligit, id est, creaturam Dei ad imagi-
nem Dei factam. Nam cum boni cognoscentes id quod in se prin-
cipale, ac maximum est, animam uidelicet rationalem, ad imaginē
ipsius conditoris factam, se ipsos diligunt, secundum interiorem
hominē; iuxta smentem, uel rationem; hoc non mediocri laude di-
gnum est, eo quod cum rectè se ipsos norunt, rectè et se ipsos diligunt.

Amor

- A** Amor uerò qui in uitio est, potius odium sui, quàm amor dici potest: quia sui deprauato amore sequitur diuinæ imaginis odiū. **Amor sui im-
probis, po-
tius est odiū
sui.**
- hec enim peccato deformis fit, & maculis deturpatur; quare & o-
dium boni naturalis sequitur, quod peccato minuitur, uel planè
corrumpitur. Hoc modo intelligunt sacri Doctores illud psalmi;
Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Ceterum Redem-
ptoris uerbum apud Ioannem, iam superius allatum; qui amat
animam suam, perdet eam; & qui odit animam suam in hoc mun-
do, in uitam æternam custodit eam: non uno tantum modo expo-
nitur. Nam Augustinus ita interpretatur. Qui indebitè se dili-
git, odit uerò si benè te oderis, tunc te amasti. Secundo loco sic
ab eodem explicatur. Qui amat in hac uita, perdet in futuro. Non
B enim amat, sed animam odit in hoc mundo, qui diligendo Deum,
potius quam in eundem peccare, occidi uult, & patitur. At Glosa
sic ea uerba declarat; Qui odit animam suam; hoc est, uitam suam
in hoc mundo; id est, qui non quærit, quæ sua sunt, sed quæ Iesu
Christi, quæcunq; bona siue in temporalibus, siue in spiritalibus
faciens propter Deum; uitam recipit eandem tamen in melius cō-
mutatam; propter quod subditi; In uitam æternam custodit eam.
Chrysostomus tamen uerba prædicta sic censet exponenda; Ille
amat animam suam in hoc mundo, qui desideria eius inconuenien-
tia facit; ille autem odit, qui non credit nec cedit ei noxia concupi-
scenti. Et non dixit; Qui non cedit ei, sed qui odit eam. Quemad-
modum enim eorum, quæ odio habentur, nec uocem audire susti-
C nemus; nec ullum uidere delectamur: ita & anima cum contraria
ingerit, quæ Deo non placent; cum uehementia doloris, aut displi-
centia auertere oportet. Theophylus tandem sic ea uerba accipit;
Qui odit animam suam in hoc mundo: non enim in perpetuū ui-
detur anima odiri, sed in hoc mundo. Et quare? Vide emolu-
mentum; In uitam æternam custodit eam. Consonant autem hæc
cum his, quæ à Chrysostomo dicta sunt cum ad iam dicta addidit;
Dulcis quidem est presens uita his, qui affixi sunt: si enim quis ad
cælum respexerit uidens, quæ illic sunt bona citò contemnet præ-
sentem. Cum enim apparuerit melior, contemnitur peior; ideo
merito dixit; In uitam æternam.
- Potest igitur homo eiusdem rei odium & amorem in corde
gerere; non tamen simul & semel, nec eadem ratione, Nam & uo-
luntas

Psalm. 10. B
Qui amat ani-
mam suam,
perdet eam,
multiplici-
ter exponitur
Ioan. 12. D
Aug. tom. 8.
super Psal. 14.
Aug. tom. 9.
super 12. cap.
Ioan. trac. 51.

Chryso. hom.
super 12. Ioan.

Theophylus
super 12. ca.
Ioan.

Potest homo
sui ipsius &

De sui ipsius dilectionē.

odiū & amo-
rem habere si
mul.

audire
si est aut
ali

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

Dei

luntas humana contrariorum principium est. Quod ut facilius D
intelligas, duo tibi presupponenda, atque danda sunt. Quorum
alterum iam prælibatum est. Quod scilicet omnibus hominibus
& bonis & malis insitum est à natura se ipsos diligere: neque id
hominibus tantum, sed plantis ipsis & inanimatis. Etenim sole-
mus dicere terram aquam appetere, sitire, ac diligere, & fructus
arborem, & in ipsa permanere. Alterum quod ueluti clarum habe-
re debes illud est; quod scilicet omnibus hominibus commune
est illud diligere, quod se esse existimant; esse autem hominis dua-
bus uis uenari possumus, uel iuxta humanam substantiam ex ani-
ma, corporeque constantem; uel iuxta id, quod in homine præci-
puum est. Ex quo fit, ut aliquando quempiam appellemus semis-
sem hominem, ut est apud Plautum, uel nauci hominem iuxta E
phrasin Terentianam. Aliquando uero integerrimum hominem
dicas. Nam quemadmodum, ea Rempublicam fecisse affirma-
mus, quæ per eos, qui in Repub. summos gradus & honores ob-
tinent, facta sunt: sic illud hominem efficere dicimus, quod per
id, quod in homine summum, atque præcipuum est, factum est.
Si hominem primo modo consideres, quilibet homo se ex anima
& corpore constare cognoscit; & se ipsum hac ratione potissimum
amplectitur; & omni studio, totaque mente operam dat, ut hæc
unio conseruetur. At si quod in homine principale est, attendas,
non omnes homines eadem ratione se ipsos cognoscere & estimare
uidebis. Hinc & in Canticis dictum est cuidam speciosæ mulie-
ri: Si ignoras te, o pulcherrima mulierum, egredere, & abi post F
uestigia gregum, & pascere hédos tuos iuxta tabernacula pasto-
rum. Cupiditates, & carnalia desideria (ut inquit Glosa) hic uo-
cantur hédæ: anima autem se ipsam ignorans, nec propriam digni-
tatem contemplans, meritò extra se ipsam egredi iubetur; tanquam
Deo inuisa, ab ipsiusque dilectione aliena: quæ si in perfecta, ue-
raque sui cognitione persisteret, se ipsam iuxta illud, quod in ipsa
potissimum & maximè principale est estimans, iure optimo he-
ros, ac uir illustreis appellari posset: nec cum hédis, sed cum
agnis, qui in Euangelio electorum locum obtinet, societatem ha-
bere præciperetur.

Cant. 1. C

Math. 25.

Quid in ho-
mine nobi-
lius.

Illud autem, quod in homine principatum obtinet, spiritus est,
qui ratione regitur; nec quidquam rationi contrarium admittit.

Quod

A Quod uerò posteriores, locumque infimum sibi uendicat, corpus hoc animale est, simul cum libidinosis, ac effrænatissimis appetentiss. Primum Apostolus hominem interiorem, secundum uerò exterior rem appellat: Sic enim ad Cor. loquitur; Licet is, qui de foris est, 2. Cor. 4. D
noster homo corrumpatur; tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. Homo exterior, homo ille terrenus est, qui ab initio ex terra formatus est; at homo interior ille est, qui spiraculum uitæ dictus est à Moyse, cum dixit; Spirauit in faciem eius spiraculum uitæ. Probi igitur uiri cognoscunt hominem interiorem in se potissimum, summumque obtinere locum: spiritum scilicet ratione utentem in homine esse nobilissimum quiddam: nam hoc spiritu se ipsos, atque proximos agnoscunt, & diligunt; atque cum

Gen. 1. D

1. Machab.

9. D

B Machabæis dicunt; Si appropinquauit tempus nostrum, moriamur in uirtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ; Qui uerò nequam sunt homines, id in se ipsis præcipuum iudicant, quod ad hominem exteriorem pertinet. Hunc laudibus efferunt, extollunt, diligunt, huicque indefinenter adherent, atque seruiunt, id quod ex eo est, quia se ipsos falso æstimant, nec id, quod uerè sunt, sed quod falsò se esse credunt in se ipsis diligunt. Quare cum carnalis uoluptas hominem iudicio, ac ratione expoliet (hæc enim ratione cæcus & pingitur, & dicitur esse carnalis amor) non possunt improbi homines se ipsos, ut decet, diligere.

Carnalis homo se ipsum rectè diligere nequit.

Radix igitur iniquæ beneuolentiæ amor sui. Radix item sanctæ dilectionis amor sui. Nam & in lib. Deuth. sic dicebat Moyses? Ne forte sit inter uos uir, aut mulier, familia, aut tribus, cuius cor auersum sit hodie à Domino Deo nostro; & uadat, & seruiat Dijs alienarum gentium; & sit inter nos radix germinans fel, & amaritudinem. Habes et contra apud Esaiam radicem, à qua oriatur uirga, & flos Spiritus sancti, de qua dictum est supra; Egredietur, inquit, uirga de radice Iesse. &c. & requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus; spiritus consilij &c. Pessima igitur est radix, à qua fel & amaritudinem germinare uidemus: Sancta & laudibus efferenda radix, à qua honestus amor, & in qua diuinus requiescit spiritus. Nebulones reprobum amorem, loco radicis habent, boni autem amorem honestum, atque diuinum, quo se ipsos prosequuntur.

Amor sui, & sancti & ini qui amoris radix est.

Deut. 29. C

Esai. 11. A

Inter

De sui ipsius dilectione.

Ephes. 3. D
Discrimen in-
ter boni & ini-
qui amoris ra-
dices.

Malac. 4. A

Deut. 32. E

Quare impro-
bi iniquum
amorem sui
radicitus ha-
beant.

1. Timot. 6. D

Apoc. 22. C

Inter utrumque tamen Paulus, & Propheta discrimen intueniunt. **D**
Nam de iustis ad Ephesios ait Paulus; Det vobis secundum diui-
tias glorię suę uirtutem corroborari per spiritum eius in interiori
homine: Christum habitare per fidem in cordibus nostris, in cha-
ritate radicati, & fundati &c. Vbi uidēs probos, & sanctos uiros
in sancta dilectione radicatos. De improbis uerō legistis apud
Malachiam prophetam; Ecce enim dies ueniet succensa quasi ca-
minis, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem sti-
pula, & inflammabit eos dies ueniens, dicit Dominus exercituum,
quę non derelinquet eis radicem & germen. Dies ueniens, dies
iudicij est; tunc enim impij sempiternis flammis ardebunt: tunc
rami deordinati amoris proprij auellentur; cuius loco felle draco-
num & botro amarissimo satiabuntur. Nam si amor pro- **E**
prius improborum hominum in inferno; quemadmodum bono-
rum charitas in cęlo iugiter & indefinenter persisteret; tolerabi-
lior utique esset ipsa damnatio; sed quoniam in se ipsos & proxi-
mum pernicioso odio atque maleuolentia suffusi erunt, eò auge-
bitur pœna, quò longiori æuo, secum & cum proximo morabun-
tur. Sicuti cum in eodem carcere duo commorantur hostes; quo-
rum alter in alterum iniquiore est animo.

Quod si rationem expectas, quare perditī homines dicuntur,
propriū, atque iniquū amorem sui in cordibus radicitus infi-
xum gerere; qui quidem omnium malorum radix est. Hanc ratio-
nem asseram, quod improborum hominum naturales uires ex se
ipsis, sine ullo extrinsecus adminiculo, præfatum amorem & quæ **F**
rere, & inuenire, & in se ipsis nutrire ualent. At amor charitatis iu-
storum, quia altioris negotij est, nec in terra inueniri potest; nec
terram aliquo modo sapit, ideo in charitate conseri dicuntur ma-
nu illius, qui in Apocalypsi loquitur, dicens; Ego Iesus misi an-
gelum meum testificari uobis hæc in Ecclesijs. Ego sum radix, &
genus David, stella splendida, & matutina. David iuxta corre-
ctam interpretationem dicitur dilectus: unde uocatur hic Salua-
tor sui dilecti radix. Ut hinc intelligere possis Iesum amo-
re plantatum, atque insitum esse in illis, qui amore charita-
tis uiuunt; ut iam nullum alienum amorem, sed solam Chri-
sti dilectionem admittat. Hæc fel peccati, aut amarum con-
scientię morsum nec producit, nec generat; sed eum florem
tantum,

A tātū, qui à radice Iesse oritur, super quē regēscit Spiritus sanctus.

A radice igitur amoris improborum hominum fel; à radice uerò sancti amoris mel egredi dicit sacra scriptura. Nam & Spiritus sanctus, sicut argumentosa apis ad nos uenit quibus sancti desiderij flore iam ornatos, dulcedinem mellis diuinę sapientię infundit, loco illius amaritudinis, quę replebuntur hi, qui nequiter se ipsos diligunt. At proborum amor, honoris ac honestatis flores habet, quibus impiorum hominum amor omnino caret. flores mei (inquit diuina Sapientia) fructus honoris & honestatis. Cum igitur ita inter se se dissideant hi bini amores, mirum minimè uideri debet, si & eorum effectus sibi inuicem aduersentur.

Ab impio amore sui fel, ab honesto mellis dulcedo emanat.

Eccl. 24. C

B Hinc perfacile est cernere eos, qui pertinaciter in mortali crimine permanent, se ipsos, proximumue, ut decet, diligere. haudquaquam posse: quia cum non rectè se ipsos cognoscant, fieri non potest, ut uerò se ipsos amore prosequantur: sed ea solum ratione se amant, quia & se ipsos cognoscunt; tum quia tantum sensibilem & corpoream naturam in se ipsos contemplantur, quę omnis iniquitatis & cupiditatis origo est: idcirco & scelestus, ac improbus amor ille, quo se ipsos diligunt.

Qui peccato mortali infecti sunt, se ipsos diligere nequeunt.

Qua de re, obsecro, illud apophthegma Tēpli Delphici, dignū profectò quod Deo tribueretur, Cognosce te ipsum; affixum arbitris, nisi ut & te rectè cognoscas, & te deinde rectè diligas? Quorū sum, inquā, dictū est de Ezechielis animalibus, quod unumquodq; ante faciem suam gradiebatur? Quid est ante faciē suā gradi, nisi se ipsum cognoscere? Quid sibi uoluit Esaias, cū dixit; Redite prauaricatores ad cor: nisi ut ad nos ipsos redeūtes, & nos ipsos ante nos ponētes; & ob id uerè nos ipsos cognoscētes, uerè ēt, ut fas est, nos ipsos diligamus? Vnde illud ortū est iam tritum sermone, ac uetustate prouerbiū; Mantica a tergo, ad quod alludens Persius, ait;

Cognosce te ipsum.

Ezech. I.

Esai. 46.

Persius

Vt nemo in se se tentat descendere nemo: sed precedentis spectatur mantica tergo.

Nisi in odium eorum, qui se ipsos post tergum proiiciunt: quo fit, ut se ipsos nec rectè cognoscant, nec rectè diligant? Cui dictum est à Propheta; Arguam te, & statuam contra faciem tuam, nisi impio aliorum crimina execranti, suaque non uidenti se ipsum uoluptatibus corporis deditum iactanti, proximi quę Deo adhaerescētis uenialia execranti; unde postea proximum despicit ueluti reum,

Psal. 49.

Secunda Pars.

L se

De sui ipsius dilectione.

Simile. Se ipsumq; execrabili ter amplectitur? Sicuti igitur in semine causa D
est arborum & stirpium; sic flagitiosi amoris omnium criminum
causa est ignorantia nostri; quæ idem est, quod stulta, & non recta
cognitio nostri. Cum scilicet id cognoscit in se, idque ut cognitum
diligat, quod uel non est, uel quod non precipue est. Quid igitur
homo est, ut se ipsum rectè cognoscens, rectè diligat?

Auguf. lib. 1.
de morib. Ec-
clesiæ c. 27.
Quid cogno-
scam, cū me
ipsum cogno-
sco.

Simile.

Simile.

Simile.

Animū qua-
ro, cum me
ipsū quero.

Homo (inquit Augustinus) ut homini apparet, anima rationalis
est, mortali, atque terreno utens corpore. Non hominem animam
& corpus uocat, sed animam utentem corpore, quia homo, ut cor-
pus est, animal est, pecus est, quiddam brutum est: ut uerò anima
rationalis est, uerè homo est. Nam quamuis corpus homo non
sit, tamen sine corpore homo non uocatur. Neque enim anima
uocaretur homo, nisi ipsa corpore uteretur. Sicuti enim Lucernam
non appellamus ignem & testam, sed testam solam propter
ignem tamen dictam, intelligimus: ita nec hominem compactum
ex utrisque (dixit Augustinus) sed solam animam tantum propter
corpus, quod regit; ueluti equitem non simul equum & hominē,
sed solum uocamus hominem, ex eo tamen quod regendo equo
accommodatus sit. Si igitur homo anima rationalis est; cum se ip-
sum cognoscit, animam rationalem cognoscit. Cum igitur se ip-
sum diligit, animam & non corpus diligere debet: hanc enim su-
perioiorem hominis partem esse dicimus: Ut ergo rectè te diligas,
animam, & ea, quæ ad animam & spiritum pertinent, dilige.

Quod ut clarius perspicere possis, sic tecum agam. Quotiens
quero me ipsum, si primum corpus meum attrecto manibus, vul-
tumque meum in speculo speculaturus accedo, num me ipsum at-
tractasse, aut speculatum fuisse asseram? Cum te ipsum quæris,
quid aliud quæris, quàm illum ipsum, qui quærit? Nonne tunc
idem est homo is qui quærit, atque is qui quæritur? Nam si te ro-
gem quid quæras, cum te ipsum quæris, nonne aptissimè respon-
debis, illum quæro, qui reperire cupit? Cupit autem qui iudicat
quærendum esse: solus autem animus iudicat, igitur solum ani-
mum quæris, cum te ipsum quæris; quippe qui solus ipse sis ani-
mus, quem nec tangi posse, nec cerni certo scio. Solus igitur ani-
mus qui sibi propriam habet operationē, uerissimè potest homo
dici: hunc quæris, cum te ipsum quæris: hunc cognoscere te ex
precepto oportet, cum te ipsum uolueris cognoscere. Hic ergo
tibi

A tibi diligendus, si rectè te ipsum diligere cupis.

Cic. de Senec.
& Xenopho.

De Cyro apud Xenophontem, & in libro de Senectute apud Ciceronem habetur, eum iam moriturum filijs lugentibus ita dixisse; Nolite putare filij charissimi, cum à uobis discessero nusquam, aut nullum fore; neque enim dum eram uobiscum, animum meum uidebatis, sed cum essem in hoc corpore ex his rebus, quas gerebam me adesse intelligebatis. Eundè ergo me esse creditote, etiam si nullum uidebitis. Trismegistus etiam Deo, omnium hominem uicem sustinens, gràtias agens, sic dicebat; Quod nos à corporibus sitos æternitate consecrare dignatus es, gaudeamus. Hinc illud Socratis responsum his, qui eum, quoniam loco sepeliri uellet, interrogabant; Vt cuique libet (inquit) si tamen me apprehenderitis;

Trismegistus

Homo nō est corpus, sed anima utens corpore.

Plato in Phædro.

Anaxarchus.

1. quæst. Tusc.

B ac nū ego uos effugero. Hoc inquam Critoni responsum dedit, arbitranti hominem id esse, quod post mortem uidentis esse cadauer. Anaxarchus etiam inter nerbera sic Tyrannum alloquebatur; Tunde Tyranne, neque enim Anaxarchum tundis, sed Anaxarchi uas, seu follem. Cicero hoc idem approbans in Tusculanis, dum prædictū enodat apophthegma; Nosce te ipsum; sic inquit; Quod quidem dicto credo, id præcipitur, ut statuam, figuramve noscamus, neque nos corpora sumus, neque ego hæc dicens corpori tuo dico. Cum ergo nosce te, dicit; hoc dicit; Nosce alium: nam corpus quidem quasi uas est, aut quoddam animi receptaculum. Ab animo tuo quicquid agitur, hoc abs te agitur. Hæc ille. Hinc illud Platonis dictum. *Animam nosce iubet, qui præcipit nosce te ipsum.*

Plato in Alcibiade.

C Sed quid mihi cum his, quæ exteri sunt? Nonne & ipse rerum conditor in ipsa hominis productione dixit; Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram? Estne hoc terrenum corpus, & uas fictile imago, uel ad Dei imaginem? An non potius anima ipsa rationalis una in essentia, & trina in potentijs; imago est unius, ac trini Dei, qui unus in essentia est, & trinus in personis?

Gen. 1. D.

Si igitur à cognitione oritur amor, & talem te diligis, qualem te cognoscis, sicuti cum audis Nosce te ipsum, non corpus, sed animam intelligis: sic cum tibi præcipitur, ut te ipsum diligas, non corporeas uoluptates, aut carnem ipsam; et quæ carnem consequuntur, sed ad animam ipsam, quæ spiritus est; & ea, quæ spiritus sunt diligere, tibi præceptum esse credas. Hinc illud Augustini; Sicuti ut sciamus diligere Deum, sciendus est Deus; sic ut sciat

To. 8. in expositione psal. 118.

De sui ipsius dilectione.

Cum malè te diligis, tunc te odisti.

Luc. 15.

homo diligendo Deum diligere se ipsum, prius debet diligendo Deum intelligere se ipsum: & paulo ante ait; Sed multi nec se ipsos nouerunt, quia & se ipsum nosce, quemadmodum homo sibi debet innotescere non omnium hominum est. Quomodo ergo diligit proximum tãquam se ipsum, qui se ipsum nescit? hætenus ille. Vbi & exemplum affert de filio prodigo, qui dum fuit in regione longinqua, id est longè à se ipso, dissipauit substantiam suam, id est, dona naturalia, & supernaturalia amisit, at ubi in se ipsum reuersus est, ad patrem redijt, ab eo susceptus amplexibus & osculo, pedesque calciatus, & manus anulo ornata fuit. Cum fuit in regione longinqua, non equidem à carne & sanguine, neq; à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam, aberat; immo tunc uoluptatibus carnis, uiuendo luxuriosè coniunctissimus erat: tunc non se ipsum diligebat, sed oderat: carnem amabat, & animam odio habebat: ideo nec se, nec Deum, nec proximum diligebat, At cum in se reuersus est; id est animam, cognouit, quantis peccatorum uinculis implicata erat. Cum infelicem animæ statum ante se posuit, tunc Deum patrem benignum habuit, atque propitium, quia tunc uerè se ipsum diligebat; quia ueniam à patre petijt, & impetrauit.

Simile.

Qui se ipsos perperam diligunt, se ipsos iure non cognoscunt.

Quemadmodum sæpe accidit, ut qui calculis ludunt oculis capti præ nimia confusione non animaduertunt, nec uident colludentis insidias quomodocunque calculos mouere debeant. Qui uerò ludentibus assunt ludi rationem examinantes, insidias rectè optimè perspiciunt, & uident: sic qui se ipsum carnaliter diligit, carnique atque in explicabilibus mundi negotijs deditus, ac implicatus est: quique sceleribus, & flagitijs repletus est, cæcutit, errorumque tenebris aciem mentis fractam & obtusam gerit: neque infelicissimum suum statum nouit, aut intuetur. Cum illi, qui mentem à mundo abalienant, atque in se ipsos reuertuntur, carnis & sanguinis dolos, labores, & calamitates perpulchrè aduertunt. Aperi igitur mentis oculos, atque qui sis, dà operam, ut intelligas: Cumque te Dei imaginem esse, exploratum habebis; hancque non corpus esse, sed animam cognoueris; hanc dilige, & tanquam Dei imaginem amplectere, & sic uerè te ipsum diliges, & proximum deinde sicut te ipsum.

Simile.

Inter potentiam & obiectum, ut proportionatum interuallum addit,

A adsit, oportet: Quare & inter eum, qui uidet, cernitque, & id quod cernitur, aliquod esse internallum necesse est: sic ut intueri te ipsum possis, ut abs te ipso aliquanto recedas, opus est: a te ipso ergo carnali discede, sic enim te ipsum spirituales intueri poteris; quemque postquam fueris contemplatus, atque rectè, qui sis cognoueris, tunc etiam rectè te ipsum diliges.

Longius ab
te recedas,
quò te ipsum
cognoscas.

Si ergo malè te diligis, odisti te ipsum. Sic enim Augustinus tecum disserit; Attendete quomodo te diligis. Et enim si te rogem utrum te diligas: respondebis; quid dñi me diligam? Quis enim unquam se odit? Ergo non diligis iniquitatem si te diligis. Nam qui diligit iniquitatem, odit animam suam: qui uerò amat iniquitatem, & odit animam suam, omnem turpitudinem exercet de carne

August. tom.
9. de discip.
Christiana, cir
ca medium.

B sua. Si ergo diligis iniquitatem, quomodo tibi uolebas committi proximum, ut diligeres illum a què, ac te ipsum? Hominem autem te perdis? Nam si tu ipse ita te diligis, ut te perdas; sic profectò & eum quem diligis, perditurus sicut te. Nolo ergo quenquam diligas hoc modo, sed potius solus peri; aut corrige dilectionem tuam, aut respue societatem. Legas ibidem Augustinum hunc tuum non hominem, sed belluarum amorem uocantem, & te ad superiora diligenda sic excitantem. Non discordet (inquit) cor tuum à facie tua, non habeas faciem sursum, & cor deorsum; immo uerum audi, & uerum fac, sursum cor: ne mentiaris in Domino disciplinæ. Sic te dilige, & diliges proximum tuum tanquam te ipsum: Et paucis uerbis interiectis, addidit; Dilige proximum tuum, sicut te ipsum diligis, & non sicut te ipsum odisti. Hæc ille. Vbi primum uult, ut te ipsum bene diligas; deinde sicut te ipsum proximum diligas: Si enim malè te diligas, nolo ut, proximum tuum sicut te ipsum diligas.

Si malè te di-
ligis, nolo te
proximum si-
cut te ipsum
diligere.

C Sic igitur illud omninò habendum est, improbos, ac scelestes homines nequaquam se ipsos rectè diligere posse; sed hoc duntaxat proborum, iustorumque hominum inueni esse. Id quod perpulchrè probat Philosophus quinque signis, quæ uerè diligentes propria & peculiaria habent. Primum enim his quos diligimus, esse & uiuere optamus. Secundo loco bonum ijs ipsis desideramus. Tertio, ut bonum illud assequantur, damus operam. Quarto & conuiuit, & maxima delectatione illi communicat. Postremo in prosperis, atque aduersis rebus conuenit, inque bonis omni-
bus

Arist. 9. Ethy
cor.

Quinque ue-
rè dilectionis
signa impro-
bis homini-
bus desunt.

De sui ipsius dilectione.

bus concordat, in eisdem scilicet delectatus & contristatus. Hæc **D**
autem quinque in improbis hominibus reperiet nemo. Primum
enim licet interdum uideantur aliquos diligere; non tamen eis esse
& uitam desiderant. Nam cupiditas successionis in hæreditatem
in plerisque desiderium parit, ut illi, quos diligunt, è uita cupiant
discedere; & ob id ait Augustinus tutiorem ac firmiorem esse
inter pauperes, quàm inter diuites beneuolentiam. Quare fit e-
tiam, ut inter Principes nulla sit uera ac stabilis amicitia; ubi ue-
rò econtrà inter pauperes eò uiget magis charitas, quò magis de-
sunt diuitiæ. **Augustinus.** **Pfal. 5. B** David etiam affirmat uiros sanguinum & dolosos,
non dimidiaturos dies suos. Si secundum attendas, nulla uerè bo-
na sibi dilectis appetunt improbi homines, nec sibi ipsis, nisi mala
culpæ & pœnæ cupiunt. Quod si aliquando diuitias, honores, sani- **E**
tatem, & id genus quamplurima amicis cupiunt, hoc solummodo
ab ipsis fit, quò penitus abutantur; & ut perficere peccando id
quod cupiunt, possint, id quod potius ipsis gladius est, quo se iu-
gulant, quàm media, quibus uere bonis fruuntur, optare. Quod
- uerò ad tertium attinet, non possunt in bonis cooperari impij,
Rom. 8. C dum impij sunt. Sicuti enim bonis omnia cooperantur in bonum,
ut ad Romanos ait Apostolus; sic improbis omnia cooperantur
in malum. Quod si his ipsis in malum cooperantur omnia, quo-
modo ipsi proximis cooperari in bonum poterunt? Hinc est, quod
Sapiens 1. D Sapiens ait; Iniustitia autem mortis est acquisitio; impij autem
manibus & pedibus accerferunt illam; & estimantes illam amicam,
defluerunt, & sponiones posuerunt ad illam. Si ergo iniustitiam **F**
accerfunt impij, illamque amicam estimant: qui potest fieri, ut
in operibus iustitiæ erga proximum bene operari possint? Id ue-
rò, quod quarto loco positum est, unde quaque improbis homini-
bus inficiatur. Nulla enim illis delectabilis communicatio esse po-
test, cum uermis ipse, qui conscientiam rodit, præcipuam delecta-
tionis partem adimat. Nam allia, & cephæ, quibus in Aegypto ue-
scebantur Hebræi, quæ operum peccatorum figurâ præ se ferebāt,
haudquaquam sine lachrymis cordis uesci poterant: quia sicuti
alliorum, & ceparum fumus lachrymas à comedētibus extorquet;
sic peccatorum recordatio impio cordi dolorem, ac tristitiam in-
fert, ita, ut sæpius in desperationem labatur. Vltimò tandem
loco planè sciendum nullam inter scelestos ueram reperiri concor-
diam,

A diam, sicuti inter probos uiros. Hinc est, quod iusti uiri columbe, quæ gregatim uolant, dicuntur; impij uerò uiam pacis nescire existimantur. De illis enim dicit; Qui sunt isti, qui ut nubes uolant, & quasi columbe ad fenestras suas. De his uerò. Viam pacis nescierunt, & non est iudicium in gressibus eorum: semitæ eorum incuruatæ sunt eis: omnis qui calcatur in eis, ignorat pacem. Id ipsum & alius Propheta confirmauit; Viam pacis non cognouerunt, non est timor Dei ante oculos eorum. Similiter & Esaias, cum dixit; Non est pax impijs, dicit Dominus. Non igitur in bonis possunt conuenire scelesti homines. Nec tandem se ipsos, ut decet, possunt diligere, cum sibi ipsis negent id, quod dilectis præstari solet. Non enim integritatē interioris hominis conseruari curant, spiritualia abhorrent, ad hæc habenda non operantur, non illis delectabile est secum uiuere, ad cor proprium redeundo. Et quia præsentia cognoscunt mala; & futura reformidant, timentque supplicia, atque præterita mala recordantur: quoniamque sibi ipsis non constant propter rodentem conscientia uermem. Hæc enim quinque signa ueræ dilectionis appposita sunt.

Esai. 60. B

Esai. 59. B

Psal. 13. B

Esai. 48. D

Hæc itaque dilectionis ueræ signa, quæ apud homines perditos esse posse negauimus, in probis, honestisque uiris non difficile erit inuenire. Primum enim diligunt in sua integritate esse & conseruari. Optant secundo sibi ipsis & naturæ & spiritualia bona. Operantur teritiò ad bona assequenda, cum otium omnium malorum sentinam detestantur; Ad cor redeunt, quarto, delectatione magna, & ex bonarum cogitationum notitia, quas semper ueluti præsentem in mente habent, & ex bonorum præteritorum memoria, & ex confidentia & futurorum spe bonorum. Nullam tandem uoluntatis iniuriam, aut dissidium in se ipsis patiuntur, cum tota eorum anima in unum tendat.

Soli probi uiri se ipsos rectè diligunt.

Et ut se ipsos rectè diligunt; sic & proximum suum recta dilectione prosequuntur, & rectè sicut se ipsos diligunt, cum hæc eadem illis præstant, quæ sibi ipsis iam præstare diximus. Esse enim & uiuere spirituale proximo optant, ad quod bona spiritualia illi cupiunt, nec solum capiunt, sed & orationibus idemmet quærunt, quod tertium erat. Honestissimè etiam conuiuunt, communicant, & cum amico & proximo uersantur, quod erat quartum. Et tandem

Soli probi uiri proximum rectè diligunt.

De sui ipsius dilectione.

dem nulla inter eos in bonis dissidentia, aut discrepantia reperiri potest: immo unum cor omnium est, unaque in dies magis proficiendi uoluntas, atque studium.

Vides ergo non posse improbos homines se ipsos, nec proximū charitatis amore prosequi. Vides hoc proborum hominum proprium esse munus. Rectè ergo te dilige, ut proximum rectè diligere ualeas. Non es (inquit Augustinus) tu ipse facilè dimittendus, cui proximus est committendus, non transitoriè tecum agendum est; Tu unus homo es, proximi tui multi sunt. Hæc ille. Si ergo ex amore tui ipsius multorū hominum amor pendet: qualis, & quanta habenda cura est circa dilectionem tui, ut multi hac tua dilectione non fraudentur?

Non est tu ipse facilè dimittendus, cui proximus est committendus.

Aug. de disciplina Christiana lib. unico circa mediū. tom. 9.

Sicut te ipsum: igitur, ut diligas proximum, discè prius diligere te ipsum. Hoc autem qui fieri debeat, dicamus; Non enim is se ipsum diligit, qui corpus ornat, carnem nutrit, mollibus induitur, hominum beneuolentiam affectat, conuiuijs uacat, tristitia fugit, delectabilia querit, cohonestari uult, iniurias persequitur, & uoluptatibus undique addictus est. Huiusmodi enim amor, haud opus erat, ut nobis in præceptis traderetur: nimis enim huius nostræ ætatis homines huic amori, ac potius uoluptati dediti sunt.

Quomodo uerè nos ipsos diligamus.

Scis, quis hic sit beneuolentiæ affectus? Cum Deum omnium bonorum authorem & datorem possidere diligis, ipsumque in intimis præordijs & inferere, & plantare, & possidere uolueris, tunc uerè te diligis, quia tunc omne bonum, sine quo nullum est bonum domui tuæ induxisti; Nam si ea uera est amoris conditio, F ut rei, quam diligis, id quod uerè bonum est cupias & cures: palàm fit, te tunc duntaxat tibi bonum optare, & querere, cum Deū ipsum, qui solus summum bonum est, & à quo omne bonum est, tibi ipsi procuras. Vnde beneuolentia, qua te ipsum prosequi præciperis magis Dei est, quàm tui; Non enim ut te ipsum diligas iuber, sed ut ipsum Dominum Deum in te ipso diligas præcipit.

Tunc te uerè diligis, cum Deum in te, & te in Deo diligis.

Quamobrem nunquam te uere, reque ipsa dilexisti, nisi quando Deum tibi prouidisti, uel adhunc finem te ipsum dilexisti. Quod si in omnibus, quæ producta sunt, te ipsum diligere cupis, ut fecundior tua sit dilectio, illud tibi animaduertendum est; ut in singulis Deum ipsum inuenire studeas; neque quidquā, nisi propter Deum, agendum suscipias; ut cuilibet interrogationi respondeatur,

A tur, & respondendo adducatur Deus ipse. Porro si quispiam, cur hoc sequeris, illud uerò fugias, abs te petat? respondeas, quia hic adest, illinc uerò abest Deus. Et usque adeo consilium hoc menti inhærere debet, ut nec cœlum alia ratione adire uelis, nisi quia ibi Deus est. Cum igitur aut Deum quæris, aut quærere statuis, & deliberas; ipsumque in omnibus aut uijs, aut negotijs, aut operationibus aliis adesse cupis, tunc uerè te diligis, quia tunc uerum, summumque bonum tibi a sciscis, & adipisceris. Nec tibi uelim persuadeas, cum temporalia, etiam necessaria, eò quia tibi necessaria sint, quæris; hoc tibi ad æternam uitam proficere: neq; enim tunc meres, nisi ea ratione quæras, ut tutius, ac fidenter Deum quærere, & possidere possis: qui tunc magis Deum, quam bona illa magis curas: cum idè ea quæris, ut Deum facilius possidere possis. **B** Magnum quidem est, cum Deum tibi ipsi optas & quæris; sed adhuc maius est, cum te ipsum Deo quæris, ac tribuis. Ille enim amor amicitia est; hic uerò nescio quid cupiditatis habet. Cupiditas autem licet alicuius boni sit, uitij tamen aliquid, uel parum habet. Cum igitur omnium nostrum Deus ipse finis sit, perfectioris erit se ipsum Deo, quam Deum sibi ipsi optare & curare. Vnde potius nobis Deo dicendum erit. Dedo me ipsum tibi, me ergo tuis manibus, & in tuo sinu excipe: quam dato te ipsum mihi, tui mihi beneficium confer. Maioris igitur & gratia & gloria est à Deo excipi, & admitti, quam Deum ipsum in nobis accipere, & habere. Primum enim, res est undique tuta, & ab omni periculo aliena. Secundum uerò minoris, cum Deo nequaquam dignè, & prout decet, uoluntatis hospitium preparare possimus, ut nihil in perfectionis hominis uoluntas admittat.

Perfectiusne sit se ipsum Deo, an Deum sibi ipsi optare?

C Quæro abs te, utrum maioris beneficij, gratia fuerit ipsi Christi dilecto, supra pectus Domini recumbere, & in ipso Redemptoris sinu excipi; an ipsummet Redemptorem re uera in cœna sub panis, & uini speciebus in se ipso recipere? Fortasse illud, quod secundo loco positum est, poterit quibusdam maius uideri beneficium; quia tunc re uera Christum in se ipso receperit, & cum ipso unum effectus est. Sed tamen secus seres habet; quoniam cum in ipso dominico sinu est exceptus, maiora uidit arcana, quam primus omnium parens, quo tempore in Paradiso terrestri, somno est arreptus.

Ioan. 13. C
Matth. 26. C
Ioannes maius accepit beneficium, cū à Christo in sinu receptus est, quàm cū cum sub specie panis in cœna accepit.

De diligendo Proximo.

Luc. 10.

Dignior Maria, quæ à Christo ad pedes recepta est, quæ Martha, quæ Christi accepit.

Cant. 2. D

Singulare amoris unus.

Cant. 7.

Esaï. 41. C

Psal. 62. C

Deum suscipere, & à Deo suscipi, non multum differunt.

1. Ioan. 3.

Proponit nobis sacra scriptura Martham, & Mariam: quarum altera Dominum in domo sua recepit; altera uero à Domino iuxta pedes eius accepta est. Vtra autem harum duarum sororum dignior sit habita, ipse Saluator manifestum fecit, cum dixit; Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Dignior itaque quæ recepta fuit, quàm quæ recepit. Quod si usquendo magnum beneficium est ad pedes dominicos cum Maria Magdalena recipi; quid erit in ipsius Redemptoris sinu excipi & recumbere? Hæc adduxi, & posui, quò intelligas quid & quanti sit, te ipsum, ut decet, diligere, cum tunc tibi ipsi Dominum desideres, & quæras, immo habeas & possideas cum Martha, & ab eo simul cum Maria excipiaris. Nam licet maius sit ab eo excipi, quàm ipsum accipere: ita tamen hæc inter se iunguntur & copulantur; ut neque me Dominus, si ipse Dominum non accepero; neque ego illum, nisi ille me recipiat, excipere possim. Hinc illud Sponsæ in Canticis; Dilectus meus mihi, & ego illi, ipse sponte uenit, ut trahat, & nos tracti accedimus; ille nos recipit, ut nos ipsum suscipiamus; ille sese nobis dedit, ut & nos ipsos illi ipsi dedamus. Proprium amoris munus esse amantem ad amatum, & e contra amatum ad amantem trahere, atque utrunq; inuicem copulare, ut ex duobus unum fiat; est, qui ignoret nemo. Quamobrem Christus, qui patrem diligebat, & à quo pater diligebatur, dicebat; Ego in patre, & pater in me est. Hinc etiam est, quod sæpius dicit scriptura sacra, Deum in anima, & in Deo animam acquiescere. Quandoque item audis. Adorna thalamum tuum syon, & suscipe Regem. & iterum; Fasciculus mirræ est dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur: Audis e contra. Noli timere Israel, dextera mea suscepit te. & in psalmo; Me suscepit dextera tua. Vbi & Dominum susceptum & susipientem legis. Propterea quod dicebat dilectus. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. At si aliquod discrimen ponere uolueris inter hæc duo; recipere scilicet Deum, & recipi à Deo; illud ad charitatis amorem; hoc uero ad fiduciam spei referendum esset. Verum si in re nostra permaneamus, quonam pacto scilicet homo se ipsum debeat diligere, manifestum est, nil aliud esse quempiam diligere, quàm illi, quod bonum est, optare. Et cum tibi aliquid boni cupis, tunc te ipsum amare diceris. Tunc igitur diuino te ipsum

A ipsum amore prosequeris, cum illud summum bonum nobis & promissum & preparatum tibi ipsi desideras, & quæris. Nam si Charitas (iuxta Augustini sententiam) uirtus est, qua mediante Deum uidere, & frui cupimus, planè constat, cum Deum quæro, ut ipso anima mea fruatur, tunc mecum charitatem seruo, meque ipsum charitate iuxta dominicum præceptum prosequor.

Augustinus exponens illud; Qui odit animam suam in hoc mûdo, in uitam eternam custodit eam, ait; Magna & mira sententia; Quomodo sit hominis in uitam suam amor ut pereat, si malè amaueris, tunc odisti; si benè oderis, tunc amasti. Pœlices, qui oderunt custodiendo, ne perdant amando. hæc tunc ille. Quidnam hæc uerba sibi uolunt, nisi ut noua quadam maleuolentia

B nosmetipsos diligamus; & animales nostras euellamus, ac eradicemus inclinationes, cum pluris faciendum sit bellum bonû, quam falsa pax? Sic enim nos ipse Dominus amat; de quo dicit Sapiens; Quem diligit Dominus, corripit; & quasi Pater in filio complacet sibi, & iterum; Qui diligit filium suum, assiduatur illi flagella.

Corpus tuum, o Christiane, loco filii tibi habendum est, hoc charitatis amore te prosequi oportet, atque diligere. Hoc Deo offerendum & dandum est, ueluti hostia sancta Deo placens; id quod ad Romanos suadet, hortaturque Paulus; Sed neque exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato; sed exhibete nos Deo, tanquam ex mortuis uiuentes, & mēbra uestra arma iustitiæ Deo. Quid est, exhibere membra arma iustitiæ, nisi ut illa in spirituale

C bellum exhibeamus arma defensiva, quæ potius apta sunt ad ictus inimicorum propulsandos, quam ad ipsos inimicos percutiendos, figendosve?

Sicut igitur charitatis amor, quem in filium habere debes, in eo principaliter consistit, ut illum à uia aberrantem, in uiam reducas; & delinquentem, acriter animaduersione coercereas, & flagellis cedas, ut tandem ad honestam uitam reducas, & Deo coniungas; sic etiam tunc corpus tuum diliges, cum ieiunijs, & abstinentijs, deditum uoluptatibus flagellis affeceris; & uoluntaria castigatione cohibeas, ut tandem in nouissimo illius læteris. Huc enim Ecclesiastici uerba tendunt; nam cum dixisset; Qui diligit filium suum, assiduatur illi flagella; statim addidit, ut lætetur in nouissimo suo. Si igitur filium, quem diligis, ideo percutis, ut in nouissimo læte-

Ioan. 12. D
Aug. 10. 9. su-
per cap. 12.

Ioan. trac. 81.

Quomodo
uniusquisq;
se ipsum re-
at odit.

Prouerb. 3. B
Eccle. 30. A

Corpus, uti fi-
lius tractan-
dum, qui coer-
ceretur, quod me-
lior euadat.

Rom. 6. C

Ecc. 30. A
Quorum ca-
stigandum est
corpus.

De sui ipsius dilectione.

Eccle. 23. D

tur; te ipsum, si uis rectè diligere, percutias, ut in nouissimo die cū D illis, qui à dextris erunt, latari possis; & ipsam gehennam perpetuo effugere. Sic nanque & idem Sapiens alibi dicit; Noli subtrahere à puero disciplinam; si enim percusseris eum uirga, non morietur. Tu uirga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

Non quicumque corpus suum affligit, protinus se ipsum diligit.

Neque tamen ob id tibi persuadeas omnes eos se ipsos diligere charitate, qui propria affligunt corpora, & disciplinis, ieiuniis, alijsque uoluntarijs mortificat supplicijs. Innumeros enim habet Diabolus martyres: quos hic multis cruciatibus torquere incipit, non ut letentur in nouissimo, neq; ut animas ab inferno liberent: sed ut hic iam nouissimas uexationes tolerare incipiant; & initium ipsius gehennæ sentiant se experiri. Ille igitur se ipsum uerè amare nouit, qui Deum didicit diligere. Nam & amor, quo Deus à nobis diligitur, gymnasium est, in quo nos amare docemur. Ut ergo te ipsum rectè diligere possis, te ipsum in Dei amore exerce; tunc enim quomodo te ipsum charitate diligas, pfectè intelliges.

Amor gymnasium est, ubi amare docemur.

Vinum conditum, quid.

Cantic. 8. A

Meministi ne te aliquando in Canticis legisse, Sponsam in domum matris suæ sponsum deduxisse; ut ibidem dilectionis artem ab ipso doceretur; ideoque poculum uini conditi, mustumque malorum granatorum ei miscuisse, atque obtulisse? Audi quæso uerba, atque singula perpende. Apprehendam te (inquit) & dormiam in cubiculum genitricis meæ: ibi me docebis; & dabo tibi poculum ex uino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Domus genitricis sponsæ, Ecclesia fidelium est. Vinum in

Psal. 103. B

Gen. 49. B

scripturis, gerit typum amoris. Sicuti nanque uinum (ut ait Psalter) letificat cor hominis; sic amor, cor undique uerè cumulat gaudio. Huc fortasse illud Iudæ dictum in Genesi tendit; Lapsabit in uino stolam suam, & in sanguine uæ pallium suum. In hoc etenim amoris uino pallium suæ humanitatis lauit ipse Saluator, cuius typum gerebat Iudas. Hoc uinum mustum dicitur, quando in corde amor ipse æstuat, ac ebullit. In hoc tamen differt a uino, quo utimur; quia hoc non conditur, dum mustum est, quin prius excoquatur: at uinum amoris tunc cum nouum est, perfectius condiri potest. Et hinc est, quod non uinum absolute, nec conditum uinum tantum, sponsa suo promittit sponso, sed mustum granatorum. Vinum igitur amoris nostri, qui in Ecclesia sumus, quæ eius sponsa

Amor tui diuino conditur amore, & sic te ipsum rectè diliges.

A sponsa est, condiri debet condimento diuini amoris. Ex se enim non est perfectum, neque sapidum: at si diuino conditur amore, sapidissimum est, ac perfectissimum; Dilige ergo in te Deum, & te in Deo, & propter Deum. Et tunc te uerè, ac perfectè dilexisse cognosce.

Nam si te ipsum primo diligis, & omnia in te ipso; ex diametro cum Deo pugnas; ipsum è propria sede, quantum in te est; eijs; id quod ipsi soli conuenit, tibi ipsi arrogas, & usurpare conaris. Quod quanti reatus sit, ex his, quæ sequentur accipito. Nam sicuti intellectus noster non potest plura simul intelligere, sed ut unum primum, cætera deinceps per ipsum intelligat, necesse est: sic uoluntas nostra non potest simul multa diligere, sed unum oportet

B primum diligit, & in ipso, uel per ipsum cætera. Et ex hoc primo amore, tanquam à radice quadam, omnes alij oriàtur amores oportet. Et ab illo primo reliqui & nomen, & effectum sortiantur. Qualis enim ille primus, tales fuerint reliqui. Sicuti ergo duo in eadem Republica principes, duo in eodem corpore capita, duo unius ecclesiæ Episcopi, duo unius sponsæ sponſi haudquaquam esse possunt: sic nec duo in eodem met. corde amores unquam possunt esse. Pugnabunt enim ex diametro inter se se, cum impossibile sit, ut uterque primus sit; & tamen unusquisque primus esse in corde curabit. Cum ergo duo potissimum amari possint, Creator scilicet & creatura, & illa inter creaturas prima amabitur, quæ amanti propinquior est; nihilque tibi te ipso propinquius esse

C possit, quando amor Dei in corde tuo non obtineat principatum, cum, ut amor tui ipsius habeat, necesse est. Vnde cum te ipsum, ut rem primò dilectam amore prosequeris, in te ipsum conuertoris, te ipsum tui ipsius proprium fundamentum, & tuum ultimum finem constituis. Id quod soli Deo conuenire & tribui debet, & potest. Solius enim Dei proprium est, se ipsum propter se ipsum diligere; & omnia in se, & propter se, & sui ipsius ultimum esse finem. Si ergo te ipsum propter te ipsum diligis, & omnia propter te; non ne id, quod solius Dei est, tibi tribuis & arrogas, ac potius usurpas? Nonne te ipsum Deum facis, & Deo coronam & capite ablatam arrogàter tibi ipsi imponis? Nōne manu uiolèta Domini, atque Creatoris tui gloriam, & honorem surripis? Atque quid sceleratius, execrabilius, magisue inhumanum excogitari potest?

Cum

Qui se ipsum propter se ipsum diligit, diuinam sibi arroganter gloria attribuit.

Simile

De sui ipsius dilectione.

Amor sui om-
nium malo-
rum causa.

Cum ergo amor omnium rerum causa sit & origo: isti que duo **D**
amores, Dei scilicet & tui ipsius ex diametro pugnent: Sicuti ille
omnium bonorum radix est, nihil que bonum quod minimè sit,
non oritur; cum que mali nihil emanare possit: ita iste omnium
malorum, dissidiorum, omnium uoluptatum, ac peccatorum ca-
pitalium causa erit. Sicuti igitur amor Dei est prima lux; prima
beneuolentia, prima iustitia, prima fortitudo, prima quies, prima
tranquillitas, prima consolatio, prima lætitia, uirtus, ueritas,
uitæ spiritualis, omnium que sanctarum cogitationum fons & ori-
go; amor proprius econtra prima est cæcitas, primæ tenebræ,
prima iniustitia, prima discordia, imbecillitas, turbatio, rixa, &
omnium denique malorum sentina. Cum ergo te in Deum, &
propter Deum dilexeris: cum in te nihil nisi Deum amaueris; **E**
tunc te charitatis beneuolentia diligis, dignus que efficeris, qui si-
cut te ipsum proximum diligas.

August. lib. 1.
de doct. Chri-
stiana, cap. 1.
tom. 3.
Rerum omni-
um diuisio ab
Augustino.

Hinc Augustinus in principio libri de doctrina Christiana,
hanc rerum diuisionem efficit. Res omnes (inquit) aliæ sunt,
quibus fruendum est; aliæ, quibus utendum; quædam, quæ fru-
untur, & utuntur: Illæ, quibus fruendum est, beatos nos efficiunt:
his quibus utendum, tendentes ad beatitudinem adiuuamur: quod
ad illas, quæ nos beatitudine donant, peruenire atque ipsis inhæ-
rere ualeamus. Nos uerò, qui fruimur, & utimur inter utrasque,
si eas, quibus utendum est, frui uoluerimus, impeditur cursus no-
ster. Et paucis interiectis, subdit; Res igitur, quibus fruendum
est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus est; rebus autem creatis **F**
utimur. Frui enim est amore alicui rei inherere propter se ipsam;
uti autem quid in usum uenerit ad id quod amamus, obtinendum
referre, si tamen amandum est. Cum igitur peccatum ab ipso met
Augustino definiatur uti fruendis, & frui utendis; omnia euertis,
& mille flagitijs te implicas, cum te ipso quo uti debes, fruëris;
tunc autem fruëris, cum te ipsum propter te ipsum, & omnia in te
ipso diligis. Vt igitur recta procedas, & quibus fruendum est, frua-
ris; utaris autem illis, quæ ad usum tibi præstita sunt; omnia in
Deo & propter Deum, & te ipsum in ipso Deo, & ad Deum
dilige.

Quibus uten-
dū, quibusue
fruendum.

Lib. Questio-
num, quæst.
83.

Vt tandem ad rem nostram redeamus. Cum intellexeris, quid
sit te ipsum diligere; & quonam modo à te ipso diligendus sis: ac-
cipe

A cipe nunc, quid sit proximum sicut te ipsum diligere. Augustinus in libro, de diligendo Deo, in ipsius libri fronte ait; Deum debemus diligere plusquam nos: & proximum sicut nos. Deum diligimus plusquam nos; si precepta eius uoluntati nostre in omnibus preponimus: proximum autem non iubemur diligere quantum nos, sed sicut nos: id est, uelle & optare ei omne bonum, quod debemus uelle, & optare nobis, & maxime eternam beatitudinem; & ad illam obtinendam ei succurrere, & in corporalibus bonis, & in spiritualibus, pro ut ratio exigit, & facultas permittit. Unde Dominus in Euangelio ait; Quæcunque uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Et Apostolus. Non diligamus uerbo, neque lingua, sed opere, & ueritate, Si igitur tunc te ipsum recte diligis, cum tibi Deum optas & quæris; optato & quærito proximo tuo Deum, qui ipsamet est beatitudo, prouide quantum in te est illi de necessarijs ad ipsum Deum obtinendum; & tunc te proximum sicut te ipsum dilexisse credito.

In Euangelio Lucæ non solum præcipit Dominus ut nos ipsos odio habeamus, sed etiam ut proximos nostros odio prosequamur. Certè proximus est pater, mater uxor, & filij nostri sed tamē ut hos omnes oderimus, præcipit ipse Saluator; Qui uenit (inquit) ad me, & non odit patrem, aut matrem, filios & uxorem: (hi proximi sunt) insuper & animam suam hic te ipsum odisse iubet Dominus. Sed quomodo præcipit odisse uxorem, cum per Apostolum dixerit; Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit Eccle-

C siam? Qui fieri potest, ut is patrem, aut matrem odio haberi uelit, qui præcipit; Honora patrē tuum & matrē tuam? An possumus simul odisse, atque diligere? Qui uim huius præcepti perpendat, utrumque fieri posse perspiciet, ut simul parentes, nos ipsos, & proximos & diligamus & odio habeamus; diligamus in Deo, & propter Deum, ut ipsis Deum summum bonum optemus, odio habeamus, cum ad uiolanda Dei præcepta nos urgent; cum ea uel agunt, uel præcipiunt, quæ nos à uia Dei aberrare, & declinare faciunt; uel quæ ipsius Dei uoluntati repugnant. Sic igitur proximi amandi & odio sunt habendi, ut eos qui nobis carne coniuncti sunt, & quos proximos nouimus, diligamus, & quos aduersarios in uia Domini patimur, odio habendo & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur (inquit Gregorius) qui carnali-

Quomodo Deum, quoniam nos, & quo te ipsum modo diligas.

August. lib. de diligendo Deo in prin.

Matth. 7.

1. Ioan. 3.

Tunc proximum charitate diligis, cum illi Deum optas, & quæris.

Præcipitur amari, & odio haberi proximus, quomodo?

Luc. 14.

Ephes. 5. E

Exod. 20. B

Matth. 15. B

Odisse & diligere simul charitate proximum, qui fieri potest.

Greg. in Euā.

Luc. hom. 37.

ter

De sui ipsius dilectione.

Greg. ubi su-
pra.

Caictanus su-
p. 22. c. Matt.
Quomodo
intelligatur il-
lud: sicut te
ipsum iuxta
Gaetanum.

ter sapiens, dum praua nobis ingerit non auditur. Constat igitur, **D**
quod amando odisse debet proximum, qui sic eum odit sicut
semetipsum. Tunc enim nostram animam bene odimus, cum eius
carnalibus desiderijs non acquiescimus, cum eius appetitum fran-
gimus, eius uoluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad
mellius ducitur, quasi per odium amatur: sic ergo & proximo tuo
odium exhibe discretionis, ut in eis & quod sunt, & quod in ipsis
est Dei diligamus; & habeamus odio quod in Dei itinere nobis ob-
sistit. Hinc post multa uerba ubi supra, concludit Gregorius, Amā-
di ergo sunt proximi: impendenda est charitas omnibus & propin-
quis, & extraneis, neque tamen pro eadem charitate à Dei amore
flectendum. Tunc ergo proximum tuum, sicut te ipsum te dilexisse
scias, cum illud quod carnis est oderis, & quod Dei est dilexeris. **E**
Scio ex nostris quendam asserere præceptum hoc non esse de di-
lectione charitatis, ut ipsius uerbis utar, ex eo quod propriam sup-
ponit dilectionem; quæ (ait ipse) potest sine charitate implexi: ut
patet in obseruantibus omnia secundæ tabulæ præcepta sine chari-
tate; Vnde & consequens est, non præsupponi propriam dilectio-
nem ex charitate; nec proximi ex charitate dilectionem præcipi.
Addit & secundam ad hanc rem rationem, & inquit; Dilectio pro-
ximi, præcipitur ab exemplo dilectionis propriæ, certæ, & indubi-
tate: nisi enim præsupponeret certam, & indubitatam tui ipsius di-
lectionem, nõ diceret; Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Con-
stat autem, quod dilectio propria ex charitate, non est certa & indu-
bitata: unde & de illa non est sermo. Id quod & tertia ratione con- **F**
firmat: quia (inquit) si præciperetur hoc præcepto, dilectio proxi-
mi ex charitate, dicendum fuisset; Dilige proximum tuum propter
Deum, non sicut te ipsum. Quartam deinceps subinfert ratio-
nem; Si præciperetur hoc præcepto dilectio proximi ex charita-
te, dicendum fuisset; sicut debes te ipsum diligere; & non de facto,
sicut te ipsum; alioquin quicumque te ipsum ex charitate non dili-
git, ab hoc præcepto exemptus esset, quod est ridiculum. Vnde
concludit huius præcepti litteralem sensum hunc esse; Dilige pro-
ximum tuum sicut te ipsum: id est nolito bonum naturalium,
moralium, exteriorum quæ rerum, honoris, famæ, pecuniarum,
agrorum, &c. proximo tuo naturali ratione; sicut, hoc est illo mó-
do, quous tibi ipsi bonum.

Hac

A Hæc quanti sint facienda unusquisque ex se ipso poterit conijcere.

Scio enim etiam D. Thomam hæc uerba, Sicut te ipsum, ex professo exponentem, hæc de uerbo ad uerbum scribere; Et quod dicit sicut te ipsum, non intelligitur quantum te ipsum, quia hoc esset contra ordinem charitatis; sed sicut te ipsum, id est, eo fine quo te ipsum; uel eo modo, quo te ipsum. Id eo fine, quia te non debes diligere propter te, sed propter Deum, sic etiam & proximum: iuxta Apostoli uerba; Omnia in gloriam Dei facite. Item in eo, quo te ipsum diligis: diligis te in eo, quod uis tibi bonum: & tale bonum quod sit secundum te, & legem Dei: & hoc est bonum iustitiæ; sic etiam & proximo debes optare bona iustitiæ; unde debes eum diligere, uel quia iustus est, uel quia iustus sit. Hæc D. Thomas. Itaque si proximum propter Deum, uel propter iustitiam diligere præcipimur; ut D. Thomas intelligit; de charitatis amore Saluatoris uerba intelligenda sunt.

Duo possunt intelligi, ut ibidem ait D. Thomas, cum dico: Dilige proximum sicut te ipsum; uel quia uolo ipsum bonum esse mihi, uel quia bonus in se est. Nam cum diligere, sit bonum alicui uelle, actus dilectionis uel cadit super ipsum, qui bonus est, uel super ipsum bonum, quod illi uolo. Unde uel diligo proximum, quia illum mihi bonum esse cupio: ut cum quis bona temporalia diligit, quia illa sibi bona futura esse cognoscit: uel diligo illum, quia bonus in se est. Et hoc solo modo te ipsum, & proximum diligere debes. At cum nihil boni sine Deo, à quo omne bonum:

C si me, aut proximum diligo, quia bonus; Deum in me ipso diligo, qui omnis bonitatis fons est & origo.

Hanc ipsam D. Thomas sententiam quidam eiusdem familiæ sectus, ac Clugiensis Episcopus exponens illud Pauli ad Romanos; Si quod est aliud uerbum in lege, in hoc uerbo instauratur.

Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Dilige (inquit) amore charitatis proximum tuum: cuius uolueris rationis, etiam si male afficitur tibi; etiam si persequitur, & offendere curat. Sicut te ipsum diligis ex charitate; hoc est uti Christi membrum, & si infirmum & aridum; & ad eum finem, propter Deum inquam, & ob gloriam eius. Hæc ille. Vbi magistrum sequens, de amore charitatis debere intelligi uerba Domini, affirmat.

Hoc ipsum & Augustinus corroborat, ad Macedonium scribens,

Secunda Pars,

N ait;

D. Thomas
exp. super
cut te ipsum.
D. Thomas
super 22. cap.
Math.

1. Cor. 10.

Duo possunt
intelligi, cum
dicitur; Dili-
ge proximu
tuum sicut te
ipsum.

Iacobus Na-
eleat. eph. Clu-
gien. super
13. cap. ad
Rom.
Cum præcipi-
mur proximu
sicut nos ip-
sos diligere,
de amore cha-
ritatis est in-
telligendum.
August. rom.
2. ad Maced.
epist. 52. cir-
ca finem.

De sui ipsius dilectione.

Illudmet &
ex August. o-
stenditur.

1. Cor. 13.

Dilectio pro-
ximi ex tri-
bus pensan-
da: ex parte fi-
nis, regulæ, &
ex ipsius amo-
ris ratione.

Quatuor ad
perfectam di-
lectionem ne-
cessaria.

Simile.

1. Cor. 13.

1. Cor. 10.

Dilectio pro-
ximi quomo-
do iusta.

ait; Prauitate ergo nostra à rectitudine Dei longè sumus: unde D
rectum amando corrigimur, ut recto recti adhærere possimus.

Ad illum ergo quanta opera possumus, etiam illi ut perueniant, a-
gamus; quos tanquam nosmetipsos diligimus, si nosmetipsos di-
ligere illum diligendo iam nouimus. Hæc ille. Si igitur tunc pro-
ximum diligimus, cum ut ad Deum perueniat, curamus; & sic
nos ipsos diligere debemus: nonne de amore charitatis, quo so-
lo ad Deum peruenire possumus, & sine quo ad ipsum nunquam
quisquam perueniet, intelligenda sunt Christi uerba?

Proximum igitur tuum, sicut te ipsum dilige. Proximi dilectio
ex tribus examinanda est; uel ex parte finis; uel ex ipsius amoris
regula & mensura; uel ex ipsiusmet amoris ratione & causa. Ex
parte quidem finis, ut sicut te propter Deum diligis; sic & propter E
Deum proximum tuum diligas. Ex parte autem regulæ & men-
suræ; quòd scilicet sicuti tibi ipsi (si tamen rectè te diligis) in mi-
nus honestis, & illicitis rebus satisfacere non debes, sed in iustis,
honestis, & licitis tantum uoluntati tuæ tibi obsequendum est: sic
& proximo in illis, quibus offenditur Deus; aut proximus haud-
quaquam assentiare. Ex ipsius tandem amoris ratione uel causa
ut iam proximum proprio commodo, aut utilitate non diligas;
sed ut eademmet de causa, qua tibi bonum appetis, & curas; pro-
ximi etiam bonum & desideres, & quæras; alioquin eum tua cau-
sa diligis; & iam non proximum, sed te ipsum amore prosequeris.

Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Ad perfectam proximi di-
lectionem quatuor adsint, oportet: ut scilicet sit uera, iusta, F
sancta, & operosa. Vera, inquam, ut bonum, quod proximo op-
tas, non propter te ipsum, aut propter tui dilectionem optes, aut
quæras. Sicuti cum uinum, aut equum diligis, non diligis sicut
te ipsum, ut illis bona desideres, sed magis te ipsum diligis, ut ex
illis aliquid commodi accipias: sed cum illum diligis propter bo-
num, quod illi optas, tunc sicut te ipsum diligis, præceptoque cha-
ritatis satisfacis: quæ ut ait Apostolus, Non quærit, quæ sua sunt.
Hoc nanque & Apostolus se adimpleuisse affirmat, cum ad Corin-
thios dicit. Non quæro, quod mihi utile est.

Iusta autem & recta tunc erit dilectio, cum magnum paruo, &
maius magno bonum præfertur. Cum uerò animæ bonum inter
humana bona primas teneat, ad hocque corporis bonum, cuius
gratia

A gratia fortunæ bona comparantur; animæ bonâ reliquis antepo-
nenda erunt. Sicut enim natura hominibus insitum est, ut maio-
ra minoribus bonis præferant, nullusque sit, quin potius eligat cor-
poris oculo, quàm usu rationi, qui mentis oculus est, privari &
orbari, uel carere; & qui omnia bona externa pro uita & sanitate
tuenda non exponat: iuxta illud; Pelle[m] pro pelle, & cuncta, quæ Iob. 2.
habet homo dabit pro anima sua: pari quoque ratione institui-
tur tibi reëctitudo circa proximi dilectionem; cum præcipitur tibi,
proximum sicut te ipsum diligere; ut scilicet eo ordine bona pro-
ximo tuo & expetas & tures, quo tibi optare debes: primum &
potissimum illi bona spiritualia; deinde corporis bona, & exter-
na tandem cupias, & quæras. Si uerò externa bona in ipsius corpo-

B ris detrimentum, aut corporis bona in animæ iacturam quæras:
iam proximum sicut te ipsum non diligis. Vnde tunc dilectionem
hanc iustam & rectam dices, cum proximo, non in Dei offensam
descendis, sed solum in his, quæ secundum Deum sunt; sicuti &
tibi ipsi facere teneris. Et hic modus diligendi proximum non
perfectorum tantum est, sed est de necessitate præcepti. Tunc er-
go proximum, sicut te ipsum rectè diligis; cum, sicuti tibi, ita &
illi id, quod maius est, minori præfers, bonum curas & exoptas.

Sancta uerò ea tunc dicenda est dilectio, cum omnia in Deum
diriguntur. Sanctum enim ea ratione dicitur, quod ipsi Deo &
propter ipsum Deum ordinatur. Quamobrem altare sanctum ap-
pellamus, quod Deo dicatum sit. Cum ergo proximum propter

Q Deum diligis; & tota dilectionis intentio atque propositum in ip-
sum Deum dirigitur, sicuti & te ipsum in Deum dirigere debes,
tunc uerè sicut te ipsum diligis. Est præterea quædam dilectio,
quæ nec sancta, nec honesta, nec recta est: cum scilicet proximum
tuum carnali amore prosequeris; quædam uerò, quæ honesta &
recta est, sed non sancta; ut cum in temporali, honesto tamen ne-
gotio cum proximo communicas; sicuti inter milites, artifices &
mercatores fit. Tunc uerò recta, honesta, & sancta fit dilectio,
cum spirituali quadam beneuolentia & propter Deum proximum
diligis: iuxta illud Ioannis; Hoc mandatum habemus à Deo: Vt
qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

Efficax tandem & operosa dilectio tunc est, cum non solum pro-
ximo bona contingere, & ab eo mala procul esse & repellere desi-

Sancta, quan-
do sit proxi-
mi dilectio.

Triplex pro-
ximi dilectio.

Affectu & ef-
fectu simul di-
ligendus pro-
ximus.

De sui ipsius dilectione.

derat, uerum & id pro uiribus, & omni studio curat, sicut chimæ-
bi ipsi non solum bona cupis, & quæ nocitura sunt, abesse deside-
ras; uerum etiam ut ne secus contingat opera, studio, & toto ani-
mo provides, & exequeris; sic tunc proximum, sicut te ipsum dili-
gis, cum non solum erga ipsum es bono & amico animo; sed po-
tium cum id re ipsa & opere præstas, atque confirmas, quod affe-
ctu uelle demonstras. Id quod Apostolus explicare uoluit, cum
dixit; Non diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate.
Sed de his, uideas, quæ adamussim & exactè à D. Thoma conscri-
pta, scriptisque prodita sunt in summa, atque tractatu de perfe-
ctione uitæ spiritualis. Cum igitur dicitur tibi, ut proximum si-
cut te ipsum diligas; illud tibi dictum existimes; ut sicut te ipsum
uerè, non propter tui ipsius utilitatem, aut fructum, delectatio-
nem uel diligas; iuste maius bonum minori bono præferendo; san-
ctè, omnia in Deum dirigendo, & efficaciter non affectu solo, sed
& effectu simul; sic eadem in te proximi dilectione præsto fuit.

1. Ioan. 3.

2. 2. q. 44. art.
7. in corp.

Verè, iuste, &
& sanctè pro-
ximum dilige-
mus.

Sicut te ipsū
septē modis
exponitur.

ut sup. abbat
-ioy il ob
-oistibilib

oig xabqil
-oistibilib

Sicut te, & nō
quantum te
proximum
dilige.

Sicut te ipsum. Septem igitur modis uerba ista possunt intelli-
gi. Primo *Sicut te ipsum*; id est, ut diligas in proximo tuo, quod
diligis in te ipso; scilicet, naturam, imaginem, & similitudinē Dei,
non uitium. Secundo, *Sicut te ipsum*, eo charitatis affectu, & effe-
ctu quo te ipsum diligis; & proximum dilige. Tertio, *Sicut te ip-
sum*, id est, in quo te ipsum, ut sicut te ipsum in Deo diligis, sic re-
ctè te diligis; sic & proximum diligas. Quarto, *Sicut te ipsum*, id est,
pp quod te ipsum, ut sicut non pp mundū, aut pp temporale com-
modum te ipsum diligis; sic & propter Deum solum proximum
diligas. Quinto, *Sicut te ipsum*; id est, ad quod te ipsum; ut scili-
cet, sicut te ipsum ad gratiam in præsentī, & gloriam in futuro
te ipsum diligere teneris; sic & proximum ad gratiam, & ad glo-
riam dilige. Sexto, *Sicut te ipsum*, id est, quo ordine te ipsum;
sicut enim te ipsum tunc ordinatè diligis, cum supra diuitias, su-
pra corpus tuum, & infra Deum te diligis; sic & proximum dili-
gere debes. Vel, *Sicut te ipsum*; id est, quandiu te ipsum a prin-
cipio usque ad finem diligis, ut nunquam te ipsum oderis, tandiu
proximum diligas.

Sicut te ipsum. Aduerbiū hoc, sicut, signum similitudinis est,
& non æqualitatis; prius enim & plus tenetur unusquisque seip-
sum diligere, quam proximum. Nam causa suo effectu prior sem-

per

Aper est, & exemplar suo exemplo. Cum ergo dilectio tui ipsius causa & exemplar sit dilectionis, qua proximum diligere debes: quia in Ethyca dicit Philosophus; Amicabilia, quæ sunt ad alterum uenerunt ex amicabilibus; quæ sunt ad se ipsum; sequitur quod prius & maiori amore te ipsum diligere debes, quam proximum. Item misericordia ex amore causatur: at nonne homo sui ipsius prius & magis misereri incipit, quam alterius? Ad hæc quod quis magis alicuius salutem diligit; eò amplius eius peccatum abhorret. Ad unumquemque proprium prius & magis, quam proximo peccatum abhorre, & uitare oportet. Magis igitur propriam, quam proximi salutem diligere debet. Neque enim homo peccatum aliquod perpetrare debet, quod proximum à peccato liberet.

Arist. 9. Ethy. cap. 2.

Magis me ipsum, quam proximum diligere tenetur.

Berberet: pugnat enim peccatum ex diametro cum ipsius beatitudinis participatione, quam in te ipso magis, quam in alio diligere teneris. Quid? an non naturalia, quam uoluntaria uehementiora esse experimur? At si amor tui ab ipsius naturæ inclinatione est; amor uero proximi ex uoluntate rationis tantum. cur non magis te ipsum, quam proximum diligas? Præterea ubi perfectius bonum, maiori dilectione prosequendum est: maius autem bonum esse tibi, ubi secundum causam est, quam ubi secundum similitudinem, nemo mea quidem sententia ignoret, licet igitur diuinum bonum contigat quandoque magis in proximo, quo ad similitudinem inueniri, tamen quia bonum, quod est in Deo, meum est etiam secundum causam, magis me ipsum, quam proximum diligere tenetur. Igitur sicut te ipsum, non quantum te ipsum, proximum diligere præcipis.

D. Thomas. d. 29. de ord. charitatis ar. 5. cor. &c. & 2. 2. q. 26. ar. 4.

Sicut te ipsum. Proximum igitur sicut se ipsum diligit, qui quatuor principaliter obseruat; ut scilicet proximo in prosperis congratuletur: in aduersis ipsius causa mereat; in iniurijs, & delictis corripiat, & ubicunque opus ei fuerit subueniat. Sunt enim hæc quatuor uerè proximum diligentis signa.

Quatuor uerè dilectionis proximi signa.

Cessabo tandem huius uerbi, *Sicut te ipsum*, uarias interpretationes & sensus asferre; si modo hoc unum annotaui: quod huius uerbi perfectio potest iuxta ipsius rei, quæ amatur, extensionem, & quoad ipsius amoris intentionem; & secundum muneris collationem attendi, si primum respicias, illud omnibus perspicuum est, eò dilectionem perfectiorem euadere, quod ad plura exten-

Amoris proximi extensio.

exten-

De sui ipsius dilectione.

extenditur. Huius autem extensionis, triplex datur gradus, iuxta
 triplicem amicitiam; civilem scilicet, naturalem, & supranaturalem.
 Primus igitur gradus civilis amicitiae ad homines coarctatur; aut
 quia benefici, uel quia consanguinei sunt. Qui igitur proximum
 diligit propter collatum beneficium, uel cognationis uinculum,
 ab hac dilectione ceteros excludens, ab ipsius beatae, eterneque ui
 te merito nouerit se exclusum. Si nanque diligitis eos qui uos di
 ligunt (inquit Saluator) quam mercedem habebitis? nonne &
 publicani hoc faciunt? Naturalis uero naturae limitibus coarcta
 tur: natura enim homo homini amicus est; cum in unius speciei na
 tura conueniant. Hinc est, quod quilibet hominem errantem ad
 uiam renocat & dirigit, & innumeros dilectionis effectus impendit.
 Id quod significare uoluit Sapiens, cum dixit; Omne animal dili
 git sibi simile; sic & omnis homo proximum sibi. Et Augustinus
 in libro Soliloquiorum. Homines amo, non eo quia animalia,
 sed quia homines sunt, id est, quia rationales animas habent, quas
 amo etiam in latronibus. Quia tamen a natura quilibet se ipsum
 magis, quam alterum diligit; qua re fit, ut amicus diligatur, eius
 que contrarium odio habeatur; idcirco dicendum est, inimicorum
 dilectionem intra limites dilectionis comprehendi non posse. Hinc
 tertium dilectionis gradum, qui supra naturam est, addere oportet;
 qui cum ad amicos, tum ad inimicos etiam extenditur; quem
 Dominus suos docuit, dicens; Diligite inimicos uestros, &c. Qua
 item de re nobis etiam deinceps suo loco agendum est. Hic omni
 bus perfectior est gradus: cum in alijs ad diligendum multa mo
 uere possint: tum uero hic ad inimicos diligendos nihil, nisi solus
 Deus mouere, & amorem nostrum excitare potest. Hic autem
 dilectionis gradus, & omnium est, & perfectorum tantum. Omnes
 enim tenentur ex praecepto omnia ea excludere, & nihil in corde
 admittere, quod inimici dilectioni contrarium sit: ita ut a proxi
 mi dilectione inimicus minimè excludatur: neque quicquam hu
 ius dilectionis contrarium recipiatur: tenentur & in casu neces
 sitatis, ut puta si eo loci redactus esset inimicus, ut ei fame morien
 dum foret, uel aliquo simili articulo positus esset, subuenire. At si
 extra hos necessitatis articulos inimicis affectum, uel effectum sin
 gularem praestas: quod non necessitatis, sed perfectionis & con
 tilij est, praestas.

A At si amoris intensiorem attendas; quò quidpiam intensiori amore diligitur; eò facilius propter ipsum omnia contemnuntur. Ex his igitur, quæ propter proximi dilectionem contemnis, quantæ perfectionis hæc dilectio habenda sit, facile perpendi potest. Nam cum triplici gradu, omnia bona consent; alia fortunæ; quædam corporis, & nonnulla animæ. Si bona fortunæ, ut amicos, honorem, famam, diuitias, & id genus cætera contemnas; magnæ dilectionis signum est. Si bona corporis, ut valetudinem corporis propter proximum posthabeas, adhuc maioris dilectionis signum præbes. At si pro proximo animam tuam posueris, maximæ dilectionis indicium, immo argumentum exhibes. In primo gradu fuit Paulus, cum dixit; Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et sponsa in Canticis; Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. In secundo uero gradu, idemmet Apostolus erat, cum dixit; In labore, & fatigatione nocte & die operantes, ne quenquam uestrum grauaremus. Et ad Corinthios; Siue tribulamur pro uestra exhortatione & salute. Et ad Thimoteum; Laboro usque ad uincula, quasi male operans, sed uerbum Dei non est alligatum: idcirco omnia sustineo propter electos, ut & ipsi misericordiam consequantur. Hoc dilectionis gradu sciant se priuatos qui delicijs dediti corum, quæ corporis sunt, nihil omittunt, uel quidpiam mali corporis ferre, aut pati recusant propter proximorum dilectionem. Aduersus huiusmodi homines inuehitur Amos propheta, dicens; Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris: qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armenti: qui canitis ad uocem psalterij. & in fine additur; Et nihil compatiebantur super contritionem Ioseph. In tertio tandem huius perfectæ dilectionis gradu exactissime fuit ipse Saluator, ac Redemptor noster homo Christus Iesus: de quo Ioannes in epistola sua dicit; In hoc cognoscimus charitatem Dei, quoniam ipse pro nobis animam suam posuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere. Hic autem charitatis gradus tantæ perfectionis est, ut eo amplius extendi non possit dilectio proximi. Ita enim ipsemet Saluator asseruit; Maiorem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vnde & hic ipsius consistit dilectionis perfectio

Perpenditur amor ex his, quæ propter rem amatam aut relinquimus, aut donamus.

1. Cor. 13.

Cantic. 8.

2. Thefal. 3.

2. Corinth. 1.

2. Timot. 2.

Amos. 6. A

Animas pro fratribus ponere.

1. Ioan. 3.

Ioan. 13.

De sui ipsius dilectione.

Matth. 17.

D. Tho. tract.
de perfectione
spiritualis ui-
tae cap. 16.

Anima ut ui-
uificat, & ut
uiuificatur.

Quando te-
neamur pro
fratribus ani-
mas ponere.

2. Cor. 12.

Perpenditur
dilectio ex
collato bene-
ficio.

Matth. 23.

Etio, quàm tamen ipse Christus excessit, cum non solum pro ami-
cis, uerùm & pro inimicis animam posuerit; & hinc est fortasse,
quòd in monte Transfigurationis, cum de eius morte loquerentur
Moyses, & Helias: dicit Euangelista, quòd loquebantur de excessu,
quem complecturus erat in Hierusalem. Ideo enim excessisse di-
citur Saluator, quia homines tantum pro amicis animas ponunt,
at nullus unquam, nisi Christus pro inimicis mortem sponte as-
sumpsit.

Illud tamen tibi hic animaduertendum est; Animam duobus
modis considerari posse: & prout à Deo uiuificatur, & prout cor-
pus ipsum uiuificat. Animam, in quantum à Deo uiuificatur, non
debet quis pro proximo ponere: eatenus enim unusquisque hanc
animæ uitam diligit, quatenus conditorem ipsum diligit. Non de-
bet igitur aliquo in peccato uitam animæ suæ posthabere, dum-
modo proximum saluet. At animam ipsam, quatenus uitæ corpo-
ris principiū est, licet, immo maximæ est perfectionis contemne-
re & morti exponere: plus enim tenemur animam proximi, quàm
corpus nostrum diligere: & in necessitatis articulo non modo per-
fectionis est, aut consilij, uerum etiam est necesse ex præcepti uo-
luntate. Nam si uideas proximum tuum manibus infidelium ar-
reptum, ut seducatur, aut apostatare faciant, teneris te ipsum mor-
tis periculo exponere, ut eum à tali seductione liberes. Præter ta-
men hunc & consimiles casus, non præcepti, sed consilij & perfe-
ctionis est, pro animarum salute mortis periculo te exponere.
Huius rei exemplum in se ipso nobis significauit Apostolus: cum
dixit; Ego libentissimè impendar, & superimpendar pro anima-
bus uestris.

Vt tandem huius dilectionis perfectionem ex muneris collatio-
ne perpendas; illud tibi attendendum est: eò dici perfectiorem dile-
ctionem, quòd maiora apud proximum beneficia collocantur;
cuius adhuc tres extant gradus. Primus eorum, qui proximis tem-
poralia largiuntur. Secundus eorū, qui spiritualia, non tamen mo-
dum, aut rationem excedentia conferunt. Tertius uerò eorum, qui
spiritualia, diuina, & rationem excedentia, dono dant. In primo
gradu sunt, qui nudos uestiunt, famelicos pascunt, infirmis offi-
ciū præstant: quibus in extremo illo die dicet ipse Iudex; Quod
uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. In secundo uerò gradu

illi

A illi sunt, qui ignarum edocent, perplexum, & ambiguum consulunt, deuium reducunt: quibus dicit Iob; Ecce docuisti plurimos, Iob. 4.
 & manus lassas roborasti, uacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti. In ultimo tandem gradu sunt illi, qui diuina communicant; ut sunt diuinatum scripturarum eruditiones, sacramentorum communio; quæ nos ad Deum manu ducunt; de quibus ad Galathas sermo habetur ab Apostolo dicente; Qui tribuit uobis spiritum, & operatur in uobis uirtutes. & ad Thessalonicenses; Cum accepistis à nobis uerbum auditus Dei, accepistis illud, non ut uerbum hominum, sed sicut est uerè, uerbum Dei. Hæc autem duo diuina scilicet uerba, & sacramenta conferre ad singularem quandam perfectionem pertinent fraternę dilectionis: per hæc enim ipsi ultimo fini cōiungimur, in quo summa hominis perfectio consistit. Quæ & adhuc maioris perfectionis est, si non uni, aut duobus tantum, sed multitudini exhibeatur. Bonum nanque gentis (authore philosopho) perfectius est, quàm unius bonum. Vnde & Apostolus ait; Alios autem pastores, & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij; in ædificationem corporis Christi: scilicet totius Ecclesiæ. Galati. 3.

Sicut te ipsum igitur proximum tuum diligis, & de necessitate præcepti, & de perfectionis consilio. De præcepto quidem, cum non quæris quæ tua sunt, sed quæ Iesu Christi: cum illi, sicuti & tibi maius minori bono anteponis & præfers: cum spirituali quadam beneuolentia propter Deum illum diligis, cum non modo affectu, sed & effectum necessitatis tempore dilectionem exhibes, cum in prosperis gaudes, in aduersis compateris, & simul meres, in delictis corrigis, & in necessarijs subsidio præstò ades. De consilio uerò perfectionis, tunc sicut te ipsum diligis, cum non modo in amicos, in beneuolos, & in consanguineos beneficus es; uerum & erga inimicos etiam tempore & re non exigente; Cum non tantum externa bona donas: corporis angustijs, & laboribus te exponis; uerum & uitam propriam pro salute proximi ponis mortemque pro illo subire non recusas; cum non solum ignarum doces, errantem reuocas, & id genus multa præstas; sed & diuina, quales sunt prædicationes, conciones, & sacramenta, atque huiusmodi cætera confers. 1. Thesalo. 2.

Sed & hanc tandem accipe postremam explanationem. Dixerat Matth. 22. Ephes. 4. C

Secunda Pars.

O

magister

Diligitur p.
 ximus & de
 consilio, & de
 necessitate p-
 cepti.

De sui ipsius dilectione.

Præceptum de proximo diligendo, quo modo respondeat præcepto de Deo diligendo.

Te ipsum & proximum quomodo ex toto corde, anima, &c. debes diligere.

1. Petri. 5. B

Te & proximum quomodo totis uiribus debes diligere.
Ecclesi. 14.

magister ipse ueritatis; *Diliges Dominum Deum tuum.* &c. more de proximi dilectione uerba faciens, adiecit. Secundum autem præceptum simile est huic; *Dilige proximum tuum.* &c. aliqualis igitur inter utrumque præceptum est similitudo. Quæ igitur hæc erit similitudo? Audi; Modus diligendi Deum est, *Ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, & ex totis uiribus.* Hæc igitur quatuor tibi in tui ipsius proximi dilectione obseruanda erunt. Quorum primum in hoc consistit; ut quicquid operatus fueris, ea opereris ratione, ut Deum, eiusque gratiam & fauorem assequaris. Id quod illi modo respondet, quo dicitur *Ex toto corde.* Deinde ut carnales appetitus, atque cupiditates, ad quæ inclinaris omni conatu, manibusque, & pedibus euellas, & eradices. Hoc item eam secundam præcepti dominici partem spectat, quæ est *Ex tota anima;* nam cum totam animam Deo dederis, tunc carnalia, & animalis huius hominis, quæ Dei sunt, non percipientis appetitus & inclinationes euellas esse necesse est. Ad hæc ut omnem curam, omnem operam, omneque studium tuum in ipsius Dei dilectione ponas & constituas. Hoc etiam tertiæ illius diuinæ præcepti particulæ respondet, quæ habet *Ex tota mente;* qui enim tota mente Deum amplectitur, nullius rei, præter Deum ipsum, curam habet, sed totus à Deo pendet.

Tunc ergo Proximum sicut te ipsum diliges, cum curaueris, ut proximus tuus gratiam & fauorem diuinum consequatur. Cum eius carnales appetitus, & cupiditates, ut liberius Deo operam det, eradicare procuraueris; cum uerbis & exhortationibus talem efficere conaberis, reque præstabis: ut in aduersis non desperet, sed omnes sollicitudines in Deo reponat; cui de ipso non mediocris cura est.

Quod uero ultimo loco positum est: *Ex omnibus uiribus tuis.* Eo tendit, ut non tantum internas uires animæ in tui & proximi dilectionem exerceas; uerum etiam, ut id rebus extrinsecus demonstrares, & exequaris. Et sicut cum tibi dictum est ab Ecclesiastico; *Miserere animæ tuæ placens Deo;* non solum de interna, sed etiam de externa misericordia orationibus, & elemosynis associata, locutum esse Ecclesiasticum, intelligendum est: ita & hoc ipsum erga proximum tuum exequaris; & tam corporalibus, quam spiritalibus misericordiæ operibus amorem in eum tuum declares. Quod

quod

A quò plenius habeas, ad singula misericordiæ opera descendamus.

Primum igitur misericordiæ opus est infirmos, & qui in uinculis detinentur, uisitare. Hoc tibi primum; deinde sicuti tibi proximo præstandum est: tibi utique te ipsum, id est, animam tuam quotidie uisere: illamque qui ualeat interrogare, & diligentissimè, atque minutim conscientiam discutere: an quopiam graui morbo laboret: sitne ardens, an algens, uel tepida in sui Creatoris dilectione; sitne fortis, an imbecillis: an medio se habeat modo, citoque opportuna remedia adhibere cures; quod si non poteris, Redemptorem ipsum adeas, atque eum sic alloquere; Ecce Domine, quem amas, infirmatur. Non enim mirum est, ut qui à Deo diligatur, morbo afficiatur: aliquo. Nonne Iesus idem est quod salus? nonne

Primum misericordiæ opus quomodo tibi & proximo impendendum.

Ioan. 11. A

B eius ualetudo ipsa dilectio est? Qui ergo fieri potest, ut alienum in nobis amorem non extinguat, cum amatur, ut sui ipsius dilectione in cordibus nostris non accendat? Adhuc examinandum est, aliquo ne peccatorum carcere teneatur anima, quod ubi inueneris Dominum statim ita alloquere; Educ à carcere Deus animam meam, ut confiteatur nomini tuo. Nonne horrendus ille est carcer, in quo Deus laudari non potest? Cur igitur tibi manibus, pedibusque faciendum est, ut ab hoc carcere educaris? Nonne audis Paulum dolentem, dicentemque; Infelix ego homo, quis me, liberabit de corpore mortis huius? Tunc igitur primum hoc misericordiæ opus excqueris, cum quotidie diligenti examinatione factorum abs te ipso ratione petis; teque ipsum alloqueris: & tibi infirmo, uel in peccati carcere detruso & incluso opem, subsidiumque quaris.

Anima infirma & carcere peccati detenta quomodo uisitanda.

Psal. 141. B

Rom. 7. D

Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Hoc modo tibi cum proximo agendum est, ut ipsum equè, ac te ipsum diligas. Neque te solum oportet eum corporis imbecillitate laborantem, ac uinculis, ferreisque compedibus in carcere implicatum & annexum uisitare, & consolari: uerumetiam & animæ, egritudine affectum, peccatorumque funibus alligatum conuenire, corrigere, coercere, ac uerbis, quoad poteris caltigare debes; ut ipsius uulneribus opportunum remedium, atque medicamentum adhibeas. Hæc itaque quemadmodum tibi, ita & illi debes.

Proximus & in corporalibus & in spiritualibus uiuitandus.

Anima esuriens quomodo cibanda.

Alterum uerò misericordiæ opus, quod erat, esuriētem pascere; & tibi & proximo te præstare oportet: tibi, inquam, non tantum

De sui ipsius dilectione.

pro corpore, sed etiam pro anima esuriendi, id est prestandum. D
 Quam animam non tantum lachrymarum pane, uel frequentissimè uerbi Dei pane reficere debes: uerum etiam illo supercœlesti, & super substantiali pane, de quo dixit Saluator; Hic est panis, qui de cœlo descendit: quod quasi alter Helias hoc pane refecta & restaurata anima ad mōtem æternæ beatitudinis peruenire ualeat: alioquin illud Iob meritò tibi diceretur; Aquam lasso non dedisti; & esurienti subtraxisti panem. Hoc igitur pane animam tuam imple: & si aliquando exigua desideria tua hunc panem appetunt, & postulant, libenter impartire, ut coalescant, & perfectiora euadant. Hoc enim ipse Saluator petebat, cum diceret in Euangelio; Sinite paruulos ad me uenire: & Sapiens te ipsum hortatur, dicens; Animam esurgentem ne despexeris.

Sicut te ipsum igitur proximum dilige: neque tantum corpus famē deficiens cibo corporali, uerum & animam esurgentem, ac incediam ferentem spiritali alimonia pascas; tam uerbis subleuando, & ad diuina incitando, quàm eandem uitæ pane reficiendo, diuinisq; Ecclesiæ sacramentis nutriendo.

Erat & tertium pietatis opus, & tibi & proximo debitum: Sitientem scilicet potare. Hoc opus tecum exercendum est. Sitis enim sæpe ac sapius anima tua ad fontes aquarum gratiæ: sitit deuotionis augmentum: sitit audire uerba: sitit & lachrymarum riuulos. Crudelis is est profectò, qui corpori suo defatigato & sitienti aquæ frigida potum negat; sitiq; (cum possit potum præstare) perire sinat, & patitur. At crudelior, qui animam suam negligit; & sitienti spirituales potionem denegat. Sicut enim sitienti nihil aqua frigida gratius accidit; sic nihil animæ sitienti diuina, nihil gratiæ aqua iucundius. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum, fontem uiuum; sic Citharædus rex dicebat; Hac siti impulsus clamabat; Quando ueniam & apparebo ante faciem Dei mei? Hæc est illa aqua frigida, quæ fœlicissimum quiddam annunciat. De qua Salomon; Aqua frigida, sitienti bonum nuncium de terra longinqua. Ad hanc inuitabat Propheta omnes Christi fideles; qui soli & cognoscunt, & sitiunt uirtutem huius aquæ. Omnes sitientes uenite ad aquas: Et qui non habetis argentum, uenite, emite, & comedite absque ulla commutatione. Hancmet stans, ut uideri possit;

Psal. 79. A
 Matth. 4. A
 Ioan. 5. D
 3. Reg. 19. B

Iob. 22. B

Marc. 10. B
 Eccle. 4. A

Proximus esuriens & corpore & mente cibandus.

Psal. 41. A
 Animæ sitienti quomodo subueniendum.

Sitis animæ, quæ.

Psal. 41. A

Psal. 41. C

Prouer. 25. D

Esai. 55. A

Animæ quomodo potabat Christus.

Ioan. 7. F

A possit; & clamans, ut audiretur, proferebat ipse Dei filius, dicens;
Si quis sitit, ueniat, & bibat; & de uentre eius fluent aque uiuæ.

Innixè igitur, & nauiter huic animæ siti tibi occurrendum est; potumque gratiæ animæ sitienti propinare debes: id est, quantum

in te est, illam ad gratiam suscipiendam præparare. iuxta illud;
Preparate corda uestra Domino. Sic & Esaias præcipit; Occurren-
tes sitienti, ferte aquam, qui habitatis terram austri. Auster pars

dextera mundi est, quæ partem electorum significat. Ab hac mun-
di parte uenit ipse gloriæ largitor, testante Dauide; Deus ab Au-
stro ueniet. Calidiores alijs regionibus Australes sunt: unde & a-

moris ignem & incendium significant. Aquilonem fugat Auster:
& ab Aquilone pandetur omne malum, dicebat quidam propheta.
B Qui igitur Austrum habitant; qui in regione amoris sunt, cum a-
nimæ sitienti occurrerint, asserant aquæ uasa, & sacramenta adhi-
beant; uoluntatem preparant; uirtutibus imbuantur. Vel aquam
sapientiæ asserant, illam à sacris Doctoribus, atque concionatori-
bus hauriendo, & mente continua meditatione tractando. Sic si-
tienti animæ potus aquæ gratiæ & sapientiæ propinatur; & sibi-
meriti ipsi charitatis officium exhibetur.

Dilige proximum tuum sicut te ipsum. Hæc, quæ tibi ipsi abs te ipso
exhibenda sunt; proximo tuo quoque & corporaliter & spiritualiter
impedito. De siti enim corporea, sic aliquando locutus est
Saluator; Qui dederit sitienti calicem aquæ frigida in nomine Di-

scipuli, non perdet mercedem suam: sed quoniam sitis spiritualis
C perniciosior est: propterea eò tibi maior cura habenda est ut pro-
ximo sitienti subuenias. Si sitit ad Deum fontem uiuum, si deuotio-
nem, si Dei uerbum audire, si consilium salutare sitit; hic tibi
maximum adhibendum est studium; ut nihil abs te eorum, quæ
ad animarum salutem conferunt, omittatur. Qui enim conuerti

fecerit peccatorum ab errore uia sue, saluauit animam eius ab infe-
ris, & operuit multitudinem peccatorum. Docce igitur proximum
quemadmodum se se ad gratiam præparare debeat, quemadmo-
dum in Dei uia gradiendum; quoque modo proficiendum; quo-
modo ad perfectionem peruenire possit; quo pacto à malo discedat,
& quomodo bona aggrediatur; quo, inquam, modo tenta-
tionibus resistat; quo in hoc acerrimo bello aduersus tenebrarum
principes pugnandum est, ipsum erudias. Ac demum ei, quæ ti-
bi ipsi

1. Reg. 7. A

Esai. 21. F

Qua aqua
poranda est
anima & quo
modo: 1. Reg.

Abacu. 3. A

Hier. 1. C

Proximum si
tientem pota-
to.

Matth. 10. C

Sitienti spiri-
tuali siti, quæ
erit propina-
da aqua.

Iacob. 5. D

De sui ipsius dilectione.

bi ipsi abs te ipso deberi diximus, proximo sitienti porrige, & sic *proximum sicut te ipsum dilige.*

Captiua ani-
ma quomo-
do redimēda.
Rom. 7. D

Captiuorum redemptio sequitur aliud misericordiae opus, & ti-
bi & proximo necessarium, utrique item impendendum. Cauen-
dum igitur omnino tibi est, ne anima tua, pessimo, & longo usu,
ac consuetudine captiua efficiatur, & capiatur. Nam & Diuus
Apostolus se legi peccati addictum & captiuum dolebat. Video
(inquit) aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis
meae, captiuantem me in lege peccati, quae est in membris meis. Id
quod Apostolus ideo dicit, ne tui ipsius curam abijcias, cum te le-
gi peccati subiectum noueris, lutique, & lateris operibus condem-
natum; & ita longae consuetudinis uinculis astrictum, ut quod bo-
num uolueris amittas, & quod oderis malum illud agas; idque ob
nimiam Daemonum solertiam: qui impiorum hominum operibus
luti, & lateris praesunt, omnemque mouent lapidem, quo eorum
animas in seruitutē redigant, sibi que captiuos efficiant. Redime
igitur tu animam tuam de manu inferi: Tyranni iugum à ceruici-
bus tuis excute: ut tandem dictum illud Esaiae lætus audire possis;
Iugum oneris eius, & uirgam humeri eius, & sceptrum exactoris
eius superasti, sicut in die Madiam. Infelix utique seruitus, atque
miserrima; a qua nemo, nisi manu Iacob luctatoris fortissimi, li-
berari, eximive potest. Non enim me praeterit difficillimum esse
ab ijs discedere, quibus longa consuetudine assueueris. Itaque sic
aliquando quidam propheta dixit; Si potest Aethiops mutare pel-
lem suam, & pardus uarietates suas; sic uos poteritis benefacere, **F**
cum didiceritis malum. Scio item hoc grauissimum onus pecca-
torum humeris impositum minimè sentiri ob obductum longi tem-
poris in ea recallum. Difficile utique haud inficiari potest; at
impossibile non est; nam & latro usque ad ipsum extremum ui-
tae suae diem in peccato uixit: qui tandem nihilominus audiuit;
Hodie mecum eris in paradiso. Id quod itidem de multis alijs af-
firmari potest; quos prudens & data opera praeterco. Incipias igi-
tur tu onus relinquere; atque non ita difficile esse experire; nam

Esa. 9. B

Hiere. 13. D

Lue. 13. F

Simile.

Non sentiunt
mala, qui lon-
ga consuetu-
dine tenentur.

Dimidium facti, qui bene cepit, habet.

Nam quemadmodum, cum dolium aqua plenum in fundo pu-
tei immergis, si cum ab aqua eximas, & educas; quandiu sub aqua
immersum latet, pondus nullum sentis: at simulatque ipsum ab
aqua

A aqua incipis educere, tunc statim pondus sentire incipis: sic & tibi accidet, cum primum à diuturna, & inueterata consuetudine, te ipsum eximere uolueris. Durum sanè est ea relinquere, quibus assueuisti: unde cum iam Dæmonis iugum à ceruicibus abijcere cœperis, tunc grauius feres, & maiori pondere grauatum senties: dicentesque cum Psalmographo; Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatur super me. Iugum ergo Christi, quod suauis est, & eius onus, quod leue est, mandatorum uidelicet obedientia, ad remouendum longæ consuetudinis iugum à ceruicibus tuis, tibi fuerit præsidio, opemque tulerit. At illud in primis opportunum ad hoc consuetudinis iugum proijciendum uidetur remedium; quod de populo Israel longam illam Aegypti seruitutem fugiente, dicit scriptura; Aduenisse scilicet, percussorem Angelum, omnesque terræ Aegypti primogenitos, à primo usque ad nouissimum, morte affecisse, quibus interemptis ab Aegyptiaca illa seruitute egressi sunt: Primogenita tuâ, dicitur homo, sunt primi mortui; qui occultis quibusdam carnis cogitationibus in corde tuo oriri incipiunt. Hi igitur tibi perimendi sunt; alioquin semper captiuus fueris, semper in seruitute nixeris: neque unquam crudelestissimi tyranni iugum, inueteratæ scilicet consuetudinis, depones. Nam ab istis ligaberis, atque teneberis haud secus, ac à latrunculis Syriæ ligata, capta, deductaque fuit filia Israel. Cum Diabolus tuto Dei populum possidere statuisset, paruulos infantes, qui tunc ferè in uitam ingrediebantur, perimere decreuit. Nostin quare de re? quia scilicet; nulla ratione ferre potest: ut sancta desideria crescant: hæc enim si coalescant, nihil profectò dubium est, quin ipse à tyrannide eijsciatur, atque explodatur. Paruulos igitur, & qui quotidie oriuntur noxios cogitatus occidito; si modo ab huiusmodi carcere te cupis exoluere; alioquin si adoleuerint, ardua erit ac perdifficilis pugna? At si principijs obstes; eosque nec crescere patiare, infirmi & imbelles erunt. Quare eiecto tyrannico iugo, à teterimo peccatorum carcere liberaberis.

Sicut te ipsum ergo proximum tunc diliges, cum omni conatu ab inueterata, longaque consuetudine ipsum seduxeris, & Dæmonis exactoris iugum ab eius ceruice eijscere curaueris, uel admonitione, uel sacra concione, uel obsecratione & precibus, uel correctione, uel increpatione, uel alio quouis modo: ut uirga, flagello, senten-

Psal. 37. A

Opportunum remedium contra longam consuetudinem, ac contractum habitum.
Exod. 12. D

4. Reg. 5. A
Exod. 12. E

Proximus qui redimensus tam à carnali, quam à spirituali seruitute.

ca,

De sui ipsius dilectione.

ca, aut ferula filium, filiam, uxorem, amicum, fratrem, aut quemvis D
proximum increpaueris, principijs obstiteris: ne in ceptis persi-
stant, ac longa indurēt consuetudine. Vnicuique enim mandauit
Deus de proximo, & nemini est proximi salus aspernenda. Quod
si de corporea captiuitate loqui uolueris, tunc uerē sicut te ipsum
proximum diliges; cum ē manibus infidelium uel redemeris pretio,
uel gladio, uel industria, uel quocunque alio modo in libertatem
iudicaueris, & asserueris. Tunc enim non corpori tantum, sed &
animę periclitanti opitularis: id quod paruifaciendum non est.

Sed iam ad illud pietatis, ac miserationis opus, quod quinto lo-
co positum est, accedamus. Hoc autem ad proximi nuditatem ue-
stiendam spectat, & ad præstandum indigenti indumentum: quod
etiam & tibi & proximo largiendum est. Certē si quam pro pec- E
catis pœnam sustines, uel ea, uel pro eisdem assumptus dolor tibi
cordis oculos facerent aperire; te profectō omni uirtute nudum,
ac destitutum cognosceres, & uideres: idq; eō peius, ac periculo-
sius, quō uirtutum spiritualis nuditas corporali nuditate peior est;
quā sint præstantiora uirtutum indumenta lineis, laneisue indu-
mentis. Quod si uirtutes non nisi maximo parantur sudore; & cor-
poris indumentorum facilis est acquisitio; nonne iure optimo te-
cum queri, ac expostulare anima tua posset, si eam uirtutum indu-
mentis non induas, cum hæc sola uoluntate, illa uerō precio tibi
emenda & comparanda sint? Iure igitur de te queritur Iob, dicens;
Abstulisti pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos expoliasti
uestibus. Ipsa Spiritus sancti gratia in sacris scriptis sub pignoris F
nomine non semel nobis proponitur. Pignus, inquam, dicitur no-
bis à Domino datum in signum spei glorię. Signati estis (inquit
Paulus) spiritu promissionis sancto; qui est pignus hereditatis
nostrę. Vocatur etiam uirtus altissimi, uel uirtus ex alto. Virgini
nanque Deiparę dixit Angelus; Virtus altissimi obumbrabit tibi.
Et apud Lucam dictū est Apostolis; Manete hic, donec induamini
uirtute ex alto. Hac enim Apostolus, hac & nos uirtute induamur.
Neque enim nostri temporis sancti uiri illa Spiritus sancti gratia
nudi remansere, qua illi fuerunt induti. Eadem enim hoc tempo-
re, atque tunc temporis habebant, potestate gaudet Ecclesia Chri-
sti, præterquam quod quę nunc dantur gratiæ, occultiores, & se-
cretiores sunt, & ob nostra flagitia longē rarijores. Addit & Do-

minus

Vestis animę
que.
Iob. 22. B

Eph. 1. C

Luc. 1. D

Luc. 24. G

minus in Iob; Nudos spoliasti uestibus: si illos, qui induiti sunt, spoliasses, tolerabilius esset: at qui nudos spoliat, immanissimi, atque crudelissimi hominis nomen & personam induit. Neque enim spoliari possunt, quin glubentur, ac decorticentur. At tu animam infusus à Deo uirtutibus, & corpus sancta conuersatione, quæ amicare deberes, exuisti. De muliere forti, inquit Sapiens, Omnes domestici eius uestiti sunt duplicibus; quia cordis nostræ affectio nes, non morali tantum, uerum & meritoria bonitate indui debet: quæ duo si à corde tuo absint, meritò sanè tuorum uiscerum deglubator dici poteris, ac animæ decorticator, cum id tua ignauia, atque incuria factum sit. Tu igitur animæ nuditatem tege, si te ipsum rectè diligere uelis. Nam si ille, qui suorum & maximè domesticorum curam non habet (ut inquit Apostolus) fidem negauit, & infideli deterior est: quid de te futurum putas, qui cum & domesticis, tum uerò animæ tuæ impius & immanis extiteris? Quàto melius ergo & potius illud Esaïæ prophetæ tibi amplectendum foret: quo dixit; Cum uideris nudum, operi eum; & carnem tuam ne despexeris. Nonne hic de duplici indumentorum genere mentionem fieri perspicis? Nam dum dicit; Cum uideris nudum, operi eum internam cordis nuditatem intellige. Cum (inquit) nudum uideris: id est, cum oculo mentis animam tuam nudam conspexeris, operi eam; illo uidelicet indumento, de quo ad Colossenses Paulus Apostolus dicebat; Induite nos sicut electi Dei sancti uiscera misericordiæ, benignitatem humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, donantes uobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querellam, ita & uos super omnia autem hæc charitatem habete: quod est uinculum perfectionis, & pax Christi exultet in cordibus uestris. His indumentis uult indui anima, & gratia, & uirtutibus denudata, ut se ipsum quisque iure diligat. At quod sequitur; Et carnem tuam ne despexeris, corpus respicit. hoc scilicet sancta externa conuersatione amicare, indui, & operiri debet. Nam sicuti intrinsecus & extrinsecus præcepit Dominus inaurari arcam: sic animam tuam, quæ arca est, in qua sæpe ipse Deus reconditur, intus & extra auro purissimo & ignito charitate uidelicet, indui, & operiri iubet.

Sicut te ipsum, igitur, tunc proximum diliges, cum & corporis & animæ eius tegumentum curaueris; corporis nuditatem operue-

Secunda pars.

P ris:

Duplicibus indui quid. Prouerb. 31.

1. Timot. 5.

A

Esaï. 58. G

Colos. 3. B

De sui ipsius dilectione.

Contra mulieres, quæ indumento-
rum fibras,
atque oras per
terras trahunt.

Contra uiros
uxores sic in-
cedere pmit-
tentes.

Contra recto-
res uestium
abusus non
tollentes.

Rom. 13. A

ris: & binas habens tunicas, alteram nudo & algenti pauperi im-
pertieris; immo unicam habens tantum, antistitem illum egregiū
Martinum imitans, qui pauperis misertus alteram cycladis partem
relargitus est; & tu tunica dimidium dederis. Etenim indignum
est, terram ipsam sericis uestibus operire, uestiumque extremitates
per lutum trahere, carnem uero proximi tui nudam & detectam re-
linquere; ac ne tantillum quidem tegumenti porrigere. Hic ita-
que meritò notandæ sunt nostræ ætatis mulieres; quæ neque uno,
neque pluribus uestimentis contentæ sunt, sed & ijs indutæ se se ip-
sas admirantes, nimio cum fastu incidunt; &, quod indignius est,
uestium fibras, atque oras per terram trahentes, ijs ipsis uestibus
humum potius, quàm carnem humanam cohonestare, ac ornare
malunt. Idque quod superest; quodque & Saluator pauperibus
erogandum iussit: quoque proximi sui nuditatem cooperire pos-
sent nimia superfluitate, ac potius luxu, & amentia incœni, ac li-
mi officium erogant. Nescio an proximum, sicut se ipsas, dilige-
re arbitrentur, cum id, quod illi debent terræ potius, quàm proxi-
mo exoluunt, & tribuunt. O omnium stultitiarum maximam!
O hominum insaniam, atque amentiam incredibilem! O uecor-
dem, atque dementem ambitionem.
Sed quid de mulieribus pergo loqui, quæ & quæ sibi prosint, &
fructuosa sint, minus ignorant? Nonne maritis harum rerum cul-
pa penitus ascribenda est? An fortasse earum mulierum uiri à tanto
crimine abesse uidentur, qui uanas non modo ferunt uxores, sed
etiam ijs, quæ ad luxum opus sunt, suppeditât & elargiuntur? Non
equidem & huiusmodi uiri proximum sicut se ipsos diligunt, cum
id, quod illi præstare ad commodum & honestatem debent; uxo-
ribus ad ostentationem & luxum, cum non tantum de superfluis,
uerum & de necessarijs, atque adeo ex ære alieno grauati, tribuunt.
Quid hac dementia stultius? quid hac stultitia dementius?
At huius noxæ non solum mariti & uxores participes sunt; sed
etiam & qui ciuitatibus præsunt, easque administrant: quippè qui
huiusmodi ineptias tollerent, ac potius huic turpissimo abusi fo-
mentum præstent, occasionem & facultatem concedant. Nam ad
eos pertinet, cum Dei ministri sint, cumque nō sine causa gladium
portent, salutare remedium adhibere; leges condere, penas statue-
re, repugnantes mulctare, & contumaces, minimeque obediētes
afficere

Afficere maximo supplicio; nullam hominis acceptare personam; immo à Prætoribus, & amicis incipere, ut et ceteri timeant, caueât; & à tanta noxa abstineant. Quamuis enim legis conditor lege solutus sit; debet tamen eorum, quæ cæteris præcipit, exemplum præbere: quemadmodum egit Christus redemptor noster: qui quamquam lege nulla teneretur, quippè, qui ipsius legis Dominus esset, & conditor omnipotens; legi tamen usqueadeo audiens fuit; ut nunquam non ei obsequutus sit: cum præsertim & ipse dixerit; Se non uenisse soluere legem, sed adimplere. Cuius rei tandem se ipsum uiuum in exemplum exhibuit, dicens; Exemplum enim dedi uobis, ut sicuti ego feci, & uos faciatis.

Matth. 5.

Ioan. 13.

Præterea & Confessarios huius detestandi abusus causam esse cenſeo: cum huiusmodi uiros, uxoresque minime arguunt; cum uidentes eas tam inhonestè indutas, coram se in sacramentali confessione eas sic patiuntur assistere: ac ne uerbum quidem faciunt, cum ipsas ab huiusmodi petulantia, nisi resipiscant, aut resipiscere promittant, absoluunt: hoc enim eorum munus est, atq; officium. Nam si uerbi Dei concionatores uociferantur, conqueruntur, accusant: & e contra confessarij absoluunt, & tacent, nonne confusio, & quoddam chaos in Ecclesia inducitur? Quid ergo dicendum? Dimittendæ ne erunt carissimæ ecclesiæ sanctæ filiæ tam de testando crimini obnoxia? Certè tempore ortus Ecclesiæ illud diui Apostoli præceptum executioni mandatum est; Mulieres in habitu ornato cum uerecundia & sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera. Quæro an hoc sit præceptum, necne? an uerba Pauli transgredientes, mulieres sint absoluendæ? an absoluentes ab hac transgressionem innoxij sint? Si Paulus prohibet auro, argento, aut ueste preciosa corpus humanum ornari, quid de his, qui non modo corpus, sed & humum ipsam uestibus preciosis operiunt, dicendum statuendumque est? suntne Apostolici præcepti transgressores? Erat, inquam, tunc præceptum, & inuiolabiliter obseruatum, hoc quod Apostolus præcipit: at hac nostra memoria cum plerique Reges, Principes, ac Reginæ, quibus pro dignitatis conditione uti et ornari congruit auro, margaritis, et preciosis indumentis, non ij repugnant Pauli præcepto; quod non perpetuum erat sed ad tempus: id quod au-

Confessores, qui dictas mulieres non arguunt, sed leniter absolunt.

1. Timot. 2. C

rea uestis Ceeilię, aliarumque sanctarum mulierum innuit. At hū-
mum sericis, ac alijs indumentis cooperire, unde hoc exierit, ne-
scid; nisi ab illo, qui ambitiosorum caput, ac princeps fuit. Indue
te igitur, quisquis es iuxta conditionem tuam: eaque, quibus ter-
ram tegis, ac potius uerris in indumenta pauperum conferto et cō-
uertito: tum quę supersunt indumenta, ea argenti proximo tribue:
id quod tibi ipsi fieri, si egeres, cuperes et uelles. et sic *proximum
tuum sicut te ipsum diliges.*

Anima pro-
ximi quomo-
do indueda.

Rom. 13. D

Ephes. 4. F

Ephes. 6. B

1. Cor. 13. B

1. Cor. 13. B

Esai. 52. A

1. Cor. 13. B

Hebrę. 13. C

Anima quo-
modo à se ip-
sa peregrina-
tur.

Daniel. 13. B

cantic. 6. D

Gen. 24. D

Atqui non tantum in his, quę pertinent ad corpus, proximi ti-
bi miserandum est; uerumetiam in ijs, quę ad animam: ut scilicet
ipsum uirtutibus, quoad poteris, cures induere: quęque sequenda,
& amplectenda, quęue fugienda sint, doceas; eumque sapius cum
Apostolo admoncas; Induere Dominum Iesum Christum. & ite-
rum; Expolians ueterem hominem, induere nouum, qui secundum
Deum creatus est in iustitia, & sanctitate ueritatis: & iterum; In-
duite armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias Diaboli.
Hic ipsum erudias, quę sit galea, quę lorica, quod cingulum mili-
tare, quo in ueritate succinctus sit lumbos: quęque sint glorię in-
dumenta, de quibus Esaias ait; Induere uestimentis glorię tuę.
Hierusalem ciuitas sancti: & ut induatur cinere & cilicio in suorum
flagitiorum detestationem. Ac tandem ea, quę animę tuę facien-
da diximus, animę proximi impende, ne nuda appareat in conspe-
ctu Domini. Sed aliud miserationis opus aggrediamur, quod sexto loco po-
nitur; quod est; Exules, aduenas, & peregrinos hospicio suscipere;
hoc tam tibi, quàm proximo præstandum est. Peregrinatur enim
anima tua, non habet (ut Paulus testatur) permanentem ciuitatem,
sed futurum inquirir; nec solum ab illa cœlesti patria exulat; sed &
à semetipsa; cum ea, quę mundi sunt, querit; cum carni & sanguini
deditur; sitque ex eorum numero, de quibus apud Daniele ha-
betur; Egressi recesserunt à se. Si igitur extra te peregrinaris, ad te
reuertere, ut Sunamiti dictum fuit; Tecum ipse loquere: illudque
Laban ad seruum Hebręe dices tibi ipsi; Ingredere benedictę Do-
mini, cur foris stas? quasi dicat neque enim benedictus eris, si in te
ipsum non reuertaris; si ad te ipsum animam tuam non receperis:
si illum uagari permittas: nullus enim illi in huius mundi diuerso-
rio locus erit, ubi quiescere possit. Ad præsepe igitur cordis tui
cum

Acum Ioseph & Maria tibi reuertendum erit. Vt igitur te ipsum diligas, ad te ipsum reuertere; animam tuam aduoca, ut in te quiescere possit: ut in te illud Heliae dictum comprobari possit. Audiuit Dominus uocem Heliae & reuersa est anima pueri intra eum, & reuixit: Clama igitur ad Dominum, quando exaudire promittit: nam si eum non piget tuum clamorem audire, non te pigeat cum Helia clamare; Reuertatur, obsecro, anima pueri huius in uiscera eius. Nam si accipitrem abs te fugientem, nec reuertentem, tam anxius reuoces, cur animam peregrinantem ad hospitium cordis non reduces? Certe facilius est ad caueam errantem auem reducere, quam cor undique distractum. Nam & columba arcam egressa, sponte reuersa est, neque reuixit arcam ingredi iussu ipsius Noe: **B**at anima cum uagari didicit; cum pedes, qui ipsius desideria sunt, mouere diligit; nullus sine singulari diuino auxilio reuocare poterit. Vt igitur te ipsum diligas, exulemque reducas, Dominum adito, & illud Hester ad Assuerum dicit; Si inueni gratiam in oculis tuis, o Rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam, pro qua rogo.

Dilige ergo sicut te ipsum proximum. Non solum corpori peregrinanti hospitium praepera, uerum & obsecra, ut ad te diuertat; ipsum hospitio precibus recipe. Memento Abraham, qui cum tres Angelos sub specie peregrini uidisset, precibus in domum adduxit; Domine (inquit) si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum. Id quod & de Loth scriptura affirmat; immo non

Csolum inuitandi ad hospitium sunt peregrini, sed etiam trahendi, atque cogendi, exemplo discipulorum euntium in Emaus; qui uidentes Saluatorem sub forma peregrini, non solum precibus ad hospitium inuitauerunt, dicentes; Mane nobiscum Domine; uerum etiam & eum coegerunt. Hinc & Apostolus hortatur; Hospitalitatem nolite obliuisci; talibus enim donis promeretur Deus. Et ad Romanos inquit; Hospitalitatem sectantes: sed non solum hospiti corporeo de hospitio prouidendum est; uerum & ipsi spiritui: ut cum uideris proximum extra se ipsum uagantem, abeuntemque cum filio prodigo in regionem longinquam, des operam, quo in se ipsum reuertatur, deformitatem, ac turpitudinem peccati ob oculos ponas; quae ipsum mancant in gehenna tormenta in memoria reuoces, & quam malum, amarumque sit Dominum reliquisse: Et

2. Reg. 17. D

ibidem.

Difficilius anima ad se ipsa reuocatur, quam eius ad causam.

Gen. 8. E

Ester. 7. A

Peregrino quomodo ad hospitium trahendi.

Gen. 18. B

Gen. 15. A

Luc. ult.

Hebr. 13. A

Rom. 12. C

Luc. 15.

Hier. 2. D

sicut

De sui ipsius dilectione.

sicut à se peccato exiuit; sic ad se Spiritu sancto operante reuertatur. Sic hospitem hospitio recipies, sic exulem in patriam rediges, sic peregrinum & aduenam incolam efficies, sic tandem illum, sicut temetipsum, diliges.

Ad postremum tandem misericordiæ opus ueniamus: quod est; eos, qui sunt functi humare, uel tumulo mortuum condere. Vtinam ex eorum defunctorum numero esses? de quibus celestis uox in Apocalypsi loquens, dicebat; Beati mortui, qui in domino moriuntur, a modo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis. Non dicit hic Ioannes; Beatos illos, qui moriuntur in Domino; sed mortuos, qui in Domino moriuntur. Nam cum pessimas extinguis inclinationes, in te ipso moreris: at cum morte quadam uitali moreris; cum carnalia conculcas, in Deum mentem eleuas, celestia con-

Apoc. 14. D

Quid est in se ipso, & in Domino mori.

templaris: cum pro Christi gloria mortem libenter subis, te ipsum cruciatibus exponis, & cum Paulo gloriaris in tribulationibus; sciens, quia tribulatio patientiam operatur, patientia spem, spes autem uitam æternam: cum ista morte moreris, tunc non in te; sed in Domino mortuus es, tunc beatus diceris. Nam cuius mors fuit gloriosa & sepulcrum gloriosum sit, necesse est: in quo & animæ audiatur uox ad te cum Iacob, dicens; Fac mecum misericordiam & ueritatem, ut non sepelias me in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis, & auferas me de terra hac. In Domino igitur mortuus, in sepulcro glorioso sepelire, id est, in ipso Christi sinu: ubi cum

Rom. 5. A

Gen. 50. A

Sepeliendi mortui sunt etiam spiritualiter.

Rom. 6. D

Ioanne requiescas à laboribus tuis: sic te ipsum diligere debes. Sicut te ipsum ergo sic diligis; sic & proximum dilige; ut inhumatum corpus tumulo condas, ac ad sepulcrum ipsum funus prosequaris: pro ipso orationes effundas, eleemosinas eroges, ut tandem domino uiuat; & à mortis tenebras egressus uita fruatur æterna. Animam etiam proximi Christo consepelias eo, quo Paulus dixit modo; Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte: ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus, similitudini mortis eius: simul & resurrectionis erimus; Hoc scientes quia uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati; ut ultra non seruiamus peccato. En igitur tibi quomodo te ipsum, quomodo proximum, & quomodo sicut te ipsum proximum diligas.

Dilige

A Dilige ergo proximum tuum sicut te ipsum. eo oculo, quo te ipsum respicis, & intueris & proximi calamitatem contempleris: neque enim simul & eodem tempore, eodemque oculo uersus austrum & aquilonem respicere poteris. Nam si proximum, ut te ipsum, aspexeris, nunquam eius actio tibi intolerabilis uidebitur, qui sæpe fortasse talia egeris; & nihil te proximo intolerabile fecisse putabas.

Etenim quid Moysen sibi uoluisse censes, cum præciperet, ut iustus esset modius, iustusque & sextarius esset: nisi ut eadem mensura, qua te ipsum demetiris, proximum & demetiaris; neve dūc adfint; quarum altera te ipsum, altera proximum metiaris? Quid illud; Salomonis pōdus & pondus, mensura & mensura utrunque

B abominabile est apud Deum, nisi idemmet asserere? Scimus quia in negotiatorum duplici pondere uitiū est. Aliud maius, aliud minus (ait Gregorius) aliud nanq; pondus habent quo sibi, & aliud quo proximo pensant; ad dandum, leuiora pondera, ad accipiendū uerò, grauiora præparant pondera. Omnis itaque homo, qui aliter ea, quæ sunt proximi, atque ea, quæ sua sunt, ponderat: pondus & pondus habet. Vtrunque ergo abhominabile est apud Deum, quia si sic proximum, ut se ipsum diligeret; hunc in bonis, sicut se amaret, & si sic se, sicut proximum, aspiceret; se in malis, sicut proximum, iudicaret. Te ipsum ergo, sicut alios uide, ante te ipsum pone; Animaliaque pennata (de quibus apud Ezechielem est) imitare; quæ semper ante faciem suam gradiiebantur. Ingredere ergo & **C** tu coram facie tua: respice te ipsum; & quo speculo te ipsum, eo & proximum tuum speculari. Nam ex amore quo te ipsum debes prosequi, quo proximum prosequaris facile dices. Cumque nullo modo te sine Deo bene unquam diligas; proximum sicut te, in Deo, & propter Deum curabis diligere.

Finem tandem imponam, si prius hoc unum annotatione dignum admonuero. Nullū maioris dilectionis in Deum signum, quàm si proximum propter ipsum Deum diligas. Quamobrem Saluator hunc mundum iam iam corporali præsentia relicturus, Petrum, quem caput Ecclesiæ iam antea constituerat, alloquens dixit; Simon Ioannis diligis me? cui respondenti, Diligo: illico adiecit; Pasce oves meas; idque ter iterauit: ut in mentibus nostris huiusmodi amorem infereret. Quid enim significant ea uerba, Di

ligis

Ea mensura, qua te ipsum metiris, proximum demetire.

Leuit. 19.

Prouerb. 20.

Gregor. lib. 1. sup Ezech. hom. 4.

Ezech. 1.

Præcipuum diligendi Dei signum est, si proximum diligas.

Ioan. 21.

De sui ipsius dilectione.

ligis me, Pisce oues meas: nisi si me diligis, id re, ipse erga proximum tuum comprobato, & declarato. Nam si dilectionis Dei testimonium est proximum pascere, ac diligere quicumque uirtutibus pollens proximum suum pascere, ac diligere, renuit, is Deum ipsum non amare conuincitur.

2. Cor. 5.

Non tibi soli,
sed & proximo
uiuendum
est.

Hinc illud Pauli; Si Christus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt: & si pro omnibus mortuus est, superest, ut qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Mirum utique argumentum, & efficax illatio. Si Christus, qui caput tuum est, qui Dominus & magister est, qui Deus & homo est, non sibi ipsi, sed proximo uixit, non sibi peregrinatus est, non sibi amoris opera ostendit, non sibi placuit, non sibi denique mortuus, sed proximo: omniaque quaecunque in ortu, in uita, & in morte operatus est, non in suam ipsius, sed in proximi utilitatem operatus est. Si hoc utique uerum est, ut sanè uerissimum est: superest ergo, ut tu qui membrum eius es, qui seruus & discipulus es, qui populus eius es; iam cum uiuis, non tibi uiuas; cum operaris, non tibi opereris: cum peregrinaris, uel aliud quodcumque agis, non ea tibi exequaris, atque agas; sed Christo, qui pro te mortuus est, & resurrexit. Sed quid est Christo uiuere, nisi proximo uiuere? Nonne in sacris scripturis sepius hoc nomen Christus, non pro ipsa persona filij Dei, sed pro eius corpore, quod est Ecclesia, accipitur? Adimpleo (inquit Apostolus) quae desunt passionum Christi. Quidnam defuit unquam, aut deesse poterit passionum Christi? nonne sufficientissima fuit Christi passio? Nomen Christus hoc loco (ut D. Thomas interpretatur) non pro ipso Christo capite, sed pro ipsius mystico corpore intelligendum est. Cum igitur audias, intelligasque, qui uiuunt, non sibi, sed Christo uiuere, proximum tuum, qui corpus Christi, & membrum Christi est, intelligito, proximoque tibi uiuendum esse, non autem tibi ipsi soli.

Coloss. 1. D.

Super Epistola
ad Colos.
cap. 1.

Qui alijs pro
desse non curat,
bonis quoque eius
sancta Ecclesia
exprobat,
ac in faciem
expuit.

Ad hæc non mediocriter confert illud Moysis præcipientis: Vt Vxorem fratris sui sine filijs defuncti superstes frater ducat: atque nomine fratris filios gignat: quam si fortè ducere aspernetur huic in faciem mulier expuat: alterumque ei pedem propinquus discalciet; eiusque habitaculum domus discalcitatus uocetur. Quis ille defunctus frater est, nisi (ut rectè interpretatur Gregorius) ille, qui post resurrectionem dixit; Ite annunciate fratribus meis, ut eant in Galileam,

A Galileam, ibi me uidebunt. Qui quasi sine filiis obiit: cum adhuc electorum suorum numerum non expleuisset. Huius scilicet uxorem superstes habere precipitur, quia dignum est, ut cura sanctæ Ecclesiæ ei, qui hanc bene regere præualet, imponatur; cui nolenti in faciem mulier expuit; quia quisquis ex muneribus, quæ perceperit, prodesse alijs non curat, bonis quoque eius sancta Ecclesia exprobrans, & quasi in faciem saliuam iacetat. Cui ex altero pede calciamentum tollitur, ut discalciati domus eius uocetur: scriptum quippe est; Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. Si igitur, ut nos sic proximum diligimus, utrumque pedem calciamento munimus: qui suam rem spectans se ipsum solum, & extra se ipsum nihil diligit, unius pedis calciamentum, idque non sine magno dedecore, amittit. Cum igitur te ipsum tantum diligis, nec de proximo quicquam laboras, aut curas; alterius pedis calciamentum amittis; domus discalciati uocaris. Atqui si te ipsum & proximum pariter, ac te ipsum diligis, utrumque pedem calciatus es. Quanto tibi honori apud Deum, & apud homines est, si te & proximum diligis; tanto tibi dedecori fore credas, si te ipsum tantum diligas.

Greg. Pastoral. part. 1. cap. 15.
Matt. 28. C

Ephes. 6. C

Qui & se & proximum diligit utrumque & edē calciatum hēt.

Cant. 2.

Greg. super Ezech. lib. 2. hom. 15. circa med.

Dilige ergo proximum tuum sicut te ipsum: ut possis & floribus & malis fulciri cum illa, quæ dicebat; Fulcite me floribus, stipate me malis: nam flores bona desideria, at mala externa sunt opera.

Quærit ergo, qui amore languet, & floribus fulciri, & malis stipari, quia si illum, quem desiderat adhuc uidere, non permittitur, magna est ei consolatio; si aliorum progressibus lætetur.

Cigna est ei consolatio; si aliorum progressibus lætetur. Vnde ait Gregorius; Anima ergo sancta amore languida floribus, malisque fulciatur, ut requiescat in bono opere proximi; quæ adhuc contemplari non ualet uultum Dei. Dū ergo non datur

Deum uidere & perfectè diligere proximum sicut

te ipsum, corde, uerbo, & opere dilige: ut tan

dē peruenire detur ad perfectū amorē

Dei. Quod solū tunc erit in illa

æterna patria, ubi uiuit & re

gnat, qui nobis dile-

ctionē præcipit, in

secula seculo

rū. Amen.

Secunda Pars.

Q

Sermo

S E R M O X X I.^D

DILIGE PROXIMVM

T V V M S I C V T

TE IPSVM.

DE CORRECTIONE

Fraterna.

Leuiti. 25. G

Leuiticum
preceptum
de fratre redi-
mendo, frater
nam corre-
ctionem re-
spiciebat.

Leuit. 25. G

Diabolus pe-
grinus dici-
tur.

1. Reg. 12. A

ON modo in postremis habendum, sed etiam summo loco numerandum censeo illud graue, ac sanctum Leuiticū preceptum à Domino per Moysen Israeli traditum, atq; nobis, qui ipsius Israelis typum gerimus, per scripta quoque traditum; quo iubemur, ut si frater noster aduenæ & peregrino nictus cedat; ipsique extenuatus ueneat pretio, qui de numero fratrum deuouerit, ipsum redimere, uindicare, atque à manibus impijs eripere, & liberare teneatur. Non minini, inquam facendum, immo maximi habendum, cum res agatur seria, de animarum siquidem salute negotium est: idque potissimum inbere uult; ut anima, quæ peccato mancipium Diabolo effecta est; ab ipsius manibus toto pectore, uelis, remisque euellere & abducere contendamus. Si inualuerit (inquit diuinum iussum) apud uos manus aduenæ & peregrini, & attenuatus frater tuus uendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe eius, post uenditionem potest redimi. Qui uouerit ex fratribus suis, redimet eum. Quis obsecro aduenæ & peregrini nomen sibi iustius uendicare potest, nisi generis humani infestissimus hostis, qui ab omni ciuitate Dei profugus, ac potius refuga factus est? De eo profecto parabola illa Natham missi ad Dauidem loquebatur; Duo, inquit, uiri erant in ciuitate una,

unus

A unus diues, & alter pauper. Diues habebat oues & boues plurimos, ualde; pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem unam paruulam, quam emerat, & nutrierat. Ac deinceps; Cum autem peregrinus quidam uenisset ad diuitem, parcens ille sumere de ouibus & bobus suis, ut exhiberet conuiuium peregrino illi, qui uenerat ad se, tulit ouem uiri pauperis & præparauit cibos homini qui uenerat ad se. Peregrinus igitur ab illa celesti patria eiectus, à coelo extorris, & in inferis relegatus Diabolus est. Hunc superuenientem eo tempore suscepit Dauid, & quasi grandi conuiuium nebulo-nem paut, quando uxorem Uriæ adulterauit; ipsumque gladio filiorum Amon interfecit. Hic dum peregrinaretur, querenti Domino; Vnde uenis Sathan? respondit; Circuiui terram, & perambulani eam. De hoc met in nostram perniciem nunquam quiesce-te, sic aliquando Petrus Apostolus locutus est; Aduersarius noster Diabolus, tanquam Leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Iam uerò quis sit ille frater, qui pretio uenundatus huic immani tyranno, ac belluæ potius seruus est effectus, neminem nescire arbitror. Omnis quippe homo est, proximus inquam, est, qui peccato Diabolo uenit. Hic sexcentis in locis sacrarum scripturarum frater dicitur. Ita enim in Exod. scriptum extat; Nemo uidit fratrem suum tribus diebus, id est, nemo hominū hominem uidit; uel frater Christianus quilibet intelligitur; iuxta illud Saluatoris dictum; Omnes uos fratres estis. Aduersus hunc fratrem nostrum tunc peregrinus ille Dæmon inualefcit, quando ab his, qui nostri sunt, increffatur eius pars; iuxta illud Abachuch; In ipsis increffata pars eius, & cibus eius effectus: propter hoc ergo expandit lagenam suam, & semper interficere gentes non parcat. Huius tyranni uinculis detinetur frater noster, cum peccati seruus effectus est: peccata enim, uin-cula sunt, quibus uincitur infelix homo. Hinc Dauid peccatis ligatus dicebat; Funes peccatorum circumplexi sunt me. Præterea idem ipse his peccati uinculis absolutus, Deo gratias agens, dicebat; Dirupisti uinacula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Hinc Propheta nos ad hæc uinacula dissoluenda, his dictis cohortatur; Solue uincla coli tui captiua filia Sion.

Si ergo (inquit Dominus) inualuerit apud uos manus aduen-g & peregrini: id est, si inimicus Dæmon spirituali acie nos super-aerit; & attenuatus, id est, tentatione superatus frater tuus; id est

Q 2 proximus

Iob. 1. B

& 2. A

1. Petri. 5. B

Exod. 10.

Frater noster

quis.

Matth. 23. A

Abachuch. 1.

Peccata uin-cula sunt, quibus infelix tenetur peccator.

Psal. 118. B

Psal. 115. C

Esaï. 52. A

De correctione fraterna.

Esaï. 50. A
Frater, qui
uouit, Chri-
stianus est.

Christiano
uiro de cor-
rigendo fra-
tre præceptū
datum est.
Matth. 18.

proximus tuus uendiderit se ei, quomodo se ipsum uendidit Dauid iuxta qđ & Esaïas aliquando dixit; Ecce enim in iniquitatibus uestris uenditi estis; Qui uouerit ex fratribus suis, redimet eum. Quis est qui uouerit, nisi qui in sacramento baptismi uouit solenne uotum; & Christi ferulæ sese subiecit; membrumque eius corporis effectus, se eius lege deuinxit, & à Diabolo desciiuit, & Dei sub signis militare perpetuò pollicitus est? Hic est frater, qui uouit. Tibi igitur, ò Christiane, qui Deo immortali aperto ore, certisq; uerbis te ipsum dicasti, atque deuouisti, hoc impositum est. Tu tu ad præstandum hoc christianum officium, præ ceteris omnibus, teneris. Si ergo fratrem tuum, Diaboli tentationibus superatum cernis, peccatoque fractum, ac uictum; tunc tuæ sunt partes ipsum redimere, ac (ut tuus Saluator ait) deperditum lucrificare. Huc illud tendit *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*. Nam uti te tunc rectè te ipsum diligis; cum te à Diaboli eximis potestate, cumque grauissimum peccati iugum à tuis ceruicibus repellis: sic tunc te proximum tuum uerè dilexisse, compertum habeas; cum ipsum à peccati seruitute liberaueris, & à Diaboli tyrannide absolueris. Si enim ab atroci Turcharum principe in dira seruitute captus seruare; omnem moueres lapidem, nihil intentatum relinqueres, quò tibi pristinam salutem, atque libertatem recipere posses. Atsi à truculentissimo dæmone peccatorum uinculis districtus, diræque seruituti addictus sis, quidnam tibi censeres faciendum, ut ijs uinculis solutus animę libertate potiare? Quod igitur tibi ipsi deperdito, ac captiuo faceres, & opus esse existimas; id ipsum & proximo tuo graui peccatorum pòdere onerato, tibi omninò est persolucendum.

Diligere ut
membrum
membrum,
ad correctio-
nem pertinet.

In proximi præcedentis Sermonis initio, triplicem posuimus modum; quo proximum, sicuti decet, amore prosequeremur. Quorum primus erat, ut quo nos ipsos amore diligimus, eo pariter proximum nostrum diligamus: aliter, ut nos sicut membrum, membrum beneuolentiā amplectamur: tertius deinceps, ut sicut nos dilexit Saluator; ita & non dissimili amore mutuò inter nos amemus. Ad secundum diligendi modum fraternam correctionem pertinere, tuac quoque demonstratum est. Primo itaque absoluto; de secundo in hoc, quem præ manibus sermonem habemus, agendum, atque tractandum est: ut scilicet membrum unum aliud ligatum

Aligatum exfoluere pro iurili curat; sic tu proximum tuum, qui eiusdem corporis membrum est, si iunctum, ac compeditum uideas, celerrimè expedire procures; neque enim impossibile, aut laboriosum negotium est. Nonne Dominum ipsum loquentem audisti? post uenditionem, inquit, potest redimi. Quid est, potest redimi? Non ita uenundatus est, quin redimi queat. Datur namque Demoni tentandi facultas, sed non cogendi: ita enim debilis est, ut neminem, nisi uolentem uincere queat. Et ut cogere non potest, ut quispiam se seipsum seruituti dedat; sic postquam eius imperio semel te supposueris, neque potest te ipsum inuitum sibi subiectum retinere. Ac quemadmodum te tua sponte eius ditioni addixisti: sic spontè, nec ulla re obstante, te ab huiusmodi ditione eximere potes, Deo tamen suffragante, qui tibi ubique locorum semper præsto esse solet. Si igitur ille redimi potest, & tibi quoque redimendi facultas seruata est: nullus ergo excusationi locus relinquitur, si fratrem aberrantem non reuoces, captiuum non redimas, infirmum non cures, & delinquentem non corrigas: cum dicat Dominus, ipsum post uenditionem redimi posse; tuumque munus hoc esse ostendat, cum addit; Qui uouerit ex fratribus suis, redimet eum.

Erat forsitan tunc temporis hoc iussum ita salutare, ut potius consilium, quàm præceptum dici oporteret: nec homines ad mortale astringebat mandatum de uendito fratre redimendo, idque carimoniale potius, quàm morale erat; unde nec ad Decalogum pertinebat. At hoc tempore christianum præceptum ab ipsius Redemptoris ore prolatum, ac datum de fratre corrigendo, cum delinquit, uerè præceptum ad mortale obligans est: idque ad Decalogi præceptum, quo proximum sicut nos ipsos diligere iubemur, spectat. Immo non solum diuinum, uerum & naturale, ac humanum est præceptum: ut scias te, si quando huic præcepto minimè satisfeceris, legi naturæ, diuinæ atque humanæ obedientiam denegasse. Quod quò exploratius, illustriusue fiat, iam mihi id est explanandum.

Inter omnes Doctores, tam ciuilibus, quàm pontificij iuris peritos, nedum inter Theologos planè, penitusque constare uideo; fraternam correctionem esse sub naturali, diuino, atque humano præcepto. In hac enim Altisiodorus est sententia; Huic accedunt D.

Thomas,

Diabolus nō potest cogere.

Præceptum de corrigendo fratre, naturale est, diuinum, atque humanum.

Theologi, Iurisperiti, ac Canonistæ præcepti de correctione, esse de necessitate assentiunt.

De cōrrectione fraterna.

Astifiod. lib.
3. tra. 25. c. 1.
D. Tho. 2. 2. q.
33. art. 2. Cor.
Ricard. 4. d.
19.
Panor. de iudicijs. cap. No-
uit. & cap. Si
peccauerit 2.
q. 1.
Innocentius
in c. Qui no-
uit.

Thomas, & Ricardus, atque adeo sententiarum omnes. Huic quo-
que sententiæ Panormitanus, & reliqui Canonistæ astipulantur:
quam item conclusionem ibidem Innocentius confirmat; quam-
uis Panormitanus secus atque res est, eius mentem acceperit.
Nam Innocentij uerba hæc sunt; Ad istam denunciationem non
credimus aliquem teneri, nisi sicut tenetur ad alia charitatis opera;
licet sit talis, ad quem ratione officij & curæ hoc pertineat. Hæc
inquam uerba non illud sibi uolunt, ut solis prælatis præcepta sit
fraterna correctio: nam si dicit alios non teneri, nisi sicut ad alia
charitatis opera; quæ sapissime in præcepto sunt, nonne omnibus
fraternam correctionem præceptam esse asserit? Sed ad singula
accedimus.

9. Ethycorū.
& 1. Polyico-
rum.
Præceptum
de fratre cor-
rigendo, est
de iure natu-
ræ.

Si homo, suapte natura, animal est ciuile & sociabile (ut millies
ostendit Aristotiles) neque solum, ut cetera animalia, quæ in hoc
tantū gregatilia sunt, quod affectiones suas illitteratis uocibus sibi
mutuō manifestant, ad societatem natus est; sed ut ratione se se in-
uicem instituunt, atque erudiant ad cognoscendum quid utile,
quidve contrarium sit; item, ut quid iustum, quidve iniustum sit,
inuicem se admoneant: nonne unusquisque homo iure naturæ
tenetur ope, consilio, & documento hominem errantem in uiam
reuocare; & delinquentem admonere, corrigere, atque adeo refor-
mare? Nonne millies est dictum, atque Pauli sententia comproba-
tum, Ecclesiam fidelium, corpus esse mysticum, fidelesque huius
corporis membra esse? Huiusmodi enim sunt uerba Apostoli; Su-
mus inuicem membra. Sicuti ergo membra eius conditionis sunt,
ut cum nullum per se sibi solum sufficiat mutuas sibi inuicem ope-
ras præstant: sic homines, qui eiusdem corporis sunt membra; cum
nemo per se sibi soli satis sit, mutuas, ut sibi inuicem operas exol-
uant, necesse est.

1. Cor. 12.
Röm. 12. B

Christianos
ad ius ligat
præceptum
correctionis.
1. Cor. 12.

Urget sanè ratio hæc cum quoscunque mortales, tum Christia-
nos in primis arctius ligat: qui cum uinculo naturali, ut ceteri ho-
mines, tum supranaturali baptismatis nodo sunt inter se coniun-
cti: membra scilicet unius corporis in Christo. In uno spiritu
omnes nos in unum corpus (inquit) baptizati sumus. Sicuti igitur
manus stomacho alimenta ministrant: stomachus item uicissim
manus alit, pedes oculos sustinent, & oculi pedes dirigunt, paupe-
res diuitibus inseruiunt, diuites uicissim pauperes alunt, sic qui
prudencia,

Dprudētia, & consilio alijs præstant, tenentur, ueluti oculi ignorātes, & errantes in ueritatis, uirtutisque semitam reuocare. Cum ergo frater tuus, cum quo simul membrum es, aberrat, declinatq; à ueritatis tramite; & quasi cæcus, uiam cœli non inuenit, tui muneris est ipsum reuocare, edocere, instituere, & ad rectam uirtutis uiam iterum ducere. Quo in genere si exemplum queras, apud Græcos scriptores in fabulis reperiās: apud eos enim habetur; Duos beneuolentia coniunctos fuisse, quorum cum alter claudus, alter uerò cæcus esset; hic claudum humeris gestabat; ille uerò cæci gressus dirigebat. Tu ergo, licet claudus & peccator sis, fratrem tuum cæcum, ac proprium errorem non agnoscentem in uia salutis dirige; ille econtrā te corripientem, & obiurgantem patienter portet. Ad quod nos Paulus ita aliquando cohortatus est; Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

Galat. 6. A

Quod uerò diuino iure tenearis fratrem delinquentem corrige, eiusque salutem omni conatu procurare, haud difficile est probare, atque demonstrare. Nonne ratione procreationis omnium communis pater est Deus? Nonne ipse est pater tuus (inquit Propheta) qui fecit, & creauit te? Nonne si pater communis est, eum oportuit singulis filiis pro ipsorum conditione prospicere? Atqui quonam pacto nobis omnibus uti pater prospexisset Deus, cum nemo nostrū sibi ipsi satis sit, nisi unicuique de proximo mandasset? Quia igitur omnibus consultum uoluit, unicuique delinquentis fratris curam demādauit, atq; imposuit. Id quod Salomonem nos laterē noluisse ipsius uerba indicant; Vnicuique Deus mandauit de proximo suo. Ex omnibus igitur humanis necessitudinibus, ea profectò mediocri non est; ut quisque delinquentem corrigat, errantem corripiat, & peccati seruum à pessimo seruitutis genere eximat, atque redimat. Hæc enim ratio non ab homine excogitata, sed ab ipso met diuino oraculo est emanata. Etenim sic aliquando Propheta argumentabatur; Nunquid non pater unus omnium nostrum? Nunquid non Deus unus creauit nos? Quare ergo despicit unusquisque nostrum fratrem suum? Quonam quæso, hæc spectant uerba? Nonne hic miram quandam & urgentem illationem animaduertis? Si Deus communis omnium nostrum pater est; si is solus nos omnes in lucem edidit; necessariò sequitur ergo, ut ipsum conditioni humanæ consuluisse fateamur; alio-

Corrigere tenemur fratres de iure diuino.

Deut. 32.

Malach. 2. B

Eccl. 17.

Ezech. 1. B

quin

De correctione fraterna.

quin minimè bonus esset pater habendus. Cumque ex omnibus rebus nihil magis sit homini necessarium quam ut quisque errantem fratrem corrigat; commisit itaque unicuique de fratre curam iussu firmatam: at si ex iussu pendet hæc cura, quid est, quod unusquisque nostrum fratrem suum despicit.

Matth. 18.
Verba Saluatoris, præceptum naturalem illustrant.

At Saluatoris præceptum apud Matthæum, quo fratrem peccantem primum inter te & ipsum, deinde coram duobus testibus corripere oportere iussit. Quid aliud est, quam iuris naturalis explicatio? Sicuti enim Sol illustrare omnia obscura solet; sic ipse Redemptoris, qui illustrissimus est Sol iustitiæ, proprium est abdita quæque referare. Vnde hoc, ut cætera præcepta, patefecit ac illustravit, formam corripiendi eam tradens, qua & pudori & famæ nostræ consultum esset, sicuti immensam illam charitatem decebat. Nonne, obsecro, uerba imperatiua; *Vade, corripe, adhibe testes, dic Ecclesiæ*; præceptum anthonomasticum sonant? Quod si nullus aptior uerba textus intelligendi modus extat, quam ex ipso uerborum contextu, nonne ipsa contextus uerba hoc uerè præceptum, non autem consilium tantum declarant esse? Meminerat Saluator se ad saluandum, quod perierat uenisse, proposuerat Pastoris parabolam, qui relictis nonaginta quibus in desertum, eam quæ perierat, quæsiturus se contulerat. Verbis efficacissimis, quanti sibi humani generis salus constitisset, exaggerauit: quibus deinde uerbis annectit; Sic non est uoluntas ante patrem ueltrum, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis: ac statim ita sequitur; Si

Connexio uerborum Christi.

autem peccauerit in te frater tuus, uade, corripe eum. &c. Quid sibi hæc uerborum connexio aliud uult, nisi illud apertè dicere: quod sicuti ad nullam rem maiorem curam ipse Saluator adhibuit, quam circa humani generis salutem; utpote qui hac potissimum ratione conceptus, natus, circumcissus, legiique denique subiectus esse uoluit; & ob id solum prædicaui tot edita sunt miracula, ab eo, ob id crucem subiit, ac tandem dire mortis genere uitam amisit: sic & tibi nihil maiori curæ esse debet, quam animarum salus; pro qua ipse Dei filius mortem subire non recusauit. Idemque est ac si aperte dicat; Voluntas patris est, ut tanta sit unicuique cura fratris sui, quanta fuit mihi. Et, Sicuti mandatum dedit mihi Pater, ut captiuum hominem redimerem, & perditum lucrificerem; sic & uobis hoc sub interminatione gehennæ demandatur, ut scilicet
a peccati

A à peccati uinculis ligatum fratrem absoluat, ac delinquentem corripatis.

Extant & in hanc rem Innocentij uerba, qui de correctione fraterna uerba faciens, ait; Quomodo nos mandatum diuinum possumus non exaudire? si mandatum diuinum uocat, præceptum igitur est. Id quod Iacobus Apostolus planè declarat, dicens; Fratres mei, si quis uestrum errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniam qui conueriti fecerit peccatorem ab errore uia suæ saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Si ergo fratrem corripere paruipendis, nonne Cain reprobatorum principem, ac caput imitaris, qui dixit; Nunquid custos fratris mei sum ego? Nonne ergo cum ipso Cain centuplum punieris? Nam si tali ac tanta pœna dignus existimatus est Cain, ut non solum profugus & uagus esset super terram, super quam & diuina maledictione affectus, percussusque fuit; uerum & ipsis tataris post mortem est adiudicatus & ascriptus: quam obrem & Ecclesie malignantium caput effectus est; quæ animaduersionis te reum constituit, cum te uerbis tum factis quoque fratris tui custodem uelle negas esse?

Sed quid mihi non cum Cain? Nam qui cæterorum salutem contemnit, is non modo Cain, sed & eo diuitem, qui sepultus est in inferno, peior est. Hic enim in medio ipsorum suppliciorum, dum actu cruciaretur in gehennæ flamma, dum lingua eius maximo flagraret incendio, fratrum salutem consulens cum Abraham precibus, quàm poterat diligentissimis id agebat, quò fratribus prodesse posset; Rogo te (inquit) ut mittas Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Vides deploratum, damnatumque hominè de fratrum salute adhuc sollicitum esse? Qui igitur fratris salutem spernit, ipsis damnatis peior est.

Si iumentum animam, quæ cum ipso corpore occidit, inuiolabili præcepto Dominus curare iussit: si bouem, aut asinum etiam illius, qui te odio prosequitur, errantem ex iussu Domini debes reducere: à fortiori asserendum est, quod quicumque uiderit proximum suum errantem, ac de uia declinantem, eò magis ipsum reducere debet, quò anima proximi, bobus, asinisque brutis animantibus, dignior est. Si occurreris (inquit Dominus) boui, aut asini

Secunda Pars.

R no inimi-

Vbi supra.
cap. Nouerit.

Iacob. 5.
Qui fratrem negligit, Cain efficitur peior.

Gen. 4. B

Qui de fratrum salute non curat, ipsis dānat, peior est.

Luc. 16.

Si ex præcepto iumenta, quæ cadunt, subleuari oportet, à fortiori hominè quoque corrigi oportere dicendum est.

Exod. 23. A

De correctione fraterna.

Dent. 22.

1. Cor. 9. D

argui id
fuerunt qd

Exod. 23. A

Correptione
leuatur quis
à grauissimo
onere.

Psal. 37. A

Matth. 7. A

fratris ob in
as non sir al
aut p qd, m
1014 q an

Correctio fra-
tris præceptū
est iuris posi-
tīui.

Decret. d. 33.
cap. Prouide-
dum. & c. Cō-
sentire; nec nō
dis. 36. cap.
Facientes.

In 24. q. 93.
cap. tam Sa-
cerdotes.

Greg. lib. 1. e-
pistola 2. epi.
37.

Rom. 14.

no inimici tui erranti, reduc eum. Nunquid Deo cura est de bo-
bus? ait Paulus. Vtique de omnibus cura est illi, at de homine sin-
gularis, ac peculiaris cura est, atque adeo peculiaris prouidentia.
Quid? præceptumne illud asseremus, quo iumenta reducere iube-
mur; atque de eo, in quo de salute proximi agitur, utrum præcep-
tum sit, necne, hæsitabimus?

Habetur in Exodo, ut qui uiderit asinum odientis se iacere sub
onere, non ei pertranseundum esse, sed simul cum inimico asinum
erigendum esse. Id quod à priscis illis Patribus præceptum habi-
tum est: atqui Christianus, fraterna correctio, utrum præceptum,
an consilium sit, ambiget? Quid asino cum homine? Quid oneri,
quò grauat asinus, cum peccato, quo premitur delinquens
homo? Onerat illud iumentum corpus, premit hoc immortalem ani-
mam, pro qua iustissimus sanguis est effusus. Hinc non solum o-
nus dicitur peccatum, sed & graue onus. Iniquitates mee (inquit
Propheta) supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue gra-
uatæ sunt super me. Hinc mortale flagitium ea ratione à ueniali
distat, qua trabs differt à festuca. Quid (inquit Saluator) uides fe-
stucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides? Præ-
cipitur ergo, ut qui uidet iumentum iacere sub onere, subleuet:
& tu fratrem peccatorum sarcina oneratum uidebis in sordibus iac-
cere; & tibi psuadebis posse te sine reatu mortalis criminis aufuge-
re, nec eum eo pondere, quod portari uix potest, leuabis, cū possis?

Tibi igitur omnino habendum est præceptum hoc de fraterna
correctione, naturale, diuinum, atque etiam humanum esse, ut
iam affirmatum est. Ius enim positium milles hoc nobis exage-
rat, atque inculcat. Porro in decretis, pluribus in locis, manifestè
omnibus præcipitur, proximum errantem reducere & peccantem cor-
ripere; & alibi adhuc expressius. Hinc Gregorius Natali Episco-
po Solomitano scribens de iustis, ac iniustis conuiujs disserens,
eum acriter reprehendit, quòd correctioni non cedat, immo eò se
excusat ac defendat, quia Apostolus ait; Qui non manducat, man-
ducantem non iudicet. Sed si (inquit) neque ego ad te, neque tu
aliquid pertineres ad me, iure tacere compellerer, ut eum non re-
prehenderem qui emendari non posset. At postquam nos, autho-
re Deo, unum sumus, si quæ nobis sunt corrigenda, tacemus, ual-
de delinquimus.

Verba

- A** Verba utique tanto Doctore digna: Duo enim, quæ annotentur, continent. Primum enim eos reprehendit, qui correctione postposita, hac se excusatione tueri, atque purgare uolunt, idque ualere existimant. Quid mihi cum illo? Ad me non pertinet: quæ meum est cumulatè præstitero, cum mea negotia optimè gesserō; nunquid custos fratris mei sum ego? Vnusquisque suum onus portabit. Has ineptias, atque adeò stultissimas rationes rejicit Gregorius ille summus pontifex; Si neque ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me, iure tacere compellerer: quasi apertè dicat; Quoniam uerò & ego ad te, & tu ad me pertines, haud secus, ac membrum ad membrum pertinet, ac ut frater ad fratrem attinet, ideo tacere non licet. Affirmat deinde idem Pontifex, quàm gra-
B uiter delinquat, qui fratrem peccantem, cum potest, non corripit. Si ea (inquit) quæ nobis arguenda sunt, tacemus, ualde delinquimus; ne credat quis excusari se cum tacet, quasi qui ea, quæ fratris sui sunt, curare non teneatur, sibi quæ soli, & non proximo uiuendum sit.

Verborum
Gregorij ex-
plicatio.

Isti quidem non modò delinquant, sed etiam ualde delinquant: mortifero enim crimine se ipsos enecant tacendo. Nam quidnam grauius, quàm Christum abnegare? Et Petrus quidem ea tantum ratione, quòd Christum, negarat, dignus morte iudicatus est; quare in se reuersus, fleuit amare. At qui fratrem peccantem non arguit, nec correptione emendare curat, Christum negare dicitur.

Qui fratrem
non corripit,
Christum ab-
negat.
Matth. 26. G

- Extant Gregorij uerba id apertè asserentis; Video (inquit) alios, quibus per locum magisterij exhortandi sunt, officia arguendi quæ commissa, qui uident aliquid illicitum admitti, & tamen dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi uidet lupum uenientem, & fugit? fugit, quia tacuit: tacuit, quia neglecta æterna gratia, temporalem gloriam plus amauit. Et paucis interiectis uerbis, ait; Quisquis igitur talis est, si hæc districtè iudicantur, etsi persecutio publica defuit, tamen tacendo Christum negauit. Hæc ille. Christum igitur Redemptorem tuum, benefactorem tuum, patrem ac Saluatorem tuum te abnegasse còpertum habeas, cum fratri peccanti correctionē negas, ac si tunc te ad Christum nò pertinere fateare, de quæ eius corpore non esse credas.

Greg. lib. 29.
Mor. cap. 4.

Qui erga proximum charitate caret, mortali reatu teneri palàm

R 2 est.

De correptione fraterna.

Si non corri-
pis, extra cha-
ritatem es.

Rom. i.
Glosa.

Leuiti. 20.
Qui non cor-
rigit, peccato
consentit, &
dignus est
morte.

1 Ioan. 3.

Fratrem cor-
rigere sum-
ma misericor-
dia est.

est. At quomodo charitatem habere dicendus est, qui à grauissi-
mo malo fratrem liberare negligit? cum uero omnium malorum
grauissimum peccatum sit, qui fratrem à peccato eripere corrigen-
do omittit, reatum utique mortiferum incurrit, nam & contra cha-
ritatem facit.

Hoc idem ostendit Paulus Apostolus ad Romanos scribens; Di-
gni (inquit) sunt morte non solum qui faciunt, sed qui consentiunt
facientibus. Hæc itaque uerba exponens Glosa, ait, Consentire,
est tacere, cum possis arguere. Nec dissimili modo exponit Glosa
illud Leuitici; Succidam omnes, qui consenserunt ei, ut fornicar-
etur. Consentientes (inquit Glosa) qui possunt accusare, argue-
re, uel monere, & non faciunt, non effugiunt iudicium. Si igitur
taces, nec delinquentem corripis cum possis, iisdem criminibus
assentiris, si assentiris, dignus es morte: at qui morte dignus
in sacris scripturis dicitur, nisi qui mortali crimine Deum offendit?
Mortaliter ergo te peccare scias, & te ipsa diuina gratia exutum
esse, cum fratrem deuium, correptione non reducis, ac peccantem
non corrigis.

Corporales eleemosynæ necessitatis tempore, usque adeo sub
præcepto cadunt, ut charitati repugnare uideatur, qui eas neget.
Ita enim & Ioannes Apostolus in Canonica dicit; Qui habuerit sub-
stantiam huius mundi, & uiderit fratrem suum necesse habere, &
clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?
Qui igitur fratri in necessitate constituto non providet, sine chari-
tate est. Sed qui fieri potest, ut quis extra charitatem sed, sine mor-
tali crimine? Nam sicuti lux & tenebræ pugnant ex diametro, si-
bi quæque inuicem succedunt; & ut simul esse nequeunt, sed altero eie-
cto, alterum ut succedat, necesse est: sic charitas & mortalis reatus,
ita sibi inuicem aduersantur, ut nullo modo se compatiantur; alte-
roque excluso; eodem temporis momento alterum admitti neces-
se est. Si igitur eleemosynam indigenti, ac in necessitate constitu-
to, neges, cum extra charitatem sis, mortifero peccato teneris. At
nonne spirituales eleemosynæ ipsius corporalibus digniores sunt?
nempe; quemadmodum enim spiritus carne est nobilior, ita & spi-
rituales eleemosynæ, corporales antecellunt; magisque ad has,
quàm ad illas tenetur quilibet Christianus. Si igitur mortaliter
delinquit, qui illas à fortiori mortaliter peccare dicendus est, qui
istas

A istas necessitatis tempore negat. Nam & inter spirituales misérias, omnium maxima est peccatum: hoc enim miserrimos nos efficit; iuxta illud Sapiētis dictum; Miseros facit populos peccatum. Summa igitur misericordia est, hominem a peccato correptione libera- re, quam qui negat, summè immanis est, ac ipsis feris inhumanior. Sed quanam erit in nostrè damnationis iudicio obiecta causa, nisi operum misericordiæ omissio? Ite maledicti (dicet tunc iustif- simus Iudex) in ignem æternum, quia esuriui & non dedistis mihi manducare &c. At si illi, qui temporalia indigentibus negant; ob id tantum quia negant, æternò igne mulcabitur; quid de illis, qui spiritualia conferre, communicareque renuunt, dicendum est? certè & ipsi æterni supplicij penas dabunt; id quod nemini, nisi ijs

Prouer. I. d.

Math. 25.

B contingit, qui mortali delicto sunt obnoxij.

1. Ioan. 3.

Qui proxi-
mum nō cor-
rigit, homici-
da est.Dist. 86. cap.
pascet.

De homicida dixit aliquando Ioannes Apostolus, cum uitam æternam in se manentem non habere. At immanis Christianus, qui indigenti corporeum cibum negat, homicida ab Ambrosio appel- latur. Pasce (inquit) fame morientem: si non pauidisti, occidisti. Porro si corporalia indigenti negans, corporis occisor est: nonne qui animæ uitæ necessaria non tribuit, immanior erit homicida, cū animam ipsam læthali uulnere afficiat, atque uitæ gratiæ, ac gloriæ priuat? nempè, sicuti enim sine corporeo alimento uiuere corpus non potest; ita sine spirituali uictu, anima ipsa uiuere minimè po- test; Pasce igitur spirituali cibo fame spirituali morientem; alio- quin si non pauidisti, occidisti. Si occidisti, homicida es: si homici- da, uitam æternam (iuxta Apostoli uerba) in te manentem non ha- bes, ab ipsa te exclusum persuasum habeas; à qua qui excluditur, sciat se eterno supplicio addictum esse. Hoc uerò supplicio nul- lus, nisi læthali crimine percussus unquam damnatur. Mortife- rum igitur uulnus, ac læthale peccatum est, fratrem errantem non corrigere.

Simile.

Qui non cor-
rigit, reus est
mortis.

Ceterum si quispiam hominem iam morti uicinum liberare & eripere, ac etiam uitæ restituere potest; idque præstare negligat, nonne illius mortis se reum constituit? Cum ergo spiritualis mors, corporali sit peior; maiori reatu tenebitur, qui, cum potest homi- nem ab hac morte eripere, contemnit, nobiliori siquidem uitæ cū spoliatur; cum nobilior, digniorque sit gratiæ & gloriæ uitæ, quàm uitæ naturæ. Si igitur fratrem tuum aut mortuum, aut mox mori-
tuum

De correctionē fraternā.

Dist. 83.

turum æternę uitę potes reddere, nec reddis, nonne tanti criminis, D
ac mortis reus efficeris? Verba item sunt Simaci, & in Decretis
habentur. Mortem languentibus probatur infligere, qui hanc,
cum possit, non excludit. Si ergo potes, neque excludis, mortem
infligis. Mortaliter igitur delinquis, & æternę mortis te reum
constituís, si cum possis, correptione iam moriturum eripere, id
efficere aspernaris.

Ioan. 4.
Aug. tom. 9.
in expositio-
ne epistolę.
Ioan. 8. tit. 7.

Extant & Augustini uerba in expositione epistolę beati Ioan-
nis: illa itaque uerba Apostoli exponens, si sic Deus dilexit nos, &
nos debemus alterutrum diligere, ait; Non putes tunc te amare ser-
uum tuum, quando eum non cedis: aut tunc amare filium tuum,
quando ei non das disciplinam: aut tunc te amare uicinum tuum,
quando eum non corripis: non est ista charitas, sed langor. Ferueat E
charitas ad corripiendum, ad emendandum: si sunt boni, mores de-
lectent: si sunt mali, emendentur, & corrigantur. Noli in homine
amare errorem, sed hominem: hominem enim Deus fecit, errorem
uerò ipse homo. Ama quod fecit Deus, quod uerò homo fecit,
oderis: cum illud amas, illud tollis; cum illud diligis, illud emedas.
sed & si sauis aliquando propter correptionem dilectionis, propte-
reā de columba demonstrata est charitas, quę uenit propter Do-
minum. Hęc ille. Si ergo non est charitas cum parcis, & effuerit
charitas cum corripis: tunc igitur extra charitatem es, cum a corri-
gendo abstines, tunc non diligis, cum non corripis. Et qui non
diligit (inquit Ioannes) manent in morte. Tunc etenim fratrem
diligis, cum in eo, id quod ei uehementer officit, odisti. At quid F
magis obest homini, quàm delictum? quid animę est perniciosius
ipso peccato? Tunc ergo te proximum sicut te ipsum diligere cer-
tò scias, cum in illo peccatum detestaris: & charitatis correptione
eum arguis, quò resipiscat, & Deo uiuat.

Matth. 5.
Qui conui-
ciantem non
corripit, pe-
ior est tacen-
do, quàm ille
conuiciando.
Augustinus
tom. 10. de
uerb. Domi-

Ad hæc, poteritne quisquam proximum iniuria afficere, quin
peccato lathali animam inficiat? Verba utique quę sequuntur,
sunt ipsius Redemptoris; Qui dixerit fratri suo Racha, reus erit
gehennę ignis. Gehennę autem ignis reus is solus efficitur, qui
mortali peccato offendit; Et nihilominus, qui conuiciatorem non
corripit, illo detestabilior euadit. Neque ego hoc meo marte affir-
mo: idem enim ijs uerbis affirmat Augustinus; Si neglexeris conui-
ciatorem corripere, peior es. Ille iniuriam fecit, & iniuriam facien-
do

Ado graui se ipsum uulnere affecit. Tu uulnus fratris tui contemnis? tu eum uides perire & negligis? Peior es tacendo, quam ille conuiciando. Haftenus ille. Quis igitur excusari poterit à mortali, dum fratrem delinquentem non corripit, quando tacendo ipso conuiciatore fit peior?

Dilige ergo proximum tuum sicut te ipsum. Et sicuti, si sapias, cum delinquis, corripere amas; sic quoque correptionem proximo tuo delinquenti persolue: praesertim cum & tibi & proximo hoc officio consulas: animam enim tuam ab aeterna morte eripis, & redimis, in quam nisi corripas, incidas; & eius animam ab ipsa gehenna auellis, à qua te corrigente emeris. Recordare, ut in Heli animaduenerit Dominus, quòd filios peccantes non corripuisset; **B** Quia enim (inquit Gregorius) falsa pietate superatus, ferire Heli filios delinquentes noluit: apud districtum iudicium semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Hinc ei uoce diuina dicitur; Honorasti filios tuos magis quam me. Hec ille. Ex quibus aperte colligis, quod qui correctionem fratri delinquenti denegat, magis creaturam honorat, quam Creatorem: id quod grauissimum est, & mortiferum, & quasi ariolandi peccatum.

Memineris insuper, dominicae increpationis apud Ezechielē; Quod fractum est, non alligasti; quod abiectum fuerat, non reduxisti. Abiectum reducitur (inquit Gregorius) cum quisquam in culpa lapsus ad statum iustitiae ex pastoralis sollicitudine uigore reuocatur. Fracturam uerò ligamen astringit, cum culpam disciplina deprimit, ne plaga usque ad interitum defluat, si hanc districtiōis seueritas non coarctat, sed sepe deterius frangitur, cum fractura incaute colligitur, ita ut grauius cissuram sentiat, si hanc immoderatus ligamenta constringant. Hæc ille. Ut igitur abiectum reducas in culpa lapsum ad statum iustitiae, correptione, atque increpatione reuocare cura: ut quod fractum est, alliges, culpam deprime disciplina; alioquin increpationem dominicam non effugies.

Increpationem autem dominicam quis declinet, si ea committat quæ optimo iure essent abscindenda, atque refecanda? sed tamen qui delinquentem non corrigit, haud secus est; ac si ea, quæ refecanda essent, perpetraret. Sic enim ad Eusebium Archiepiscopū Thessalonicensem scribit in quadam epistola Gregorius Papa. Proinde

ni Ser. 16. super 18. cap. Matih.

Qui proximum non corripit, magis creaturam, quam Creatorem honorat. 1. Reg. 2. Greg. pastoral. 2. parte cap. 6. circa finem. Ibidem.

Ezech. 34. Præceptum Domini de re ducendo abiectam ad correctionem pertinet. Vbi supra.

Qui non corripit, refecanda committit. 1. lib. 7. epist. 4. epist. 6.

inde (inquit) iterum fraterna charitate commoneo, ut summa hoc **D**
 uigilantia perscrutari, & summo, quæ scripsimus seruare studio de
 beatis, nec rectam fidem, quam geritis, aliorum dubiam consortio
 faciatis. Nam qui non corrigit, refecanda committit. Hæc ille. Qui
 bus uerbis eum qui correctionem dissimulat, & dubiam fidem
 suam facere; & eadem, quæ refecare debet, committere affirmat.

Sed & illud ualde timendum est; quod lege communi decretum
 est; Agentes & consentientes, pari poena esse puniendos; eo quæ
 Quinon cor-
 ripit delin-
 quentem, de-
 licti particeps
 efficitur.
 Gregorius,
 lib. 9. epist.
 epist. 64.
 Luc. 15. A.
 Proximum
 perdit, qui de
 linquentem
 non corripit.
 Ibidem. B.
 Ibidem. C.
 supplicio socios plectendos, quo ipsemet criminis author. At qui
 scelestum, & criminofum non corripit, delicti se se conscium &
 participem constituit. Id quod idem summus Pontifex ad Bruni-
 childam Gallorum Reginam scribens, aperte dicit; Qui posteaquã
 multis uerbis ad delinquentium correctionem cohortatus est, ad-
 dit; Neque enim sunt dissimulanda, quæ dicimus, quia qui emen-
 dare potest, & negligit, participem se proculdubio delicti con-
 stituit.

Quanti sit animam amittere, ex Saluatoris parabola planè con-
 stat; qui deperditam ouem tam anxie quæsiuit, ut nonagintano-
 uem in deserto relictarum ferè oblitus, ad hanc inueniendam per
 deuia tragabatur. Et ex dragma perditâ, pro qua reperienda lucer-
 nam accendit, domum subuertit, & diligenter quæsiuit. Necnon ex
 parabola deperditæ, ac inuenti filij, cui pater extensis brachijs iuit
 obuiam: amplexibus suscepit, inque eius collum cecidit, deoscu-
 latur, anulum digito imponit; ac tandem præ gaudio uitulum
 saginatum iubet occidi, gaudere, & epulari; quia qui mortuus fue-
 rat, reuixerat: perierat, & inuentus fuerat. Ex his, alijsque quam-
 plurimis Euangelij locis palàm fit, quàm grauis sit iactura, cum in
 anima cuiuspiam fidelis fit naufragium: quantoque supplicio di-
 gnus habetur, qui huius naufragij causa exitit. Nam qui causam
 damni dat, damnum dedisse uidetur. At qui proximum delinquen-
 tem non corripit, illum perdit, illiusque exitij causa est. Huic opi-
 nioni, qui minus assentitur; Chrysostomi uerba perpendat; dum
 uerba illa psalmi exponit; Patientia pauperum non peribit in fi-
 nem. Videtis (inquit) quæ est tolerantia, quàm potens ut toleret
 homo fratrem inquietum, superbum, iracundum, bilinguem, de-
 tractorem, subdolum, pigrum, iniuriolum, murmurabundum, si-
 bi placentem, cupidum, inordinate ambulantiem, ista patientia cum
 admoni-

A admonitione increpat, non peribit in æternum. Sic tolerandi sunt isti, ut tamen non taceatur huiusmodi hominibus: nam si tacuerimus, alios perdimus. Hęc ille. Quibus uerbis apertè tibi dicitur, ut fratribus delinquentibus non taceas; alioquin ipsos si nō corripis, te eos perdere, eorumq; grauissimæ iacturæ causam esse; quod quanti sit, ex antedictis existimato.

Erat utique in illa ueteri lege unicuique permissum, ut par pari iniuriæ referri posset. Sic enim talionis lex præcipiebat, Oculum pro oculo, dentem pro dente. Et apud Iob etiam dictum est; Pelle pro pelle, & cuncta, quæ habet homo dabit pro anima sua. Idque, quoniam imperfectionis non nihil haberet lex illa. At lex Euāgelica, quæ perfecta est, & usquequaque absolutissima, expressè iu-

Exod. 21. C
Iob. 1. B

B bet nulli malum pro malo reddendum esse: nec maledictum (ut ait Petrus Apostolus) pro maledicto; immo econtrā bonum pro malo reddi iubet. Neque enim fas fuit Apostolo dicere; Nulli malum pro malo reddentes, nec maledictum pro maledicto, sed protinus addidit: sed econtrā benedicentes, quia in hoc uocati estis. Cuius præcepti nobis in se ipso normam tradidit Paulus ad Corinthios, dicens; Maledicimur, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramus. Qui ergo iniurias par pari refert, se potius ad ueterem illam legem, quam ad Euangelium pertinere sciat: cum non deceat uirum Euangelicum absque peccati labe, & impunè malum pro malo reddere. At qui

1. Petri. 3. B
Malum pro malo nō reddendum.

C Augustinum legit contra Donatistas, & Rogatianos, audiet eum decernentem; quod qui correptionem delinquenti dissimulat, malum pro malo reddit. Id quod duabus illis ueritatis columnis, Petro & Paulo è regione aduersatur. Istos atroces inimicos nostros (inquit) pacem & quietem nostram uariis uiolentiæ, & insidiarum generibus grauiter infestantes, si sic contemneremus, & toleraremus, ut nihil omninò, quod ad eos terrendos, ac corrigendos ualere posset, excogitaretur & ageretur à nobis; uerè malum pro malo redderemus. Hactenus ille. Quid hic dissimulatores dicent? quid irridentes? quid correctionem, & salutem proximi negligentes? nonne malum pro malo reddunt? nonne contra Apostoli Petri præceptū, & Coapostoli Pauli exemplū tacent? nonne utriq; Apostolo repugnant? Quid eis ergo est expectandū, nisi quod præceptorum contemptoribus cōminatus est Dominus?

Qui non corrigit, malum pro malo reddit.
Aug. tom. 2. epist. 48.

Secunda pars.

S

Si

De correctione fraternâ.

Simile.

Qui corripit,
licet aduersa-
rius, quàm
maximus ui-
deatur, tamen
utilissimus
omnino est.

Non solum
perpetrantes
crimina, sed
& desides cor-
rigendi sunt.

Tom. 2. ad
Vincet. epist.
48.

Simile.

Crudelis, qui
non corripit.

Si inimicum tuum grauissimis febribus phreneticum factum in præceptis uideres currere, nonne tunc malum pro malo redderes, si eum ita currere permittas, quàm si corripiendum, ligandumque cures? Licet enim tunc ei molestissimus, maximusque aduersarius uideri possis: utilissimus tamen, ac maximè misericors esses; & salutem partem, & à periculo uindicata, eò tibi maiores gratias referret, quò minus sibi te pepercisse nouerit. O quàm multos iam peccantes habet Ecclesia, non solum pristinam suam damnantes uitam, ac errorem detestantes; uerùm & ceteros alios commonentes, exhortantes, & ad uiam salutis reducentes; & in Dei Ecclesia uberrimos fructus producentes: qui tamen ad hanc optimam ualeitudinē peruenire non possent, nisi correctionum uinculis, quæ tunc ipsis displicebant, tanquam phrenetici ligati producerentur. Quid deinde de iis dicendum, qui licet grauissima crimina, ac horrenda facinora non admittant: desidia tamen quadam diffluunt, & consumuntur, ocio torpent, & in quo proximo non mediocriter prodesse possent; id præstare negligunt. Nonne qui istis correctionem negant, lætargico quodam somno immerguntur: qui uerò e contra tales corripunt, ut à tam pernicioso somno euigilent, salutem prospiciunt? Quàm multi (inquit Augustinus) nunc nobiscum gaudentes, pristinum pondus perniciosi sui operis accusant, & fatentur nos sibi molestos debuisse, ne tanquam mortifero somno, ita morbo ueternoso consuetudinis interirent.

Vidistis unquam medicum præcipientem, ut infirmo lætargico somno detento, cuius rei gratia morbus indies ingrauescit, molestissimus, nec ipsum ullo modo dormire permittamus? Vidistis & infirmum huiusmodi somno laborantem, seruis, ancillis, filiis, atque filiabus, etiam uxori præcipere, ut uirgis, manibus, unguibus, ac quouis alio licet molesto modo se uexent, agitent, & infestent; quò minus dormire ualeat, immo sepe, ac sapius præmium promittere, & pretium ijs soluere, qui sibi molesti sunt, ac curam habent, ne somno detineatur? Si igitur uides fratrem simili morbo spiritualiter affectum, ocio torpentem, uacantem, ac desidia diffluentem, & ob id in uarios animæ morbos incidentem, nonne crudelis, atque efferus es, si à tam pestifero somno non expergefascis, ac uirga correctionis, baculoque increpationis non excitas? Nonne somno expergefascis, animæ sanitate adepta, tibi gratias agere

Agere tenebitur, eo quòd ei molestiam attuleris, & à somno peccati excitaueris? Cum igitur fratres tuos cessantes, inertes, socordes, ac segnes in uia Dei conspexeris, tuum est (si modo Euangelicus uir esse decreueris) inertiam, ac ignauiam expellere, atque cum Paulo excitare, dicente; I fratres, hora est iā nos de somno surgere: nox præcessit, dies aut appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarū, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus. Iam nox legis ueteris transijt, iam non sumus tenebrę, sed lux in Domino, ut filij ergo lucis ambulemus.

Rom. 13.

Ephes. 5. B

Nemo excusatur à correctionis præcepto.

Corruptio quæ actus iustitię est, solū Principum & Magistratū est.

1. Petri. 2.

B Nemo igitur mihi dicat ea, quæ proximi sunt, ad se non pertinere: nemo, inquam, addat; Satis est si domui meæ prospexero, si quæ familię meę sunt, rectè gesserō: omnes enim ad hoc salutiferum remedium præstandum tenentur: nemo est, qui ab hoc præcepto eximatur: immo omnes in uniuersum quoscunque peccatores corripere tenentur. Non est nobis sermo hoc tempore de corruptione, quæ est actus iustitię, quæ usque ad condemnationem & uindictam procedit. Hæc enim tantum Principibus, ac Prælatiis, qui autoritate publica funguntur, incumbit. Porro isti soli, ait Petrus, à Deo missi sunt ad uindictam malorum, & laudem bonorum. De ea nunc agimus, quæ est charitatis actus, cuius finis potissimum est proximi correctio. Hæc, ut iam dictum est, ad charitatem pertinet. At præceptum illud, quod præ manibus habemus; Diliges proximum tuum sicut te ipsum, omnes mortales in uniuersum attingit, & stringit naturæ lege. Cum ergo correctio, charitatis opus sit, nemo uidetur omnino exclusus, & omne mortales amplectitur: omnes, inquam, non tantum Christiani, sed etiam quasuis gentes qualicunque lege uiuant.

C Nam si ab elemosynis corporalibus nemo excipitur, sed omnes in uniuersum naturæ lege astringuntur; nonne arctiori uinculo ad spirituales elemosynas tenebuntur omnes? Maior ergo ad correctionem erit obligatio, quàm ad alendum fame morientem. Maior, inquam, ex genere obiecti, licet minor necessitatis ratione, at peccati enormitas, & penes obiectum, & penes circumstantias æstimari potest; quarum potissima est necessitas proximi: Si igitur obiectum attendas, correctio quamlibet corporalem elemosynam excedit: plus est enim animam in æternum uicturam pabulo uerbi reficere, quàm uentrem carnis moriturę terreno pane satu-

Maior est ad corrigendum peccatum, quàm ad alendum fame morientem obligatio.

S. Tho. 1. 2. q. 73.

De correctione fraternâ.

chrysoſt. ſu.
per epiſt. ad
Corinth.
hom. 3.

rare. Hinc Chryſoſtomus. Eſſi immenſas pecunias (inquit) pauperibus eroges; plus tamen effeceris ſi unam conuerteris animam. Hoc tamen intellige, quando peccatum ignorantia potius, quàm paſſione fit, aut malitia; tunc enim quia reſpicere non poſteſt peccator, niſi inſtruatur, maioris neceſſitatis eſt correctio, quàm ſi fame morientem paſcas. Cum autem peccatum, aut malitia, aut paſſione fit, non eſt, ut plurimum, tam neceſſaria correctio, quàm eleemoſyna, quæ grauem, aut extremam patienti neceſſitatem deferatur. Tunc enim peccator, ſolo diuino adminiculo, conuerſi poſteſt; at corporalem uitam ſine fratris auxilio conſeruare nequit, atque tueri. Quando igitur correptio ſimpliciter eſt neceſſaria, tunc illius omiſſio grauior eſt, quàm ſi eleemoſyna corporalis, etiam in extrema neceſſitate omittatur. Nam ſi hæreticus, peruerſis dogmatibus, Chriſtianos inſiceret; & tu aut ſolus, aut commodius, huic hæreticæ prauitati obſiſtere poſſes, fratresque eruere; grauius quidem delinqueres non corripiendo, quàm ſi hominem fame perire ſuſtineres, atque permitteres; eadem enim eſt neceſſitas, detrimentum uerò maius proculdubio uidetur.

Ioan. 3. Cano
nic. B.
Licet aliqui
à Deo ſolo
corrigantur,
non tamen
tu à corripie
do eximeris.
1. Cor. 3. B.
23. q. 4. cap.
Sicuti.

Omnes igitur ad correctionem tenemur, cum Omnes (ut ait Apoſtolus) cooperatores ueritatis ſimus: omnes proximum ad gratiam, quam Deus infundit, diſponere ualemus. Id quod Apoſtolus ad Corinthios ſcribens ſignificare uoluit; Ego (inquit) plantavi, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit. Licet igitur quidam à Deo ſolo corrigantur, ut Petrus, non tamen noſtra correctio negligenda eſt; quia tunc (ait Auguſtinus) ex correctione homo proficit, cum Deus miſeretur, & adiuuat. Et ſicuti omnes tenemur proximum delinquentem corripere, ſic quoſcunque homines, cuiusuis legis & ſectæ ſint, corrigere tenemur: ut & Chriſtianus infidelem, & infidelis Chriſtianum corripere præcipiatur: Sicuti enim uirtus uiſiua ad omnes colores, extenditur; ſic charitas ad omnes in uniuerſum homines dilatatur: & cum correctionis præceptum charitatis ſit, ad oēs extendi dicendū eſt. Tenentur uique ad hoc ſalutare præceptum omnes, ut dictum eſt. At qui animabus præſunt; quibusque animarum cura commiſſa eſt, arctiori uinculo ad hoc exequendum aſtringuntur, quàm quiſquam priuatus. Ac non ſolum hi iulitæ præcepto uincuntur, id quod eorum peculiare eſt; uerumetiam & charitatis præcepto.

Acepto. Nam quotiescunque in diuinis litteris de hoc præcepto mentio fit, serè semper prælatos designare uidetur: Prælati equidem, præterquam quod sunt iustitiæ custodes, etiam ueluti exemplaria sunt populo: qui non solum uerbo, sed & exemplo proximum docere tenentur; & ad singula præcepta obseruanda arctius, quam ceteri homines obligantur. Præterea & proprio officio curare debent, ut cives meliores euadant: ex quo fit, ut arctius ad correctionem obstringantur: Nam correctionis est, ut homines efficiantur probi. Tenetur etiam prælatus magis sibi subditos filios diligere, quam priuati homines alios fratres; quare factum est, ut Christus Petro gregem non prius commiserit, quam ipsum ter interrogarit, an se præter ceteros diligeret. Maiori ergo uinculo ad hoc charitatis præceptum seruandum tenetur prælatus, quam quiuis homo priuatus. Iam uero si in eleemosynis corporalibus potius filijs & domesticis, quam extraneis tenemur; nonne prælatus, qui spiritualis pater est, spirituales eleemosynas, quorum in numero scripta est correctio, filijs impendere tenetur magis, quam priuatus homo ceteris fratribus?

D. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 3. ex August. de ciuitate Dei cap. 9. Prælati magis, quam priuati homines tenentur ad correptionem.

Tenentur etiam Episcopi plebem, paterfamilias domum, uir uxorem, prætor prouinciam, & Rex regnum correctione fraterna corripere. Tenentur & subditi prælatos magis, quam alios fratres corripere; non enim coercendo, sed cum charitate & dilectione admonendo: accuratius enim unusquisque tenetur communi, quam priuato malo occurrere; & prælatorum crimina in communem perniciem uergunt. Cum igitur prælati magis correctione indigeant, quam priuati homines; cum illis in spiritualibus magis, quam parentibus carnalibus in temporalibus teneamur; cum rarissimi sint, qui prælatos corripere audiant: unde & sepe hoc necessario remedio priuantur, & lapsu grauiore ruunt, alijsque labendi ansam præbent: ideo maiore diligentia & dilectione corripiendi sunt.

Qui ad correptionem in uniuersum tenentur.

Subditi tenentur ad correptionem prælatorum.

Maiore inquam, diligentia corripiendi sunt prælati, quia in eorum correctione plures sunt circumstantiæ obseruandæ, quam aliorum hominum. Habenda enim primum est pudoris & famæ eorum summa ratio, ut scilicet occultissimè de occultis delictis corripiantur. Sententia enim Cham filij Noe (ut Anacletus ait) damnabuntur; qui suorum Doctorum uel Præpositorum culpam produunt,

Quanta diligentia adhibenda in corripiendis prælatis. 2. q. 7. cap. Sententia.

De correctione fraterna.

Gen. 9. D

2. Reg. 6. B

Dion. in epistola ad Demophylum. Peccatores ratione peccati non excluduntur ab hoc precepto correctionis.

Peccatū corripientis correctionem extenuat.

Tres conditiones ad correctionem, qui bus existētibus nullus eximitur a correctione.

Eccle. 11.

produnt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed irridenda dedit, & commostravit. Non quilibet de plebe praelatum corripere audeat, sed is solus, qui sit & spectata uirtutis, & prudentię. Ob id nanque Oza percussus à Domino fuit, quia cum indignus esset, arcam tamen Domini tangere ausus est. Maxima etiam hoc ipsum cum reuerentia exequendum est, ut nolit increpare, sed cum modestia admoneri. Hinc Dionysius Demophylum reprehendit eo quod sacerdotem irreuerenter correxerat.

Omnes igitur correctionis precepto tenentur; omnes, debitis circumstantiis obseruatis, corrigendi sunt. Nec quisquam excusari potest, quod peccator sit; nam & qui in peccato est, corripere potest. Neque enim peccatores, propter peccata, ab obseruantia preceptorum charitatis excluduntur; alioquin commodum ab ipso peccato reportarent. Ad hoc cum ex necessitate, & natura correctionis tantum sit docere & persuadere ueritatem; id quod quilibet, nisi auiens sit prestare potest, cum peccatum hominem ratione usu non expoliet, non poterit non aptus esse ad hoc munus obeundum homo peccator.

Extenuat utique, ac minus efficacem reddit correctionem corripientis peccatum: potius enim indiget ipse correctione; quam alios corrigere; praesertim si grauiori aliquo crimine coinquinatus est, quam is qui corripitur: ut puta si publicus & infamis peccator alios corripiat: prius enim is se ipsum corrigere debet, deinde alios. At si hoc bono zelo adductus peragendum suscipit, fieri potest, ut interdum fructuosum sit. Nemo igitur hoc salutare preceptum ludibrio habere audeat, cum nulli proorsus hominum iustae excusationis esse possit, si secus se gesserit: & eò magis cum de emendatione proximi optime speratur. Tres itaque requiruntur circumstantiae, ut obligetur quis ad proximi correctionem. Cognitio scilicet peccati, spes emendationis, & oportunitas.

Primum igitur te scire oportet proximum tuum, aut in lethali crimine, aut in periculo perpetrandi existere; sic enim te Sapiens hortatur; Priusquam interroges, ne uituperes quenquam. Secundo habenda est emendationis spes: ubi enim nulla est emendationis spes, uana est correptio; & nullus est, qui ad opus uanum tentetur; amoto enim fine, & ea quae ad finem spectant, amouere oportet. Cum itaque correctionis finis sit fratris resipiscencia, & anima

rum

Arum salus, qui de hac nullam spem habet, frustra correptione utitur: sic enim Paulus Apostolus Corinthios admonerat. Debet (inquit) qui arat, in spe arare, & qui triturat, triturare in spe fructus percipiendi. Hinc & in Prouerbijs ait Sapiens; Noli corripere derisorem, ne oderit te. Tertio tandem loco opportunitas aucupanda est ubique: opportunitatem dixi, primo ex parte personæ, ut nullus sit, qui maiori possit dexteritate corripere: possit, inquā, de potētia (ut aiunt) proxima, licet nanque alij ad sint, qui hoc officium meliore studio præstare possint; ut puta Prælati, aut Doctores alij: quia tamen eos in curiosos esse cerno, tunc meum est delinquentem corripere. Nam si uideam hominem, qui parentes, & amicos, diuites habeat, graui necessitate laborantē, nec quicquam opis ab ipsis accipientem, nonne debeo hominem illum, quoad possum, ea miseria & calamitate leuare? Adhibenda est enim temporis opportunitas, ut ne tunc illum corripas, cum ira feruet, & flagrat; nam qui hominem recenti iniuria affectum, iracundia feruentem & feruentem admonere uoluerit, perinde erit, ac si ardenti igni ligna addat. Prædictis existentibus tribus conditionibus, nemo est, qui ab hoc christiano officio possit excusari, cum nemo ab eo excipiat.

1. Cor. 9.

Prou. 9. B
Opportunitas in corripiendo est aucupanda.

Simile.

Simile.

Nonnulli perperā se à correptione excusant.

Chryso. tom. 2. in 1. ca. Matth. hom. 60.

Simile.

Non semel ac iterum, sed sepius correctioni insistentia.

Non ignoro quosdam ex secunda conditione ansam eam capere, ut fratrem delinquentem corripere negligant. Excusant enim plerique ignauiam suam, eo quod rara & exigua sit emendationis spes; cum tamen innumeros e contra, resipiscences, & emendatos accipiamus, & sentiamus, de quibus perexigua, aut potius nulla erat fortasse spes. Semel atq; iterum (inquiunt) admonui, & ut emendarem operam dedi; uideo me nihil profecisse, quorsum diutius latere lauem. In huiusmodi homines ita ineptientes hoc pacto exclamando inuehitur Chrysostomus. O rem (inquit) miram; ita semel, aut ad summum iterum? illud sæpius, atque sæpius tibi significauit; & si per totam tuam id uitam fecisses, non oportuisset te labore uictum defecisse. Hæc ille.

Vides mercatorem semel iterum, atque tertio ad Indos esse profectum, quod auro, argento, & alijs perituris diuitijs se oneret, ac eum naui fracta sæpe omnia, quæ habebat, amisisse; nec ob id tamen iterum, atque iterum id ipsum tentare, atque aggredi desinuisse. Quique cum omni re propria amissa & perdita, nihil ei reli-

quum

De correctione fraterna.

quum factum sit, ære se alieno obruit, ab alijs mutuū accipit; idque aliquando non sine scenore, quo tandem temporalibus diuitijs locupletetur. Quid? nonne maioris sunt spirituales, quàm corporales diuitiæ? non pluris sunt faciendæ cœlestia, quàm terrena? anima, quàm corpus? Vt ergo domum tuam terrenam auro & argento expleas, non dicis; Toties iter aggressus sum; & semper iactata naui, omnia amisi, nolo frustrâ id amplius experiri: sed si alias (inquis) nihil profeci, nunc saltem proficiam: neque enim semper idem uentus spirat, neque idem semper tempus, aut eadem semper æris temperies: prosperum tãdem iter, ac fœlicem exitum dabit Deus: & in his, quæ ad animam pertinent, quibus cœleste regnum comparatur semel, atque iterum, cum experiris, illicò uictus cedis? Cur non dicis, si semel, atque iterum minus profeci, proficiam saltem tertio? Si prima, aut secunda correctione corrigi noluit, tertia fortassis, aut quarta corrigetur? Audi quid dicat Chrysostomus, de fratris correctione differens; Igitur fratres uestros nolite negligere, neque solum expectate, quæ ad uos attinent, sed unicuique cura sit, quomodo proximum suum è diaboli faucibus eripiat: & non solum, atque iterum hoc facite, sed semper. Nam & si hodie uerbis tuis non obtemperat, postea obtemperabit. Et si neque secundo, uel tertio admonenti obtemperabit, iterum tamen te uidens urgentem fortè erubescet, & reueritus tuam curam ab ijs, quæ offendunt, desistet: & nunquam dic, quia semel, & iterum, & tertio, & sæpius dixi, & nihil profeci. Ne quiescas dicere: nam quanto magis tu perseveraueris, tantò magis & F merces tibi crescet.

Tom. I. in 18.
c. Gen. ho. 41.

Non cessat
corrigere Deus,
licet non
corrigamur
nos.
2. Timot. 4.

Continua cor-
rectione emol-
litur peccato-
ris cor.

Nonne uides quemadmodum continuè nos per Prophetas, per Apostolos, per Euangelistas Deus admoneat; qui tamen cum nec persuasi emendemur, aut corrigamur, non tamen ab admonitione desisti solet, sed eò magis clamat, quo nos duriores conspiciat? Non audis Paulum clamantem; Argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina? Quid est in omni patientia, nisi ut in corripiendo sis patiens, & diuturnus. quæ tamen in re, quamuis nihil proficias, non te tamen ab incepto, manum amouere oportet.

Iamdū in Prouerbij consuetudinem illud abijt.

Gutta cauat lapidem, non his sed sæpe cadendo.

Quæ igitur ratione, sacris in litteris, uerbum Dei dicitur pluuia,
iuxta

A iuxta illud; Pluuia uoluntariam segregabis Deus hereditati tuæ: **Psal. 66. B**
 nisi ut instat pluuia, quæ iugiter cadendo lapidem cauat; sic correctionis uerbum, si frequenter fiat, etiam ipsa lapidea pectora emolliat? Non igitur bis, aut tertio id aggrediendū, iterandum ue est, sed millies etiam si opus fuerit.

Memento uerbi Prophetæ; Silui à bonis, & dolor meus renouatus est. Hoc est propriè silere à bonis: cum in corrigendo fratre post binam, aut tertiam correptionem files. Recordare illius Prophetæ; Vex sibi comminantis, quia tacuit. Vex mihi (inquit) quia tacui. Porro, obsecro, nonne concionatores æternum Vex incurrent, si tacuerint, si non euangelizauerint? Nimirum. Pauli enim Apostoli ita uerba sonant; Vex mihi, si non Euangelizaue-

Psal. 58. A
 Quid sit silere à bonis.

Esai. 6. B

1. Cor. 9. C

Bro. Quid? nonne concinator, qui corripiendo improbos, cernit se nihil proficere, idcirco desinere prædicare debet? Si primis octo diebus Quadragesimæ cor peccatorum non emollit, debet ob id cessare? Si in aliqua ciuitate integram, totamque Quadragesimam prædicans, nihil se profecisse cernat, desinetne fortassis aliquocunque tempore ad eandem ciuitatem sacras conciones habere? Extant ipsius præcursoris uerba non ineptè, aut sine causa edita; Potens (inquit) est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ. Quid hæc uerba uolunt? Euangelij scopus ad suscitandos mortales, & ad emollienda eorum corda respicit. Nos (inquit) instrumenta ipsius Dei sumus, hoc effcimus, cum proximum corripimus. Non igitur uobis est ullo modo à correctione cessandum, licet hominum corda, quasi lapides indurata conspiciatis. Nam & Medici præscribunt, & præcipiunt ægrotantibus, quæ possunt eorum sanitatem reuocare, & omnem morbum excludere: qui quotiescunque à præscriptis discedunt, aut in morbum denuò incidunt, aut grauius ægrotare incipiunt. Quare nec ob id Medici ipsos ægrotantes destituunt: sed tunc eo maiorem adhibent curam, quò grauius sauit morbus: sic ne tu quidem desistas. Deus enim ipse, qui ore nostro fratrem nostrum corripit, potens est suscitare de lapidibus istis filios Abrahamæ. Non est abbreviata manus Domini, quin saluare nequeat. Durate ergo, & in corripiendo persistite: Non enim (inquit Dominus) estis uos qui loquimini, sed Spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis.

Nūquam est à correptione deficiendum.
Matth. 3. B

Simile.

Esai. 59. A

Marc. 13. B

En nobis ipse Dei filius, qui quò magis ingrauescunt peccata,

Secunda Pars.

T

cò

De correctione fraterna.

Vi Deus non cessat intonare in auribus nostris; sic nec tu quoque cesses. *Matth. 6. D Luc. 7. F Matth. 19. B*

Apoc. 3.

ed uehementius, diutiusque clamat; Crescit diuitiarum cupiditas, ac sitis, & tamen intonare non cessat; Non potestis Deo seruire & mammonæ. Indurantur maluolentia corda hominum; nihilominus dicit; Dimittite, & dimittetur uobis. In dies ferarum more ad luxuriam uelocius ruimus: nihilominus ad continentiam nos cohortatur; sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum Dei. Cur igitur, o homo, hæc mente non examinas? Cur non dicis, ipse Dei filius, cuius exemplum sequi debeo; cuiusque imitatione erudiendus sum; perpetuo me alloquitur; quem licet obturatis auribus auscultem; non tamè defatigatur, sed ad ostium cordis assidue stat, atque diligenter pulsatur? cur & id ipsum cum fratre delinquente, licet reluctante, non exequar?

Non satis est si uirtuti coniunctus uiuas, sed & aliorum salus tibi curanda est.

Debet itaque tibi sanè persuasum esse, homini non satis esse ad æternam salutem adipiscendam, si cum uirtute coniunctissimus uiuat; fratrum tamen salute postposita: sed & illud etiam opus est, ut scilicet & de ceterorum salute plurimum laboret, & provideat, quoad potest. Quæ igitur nobis salutis spes relinquitur, si nec rectè ipsi uiuamus; nec ceteros, ut rectè uiuere sciant, docebi mus, hortabimurque?

Quidnam, obsecro, ad hæc respondebunt hi, qui ne eorum quidem, cum quibus uiuunt, habitantque, uxoris, filiorum, famulorum, curam habere uolunt? O infelix uiuendi genus, nostri obliuiscimur, & nostra curamus, filios postponimus, & quæ filiorum sunt solliciti quærimus; quomodo diuites euadant, cogitamus; at quomodo sanctè, ac cum uirtute uiuant, nec perpendimus, nec curamus. Vxoris obliuiscimur, & quæ uxoris sunt, recordamur: de liberis non laboramus, & quæ liberorum sunt, augere, atque amplificare studemus. Nonne eos stultos, atque dementes diceres, qui cum habeant domum uitiosam, domum tamen restaurare negligunt; sed tamen amplos & amenos hortos circum habere laborant, de uiridarijs prouident; ac de restituenda macerie nullam curam gerunt? Nonne ergo demens, ac mente captus iudicaberis, si te ipso, uxore, atque filijs spretis, ea, quæ tua, quæ uxoris, quæ filiorum sunt diligenter cures? Vides domum tuam, animam tuam, uxoris, ac filiorum in præceps rapi: & illud tantum cogitas quonam pacto locupletes sitis, ac temporalibus diuitijs abundetis?

Simile.

Simile.

Simile.

Si amicum tuum graui morbo affectum, & eius salute desperata, aureas

Aureas sibi uestes præparare uideas, nonne phreneticum, ac amentem iudicares? Atqui si uxorem habes aduersa uoletudine grauitè laborantem, quæ nequaquam sibi de adhibendis medicinis cogitet, sed ancillas, ornamenta, fucum, atque pigmenta quemadmodum habere possit, tantum studeat, nonne ipsam ineptam, stultam, ac penè apud se non esse diceres? Ah stulte, animam tuam, uxoris, liberorum, ac proximi tui, modo iræ furore, modo cupiditatis ardore, tum maledicendi studio, tum alijs nefarijs criminibus infectam, agitatamque uides, humi iacentem, sibi ipsi fidentem, & ab innumeris feris laceratam conspicias, & non de lucranda anima, sed de magnificis ædibus, de grege seruorum, deque innumeris istius mundi delitijs tibi curæ erit? Qui poterit hoc dis-

Bsimulare ille, qui pro proximi tui salute animam diræ morti tradidit? Qui poterit non excitari, quasi dormiens Dominus, & te in posteria percutere, opprobriumque sempiternum dare? Dilige ergo proximum tuum sicut te ipsum, & sicut animam tuam magis, quàm corporis ornamenta curare debes; sic animam proximi correctione, atque increpatione curato.

Hil. 38. A

Nunquam de salute fratrum desperandum.

Simile.

Deo obicem ponit, qui fratrem corrigit negligit.

Luc. 9. G

Tom. 4. in 1. epist. ad Corinth. cap. 13. hom. 33.

Licet nihil proficias, tamen Medici mercedem non amittes.

Corripiendus igitur tibi erit frater tuus, licet nulla tibi spes de eius emendatione sit. Nam & Medicus, quamuis ægroti mortem prospiciat, non tamen ipsum desinit uisere, atque medicinam adhibere, cum sciat se ipsum Dei instrumentum esse, Deumque ipsum ipsius salutis authorē posse, quò minus de salute speratur, optima egrotum uoletudine donare. Sic tu instrumentum Dei te esse cogita, Deumque cuius est salutem cōferre, tua correctione ad animarum incolumitatē uti uelle: quod si neges, Deo te obicem ponere existima; si ecōtrā præstes, Deo te cooperari scito. Cumque ipsa animarum salus in manu illius sit, qui potest, qui que uult animas lucrificare; qui non uenit perdere, sed saluare animas, nunquam tibi de proximi salute desperandum est. Animaduerte, quæso, quæ in hac re tibi Chrysostomus dicat; Quid uerò (inquit) si nihil medicina proficiatur? tamen facere, quod tuum est, iuberis; nam & Iudas laborabat immedicabiliter, atqui sanare tamē Christus non intermittit. Nec te igitur fatigari oportet, si studiosè dabis operam, qui medeare, licet nihil profeceris; tamen Medici referes mercedē: efficiesque, ut ille mansuetudinem, uel tuam miretur, atque ita Domino gloria uniuersa tribuatur. Vt enim miracula edas, & mor-

De correptione fraterna.

tuos suscite, ut quiduis facias, nunquam ita te Ethnici mirabuntur, ut cum mitem, cum mansuetum, cum suauem moribus cernunt. Non est, mihi crede, opus hoc mediocre; multi ea re permoti uitia posuerunt: nihil enim tam attrahit, tam glutinat fortiter, quam charitas. Hæc ille. Licet igitur nihil proficias, non ob id tamen fraterna correctio tibi prætermittenda est: nam quamuis fratri tuo salutem non afferas, tibi saltem æternam uitam, quæ in uinca Domini laborantibus sub mercedis nomine promittitur; facile parabis. Neque enim minoris faciendus est animæ, quam corporis Me dicus: ac uti huic, licet ægrotus salutem non assequatur, merces denegari non solet: sic & tibi animæ proximi salutem querenti, licet non possis; fructus tamen tui laboris non denegabitur; æternum enim tibi paratur præmium.

Matth. 20.

Simile.

Scio quosdam mihi dicere; Estne hoc negotium perpetuum? nunquam ne finem est habiturum? Per multos corripui, multi iam à me correcti sunt; nunc iam ad alios officium corrigendi spectare arbitror; ipsi itaque corripiant; cum ipse meo iam functus sim officio, & munere. Non hoc est, quod queritur (inquit Chrysostomus) sed ut omnes, quousque hoc non uidero, respirare non possum. Nonne legisti de pastore illo Euangelico, qui centum cum haberet oues, amissa una, nullam de nonaginta nouem salute delectationem sensit, donec deperditam inuenit, gregique restituit? Qua igitur oblectatione gaudere potest uir Euangelicus, si ouem perditam, errantemque uideat, donec ad caulas reduxerit? si fratrem suum à Deo ex peccato diuisum uideat, donec ad ipsum Deum, à quo se peccato subriperat, correctione reducat?

Simile.
Matth. 18. B

Simile.
Non tibi quiescendum erit donec proximi salutem con-
sules.

Dictum est millies, omnes nos eiusdem corporis membra esse. At si unguem unum in corpore lesum aspicias, unumquodque membrum uicem illius merere uideas: nec ullum ne exigua quidem lætitia perfundi potest, donec unguis ille curetur. Qui ergo fieri potest, ut tu gaudio affici ullo possis, quandiu unguem, qui quidem minimum & maximè remotum membrum corporis est, fratrem tuum scilicet, licet paruulum, licet uilem, atque abiectum, ad animæ sanitatem reuocare non cures?

Pauci (inquies) sunt qui correcti non sint. Atqui illi pauci nonne sunt membra corporis Christi? nonne & pro illis Christi sanguis effusus est? nonne licet & cæteri in locum Angelorum succedunt?

cux

A cur ergo eos paucos appellas? Ac quamuis unus solus sit, nonne hic unus multos corrumpere potest, & ita uniuersæ Ecclesiæ nocere? nempè; pomum enim infectum, innumerabilia inficit, &

Morbida sola pecus, totum corrumpit ouile.

Vel unus solus corrigendus, si plures correctione non egeant.

Simile.

Oro te, si uel unus solus homo è regione, quæ aut peste, aut alia quauis contagione laboraret, tuæ ciuitati applicuisset, ipsum ne, quòd solus esset, introduceres in ciuitatem, an potius ui repelleres, & eum istinc lōgè abesse iuberis, ac si opus esset, cogeres? Cur, obsecro, non dicis, multi alij eiectioni sunt, hic unus solus est, quid hic unus, asferre potest mali? Vnus ergo licet solus corrigendus est: quem corripe, argue, & increpa, ne cæteris appropinquans, aliquid ex contagione incommodi inferre possit.

B Vnus profectò, idemque solus erat apud Corinthios fornicatus. hunc tamen perinde lugebat Paulus, ac si tota ciuitas interisset. Nec ab re, nouerat enim, eo minime correcto, ipsius crimen diffluere posse, atque cæteros omnes inficere. Hinc anathemate feriri iussit. Tu igitur cum aliquem, quamuis is unus & solus sit, qui tamen correctione indigeat, inueneris; memineris etiam huius unius solius causa Christi sanguinem effusum esse: ne obliuiscare, inquam, quo gaudio cumulari soleant Angeli in cælo propter unum solum, qui pœnitentiam agat. Præterea mulierem illā unā tantum ex multis amissa drachma, totam domum euerfisse: eandēq; non prius quietuisse, quàm perditam rem inuenerit, atque recuperarit. Tu pariter, quòd uel hunc solum Christus lucrifacias, ipsius mentis domum increpatione euertere, ut tandem re inuenta omnibus lætitijs incedere possis.

1. Cor. 5.

Luc. 15.

Quibusdam etiam præfatis deterioribus, qui quodam timore mundano perterriti, fraternæ correctionis officium abijciunt, atq; aspernantur: quique ne eorum quidem faciem, qui cor im corrigendi sunt, subire audent, ne odium, aut inimicitias sibi cōtrahant, aut in temporalibus, damni aliquid faciant; quare sit, ut laborem hunc effugiant. His inquam, dicam ego cum Augustino, quòd quamuis istis uita malorum displiceat, & idèd cum eis in illa damnatione non incidant, quæ post hanc uitam talibus præparatur: quia tamen propterea peccatis eorum damnabilius parcunt, dum eos in suis licet uenialibus & leuioribus metunt, iure tamen cum eis temporaliter flagellantur, quamuis in æternum minimè puniantur.

Contra eos, qui timore mundano fratres corrigere negligunt.

Aug. To. 4. de ciuitate Dei, lib. 1. cap. 9.

Haftenus

De correctione fraterna.

Haecenus ille. Et merito his in temporalibus poenam hanc comminatur; ut propter quas res quispiam peccat, propter easdem torqueatur. Metu itaque amittendorum temporalium adductus, qui à corrigendo abstinuit; in temporalibus ideo flagellandus est. Quod si ea ratione duntaxat unusquisque obiurgandis parcit; quod opportuni tempus inquirat, & expectet: aut quod, ne iidem ex hac re deteriores euadant, uereantur: aut ceteros erudiendos, corrigendosve impediant; aut infirmos labefactent, & premant, eosque à fide auertant, timent. Tunc (inquit Augustinus) non uideretur esse cupiditatis occasio, sed charitatis consilium. Illud est culpabile, quod ij, qui dissimiliter uiuunt, & à factis malorum abhorrent; parcunt tamen peccatis eorum, quæ dedocere & obiurgare deberent: dum ipsorum offensiones cauere uolunt, ne sibi in his rebus E damnum inferant, quibus iuste boni, atque integri homines utuntur; sed cupidius, quam oportebat eos, qui in hoc mundo peregrinantur, & spem supernæ patriæ præ se gerunt. Hæc Augustinus; ubi supra.

Vbi supra.

Longanimes
simus in cor-
ripiendo.

Corripe igitur proximum tuum: ne te terreat labor, aut mundanus timor, uel pudor. Quo enim maior fuerit conatus, eò maius tibi præmium, & merces paratur. Memento, quaeso, qua nos Deus patiētia, & quandiu tolleret, ac ferat: ac quemadmodum quotidie eius mandato audire recusamus, & negligamus: qui nunquam ita à cura nostri discedit, quin omnia sua, Solem, pluuiam, cælorum influxus, nullo intermisso tempore, suppeditet: nec, quamuis, ingratos animos geramus, fieri potest, quin de nobis plurimum laboraret, & curet. Et tu igitur erga proximum tuum bene affectus, magnam adhibe diligentiam, maligno illi generis humani truculentissimo hosti obluere, ut eius irriti euadant conatus. Nam (ait Chrysostomus) si singuli, qui adsint, unum lucrifacere possent, cogita quanta nobis lætitia Ecclesia multitudine suorum filiorum ostenderet, & Diabolus confunderetur, uidens in uanum, & frustra extendi sua retia.

Chrysosto-
m. iustom. 1.
super. 18. c.
Genesis, ho-
mil. 41.

Non excusat
ab officio cor-
reptionis nu-
merosa fami-
lia, uel alia ne-
gotia.

Quidam ab hoc Christiano munere se excusari arbitrantur, ea ratione; quod ipsis magna familia sit; à qua tantum sibi ocij non esse dicunt, aliena ut curent; præsertim cum innumeris negotijs familia implicetur. Tum etiam, inquiunt, ecquid rei mihi cum illo? sunt mihi uxor & liberi, non mediocrem mihi curam affert res mea domestica:

A mestica : satis sanè fuerit, si meis rebus, negotijsque satisfecero. utique excusandi essent, si sibi tantum uiri Evangelici deberent, nihil inquam, proximo deberent : si sua tantum unicuique curæ esse deberet, non etiam aliena : at longè quidem secus se res habet; nam Paulus non sibi solum se debitorem esse fatetur; sed & sapientibus, & insipientibus (inquit) debitor sum. Non sua dumtaxat quærebat, aut quæri iubebat, sed quæ aliorum. Nemo, inquit, quod suum est, quærat, sed quod alterius: & diuus Chrysostomus ait; Neminem sua ipsius negotia unquam gerere rectè posse; si proximi salutem negligat, cum sua cuiusque utilitas in proximi utilitate sita sit. Etenim qui fieri potest, ut tu rectè ualeas, si oculus ægrotat? Quomodo ergo tua curabis si oculum tuum malè affectum negligis? Frater tuus, oculus tuus est, manus, pes, & eiusdem corporis commembrum est. Quomodo igitur de te ipso sollicitus uideri poteris, si cum egrotatē negligas? ò quàm pulchrè tibi Paulus hæc exprobrare mihi uidetur. Quis (inquit) infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Si ergo membrum Christi es; & proximi tui, qui eiusdem corporis tecum membrum est, debes infirmam ualitudinem sentire, compatī, condolare, congaudere. At qui fieri potest, ut compatiaris, condoleas, & medicamenta dolori, atque ualitudini non adhibeas? Stultum est igitur, & ab re maximè ita loqui. Habeo uxorem, & liberos; quæ aliorum sunt, ad me non pertinent.

Rom. 1. B

1. Cor. 10. F

To. 5. aduer.

Iud. orat. 4.

Simile.

2. Cor. 11. G

Simile.

Cū familiam correximus, & alios corrigamus.

C Iam uerò cū parum pecuniæ acquisiimus; id pecuniæ ut maius faciamus, operā damus: & quò magis abundamus, eò magis habēdi desiderio accēdimur; nec quēquā uideo, qui sic loquatur; Iā quē domui, familiæq; meæ necessaria sūt acquisiui, atq; parauī: quamobrem iam nihil est, quòd in cumulādīs pecunijs studiū ponā, quòd maiora quē comparaui, quæquē iam supersunt, fiant. At si in rebus caducis, & temporalibus id studij, curæque ponimus; in spiritualibus quidnam facere par est? ò homo (ac ne homo quidem, sed bellua potius) cur te satis officium tuum præstitisse, tibi animum inducis; cum animas, quæ tibi curæ commissæ sunt, ut puta filiorum, familiæq; tuæ lucrifeceris? cur ad ceteras lucrificandas non pergis? cur non dicis; Si familiam lucratus, adhuc tamen ditior fieri uolo, & exteris quoque animas ad domesticas accedere cupio? Atque utinam uel de familia tua ita labores, ut in officio semper sis,

De correctione fraterna.

sis, & ut te oportet. Ac utinam ne cum exteris domesticos quoque spernas.

Contra illos,
qui dicunt,
quid ad me
pertinet il-
lius cura?
Luc. 10.

Verum ne ab instituto digrediar, memento Samaritarum illius Evangelici erga uulneratum tam optimè affectum, tamque de eodem sollicitum. Hunc enim cum humi iacentem, uulneribus affectum, seminecem à latronibus relictum uidit, non prætercurrit; non inquam dixit. Quid mihi cum eo? Nec Samaritanus ego sum, ipse uerò Iudæus: procul ab urbe sumus, uereor ut longum iter sustinere possim, filios, filiasque habeo, si qui mihi sunt numeri, erogandi, expendendi; ita sunt mihi, ut commodum, utilitasque; ad eos accedat. Non hæc mente cogitauit ille alienigena; sed oleum, ac uinum infundit, uulnera alligauit, in iumento posuit, ad diuersorium perduxit, numos exoluit, Cauponæ commendauit, si quid ei commodasset, expendissetque, se satisfactorum promisit. Quamobrem proximus uocatur, idque ore ipsius Redemptoris comprobatur. Tu igitur cum hominem peccato uulneratum uides, ne prætereas, uti Leuita, & Sacerdos ille, ueluti qui ad te non pertineat; neque abstineas, uel timore mundano, uel auaritia, uel ut familia prospicias: sed potius accede, uulnus tange cohortatione, alliga correctione, uinum infunde, timoris gehennæ, oleum adhibe pietatis, & misericordiæ; & sic tandem fratrem lucraberis.

Domestici
corripiendi,
tamē reliqui
non omitten-
di.

Non te igitur numerosa familia excusat aut inexplicata, qui implicaris negotia. Illis quippe debitor es; at hi non sunt omittendi, aut spernendi. Alioquin hos ipsos in illo extremo iudicio coram illo tribunali tremendo apud supremum Iudicem delatores habebis: quod cum eos posses ad ueritatis uiam reuocare, id tamen efficere neglexisti: Quænam obsecro tibi fiducia erit, cum eos ante metuendum tribunal conspexeris te apud Iudicem deferentes? Quo timore tunc opprimere? Quo ore uerba facere poteris? Quid tunc afferre poteris, quamobrem excusari possis? nonne magno pudore, magnaque condemnatione mulctatus ex eorum conspectu ad ignea flumina rapiaris? Nonne audies eos te condemnantes, & aduersus te conquerentes, te sui exitij causam potissimum esse, quod tibi iacentibus manum non porrexeris, quod stare possent? At si eos eccontrā, correxeris scilicet, & tua correctione, à Diaboli faucibus eripueris, eosdem tibi patrocinari uidebis: quare non mediocri fiducia expleberis.

Audisti

A Audisti diuinum præceptum; *Dilige proximum tuum*. Non solum (ut iam exactè dictum) liberi, uxor, aut illi tantum, qui de familia tua sunt, proximi sunt: omnes enim homines nomine proximi intelligi oportet. Dilectionis ergo officia non solum domesticis, sed & exteris debes, omnibus persoluenda sunt: At ex omnibus nullum maius est dilectionis officium, quàm proximi saluti consulere, & ab ipsa gehenna admonitione, & correptione eripere. Omnibus igitur hominibus correptionem debes. Non te igitur excusat domesticorum cura. Inepta igitur ea est excusatio, cum dicis; Quid mihi cum illo? quid mea refert? cur ego rerum alienarum causa sollicitus sum, atque curiosus?

Omnibus
correctione
debemus.

Chrysost. To.
5. contra Iu-
dæos oratio-
ne 5.

Non solum,
qui peccat,
sed & illi, qui
cū possunt,
non uerant,
pœnas da-
bunt.

Matth. 25. C

Exempla mu-
torum nobis
à Domino
proposita.
Matth. 10. B
Ibidem. 6. B

Burgentissimis quasi calcaribus te pungit. Cum in prima ratione aduersus Iudæos his te uerbis alloquitur; Nemihī dixeris (inquit) quid mihi cum illo commercij, alienus est, ignotus est, dummodo sit fidelis, dum eorundem particeps mysteriorum, dum eadem iniungatur Ecclesia: & fratribus, & cognatis, & necessarijs, & cæteris omnibus propinquior est. Hæc ille. Vbi etiam te eorum exemplo excitat, qui furti conscij & participes sunt: ut scilicet nō tantum fures ipsi pœnas dant; sed & illi, qui cum prohibere possent, non prohibuere; ideoq; eadem plectuntur pœna. Ita non solum (inquit) qui impiè agunt, uerumetiam illi, qui cum possent ab impietate reuocare, tamen uel ob pigritiam, uel ob timiditatem id facere nolunt, simili cum illis pœna plectuntur. Et sicut qui talentum, quod acceperat, & absconderat, integrum tamen reddit, non tamen ob id impunè, pœnas nanque dedit, eo quod non auxerat lucrum: sic & tibi continget: licet nanque purus, & innocens perseueres, cæterum talentum non augeas, nec pereuntem fratrem ad salutem reuoces, eadem qua ille animaduersione plecteris. Hic igitur sollicitus, hic curiosus existat Christianus homo; correctioni insiluat, ut uel unum de fratribus ad salutem reuocet: ut pretiosissima donaria, animas scilicet errantium Deo offerat.

Memineris Dominum in Euangelij sapenumero tibi imitanda bruta animantia proposuisse. Dixit enim aliquando; Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Iterum alias dixit; Respicite uolatilia celi, quia non serunt, neque metūt.

Secunda pars.

V

Dixit

Esaï. 1. A Dixit & per Prophetam; Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui; Israel autem me non cognouit. Errursum per Hieremiam; Turtur, & hirundo agri auiculæ cognouerunt tempora ingressus sui; populus uero meus non cognouit iudicia domini Dei sui: & per Salomonem; Breuis est in uolatilibus apis, & initium dulcoris habet fructus illius. Mittit etiam Prouerb. 6. A nos ad formicam per eundem Salomonem, dicens; Vade ad formicam o piger, & considera uias eius, & disce Sapientiam. Et iterum eodem loco; Eruiere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Quorsum obsecro, tot brutorum animantium exempla proponere, nisi ut si fratrum ad curam gerendam, suscipiendamq; Domini præceptis non adducimur, ut saltem nos pudeat, brutis peiores esse, & ab ijs in tanta re superari? Vides serpentem non sibi, aut posteris tantum carnem ad theriacam præstare, sed & hominibus quoque sibi infestis: columbas, & uolatilia cæli non sibi aut pullis nidos construere, & pullos fouere; sed & nobis. **Animalia** Non animaduertis formicas non sibi, aut domesticis tantum grana parare, sed & cæteris quoque? Apes nostin' animalium omnium nobilissimas esse, non quia laborant, & mella conficiunt, sed quoniam cæteris alijs laborant, & mellificant? Id quod aptè animaduertit Poeta, cum dixit;

Sic uos, non uobis, fertis aratra boues:

Sic uos, non uobis nificatis aues:

Sic uos, non uobis uellera fertis oues:

Sic uos, non uobis mellificatis apes?

Simile. Si igitur (o homo) non uis ex scripturis ediscere ut non tibi solum & familiæ, uerum & reliquis proximis prospicias, id saltem à brutis accipias, discasque; sic & in domibus sæpe solet fieri, ut cum maiores, & qui uenerabiliores esse uidentur, delinquant, ut pueros solertes attendant, exhortantur, dicentes; Respice minorem te, ut est studiosus, atque solers. Ita & ego sic te nunc alloquat. **Simile.** Animaduerte quàm sit inuisa aranea quæ licet per parietes texturas extēdat, tamē sibi ipsi soli, & nobis nullatenus est utilis, quàmque econtrā sit pretiosa apis, qui non sibi, sed alijs prodesse cōtendit. Et tu si pretiosus esse cupis, & à Deo, & ab Angelis maximi fieri, non tibi aut familiæ tantum sed omnibus prodesse cura. Sic **Simile.** gloriosus euades, sic felix, sic beatus efficiaris. Apis à natura insti

Auta non sibi, sed aliis mellificat, & tu rationis particeps alijs uel-
lis esse contendere. Ex hoc enim gloriosum premium referes, id
quod nec apibus, nec formicis contingere solet. Nihil omnino
est, sit uel lapis, uel æs uel animal, siue plāta, quod hominibus con-
ducibile non sit. Si quid uerò telatet, neque id consequi possis,
Creatorem glorifica, qui uoluit non sine consilio hæc mentem
tuam excedere. Sicut enim fabri officinam ingrediens, multa aspi-
cis instrumenta, instruuntorumque uarietatem admiraris, licet
ipsorum utilitatem, atque usum ignores: sic & in creaturis te fa-
cere oportet. Nam si uideris multa animalium herbarum, qua-
rum utilitatem nescias, ipsarum rerum Creatorem admirare, nec
tamen ea hominibus inutilia dixeris esse. Omnia ergo quæcunque
B& in cælis, & sub cælis sunt, hominibus fructuosa sunt. Tu, tu so-
lus alijs hominibus nullius fructus, & penè inutilis eris?

Simile.

Excusari se credunt alijs, cum dicunt cum Apostolo; Vnusquis-
que onus suum portabit, atatem ille habet, de se unusquisque lo-
quatur, ego mea curabo, curet & ipse sua. Quibus respondet Chry-
sostomus. Hinc (inquit) mala omnia uenerunt, quod corporis no-
stri membra aliena à nobis esse curamus. Quid uis; nihil tu fra-
trem curas. Cui igitur curæ erit? Infideli de malis huius gauden-
ti, opprobianti & insultanti? sed Diabolo impellenti, præcipitan-
ti? Hæc ille. Cum igitur quæ proximi sunt, curas, non aliena, sed
tua ipsius curas, membrum est enim corporis tui. Quod si Paulus
dixit; Vnusquisque onus suum portabit; dixit & eodem loco; Al-
Cter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi; Neque
enim membrum graui sarcina affectum solum pòdus sentit, & do-
let, sed omnia defatigantur simul. Non igitur alienum pondus por-
tare iuberis, sed tuum met. Quod si dixeris; Mentem habet ipse
quoque, & forsitan me ipso saniores, ipse igitur sibi adsit & pro-
uideat. Audies à Chrysostomo; Non habere ille mentem, neque
sui ipsius compotem esse, cum illo affectu inebriatus sit. Audies &
tibi exemplum adducentem de illo, qui iniuria affectus, de se in
iudicio dicere, quod ira ferueat, non potest: cum tamen motus il-
le naturalis crimen non sit. Si ergo

Galat. 6. B
Nō excusant
à correptione
uerba Aposto-
li, unusquisq;
onus suū por-
tabit.
Tom. 4. inc.
6. epist. 1. ad
Cor. hom. 44.

Galat. 6. B
Simile.

Chrysost. ubi
supra.
Simile.

Ira impedit animum, ne possit cernere uerum;
Quanto magis, qui cōsuetudini paræ sunt obnoxij propria ui-
dere non poterunt. Dico igitur (ait Chrysostomus) sit sexcenties
supra.

Psal. 50. B

2. Reg. 11. B

Psal. 106. C

2. Reg. 12. A

Ioan. 1.

Exod. 36. B

Leuit. 12

Nō excusaris
eo, quod cor-
reptio praela-
torum offi-
cium sit.

Matth. 18.

Fraterna cor-
reptio, om-
nium est.

Simile.

etiam prudens; tamen euigilantem animum non habet. Vbi & D
exemplum Davidis tibi proponit, quo licet nihil cordatum ma-
gis, quique dixit; Incerta & occulta sapientia tua manifestasti
mihi: Vriē tamē uxore uisa id quod seuiēte mari nauigantes pati
solent, & ipse passus est. Vnde (ut ait Psalmus) Omnis sapientia
eius deuorata est. Hinc & correptione ei opus fuit, ut correptio-
nis ope eius mentis oculi aperirentur: à quo tandem correptus id
quod prius uidere non poterat, apertis oculis, conspexit. Non est
igitur, quod dicas; Mentem habet, sua ille curet, mea ego curabo.
Nam & Andreas non contentus propria salute, adduxit Petrum
ad Iesum, & Philippus Nathanaelem, ut sic cortina trahat corti-
nam, & qui audit, dicat ueni. Vnde & propter societatem com-
mendandam precipitur in Leuitico, ut offeratur par turturum, aut
duo pulli columbarum, ut in utraque designetur charitas, quæ in-
ter pauciores, quàm duos esse non potest.

Afferunt & alij excusationem, officium hoc Episcoporum, ac
cæterorum prælatorum esse; cumque ad illos pertineat, arrogan-
tis est (inquiūt) uelle in alienam messem falcem mittere. Memine-
rint ij ea, quæ diximus: quoniam non loquimur nunc de ea cor-
reptione, quæ actus iustitiæ est, sed de ea, quæ charitatis. Prælato-
rum sanè est in peccata animaduersione uti; ac charitati tenentur
omnes, excusatur nullus. Christus item cum de corrigendo fratre
uerba faceret, licet Petro loqueretur, non tamen ut Pontifice, sed
tanquam priuatę personę loquebatur; id ex eo patet, quia non di-
xit; Si peccauerit in te filius tuus, aut tibi subditus; sed frater (in-
quit) tuus. At Papa, ut Papa, non est frater noster, inmo pater, &
pastor. Qui etiam in Papam offendit, ut Papa est, nescio an noster
frater dici possit: hæreticus enim est, quia toti Ecclesiæ se oppo-
nit, cum capiti aduersetur; hic uerò, cum iam non sit de corpore,
neque Catholicę Ecclesię filius, quomodo frater noster dici pos-
sit, haud uideo. Si ergo fratris nomine ipse Saluator usus est; cui-
libet se loqui ostendit. Non est igitur, quod culpam in prælatos
conferas, aut te idè purgatum putes; quia non tuum hoc, sed
prælatorum officium sit; Nam & tuum, & eorum est, omnibus-
que commune.

Dic obsecro; nonne eos diligentiores seruos iudicas, qui nul-
lum uas inordinatum, & in loco minimè proprio & minus apto
iacere

A iacere sinunt? Non ne quemlibet nostrum uas esse illius cœlestis figuli manu formatum; millies dicit scriptura? Verba utique Apostoli sunt; An non habet figulus lutum ex eadem massa facere aliud quidem uas in honorem, aliud uerò in contumeliam? quòd si Deus uolens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia uasa ire apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ &c. Idem & ad Thessalonicæ ait; Sciat unusquisque uas suum possidere in sanctificationem. Et de eodem Paulo dixit Dominus; Vas electionis est mihi iste. Si igitur inordinata uideas in domo Dei tui pretiosa uasa, si extra proprium locum, id est extra Deum ipsum; si in sordibus peccatorum iacere conspicias, nonne tuum est, ea ordini atque suo loco restituere? Si aureum, uel argenteum uas, conserui tui negligentia, foris cadere & humi iacere conspiceres, an non, licet huic rei præpositus non esses, è terra auferres, & eriperes, & in domum inferres? Esto igitur (id quod nulla ratione uerum est) quòd solius prælati sit delinquentes corripere, nec tuum omninò sit munus: si pretiosum uas Domini Dei tui foris cadere, & in peccato iacere conspicias, cur non aufers è terra & tollis? cur in domum Domini non inferis? Vasa illi sunt (ait Chrysostomus) si uideris iacere absque ordine, composito.

Quilibet nostrum uas diuinum est, nec spernendum Rom. 9. C

1. Thess. 4. A

Actuum. 9. C

Simile.

B Urgeo te & alio exemplo; si uestem uideres temerè projectam, & in luto iacere sordidam, quæ quidem cuiuspiam amici tui sit; licet nullam de ea curam habeas; licet inquam is, qui huic seruandæ rei præest, tibi sit aduersarius, teque tanquam hostem prosequatur; nonne tua erga dominum beneuolentia adductus, tolleres, ac rectè componeres? Ita & nunc uestes illi sunt, quibus ornatur sancta mater Ecclesia: de istis nanque dictum est; Stragulatam uestem fecit sibi; bisso & purpura indumentum eius, licet tibi aduersentur, ac reluctantur, cum in sordibus iaceant, beneuolentiam tamen Domini Dei tui respice, quamque ei cara uestis sit cogita; cum pro ea animam posuerit. Subleua igitur, à sordibus terge, Domino restitue: nihil enim unquam hac re gratius efficere poteris: alioquin si sic iacere permittas, Dominum offendis: & cum inurbanus, tum in Deum malè affectus haberiis, id quod probro hominis est.

Simile.

Licet tibi non demadatum esset, deberes tamen fratre coniungere.

Prouer. 31. C

Nec, obsecro te, hac excusatione adumbres, quòd ignotus sit, nec

nec

De correctione fraternā.

Non excusa-
ris à correc-
tione eo, quā
corripiendus,
ignotus sit.

Chrysost. to.
5. aduersus
Iudeos ho-
mel. 5.

Non excusa-
ris uerecun-
dia.

Simile.

Ne dicas in-
quies, ac se-
ditiosus habe-
bor, hoc eni
te minime ex-
cusat.

nec ulla ex parte ad te pertineat, is, qui deliquit; nec uelle inquie- D
tum, aut tumultuosum haberi, pudore, & uerecundia etiam coer-
ceri. Ad primam enim egregiè te Chrysostomus erudit. Si igno-
tus (inquit) fuerit, scrutare curiosius, quem habeat amicum, aut
necessarium, cui maximè obtemperet; hoc assumpto ingredi in
ædes, ne pudeat, ne erubescas. Ad secundum ibidem se te tibi
opponit. Si ingrediueris pecuniam postulaturus, aut beneficiū
accepturus ab illo, æquum erit erubescere: ceterum cum pro illius
salute ingrediendi occasionem acceperis, liberatus es ab omni cri-
mine. Hæc ille. Sed si ad postulandum id quod tuum est, aut à
Domino tuo missus ad ea, quæ Domini tui sunt exigenda, cum a-
deas iure ne tunc iurgia te excitare dicere poterit? Si ergo à Domi-
no cœli & terræ, cui omnia uiuunt, & seruiunt, cuique & te seruire B
& obedire oportet, iuberis illum conuenire, id quod tuo debet
Domino postulare, ut reddat: nunquam meritò inquietus, aut tri-
starum homo cupidus dici, aut haberi poteris. Cum igitur pro-
ximus ille tuus ære Domini tui grauetur, magnaue illi debeat
(sunt enim peccata debita, à quibus absolui cupimus, & petimus,
cum dicimus: Dimitte nobis debita nostra) horumque debitorum
exactor à Domino efficeris: quid est, quod timeas tumultu-
osus haberi? quid est, quod uerecunderis iustissimo Domino
obedire?

Simile.

Non excusa-
ris à correc-
tione ob cura-
rum, & nego-
tiorum mul-
titudinem.

At faciam (inquis) aliàs. Hoc tempore mihi neque uacat, ne-
que licet per negotia. Non me fugit profectò te excusationem
queritare? Verum si fratrem tuum sub graui onere cecidisse con-
spexeris, & ob id ferè animam agere, diceresne ei imploranti opem
tuam ac clamanti; Expecta frater, quædam prius negotia expe-
diam, quibus confectis confestim tibi adero? Ah crudelis homo,
ac potius immanissima bellua: iacet frater tuus sub grauissimo
peccatorum onere cui nisi succurras citò perpetua morte peritu-
rum uidebis; audis Dominum ad te clamantem; Corripe argue,
increpa, presto esto fratri tuo, subleua, auxiliare: & tu dices, gra-
ui negotio premor, paulisper expecta, donec me absoluiam? Alia
pondera poterunt aliquando sustineri, at conscientia grauamina
nullo modo sustinenda sunt, immo citius quoad fieri potest, amo-
uenda. Nonne corda nostra, templa sunt Spiritus sancti? Non-
ne iura præcipiunt, ut nullo modo Ecclesiarum grauamina toleren-
tur;

2. Timot. 4.

1. Cor. 13. D.
& 6. D.

Simile.

Extra de con-
suet. cap. 1.

A tur; etsi quę inducuntur sunt contrarię consuetudines, ut quamprimum aboleantur? Sicuti igitur reuocandum citò est, quod Ecclesię, aut materiali templo grauamen infert, quantò magis illud, quod spiritali templo Dei singulare damnum affert? Ecclesiarum materialium onera, ubi imposita sunt, ibi permanent, at conscientię grauitas, peccatum scilicet, quò magis retinetur, cò deteriorius euadit, & in peius ruit. Sententia enim Gregorij est; Peccatum, quod pœnitentia non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahere. Hinc illa Apostoli cohortatio; qua cohortamur ad omne pondus, & circumstant nos peccatum deponendum. Hinc illa Psalmistę obiurgatio; Filij hominum, usquequo graui corde, ut quid diligitis uanitatem, & quæritis mendacium?

De penit. diff.
4. c. 1. & 37.
q. 2. &c.
Hebr. 12.
1. sal. 4.

B Quicumque (inquires) mecum agent; meque iniurijs afficient, si eos increpare tentauero: quare ipse iniurijs oneratus, iniquo animo feram, & cum impatiens, iracundusque sim, uereor ne aliquid mali committam, ex quo deinde iurgia, & dissidia oriuntur: Ad hoc tibi respondet Chrysostomus; Hic, inquit, sollicitus, hic quisque curiosus esto, quo nimirum in crastina communione multa cum fiducia compareamus, donaria Deo ferentes; donaria, inquam, omnium pretiosissima, si animas errantium reduxerimus, etiam si contumelia fuerit ferenda; si toleranda uerbera, breuiter si quid aliud his etiam sufferendum, omnia faciamus, ut illos recuperemus. Hęc ille. Vbi & exemplum de infirmo adducit, qui licet calcibus feriat, & iniurijs, atque contumelijs medicantem afficiat, non tamen medicus offenditur, aut ægrè fert, cum nihil aliud uidere cupiat, quàm sanitatem hominis propter morbum indecora facientis. Vidistin aliquando egrotum suam infirmitatem non agnoscentem, in Medicum cõiuitia iacere, & eiusdem Medici uestem lacerare? uidistin Medicum non ob id à cura non modo desistere, sed eo maius in curando infirmo studium ponere? sic & tibi faciendum est, licet iniurijs tibi sit, cogita eum infirmum esse, & quid bonum, quidue malum sit nõ agnoscere, cum tandem resipuerit, cognoueritque te suo commodo operam dedisse eiusq; utilitatem spectasse; nec quod tuum, sed quod eius est quæsiuiste; eo maior eius fuerit erga te beneuolentia, quò maius fuerat, quò te antea prosequēbatur odium, itaque & te & ipsum tuo Creatori lucraberis, cum infectum membrum ei sanum restituas.

Non excusaris licet iniurijs afficiendus sis.

Tom. 5. ho.
1. aduersus
Iudæos.

Simile.

Simile.

Simile.

Omni

Nullus excu-
satur, si delin-
quentem nō
corripit.

Modus cor-
rectionis ab
iplo Saluato-
re p̄scriptus.
Matth. 18.

P̄dīctus mo-
dus prius sub
figuris indica-
tus.
Iudic. 20. D

Christus in de-
serto, & in pa-
rabola uinea
trinam cor-
rectionem in-
nuit.
Matth. 4. A

Omni igitur excusatione cum careas, non est, quod à correctio-
ne retraharis, quę quanti sit, cum cognoscas & uideas, summum
studium, atque omnem curam in corrigendis fratribus te ponere
oportet. Quò uerò modo hoc suaue iugum, leueque onus subi-
re debeas; quibusque circumstantijs excrucendum tibi sit, iam iam
te docebo.

Huius igitur correctionis modum & ordinem, nihil est quod
aliud exprimamus, aut afferamus, quàm qui ab ore ipsius Saluato-
ris apud Matthæum expressus iam & descriptus est. Nam eo lo-
co docet, ut primum inter te & ipsum solum fratrem corrigas: qui
si non acquieuerit, coram duobus, aut tribus testibus corripit de-
bet: quo facto, si minus erubuerit, minusque ab incepto destite-
rit, Ecclesię res significanda est; cui si non obedierit, quasi ethni-
cus, publicanusque haberi debet.

Neque uerò recens, aut nouus hic ordo, quamuis nuper à Salua-
tore fuerit promulgatus, ac p̄scriptus, uideri debet: quippe
cum, quod Saluator apertè, enucleateque declarauit, iam antea
ipsa scriptura, licet subobscure p̄dixisset. Nam & in libro Iu-
dicum dicitur; filios Israel, cum aduersus Gabaonitas arma cape-
rent, inque ipsorum perniciem propter crimen adulterij dimicatu-
ri properarent, in primo & secundo congressu uictos celsisse: nul-
lumque incommodum, aut damnum ipsis Gabaonitis inferre po-
tuisse. Cum uerò tertio prælium essent inituri, à Domino prius
cōsilio petito, & pariter luctu, ac fletu ipsi Domino sacrificijs ob-
latis, ita tertio sunt hostes aggressi, ut eorum copijs profligatis, in
fugam coniecerint, ac tandem uictoria potiti sint. Tu igitur ini-
micos Domini aggressurus, peccatoremque delinquentem corre-
pturus, si semel, atque iterum nihil profeceris, tertio tandem acce-
de. Corripe nanque primum inter te & ipsum solum, & ubi te ni-
hil profecisse cognoris; iterum coram duobus testibus correptu-
rus accede, quos si non audierit, Ecclesiam adito, sed prius fratris
peccata deplora, ieiuna, sacrificium cordis contriti & humiliati
offerto, apudque Ecclesię p̄latos deserto; sic tandem profliga-
bis, ac uinces.

Memento Saluatorem tuum in deserto ter contra hostem arma
cepisse: ei que hostem non nisi tertio congressu terga dedisse.
Tunc nanque (ait Euangelista) discessit tentator, & Angeli acce-
serunt:

A serunt: sic & tibi faciendum esse persuasum habeas, cum à Domo fratrem tuum peccato obsideri conspexeris. In primo congressu cum inter te & ipsum solum corripe, ut se non abs te confundi, sed quasi charissimum fratrem inoneri tua correctione intelligat. Quem si minimè respiscere aduerteris, adhibe duos testes, ut saltem affectus pudore in se ipsum reuertatur, & emendetur: apud quos si nullo pudore moueatur; dicito Ecclesiæ, ut publica correctione admonitus corrigatur; quàm si minus audierit, & paruifecerit, anathemate percussus euadat. Nunc ipsum ordinem legis cum uinitoribus, qui se accepti beneficii immemores demonstrabant, Dominum seruasse constat. Eos enim primum inter se & ipsos solos ad ianuam cordis interna uocatione & correptione increpauit; quibus negligentibus plures seruos misit, ut debitum fructum perciperent; quibus etiam cum dare renuissent, etiam iterum maiorem seruorum numerum ad eos misit, qui cum desipere nullo pacto desinerent, misit filium suum, qui caput est Ecclesiæ, ut eos apud Ecclesiam deferret: quem filium cum antedicti uinitores spreuissent, atque adeo extra uineam occidendum eiecissent, eos excommunicationis sententia feriendos censuit. Auferetur à uobis (inquit) regnum Dei.

Matth. 21. D

Hoc ipsum Ezechieli innuere uoluisse uidetur Dominus; cum introducto in ostium atrij, ei que foramine in pariete ostenso, dixit; Fili hominis fode parietem: Et cum fodissem, (inquit) parietem, apparuit ostium unum, & dixit ad me, ingredere, & uide abhominaciones pessimas, quas isti faciunt hic. Quid uerò per Ezechielem, nisi unusquisque fidelis designatur? quid per parietem, nisi duritia peccatorum? Quid est, parietem fodere, nisi asperis increpationibus duritiam cordis aperire? Hoc utique pacto hæc interpretatur Gregorius in Moralibus. Et cum parietem fodissem (inquit) apparuit ostium. Nam cum (ait Gregorius) cordis duritia asperis increpationibus aperitur, quasi quædam ianua ostenditur; ex quo omnia in eo, qui corripitur cogitationum interiora uideantur. Vnde & illicò sequitur; Et dixit ad me ingredere, & uide abhominaciones pessimas, quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus, ita corda fratrum penetrat, ut cuncta ei, quæ illicite cogitantur, innotescant. Vt igitur reptilia, & abhominaciones innotescant, & à

Ezech. 8. D
Modus correptionis ab Ezechiele præmonstratus.

26. lib. Mor.
cap. 4.

Secunda Pars.

X templo

De correctione fraterna.

templo Dei expellantur, primum foramen præcipit fieri, deinde parietem fodere, postremo latum ostium apparet, ita ut tandem appareant & eijciantur abhominations. Hic præcisè modus corripiendi à Salvatore præscriptus, miro modo præfiguratur. Tunc enim foramen tibi præcipitur fieri, cum dicitur; Corripe illum inter te & ipsum solum, neq; enim nimis aperitur plaga peccati, cum inter te, & illum fratrem arguis, sed parum (sicuti in foramine fit) indicatur. Tunc etiam parietem fodis, cum duos adhibes testes. Magis enim profertur vulnus; quò plus patet abhominatio: Sicuti nanque magis apparent ea, quæ, cum foditur paries, conspiciuntur, quàm cum paruo foramine: sic magis apparet animæ vulnus, cum coràm duobus indicatur, quàm inter te & ipsum solum corripis. Tunc tandem ostium apertum apparet, cum Ecclesiæ peccator deferatur, & Ecclesiæ prælatis manifestatur. Sicuti igitur primum præcepit Dominus Ezechieli, ut foramen efficeret, deinde ut parietem foderet, ut tandem ostium patens conspiciatur: sic tibi in Evangelio præcepit Dominus, ut primum inter te & ipsum solum, deinde coràm duobus testibus corripias, ac tandem ut Ecclesiæ dicas. Et sicuti aperto ostio apparuit similitudo reptilium animalium abhominatio, & uniuersa idola domus Israel depicta: sic cum Ecclesiæ deferatur peccator, manifestantur crimina, & extra Ecclesiam non correctus eijcitur, atque expellitur, ut magis, ac magis omnibus eius abhominations pateant.

Non est igitur nouus modus nobis à Christo præscriptus: sed quod prius Ezechieli à Domino dictum subobscurè fuerat, nunc id apertè, & palàm dicit ipse Saluator. Idque non immeritò. Nam & ipse Saluator nos per Apostolum agricolas appellauit, cum dixit; Dei agricultura estis: Agricola enim agro proposito, paulatim fodiens: Sic ad finem uenit; inque agro fodiendo non statim in fundum uenit; aut funditus terram scindit, sed paulatim aperit: sic & tu in corripiendo fratre, uti bonus agricola, non statim vulnus aperias; sed primum inter te & ipsum, deinde coràm duobus testibus corrigas, ac tandem Ecclesiæ deferas.

Verba itaque ipsius Saluatoris, quæ tibi necessariò seruanda sunt, apertè, ac planè docent: licet enim; *Si peccauerit in te frater tuus.* Quibus uerbis illud tibi præcipuè præcipi intelligas; ut correctio

Corruptio
paulatim faci-
enda.

1. Cor. 13.
Simile.

Matth. 18.
Corruptione
præcedat dile-
ctio corripien-
tis.

A correctio fraterna sit cū dilectione hominum, & odio uitiorum. Nam cum fratrum sit natura sese mutuo diligere, idcirco nomen fratris potius, quàm aliud usurpauit: ut scias ante omnia dilectionem in corrigendo necessariam esse. Nam & hanc corrigendi rationem diligentissimè obseruasse, his uerbis ipse Saluator testatur: ac nelatum quidem unguem ab ea discessisse probat; Ego quos amo, arguo, & castigo. Id quod non obscure ostendit Prophetia, cum dixit; Egredietur uirga de radice Iesse. Iesse enim, (ut interpretatur Hieronymus) idem est, quod incendium: at amor incendium quoddam est, & à Propheta uocatur caminus ardens: Cum dixit; Viuit Dominus, cuius ignis est in Sion, & caminus ardens in Hierusalem. Cum igitur dicit, quod uirga egredietur

Apoc. 4.

Esai. 11.

Esai. 31.

B de radice Iesse: perinde est, ac si dicat, ut correptio per uirgam significata egrediatur à radice amoris. Hinc & David modum corripiendi tradens, dicebat; corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Quid est corripere in misericordia, nisi in amore & dilectione? Manifestum est etiam nullum maius sacrificium reperiri, quàm cum proximum à peccato ad Christum reuocatum Deo offerimus. Si ergo nullum sacrificium sine igne offerri poterat, quod Deo gratum accideret: qui fieri potest, ut hoc sacrificium, quod cum fratrem corripimus offertur, acceptum unquam Deo sit sine igne amoris? Et quia mansuetudo sequitur dilectionem, & qui diligit fratrem, & uti fratrem corripit, cum mansuetudine corripit. Hinc David dicebat in Psalmo; Superuenit

Psal. 140.

In misericordia corripere, quid sit.

I. c. 2.

b. 3. C.

C mansuetudo corripiemur. Et Paulus ad Galatas; Vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Vnde de Domino ipso corripiente ita loquitur Sapiens; Tu Dominator uirtutum cum tranquillitate iudicas. Hinc etiam Seneca; Vicia, inquit, anime, sicut uicia corporis leuiter tractanda sunt. Ambrosius quoque super Lucam; Proficit amica correptio plus, quàm accusatio turbulenta; illa pudorem incutit; hæc indignationem mouet.

Psal. 89. C.

Galat. 6.

Sapient. 12. C.

Seneca.

Ambrosius

super Luc.

Ea igitur ratione potissimum fratris nomen in ipsius præcepti exordio appositum persuasum habeas, ut tū te huic Saluatoris præcepto diligenter, ac rectè satisfecisse scias; cum fratrem tuum cum dilectione, misericordia, & mansuetudine, tanquam tibi charissimum fratrem, corripueris. Spiritum Sanctum esse patris &

Ideo correptio fraterna

dicitur, ut cū

dilectione

fiat.

De correctione fraterna.

Ioan. 16. D

De ciuitate
Dei lib. 15.
cap. 6.
Nihil prodest
sine dilectio-
ne correctio.

Vt frater, &
non ut hostis
corripendus
est proximus.

Simile.

1. Timot. 1.
Correctio cū
dilectio fiat.

1. Cor. 16.
August. 10. 7.
de gratia, &
lib. arb. c. 17.

1. Thess. 5.

filij dilectionem ex fidelibus neminem ignorare existimo. At D Spiritus sancti officium esse delinquentes arguere, atque corripere ipse Saluator aperte dixit apud Ioannem; Arguet (inquit) mundum de peccato, de iustitia, & de iudicio. Proprium igitur amoris erit officium correptionis, nec sine dilectione proprie unquam dici poterit fraterna correctio. Hinc Augustinus ait; Spiritum sanctum operari intrinsecus, cum fratres à nobis corripuntur. Hoc modo (inquit) curantur ciues ciuitatis Dei in hac terra peregrinantes; & paci supernæ patriæ insuspirantes. Spiritus autem sanctus operatur intrinsecus, ut ualeat aliquid medicina, quæ adhibetur extrinsecus. Hactenus ille. Si igitur ipse Spiritus sanctus, & in lingua corripientis, & in corde correpti intrinsecus operatur, cum ipse amor sit, nihil proderit sine dilectione correptio.

Frater, ergo tuus dicitur corripendus, ut cum eum corripueris, fratrem tamen tibi esse memineris: Vnde & tibi tanquam frater est tractandus & amore prosequendus. Hic non uides aliquando patrem seuerissima coercionem filium in perditos mores defluentem constringere; & eo magis in ipsum filium animaduertere, quod magis filium diligit, cum hoc modo corripere posse arbitrat? Neque enim quos diligunt, occidunt filios, cum eos corrigere uolunt: immo tunc se potissimum optimam uitæ rationem ipsis filiis tradidisse persuasum habent: sic & tu cum fratrem corripis, non modo ipsum aut occidere, aut te quicquam detrimenti afferre existimare debes; sed potius tunc te ei uerum uiuendi modum acquisiuisse. Et quod eum diligis magis, eo minus in corripiendo piger esse debebis.

Hoc ipsum aperte uerbis ostendit Paulus, cum dixit; Finis præcepti est charitas. At cum hoc sit præceptum anthonomaticum, ut iam dictum est, quorsum, nisi ad amorem tendere debet? Immo cum præceptum amoris sit, quid proderit si absque amore fiat? Quod & Augustinus explicat cum illud Apostoli ad Corinthios interpretatur; Omnia uestra cum charitate fiant. Ad Corinthios (inquit) cum dicit Apostolus; Omnia uestra cum charitate fiant, satis ostendit, etiam ipsas correptiones, quas asperas & amaras sentiunt, qui corripuntur cum charitate esse faciendas. Vnde & alibi cum dixisset; Corripite inquietos, consolamini pusillanimos, suscipite

Auscipite infirmos, patientes estote ad omnes: mox subiūxit. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat. Ergo & quando corripuntur iniqui, non malum pro malo, sed potius bonum redditur. Hæc autem omnia, quæ nisi charitas operatur? Hæc Augustinus. Vbi ex ipsis Apostoli uerbis elicit correptionem fraternam opus esse charitatis, & cum charitate exequendam.

Frater tuus (dicit) *si peccauerit*. Nullus est enim nisi si lapis fuerit, aut truncus qui fratrem suum non diligat, nullus igitur sit, qui peccatum in fratrem non prosequatur odio, & ab illo quam primum eximi curet: id quæ dilectione fratris motus, & cum dilectione operetur. Hinc & Dauid ad hoc munus exequendum pēnas columbæ à Domino postulabat, dicens; Quis dabit mihi pennas,

Correptioni dilectio adsit.

Psal. 54. B
Math. 3. D

Bsicut columbæ, & uolabo ut requiescam. Columba Spiritum sanctum designat: nam & dum baptizaretur Dominus; Spiritus sanctus corporali specie super ipsum descendit. Cum igitur Spiritus sanctus amor sit; hic præcipue in correptione adhibendus est; quæ ad cælum & corripiens uolat & correptus. Hinc & columba gemit, gemitus autem, & langor amoris effectus sunt: genere igitur te oportet, & amore languere; cum ad fratrem corripiendum accedis. Sic uerba illa psalmi interpretatur Augustinus;

Conatur igitur (inquit) homo plerumque corrigere homines distortos, prauos, pertinentes quidem ad curam suam, sed in quibus deficiat omnis humana industria, & uigilantia corrigere non potest, pati necesse est. Et qui corrigi non potest, tuus est, aut confortio generis humani, aut plerumque Ecclesia communicatione coniunctus. Hæc ille. Et paucis interiectis, sequitur;

Aug. tom. 8.
in psal. 54.

Comodo ergo (inquit) requiescet cor meum à talibus, nisi ut dicam; Quis dabit mihi pēnas sicut columbæ; Et tamen non sicut coruo. Columba à molestiis querit auolationem, sed non amittit dilectionem. Columba enim pro signo dilectionis ponitur, & in ea gemitus amatur. Hæc Augustinus. Et rectè quidem; dixerat enim in psalmo Dauid: Contristatus sum in exercitatione mea, & conturbatus sum à uoce inimici, & à tribulatione peccatoris: quasi dicat. Cum uiderem peccatorem tribulari, & peccato nexari uoce inimici Demonis, contristatus sum? & cum uellem studio ac exercitio eum ab inimico absoluerem, nec possem, conturbatus sum. Quid igitur, cessabo ne? Desistam ne ab incepto? dixit; Quis dabit mihi pennas

Correptio ut
psit dilectioni
adiugatur.

Psal. 54. A

De correptione fraterna.

Aug. tom. 8.
in prefatione
psal. 50.

Isal. 9.
Chryso. to. 1.
in illud psal-
mi. Patientia
pauperū non
peribit.
In correptione
lingua clame-
t, & cora-
met.

Chrysof. to. 2.
hom. 24. in
cap. 7. Matth.
Clemēter ad-
monēdus fra-
ter.

Bernardus su-
per Cant. C.

pennas, sicut columbe? id est Spiritus sancti ope indiges amor ad-
sit, necesse est, tunc correctum reddam, tunc requiescam: ut igitur
proficiat correctio, adsit dilectio. Hinc & Augustinus ait; Cor-
rigite arguendo, consolamini alloquendo, exemplum præbete be-
ne uiuendo, aderit eis, qui affuit & uobis: quasi dicat, Si correctio
ni amor adsit, unde consolatio procedat, aderit etiam & Dominus
ipse spiritu suo, qui uim linguæ corripientis, & cordi correpti spi-
ritum & uirtutem proficiendi dabit.

Chrysostomus exponens illud psalmi, Patientia pauperum non
peribit in finem. Videtis (inquit) quæ est, tolerantia, quam potens,
ut toleret homo fratrem inquietum, superbum, iracundum, bilin-
guem, detractorem, subdolum, pigrum, iniuriosum, murmura-
bundum, sibi placentem, cupidum, inordinate ambulantiem. Ista
patientia cum admonitione increpat, non perijt in eternum. Sic
tolerandi sunt isti, ut tamen non taceatur talibus, si taceri-
mus alios perdimus. Hæc uerba iam supra ex ipso Chrysostomo
adduximus: quæ iterum repeti oportuit, ut uideas quid hoc sequa-
tur. Sequitur igitur immediatè; sed sic moderatione seruata fixa
admonitione, ut lingua clamet, & cor amet, quia clamor iste & si
clamat, sed intus amat, ergo ista patientia talis esse debet, ut & cha-
ritas seruetur, & proteruus homo increpetur. Licet ergo in corre-
ptione clamauerit lingua tuâ fratrem arguendo, cor tamen amo-
re ardere debet, & flammâs amoris irrumperet; ut cognoscat pro-
ximus uerba tua; licet aliquantulum dura; à corde tamen amore
& charitate flagranti prodire; sicut cum fratribus fieri solet.

Idemmet Christus illud exponens; Nolite iudicare, & non iudi-
cabimini ait; Neque enim oportet exprobrare delictum; neque il-
lum, qui peccato aliquo sit, præuentus insolenter obruere; sed cle-
menter monere, nec persequi iurgio, sed adiuuare consilio; nec
cum iactatione in eum erigi, sed cum dilectione corrigere. Infelix
utique, infortunatum, ac uerè miserum, atque adeò seculum fer-
reum hoc nostrum; quando innumeri sunt, qui habeant zelum,
sed non secundum scientiam, sed omni charitate & dilectione
carentem: qui iure optimo homines sine capite dici, appellari ue
possunt, belluina rabie (ut inquit Bernardus) seuiantes in peccato-
res, conuictis, eos dehonestantes non Medicos, sed hostes se exhi-
bentes quantum in eis est iudicium Dei euacuantes, officium dæ-
monum,

A monum, quod est extorquere, diligenter exequentes. In quorum ore frequenter he sonant uoces, crucifigatur, & confundatur; deponatur, eiiciatur, nec unquam audies corrigatur; ignem & ferrum adhibere norunt saluberrima medicamenta omnino ægrotis negant. Quid istuc morbi est? quæ rabies? qui oris pruritus? Clemens monere (inquit Chrysostomus) iuuare consilio, cum dilectione corrigere hæc fratris, illa inimici sunt officia. Ideo notanter dixit Saluator; Si peccauerit in te frater tuus, ut eum tuum noveris fratrem; & ut talem corrigas; Et uti dilectum fratrem, corripiendo illi te exhibeas.

Tria in arca testamenti fuisse constat; Legem, uirgam, & manna. Ita quod lex Domini comites habet, uirgam & manna. Arca

B Ecclesia sancta est: ita enim per Prophetam dicitur; Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. In requiem nanque Domini non solus Christus, sed & Ecclesia sancta exurgere debet: lex dominica ad Decalogum pertinet. Hæc igitur lex in Ecclesia Dei simul esse debet cum uirga & manna. Virga est correctio, manna dilectio. Non eris igitur Euangelicus uir, si uirga sine dilectione, aut dilectionem sine uirga exhibueris. Hinc Christus utranque ponit. Nam cum dixit; Frater tuus, dilectionem ostendit; cum uero, Corripe uirgam, & correctionem amoris sociam adiecit. Id quod etiam Salomon aperte docuit. Per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi ab initio. Qui obsecro poterit uera sapientia esse, ubi deest charitas? Quid est uera sapientia, nisi charitas? Ut ergo sanetur proximus correctione, charitas adesse debet. Huc etiam illa eiusdem Sapientis uerba respiciebāt; Neque herba, neque malagma sanauit eos, sed sermo tuus, qui restituit uniuersa. Quis obsecro iste Dei sermo, nisi amor? Si quis (inquit) diligit me, sermonem meum seruabit. Nam, Non adulterabis, non occides, Et si quod est aliud mandatum in lege, in hoc uerbo instauratur. *Dilige proximum tuum, sicut teipsum.* Hoc igitur sermone adhibito, sanantur omnes; hoc sublato, nemo unquam sanabitur. Ut igitur fratrem tuum perfecte sanes, adit Dei sermo, adhibe dilectionem: alioquin illud in Prouerbijis in te conuertetur; In ore stulti uirga superbiæ.

Pudeat ergo Christianum, nedum antiquæ legis documenta, immo ipsius Christi expressum mandatum, uerum & Ethnicorum monu-

Psal. 131.

Dilectio sine correptione, nec correptio sine dilectione sit.

Psal. 131.

Virga & manna correptione & dilectionem simul esse indicant.

Sapient. 9.

Sapient. 16.

Sola charitas recte corrigit.

Ioan. 14.

Rom. 13. C.

Prou. 14. A

De correctione fraterna.

Eriam et hinc
cos non latuit
fraterna cor-
reptio.

Cic. Tusc. q. 2.

Simile.

Qui imprudē-
ter corripit,
in peiore labi
peccatorem
facit.

monumenta postponere; cum ipse Romana eloquentia parens, D
licet Evangelicæ veritatis ignarus, id ipsum doceat. Undique (ait)
fulciendi sunt, qui ruunt, erigendi sunt, qui ceciderunt; sanandi
qui uulnerati sunt, non nouo uulnere transigendi. Qui uerò ze-
lum absque prudentia habent, illis similes euadunt; qui sartagi-
nem, aut patellam reficere cupientes, dum foramen unum obtu-
rare, atque obstruere uolunt, uno mallei ictu, uel quampluri-
ma efficiunt; uel quod prius angustum erat, prolatant, uel tandem
omnino confringunt: sic & imprudentibus correctoribus acci-
dit: qui crimen unum dum imprudenter corripiunt, grauius au-
gent, uel quod occultum erat, patefaciunt, uel tandem peccatorem
ira flagrantem in maiora labi cogunt. Arbitrantur isti omnia ua-
sa posse malleari, cum tamen uel uitrea sint, uel fictilia, uehemen-
tiq; mallei ictu illato confringi. Fratrem igitur esse puta, & sic a-
more prosequeris, uas fictile esse facito, & leuiter cum eo ages.

Deut. 19. A

Lex de occi-
dente casu ali-
quam securi.

Credo te legis Domini meminisse, de eo qui securi casu com-
miserit homicidium. Qui percusserit (inquit) proximum suum
nesciens; & qui heri, & nudius tertius nullum contra eum odium
habuisse comprobatur; sed abiisse cum eo simpliciter in siluam ad
ligna cedenda; & in succisione lignorum, securis fugerit manum,
ferrumq; lapsum de manubrio, amicam eius percusserit, & occide-
ric, ad unam supradictarum urbium confugiet, & uiuet.

Nō sanat, sed
occidit, qui
durius fratrem
corripit.

Hæc lex, licet illi populo in littera loqueretur, nobiscum tamen
agebat, & ad hæc nostra tempora respiciebat. Tunc enim ligna
succidimus, cum delinquentium uitia pia intentione ressecamus. F
Securis manum fugit, cum inclementer increpans asperitate exce-
dit. Ferrum tunc prosilit de manubrio, cum ab increpante durus,
ac grauis sermo exijt. Hic utique non sanat, non uiuificat, sed occi-
dit fratrem: ideo in unam trium ciuitatum relegandus erit. Ete-
nim cum tres sint ciuitates post hanc uitam, patria æterna, purga-
torium, & ipsa gehenna; in hac ultima relegandus erit. Ut ergo
hanc fugias; & ut te & fratrem simul æternæ uitæ ciuem efficias,
cura ut correptioni dilectio adsit, sine qua inutilis futura est om-
nis diligentia.

Ut fratrem, &
non ut inimicum
corripe.

Si peccauerit in te frater tuus, inquit ipse Saluator, ut delinquē-
tem uti fratrem amplectaris; & delictum quasi uenenum morti-
ferum detesteris. Sic enim Chrysostomus in quadam homelia t:
cohortatur:

A cohortatur: nec istud (inquit) simpliciter quidem, sed moderatio-
ne adiecta: neque enim quæ sequuntur, resecabis, sed appones ea
quoque. Nam & Apostolus dum admisceri uetat, statim hoc ad-
didit; Ne putetis inimicum, sed castigatè ut fratrem; Vides ut o-
pus malum detestari iussit, non hominem, & paucis uerbis inter-
iectis, addit; Qui charitatè tollit, & emendationis uiam excindit,
dum eum, quæ tu odisti, diabolus detinet errore, te autè inimicitia.
Hactenus ille. Amabo te, si medicus ægrotum oderit, ac fugiat,
quando eum morbo liberum futurum putas? Tu ipse fratris tui
medicus à Domino constitutus es, si illum odisti, si fugis, si corri-
pis in spiritu uehementi conterens naues Tharsis, si te illum non ut

Chrys. in 13.
c. 1. Cor. hom.
33. post med.

2. Thess. 3. D

Psal. 48.

B quando eum labe peccati solutum iri existimas? Age igitur & te,
talem in correptione, exhibe cum dilectione increpando, ut te fra-
trem, non inimicum agnoscat.

Perpulchrè nos hoc suo exemplo docuit Apostolus, cum primæ
epistolæ ad Corinthios extremam manum imponens, ait; Chari-
tas mea cum omnibus in Christo Iesu amen. Sæpe, ac sæpius in ea
epistola ad Corinthios arguerat, terruerat, & tunc iam ipsi episto-
læ finem inpositurus, dicens; Si quis non amat Dominum nostrum
Iesum Christum, anathema sit, maranatha: tandem concludit;
Dilectio mea cum omnibus uobis amen. Ac si dixisset. Cum omni-
bus uobis ego sum, quare nihil nec ira, nec indignatione, sed bene-
uolentia, & dilectione scriptum esse putetis, & id præsertim cum post

1. Cor. ult.
Paulus cum
dilectione Co-
rinthios cor-
ripiebat.

1. Cor. 16. B

C tam acerbam castigationem uobis non aduerser, sed amem. Sic fa-
cere (inquit Chrysostomus) qui emendare quempiam uelit, decet.
Ut enim qui iram mouendo sequitur solum, nihil aliud quam cu-
piditatem suam explet: Qui uerò postquam delinquentem cor-
rexit, etiam charitatem ostendit amoris fuisse, quæ percellendo
dixit, declarat. Eodem igitur & nos pacto erudiamur, qui arguit,
non irascatur; neque enim hoc est correctionis, sed affectus, neve
qui arguitur, ægrè ferat; medicina enim non inimica res est. Per-
pendito quæso, Chrysostomi uerba, de quibus supra. Vbi peccare
(inquit) fratrem uides, quemadmodum Christus iussit, peccatum
ne uulgato, sed inter te & ipsum solum non conuitiando, nec pedi-
bus iacentem cõculcando, sed dolendo, sed lachrymando castiga-
Talem te præbe castigando, ut ipse quoque castigari, si pecces,

Chrysost. su-
per ultimo
c. 1. ad Corin.
hom. 44.

Secunda Pars.

Y

possis.

De correctione fraterna.

possis. *Ecce* felix utique, & nimium felix etas nostra, si hec intenta D
consideratione perpendantur, atque executioni mandentur; non
enim uitia coalescerent, sed uirtutes auerentur, atque gliscerent;
Ecclesia ornaretur, cœlorum sedes implerentur; innumerosque
fratres Deo & Ecclesie sancte restitueremus. At quod hæc parui-
fiunt & negliguntur, ideo Dæmon in Christi fideles debacchatur,
& crimina in immensum exerescunt.

Id igitur quod primum in correptione obseruandum est, per-
pulehræ ostendit Saluator, cum in ipso præcepti ingressu nomen
fratris apposuerit, dicens; *Si peccauerit in te frater tuus*: ut scilicet
ante omnia, proximum nostrum, ut fratrem diligamus, & amore
ac dilectione cum illo agamus, immo cum mansuetudine, lenitate,
& misericordia eum corrigamus.

Prelatis in
correptione,
quæ necessa-
ria sunt.

At hæc fratribus, non patribus præcipiuntur, cum nanque fra-
trem frater corripit, cum mansuetudine, modestia, atque clemen-
tia id efficere debet. At secus prælatos officium hoc dilectionis
præstare oportet. Tanta enim dispensatione se temperare debent,
ut neque cum se erigunt, intrinsecus rigidi sint: neque rursus cum
se humiliant, extrinsecus remissi: expedit enim eos & in disciplina
humilitatem, & in humilitate disciplinam custodire. Id quod suo
ipsum exemplo nos docuit Apostolus, cum enim Corinthiis dice-
ret; Cum sit inter uos Zelus & contentio, nonne carnales estis &
secundum hominem ambulatis? disciplinam tenuit: cum eos de-
precaretur; Obsecro uos fratres per misericordiam Dei, ut id ip-
sum dicatis omnes, & nō sint in uobis Schismata: humilitatem, &
mansuetudinem seruauit. Rursus eisdem loquens humilitatem
& mansuetudinem seruauit, dicens; Factus sum insipiens, sed maie-
statem in hac humilitate non amisit, cum subdidit; Vos me coe-
gistis. Humilem se exhibuit, cum dixit; Non enim nosmetipsos
prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem
seruos nostros per Christum; sed maiestatem iustitiæ in hac humi-
litate non perdidit, cum eisdem peccantibus dixit; Quid uultis in
uirga, ueniam ad uos. Decet igitur sanctæ Ecclesiæ antistites, ac
prælatos utroque moderamine in correctione uti, ut in maiesta-
te humilitas, in humilitate maiestas dignitatis seruetur. Decet in-
quam aliquando seuerè corripere, & modo humiliter deprecari
cum arrogantibus aspera uerba, cum mitibus, atque humilibus la-
nissima

1. Cor. 3.

2. Cor. 1.

2. Cor. 12.

2. Cor. 4.

[1. Cor. 4.

Anissima corripiendo proferantur ne (ut ait Augustinus) dum nimis
seruatur humilitas, regendi frangatur autoritas. *hi; mobilis ip*
Eundem ordinem reperimus Petrum Apostolorum principem,
atque Ecclesie sancte primum antistitem, seruasse, ut ceteris
exemplo esset, quo moderamine, cum sibi commisso grege uti de-
beant. Nam Cornelio se ei humiliter prosternenti immoderatus
venerari recusauit; seque illi similem existimauit, dicens; Surge
ne feceris & ego ipse homo sum. At Anania, & Saphyra peccanti-
bus, exitialeque crimen perpetrantibus, quando alios dignitate
excelleret, demonstrauit, maiestatemque proprii muneris tenens,
inquit: Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui sancto,
& fraudari de pretio agri? nonne manens tibi manebat, & uenun-
Ddatus in tua erat potestate? quare posuisti in corde tuo hanc rem?
non es mentitus hominibus, sed Deo. Vides quam acri obiurgatio-
ne inuehatur Apostolus in Ananiam defraudatorem de agri pretio,
ut principatus sui maiestatem ostendat? De quo loquens Grego-
rius in Moralibus, inquit: Illic communionem æqualitatis meruit
sanctitatis actio, hic zelus ultionis ius aperuit potestatis, & paucis
uerbis interpositis, pergit. Vitij ergo se debent rectores erigere,
quorum & causa præferuntur, & cum delinquentes corrigunt: soli-
citè attendant, ut per disciplinam culpas quidem iure potestatis fe-
riant, sed per humilitatis custodiam, æquales se ipsis fratribus,
qui corriguntur, agnoscant. Hæc ille.

August. 160
reg. Moral. I

Adum 10.
Petri Aposto-
li adducitur
exemplum in
correctione,

Ad. 5. *quoniam*
et autem non
autem non
autem non
autem non
autem non

Lib. 26. Mo-
ral. cap. 22.

Esai. 68. A.

Hebr. 4. C
Prælati & gra-
uitatē & hu-
militatē in
corripiendo
teneant.

Simile.

Lenitate & se-
ueritate i cor-
reptione utē-
dum.

Ppturis dicitur acutus gladius. Ita enim Esaias loquitur. Posuit os
meum Dominus, ut gladium acutum. Et Apostolus ad Hebræos
ait; Viuus est sermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti.
At gladius, ut acuatur, cote indiget: eos autem Græcum, latine
incilio dicitur. Vnde & idē eos dicitur, quia ob id ferrum acuit
ut facilius incidat. Sicuti igitur Prælatorum, aut Prædicatorum
os gladius dicitur; sic corda peccatorum, cotis uicem gerunt: in
quibus corripientium linguæ, ac ora acuuntur. At quædam cos
est, quæ ut ferrum acuat oleo; & quædam quæ aqua indiget. Quid
est igitur, quod Prælatorum lingua gladius dicatur; & delinquen-
tis cor, uocetur eos; nisi ut agnoscas discretam pastorum corre-
ptionem aliquando oleo, aliquando uerò aqua indigere? Aliquan-
do scilicet oleo lenitatis utatur, iuxta illud Pauli; Huiusmodi in-

Galat. 6.

Isidorus.

et in uerbis

et in uerbis

et in uerbis

et in uerbis

Correptio p-

latorum, nec

nimis mitis,

nec nimis se-

uera sit.

Matth. 3. A

Marc. 1. A

Apoc. 1. C

Aristot. 6. de

animalibus.

Simile.

Aristot. lib. de

Veget. & plāt.

Simile.

et in uerbis

et in uerbis

Matth. 7.

Suauitati se-

ueritas, & se-

ueritati suau-

tas in corri-

piendo adfit

prælati.

et in uerbis

et in uerbis

et in uerbis

et in uerbis

fruite in spiritu lenitatis, aliquando uero aqua seueritatis. Dicit Isidorus; Id quod etiam experientia docet, cotem oleo lenem, aqua uero acerrimam reddi. Sic aliqua delinquentium corda lenitate, & mansuetudine, quadam uero acri seueritate, ut corrigantur, indigent.

Præcursor Domini Ioannes qui primus officium Prælatorum, atque Prædicatorum exercuit; (ut aiunt Matthæus, & Marcus) zona pellicea circa lumbos suos induebatur. At filius hominis uestitus podere in Apocalypsi, dicitur; Præcinctus zona aurea ad mamillas. In lumborum cingulo, proprii affectus cohibitio notatur in prælato subditos corripiendo: at mamillis præcinctis, correptionis discretio ostenditur. Est enim mamilla concepti fœtus indicium: Nam in libris de animalibus, ait philosophus; Quod si maxima dextra maior fuerit sinistra in muliere sceta, masculum habere indicat; contra si maior sinistra fuerit, fœminam edituram demonstrat. Idque tunc apparere solet, cum primum fœtus impueri incipit. Si igitur in Prælatorum correptione mamilla dextra rigor est disciplinæ, sinistra uero misericordiæ suauitatem præ se fert. Si igitur suauitas misericordiæ, disciplinæ seueritatem excedat, fœmineum indicat fœtum, filios uidelicet effœminatos, ac effrænes, & dissolutos subditos: Contra si rigor disciplinæ uigeat, uiriles efficit atque officiosos. Nam sepe nimium remissus pater filios perditos, ac effrænes efficit: quos tamen rigidus & seuerus, cautos, conspicuos, & modestos reddit.

Ad hæc non parum confert id quod Philosophus dicit; In duobus enim genera omnes arbores partitur, quarum aliquas mares alias uero fœminas esse dicit: Addens quod si folia maris, folijs fœminæ arboris coniungantur, sic inuicem cohærebunt, ut uix disungi ualeant. At homines in ipso Euangelio arbores nuncupantur, cum dixit; Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur; sicuti igitur arbores, quæ mares sunt folia aspera propter siccitatis dominatum habent: e contra, quæ fœminæ dicuntur, folia leuissima & suauia, coniunctæ non solum uberes, uerum & saposos producunt fructus: sic etiam prælatus, qui masculus & uirilis uerba aspera in corripiendo: effœminatus uero & timidus uerba læuia in corrigendo habet. Quia tamen nimia seueritas frangit, quos nimia suauitas dissoluit; decet in correptione uer-

ba

Aba feminea, uerbis uirilibus adiungere, & miscere. Ita tamen, ut & coniunctione nulla ratione abstrahantur, ut scilicet nec mitiora uerba seueritate, nec seuera suauitate carcant. Talibus si utatur Prælatus, arbores rationales fecundissimas, & sapidum fructum proferentes reddet.

Iacob. 5. B

Iacobus etiā Apostolus Ecclesiarum præsides, agricultores aliquando appellauit; Ecce inquit, agricola expectat pretiosum fructum terræ patienter ferens donec accipiat temporaneum, & serotinum. At qui agriculturæ dant operam, arborē amarum uel subacetosum producentem fructum, inforant, aquamque mellitam in foramen infundunt, clauoq; ex eiusdem arboris ligno confectō foramen obstruunt. Et sic quæ prius amaros producebat fructus,

Ferreat & al-
ciat, simul
prælatus, dū
corripit.

B ut dulcissimos, ac sapidissimos ferat & efficiat. Nonne obsecro peccator homo arbor est amarissimi & ingratisimi fructus ferax? Nonne amaritudine sua fructus ille conscientiam pungit, amarissimæque pænæ reatum infert? Tunc igitur in eiusdem foramen mellitam infundes aquam, cum lenem eius auri correptionem adhibeas; tunc etiā clauo foramen obstrues, cum terrorem pænæ & gehennæ ignem interminatus fueris. Sicuti igitur arbori, ut gratos ferat fructus aquam mellitam, & clauum imponis pungentem: sic Præsides, qui agricolæ munere fungitur, mansuetudinis dulcedinem; & pænæ terrorem incutiat, ut tandem immutetur peccator; ut qui prius amara & ingrata opera producebat, edat tandem dulcia & suauia.

C Sicuti etiam peccator infirmus dicitur, iuxta illud psalmi; Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. Peccatum uulnus & liuor, iuxta illud Isaïe; Vulnus, & liuor, & plaga non est circumligata, nec fota oleo. Correctio medicina, iuxta illud Sapientis; Non est illis medicamentum, sic & Prælatus uocatur Medicus: sic nanque ait Saluator. Non egent qui sani sunt medico. Et iterum Dominus per Prophetam dolens, quod nullus esset, qui delicta corripere, & anime infirmitatibus non mederetur, dicit; Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Sicuti igitur Medicus nimia portione, aut medicina ægrotum interficit; nulla autem, aut exigua parum prodest: sic qui duriori increpatione semper utitur; aut qui nulla, aut semper miti & nimis suauis non

Psal. 6. A
Isai. 1. BSap. 1. D
Marc. 2. CHier. 8. G.
Prælatus mo-
do dura, mo-
do suauis utatur
corruptio

(supra)

Hinc

Seneca.

Hinc ait Seneca; Vitia animi, sicut vitia corporis leuiter tractanda sunt. Obseruet igitur Pastor Ecclesiæ, & grauitatem & humilitatem simul, modò suauis, modò aspera, ac dura utatur correptione, alioquin uel propriæ dignitati, uel ouium saluti iniurius erit.

Aust. tom. 2.

Epistola 48.

Id quod in quadam epistola explicauit Vincentio Augustinus; Sed debes (inquit) tam multos attendere, de quorum salute gaudemus. Nam si terreantur tantum, nec doceantur, improba quasi dominatio uideri posset. Sed rursum si doceantur, nec terreantur, uetustate consuetudinis obdurati, ad capeſcendam uiam salutis pigrius mouerentur. Hec ille.

Doceantur
& terreantur
peccatores.

Vtrunque igitur ut fiat necesse est, & doceantur cum mansuetudine, & dignitatis, ac maiestatis rigore terreantur. Nam cum terrori utili doctrina adiungitur salutaris: non solum splendor doctrinæ erroris expellit tenebras, uerum & malæ consuetudinis uincula uis timoris abruptit. Non enim omnis, qui parcit, amicus est, nec omnis, qui uerberat, inimicus. Meliora sunt uulnera amici, quam uoluntaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quam cum lenitate decipere. Vtilius esurienti panis tollitur, si decibo securus iustitiam negligebat; quam esurienti panis frangitur, ut iustitiæ seductus ac quiescat. Et qui phreneticum ligat: & qui lethargicum excitat, ambobus molestus amboſ amar.

Prouer. 27. A

Exod. 25. D
Deus quandoque
suauiter, quandoque
acriter nos
corrigit.
Leuit. 19. A
& 20. B
Iudic. 9. F

Si nobis secundum exemplar, quod in monte cœli est ostensum, operandum est, ipsum Deum, atque omnium conditorem imitari decet; qui nobis per Prophetam dixit; Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et qui ore Abimelech præcipit, quod me uidistis facere, citò facite. At ipse summus pastor & rector, qui nos eo amore diligit, cuius magnitudinem nullo modo complecti possumus: non solum nos suauiter docet: uerum & salubriter terrere non cessat; & fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpe etiam mordacissimum medicamentum tribulationis adiungit: pios & religiosos patres nostros fame exercet sæpe: rebellem populum grauissimis affligit pœnis. Paulum etiam ter rogantem, carnis stimulo agit, ut uirtus in infirmitatibus perficiatur. Eundem adhuc in tenebris manentem, magna uiolentia ad cognoscendam, & tenendam ueritatem compellit eos, qui in exitus uiarum sunt, ad nuptias introire cogit. Alias uidebis ipsum magnifica pollicentem, & suauissimis uerbis allicientem. Filii mei

2. Cor. 12.

Astut. 9. A

Math. 22. A

(inquit)

A (inquit) adhuc mundus me iam non uidet, & uado; & uenio ad uos; uado parare uobis locum; ut ubi ego sum, & uos sitis; merces uestra copiosa est in celis; mittam uobis spiritum paraclitum, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quaecunque dixero uobis. & multa his similia audiuius proferentem; ut tandem ad se alliciat, & in ueritate permaneant. Iudam etiam quis ignorat quanta benignitate susceperit, quanta illi humilitate pedes lauerit; quanta liberalitate proprio corpore pauerit, & sanguine potauerit; quanta benignitate illum sit allocutus? Quod facis (inquit) facito; Amice ad quid uenisti? Cum ergo ipse ueritatis Magister se ipsum nobis exemplum praeberit, & in peccatoribus corrigendis lenibus uerbis aliquando duriora, & durissimis, aliquando leniora admiscuerit; & modo mordacibus medicamentis, modo lenibus fomentis medebatur: Idemmet etiam nostri temporis praelatis obseruandum erit in correptionibus, ut delinquentes Deo lucrifaciant.

Illud tamen praecipue antistiti corripienti prouidendum est, ne aut uerborum rigiditate, aut pietatis remissione excedat; uel (ut uerbis Gregorij utar) ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa, cum & disciplina & misericordia ualde destituatur: si una sine altera teneatur, sed erga subditos suos talem se rector exhibeat, ut & iuste misericordia consoletur, & pie sauiat disciplina. Hinc nanque est, quod illi, qui seminiuus a latronibus relictus fuerat, oleo & uino a Samaritano curatur, ut uino mordeantur uulnera, & oleo foueantur. Adhibeat igitur pastor in medendis animarum uulneribus; unum rigiditatis, & oleum lenitatis, ne sola rigiditate in desperationem labatur delinquens; neque sola nimie misericordiae lenitate in praesumptionem eleuetur. Sicuti nanque misericordiam & iudicium simul Domino canebat Psalter; Ipseque omnium rector nunquam misericordia utitur, quin & iustitia adsit: nec unquam iustitia punit, quin & misericordiam adhibeat. Et cum iratus est, misericordiae recordatur; sic & qui eius in terris uicem gerit, utroque utatur brachio. Nec tam lenis unquam sit, quin aliquid rigiditatis ostendat: nec tam rigidus, quin aliquid suauitatis praeseferat. Miscenda igitur (inquit Gregorius) est lenitas cum seueritate. Faciendum est ex utroque quoddam temperamentum; ut neque multa asperitate exulcerentur subditi, neque

Ioan. 13. D
Quanta benignitate usus sit Dominus ut nos alliciat.

Ioan. 14. D
Ibidem.

Ioan. 17. D
Matth. 5. B

Ioan. 14. G
Ioan. 13. B

Praelato non est excedendum aut rigiditatem, aut pietatem.

Greg. lib. 2.
Moral. ca. 6.
Luc. 10.

Psal. 100.

Abacuc. 3. A

Vbi supra.

Psal. 22.

que nimia benignitate soluantur. Hinc David inquit; Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga enim percutimur, baculo sustentamur. Vbi igitur est districtio virgæ, quæ feriat, fit & consolatio baculi, quæ sustentet: fit itaque amor, sed non emolliens: fit rigor, sed non exasperans: fit zelus, sed non immoderatè sæuens: fit pietas, sed non plusquam expediat parcens; ut dum se in arce regiminis iustitia, clementiaque permisceant, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen terrore reuerentiam demulcendo constringat. Hæc ille.

Cautus sit p-
latus in corri-
piendo, ne il-
lum perdat,
quem lucrari
studet.

Deut. 20. D

Nam cum præcipuum huius muneris correptionis institutum sit (ut Saluator ait) fratrum animas lucrificare. Illud maximè attendendum est, ne dum lucrari uolumus, eos perdamus, & ad deterius prouocemus. Hinc est, quòd præcipiente Domino, cum aliqua obsideretur ciuitas, non licebat frugiferas succidere arbores; sed illæ solæ, quæ non pomifere, sed agrestes erant, succidi præcipiebantur. Ita enim se habent uerba textus in Deuteronomio; Quando obsederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circumdederis, ut expugnes eam, non succides arbores, de quibus uesci potest, nec securibus per circuitum debes uastare regionem; quoniam lignum est & non homo; nec potest bellantium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, & in ceteros apta usui, succide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem, quæ contra te dimicat. Ciuitas illa homo peccator est, qui tunc temporis expugnatur, cum à prælato redarguitur, & obiurgatur, & frugiferæ plantæ eiusdem peccatoris aliqua bona opera sunt (potest nanque peccator homo bona moralia licet non meritoria opera producere) infructiferæ uerò peccata sunt. Cum igitur rector talem ciuitatem impugnare, peccatorem uidelicet corripere querit. Illud potissimum curare debet, ne arbores fructiferas, id est bona & sancta opera, sed syluestres solum, & ociosas arbores, id est iniqua & praua succidat; ne per incautam correctionem, & nimium acrem punitionem, cum peccatoris emendam querit, ipsum ad deteriora prouocet: & sic non uitia, sed uirtutes ab eo eradicet. Et forsitan huc Saluatoris uerba tendebant in parabola zizaniorum; Ne fortè (inquit) colligentes zizania, eradicetis & triticum. Sicuti nanque ex proprijs inimicorum arboribus, machinæ in earum perniciem efficiuntur:

Math. 13. D

Aciuntur: sic ex proprijs delinquentium infructuosis operibus in eorum exitium machinæ construuntur. Sic nanque attestatur Sapiens in prouerbij; iniquitates suæ cepiunt impium, & funibus peccatorum suorum trahitur.

Duo tamen prælatis in corripiendis delictis semper præ oculis habenda sunt, quorum alterum est, ut cum illos corripiendos duxerint, qui nondum ad bona inchoanda accedunt, acri prius increpatione utantur, ut eorum destruantur delicta: sicuti nanque qui uiridarium conficere cupit, prius spinas, uepres, ac sentes eradicat: deinde ad plantanda ea, quæ utilia sunt, accedit. sic qui in corde peccatoris pomarium conficere curat, peccata prius & scelera eradicet: ut deinde uirtutes ualeat plantare. Hoc autem perpulchrè

B fit, cum acri increpatione terrentur; ac deinde, ut uirtutes inferantur, suauis exhortatione excitentur. Hinc Hieremiæ, dum ad prædicandum mitteretur, quò perpulchrum deliciarum hortulum Domino plantaret, dicitur; Ecce constitui te super gentes & regna, ut euellas, & destruas; disperdas, edifies & plantes. Vbi prius euellere & dissipare dura increpatione præcipitur: deinde suauis exhortatione edificare & plantare. Hinc etiam Ioannes, Domini præcursor, dura increpatione prædicationem suam exorsus est; Genimina, inquit, uiperarum quis uos demonstraui fugere à uentura irâ iam securis ad radicem arboris posita est, agite ergo fructus dignos pœnitentia. Idemmet & Petrus Apostolorum princeps cum anteq̃ Iudæos quid iam facerent, doceret, prius illos increpauit de ijs, quæ iam fecerant, dicens; Iesum Nazarenum uirum ap-

C probatum à Deo in uobis, uirtutibus & prodigijs, & signis; quæ per illum effecit Deus in medio uestri, sicut uos scitis, hunc de finito consilio, & præscientia Dei traditum per manus inimicorum affigentes interemistis &c. Ad hæc perterriti Iudæi in se ipsos conuersi, dixerunt; Quid ergo faciemus uiri fratres? mox dulci exhortatione admonentur. Agite, inquit, pœnitentiam, & baptizetur unusquisque uestrum. Id quod etiam cum Paulo effectum legis, cum in terra prostrato acri prius correptione dicitur. Saule, Saule, cur me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare. Quo respondente, quid me uis facere? Et iam proprium peccatum agnoscendi dictum fuit; Surge, uade in ciuitatem, & ibi dicitur tibi quid te oporteat facere.

Diap̃

Secunda pars.

Z Qui

Prov. 1. D.

Cum illis, & nundum bona inchoauerunt, prius in crepatione est utendum.

Simile.

Hier. 1. D.

Marth. 3. B. C.

Actuum. 2.

Acti. 9. A.

De correctione fraterna.

Cum illis;
qui iam bo-
num inchoa-
uerunt, sua-
uius in prin-
cipio agen-
dum est.

Simile.

Luc. 13. E
Apocal. 5.

Cum poten-
tibus & pro-
teruis quo-
modo proce-
dendum.

Moral. li. 13.
cap. 3.

Iob. 16.

Qui uerò in numero incipientium sunt, & inchoata bona non consumant, aliter corripiendi sunt. Cum his enim ita est agendum, ut si non proficiunt; & inchoata bona ad perfectionem perducere non curant; saltem ne retrogrediantur, & ab inceptis deficientes ad uomitum, sicut canes reuertantur. Sumus enim in hac uita quasi nauis contra cursum fluminis gradiens: quæ nisi ad summa conetur, illicò ad ima delabitur. Si nanque bonis operibus non proficimus, protinus deficiemus. Itaque sicuti nauim uelis, remisque adiunare, atque impellere, ut ad summa tendat, necesse est: sic suauis uerborum aura, atque dulci admonitione uti necesse est: ut qui ad alta cælorum tendere ceperit, non modo non retrocedat, sed potius in dies longius progrediatur & proficiat. Hinc Dominus. Contendite, inquit, intrare per angustam portam. Et in Apocalypsi, Ecclesiæ Sardis dicebat Angelus; Esto uigilans, & cõfirma cetera, quæ moritura erant: non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. Si nãque quod in nobis mortuum est nõ reuiuiscit, illud etiam extinguitur, quod quasi adhuc tenetur uiuum. Illud uerò quod secundo loco prælati obseruandum additum est. Illud erat, ut cum potentes & proteruos aliquid perpetrassent prælatus cognoscit, non illicò, aut quouis modo aggredi, & increpare debet: sed tempus quærendum est, & opportunitas, ut rectè id effici & fructuose possit. Nisi enim rector sustineat quando congruè correctionem proferre possit; non modò malum, quod insequitur, non remouet, aut destruit; sed etiam auget. Sape enim fit, ut tales nullo modo correctionis uerba, uel suscipere, uel audire uelint. Vnde istis, si priuatim loquendo prodesse non ualemus: in publicis tamen concionibus, & admonitionibus eorum crimina in communi, in medium sunt afferenda, dum illum, qui commisit, conspiciat adesse. Ait nanque Gregorius, quòd cum generaliter contra culpam inuectio intenditur, correctionis uerbum libenter ac mentem ducitur: quia potens prauus ignorat, hoc sibi singillatim dici. Id ipsum dicere uoluit patientissimus ille Iob; Roborarem uos (inquit) ore meo, & mouerem labia mea, quasi parcens uobis. Quid est, quasi parcens? Inquit Gregorius; Liberè enim arguens non pepercit, sed in eo, quod corripuit, pepercit: cum enim corripere non parcat, tùm uerè parcat, quia illum à culpa citius liberat.

Quicquid

A Quicquid tamen ad rectores pertineat; sermo nobis impresentiarum est de fraterna correctione, quam fratri frater debet. Hanc autem potissimum charitatem, & fraternam dilectionem requirete iam ostensum est. Hac igitur supposita, utpotè in primis necessaria, ad reliqua Saluatoris uerba; quibus hoc nobis salutare preceptum mandauit, accedendum est.

Fraterna correctio quid potissimum requiratur.

Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe illum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum; uel trium stet omne uerbum; quod si non audierit eos, dic Ecclesie. Si autem Ecclesiam non audierit, erit tibi sicut ethnicus & publicanus. Hæc est tota uerborum series. Hic omnium, quæ ad fratrum correptionem requiruntur epilogus.

Matth. 18.

Quatuor in præfatis uerbis ostendit Saluator ad hoc saluberrimum officium exequendum necessariò requiri. Ea sunt secreta admonitio; discreta denunciatio; certa testium inductio; & publica diuulgatio. Secretam admonitionem demonstrat, dicens; *Corripe illum inter te & ipsum solum.* Discretam denunciationem non exprimit, sed supponit. Testium inductio demonstratur, cum addit; *Adhibe unum, aut duos.* Publica diuulgatio, cum dicit; *Dic Ecclesie.* Quod igitur ad secretam admonitionem pertinet, hanc non semel solum, aut iterum adhibendam esse sciendum est, sed quandiu probabili ratione de fratris emendatione spes haberi potest. Neque enim si primo, aut secundo non illicò corrigitur frater, mox testes adhibendi erunt, sed secretò sæpè corripiendus est. Nam cum in duo mala peccator incurrat, læsionem scilicet & conscientie & fame: grauiusque sit conscientie, quàm fame detrimentum: idèo potius ille, quàm huic, & citius succurrendum erit. Si enim animo conscio absque honoris detrimento subueniri potest, hoc in primis curandum est. Et hinc est, quòd Dominus secretam admonitionem publicæ denunciationi præcedere iussit, ut & uitæ correctio expectaretur, & delinquentis honori parceretur: Ut igitur utrique uidelicet & correctioni uitæ, & fame, uel honoris conseruationi consuleretur, præcepit Dominus, ut primo secretò corripiatur peccator.

Quatuor requiri in correptione.

Secreta admonitio quoties debeat fieri.

Neque id quidem ab re, sed consultò effectum uoluit: ut scilicet peccator à delicto reuocetur; sic enim ait Hieronymus; Cor-

Quare secreta admonitio debeat præcedere.

Hier. super 18. c. Matth.

Aug. to. 10.
de uerb. dñi.
Ser. 16. cir.
med.

Origenes su-
per 22. cap.
Leuit.

Ad idē secūda
ratio.

Aust. tom. 2.
ad populum
Hypponensē.

D. Tho. 2. 2.
q. 33. ar. 7.
Chrysost. to. 5.
aduersus Iu-
deos oratio-
ne quinta.
Ad idē ter-
tia ratio.

ripiendus est seorsum peccator : ne si publicē correptus uerecun-
diam, ac pudorem amiserit, permaneat in peccato. Et Augusti-
nus ait; Intuens correptioni, parcens pudori : fortē enim prae ue-
recundia incipit defendere peccatum suum, & quemuis correctio-
nem facis peiorem. Si igitur ex charitatis praecepto oportet nos
curare, ut frater delinquens, non solum non deterior, sed potius
melior euadat : quoniam uerò cum in publico corripitur, de-
terior fit; at si secreto corripitur, melior euadit. Nonne ergo
primo secreta admonitione admonendus erit delinquens frater?
Hoc idem confirmat & Origenes, exponens illud Leuitici; Si ui-
deris fratrem tuum non rectē agere; argue eum inter te & ipsum,
sic ait; Solus uidisti, solus inter te & ipsum corripe. Vbi serua-
ri sibi mysterium uiderit, seruabit & ipse emendationis pudorem. E
Si enim diffamari, illicò ad negandum ad duritiam conuerteretur;
& non solum peccatum non emendaueris, sed etiam duplicaueris.
Ob id etiam secreta admonitione corripendus primum est, ne
ceteri infamiae labem incurrant; detecto nanque secreto & occulto
delicto : poterit & idem crimen ceteris uel subditis, uel praelatis
objici, & ex unius delicto ceteros tales esse conijci; iuxta illud Au-
gustini ad plebem Hypponensem; Cum de aliquibus, qui sanctum
nomen profitentur, aliquid criminis uel falsi sonuerit, uel ueri pa-
tuerit, satagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur. Praecedit
etiam meritò secreta admonitio; ne fortē cum hunc delinquentem
alij uiderint, ad peccandum etiam & illi prouocentur. Tam enim
est ad malum prona natura nostra, ut potius unius peccato, mille
inficiantur, & ad peccandum prouocentur, quàm ex multorum
uirtutibus & poenitentia ad rectē, beateque uiuendum inuitemur.
Has rationes sanè affert diuus Thomas, & argutē quidem.
At Chrysostomus in quadam oratione aduersus Iudeos, ob id se-
cretò fratres admonendos esse dicit ne fama diuulgetur, & ut deli-
toribus silentium imponatur, utque praua traducendi fratres con-
suetudo penitus deleatur. Ne igitur (inquit) obambulantes refe-
ramus, qui peccauerint, sed festinemus, ut eos, qui peccarunt, cor-
rigamus. Est enim praua consuetudo tantum accusare fratres, nec
illorum curam habere, traducere mala infirmorum, nec mederi.
Auferamus igitur hanc prauam consuetudinem, carissimi, neque
enim ea medicam pestem inuchit, haec uenit ille. Magno itaque
consilio

A consilio factum est, ut Dominus abditam, primùm admonitionem fieri præceperit. Audit nanque ex te aliquis fratris delictum, minimeque expendens quo dixeris animo, in aliud id quod dictum est, detorsit. Rursus, ille alteri hanc rem loquitur: deinde paulatim crescente infamia, non mediocriter Ecclesiæ offunditur probum. Ne igitur uel super hoc, uel super quouis alio probro quis gaudeat, secretò corripicndus est frater; ut uel sic obloquentium ora obturemus & tandè coerceamus. Id ipsum significare uoluisset Dauidem facillè crediderim, cum mortem Saulis deplorasset; Quomodo inquit, ceciderunt potentes? ne annunciaueritis in Geth: neque prædicaueritis in compitis Ascalonis; ne latentur filij incircuncisorum. Si ergo Dauid rem manifestam diuulgare noluit, ne animos aduersariorum delectaret, quantò magis occultum fratris crimen celari debet, ne inimicorum nostrorum auribus arrideat, illis quæ uoluptatem gignat?

Non trades
dus frater.

2. Reg. 1. D

Quod uerò secundo loco, necessario ad ordinem correptionis requiri dictum est: Illud erat discreta denunciatio. Si enim secreta admonitio ad fratris correptionem non sufficit, nec ob id corrigi uult: debet prius secretè Prælato denunciare antequam testes adhibeantur. Ita enim loquitur Augustinus in Regula Monachorum; Antequam alijs ostèdatur, prius Præposito debet ostendi, si admonitus neglexerit corrigi, ne fortè possit secretius correctus non innotescere ceteris. Nec hoc alicui uideatur mirum, aut Domini Saluatoris uerbis aduersari: nam occultum crimen illi ostendi debet, qui non obesse, sed prodesse possit. Et quis unquam in terris positus magis delinquenti prodesse poterit, quàm Prælatus: qui pater est spiritualis & animarum curam gerit pro quibus & animam ponere (cum necessitas postulat,) tenetur? Prælato inquam, denunciandum primùm est, non ut iudici, sed ut patri; non in iudicio, sed extrà. Nam ad hoc, ut illi in iudicio proferatur, adhibendi sunt testes, quibus id probari possit, quod defertur.

Discreta de-
nunciatio ne
cessaria.

Aug. to. 1. in
regula Mona-
chorum.

Cum Prælato, quasi patri extra iudicium dicitur, secreto dicendum est: qui & uult & potest in correctione prodesse magis. Et cum secretò Prælato, ut patri dicitur, non dicitur Ecclesiæ, sed priuatæ personæ, quæ prodesse potest. Sermo tamen nunc est mihi de peccato occulto, alioquin si ad aliorum notitiam iam deueniret antequam Prælato denunciatur, tunc non solum ei, qui peccauit, uerum

Denunciatio
quomodo præ-
lato fieri de-
beat.

De correctione fraterna.

1. Timot. 5.

D. Thom. 4.

D. 19. arg. 3.

q. 1.

Testes inducē
di & quare.

D. Tho. 4. D

19. ar. 5. q. 2.

Aug. in reg.
Monac.

Simile.

nerum & alijs, ad quorum notitiam uenit, remedium est adhiben- **D**
dum. Dicit namque Apostolus; Peccatē corā omnibus argue,
ut & ceteri timorem habeant. Illud tamen animaduertendum est,
quod non omne peccatum occultum Prælo secretò extra iudi-
cium tantummodo aperiendum est; si enim occultum crimen in
communem perniciem cederet, ut est heresis, quæ Ecclesiam infi-
cit, aut in totius ciuitatis notabile detrimentum, ut est proditio;
nec emendationis aliqua spes est, tūc Prælo, ut iudici, est manife-
standū; ut gregi suo possit prouidere; alioquin si occultū crimen
solummodo peccanti, & nulli præterea officiat, Prælo, ut patri
extra iudicium aperiendum est, priusquam testibus manifestetur.

Erat & tertio loco testium inductio & adhibitio necessaria. **E**
Cum enim secreta admonitio, & occulta prælati denunciatio mi-
nus prodesse conspiciamus, testes tunc adhibendi sunt, nisi fortas-
sis euidenti ratione diiudicari posset, hoc non solum ad fratris
emendationem non proficere, uerumetiam ipsum ex hac re dete-
riorem futurum: tunc sanè à correptione abstinendum est. At cum
emendationis aliqua spes est, nec tamen secreta correctio profecit,
paucis qui corripiendo prodesse possint ostendendum est. Hoc est
quod in Euangelio ostendit Saluator. *Corripe inquit inter te &*
ipsum solum; si te audierit: id est, si occultè delinquens te audierit;
id est, correptionem tuam in secreto receperit; lucratus es fratrem
tuum. Arrige aures. Non enim dicit, ille se ipsum lucratus est, sed
te illum lucrātū fuisse. Tibi enim propter alterius salutē, salus etiā
acquiritur. Verum si tuam abdite factam non admiserit corre- **F**
ptionem; unus, aut duo ex diuino præcepto tibi testes adhibendi
sunt. Vel (ut inquit Hieronymus) ut grauitatem criminis osten-
das. Vel (ut ait Augustinus) ut si delicti iteretur actus corā Ec-
clesia negans conuincatur: Vt possit, inquit, non ab uno teste
argui, sed à duobus, uel tribus conuinci; uel (ut Chrysostomus
inquit) ut tuum munus te subijisse, quodque in te est, effecisse, ostē-
das: uel ut nullum te non tentasse remedium manifestes, quo fra-
trem tuum è Diaboli faucibus ereptum Domino lucreris: id
quod uerè decet uirum Euangelicum. Nam quò ille impudētior,
atque pertinacior extiterit, eò magis eius nobis emendationis
absque ira & molestia insistendum erit: sicuti enim Medicus quò
grauiore morbum offendit, eò magis studet; nec unquam mo-
lestia

Allectia affectus ulla deficit, uel potius ad remedia afferenda maiori se accingit diligentia: sic tu quanto impudentiorem, atque pertiniaciorē fratrem uideris, tanto magis eius saluti studere debes.

Si igitur solus admonitione secreta imbecillior uisus es, minusque te profecisse uides; adiectione duorum fortior factus, delinquentem aggredere, quod tandem proficere ualeas, neque enim eius solius, qui iniuriam passus est, uerum & laceffentis utilitatem queris. Quanto igitur ille impudentior fuerit, tanto & tu diligentior, ut sis cures, ut is tandem erubescat. Huc tendit testium adiectio: huc ea Saluatoris uerba respiciunt. Adhibe adhuc unum, aut duos, ut si nec coram te uno, aut alio adhibito, uerecundetur, pudeat saltem coram tertio: atque rubore suffectus, uerecundiaque

Quod tendat
testium indu
ctio, ut scili-
cet uerecun-
detur frater.

Bpræpeditus ab incepto desistat, ac tandem resipiscat. Hinc Gregorius in libro Moralium ait; Cum culpa uelut uirtus aspicitur, necessarium pensandum est, quia tanto tardius mens uitium deserit; quanto hoc, quod perpetrat, minus erubescit: Et tanto mens tardius uitium deserit, quanto per uirtutis speciem decepta, premiorum etiam de eo retributionem querit. Facile autem culpa corrigitur, à qua erubescencia quadam amouemur; quod esse culpa sentiat.

Gregor. lib.
Moral.

Adhibe ergo unum, aut duos testes, cum solus non proficis. Nam sicuti in corporibus medendis non assumunt in ipso ægritudinis exordio nimis fortem & efficacem medicinam, ne ægroti natura nimis grauetur; sed à leuioribus incipiunt, quas cum non prodesse cognoscunt, ad grauiorem & efficaciorē manus admovent: sic & in medendis, curandisq; animis faciendum est: ut scilicet lenis primò adhibeatur medicina, secreta uidelicet admonitio, uel denunciatio; quæ si prosit, iam hæc sola sufficit, & ceteræ prætermittendæ sunt. Sin minus paucis aperiendum, qui non obesse diffamando, & traducendo, sed prodesse admonendo, & corrigendo ualeant.

A leuioribus
incipiendum.
Simile.

Ad illud tandem, quod quarto loco ad huius muneris ordinem requiri dictum est, accedamus. Illud primū aduertendum est: meritò ab uno in alterum extremum debitis medijs pertransiri posse. Vnde cum secreta admonitio, & publica diuulgatio duo extrema, & inter se dissidentia sint, medijs interpositis, licebit tandem ab illo ad hoc uenire: sicuti igitur in fratrum correptione initiū occultum

Quare iube-
mur Ecclesiæ
fratris pecca-
tum aperire.

De correptione fraterna.

occultum esse uoluit, sic & ipsam finem publicum fieri statuit; cū dixit; *Dic Ecclesiæ*; Vt igitur uitæ bono, & conscientię consuletur, utq; infamiæ malo prouideatur, primò abditam & secretam admonitionem præcepit. Vt uerò occultum crimen paucis, qui non obesse, sed prodesse possint, aperiatur, ut saltem line multitudinis dedecore emendetur frater: in ipso correptionis medio denuntiatio præcipitur; & deinde testimonium inductio. Vt tandem omninò salutis fratris, uel multitudinis, qui eius exemplo infici possunt, prouideatur; publica præcipitur diuulgatio, cum dicitur; *Dic Ecclesiæ*.

Dic Ecclesiæ
quomodo in-
telligendū est.
Hierony.

Chrysost.

Rabanus.

Ioan. 4.

Aug. in reg.
Monachorū.

Mali à bonis
segregandi
sunt.

Greg. in epist.

Matth. 18.

Id quod bifariam intelligi potest. Primum iuxta diui Hieronymi interpretationem; *Dic Ecclesiæ*; id est, multitudini. Nam cū qui corripitur, unum uel duos minimè audit, multis tunc aperienda res est; ut ipsum horrore habeant, ac detestentur; quippe quem paucorum non puduit, multorum saluetur opprobrijs. Secundo iuxta Chrysostomi expositionem: *Dic Ecclesiæ*: id est, coram Ecclesiæ Prælato, testibus adhibitis, deserto; ut uel sic conuinci de delicto possit: quibus seruatis, si non resipuerit, anathemate feriat. Id per os ipsius Ecclesiæ effici debet: id est per sacerdotes: quo excommunicationem fulminante tota cum eo operatur Ecclesia. Et ideo statim sequitur; *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*. Ethnicus enim (ut ait Rabanus) idem est, quod Gentilis. Vnde sicuti Iudæi Euangelista attestante non contuebantur Samaritanis: sic tu peccatorem incorrigibilē, & peruiacem, anathemateq; percussū deuota: auditum sermonemq; defuge: ne quidpiam ex contagione incommodi accipias: & ut, ubi se ab omnibus contemptui haberi, sacrificijsq; & fidelium communionē interdictum conspexerit, eum ita pudeat, tædeatq; ut tandem ad se redeat. Neque enim (inquit Augustinus) hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimos perdat: immo ut tandē cū ipsum, tūm alios quoq; lucretur Ecclesia. Hoc est, quod in quadam epistola summus ille Pontifex, ac Ecclesiæ Doctor Gregorius nos docuit. Sunt (inquit ipse) mali segregandi à bonis, iniqui à iustis, ut saltem rubore suo conscientias suas recognoscant, & conuertantur à prauitatibus suis: & si incorrigibiles apparuerint, segregentur à fidelibus usque ad satisfactionem; iuxta Saluatoris Domini sententiam; Quod si non audierit;

Adierit; Dic Ecclesiæ si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. His ergo & alijs multis sanctorum Patrum autoritatibus, segregandi sunt mali à bonis; ne pereant iusti pro iniustis, sicuti scriptum est; Perit iustus pro impio: debet enim discretio fieri inter bonos & malos, sicut est inter hædos & oves. Hec ille; & paucis interiectis uerbis, addit; Dum enim unus corripitur plurimi emendantur; & melius est, ut pro multorum salute unus condemnetur, quam ut propter unius licentiam multi periclitentur. Quod igitur salubrius ad communem salutem potest adhiberi remedium, quam proteruum peccatorem à iustorum cōsortio segregare? Certè periculosior est, ac perniciosior cōtagiosa infectio inter homines, quam inter pecudes. Si ergo iumenta, quæ scabiem, aut impetiginem habere uidentur, secernuntur à sanis, ne eorum morbo sana inficiantur, & pereant; quantò magis idipsum inter homines est præstandum? Præterea si tempore pestis, aut alicuius mortiferæ contagionis, qui à suspectis ciuitatibus ad alias applicant, ij uel à conciuibus arcentur, uel à cæteris aliquo tēporis interuallo separantur: quid cum animarum periculum instat, nonne tunc magis morbidas animas à cæteris segregandas esse dicendum est?

Neque enim qui contagionis tempore à ciuitatibus arcentur, alicui certo depurantur, aut relegantur loco ibidem perpetuò permanfuri, sed certus illis præscribitur terminus, uel dies quadraginta, ut interim purgentur; uel donec contagionis purgetur tēpus.

Ecce qui ab Ecclesia gladio anathematis feriuntur, & à fidelium arcentur consortio, non ideo secernuntur, ut extra perpetuò remaneant, sed quoad resipuerint: filij enim Ecclesiæ sunt, non serui emptitij: at seruus non manet in domo in eternum, filius uerò in eternum in domo patris remanet. Nam patres filios delinquentes sepius ex ædibus exigunt (ut similitudine utar Chysofomi) & à mensa submouent; non ut semper illinc exulent, sed ut hac correptione, facti meliores cum debita laude in paternum reuertantur contubernium: Id quod & pastores quoque faciunt, dum oues scabie affectas à sanis segregant, ut misero morbo leuate, denuò tuto ad sanas reuertantur. Sic & proterui isti, qui nec audire, nec corrigi uolunt, à mensa sacramentorum submouentur, ut cum in se reuersi fuerint, cognita propria iniquitate, ac tandem sancte, ac

Secunda Pars.

A a pijsimæ

Eccle. 7.

Simile.

Simile.

Non arcetur
ab ecclesia
mali, ut per-
petuò extra
remaneant.

Ioan. 8. D.

Simile.

De correctione fraterna.

- Quomodo
 corripiendus
 frater.
 Augustinus.
- Pſal. 89. C.
1. Timot. 5.
2. Timo. 2. D.
- Sapient. 9.
- Ephes. 5. B
- Pſal. 6. A
- Eccl. 21. C.
- Eccl. 21. C.
- Corrigenſ ſit
 ſine culpa.
 Pſal. 40. B
- Alterum cor
 repturus, pri
 us ſe ipſum
 corrigit.
 Luc. 17. A
- Iud. 20. D
- piſſimæ matri Ecclēſiæ conciliati, ad eandem menſam reuertantur. D
 Corripe igitur fratrem tuum delinquentem; primum amore,
 ideò enim uocatur frater; deinde cōpaſſione. Duo enim (inquit
 Augustinus) ſunt nomina, homo, & peccator: quia peccator eſt,
 corripe: quia homo, compatere. Item manſuetudine: ſic enim
 ait Dauid in pſalmo; Superuenit manſuetudo, & corripiemur.
 Quarto ſecreto, ſi tamen culpa non ſit manifeſta: ideò enim dixit
 Saluator: Inter te & ipſum ſolum. Et de manifeſto crimine dixit
 Apoſtolus; Peccantem coram omnibus argue, ut & cæteri timo-
 rem habeant. Quinto modeſtè. Seruum nanque Domini (ait A-
 poſtolus) oportet eſſe patientem cum modeſtia corripientem.
 Sexto ſapienter: ſic ait Sapiens; Per ſapientiā ſanati ſunt quicun-
 que placuerunt tibi ab initio. Peccator (ut ait Paulus) cæcus eſt,
 eratis aliquando tenebræ, ideò manu ducendus. Infirmus eſt: Miſe-
 rerer mei, quoniam infirmus ſum; ideò ſuauius adiuuandus uulne-
 ribus affectus; Vulnerauerunt me & non dolui; ideò leniter me-
 dicandus. Vas fictile eſt. Cor fatui, quaſi uas contraſtum, ideò nec
 malleo tundendus, nec baculo percutiendus.
 Id uerò quod potiſſimum in correctione exigitur, eſt ut ſine
 propria culpa fiat. Corripiet me iuſtus (inquit Dauid) & increpa-
 bit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Pro-
 pria igitur peccata prius correptor corrigit; deinde ad corrigenda
 peccata fratrum accedat. Qui nanque ſibi nequam, cui bonus?
 qui immundus eſt, quomodo alios purgabit? qui cæcus, quomo-
 do alios ducet? qui captiuus eſt, quomodo alios redimet? qui per-
 ditus eſt, quomodo alios lucrabitur? & qui errat, quomodo alios
 reducet? Vt igitur alios lucrificas, te ipſum lucrator, & ut alios re-
 ctè corripias, te ipſum prius corripe.
 Ac ne hoc temerè, aut ex me dictum quiſpiā arbitretur; ipſius
 Redemptoris uerba perpendat; qui hoc præceptum laturus apud
 Lucam prius nobis, deinde fratribus attendere iuſſit. Attendite uo-
 bis, ſi peccauerit in te frater tuus: Vt quid quaſo præmittere, atten-
 dite uobis, & mox addere; Si peccauerit frater tuus; niſi ut oſten-
 dat, quod correcturus fratrem, prius ſe ipſum corrigit, alioquin
 inutile fuerit correctionis officium?
 Id quod etiam iam præſecta hiſtoria ex libris Iudicum admira-
 bili figura manifeſtat. Quid enim eſt, cur congregati filij Iſrael ad-
 uerſus

A uersus Gabaa, ut ob crimen adulterij commissum ipsam ciuitatem deuastarent: præcessit primo Iudas cum non flerent uicti, cum uero fletibus, & ieiunijs se afflixere. Sederuntque & sacrificia obtulerunt, uictores euaserunt. Hoc certè innuit, ut si cum spiritualibus hostibus prospero euentu pugnare uelimus, tria nobis potissimum necessaria sunt: ut scilicet Iudas, qui confessio est, præcedat: ueluctus, & contritio subsequatur; & ut ieiunium, & satisfactio accedat. Neque enim solus Iudas sufficit, id est, sola confessio, nec ueluctus superadditus, id est, contritio, sed ut etiã ieiuniũ carnis, scilicet afflictio, & sollicitudo intersit. Sessio, id est, mentis quies: sacrificia, id est, bonorũ operum executio accedat, necesse est quæ omnia si adsint rea conscientia propugnatur. Quia igitur illi, qui alios

Qui sine crimine est, alios corripit.

B pro crimine adulterij punire uolebant, eodem tenebantur delicto, peccatisque obnoxij erant quousque se ipsos correxerunt: propriaque crimina lachrymis, ieiunijs, & sacrificijs, bonisque operibus lauerunt, alios nuncere, uel corrigere nequaquam potuerunt. At cum se ipsos modo dicto correxerunt, ad aliorum correctionem accedentes, uictoriam aduersus peccatum & demonem obtinuerunt. Hinc ore Saluatoris reprehenduntur, qui criminibus affecti & infecti ad aliorum correctionem accedunt, cum dixit: Qui sine peccato est uestrum, primus in eam lapidem mittat. Se ipsum ergo, qui fratrem correpturus est, prius respiciat; atque utrum sit sine peccato, necne intimè cõsideret: Deinde ad fratrem corrigendum omni cum timore, atque mansuetudine aggrediatur.

Ioan. 8. A

C Correptionis præceptum ad charitatem pertinere, millies dictum est; at sine ordine perijt charitas. Ait enim in Canticis spõsa: Ordinauit in me charitatem. Et Dauid inquit, Ordinatione perseverat dies; id est, uirtutes, ut interpretatur Bernardus. Ordo autem charitatis, ut sæpe diximus, is est: ut primum Deum, deinde nos ipsos; postremo proximum: Qui igitur prius se ipsum diligere tenetur, prius se ipsum corrigat, ut rectè postea proximum diligere ualeat.

Correptio ad charitatẽ pertinet.
Cant. 2. A
Psal. 118.
Super Cantic.

Cum Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere nos præcipit Dominus, mox adiunxit, *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*. Si proximus post Deum diligendus est, ergo qui magis proximus est, prius nobis diligendus erit. Atqui quid tibi te ipso magis proximum reperiri potest. Te ergo primum si

Te prius, deinde alios corrige.

rectè diligit; etiam primum corrige, alioquin nec rectè ceteros **D**
corrigerè poteris.

Ineptus est
ad alterum cor-
rigendum, qui
se prius non
corrigit.

2. Timot. 4.
Aust. tom. 10.
lib. 50. homil.
Homil. 5.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

Matth. 7. A

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. X. Y. Z.

Animadu-
fione dignus
est, qui se ipso
postposito, a-
lium corrigit.
Rom. 2. A

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

in eo non in-
uenit est, qui
corrigitur.

Cum etiam tibi proximum diligere præcipit Dominus; mox
modum huius dilectionis annectit, dicens; *sicut te ipsum*. Qui
ergo seipsum non diligit, proximum haudquaquam diliget ali-
quando; sic qui seipsum non corrigit, nunquam fratrem ualebit
corrigerè. Ita enim in quadam homelia loquitur Augustinus; de-
clarans enim illud Apostoli: Prædica uerbum; in sta opportune, &
importune, argue, obsecra, increpa ait. Corripiamus planè, sed
prius nos. Proximum uis corrigerè, nihil est tibi te ipso propin-
quius. Quid longius abis? Te habes ante te. Quid enim per scri-
pturam? Diliges proximum tuum tanquam te ipsum. Regulam
dilectionis in proximum ex te accepisti. Diligo eum, inquires,
ideo dico; prius te dilige, & dic tibi; Si autem uerè ex dilectione
dicis, manifestum est, quod intus egit aliquid, uerbum, quod pro-
cedit: sed timendum est, ne te non diligas; & uelis alium corripe-
re, idque cum odio facias. Hæc ille: & paucis interpositis, addit;
Corripe ergo te, & tunc poteris fratrem corripere. Leuiora obijcis,
grauiora committis: Festucam uides in oculo fratris tui, trabem
autem in oculo tuo non uides. Hæc Augustinus. Quibus mani-
festò planè comprobatur, ineptum esse ad alterius correctionem,
qui se ipsum postponens, ad alios corrigendos accedit.

Neque solum ineptus ad hoc munus obeundum, uidebere, si ea
committis, quæ in alijs arguis; uerùm & diuinam animaduersionem
non effugies; sed ab ipso omnium Domino, qui intima scruta-
tur cordium acri supplicio; seueraque punitione plectendus
eris. Audi Apostolum Romanos alloquentem; Existimas autem
hoc ò homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu
effugies iudicium Dei? Non utique effugies, immo grauissima
punitione te ipse iustus iudex afficiet. quia cum in aliorum pec-
cata leges scribens, & pœnas diffiniens, seuerus es iudex; nullam
habere poteris excusationem; in quibus peccas, dicens, te agenda
ignorare. Nam si uterque & tu, & ille mœchati estis: ut quid illum
corripis & punis, te uerò uenia dignum censes? Nam si adulte-
rium exitiale crimen esse ignorabas, cur eum arguis? sin sciebas,
cur te non corripis? Quod si alterum corripias, te uerò negligas;
quomodo rationem habere posset, eorum criminum reos non
eandem

A eandem pendere pœnas? Te ipsum ergo primum corripe; aliorum ex iudicio, quem in alium protulisti, ex eo te Deus iudicabit. Nam si alium delinquentem non despicias, quomodo te Deus peccantem despiciet? si tu aliorum peccata corrigis, quomodo te Deus non corrigit? Lege Chrysostomum eadem hæc differente: & quale te maneat supplicium, cum te ipsum negligens, alijs corrigendis operam das; facillimè perspicere poteris.

Chrysos. 10. 5.
ad populum
Antioch. ho-
mil. 12. circa
finem.

Esai. 43. D

Prius te ip-
sum, quàm a-
lios accusatq.
Chrysos. 10. 5.
aduersus Iu-
deos oratio-
ne 5.

Prover. 18. C

Greg. lib. 26.
Moral. c. 36.

Cum aliena
corrigis, pri-
us te ipsum
metiri.

Simile.

Infirmus in-
firmis facile
compatitur.
Hebr. 5. C. 10.
Hebr. 5. D.

Memento uerborum Domini per Esaiam prophetam; Dic tu iniquitates tuas prior, ut iustificeris. Neque enim ut proprias iniquitates aperias, dixit solum, sed ut tu prius illas enarres, non simpliciter esse dicendas quærit; sed prius esse dicendas non expectandam accusantis redargutionem. Hæc uerba perpendens Chrysostomus in quadam oratione aduersus Iudæos, sic inquit; Proinde tu quoque dilectè, cum peccaueris, ne expectes, ut ab illo accuseris; sed priusquam accuseris ac deferaris, tu condemna, quæ facta sunt. Nam si quis alius te redarguerit, non iam confessionis est officium, sed illius, qui accusat, correctio. Quapropter & quidam alius inquit; Iustus sui ipsius accusator est in principio sermonis. Itaque non hoc est, quod quæritur, ut accuses te ipsum, sed ut prior te ipsum accuses, neque expectes ab alijs redargutionem. Hæc Chrysostomus.

Id ipsum & ait Gregorius, cum illud Iob exponit; Non te ergo superet iram, ut alium opprimas. Omnis (inquit) per quem necesse est aliena uitia corrigi, semetipsum prius debet solerter intueri; nedum aliorum culpas ulciscitur, ipse ulciscendi furore superetur. & paulopost; Dignum quippe est, ut cum aliena corrigimus, prius nostra metiamur; ut prius mens à sua accensione deferueat; prius intra semetipsam zeli sui impetum tranquilla equitate componat. Ne si ad animaduertenda uitia obrupto furbere trahamur, peccatum corrigendo peccemus; & qui culpam diiudicando insequitur, immoderatè feriendo sæuiamus. hæc tennus ille. & perpulchrè sanè. Nam qui ægrotus est, & propriam infirmitatem agnoscit, nedum alijs ægrotis medetur, uerùm & compatitur. Hinc & ipse Saluator ex his, quæ passus est, didicit obedientiam. Et quia tentatus fuit pro similitudine absque peccato, idè infirmitatibus nostris compassus est. Ita enim ad Hebræos ait Paulus; Non habemus Pontificem, qui nō possit compati infirmitatibus

tibus

tibus nostris tentatum pro similitudine absque peccato. Quasi dicat, quia tentationes, & infirmitates experientia cognouit, ideo tentatis, & infirmis, compatitur. In eo enim, inquit, in quo passus est ipse & tentatus, potens est, & qui tentantur auxiliari; & uoluit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret: sicuti igitur qui infirmus est infirmo, qui tentatus tentato compatitur, sic & qui lapsus est, lapsis facile miseretur. Ut igitur in alios benignus sis & misericors; considera primum, & cognosce te ipsum miserum; & ut recte delinquentes corrigas, te ipsum etiam peccatorem agnosce, damna, accusa, & corrige. Sic enim hortatur Paulus; Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Quid considerans te ipsum? nempe ut prius te qualis sis, aut fueris aliquando ante proprios oculos ponas. Et cum te ipsum grauioribus delictis oppressum uideris, corrigas; deinde ad fratrem corrigendum accedas.

Hebr. 2. D.
Ibidem.

Galat. 6. A

Quomodo
considerare de
bemus nos-
metipsos.

Considerans, inquit, te ipsum, si aliquando malus fueris, cum antea probus esses: si aliqua passione aliquando fuisti superior antea; deinde ab eadem ipse superatus: si aliquando uino obrutus, sopitusque fuisti; & rursus bibendi uoluptatem depulisti: si fueris nonnunquam ira commotus; & deinde in te reuersus, aut nihil, aut parum ab ira passus: si despexisti aliquando pauperem; quem postea fouisti: si fornicatus aliquando fuisti, cum postea modestissime uixeris. Id ipsum, quod in te conspicias, in proximo aspicias necesse est. Peccaui aliquando dicas, & relipui; peccauit & frater, ut relipiscat, curandum est. Delinquo denique, & reuinitiscere possum: delinquit frater, emendari poterit. In peccatorum sordibus iaceo, surgam, ut fratrem iacentem erigere possim. Hoc est, se ipsum considerare.

Quid prodest
nos ipsos pri-
us considera-
re.

Hoc autem, quod est nos ipsos prius considerare, non eo solum prodest, ut cum mundi simus, alios mundare possimus: aut ut ne in nos retorqueatur, quod in alijs corrigimus crimen; uerum ut ne arroganter & cum clamoribus alios corripiamus, sed cum suauitate, & mansuetudine. sic enim & ipse Gregorius testatur, ac docet; cum illud in Moralibus exponit dictum Iob; Loquatur lingua mea in faucibus meis. Nos enim, inquit, quia infirmi homines sumus; cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse

Iob. 33.
Greg. lib. 23.
Moral. c. 14.

A meminisse quodd sumus, ut ex propria infirmitate pensemus: Quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus: Et si iam, diuina gratia operante, tales esse desuimus; tantò temperatius humili corde corrigamus, quantò nosmetipsos uerius in his, quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus; ne cor nostrum forte tumescat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum mala corrigimus; alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus. Hæc ille.

Huius rei exemplum nobis in uegetabilibus egregiè probatur.

Vegetabilia ut nos prius nobis, deinde alijs attendamus, docent.
1. Timot. 4. D

B sed secundo tantum producere: propterea quod primo anno propriae duntaxat perfectioni intendat: in secundo uerò dum semen producit, aliorum uidetur propagationi consulere & intendere; pari quoque ratione primum unusquisque propriæ uitæ fructui: deinde aliorum utilitati per correctionis & doctrinæ semina, incumbere debet. Hinc Apostolus Thimoteo præcipit, ut primum sibi, deinde alijs attendat; ut seipsum prius, deinde alios Deo lucratur. Attende, inquit, tibi & doctrinæ: insta in illis: Hoc enim faciens, & te ipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Sic namque ordo exigit charitatis, ut propria prius, quàm aliena curemus; præsertim cum & communi prouerbio dicatur; Prima charitas incipit à se ipso.

sh anobis
habet aut

C Quid est, quodd Elias, qui uiduæ egestatem nouerat, primum sibi, deinde illi & eius filio subcineritium panem tempore esuriei fieri præcepit? Vade (inquit) & fac mihi primum subcineritium panem, tibi autem & filio tuo facies postea. Nullus panis corporis uitæ tam necessarius, quàm fraterna correctio uitæ animæ necessaria est. Panis inquam est subcineritius, asper, durus, ac insuauis. Hic ergo primò nobis, ac deinde alijs consulere tenemur.

Elias primū sibi, deinde alijs panem precipit fieri.
3. Reg. 17. B

Sententia est Augustini ad Laurentium: Non solum illum, qui cibum esurienti, potum sitienti, nudo uestimentum; peregrinanti hospitium, fugienti latibulum agro, uel incluso uisitacionem, captiuo redemptionem, debili subuentionem, cæco deductionem, tristi consolationem, infirmo medicinam, erranti uiam, deliberan-

Augustinus
Enchyrid. ad
Lauren. cap.
71. Tom. 3.
Nulla maiori
elemosina
quàm correptione
uo.

ti con-

De correctione fraterna.

ti consilium; & quod cuique necessarium est, indigenti dedit. D
 Verumetiam & qui dat ueniam peccanti, eleemosynam tribuit: &
 qui emendat uerbere, in quem potestas datur, uel coercet aliqua
 disciplina. Neque solum in eo, quod dimittit (inquit ipse Au-
 gustinus) atque orat; uerumetiam in eo, quod corripit; & ali-
 qua emendatoria plectit poena, eleemosynam dat, quia misericor-
 diam præstat. Neque ego credo posse salubriorem, atque Deo
 magis gratam eleemosynam proximo conferri, quàm cum peccan-
 tes corpiuntur: quia tunc quod uerè malum est, remouetur: &
 quod uerè bonum est, ipsi proximo curatur. Peccatum enim om-
 nium malorum maximum amouemus; gratiamque omnium bo-
 norum, qua in hac uita perfrui possunt, proximo procuramus, &
 acquirimus, uel impetramus. At hæc omnium eleemosynarum E
 potissima ordinem habet. Qui nanque (ait ipse Augustinus)
 uult ordinatè eleemosynam dare, à se ipso incipere debet, eamque
 primò sibi; deinde alijs dare. Est enim eleemosyna opus miseri-
 cordiæ: uerissimeque dictum est; Misere animæ tuæ placens
 Deo. Hæc ille. Hic igitur in correctione seruandus erit modus,
 ut primùm animæ tuæ, deinde aliorum animarum miserearis: Et
 qui alios corrigere uult, prius se ipsum corrigat. Ait nanque Isi-
 dorus; Non debet uitia aliena corripere, qui adhuc uitiorum con-
 tagionibus fuerit inuolutus. Improbum enim est quidpiam in
 altero arguere, quod adhuc reprehendit in se ipso. Hæc ille. Ut
 ergo rectè corrigas, primùm te ipsum corrigo.

Cū alios cor-
 rigis, propria
 tibi occurrat
 fragilitas.

Augustinus.
 Tom. 3. de ser-
 mone Domini in monte
 lib. 2. cap. 30.
 1. Cor. 9.

Cautè igitur obseruandum est, ut cum ad aliquem corripien- F
 dum accingimur, illud primùm nobis in mentem ueniat: tale ne
 sit uitium, quod uel nunquam habuimus, uel quo iam caruimus.
 A quo si semper alienus fuisti; cogita tamen te hominem esse, at-
 que habere potuisse. Hinc omnium nostrum fragilitas occurret,
 unde aliorum imbecillitati compati ualeamus. Quòd si te ipsum
 considerans in eodem te esse crimine, quod in fratre corripis, in-
 ueneris, non arguas, neque increpes, sed congemisce. Sicenim
 nos docet Augustinus; ex quo hæc mutuati sumus. Si autem co-
 gitantes (inquit) nosmetipsos inuenerimus in eo esse uitio, in
 quo est ille, quem reprehendere parabamus, non reprehendamus,
 neque obiurgemus, sed tamen congemiscamus, & non illum ad
 obtemperandum nobis, sed ad pariter cauendum inuitemus. Hæc
 ille.

A ille. Vbi & Apostolum inducit cum Iudæis, tanquam Iudæum, & cum ijs, qui sub lege erant; quasi sub lege esset factum, ut Iudæos, & eos, qui sub lege erant lucrificat.

1. Cor. 9.

Et hoc quod unicuique nostrum dicitur, prælatis quoque attendendum & obseruandum est; qui paruulis in Christo lac propinant, & prouectioribus cibum solidum dant. Lac enim paruulis datur mamillis: at mammæ prius pectus armant, deinde paruulis lac propinant: Sic pastores primum sibi, deinde gregi prouidere debent: iuxta illud, quod in actibus Apostolorum dicitur; Attendite uobis, & uniuerso gregi uestro: hoc est, primum uobis, deinde gregi. Nam qui domui sue nescit præesse, qui poterit alienæ? Et hæc quoad corripientes dicta sufficiant.

Id quod nobis dicitur, prælatis quoque dici credendum est.

1. Cor. 3. A

Actu. 20. F

B Proximè igitur ad illos, qui corripiendi sunt, deueniendum est. Neque enim minoris est meriti corrigi, quàm corrigere. Nam cum scopus huius saluberrimi muneris (ut Christus ait) sit fratrem lucrari; idque fieri nequeat, si correptus corrigi renuat, non minus correptus corrigi, quàm redarguens corripere tenetur. Immo eò grauius delinquens peccat, si corrigi recusat; quò magis corrigentis labor inanis esse permittit. Inanis inquam; non quò laboris mercedem amittat, sed quia fructum, quem querebat, incuria, ac negligentia illius qui corrigi debebat, amisit. Nam quàm graue sit corripientis uerba negligere, atque aspernari, ex ijs constat, quæ in Prouerbijs sapientissimus Salomon dixit: Viro inquit, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus superueniet interitus. Et rursus; Egestas, & ignominia ei, qui deserit disciplinam; qui uerò acquiescit increpationibus, possessor est cordis. Idem & in Ecclesiastico ostendit: Quàm bonum sit, correptum ostendere pœnitentiam. Sic enim effugiet peccatum. Neque id ipsum ethnicos latuit. Dicit enim Seneca; Moueberis libenter, & reprehenderis patienter. Si meritò obiurgat te aliquis, scito; quia proposuit; sin immeritò, scito, quia prodesse uoluit. Non acerbam, sed blanda timeas uerba.

Ex parte eorum qui corrigendi sunt, quid requiratur.

Prouer. 29. A

Prouer. 13. C

Eccle. 20. A

Seneca.

Cum etiam Salomon hortabatur, ne Domini correctionem abijciamus, dicens in Prouerbijs: Disciplinam Domini fili mi, ne abijcias, nec deficias cum ab eo corripieris; quem enim diligit Dominus, corripit; & quasi pater in filio complacet sibi: cum, inquam hæc effatus est Salomon: Non de correptione illa loquitur tan-

Prou. 3. D
Cum frater corripit, non ille, sed Dominus eius ore te corripit.

Secunda Pars.

B b

tum,

De correctione fraterna.

tum, quæ ab ipso Domino immediate fit. Cum enim nos proximus noster corrigit, non ille corrigit, sed qui in illo loquitur Dominus. Nam & seruus (ait Philosophus) organum est Domini sui; sed & hic qui te Domini iussu obiurgat, seruus eius est; & ideo organum ipsius Domini; unde & ipsius ore te obiurgat Dominus. Nam cum Dominus Ezechiam regem corripuit, non ipse propria persona increpauit, sed ore Esaia prophetæ: et tamen hanc obiurgationem non Esaia, sed ipsi Domino tribuit Ezechias. Corripies (inquit) me Domine, & uiuificabis me. Quis est, qui uiuificat? Dominus (inquit) Dauid mortificat, & uiuificat. Si ergo qui corripit, uiuificat, Dominus ergo per fratrem corripit; quorsum? ut uiuifcet. Corripies me, & uiuificabis me. Animaduertite fratres. Quis est, qui uitam sibi prorogari non appetat? Quis uita functus, si liceret, uiuificari non desideraret? At quis mortuus magis est, quam peccator? Cum mortui esseris peccatis, inquit Apostolus; Quis ergo à peccato resurgere non desiderat, adhuc se esse mortuum ignorat: sed si te peccatorem agnoscis, & damnas; & ideo mortuum te esse confiteris, cur uitam non appetis, & toto conatu curas? At quomodo uitam acquirere posses absque correctione? Vt igitur uiuas, & à mortuis iterum uiuificeris; ama correctionem, & corrigere.

Hac de causa Augustinus à beato Hieronymo obnixè petebat, ut se cum delinqueret, corripere, ut correptus uiuificari possit. Obsecro, inquit, te per mansuetudinem Christi, ut si læsi te, dimittas mihi, nec me uicissim lædendo, malum pro malo reddas: Lædes autem me, si mihi tacueris errorem meum; quem fortè inueneris in factis, uel dictis meis. Nam si ea in me reprehenderis, quæ reprehendenda non sunt, te lædis magis, quam me, quod absit à moribus, & sancto proposito tuo. Et paucis uerbis interiectis; addit; Vt ego amicissimam reprehensionem gratissimè accipiam, etiam si reprehendi, non meruit, quod rectè defendi potest: aut agnoscam simul beneuolentiam tuam; & culpam meam, & quantum Dominus donat, in alio gratus, in alio emendatus inueniar.

En tibi sanctissimum antistitem Doctorem alium deprecantem, ut se corripiat. En tibi illum promittentem amicissimam correptionem gratissimè accepturum: nec te peccatorem homun-

cionem

Esaï. 38. D
1. Reg. 2. B

Colossen. 2. D

August. To.
2. epist. 15. ad
Hieronymū.
Augustinus
rogabat Hieronymum,
ut se corripere.

Actionem pudeat à conferuo obiurgari; & eius correctionem grata,
& benigna fronte accipere.

Memento quibus uerbis te Esaias propheta cohortetur; qui te uinculis peccatorum ligatum conspiciens, atque sub Demonis potestate captiuum cernens: sic te ipsum alloquitur; *Consurge, consurge, induere fortitudinem tua Sion. Excute de puluere, consurge, sede, solue uincla colli tui, captiua filia Sion. Quid hæc uerborum ingeminatio sibi uult? Non sufficit semel, aut iterum præcipere, ut consurgas, nisi & id tertio addat; Quorsum tertio consurgere iubet, nisi quia sicut tribus modis cadere contingit, corde uidelicet, ore, & opere: sic tribus modis nobis consurgendum est, contritione scilicet cordis, confessione oris, & operis satisfac-*

Esai. 51. C
Consurge,
consurge
&c. exponitur.

Betione? Quid est, quod non dixit, surge, sed consurge, nisi ut noueris te nullam excusationem habere, si à peccato non surgis? Quid est consurge, nisi simul surge? Ne dicas, non possum surgere, subleuantem non habeo, non est, qui adiuuet, ex me solo surgere non datur; Consurge, inquit, En adiutorem habes eum, qui te corripit, qui tibi ut consurgas præcipit, manus etiam porrigit, qui increpationem adhibet: Sed cui dicitur consurge? Sion, Hierusalem, & filia Sion. Hæc enim tria in prædicta correctione adhibentur.

A quibus surgendum est, uel ad quid? à puluere, à uinculis, à captiuitate; ad induendam fortitudinem, ad induenda uestimenta, ad sedendum & quiescendum. Vide tria, quibus teneris, puluerem, uincula, captiuitatem. Vide tria, ad quæ excitaris fortitudinem, indumenta, & quietem. Mirabile quidem, & notatu dignissimum, tribus te nominibus nominat, ut dignitatem tuam consideres. Tribus te obuolutum, quæ ualdè hominibus inuisa sunt, asserit, ut illa detesteris, ac fugias; puluere scilicet, uinculis, & captiuitate. Tribus te uerbis urget ad surgendum; uno quidem, sed ter geminato: consurge, consurge, consurge. Vt uel ex hoc animaduertas, quanti tua intersit, ut tandem surgas. Hanc correctionem quis audiat, nec consurgat? Si Sion es, id est, speculans, consurge à puluere; speculare cœlestia; depone terrena; memento te ad cœlum erectum os habere, ut puluerem terræ relinquas: Si Hierusalem es, id est, uisio pacis, uincula solue: hæc enim belli, non pacis sunt signa; immo ipsius belli pessimi effectus: Si fi-

De correctione fraterna.

lia Sion es, captiuitatem fuge, hominibus ex se ipsa odiosam: Si in peccatis iacens, imbecillis, ac impotēs es, indue fortitudinem: si nudus es operibus sanctis, induere uestimenta glorię: Si captiuus teneris ab ipso humani generis hoste, ac tenebrarum principe, solue uincula colli tui.

Vnico actu
& corripien-
tem & correp-
tum admo-
net propheta.

Hęc prophetę uerba & corripientem & correptum uno, eodemque tempore erudiunt: correctorem quidem, quia quibus uerbis, & ad quę correptum impellere debeat, declarant: ut non semel ac iterum, sed & tertio dicat, consurge; atque ad excutiendam puluerem, soluenda uincula, & abhorrendam captiuitatem hortetur. Hęc enim sunt, quę secum trahit peccatum. Tandem, ut hęc libenter a se expellat, uestimenta glorię proponit, quibus induatur, si hęc deserat, fortitudinem promittit, qua infirmitas expellatur; libertatem, qua tandem cum Angelis perfruatur. Contra qui corripitur, hęc apud se perpendat, ac uoluat. Quanti Deus nostram conuersionem faciat, ut non solum bis, sed & ter dicat, Consurge, quanta ab ipso peccato oriantur mala; nam & imbecilles reddit, nudos relinquit, seruos facit, & in puluere iacere cogit. Quę & quanta aspirat, qui corripienti astipulatur; hęc nam que sunt, ut prædictis uerbis Esaías declarat: Fortitudo animi, uestimenta glorię, perpetua libertas, ac omnium uinculorum absolutio. Sic igitur tibi cum fratrem corripis, dicendum est cum propheta; Excute de puluere, consurge, sede, solue uincula colli tui captiua filia Sion; scilicet de puluere peccatorum excute, ad bene operandum consurge, regnando sede, remissionem peccatorum accipiendo uincula colli tui solue. Quę cum correptus animaduertit, assentiat, surgat, puluerem excutiat, uincula colli soluat, & tandem perfectam consequatur libertatem.

Quot modis
ad correctio-
nem ample-
xandam nos
urgeat scrip-
tura.

Prouerb. 18.

Prouerb. 4.

Hebræ. 13.

Prouerb. 29.

Sed quibus nos uerbis non excitant scripturę sacrę ad disciplinam & correctionem libenter amandam & accipiendam? Quā arte, atque industria non utitur, ut tandem nos ad hanc diligendam, amplectendam, atque acceptandam impellat? Allicit aliquando, comminatur interdum, modò præcipit, mox ad hoc hortatur. Præcipit in Prouerbijs; Disciplinam Domini fili mi ne abijcias. Et iterum; Tene disciplinam, & ne dimittas eam. Præcipit & per Apostolum dicentem; Noli negligere disciplinam. Allicit utilitate; Sic enim in Prouerbijs, Virga, atque correptio tribuit

Atribuit Sapiētiā. Et rursus; Qui diligit disciplinā, diligit sapiētiā. Qui autem odit increpationes, insipiens est. Et in Ecclesiastico ait; Vir prudens & disciplinatus non murmurabit, correptus. Et iterum in Prouerbijs; Argue sapientem, & diligit te. Et ibidem; Non amat pestilens eum, qui se corripit. Item in Ecclesiastico; Pueri difficilē corriguntur. Item in Prouerbijs; Plus proficit una correptio apud prudentem, quā centum plagæ apud stultum.

Prou. 12. A

Ecclef. 10.

Prouerb. 9.

Prouerb. 15.

Eccles. 1.

Prouerb. 17.

At cum uel præcipiendo, uel alliciendo non proficit, minis aliquando utitur, ut si præceptis non obtemperemus, si promissis nō alliciamur, saltem minis terreamur. Hinc sepe ad correptionem; ac disciplinā amplexandam excitat, comminando, atque penas

Minis etiam ad corripiendum impellimur.

Binterminando. Sic nanque Sapiens ait; Qui odit correptionem, uestigium est peccatoris: Quid est uestigium peccatoris esse, nisi diaboli (qui antonomastice, peccator dicitur) similitudinem portare? Iterum in libris Sapiētiæ; Sapiētiā, & disciplinā qui abijcit, infelix est: quare infelix, nisi quia ueram felicitatem amittit? Et rursus in Ecclesiastico; Qui odit correctionem, minuetur uita. Quid quæso hominibus magis inuisum, quā mors?

Eccle. 21.

Sapientia. 3.

Ecclesia. 19.

Quid gratum magis, atque optabilius, quā uita? At cum quis uita priuatur, mortem incurrit: mortem igitur correptionem abijcienti comminatur Dominus: mortem inquam naturæ, cul-
pæ, & gehennæ. Quare & in Prouerbijs dicitur; Qui increpatio-
nem odit, morietur. Quid est (obsecro te) quod proijciente

Prou. 15.

Exo. 4.

CMoijse uirgam, in colubrum uersa est? Hoc ipsum forsitam significari uoluit, quod uirgam correctionis abijcienti, id quod sibi alioquin ad salutem prodesset, in colubrum, ac uenenum conuertitur: & qui nunc non corrigitur, ab infernalibus serpentibus occidetur.

Et nonne magnam comminationem non accipienti disciplinā apponit Psaltes? Apprehendite (inquit) disciplinā, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de uia iusta. Quid est disciplinā apprehendere? Non unica ratione nomen disciplinæ, & à sacris litteris, & à Doctōribus sacris usurpatur: nam & corrigendi desiderium quandoque disciplina dicitur: iuxta quod ad iustitiam pertinet. Id etiam quod ad aliorum correptionem adhibetur, disciplina dicitur; sic enim illud Apostoli intelligi debet; Noli negligere

Ipsal. 2.

Minatur Dauid negligēti correctione.

Hebr. 11.

De correctione fraterna.

disciplina nō
unica ratione
dicitur.
Cyprianus.

gligere disciplinam; & iterum, In disciplina perseverate; & rur- **D**
sus illud Extra disciplinam estis. Effectus etiam huius disciplinæ,
aliquando disciplina dicitur; sic enim ait Cyprianus; Disciplina
est morum ordinata correptio, & maiorum præcedentium patrum
regularis observatio; sæpius tamen disciplinæ nomine pro ipsis
corripientis verbis, atque corrigentis increpatione utitur scriptura;
id quod nunc in psalmo ait David. Apprehendite (inquit)
disciplinam, ne quando irascatur Dominus. Sed quare, o David
nobis apprehendenda est disciplina? quid ad hanc apprehenden-
dam urget? Ne quando (inquit) irascatur Dominus, & pereatis
de via iusta, cum exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confi-
dunt in eo. Tres urgentissimæ rationes ad hoc nos impellentes
adducit. Ne quando irascatur Dominus, hæc prima ratio; ac si di **E**
cat; nisi apprehenderitis, irascetur Dominus, ipsiusq; indignatio
nis rei efficiemini; Pereatis de via iusta. hæc secunda ratio; qui e-
nim disciplinam rejcit, consortio sanctorum priuabitur; hoc nan-
que est perire de via iusta, idest à iustorum communione; Cum
exarserit in breui ira eius. hæc est tertia ratio; ne scilicet æterna
incurratur damnatio, æternaque amittatur beatitudo. Tunc enim
uerè exardescit ira Dei, cum æterno igni mortales, eo quod corre-
ptionem contemnant, damnat. Quid? An non hæc acerrimam
comminationem præ se ferunt?

Iob. 27.
Greg. lib. 17.
Mor. c. 12. &
13.
Diuersimodè
de^o corrigit.

Sed & aliam hac acerbiozem adducit scriptura apud Iob. Emit-
tet super eum, & non parcat; de manu eius fugiens fugiet. Hic
nanque iuxta Beati Gregorij intelligentiam, duplicis peccatoris **F**
mentio habetur; illius scilicet qui incorrigibilis est, & eius qui cor-
reptus emendatur; de illo dicit; Emittere super eum, & nō parcat; de
hoc uerò; De manu eius fugiens fugiet. Illi (inquit) non parcat,
Deus nanque cum corrigit, ad hoc corrigit, ut parcat, at cum per-
nicacem, durum, ac obstinatum conspiciat: qui prius ut parceret,
corripiebat, ad hoc postea corripit, ut non parcat. Nonne, ut par-
cat, corripit ille, qui expectando flagella & patienter agit, ut ad
pœnitentiam adducat? At cum eius bonitatem, atque benignita-
tem contemnimus, & correptionibus non acquiescimus, sed eò
magis repugnamus, quò ipse patiens & benignus est, tunc iam
corrigit, ut non parcat. De hoc nanque damnationis flagello ait
Psalmes; In operibus manuum suarum comprehensus est peccator;

Obfirmatis
nō parcur,
sed emollitis.
Psalm. 91.

His

A His etiam pertinacibus per Hieremiam dicit Dominus; Plaga inimici percussit te castigatione crudeli. Et iterum ibidem; Quid clamas super contritione tua? infanabilis est dolor tuus, propter multitudinem iniquitatis tuæ; & propter peccata tua feci hæc tibi. Hoc idem sibi uolunt uerba Iob; Emittet super eum, & non parcat. De istis uerò qui correpti resipiscunt, & corripientes diligunt, & proficiunt, mox subditur. De manu eius fugiens fugiet: sic enim hæc uerba interpretatur Gregorius, ubi supra. Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ actionis prauitatem corrigit; illi igitur, qui pertinaciter uerba corripientis audit, correptioneq; obduratur, non parcat Dominus, immo ad hoc feriet, ut damnet: illum uerò qui correptionibus emollitur, sic flagellabit, ut parcat.

Hierem. 30. B
Ibidem. C.

Greg. ubi supra. c. 13.

B Hinc delinquentibus patere poterit, quanta illos maneat damnatio si correptionibus obfirmantur, quantaque illi bona parata sint, si increpationibus proficiant. De illis nanque qui pertinaces remanent, dicit propheta; Percussisti eos, nec doluerunt, attriuisisti eos, & noluerunt accipere disciplinam; His (inquit Gregorius) flagella ab hac uita inchoant, & æterna percussione perdurât. Unde per Moysen Dominus dicit; Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum. Quantum ad presentem etenim percussione[m] spectat, rectè dicitur; Ignis exarsit ab ira mea: quantum uerò ad æternam damnationem, aptè mox subditur; Exardabit usque ad infernum deorsum. Hæc Gregorius. At de illis qui correpti proficiunt, dicitur in psalmo; Qui fingis laborem in præcepto; Quæ uerba exponens ibidem Gregorius ait. Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur: audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei, qui à malis operibus quasi præcepti uice, dolore cohibetur. Id quod forsitan asserere uoluit Hieremias, cum de obduratis diceret; Duplici contritione contere eos. Vbi manifestissimè comprobatur: hanc inter utrunque, obfirmatum uidelicet, & emollitum differentiâ haberi, quòd ille duplici contritione mulcetur, hic uerò unica sola punitur: ille in presenti & futura; hic uerò in presenti solummodo uita correptionem, atque animaduersionem sentit. Agite ergo auditores, & cum Domini, prelatorum, aut confratrum uestrorum correptionem sentitis; Nolite obdurare corda uestra; consensum præbete, corripienti fratri gratias agite, qui uos Domino lucrari cõtendit,

Quid de obduratis dicat scriptura? Hierem. 50. Greg. ubi supra c. 12.

Deut. 32.

Vbi supra. Quid de illis qui correcti proficiunt, dicit psal.

Hierem. 7. Duplici contritione obduratus, percutitur, at emollitus altera sola.

nec

De correptione fraterna.

nec eius laborem incassum iri patiamini, ne duplici contritione D
 altera in presenti, altera in futuro seculo conteramini, sed in præsenti correcti, futuram correptionem caueatis. Sicuti namque uestra
 in peccato obfirmatio, uobis nocebit duplici contritione percussis & alijs proderit, qui letabuntur dum uiderint uindictam. manusque suas in uestro lauabunt sanguine; Id quod etiam attestatur Sapiens, cum dixit; Multato pestilenti, sapientior erit paruulus: sic correctis uobis, ac emendatis, Dæmones cruciabuntur, uobisque, ac proximo emendatio proficiet: uobis inquā, qui peccatorum sarcinam deponentes, immensum gloria pondus (ut inquit Paulus) cooperabimini; proximo autem, qui uestro exemplo correctus, in melius proficiet.

Illud uobis sedulo animaduertendum est, quod in libro Iob dicitur: Frænum (inquit) posuit in os meum; Hæc nanque licet a Iob dicta sint, Dominus tamen ipse immo & frater quilibet, & tota sancta mater Ecclesia hæc uerba delinquenti, nec disciplinam apprehendenti loquitur; Cum nanque aut ipsum Dominum, aut Ecclesiam in fratre corripiente non audis, & Deo, & filij, eius sponsæ, frænum in os ponis, quos ueluti equum & mulum tractas, in quibus non est intellectus; & in chamo & frano maxillas eorum confringis. Nam nihil aliud est frænum in os ponere alicui, quam eius uerba correptionis aspernari, sic nanque inquit Gregorius, cum prædicta uerba Iob interpretatur; Quia igitur Santa Ecclesia, quæ uerba sua semper per charitatem exprimit, ea etiam nonnunquam ex charitate restringit, dicat; Frænum posuit in os meum: ac si apertè fateatur, dicens; Quia in quibusdam profectum non uidi, prædicationis ab eis impetum temperaui, ut uitam meā saltem per patientiam discerent, cum uerba mea admittere per oblatam prædicationē nollent. Hæc ille. Vbi & Paulo, & Barnaba impositum frænum, ait à Iudæis; Cum ipsis relictis, Gentiles adierunt, dicentes; Vobis quidem oportebat prædicare uerbum Dei, sed quia nos repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Hinc & Salomon; Frænum Doctoribus imponi dicit, cum ait; Noli arguere derisorem, ne oderit te. Nonne ergo horrendum, atque christiano uiro indignissimum est, Deo, & Ecclesiæ sanctæ frænum, ueluti iumētis imponere? Nonne ingratus, & inhumanus ille censendus est, qui Deum & eius

Psal. 57.
Prouerb. 21.

2. Cor. 4. D

Qui corrigi
non uult, frænum
ponit in
os corripientis.

Psal. 31. C.

Greg. lib. 20.
Moral. c. 19.

Actuum 13.

Prouerb. 9.

A eius Ecclesiam ueluti iumenta tractat? Tu igitur is es, Christiane, cum Dei & Ecclesiæ sanctæ uerba aspernaris, & paruipendis, dum te per prælatos, aut per confratres delinquentem corripit.

Nec te existimes cum aut prælatum, aut fratrem corripientes contemnitis, te hominem contemnere; neque enim illos, sed Deum ipsum iustum, sanctum, ac omnipotentem negligis, qui illorum ore te corrigi curat. Quæso si Imperator ex ordine officij cuidam militi, alium quemlibet alligare, percutere, aut obiurgare præcipiat, cuius ille non solum repellat, uincula, sed etiam confringat, non solum non patiatur percuti, sed & reperiatur, non solum obiurgationem spernat, uerum & obiurgantem insultet: nunquid miles ille iniuriam passus fuisse dicendus est, & non magis Imperator qui hæc fieri præcepit? Si ergo ea quæ in Ecclesia, iussu eius fiunt, ipse Dominus sua propria ducit, quanto magis quando ille qui aut docere, aut corripere constitutus est, contemnitur, ueluti si ipsemet contemnatur accipiet?

B Hinc illa Chrysostomi uerba in fine cuiusdam homeliæ; Toleremus itaque increpationem, & festinemus quidem non peccare; si autem peccauerimus, feramus correptionem; sicut enim bonum est non uulnerari; si autem contingat, medicamentum imponere uulneri necessarium est: sic, & hic: Sed non contingat, quenquam talibus egere medicamentis. Hæc ille. Si ergo cum te contingit egrotari, medicinam non spernis, nec medicamenta porrigentem odis, immo & medicamina licet amara libenter accipis, & porrigentem (si sapias) diligis, si hæc inquam in corporis agrimonia efficiamas, cur non magis in ipsius animæ egrotationibus, correptiones, quæ animæ medicationes sunt, non diliges & amplexaberis magis? Non igitur contemnas, quæ in animæ salutem medicamenta conferuntur, sed eò magis dilige, quod magis necessariæ sunt.

C Memento etiam Paulum Ephesios hortatè, ut filij lucis ambularent, utque tenebrarum opera redarguant. Quid est ut filij lucis ambulare? Audi ipsummet, qui in Paulo loquebatur in Euangelio dicentem, Omnis qui malè agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius; si igitur uideri non uis, corrigi renuis, filius ergo tenebrarum es. Quid ergo? Correptionem dilige, corripientem amplectere, ut tenebrarum opera abijcias, filiusque lucis efficiaris? Quid horrendum magis, quàm in tenebris per-

Nō hominē,
sed Deum cō-
tēnit qui cor-
rigit renuit.

Simile.

Chrysost. to. 4.
in c. ad Hebr.
2. Ho. 4. in fi.
Libèter acce-
ptāda est cor-
reptio.

Simile.

Ephes. 5. B
Qui corrigi
nō uult, in te-
nebris degit.
Ioan. 3. C

Rom. 13. D.

Secunda Pars.

Cc

petuò

De correctione fraterna.

Tob. 5. B

petuò manere? Quale gaudium mihi erit (inquit Tobias) qui in D tenebris sedeo? si igitur opere fratris à tenebris poteris erui, cur recusas?

2. Thef. 3.

Illud etiam Apostoli, ad Theffalonicenses perpendito; Si quis non obedit sermoni nostro, per epistolam hunc indicate. Quid est hanc indicate? id est ueluti rebellem, & contumacem publiciter uel sicuti monstrum, & quod digito indicetur, dignum ostendite omnibus. Hæc Apostoli uerba exponens Chrysostomus, ait; Ut discas quàm fuerit terribile à congregatione fratrum separari, &

Tom. 4. hom. ult. med.

Qui susceptū uulnus non sentit, insanabile esse indicat.

2. Cor. 2. B.

quantum ferant lucri, qui castigationem animo benigno suscipiunt; Audi quomodo habuerit ille, qui peccato suo erat inflatus, qui ad extremā malitiā deuenerat, qui fornicatione fornicatus fuerat, qualis nec inter gentes nominatur, qui acceptum uulnus non E sentiebat. Iste igitur talis, ita est flexus ac repressus, ut Paulus postea dixerit; Sufficit ei qui huiusmodi est, correptio ista quæ est à pluribus; Itaque facite ut abūdet in illum charitas. Hæc ille. Non ergo tam dolet Paulus, quod uulnus ille acceperit, sed quod acceptum non senserit, id quod signum est insanabilis plagæ. Cum nanque qui uulnus habet in corpore, si medicum incidentem non sentit, ostēdit obduratū malum, & fistulam in carne habere, ob idque incurabile, & omni remedio carere; atqui econtrā medico uulnus secante, dolorem sentiens clamat, uiuum ostendi esse uulnus, ac cui facile posse perspici, ac adhiberi remedium: pari ratione qui corripientem, ac animæ medicantem non sentit, ostendit immedicabile, ac insanabile uulnus.

Simile.

Simile.

Qui correptioni acquiescit nō solum præteritis, sed & futuris delictis prospicit.

Verū illud etiam nos uehementer impellit, ut corripientibus acquiescamus, quod qui correctione flectitur, nedum præteritis delictis, uerum & futuris consulit; nam & præteritorum correctio, ad futurorum cautelam non parum prodest. Sicuti nanque ignis quanto plura ligna corripit, tanto uehementior est, sic & correptio quo plures rationes excitat, eò magis aduersus cetera armatur; Vnde & si priora correxerimus (inquit Chrysostomus) nō illa tantum correctæ erunt, uerum & propter illa sequentia: fortior nanque ad illorum subuersionem ratio efficitur. Sicuti nanque, qui inquinatum uestimentum habet, si exterserit, & mundauerit, ne iterum polluat, cauet, unde & sordida atque obscœna loca deuitat, ne denuò contaminet, ac coinquinet; sic & qui pec-

cato

Acatorum sordibus polluitur, si semel correptionis sanctæ scopis mundetur, ac cœlestis fullonis lixiuio abluatur, omni diligentia cauet ne denuò relabatur: id quod Chrysostomus in quadam homilia multis exemplis ostendit. Si igitur nihil aliud te ad accipiendam, atque amplexandam correptionem impelleret, illud urgentissimum est, quòd ne dum præteritis, uerum & futuris delictis remedium, atque antidotum adhibes.

Et sicuti corripienti non quem, sed quid corrigat animaduertendum est, sic & correptus non à quo, sed de quibus corripitur criminibus consideret, nec si amicus uel inimicus corripiens sit, si aptus, uel ineptus sit consideret, sed an ipse tali teneatur crimine de quo corripitur, quamque indecorum sit Christianum uirum

Corrept^r non à quo, sed de quibus corripitur attendat.

Esaï. 7. D

Btali, ac tanta fœditate pollui. Immo quò magis ineptus est qui corrigit, eò maiori patientia audiendum, atque obediendum ei erit. Nam & Dominus per Esaïam Assyrios corripiens, se ipsum tonsorem, correptionem uerò acutam nouaculam appellauit. In illa die (inquit) radet dominus in nouacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam uniuersam. Peccata in scripturis capillos uocari, est qui ignoret nemo; Hinc & Magdalena, ut ostenderet se omnia peccata ad pedes Domini deposuisse capillis capitis sui, pedes eius terisit; hinc & Dauid; Comprehenderunt me (inquit) iniquitates meæ &

Luc. 7. F.

Psal. 39. C.

Ccata corripit, se tonsorem uocat: at qui sub tonsore nouaculam ducente est, patienter se habet, sinit nouaculam hinc inde ad laci- uam, & ad sinistram duci, nec os aperire, aut caput mouere audet, ne si rasoris labatur manus, aut nouacula, uulnus incurrat. Cum igitur corripieris, christiane, te tonsori radenti subesse cogita, patienter age, rasoris manibus humiliter te tractari pmitte, ne & corpore, & mēte grauius lædaris; & sicuti quò ineptior est qui radit, eò te maiori patiētia exhibes, quia ab eo facilius, q̃ à perito lædi poteris, sic tum insolentē & ineptū prælatus, ac fratrem corripientem maiori tolerantia sufferre debes, ac patienter tolerare. Ob- edire nanque præcipit Apostolus non bonis tantū, & modellis, sed etiam discolis. Qui igitur correptionis nouaculæ resistit, non poterit non doleri maximè, atqui patienter, & tranquillo corde fue-

Simile.

Simile.

1. Petri 2.

De correctione fraterna.

Augu. ad Hieron. to. 2. epistola 15.

rit, non mediocredium incrementum feret; sic enim in quadam epistola D ad Hieronymum asserit de seipso Augustinus: Ego autem si medicinalem correptionem tuam tranquillius accepero, non dolebo: si uero infirmitas uel humana mea, etiā cū ueraciter arguor, non potest nisi aliquantulum contristari, melius tumor capitis dolet cum curatur, quā dum ei parcitur; & non sanatur. Hoc est enim quod acutē uidit, qui dixit, utiliores esse plerunque inimicos obiurgantes, quā amicos obiurgare metuentes; illi enim dum rixantur, dicunt aliquando uera quæ corrigamus: isti autem maiorem quam oportet, exhibent iustitiæ libertatem, dum amicitia timent exasperare dulcedinem.

Simile.

Equo animo ferendus est corripientis, licet molestus.

Non est igitur quod egrē feras, cum fratrem corripientem audis, si enim medicum cum carnem urit, nemo in ius uocat, licet à cura medicinali aberraret, quin uisti, sectique in tantis etiam doloribus, beneficos illos in se esse putant, qui tantam perturbationem suscitauerunt, quāto magis æquo animo perferre debes illum, qui anime curationi intentus licet molestē, aliquantulum, medicinam corripiendo afferre curat? Sicuti igitur & prudētia & suauitas corripientem decet: sic & lenitas, & humilitas, illum qui corripientis est, committentur semper.

Quæ ad fratres corripientes moneant.

Cum igitur, quid prelati, quid subditi, quid corripienti, quidque corrigendo expediat, exactē, satis superque dictum sit, nunc quæ nos ad fratres corripientes moneant, paucis aperienda sunt, ut undique absolutus, atque perfectus euadat sermo.

1. Cor. 9. D Bruno Cartusien. Figura de boue & asino, inimicis reducendis exponitur.

In primis igitur, Mandatum Domini de boue, aut asino errante reducendo, huc tendere credendū est; neque enim de bobus (ut dictum est) cura est Domino reducantur, nec ne; sed illud nos, proximosque nostros respiciebat. Nā inimicus noster (ut Bruno Cartusien. interpretatur) sermo diuinus est, qui semper nobis, id est carni nostræ contraria præcipit, qui licet carnem nostram affligat, & persequatur semper, si tamen eius bonum, aut asinum, id est doctum, uel indoctum errare uidemus: ad eum quamprimum reducere tenemur, quatenus eius salutifera mandata suscipiat, & ab illius plenius præsepibus, non recedat, ibidemque pascatur, atque magnis donetur muneribus. Nam (ut ait Gregorius) Excessum correctio, correctionem penitentia, penitentiam uenia, ueniam uero munera subsequuntur. Hinc igitur primum magna Dei bonitas

Greg. lib. 35. Moral. c. 8.

A bonitas apparet, qui ob hoc peccata permittit, ut corrigamur; ad hoc nos corrigi præcipit, ut pœnitentiam agamus; ad hoc pœnitentiam agimus, ut ueniam consequamur; ad hoc tandem ueniam consequimur, ut illius donis digni effecti, illis tandem perfruamur. Hinc eius etiam munificentia splendet, quod cum nostra, nobis multum, & nihil illi profit correctio, munera tamen & corripienti & correcto præparat & elargitur tandem, quod facilius ad hoc munus exequendum accingamur. Qui quæso appetentius, & maiori affectu, hoc a nobis officium extorquere possit?

Qua magna
correctione
sequamur.

Sed & illud proximè urget maxime, quod nulla potior ipsius dominicæ incarnationis & mortis turpissimæ ratio assignatur, quam ut sua correptione peccatores errantes reduceret. Huc cer-

B tē natiuitas, & circumcisio, huc baptismus & tentatio, huc miracula & prædicatio, huc denique tota eius uitæ peregrinatio, & peregrinationis in cruce consummatio respiciebat: ut mundum scilicet delinquentem corripere, & correptum recuperaret. Meministi te legisse apud Iob; si fuerit pro eo Angelus loquens unum de similibus, ut annunciet hominis æquitatem miserebitur eius? Quis obsecro, ille Angelus est, nisi (ut interpretatur Gregorius) ille de quo per Prophetam dicitur; Vocabitur nomen eius magni consilij Angelus? Certè lingua græca euangelizare idem est quod annunciare; Vnde quia semetipsum nobis annunciauit Dominus, ideò Angelus uocatur: & meritò inquit, Si fuerit pro eo Angelus loquens; Nam ut Apostolus dicit, etiam interpellat pro nobis. At quid pro nobis loqueris, ò Domine? Vnum de simili-

Nulla maior
incarnationis
ratio, quam
ut peccatores
corripere no-
minis.

Iob. 33.
Greg. lib. 24.
Moral. c. 1.
Esai. 11.

C bus inquit; Sic utique obseruat medicinæ ratio, ut aliquando similia similibus, aliquando uerò contraria contrarijs curet: sæpe nanque calida calidis, frigida frigidis; sæpe autem calida frigidis, & frigida calidis sanari consuevit. Ad homines igitur hic nouus Angelus ueniens, ad peccatores iustus ac sanctus, ueritatenaturæ similis, sanctitate iustitiæ dissimilis fuit; cum delinquens homo, nisi per Deum ipsum corrigi non posset, Deus autē uideri non poterat, at qui corripit, ut à correpto uideatur necesse est; ut ergo corripiat uideri uoluit, & in terris uisus est: ut uideri possit cum hominibus conuersatus esse: ut cum hominibus conuersaretur, homo effectus est. O ergo demens, stultus, ac penè insanus, qui fratrem delinquentem non corripit, cum uideat Dei filium ad corrigendū

Rom. 8. G.
Simile.

Baruch. 3. D

miſſum

De correptione fraterna:

Omnia Christi membra nos corripunt.

missum uenisse, carnem assumpsisse, flagella passum fuisse, & tandem crucem subijisse; Nonne eius spinea corona tuam elationem atque superbiam corripit? eius conuelati oculi, tuam inuidiam? eius sputa facies, tuos fucus, atque pigmenta? eius amaritudo oris, tuam crapulam? eius flagella, tuas illecebras? eius referatum peccatus, tuam iracundiam? eius uulnerata manus, tuam auaritiam? eius clauati pedes, tuam delidiam, ignauiam, atque socordiam arguunt, reprehendunt, atque corripunt?

Deus ideo malos uiuere finit, ut per ipsos nos corripiat.

Sed quid, quod ne dum ipse Dei filius unigenitus, homo factus, omnifariam nos increpat, atque corripit, sed ipse celestis pater nunquam non corripuit, atque in dies nos corripit? Ut quid namque nefarios, atque scelerosos homines permittit uiuere, nisi ut per ipsos alios arguat, atque corripiat? ut quid seruos improbos uitam agere finit, nisi ut illorum officio amantissimos sibi filios corrigat? Id certe licet breuibus, perpulchrè tamen ostendit Augustinus. De malitia (inquit) mali flagellatur bonus, & de seruo emendatur filius. Si igitur tam est amator correptionis Deus, ut improbis etiam hominibus ad hoc exequendum munus utatur, quid tibi homini faciendum est?

August. tom. 3. in senten. 119. in fine tom.

Psal. 54. A

Omnis malus ideo uiuit ut corrigatur aut ut per illum bonus exerceatur.

Audi Dauidem Dominum deprecantem; Exaudi Deus deprecationem meam, intende mihi & exaudi me. Ut quid, o Dauid tam anxia deprecatio? Contristatus sum (inquit) in exercitatione mea, & conturbatus sum a uoce inimici. Quid est a uoce inimici? Inimicus nanque uox quædam est ipsius Dei, ac conditoris nostri, qua quotidie corripimur: ad hoc enim inimici nostri permittuntur nobiscum degere, ut illorum exercitatione corrigamur; nam licet hæc exercitatio amara sit, & commotionem afferat, utilis tamen est, & non mediocre animæ emolumentum confert. Non hæc mea est sententia, atque uerborum psalmi interpretatio; sic nanque illa exponit Augustinus. Homines malos (inquit) quos patitur, commemoratus est, eandem que passionem malorum hominum exercitationem suam dixit. Hæc ille; Vbi & hortatur, ne putemus malos in hoc mundo gratis esse, & nihil boni illorum officio operari Deum, cum omnis malus, aut ideo uiuat ut corrigatur, aut ut per illum bonus exerceatur.

August. tom. 2. in expositione psal. 54.

Nec solum improborum hominum officio, sceleratos homines corripit Deus, sed & sibi charissimos filios & amicos. Non est filius

filius (inquit Sapiens) quem non corripit Dominus. & iterum; Quos diligit Dominus, corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit; Hinc & filium suum, unicè sibi charum, licet sanctum, iustum, undique innocuum, licet nulla correptione indigentem, immo & ipsa gloria etiam in terris positum perfruente, officio sceleratorum hominum in cruce corripuit, uel (ut dicam melius) in ipso totam naturam nostram peccatis obnoxiam obiurgauit; illos etiam quos mirificè diligebat, eorummet improborum hominum opera correptos uoluit. Hinc Abel per Cain, Loth per Sodomitas, Abraham officio Caldæorum, Iacob per Esau, Ioseph officio fratrum, Dauidem per Saulè corripuit, ac flagellauit. Si igitur Deus usque ad correctionem diligit, ut etiam iustos corrigat, & castiget, idque officio improborum hominum, si proprio filio suo non pepercit, sed eius uulneribus, & dira morte, nostra uoluit corripere crimina, ne tandem correptione carerent; quid tibi homuncioni; quid tibi inquam, ingratifico faciendum erit, si fratrem tuum, pro quo iusti sanguis effusus est, qui non auro, & argento corruptibili, sed precioso sanguine filij Dei redemptus est, peccatorum oneri subesse conspicias? cur non argues? cur non corripies?

Prouerb. 3.
 Hebre. 12.
 Non solum malos sed & bonos etiam, improborum officio corrigit Dñs.

Rom. 8.
 Quam sit Deus correptionis amator.

Nihil non fecit Deus ut nos corripere.
 Rom. 13. A
 Aug. to. 2. ep. 162. ad Donat.

Quid uerò intentatum reliquit Deus, ut nos corriperet, & correcti resipisceremus? Corripuit per semetipsum, Adam: per Angelos, Sodomam: per Demones, Sarram Tobie filiam, eiusque septem uiros; officio animalium, Aegyptum: morsibus serpentum, Israellem murmurantem: officio Iudicum, ac Prælatorum, Ecclesiam suam; Non enim (ait Paulus) sine causa gladium portant. Hoc idem uobis (inquit Augustinus) per nos, Deus ipse facit, siue obsecrando, siue minando, siue corripiendo, siue damnis, siue laboribus, siue per suas occultas admonitiones, uel uisitaciones, siue per potestatum temporalium leges; Intelligite ergo, quid nobiscum agatur, perire nos non uult Deus, in tot criminibus obuolutos, ab eiusque misericordia alienatos; & nos & eius correptiones spernemus, & fratres nostros corripere negligemus, cum tamen correptione nostra lucrari possimus? Si Deus corripit, & nos adulemur, quid Dei correptio prouideri poterit?

Si pater delinquentem filium corripuerit, qui a patre correptus uideat sibi fratres adulari, nonne ignauior fiet? nonne maiora audebit

Simile.

De correptione fraterna.

debit crimina? At si cum pater increpat, simul & fratres succen-
seant, atque irascantur, siue ut fratris curam gerant, siue ut patri
condoleant, doleantque, non quod increpatus fuerit filius, sed
quod deliquerit? nonne melius se res habebit? Quid ergo: Deus
pater clamabit, & tu tacebis? Deus increpat, & tu adularis? Deus
corripit, & tu instigas ad peiora? Deus ædificare conatur, & tu
destruere curas? Obsecro, si in constructione domus, quod unus
extruit, alius destruat, quid aliud uterque nisi laborem reportabit?

Simile.

Simile.

Ingentes Dei
in peccatorum
uindictam ef-
fectus.

si ergo quod Deus construit, tu destruere contendis, quod Deus
reprehendit, tu laudas: nonne & damnum & penam non medio-
crem reportabis? Qui curari uulnus prohibet, non minori animad-
uersione dignus est, quam qui uulnus infligit; immo eò maiori,
quò grauius est impedire plagam curare, quam inferre; cum ille
qui uulnus infert, non omnino inferat mortem, quam qui ne cure-
tur, impedit, operatur, unde & interfectior est. Si igitur cum fra-
tri adulando Deum curantem impedis, nonne occisor es? nonne
interfectori pena debiti puniendus? Patri igitur tuo celesti coope-
rare, cum delinquentem uides, ne taceas, ne aduleris, sed argue,
obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina.

Legis Deum totum orbem, inducto diluuiio stagnantem, gra-
uique naufragio humanum genus ob eorum duritiam extinguen-
tem, legis eundem, fulminibus, telisque flammantibus Sodomo-
rum peccatum uindicantem, audis uniuersum Aegyptiorum exer-
citus, ob eorum pertinaciam in mari demersum, audis item illum
sexcenta millia Israelitarum in deserto perempta ob stultam idola
trix perfidiam peremisse; meministi Dathan, & Abiron apertam
terram deglutisse, necnon & septuaginta millia ob Dauidis inhu-
manum crimē unico tēporis momento occidisse, quadraginta e-
tiam pueros, eò quod solummodo sanctum Heliseum derisissent,
bestiarum dentibus tradidisse; nec illis propter ætatem pepercisse;
Hæc & innumera alia legimus in scripturis operatum fuisse Domi-
num in peccatorum uindictam, ad aliorum correptionem, & tu id
quod Dominus tanta diligentia curat, negliges, ac paruipendes?
Ut quid misericors Deus in corrigendis delictis tam nauus fuit,
nisi quia (ut Gregorius ait) negligentia correptionis, licentiam
maiora audendi inducit? Tu igitur cum non corripis delinquen-
tem, nonne licentiam, ut maiora committat, elargiris? Nonne &
eius

A eius delictis particeps efficeris, ob idque cum illo æterno supplicio plectendus?

Audi quid tibi Dominus per Ezechielem dicat: Si conuersus iustus a iustitia sua, fecerit iniquitatem, ponā offensiculum coram eo, ipse morietur, quia non annunciaſti ei, sanguinem uerò eius requiram de manu tua. Si igitur cadente iusto, & delinquente taces, eius sanguinis reus teneris, & qui sedulus esse negligit in correptione, particeps efficitur in damnatione, at si delinquenti non taces, si cum delinquit, annuncias & corripis, & tuam & illius animam liberaſti; Hinc & mox ibidem sequitur, si autem tu annunciaueris iusto, ut non peccet, & ille non peccauit, uiuens uiuet quia annunciaſti ei, tu autem animam tuam liberaſti. Audi, & Deus

Ezech. 3. E

Tacendo, & tuæ & proximi damnationis reus efficeris.

B liberat, & tu liberat; Ille ueluti efficiens & potissima causa, tu ueluti instrumentum, cuius officio uti uult. Non solum igitur nobis nauiter insistendum erit ne iusti cadāt, sed ut peccatores corripiantur; sicuti nanque corripiendo & nostras, & illorum animas saluas facimus, sic tacendo & nostræ, & illorum damnationis rei efficimur.

Memini me millies dixisse Paulum Ecclesiam Christi nomine domus appellasse, at cum in domo filius familias ægrotat, singuli qui de familia sunt eius saluti inuigilāt, nec solum pater, aut mater, sed & fratres, & serui, huic soloministrant, ille Medicum accersit, huc aromatarium addit, hic medicamentum affert, ille potionem porrigit, ille cibum parat, hic potum adhibet, ille lectui assidet, hic solatur, hic animat, ille ut temperet hortatur, hic si excedit, corripit, increpat, & mortem minatur; Vt quid ergo nomine domus, toties Ecclesia Christi proponitur, nisi ut & illud hic fiat quod in domo fieri uidemus? Omnes delinquenti, & peccanti ueluti ægroto assistant, nullus non curet, unusquisque eius animæ ægrotationi uacat, arguat, corripiat, & increpet? Qui autem hoc ad se non pertinere asserit, hic se de familia non esse ostendit, ad Ecclesiam se non pertinere manifestat. Qui ergo fieri potest, ut quis fidelem se etiam dicat, & ad Ecclesiam pertinere, si fratrem infirmum non curat, atque eius salutem spernit?

2. Tim. 2. C

Ecclesia cur nomine domus nuncupatur, nisi ut saluti fratrem inuigilemus?

Simile.

Hinc illud Augustini in libris de ciuitate Dei; Si quis autem (inquit) in domo per inobedientiam domesticæ paci aduersatur, corripitur, seu uerbo, seu uerbere, seu quolibet alia genere pœno

Aug. lib. 19. cap. 17. To. 3.

Secunda Pars.

D d iusto,

De correptione fraterna.

Corripiendo fratrem, non solum illi, uerum & uni- uerse reipub. prospicimus.

iusto, atque licito, quantum societas humana concedit, pro eius D
qui corripitur utilitate, ut paci unde dissiluerat coaptetur: sicut enim non est beneficentiæ, adiuuando efficere ut bonum, quod maius est, amittatur, ita non est innocentie parcendo sinere, ut in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium non solum nemini malum inferre, uerumetiam cohibere a peccato, uel punire peccatum, ut aut ipse qui plectitur, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. Hæc Augustinus; Vbi non solum ut fratri delinquenti prodesse possimus, corrigere iubet, uerum & ut toti reipublicæ consulatur, & paci prospiciatur;

Psal. 68. B
Zelus domus Dei, ad correptionem nos urget.

Sicuti ergo ipsum Dei filium, zelus suæ domus comedit; sic & nos, qui eiusdem domus familia sumus, ipsius domus zelus teneat, ac comedat, & sicuti idemmet zelus, ut Christus in peccato- E
res animaduerneret, templum polluentes, effecit, sic eodem zelo moti, & nos delinquentes peccatores corripiamus. Cum nanque uendentes oues, & boues in Templo flagello corripuit, dicens; Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis. Recordati sunt discipuli illius quod scriptum est; Zelus domus tuæ comedit me. Eodem zelo & te accendi oportet, cum uideris fratres tuos auaritiæ, luxuriæ, superbiæ, & huiusmodi criminibus Ecclesiam Dei inquinare, ac sedare. Nam & Augustinus in quodam tractatu, prædicta uerba exponens, ait; Fratres unusquisque Christianus in membris Christi, zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia, quæ fortè ibi uidet peruersa, satagit emendare, cupit corrigere, non quiescit: si F
emendare non potest, tolerat, gemit; non excutitur de area granum, sustinet paleam, ut intret in horreum, cum palea fuerit separata. Quæ obsecro, magis tua domus dici potest, illa nequam modico temporis spacio inhabitas, & in qua momentaneam salutem possides, an illa ubi sempiternam salutem habes? illa nequam propter temporalem requiem intras, an illam quam ob sempiternam requiem ingrederis? si ergo in domo tua, ubi parua, & modica salute gaudes, nequid obscenum fiat, satagis, & si factum sit quantoties reuocare curas; Qui pati poteris, in domo Dei, ubi æterna incolumitate perfrueris, quamq; non alibi consequi poteris? Quomodo ibidem peruersa & inhonesta poteris tolerare? comedat ergo te zelus domus Dei, in qua cum turpia effici conspicias, quam

Ioan. 2. C

Aug. Tom. 9.
super tertium
capitulum.
Ioan. tract. 10.

A cis, quàm primum corrigere cura, flagelloque correptionis emendare procurato.

Tria uerum, ac christianum zelum comitantur; Dolor uidelicet de Dei contumelia, zelus nanque cordis cifuram dicit, unde & præ dolore præcipiebat aliquando propheta, quidam, corda nostra scindere, cum dixit; Scindite corda uestra, & non uestimenta uestra: secundo loco zelum tabescentia sequitur, hæc nanque uehementiorem, ac diuturniorem dolorem significat; Vnde Dauid in psalmo dicebat; Super inimicos tuos tabescebam. tertio etiam loco sanctam, ac illam, quæ iuxta uirtutem est, iram habet christianus zelus: hæc enim nihil aliud est quam appetitus ulciscendi offensam Dei, quæ si diuturna fuerit, efficitur odium perfectum, de

Tria, quæ christianum zelum consequuntur. Iocel 2.

Psal. 138.

B quo Dauid in psalmo; Nonne qui oderunt te Domine, oderam? perfecto odio oderam illos. Perfectum etenim odium est, quo inimicos Dei usque ad dilectionem persequimur; uel illud perfectum odium dici potest, quo perfecti, ac sancti uiri non homines, sed eorum peccata in odium habent; qui nanque zelum habet, illos ueluti proprios hostes existimat, qui inimicitiam Dei operibus profitentur, sit ille pater, mater, fratres, aut sorores. Hinc in psalmo subditur; Inimici facti sunt mihi; Nemo enim grauior, ac immanior hostis est, quàm qui omnium actorem lædit; zelo igitur domus Dei si te comedit, doleat & Dei contumelia; Tabescere te faciat zelus, quia obliti sint uerba Domini inimici Dei; iusta ac sancta ira in Dei inimicos inuehere, perfecto odeo illos pro-

Ibidem.

Psal. 1.

C sequere, audacter corripe, delicta non delinquentes abhorre.

Sicuti nanque, qui lignum cædit, & hominem casu occidit, ad unam trium ciuitatum confugium habebat, sic & qui Christianum hominem, aut quemlibet alium præter uoluntatem corripiendo, cædit ad Christum, & eius zelum confugiat, ibique securus existet: hoc unicum confugium. Nam nihil (inquit Augustinus) sic probat spiritualem uirum, quàm peccati alieni tractatio cum liberationem eius, potius quàm insultationem, potiusque auxilia quàm conuitia meditatur, & quantum facultas tribuitur, suscipit.

Deut. 19. Nihil sic spirituales uirum probat, quàm peccati alieni tractatio. August. to. 4. super epistolam ad Galatas. expo. cap. 6.

Nec domus solū, sed & nauis typo nobis exhibetur Ecclesia sancta. Facta est (inquit Sapiens) quasi nauis initoris de longe portans panem suum. Hinc Dominus frequenter nauim, quæ erat Simonis Petri, ingressus, legitur, quia huic Ecclesiæ nauis Petrus erat

Prou. 31. Luc. 5. A. Ecclesia, cur nauis dicatur.

De correctione fraterna.

Matth. 8. C.

præfecturus; Hinc toties nauim hanc undis commoueri, & procellis agitari legimus, quia nauis hæc, Ecclesia uidelicet, Hæreticorum ac Tyrannorum tormentis, ac bellicis instrumentis concutienda erat. Vt quid igitur nauis nomine, & in ueteri, & in nouo tēstamento nobis exhibetur, nisi ut eodem nos in hac Ecclesia habeamus modo, quo in turbato mari nautæ? At cum attollente se mari, & fluctibus undique ad summum eleuantibus, procella agitetur nauis, si clauum ille deferat, uelis hic non insistat, acatium ille non curet, arctemonem ille spernat, nullusq; communi, sed propriæ saluti consulat, quò modo mortem euadat solus, non ne peribit nauis, qui ut saluetur ipse, nunquid seruentur reliqui, si inquā sibi quisque nauta prospiciat, & quæ aliorum sunt non curet? Qui fieri potest, ut non mergantur omnes, pereant atque oppetant? E

Simile.

Nō propriæ, sed communi sulti nauandum.

Si igitur in hac Ecclesia nauis, peccatorum procella insurgat; unde & merore circumdata fidelium animæ agitentur, & penè fluctibus delictorum operti iam mergi incipiant, si nullus prouidet, si quisque sibi soli prospicit, si quæ proximi sunt non curat, nonne morientur omnes? nonne succumbent, nonne peribunt? Vt quid igitur infelix, cum fratrem tuum in hac nauis nauigantem agitatū uides, non adiuuas? Vt quid iam in mari corruentē & penè emersum conspicias, nec manum porrigis? Immanis igitur, ac efferus homo es, qui cum adiuuare possis, perire nihilominus sinis, immo & te, & illum simul interimis, cum utrique simul succurrere possis.

Iob. 7. A

Simile.

Qui sibi soli, & non alijs prospicit, se & alios perdit.

Ob eammet causam crediderim ego uitam hanc nostram a Sācto Iob Militiam fuisse nuncupatam, quia si in graui bello, strenuè decertantibus hostibus, quisque sibi soli prospiciat, nullamq; de commilitonibus curam habeat, quomodo obsecro res se habebit? Qui sibi consulit miles, nec aliud respicit, quā quomodo possit fugiendo an imam suam seruare, nonne is ceteros quoque milites secum ad perniciem trahit? Qui econtrā generosus miles alios tutari conatur, nonne cum alijs se quoque defendit? Cum igitur grauissimum bellum nobis indictum sit, & in hac uita prælium agamus periculosum, inq; iam constructa acie pugnemus; ideo ut magno animo simus, iubet noster Imperator Christus; ad sanguinem usque & ad necem parati simus necesse est, ut non ad nostram tantum, sed ad salutem omnium pugnemus alios cohortatione, alios correptione, alios admonitione, alios increpatione, alios

A alios auxilio iuuant. Vides fratrem hac in acie perfoſſum, atque ſanguinolentum iacere, nec manum porriges? nec medicamentum adhibes? tibi te forſitan natum ſoli arbitraris, omnia à te aliena credis? ita tibi attendis, ne ipſa quoque tua ſimul cum alienis corruant? Ah ingratiſſimè, Ah inhumanè.

Nonne omnes nos mercatores conſtituit Dominus? Vtique uni dedit quinque talenta, alij, uerò duo, alteri uerò unum. Ille certè qui ſoli ſuæ quieti conſulit, nec quæ Domino ſuo, lucro erant, curauit, in tenebras exteriores miſſus, ſletui & ſtridori dentium addiſtus fuit; ſi ergo mercator, ut rem familiarem ampliſicet, terroris plena maria nauigat, impigerque ad extremos per-

Matth. 25. B

Simile.

B ras ac ſolicitudines tolerat, cur tu ſaluti propriæ, proximorum ſalutem non adicies; ob id præſertim, quòd qui ſua ſalute contentus, aliena negligit, nec ſuam quidem conſequi poteſt? Hinc illud Saluatoris ſuæ monitum; Videte (inquit) ne contemnatis unum ex his puſillis, quaſi dicat; licet uobis talenta dederim, licet negociatores conſtituerim, nō tamen ſolum de magnis mercibus uobis curam commiſſi, non heroum, regum, principum, ac aliorum diuitum & magnatum tantummodo uobis gerenda eſt cura, ſed & puſillorum etiam ac tenuium; nam & Angeli iſtorum ſemper uident faciem Patris mei, qui in celis eſt; tam propter eos ueni, quàm pro illis; Mira res. Tanta eſt illi cura, tantoque deſiderio ſta grat, ne uel animula perdatur, ut etiam in tenuium tutelam ingentia erigat mēia; Hinc non ſolū paruulorum curam agentibus præmium pollicetur, uerū & negligentibus penas grauiffimas ſtatuit; Illis nanque dicit; Qui ſuſceperit unum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit, qui autem me ſuſcipit, ſuſcipit eum qui miſit me, iſtis uerò ait; Qui ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Inhumanum igitur, & a chriſtiano uiro alienum eſt, illos nihili pendere, quos Redemptor noſter; magnificat, illos contemnere quos ipſe omnium Saluator, & præmium pollicendo, & penas comminando, urgentibus uerbis nobis commendatos facit.

Qui ſua ſalute contentus alios negligit, nec ſuam conſequitur.
Matth. 19. B

Marth. 12. A

Matth. 18. A

Corripite igitur delinquentes fratres; Non contemnatis quemquam; nā & pro omnibus Chriſtus mortuus eſt, omnes homines uult

1. Timot. 2. B

De correctione fraterna:

Matth. 27. B

Luc. 23. E.

1. Cor. 5. A. &

2. Cor. 2. B

Immanis est
qui delinquē-
tem nō corri-
pit.

1. Petr. 5. C.

Simile.

Simile.

Qui non cor-
ripit, diabolo
consentire ui-
detur.

2. Mach. 6. C

1. Cor. 10. C.

Galat. 6. A

uult saluos fieri, & ad cognitionem ueritatis uenire; Hinc Iudam D
dulcibus alliciebat uerbis, cum amicum uocaret, ut ad amicitiam
a qua diuulsus erat, rediret: hinc pro ipsis crucifixoribus, dum actu
crucifigerent, orauit Patrem; hinc Paulus Corinthios urgebat eri-
pere a faucibus Diaboli hominem. Et quid est, obsecro, hominem
a peccato liberare, quàm a faucibus Diaboli eripere? Nonne Dia-
bolus a Beato Petro, Leo rugiens uocatur, circuit querens quē de-
uoret? si igitur leo, aut fera aliqua è cauea fugam cepit, do-
mos præcludimus, uicos obsidemus, ut nemini nocere possit: cum
peccato, Diaboli (qui leo est) faucibus tenetur homo, cum hic
omni bestia, & fera immanior, animam nostram laceret, cur non
obsidemus? cur non præbeamus auxilium? sed adhuc te magis
urgeo: si leonem ore hominem baiulantem uideris, ut iam iam E
deuoret, illum quæ ab eius faucibus nō eripueris, cum possis, non-
ne te ipso leone seuiorem esse dixeris? At uides fratrem tuum iam
ore Diaboli apprehensum, ferè faucibus deglutitum, & potes ip-
sum tuæ correctione eripere, ac liberare; quis igitur te ipso imma-
nior? quis senior? quis crudelior dici poterit, si id non facis?

Adhuc te & alio exemplo urgeo. Si uicinus tuus sciret hostem
ad te occidendum paratum, iamque te, ut occidat, deliberantem
te nesciente, nec tale quid cogitante, nec te consciū admonendo
faceret, aut saltem hosti uerbis, aut factis obstitaret, nonne ipsum
uicinū inimicū tuū dicerēs, aut cum hoste consensisse in tui
perniciem iudicares? At qui maior humani generis hostis ipso F
Diabolo? si ergo fratrem uides Diaboli insidijs obfessum, eiusque
iam uinculis ad hoc illaqueatum, ut perdat, ac maciet, nec tamen
eum eripere, ac liberare studes, quid de te dicendum fore speras,
nisi te Diabolo aduersus fratrem consensisse, immo illum Diabo-
lo pròditum tradidisse, & cum Diabolo cōtra fratrem coniurasse?

Fratrem igitur ad perditionem properantem reuoca, memor
illius quod in libris Machabæorum dicitur; Etenim multo tem-
pore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultio-
nes adhibere, magni consilij est indicium. Nonne & Nathan ma-
gno beneficio Dauidem affecit, cum illum argueret, ac miserum
statum quo sibi, & non Deo uiuebat, ostenderet?

Propterea igitur & Paulus toties hortatur, ut nullus quæ sua
sunt quærat, sed quæ proximorum; ob id & Galathis loquēs, dice-
bat;

A bat; Huiusmodi corrigite in spiritu lenitatis, Eadem de causa ad Theſſalonicenſes ſcribens; Exhortamini (inquit) inuicem, ſicut & facitis. Romanis quoque ingentem illis curam huiusmodi procurationis impoſuit; multumque in ea parte ſedulos eſſe uoluit; Ad Corinth. etiam ait; Illos qui fratrum ſalutem negligunt, in ipſum Chriſtum peccare, Deiſque diruere ædificium. Quod & Chryſoſtomus timendo ſententia oſtendit; cum nanque de illo tremendo iudicio uerbum faceret, dicit; Adeo iudex ipſe pari, & eadem ferè diligentia, & noſtram, & proximorum ſalutem requirit à nobis. Ni ergo increpatio, & admonitio magnum beneficium eſſet; Non tantis uerbis, tamque obnixæ nobis in ſcripturis præciperetur.

1. Theſ. 5. D
Rom. 13. A.
Quoties Paulus ad correptionem hor-
ratur.
1. Cor. 8. D

B At ſicuti qui fratrem in faucibus leonis conſpicit, non cunctatur, nec auxilium protrahit, ſi tamen occurrere intendit, cum alioquin periculum eſſet in mora, ſic tu fratrem correpturus, ac tua correptione à Diaboli faucibus liberaturus, non differas correptionem; alioquin tarditate tua illius perniciæ cauſa exiſtes: cum periculum ſit, ne crebris actionibus obduretur, ac obfirmetur, ut non facile poſtea poſſit adhiberi remedium: ſicuti nanque pictores corporis cum effigiem in tabulis pingunt magno utuntur ſtudio, ut ad uiuum referant, uel ut tabulæ quas pingunt perpulchræ, & adamiſſim perfectæ euadant: quæ ſi maculentur, aut coinquinantur, mox ad corrigendum ſe accingunt recentes adhibent colores, denuò manum apponunt, & emendant, ac corrigunt tandem, ſic tibi faciendum eſt, cum diuinam effigiem, quæ prius candida, ac perpulchra in anima fratris picta erat, ſpurcatam, ac deturpatam uidens, occurre quàm celerrimè, penicillum correptionis accipe, diſcretionis, ac charitatis colores adhibe, & ſic turpitudinem ab anima eius extermina, permulce diuinis promiſſis, terræ ſcripturis comminationis, timore pallidum, uerecundia rubrum redde, ut ſic diuina effigies ſuæ pulchritudini reſtituta, ſuo Creatori pergrata ſit, ac periuicunda.

Cito ſaluti proximi conſulendum.

Simile.

C Tolle moras, inquam, in his quæ animæ ſalutem, ac uitam concernunt; ſicuti enim qui equorum domitores agunt, ut ſtudioſè illos domitent, ad firmiorem ætatem peruenire non ſinūt, ſed frænum, & cætera, quibus opus eſt, dum adhuc equuli ſunt, & manuli, imponunt, paſtomides adhibent, lupatos, ac oreas addunt, ut tandem

Simile.
Non differenda correptione.

De correptione fraterna.

tandem edomentur, ac tractabiles euadāt; sic manni isti humani, **D**
(peccatores inquam) antequam indurentur, ac indomabiles fiant,
quamprimū corrige, minis, frēna promissionibus calcaria, ter-
roribus pastomidem, amore uirgam appone, & tandem nihil in-
tentatum relinquis, quo illum domitum reddas & Domino cha-
rum. Indignū nanque est, quæ equorum sunt studiosissimè tra-
ctare, & quæ animæ sunt, negligere.

Rom. 12. D Agite ergo fratres, quanti sit animarum salus perpendite, quanti
Deus animas nostras fecerit considerate, mementote uerbi Apo-
stoli. Flete cum flentibus; Nam & mercentium societas grauem
simile. dolorem leuare consuevit. Sicut enim in onere si quis ponderis
partem suscipit, illius qui prius solus ferebat, leuauit sarcinam:
sic si correxeris, & cū illo flente flueris, sarcinā peccatorū leuabis. **E**

simile. Respicite quæ uobis corripientibus promittūtur, celeste scilicet re-
gnum, quod omnibus maius est quæ promitti unquā possint.
Quæso, si rex tibi aureum unum pro singulis hominibus correctis
promississet, nonne studium omne adhibuisses, ac assiduè arguens,
obsecrans, increpans, atque persuadens astitisses? En tibi Regum
Rex, celestis, ac æternus, non tibi aureum unum, neque decem, aut
centum, neque omnia terrena regna in præmium tuæ correptionis
tibi pollicetur, sed quod uniuerso orbe maius est, regnum scilicet
cælorum, immò nec hoc solum, sed te os suum constituit, ita ut
cum aliquem amore corrigis, non homo terrenus, nec lingua hu-
mana dici possis, sed ipsummet Dei os, sic enim & ipsemet dicit. Si

Magna pro-
mittūtur cor-
ripientibus.
Hiér. 15. D separaueris preciosum à uili, quasi os meum eris; Quam ob rem si
simile. tanta promissione non moueris, quæ tibi negligenti poterit un-
quam esse excusatio? Si cæcum in foueam uideris cecidisse, manum
porrigis; id quod si non efficis, inhumanissimus habereris, & fra-
trem tuum lumine intellectus orbatum in uoraginem decidentem
uides, & non iudicaberis crudelis, ac inhumanus, si non adiuuas?
Quotidie fratres tuos Christi sanguine redemptos præcipitari
conspicis in improbam delictorum consuetudinem, & nullum
uerbum proferre audis?

Excitare ergo à somno, quo letargico morbo teneris, perpēde-
que aliā esse corrigendi artē, ac maioris excellentiæ, & dignitatis
ab alijs quibuscunque artibus; Non enim sicut reliquæ artes, ita est
corrigendi facultas? Nam argentarius ferrarius, ærarius, ac mar-
morarius,

A morarius, ceterique huiusmodi artifices, qualia hodie uasa excu-
serint, ac reposuerint, talia & cras, & posttridie iterum intuenient,
at in arte quę animarum salutem tractat aliter res se habet, alias se-
pe animas inuenimus, quam reliquimus; Iacentes excudimus, & re-
surgentes inuenimus, superbas, elatas, cupidas, immundas, fornica-
rias, ac uentri deditas reponimus, & relinquimus hodie; quas post
correctionem, die sequenti humiles, benignas, mundas, splendi-
das, temperantes, ac uentre relicto, Deo deditas, reperimus; Non
igitur spernas, sed proximi salutem sedulo, ac diligenter cura. Ideo
coniuncti in cordibus habitamus (inquit Chrysostomus) ob id in
Ecclesijs congregamur, propterea in locis publicis conuenimus,
ad hoc societatem natura, amamus ideo conuiuiumus: ut alter alte-

Status noster
nos ad corre-
ptionem im-
pellit.

B rius peccata corrigamus; & sicuti multi in eisdem Nundinis con-
uenientes mercatores, differenter quidem mercantur, omnia ta-
men sæpe in commune reponunt, sic & nobis faciendum est, quid-
quid boni quisque conferre potest proximo, ne torqueat, neque
differat, sed omnes communi saluti prospiciant; sic enim, dicit Pau-
lus; Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus

Rom. 14. C

est, & à cibo sibi abstinendum præcipit ne perdatur fra-
ter, à fortiori, ut illum lucreris, corripiendus est, ut
tandem lucrifactus frater, tibi gratus, quod il-
lum lucratus fueris, pro te etiam Domi-
no effundat preces, quibus uterque
illam possideatis uitam, in qua
uiuuit & regnat Deus.

Amen.

Secunda Pars,

Ec SER-

SERMO XXII.

DE EO QVOD DICTVM

EST; DILIGITE INVICEM,

SICVT DILEXI VOS;

Quali nos Christus amore est profecutus, & quali
nos inuicem diligere debemus.

Diligite inuicem, sicut dilexi uos.

Exemplar in
qualibet stru-
ctura necessa-
rium.

QVI Architecti cen callent, ac profitentur, cum regi-
am, uel palatium aliquod extruere statuunt, si
peritorum, ac eorum qui in ea arte longè pro-
cesserunt, censuram conatur euadere, illud sibi in
primis curandum est, ut exemplar quoddam mo-
dulum, aut archetipum conspiciant, quem sem-
per præ oculis habeant, atque perpetuò contemplantur; hoc sibi **F**
persuasum habentes, ut si uel latum quidem unguem ab eo inedi-
ficando discedant, in ea arte peccare se, alijsque probro, ac igno-
minie futuros, uituperatione, ac reprehensione dignos. Pari ratio
ne supremus ille architectus, ac omnium rerum conditor, elegan-
tissimam, ac celebrem Ecclesie suæ structuram ueluti ingen-
tem quandam domum auspicaturus, taliq̃ue, ac tanta concinni-
tate insignitam effecturus, quatenus eterno Regi, ac Angelorum
Domino stabili coniugio dignè copulari possit, mirificum, pul-
cherrimum, ac omnibus numeris absolutum formauit exemplar,
cui mirabili quodam responso, ac symmetria, gratiosam, ac sibi ca-
ram Ecclesiam uoluit assimilari.

Quis uerò modulus ille sit, non erit difficilè, ut inuestigetur.

Ipsè

A Ipse est nanque unigenitus Dei filius æternus, ac patri cōsubstantialis, mortali habitu indutus, qui propter nos homines, & propter nostram salutem hominem induens, sese ipsum in exemplum præbuit, dicens; Exemplum enim dedi uobis, ut sicut ego feci uobis, ita & uos faciatis. Id quod singulari quodam typo iam pridem nobis significatum uoluit in ipsa tabernaculi ædificatione.

Christus exemplar est nobis in monte monstratum.
Ioan. 13. B

Nam cum Moysen edocere uellet, quale sibi tabernaculum ædificaret, quidque ad eius absolutionem exigeretur, Archam, propitiatorium, Circulos, Cherubin, mensam, uectes, candelabra, scyphos, spherulas, lucernas, emunctoria, phyalas, thuribula, ciathos apponi iussit, ex quibus aliqua ex auro purissimo, aliqua uerò ex lignis sethin, deauratis tamen, confici iussit, ac tandem omnibus institutis, ut omnia unico absolueret uerbo; Inspice (inquit)

Exod. 25. D.
Omnia uel aurea, uel inaurata, in tabernaculo esse iubebat Dominus.

B & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Quod uerò, aut quale hoc esset exemplar, non erit nobis laboriosum inquirere, cum & Stephanus in Actis Apostolorum, & Paulus ad Hebræos, ad Christum hoc pertinere aperte ostendant; sic nanque Stephanus cum synagoga Libertinorum, Cyrenensium, Alexandrinorum, & eorū qui erant, a Cilicia, & Asia disputationē habens, ait; Tabernaculum testimonij fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit Deus, loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam quam uiderat; quod & induxerunt suscipientes patres nostri cum Iesu in possessionem gentium, quas expulit Deus a facie patrum nostrorum, usque in diebus Dauid, qui

Actuum. 7. F
Stephanus Christum exemplar fuisse docuit.

C inuenit gratiam ante Deum, & petijt, ut inueniret tabernaculum Deo Iacob. & quæ sequuntur.

Psal. 131. A

Ad Hebræos etiam scribens Apostolus, idemmet confirmat, cū de sacerdotio, & sacrificijs uerba faciens, ait; Omnis enim Pontifex ad offerenda munera, & holocausta constituitur. Vnde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat, si ergo esset super terrā, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundum legem munera, qui exemplari & umbrę deseruiunt, cœlestium; sicut responsum est Moyse cum consummaret tabernaculum. Vide (inquit) omnia facito secundum exemplar quod tibi monstratum est in monte: Nunc autem melius sortitum est ministerium, quanto & melioris Testamenti Mediator est. quod in melioribus re promissionibus sancitum est: Hæc Apostolus. Ex quibus manifestè pa-

Hebr. 8. A.
Idē & Paulus ad Hebræos docet.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

et omnia illa quæ ad consummationem, atque tabernaculi absolu-
tionem exigebat Dominus, in Christum ueluti finem, atque sco-
pum tendere, Ecclesiæque tabernaculi perfectum, atque absolu-
tum exemplar esse Christum.

Duplex ex-
plar.

Utroque mo-
lo. Christus
uit exēplar.

Ephes. 3. D

Christus &
mons & exē-
plar simul.
Iob. 11. B
ad Hebr. 7. D
Esaï. 2. A.

Psal. 103. D.

Verum duplici cum utantur artium opifices modulo, ac exem-
plari, intimo altero, altero uero externo, idque inter utrunque
discrimen sit, ut eo qui intimus est periti artis utantur, exterio-
rem uero minus eruditi aspiciant. Illi nanque in mente exem-
plar habent, formam uidelicet artis iuxta quam operantur. Isti
autem id quod est extra præ oculis habent, ut in pueris uidere est,
qui cum artem scribendi adiscunt, magistri exemplar coram ha-
bent. Christus & internum, & externum exemplar est. Internum
utiq; æterno patri, nobis autem externum ostendit. In hoc nanque
æternus ille opifex mundum editurus intuebatur, uerbum hoc præ
oculis mentis ab æterno habebat, iuxtaq; hoc exēplar mundi fabri-
cam extruxit; Nam in principio, id est in filio, creauit Deus cœ-
lum & terram, & omnia per ipsum facta sunt. Et in terris postea
missum, carne nostra indutum, externis his oculis uisibilem nobis
in exemplar dedit, ut illum semper intueamur, atque præ oculis ha-
beamus; & sicuti ille fecit, & nos faciamus. Immo & nobis ipsis
utraque ratione exemplar, & internum uidelicet & externum.
Internum nanque illum habemus per fidem: sic enim ait Paulus;
Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Externum uero
cum eius egregia facta in Euangelij uel legimus, uel audimus.

Dei filius igitur homo factus, nostraque mortalitate indutus, F
illud exemplar est olim à Deo in monte datum, iuxta quod nobis
ædificandum est. Dicam melius fortassis, si eum & montem simul
& exemplar dixerò. Si enim mons dicitur, quia eminens est, quid
unquam ipso Dei filio eminentius? quid excelsius, ac sublimius?
Excelsior cœlo est (inquit Iob) & quid facies? Excelsior cœlis fa-
ctus, inquit Paulus ad Hebræos. De hoc & Esaïas loquens, dicit;
Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in uer-
tice montium, & fluent ad eum omnes gentes. Mira res. Vidistin
unquam sursum uergere fluida? audistin quod ad montem quid
fluat? Inter medium montium (inquit Dauid) pertransibunt aque.
Qui igitur hic mons est, ad quem currunt flumina? non cōmunis
erit utique hic mons, sed mixticus: Mons, utique omnibus uallibus
humilior,

A humilior, alioquin, quomodo ascendentes & descendentes Angeli super filium hominis uiderentur? Erat quidem mons præparatus in uertice montium. Iuxta illud; Qui de celo uenit, super omnes est. At nihilominus oportebat humilitatis Doctores omnibus, qui erudiendi erant humiliorem esse. In montem igitur conscendis, cum in hanc uallem descendis. Sic etenim ipsemet mons ad ima ueniens, attestatus est. Qui se humiliat, exaltabitur. Ideò in Iordane, qui descensus interpretatur, baptizari uoluit. Si igitur montem conscendere iussit Esaias Propheta, dicens; Venite, ascendamus ad montem Domini, & docebit nos uias suas. Si in monte nobis exemplar monstraum est: si nobis iuxta hoc exemplar faciendum est, Christus igitur Dei filius nobis imitandus est, atque hunc æmulari debemus.

Ioan. 3. D

Luc. 14. C
Esai. 2. A.
Matth. 13. B

At quale illud erat exemplar tabernaculi nobis in monte monstratum? omnia (ut ait Exodus) uel aurea, uel inaurata erant: Cherubin, candelabra, lucernas, emunctoria, thuribula, & omnia uasa ex auro purissimo fieri præcipiebat Dominus. Arcam uero mensam, & id generis reliqua, ex lignis sethin inauratis erant; Mirabile utique sacramentum. Nonne iam diximus nomine auri dilectionem intelligi? Nonne hoc esse aurumignitum, quod à Domino emere in Apocalypsi iubemur sæpius repetitum est? Nobis igitur, qui in Ecclesiæ tabernaculo sumus, iuxta Christum uerum exemplar ædificandum est, in illoque dilectio amplexanda, intuenda, atque æmulanda erit, ut iuxta hunc modulum extruētes, sicut nos ipse dilexit, & nos inuicem diligamus. Hoc est enim quod præcepit; Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Hoc nostri sermonis quem præ manibus habemus, præcipuum institutum.

Apoc. 3. D

Iuxta exemplar Christi nobis ædificandum est.

Ioan. 13. B

Dictum à nobis fuit in penultimo exarato sermone, duplicem à nobis diligendi rationem efflagitasse Dei filium, quarum prima erat, ut sicut nos ipsos proximum diligereamus; altera, ut sicut membrum membro, auxilium uidelicet præstando, ac corripiendo, id quod iam à nobis satis, superque præstitum est, superest, ut id quod tertio loco appositum fuerat, exequamur, ut scilicet, sic nos inuicem diligamus, sicut nos Saluator dilexit, idque nobis exemplar præ oculis habeamus.

Ad antedicta prosequutio.

Et ne ab his uerbis discedamus, quæ pro coronide accepimus, illud quasi uos auditores animaduertite, quod in ipsa prædicti capituli

Exod. 25. A

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Pro ere affert
Dominus au-
rū, pro ferro
argentū, pro
lignis æs, & p
lapidibus fer-
rum, quomo-
do intelligitur.
Ezech. 22.

Esaï. 60.

Psal. 11. B. &
Psal. 17. E

Corda obsir-
matorum ho-
minum igne
amoris emol-
litur dñs.

Quid in Chri-
sto imitadū.

pituli fronte ad tabernaculi extruccionem iubet accipere Domi-
nus. Hæc sunt, inquit, quæ accipere debetis, Aurum, argentum, &
æs. è regione uerò uerba Ezechielis perpēdite, quibus scelerosos,
obduratos, ac defectores homines uocat, æs scilicet, plumbum,
stannum, & ferrum. Omnes isti (inquit) æs, plumbum, stannum,
ferrum, in medio fornacis. Ob duriciem nanque peccatores, æs di-
cuntur; ob grauitatem, plumbum; ob uilitatem stannum; ob algo-
rem & rigiditatem, ferrum appellantur. Ad hæc si uerba Esaie pro-
phete mediteris, ubi pro ære aurum, pro ferro argentum, pro lignis
æs, & pro lapidibus ferrum se daturum pollicetur, & uerborum
cognosces coaptationem, & amoris uehementiam quoniam nos Chri-
stus est profecutus, qui quæ tibi proponitur ut imiteris. Pro ære
(inquit) afferam aurum, pro ferro afferam argentum, pro lignis æs, &
& pro lapidibus ferrum.

Amorem in scripturis aurum uocari, millies in superioribus &
modo ex Apocalypsi probauimus. Quod uerò uerbum Dei dica-
tur argentum, Dauid in psalmo ostendit, dicens; Eloquia Domi-
ni, eloquia casta, argentum igne examinatum, purgatum septu-
plum. Quid igitur hoc sibi uult, quod pro ære aurum, & pro ferro
argentum se allaturum promittit Dei filius, nisi quod obduratis,
atque obfirmatis peccatoribus, nomine æris subintellectis, amo-
rem atque dilectionem afferret, qua eorum corda emolliri ualeat?
algidis uerò, ac gelidis, ferri nomine nuncupatis, uerbum prædica-
tionis adijciet, quod in ipsa dilectione instauratur, quod gelida
eorum corda calefiant, ac inflammentur? Quid illud item signifi-
cat, quod pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum daturum se polli-
cetur, nisi quod illi qui ad tantam flammam amoris non incēdun-
tur, sed & aridi, & duri, ut ligna & lapides, ad amoris ignem re-
manferint, adhuc maiori duritate percutiet, ne amplius conuer-
ti possint, uiamque iustitię inuenire.

Quod ergo in ipso narrationis exordio, ubi de exemplari in montem
ostenso uerba fecit, aurum nobis, & argentum accipere iubet,
huc respicit, ut amorem ipsum, quem in ipso summo exemplari
Christo inspicimus ardere, intueamur, sequamur, imitemur, atque
perpetuò æmulemur, & quantum in nobis est præ oculis habea-
mus, ne in hac nobilissimā fabricatione, a uero, ac uiuō modulo
aberremus, dignique euadamus, qui & contemnamur, ac perpetuò
derideamur;

A derideamur; Nam & Christus quantum in se est, charitatem, dilectionem, ac suauitatem omnibus affert, at si amore, ac suauitate obdurescunt aliqui, cædit, & in eorum duritie permanere sinit.

Illud etiam non prætereundum, quod eodem Exodi loco; Duo Cherubin in Propitiatorio apponi iussit, quorum officio Propitiatorium ingrederentur peccatores, & remissionem acciperent delictorum, & sicuti officio duorum enses flammeum tenentium, expulsus fuerat à Paradiso primus peccator: ita officio horum in propitiatorium inducerentur peccatores; Hoc utique aliud tendebat, neque enim lex illa peccata dimittere poterat. Si nanque per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Cherub igitur, quod plenitudo scientiæ interpretatur, Christum significabat, qui

Cherubin in propitiatorio quid innuebant.
Galat. 2. D

B uera est sapientia, ac scientia Dei patris. De eo etenim Paulus dicit; In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi. Et de eius plenitudine nos omnes accepimus. Duorum autem Cherubin nomine signatur, quia duplici natura constat in hypostasi una. Gladium autem sanctum, ac flammeum charitatem significari non est qui ambigat. Gladius enim est penetrans usque ad interiora uelaminis. Flammeus est ac ardens, nam & dilectio millies uocatur ignis. Vt gladius est, corda hominum penetrat; ut flammeus, incendit, ac inflamat; Amore, Christi pectus ardere debebat, quo hominum corda & penetraret, & succenderet. hocque ardore succensa aliorum uiscera ad se inuicem diligendum excitarentur.

Coloss. 2. A
Ioan. 1. B.

Hebr. 4. C
Corda hominum, & penetrat & incendit Christus.

Ad hæc accedit illud Esaie prophetæ, ubi eodem met loco, & eadem sententia, se Dominus simul & sponsum uocat & sponsam; sic nanque se habent uerba ipsa; Quasi sponsum decorauit me corona, & quasi sponsam ornata monilibus suis. Quæ uerba unum ac eundem respicere Christum, exponens Augustinus asserit in tertio libro de doctrina Christiana. Scientes (inquit) aliquando capititis, & corporis, idest Christi, & Ecclesiæ unam personam nobis intimari, neque enim frustra dictum est fidelibus. Ergo Abraham semen esis, cum sit unum semen Abraham, quod est Christus. Non hæsitamus quando à capite ad corpus, uel à corpore transitur ad caput, & tamen non receditur ab una, eademque persona. Vna enim persona loquitur, dicens; Si ut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento, & tamen, quid horum duorum capiti, quid corpori, idest quid Christo, quid Ecclesiæ conueniat,

Christus & sponsus dicitur & sponsa, ut hinc amorem eius perpendas.
Esaï. 61. D.
tom. 3. de doctrina christiana. c. 31.
Galat. 3.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

August. sup
epistola cano
nic. Ioan. tra-
ctatu.

ueniat, utique intelligendum est. Et in quodam tractatu super E-
pistolam Canonic. Ioannis, inquit; Sponsus uerbum est, & spon-
sa eius caro. Vnde scriptum est; Erunt duo in carne una; igitur
non sunt duo, sed una caro. Hæc ille. Si igitur corpus, & caput,
Christus & Ecclesia, unum, atque idem sunt, nullusq; seipsum non
magno prosequatur amore, nec possint non uehementer amari in-
uicem, quæ unum & idem sunt, quæ ergo uehementior beneuolen-
tia, quis intensior, atque efficacior amor, eo quo nos ipse Dei fi-
lius dilexit? Nonne ergo maximum, & uehementissimum amorem
a nobis efflagitat? Potestne unquam maior aut esse, aut excogita-
ri beneuolentia, ea quæ est inter caput & eius corpus, cuius est ca-
put? Incredibilem ergo, singularem, ac eam (qua nulla maior) di-
lectionem a nobis exquirat Dominus, cum id iubet, ut sicut nos
ipse, sic & nos inuicem diligamus.

Cantic. 2.
Vexillum a-
moris quo-
modo, Chri-
sto supposi-
tum.
Hier. 6. A.

Id quod & in Canticis a nobis efflagitasse innuit, cum dicitur;
Introduxit me rex in cellam uinariam, & ordinauit in me charita-
tem, quod septuaginta interpretum uersione his uerbis explica-
tur; Posuit super me uexillum amoris; quod fortassis explicare
uoluit Hieremias, cum dixit; Super Bethcarem leuate uexillum.
Maximam utique uerborum suauitatem, incredibilem huius sen-
tentię dulcedinem, ac iocunditatem exhaurit diligens, ac amore
æstuans christianus homo: sunt nanque tot olei stillæ, ac guttę
in diuinæ charitatis fornace infusæ. Quid est, posuit super me
uexillum amoris? Quorsum obsecrò, suauissime Iesu super te pa-
terna illa charitas amoris uexillū superposuit? in signumne uictori-
æ, an ut id significetur te prælio superatum, ac acie uictum fuisse?
Vtique ob duplicem hanc rationem solet superponi uexillum, uel
ob potitam, uel ob amissam uictoriam; nam & uictores in earum
ciuitatum mœnijs, quas acie uincunt, uexilla in signum adeptæ ui-
ctoriæ relinquunt. Datur & sæpius in manibus signiferi, ac fortif-
simi militis, uexillum quo palam fiat ipsum uictorē fuisse, ac alios
pugna fregisse: unde uexilli exhibitio modo uictum quolibet, mo-
do uictorem extitisse, ostendit. Qua ergo ratione, super te posuit
uexillum amoris gloriaris? si ea quoniam uictor extiteris, Ma-
gnumne quid est animulam nuper à te productam uicisse? Si ea ra-
tione, quia in cruce ab hostibus profligatus fueris; qui fieri po-
tuit; ut te tanto bello paratissimum exhiberes, ni ueteranus es-
miles?

A miles? nisi in amoris acie decertando insigniter expertus, ac exercitatus esses?

Vna atque & altera ratione, amoris vexillum sibi superpositum fatetur Dei filius, & quia uictor, & quia uictus extitit. Natura quidem omnes peccatores sumus Nullus non nascitur iræ filius, diabolo qua subiecti omnes; unde & in lucem editi mox sue uictoriæ vexillum in nos Diabolus ponit; At in Christum nullam ille potuit iurisdictionem habere; nam & de Spiritu sancto conceptus, ac omnis peccati expers de Virgine nobis natus fuit: unde & de se ipso uerba faciens, dixit aliquando; Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Et ueluti qui perlucenti, cur ergo moritur, si uexillo Diaboli non sub est, responderet, in-

Vexillum amoris Christo superpositum & quia uicit, & quia uictus fuit.

Ioan. 14. D

Bquit, sed ut agnoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. In illo ergo instanti, quo sanctissima, ac purissima illa anima creata ac in lucem edita fuit, non Cacodæmonis, sed Spiritus sancti uexillū, Christo appositum fuit, quod nobis in peccatis conceptis nequaquam datur: cumque Spiritus sanctus amor sit, amoris illic subditus, ac subiectus effectus est, amoris uexillū accepit, & illi semetipsum subiecit. Nec ob id solum quo amoris subderetur, sed & ut tenebrarum principem amore debellaret, sibi quoque subiectum redderet, in fugam conijceret, & de regno penitus expelleret, uexillum amoris accepit. Quid igitur? Amore & uincens, & uictus euasit, idcirco sibi uexillum amoris superpositum, inquit, ergo amore Dæmonem uiuit, amore corda hominum sibi subiecit, amore mundum prælio superauit, amore se ipsum tradidit, amoris legi subesse uoluit, & amoris uictus cessit.

O admirandum amoris bellum ab omnibus alijs maximè differens; In illis nanque bellis, quæ corpore geruntur, & ubi externæ exercentur uires uincens uita fruitur, atque superstes remanet, ubi qui uictus cædit, succumbit, ac perit, at in amoris bello, ubi amantissimus, ac unigenitus Dei filius amoris telis certans, & uicit, & uictus cessit; qui uictoria potitur, moritur, at qui uictus est, uita uiuit. Sicuti igitur amore & uicit, & uictus est, ac amore superatus fuit; ita amore nos uincere & uinci iubet, ut Dæmonum uidelicet copijs profligatis, Christi iugo, ac uexillo uicti, subdamur. Hæc nanque mihi persuadeo sibi uoluisse prophetam Esaiam, cum dixit; Congregamini populi, & uincimini. Quid est congregari,

Bellum amoris ab alijs differat.

Esai. 2.

Secunda Pars.

Ff & uinci?

Diligere debemus sicut nos Chr̃s dilexit.

& uinci? Officium amoris est disiuncta congregare, atque con- **D**
iungere nemo est qui ignoret. Quid est igitur congregamini, &
uincimini, nisi diligite, & amoris uicti cedite? & id tandem est di-
cere, ut sicuti ille amoris cedens, ac uictus in omnium se utilitatem,
ac commodum dedit, sic & nos tali, ac tanto proximum prosequa-
mur amore, ut & nos, & nostra, sicuti ipse fecit, in proximorum,
commodum, ac emolumentum expendamus. Hoc ego credo uo-
luisse ipsum Dei filium, cum dixit; Diligatis inuicem, sicut di-
lexi uos.

Num. 16.

Christus a-
quis dolorū,
& peccatorū
nostrorum,
fornacē ignis
sui amoris in-
cendit.

Simile.

Psal. 68.

At & illud admirandum sacramentum est ad rem nostram non
mediocriter faciens; quod in libro Numerorum dicitur; Cum
nanque Moyses, & Aaron in terram procumberent in conspectu
Domini, illa immensa maiestate oppressi, qua Dominus rebella- **E**
tores, ac defectores populos percutiēs terreret, sic Aaron ipse Moy-
ses allocutus est; Tolle inquit, thuribulum, & hausto igne de alta-
ri, mitte incensum desuper, pergeas citò ad populum, ut ores pro
eis, egressa est enim ira a Domino, & plaga defluit. Moyses qui
(ut attestatur Hieronymus) ex aquis assumptus dicitur ipsius Re-
demptoris amorem præ se fert; nam (ut Origenes ait) sicuti igni
nihil magis contrarium quàm aqua, sic nihil amoris diuino magis
aduersatur, quàm mortalium peccata, quæ sub aquæ typum ex-
pressit in cruce Dominus, cùm clamans dixit; Intrauerunt aquæ
usque ad animam meam: & nihilominus, usque adeò in amando,
prudenter se gessit Dominus ut aquis ignem incenderet. Aquis
ignem ardere fecit, cum aquis tribulationum suarum, ac delictor- **P**
um nostrorum ignis sui amoris flammæ ad cælum usque extulit,
fornacēque ardentissime ligna sanctarum apposuit operationum,
quo uehementius incenderetur. Vnde sicuti aquis extinguitur i-
gnis, & in nobis læsiones, ac offensiones hominum amorem restin-
gunt, sic econtrà in Christo aquæ sollicitudinum, nostrorumque
peccatorum luctus, diuini amoris ignem augebant, eò quæ ma-
gis inflammabant, quo maiores uexationes patiebatur, grauiori-
busque criminibus a nobis lacebatur. Id quod sapientissimus
Salomon manifestè ostendit, cum dixit; Aquæ multæ non potue-
runt extinguere charitatem. Non solum enim aquæ delictorum
nostrorum, ac eius cruciatuum, diuini amoris ignem in eo non
extinxerunt, uerùm & in immensum accenderunt.

Dicitur

A Dictum iam sapius est ignem ex aqua & luto procreatum esse; 2. Machab. 1.
 Cum nanq; filij Israel in Babyloniam captiui essent ducēdi, ignem
 in terram sepelierunt. ut tandem à captiuitate eruti, cum iam lice-
 ret Hierosolymam denuò possidere, ac incolere illo igni ex altari
 sumpto, altari denuò superposito, Domino sacrificia offerre uale-
 rent. Reuersi tandem Hierosolymam libertate potita, ac facultate
 præstita, cum ignem è fouca eruere uellent, ut hostiam in gratia-
 rum actionem Domino immolarent, aquam, non ignem inuene-
 runt, quæ accepta alteri quæ supposita, in ignem conuersa est. Mi-
 ra utique res, & quæ contempletur digna, dum captiui a Babylo-
 nijs tenentur ignis, efficitur aqua, at Babylonia relicta, dum Hie-
 rosolymam colunt, aqua in ignem conuertitur; Quid istuc quæso

Quomodo
 aquis nutri-
 tur ignis.

B mysteriū, ac sacramentū est? Vt uel hinc immensitatem diuini amo-
 ris conijcias. Dum enim humanum genus Diaboli uinculis cap-
 tius teneretur, nullus erat amoris ignis, nullus charitatis ardor;
 omnia aqua, omnia lutum, omnia Deo inuisa, nullum acceptabile
 sacrificium, nulla grata uictima; nam igne charitatis deficiente,
 nihil Deo acceptum esse potest. At incarnato uerbo, & in cruce
 exaltato & passo, cum iam facultas datur a Babylonia discedendi,
 cum iam Hierosolymam illam colimus à cælo descendentem, Ec-
 clesiam uidelicet, habitare conceditur. Aqua efficitur ignis ex a-
 qua sepulta, ignis ardens ac Deo gratus pullulat. O amoris diui-
 ni immensitatem, o uehementissimum amoris ardorem, cum ex
 multitudine aquarum, dolorum, ac fletuum, ac lachrymarum,
C immo ex nostrorum delictorum immenso pelago, in altari crucis
 superposito, ardens incenditur ignis amoris, quo omnium com-
 buruntur peccata, ac in nihilum rediguntur.

Peccatis no-
 stris nutritur
 diuinus a-
 mor.

Si nanque ipse unigenitus Dei à nobis rogatus, ac nostris præ-
 cibus impulsus, nos peccatores, immundos, ac suo illo diuino amo-
 re indignos, diligeret; magni quidem faciendum esset, ac æstimā-
 dum, cum diuina illa maiestas non dedignetur sui amoris ample-
 xibus, immundos nos, ac eius sanguinis reos suscipere. Si nos e-
 tiam eius amorem non curantes, nec æstimantes, magno illo, ac
 immenso prosequeretur amore, maius ad huc esset æstimandum
 beneficium, ob id quæ nobis maxime essent referendæ gratiæ. At
 hoc maximum quid nunquam mortalibus, aut uisum, aut auditū,
 immo quod haudquaquam in mortalium mentes uenire possit,

Amoris Chri-
 sti in nos ma-
 gnitudo &
 uehementia.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

quod nos tunc diligit, quando ne dum non rogamus, nec eius be- D
neficio aestimamus, uerum & persequimur, odio habemus, ex-
cramur, & in eius iniuriam recidemus. Tunc nostram salutem cu-
ret, cum eius ignominiam, ac diram mortem quærimus. Tunc
nos in eius amplexibus curat suscipere, cum illi proditores existi-
mus, tunc nos roget, cum eius uerbis pertinaciter repugnamus.
Tunc nos ut Pater, Magister, Pastor, ac legitimus Rex, amplexetur,
doceat, pascat, ac moderetur, cum eius a nobis iugum proijcien-
tes, renitentes, dicimus. Nolumus hunc regnare super nos. Dirum-
pamus uincula eius, ac proijciamus à nobis iugum eius. Cum igi-
tur ex odio amorem eliciat, ex inueterata ira dilectionem, ex tot
peccatorum offensis superabundantem charitatem, nonne ex a-
qua ignem elicit, ac nutrit? Auditumne fuit à seculo tale quid? E
ut ignis foueatur aqua? ut aliquid eo seruetur, quo à natura cor-
rumpitur, eo ædificetur, à quo aptum est demolire? Hæc est illa
paradoxa amoris philosophica, quam nos suo aduentu, sua pere-
grinatione, ac sua nos morte docuit ipse Dei filius.

Ignis amoris
quomodo eli-
citur a Chri-
sto:
Matth. 21. D
1. Cor. 10. A
Simile.

Scio te aliquando uidisse, & in dies sapius expertum fuisse, quo-
modo ex duro lapideq; durissimo ilice sapius percussio, excudi-
tur scintilla ignis & quò crebrioribus, ac uehementioribus percu-
titur ictibus, eò accenditur magis, coruscant, ac intermicant scin-
tillæ, scis Christum lapidem se ipsum uocasse, cum dixit; Qui ce-
ciderit super lapidem istum confringetur. Scis etiam ipsum ab
Apostolo petram appellatum fuisse, cum dixit, instruens nos.
Petra autem erat Christus. Audisti modò peccata uestra, æs, F
ac ferrum ab Ezechiele dicta, cum dixit; Aes, ferrum, plumbum in
medio fornacis. sicuti igitur eò magis incenditur ignis, quò ma-
gis ferrum & æs lapidem percutit, sic quo magis Christus in cru-
ce peccatis nostris feriebatur, ac percutiebatur, eò magis incen-
debatur amoris ignis eo magis splendebat, ac emicabat.

Ezech. 22.

Psal. 67. C
Caro Christi
thuribulum est,
& quare.

Sed ut ad id reuertamur, unde digressi sumus, Aaroni dicebat
Moyse; Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incen-
sum desuper: Aaron qui mons, siue montanus interpretatur, Chri-
stus est. Mons Dei, mons pinguis, mons in quo beneplacitum
est Deo habitare in eo, in quo & habitabit in finem. Huc præcepit
æternus pater, ut tollat thuribulum, haustoq; igne de altari, im-
pleat. Caro Christi Redemptoris, iure meritò thuribulum dicitur;
cùm

A cum ad instar thuribuli plena fuerit cauis, ac foraminibus; Hanc ad iussu patris libenter accepit ipse Saluator, plagis ac uerberibus, clauis, ac lancea exterrebratam; Altare autem ipsam crucem innuebat, ubi hostia illa sancta, ac Deo placens, oblata fuit. Quid igitur dictum est; Tolle thuribulum, & hausto igne de altari nisi quod ex altari crucis ubi, caro illa terebrata fuit, ignem amoris haurias, sine quo nullum unquam erit acceptum sacrificium.

Quia nanque in hoc crucis altari semper exarsit amoris ignis, iuxta, id quod preceptum erat. Ignis ardebit semper in altari meo.

Leuit. 6. B

ideo ab hoc altari precipit haurire ignem diuinum, ac ardentissimum amorem: nam usque adeo in hoc altari abundat amor, ut hinc solummodo, sicuti ab altari templi, ignis amoris sancti accipi possit, quo quicquid boni operis, quicquid sacrificij in Ecclesia sancta offertur Domino, inane sit, nisi hoc igne comburatur, ac concremetur.

Ab altari crucis hauritur ignis amoris.

B Et quia in hoc altari omnes sancti à Christo dilectissimi, ideo à Ioanne sub altare Dei uisi sunt: & sicuti sine illo altaris igne inuisa erant sacrificia omnia, sic sine ardentissimo isto amore crucis, nihili pendebantur hominum sacrificia.

Apoc. 6. C

Ne tamen tibi persuasum habeas hunc solum amoris ignem, ex altari crucis haustum, tuam eternam operari salutem, tuque illi adhæreas ac fidas, ut proprijs operationib. postpositis, in hoc solo omnia statuas, ac colloques. Mox adiecit; Mitte incensum desuper, ut uidelicet huic amoris, ac charitatis igni incensum orationis apponas. Sicuti nanque Dei filius, tam ardenti amore in cruce

Ad salutem nostram sine nobis non prodest crux Christi.

Hebr. 5. B

C patefacto plagas etiam clamores, ac orationes adiecit, cum & pro inimicis patrem interpellauit, & Deo animam commendauit, ut uel ex his pateret, quanta pateretur charitate, & ut citius, quod petit, impetrare ualeat, ut etiam in Deum sua oratio dirigatur rogat, dicens in psalmo; Dirigatur oratio mea in conspectu tuo. Ut quid dirigatur inquit? Quia quò magis est recta uia, eò breuior, eoque citius metam attingimus. Hinc quia recta, & breuis fuit uia, idco illico peccatorum dolorem, contritionem, ac fidem nonnullis ex crucifixoribus impetrauit. Ob id Patrem orando dixerat; Dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Quid est nesciunt, quid faciunt? id est, ardentissimam amoris mei flammam, qua ad mortem subeundam impellor penitus ignorant: quæ tam ardens, atque ignita est, ut omnia peccatorum flumina, licet obruant, nec minimam

Psal. 140. A

Luc. 23. E

mam

Diligere debemus sicut nos Chr̃s dilexit.

Cant. 8. C.

nam quidem scintillam huius exardescantis fornacis extinguent; **D** usque adeo enim fortis; & uehemens dilectio hac est, ut nec fluminibus obrui possit.

Quid sit diligere sicut nos Christus dilexit.

Exod. 13. D

Hinc ergo tibi facile eliciendum est, qualem à te efflagitat beneuolentiam Saluator, cum id præcipit, ut eo quo te ille persecutus est amore proximum tuum etiam diligas. In primis igitur, sicuti ex aquis dolorum, ac fletuum, quos passus est, & peccatorum tuorum, quibus cum insequeris ille amoris ignem hausit, sic ex doloribus iniurijs, contumelijs, ac insectationibus, quibus te inimici tui insectantur, elige amorem quo illos, eò magis diligas, quò te in dies persequuntur, ac lædunt. Insuper, sicuti Christus thuribulo carnis sue & clauis, & lancea obtrebratæ, & cauis, ac foraminibus perforatæ amoris ignem imposuit, sic in quò te magis terebratum, ac in rebus & persona incommodatum, iacturisque affectum conspexeris, eò magis ignem amoris adhibe, inque Deum, & proximum charitate fertor. Id quod admirabili figura ostendit Dominus cum Israeli noctu in columna ignis, per diem uerò in columna nubis apparebat. Per noctem nanque in scripturis dolores & sollicitudines intelligi solent. Ignis etiam (ut millies dictum est, & mox dicetur) amoris typum gerit. Per noctem igitur in igne se exhibet, ut in nocte incommodorum, dolorum, ac insectationum, amore te induas, ac munias. Omnia nanque grauias, ac dura; leuia. & propè nulla facit amor. Ab hac, sicuti ab altari crucis, hunc amoris ignem exhauriebat Christus; sic & tibi faciendum est, ut scilicet Christi crucem oculis cordis intuens, meditans; ac semper præ ipsis mens oculis habens, ea quæ ibidem pro te effecit Christus tecum ipse perpendas, ac animo uoluas. Vnde & ardentem amoris ignem elicias, & acquiras, quo & illos, qui te odio prosequuntur diligas, sicuti te Christus cum eum odio haberes summo opere dilexit. Sicuti etiam igni thuribulo imposito, incensum adiecit Christus, amoris scilicet orationes, & supplicationes adhibuit, sic & te pro inimicis & persequentibus te Dominum orare decet, ut crucifixum sancta æmulatione imiteris. Denique, quem admodum nostrorum peccatorum flumina, nullatenus ardentem eius dilectionis fornacem extinguere potuerunt; sic nec iniuria, contumeliarum, nec insectationum maria, tuum amoris unquam restinguant, immo quò magis contumelijs affectus fueris, eò magis

Similia.

Agis iniurios, ac contumeliosos diligas, nequis unquam te a charitate proximi separare ualeat, ut cum Paulo decātare possis; Quis nos separabit a charitate proximi? Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque Angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque persecutio, fames, nuditas, periculum, neque creatura aliqua poterit me separare a charitate proximi, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Hoc igitur est, quod sibi uult Dominus, cum dixit; *Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos.*

Roin. 8. G

Hoc tamen pro comperto habendum est, neminem unquam hominum exactè, & adamussim, & ea perfectione amoris posse proximum diligere, qua nos ipse Dei filius amplexatus est. Hoc enim haudquaquam fieri potest, cum ille, ut Patri obediens esset, nullum non dilexerit, nulli non benefecerit, oēs in p̄cordijs, ac charitatis uisceribus amarit; ita nos cōplexus sit, ut ne uerbis quidem exprimi, uerum nec cogitatione comprehendi possit. Id quod cum mulatum oleum Elisei, manifestè comprobauit; sicuti enim in uase nunquā imminutum est oleū uiduæ, quo ad usq; pluuia illa uoluntaria Helix obsecrationibus obtēta terrā irrigaret Dominus; sic in Christo, qui uase illo figurabatur, in quo nunquā gratiæ oleum diminutum fuit, semper charitatis amor abundauit, operibusque ad nos profluere fecit, quousq; pluuia illa sanctissima de cælo in Christiana Penthecoste ad nos descendit, cū Spiritus sanctus, qui est diuinus amor, ad nos uenit. Tunc enim amoris imbribus terram irrigando, non indigebat, ut passionibus, ac doloribus carnis id postea manifestaret.

Nullus potest ea ardoris intensione diligere, qua nos Christus dilexit.

4. Reg. 4. B

Nunc enim (ut peregre contempletur Cyprianus) non solum Christi sanguis a uindicta abstinet, uerum & peccata remittit, inimicijs cedit, ad conuiciantibus condonat, cum effusus sit in nostrorum criminum remissionem, sic enim & ipsemet Dominus attestatus est, cū ipsum sanguinē bibēdum discipulis elargiretur; Accipite & bibite, inquit; Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis effundetur in remissionem peccatorum. Sanguis Abel clamabat à Domino uindictā. Peccata Sodomæ clamabant iustitiam; At Christi sanguis, (ut inquit Apostolus) melius clamat, quàm Abel: ad Patrem nanque clamando, petit misericordiā & amore in;

Sanguinis christi effectus.

Matth. 26. C

Hebr. 12. F

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Gen. 4. B
Gen. 19. E
Ioan. 8.
Luc. 7.
Ioan. 4.
Luc. 15.
Matth. 26.

& amorem; Tunc ad clamorem sanguinis Abelis, Cain eiecit, ac **D** relegauit. Ad clamorem Sodomæ ignem sulphureum immittēs, ciuitates succendit, ac conflagrauit. At ad clamorē sanguinis Christi, ne dum adulteræ ignoscitur, peccatrici peccata remittuntur, Samaritæ, aqua diuinæ gratiæ confertur, filium prodigum ample xibus suscipit Patrē pro crucifixoribus interpellat filius. Verum & nobis indeficienter peccantibus iugi pietate condonat, & perpetua misericordia ignoscit. O immensum diuini amoris pelagus, o inestimabilem charitatis dilectionem, quando ex inimicis fratres efficis, ex profugis incolas, ex dēmonum consortibus domesticos Dei. Neque enim nostra societate, aut beneuolentia indigebat, qui Angelis circumdatus omnibus abundabat bonis: sed nos solos, ac omni societate, atque auxilio destitutos intuens, potentiq; **E** suo subsidio, atque adminiculo magnopere indigentes, considerans non sibi, sed nostræ utilitati consulebat. Vnde & pari ratione nostram à nobis beneuolentiam postulat: ut scilicet non nos diligendo, sed proximi utilitati prospiciamus, licet nostro incommodo, aut detrimento id effici oporteat.

Simile.

Amoris diuini in nos uis & efficacia.

Diligite ergo, inquit, inuicem sicut dilexi uos. Philosophorū sententia est. Alterum contrariorum cum alterum tangit, in ipsum agere, ipsum conturbare, ac mouere, ac si præualere contingat illū in se ipsum conuertere, id quod exēplo ignis uidere licet. Qui cū in terram agit suo calore, eius frigiditatem expellit, ac quæ prius frigida erat, calida efficitur; quod si importunē instanter, ac inde, sinenter id fiat, eo summo caliditatis gradu calefit, ac accenditur, **F** ut in ignem conuertatur; pari ratione, nobis euenit, cum a Christo diligimur. Deus ignis consumens est; homo terra, & in terrā iturus est; unde sicut ignis terræ aduersatur, cum ille calidus hæc algens, ac frigida, ita Deus, & homo sibi inuicem aduersantur: purissimus ille, immundissimus iste: infinitus ille, terminis inclusus hic: incorruptibilis ille, corruptioni subditus hic: cœlestis ille, terrenus hic: amicus ille, inimicus hic. Quid ergo? sicut ignis, & terra, quodammodo bella gerunt, sic Deo cū hominibus bellū immane erat, cū igitur Deus hominem tetigit, cū hominē assumpsit, cū igne sui amoris algidum hominem uehementer incēdit, ipsum in seipsum conuertit, & ex hoste amicū fecit, ex terra ignem, ex homine Deum; & huic amorī indefinenter insistens, ac perpe-

A tuò perseverans, terram nostram suo ardore accendit, ac ardere fecit, ut nos sic terrestres celestes efficeret, & homines mortales immortales Deos constitueret. Pari ratione nobis proximum diligere præcipit, cum ait; Diligite inuicem, sicut dilexi uos, uidelicet, instanter perseveranter, ac indefessè; uel non gelido, ac argenti amore, sed ardenti, efficaci, & indefinenti. Neque id corde tantum, sed & uiuis operibus ostendendo.

Ezech. r.

Quod si ex ipsius scripturæ uerbis perspicere libet, id quæso quod Ezechieli in ipsa fronte uisionem ostendit Dominus accuratius meditare. Quatuor nanque animalia cum uideret, quæ quatuor Euangelistarum gerebant typum; in medio eorum ignem, & ignis splendorem conspexit: sic enim se habeat uerba. Hæc erat **B** uisio discurrens, in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens, ignis amor in corde est, splendor, ac fulgur, amoris effectus ostendit. Quo igne et nostrorum peccatorum duritiæ emoluit, quod (ut dictum est) nomine ferri explicatur; dura, ac ferrea pectora, mollia, ac tenera efficit; Quo splendore etiam illos qui in obscuritate criminum, & peccatorum tenebris obuoluti sunt, illustrat; sic nanque Ioannes in epistola sua ait; Qui fratrem suum odit, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo uadit, quia tenebræ obsecuerunt oculos eius? Econtrà uerò; Qui diligit fratrem suum, in lumine est, & scandalum in eo non est. Præcipuus igitur huius radij ac fulguris effectus est, corda illustrare, amorem cordibus inferere, & tenebras maleuolentiæ effugare; Nec ab re radius **C** hic fulgur appellatur: Sicut enim fulgur citò transit & euanesceat, eius tamen effectus permanent: sic Christo mortuo ac citò exilium hoc transeunte innumeri eius diuini amoris effectus, ita permanent, ut usque in seculi finem non extinguantur, nec extingui ualeant. Ut tamen ipsius diuini transitus quo ad partem transiit ipse amor signum euidentissimum sit, iam ad patrem transiturus dixit; In hoc cognoscent homines, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Est igitur in medio animalium ignis, & fulgur ignis; Quia Christus in medio quatuor Euangelistarum stetit, & inflammabat, & illuminabat amore suo hominem corda, ut sic inuicem diligant.

Amor Christi
fulgur est.
1. Ioan. 2. B

Ibidem.

Ioan. 13. D

Si autem Ezechielis uerba non percipis, utpote obscura, ac intellectu difficilia, ea non difficulter complecteris, si id quod tibi in

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Apoc. 1. C.
Oculi Christi,
ut quid uocā
tur flamma
ignis ardētis.

Psal. 89. C

Oculi Christi
igniti, amorē,
& non furorē
pre se ferunt.
Psal. 37. C
Psal. 9. C
Psal. 32. C

Tren. 4. A
Intuitus Chri
sti efficacia.

Luc. 9. B

libro Apocalypsi dicitur ab Apostolo, studiosius examinabis, ubi D
ipse tibi Saluator amore exardescens, atq; philo captus proponitur,
nechon & qd ab Ezechiele suboscure dictū fuit, apertius explana-
tur. Oculi (inquit) eius tanquā flamma ignis, & pedes eius similes
auricalco, sicut in camino ardētī, & facies eius sicut Sol lucet in uir-
tute sua. Quid q̄so te, hac uerba prae se ferant? Vt quid oculi Christi
ad instar ardentis flammæ ignis describuntur, immo ipsamet ignis
flamma dicuntur esse? Nunquid aliquem intuitus unquā fuit ipse
Dei filius oculis interminantibus, ignisque furorem prae se feren-
tibus? Nequaquam certē; si nanque his oculis aliquem aspiceret
aliquando, mox illi mortem inferret, mox ad terram deijceret, at-
que prosterneret. Quis nanque nouit (inquit Psaltes) potestatem
iræ tuæ, & prae timore tuo, iram tuam dinumerare? Si etenim basili-
scus intuitu solo hominem interimit; Quid ipsius Dei irati oculi
efficere ualebunt? quem non terrebunt? quem non euertent? quē
tandem non interficient?

Non igitur oculos Christi ira incensos intelligas, cū illos ignis
flamam audis ab Apostolo nominari, Amoris nanque, & non
furoris ignis erat ille, quo inflammata erat diuina illa facies, bene-
uolum & non terribilem illum nobis ostendebat flamma illa, quæ
ab eius oculis egrediebatur: Oculi Domini super iustos, oculi e-
ius in pauperem respiciunt. Ecce oculi Domini super metuentes
eum, & in eis qui sperant super misericordia eius. Ad quid? ut oc-
cidat? ut necessarijs spoliēt? Vt eruat (inquit) a morte animas eo-
rum, & alat eos in fame. De struthio camelo dicit Plinius, quod F
prae nimio amore, quo proprios prosequitur pullos, illos intuitu
solo fouet, nutrit, atque uiuificat; Quid igitur ipsius omnipoten-
tis, & amantissimi Dei oculos posse efficere, cum nos semineces
intuetur, putandum est? Nonne fouebunt? nonne alent, nutriēt,
atque mortuis uitam restituent?

Ob id & Hieremias illum struthio camelum in deserto appel-
lat, ut scias eum ueluti struthio camelum oculis beneuolis ac ignē
amoris spirantibus, filios suos alere, & nedum in uita conseruare,
perum & oculis Basilischi infernalis interemptos celesti, & æternę
uitę donare; id quod etiam, uir ille euangelicus ostendit. Qui cū
filium à Caco dæmone uexatum, atque hinc inde in dies agitatū
coram aspiceret, nihil aliud ab ipso Saluatore, nisi ut filium suum
oculis,

A oculis, igne amoris, ac pietatis incensis intueretur; Magister (inquit) obsecro te, respice in filium meum; Neque enim petit ut liberet, ut saluum reddat, ut a malo damone cum eruat, sed id solū petit, ut in filium respiciat, illud pro comperto habens, non esse oculos Christi desides, ac ociosos, immo semper suo intuitu aliquid boni operari, cumque maximæ sint uirtutis, atque efficaciz, non posse filium respicere, quin & a Diabolo eruat.

Hinc igitur est, quod Ioannes oculos Saluatoris ad instar flammæ ignis uidisse se dixit, ut scias illum usque adeo amore nostri ardere, ut non solum ore doceat, manibus tangat, & sanet, corde diligat, pedibus ad nos adiuuandum festinet, uerum & oculis in nos intuendo omne bonum conferat, & ab omni malo eruat;

B Hinc est, quod non sibi, ut esse credidit Ioannes oculos Saluatoris tanquam flammam ignis describere, ipsius etiam pedes similes auriscalco dixit, sicut in camino ardenti; id quod nobis Historia illa peccatricis apud Lucam ostendit manifestè; nam sicuti uirtute ignis in stillationibus ex lapidibus, & metallis aquam eruis, sic ad pedes Christi posita peccatrix illa, ueluti lapis, & durissimum æs, ad ardentem ignis fornacem, lachrymas in stillare, immo tanta copia effundere cœpit, ut iisdem diuinis pedes irrigaret. Vehementem utique, atque exardescentem amoris flammam, ab illa fornace pedum Saluatoris egressam fuisse credendum est, quando ab illo saxeo, & adamantino peccatricis corde, lachrymas, nedum stillare, uerum & ueluti a copioso fonte emanare, & profluere fecit.

C Quid igitur sibi uoluisse arbitraris Ioannem, cum dixit; Pedes Domini auriscalcum esse in camino ardenti, nisi manifestare nunquam ocio, atque desidiæ deditum fuisse Saluatorem, nunquam ueluti feriatum Deum cessatione torpere posse? Sicuti enim nūquam feriatum ignis, nunquam orciatur, semper ardet, atque comburit, alioquin ignis non est: sic nunquam aut Domini linguam obmutuisse, aut manum obtorpuisse credendum est, neque enim aliter Deus meritò dici posset, si ocio torperet. Hinc nunquam non operabatur Christus, sed ignitis illis amore pedibus pertransibat benefaciendo, & sanando omnes, ut attestatur Lucas Euangelista: ut uel sic hominum corda inflammaret, & ad dilectionem alliceret; Vnde dum, cum duobus illis in Emáus proficiscentibus gra deretur, & ore loquendo, & pedibus gradiendo; ita eorum

Oculi Christi non sunt desides, aut ociosi, sed semper cum intuentur, aliquid boni efficiunt. Luc. 7.

Pedum Christi, uirtus & efficacia.

Simile.

Actu. 10.

Luc. 24. E

Psal. 121. A
Pedes Chri,
affectus eius,
qui amore
mouebatur.

Ioan. 7. A
Ioan. 2. C
Matth. 15. B

Dei facies,
eius essentia,
que amore
ardet.

Psal. 38. B

Simile.

Gen. 4. C
Facies Dei,
eius iracundia,
que amore
incenditur.

corda exurebat, ut alter illorum diceret; Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur nobis in uia?

At si pedes in scripturis sacris, hominum cogitationes solent interdum significare, iuxta illud; Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem; Quid est Christum pedes habere sicuti auricalcum in camino ardenti, nisi illud innuere quodd ne dum operationes, uerum & cogitationes, & omnes Christi affectus in amore erga mundi salutem exercebantur assidue, atque indefinenter? Et re uera ita est, neque enim aliquid aliud pedes illos sanctissimos indefesse promouebat, nisi amor, quo nos mortales prosequeretur; ut enim amicos quæreretur, ac inueniret, quibus carebat, ut illis beneficeret, qui inimici cum essent, beneuoli efficerentur, ambulabat nunc in Iudæam, nunc in Galileam, nunc in Capharnaû, nunc in partes Tyri, & Sydonis, & discurrebat per uillas & castella, nulla ciuitate relicta, ut & in opibus subueniret; & indigentibus opitularetur.

Nec ab re credendum est non solum oculorum, ac pedum Domini mentionem fecisse Ioannem, uerum & faciem eius sanctissimam illustrem, Solique similem commorasse. Facies (inquit) eius sicut Sol lucet in uirtute sua: quando (quæso) in tota uirtute sua splendet Sol; nisi æstiuo tempore quando est in signo Leonis, & tunc maxime in hora meridiana? At quid facies Dei est nisi eius diuina essentia? Hoc utique expressit Dauid, cum dixit; Quod ibo a spiritu tuo, aut quod a facie tua fugiam? idem est ergo, cum dicit, quod eius facies est, sicut Sol in uirtute sua; ac si dicat, Dominum amorem esse, ac amore ardere, nec aliter hominum corda igni, & calore sui amoris inflammare, quam faciat Sol tempore æstiuo, cum est in Leone hora meridiana; & eosdem in mortalium cordibus effectus gignere, quos in istis inferioribus producit Sol cum uehementer ardet; Omnia nanque tunc natura frigida, maximo caloris æstu calida reddit: sic & Saluator, uehementissimo amoris sui æstu humana corda calefacit, ut & in Deum, & in proximum, amoris radios reflectant, atque adinuicem calefiant.

Scio & faciem Domini, aliquando eius iracundiam atque indignationem significare, sic enim & de Cain dixit aliquando scriptura; Egrediens est Cain à facie Domini, idest ab ira, & furore Domini; Si in hoc sensu faciem Domini libet intelligere, perinde est,

A est, dicere, quòd eius facies est sicut Sol in uirtute sua; ac si dicat; Iram Domini etiam amore ardere, ut nec irasci nouerit, quin & in ipsa indignationis acerbitate amoris signa ostendat; id quod Abacuch significare uoluit, cum dixit; Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Neque ignoro iudicium diuinum aliquàdo nomine faciei significari, iuxta illud in libro Ester; Egrediatur edictum a facie tua, id est, a iudicio tuo; Vnde tunc eius facies dicitur esse, sicut Sol in uirtute sua, cum etiam iudicium quo solet in nostra facinora animaduertere, maximo amoris ardore flagrat; neque enim unquam sine amore iudicat, uel præmijs nostra opera cohonestando, uel pœnas delictis hominum infligendo; nam & cum mercedem nostris meritis rependit, ultra condignum nos præmijs afficit; Non enim sunt condignæ pœssiones huius seculi ad futuram gloriam, ait Apostolus: cum etiam supplicijs hominum crimina mulctat, non æqualibus, aut condignis pœnis afficit, sed minoribus quàm par est. Sic enim ait Propheta; Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.

Non etiam melatet, nomine faciei, rerum euidentiam, atque demonstrationem in sacris litteris frequenter intelligi, iuxta illud; Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea, id est ostendit mihi semetipsum Dominus, quo factum est, ut salutem animæ meæ acquisierim, sic intelligitur & illud; Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem. Neque enim ille qui spiritus est faciem corporatam habere potest, sed ideo dicitur loqui facie ad faciem, quia obtrusa & abdita secreta & mysteria referabat: si igitur hoc modo faciem intelligere uelis, perinde est dicere faciem Domini lucere sicut Sol in uirtute sua, ac si dicat; Nescit Dominus se ipsum, suæque secreta ijs qui eum diligunt abscondere; ita namque lucet, ac splendet ut ignem suæ dilectionis nesciat occultare, neque sit qui se ab illa illustrissima luce abscondere unquam ualeat. Sic enim ait psalmus; Neque est qui se abscondat a calore eius; Nec me etiam præterit plerunque in sacris litteris faciei nomine diuinam illam, atque indeficientem misericordiam usurpari, iuxta illud prophetæ uerbum; Deprecatus sum faciem tuam in toto corde. Vnde si in hac significatione, Domini faciem intelligas, cum dicit, quòd eius facies lucet sicut Sol, hoc est, ac si dicat Deum us-

que adeo

Abac. 3. A.

Ester. 1. C.

Rom. 8. D.

Psal. 102. B.

Gen. 32. G.

Exod. 33. B.

Facies Dei demonstratio nem, ac euidentiam significat, quæ amore illustratur.

Psal. 18. A.

Facies Dei eius misericordia est, quæ amore mouetur.

Psal. 18. A.

Diligere debemus sicut nos Chr's dilexit.

Pfal. 18. H

Facies Dei, eius p'sentia, quæ nunq̃ si ne amore est.

Pfal. 26. C

Amoris Christi mirabiles effectus.

Ioan. 7. G

1. Reg. 14.

que adeo clementem esse ac misericordem, ut sapius iustitiæ obliuiscatur. Tali nanque, ac tanto amore ardet, ut cum nostra innumera scelera uindictam clament, atque iustitiam prouocent, ille pium se ostendat atque benignum, nosque ut ad penitentiam prouocet, diutinaque dilectione expectet; Scio etiam, aliquando Domini faciem eius præsentiam denotari, ac indicare; sic etenim illud Psalmi oportet intelligere; Faciem tuam Domine requiram. quo etiam modo immensam eius charitatem, ac dilectionem profert, cum dicit faciem eius lucere sicut Sol in uirtute sua; perinde nanque est, ac si dicat, eius charitatis ardorem illum nobis præsentem reddere, & quod nostra crimina illum a nobis expellunt longius, eò eius infinita dilectio illum nobis adesse, propeque nos esse cogit, ut nostræ imbecillitati faueat, aspiret, atque præsto sit.

Quis obsecro, unquam incensam illam diuinæ charitatis formam, eiusque flammeos, ac ignitos effectus præstantiori modo, ac maiori emphasi, & energia explicare posset, eo modo, quo utitur Ioannes, cum eius faciem Soli in uirtute sua splendenti confert? Quid Solis splendore periucundius? Quis unquam digniores, utiliores, commodiores, ac maioris emolumenti effectus producit, quàm Sol tẽpore æstiuo, cum est in omnimoda uirtute sua? Quis unquam uitam agere, uigere, ac respirare poterit, sine uirtute, ac splendore Solis? Talis illa diuina Christi præsentia, talis præstantissima illa eius facies, & effigies. Quæ maior in hac uita gloria, atque maiestas, quæ maior amplitudo, ac dignitas, uel cogitari poterit unquam quam amabilem illam Saluatoris (dum nobiscum degeret) intueri præsentiam? Quid iucundius, quàm eius suauissima perfrui consuetudine? Quid delectabilius quàm eum sua uiloquentem audire? Ne dùm Angelis, hominibusque probis se amabilem exhibebat, uerùm & ab ipsis scelerosis, atque nefarijs summoperè diligebatur; nam & illi qui ut illum apprehenderent, atque irretirent, immo & ad perdendum uincirent missi fuerant, suauissimis & lucidissimis uerborum eius radijs capti, atque irretiti reuerſi sunt dicentes; Nunquam sic locutus est homo.

De Dauide legitur in sacris regum annalibus, quod nedum uerbis, & operibus, uerùm & gestibus tam erat amabilis, liberalis, ac gratioſus, ut etiam ipsum Saulem perduellem, & hostem nimis ferum,

Arum, & immanem, suo amori subiectum redderet, dummodò Saulem conuenire, atque alloqui posset aliquando, & quam ab eo patiebatur insectationem exponere liceret. Pari ratione ipse Dei filius beneuola illa, ac suauissima facie, eos qui ipsum insequerentur conuertebat, alliciebat, atque ita amoris funibus uinciebat, ut illos beneuolentiæ uinculis detineret, & qui capere cupiebant, ab eo capti & illigati tenerentur. & sicuti Sol admirabili uirtute & potentia sua mira producit, sic Christus uniuersum mundum priorum miraculorum uirtute illustrabat, ac replebat: sicuti etiam Sol & uegetabilia, & sensibilia uita replet cum sine eo moriantur uniuersa, sic Christus uitam spirituales omnibus tribuit, & sine ipso hac eadem uita uiuit nemo; sic enim ille de se ipso apud Io-

Amoris Christi, uis.

Similia.

Ioan. 10.

Ioan. 14.

Bannem attestatur; Ego ueni, ut uitam habeant, & abundantius habeant; & si nullus sine uita poterit unquam uiuere, quis sine Christo, qui ipsa uita uera est, posse uiuere sibi persuadebit?

O uehemens igitur, ingens, incensa, ac nimia charitatis Christi dilectio, quæ etiam inimicos tangit, fouet, ac recreat. Si erga immanissimos hostes, in tribulationibus constitutos, tam pia & benigna fuit Saluatoris dilectio, ut ipsos sæpe uerbis, & factis consolaretur, qualem credis erga beneuolos charitatem habebit? nonne solabitur? nonne dolorem minuet? nonne mœrorem leuabit, perfugiumque, atque solatium præbebit? In nobis quibus perexiguus est amor, adolescit in dies beneuolentia, si cum amicis assidue uersari contingat; At amantissimus Dei filius etiam in medio inimicorum, atque hostium cum actualiter ab illis pateretur, amore conflagrabit, ipsa conuitia, atque dira tormenta, fomitem amoris ministrabant, lignorumque, atque combustibilium uicem gerebant, quod magis arderet, atque deflagraret dilectio charitatis. Contumeliæ nanque quas ab inimicis patiebatur, amoris uim eo excitabant magis, quod magis eorum pectora algebant.

Amor Christi ad inimicos extenditur.

Iure igitur ipse hoc nomen patris sibi crebro usurpabat, Christus, ut scias illum uelut amantissimum genitorem, nos mirum in modum diligere, inque nos diligendo nemini concedere; Nam qui multorum filiorum pater est, si illorum quidam in demerentiam, aut phrænesim incidit, aliorum uidetur obliuisci; omnem curam atque sollicitudinē in illum qui malè se habet proicit; hunc solum cæteris post habitus uidetur diligere, ab hoc uno innu-

Simile.

Amor Christi tunc maxime ardet, cum illum offendimus.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

ras, suffert, & contumelias & plagas, lugetq; , atque deplorat, Non D
tunc iniurias à filio acceptas, nec illius dementiā respicit, sed egri-
tudinem filij, quem pariter, ac seipsum diligit. Sic se habet omniū
nostrum cōmunis & amantissimus pater, qui licet innumeros ha-
beat filios, illorum quos dementes, ac phrāneticos uidet, peculia-
rem uidetur curam gerere, hos indefinenter deslet, illorumque
uicem lachrimosè dolet, non quia iniurijs, atque conuitijs sit affe-
ctus, sed quia charissimum filium in miserrima peccatorum con-
ditione positum uidet. Et hinc est, quòd in medio improborū, ac
nefariorum hominum, quando actu iniurias, atque insectationes
patitur ipse unigenitus æterni patris filius, maiori, atque uehemen-
tissimo amoris inflammatur igne, ut opem, atque auxilium eorum
deplorandæ ægritudini afferat.

Simile.

Conuitijs no-
stris augetur
diuina chari-
tas, cū tamen
extingui de-
beret.

Psal. 68. A
Ephes. 5. B
Psal. 37. B
Ioan. 8. F.

Nec aliter se habet immensa illa, atque indeficiens charitas,
quam ingens pyra, uel ignea flamma, multis, ipsisque inter se dis-
sidentibus, agitata uentis; quæ cō magis incenditur, quò persflant
uenti: sic quò magis iniquitatum nostrarum aduersus spirat, ac-
que fiat uentus, cō inflammatur magis diuinæ charitatis ignis; ut
iure dicere possis, omnium hominum peccatorum occasione, in-
gentem amoris Christi fornacem fuisse, eiusque in infinitum
flammas extolli; Mira utique res. Nonne undique admiratione di-
gnum, ut aqua coalescat ignis? ut tenebris illustretur Sol? ut lara-
libus uulneribus augeatur uita? & ut conuitia; & contumeliæ, ex
quibus odium, & animi perturbationes oriri solent, amorem gi-
gnant, & in immensum augeant? Peccata nostra aquæ sunt. Intra-
uerunt (inquit in cruce Christus) aquæ, idest hominum peccata
usque ad animam meam. Tenebræ sunt. Eratis aliquando tenebræ,
dicebat Apostolus quibusdam peccatoribus conuersis. Vulnera
sunt; Putruerūt, & corruptæ sunt cicatrices meæ, aiebat Dauid de
proprijs criminibus loquens, conuitia in Deum sunt. Et uos inho-
norastis me, inquebat Saluator Iudæis conuiciantibus. Et nihilo-
minus, aquis peccatorum nostrorum crescit ignis diuini amoris,
tenebris delictorum illustratur Sol diuinæ dilectionis, uulneribus
nostrorum criminum, diuinæ charitatis uita coalescit, & conuitijs
nostrorum scelerum gignitur, & in infinitum augetur diuina be-
neuolentia erga nefarios, ac scelestes peccatores. Et sicuti pia ma-
ter cō maiores amoris effectus in filium ostendit, quò magis sau-
ctum

Simile.

A ciatum uidet accuratius eius alligat uulnera alludit, illicit, atque blanditur, sic ipse Dei filius nos tanquā mater dulcissimā diligit atque amplexatur, immo & matris amorem propria charitate transcendit, sicuti ipsemet per Prophetam declarat, cum dicit; Et si mater oblita fueris, ut nō misereatur filio uteri sui, ego non obliuiscar tui. Hinc cum nos sanctiātos, ac uulneratos intelligit, occurrit, intolerabiliter dolet, fouet, atque blanditijs curat.

Esai. 49. D

O immensum diuinæ charitatis pelagus, tali ac tanto huius charitatis, ac dilectionis erga peccatores amore flagrabat ipse Dei filius, ut nusquā legas illum quempiam aut inimicum appellasse, aut ueluti inimicum tractasse, immo illos a quibus iniurias, atque immanes patiebatur persecutiones, amicos uocabat, & ueluti beneuolos amplexabatur, ac deosculabatur. Nonne audisti ipsum, Iudam proditorem alloquentem, dūm proditiōis osculum ab illo benignus acciperet, eundem amici nomine appellasse, illique obuiam processisse, ut a proditiōe reuocaret? Processit (inquit) obuiam eis, & dixit; Amice ad quid uenisti? Quis hunc amoris affectum uerbis exprimere, aut cogitatione complecti poterit? Quis hanc amoris magnitudinem, erga nos scelerosos, ac proditores mente comprehendet unquam? Quando illos, qui cum actu insectantur ei conuittantur, ipsumque in manus impiorum, atque atrocium hostium tradunt, amicos dicit, illisque fit obuius, ut alliciat, condonet, ac parcat. Lege quid in psalmo ipse Dei filius de persequentibus dixerit, & hanc diuini amoris magnitudinem

Matth. 26. E

B **C** imitare. Amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt, & qui iuxta me erant de longe steterunt, & uim faciebant, qui querebant animam meam, & super me magna locuti sunt. Et ego in flagella paratus sum. Quis hæc audiens non obstupescat? Quid ais amantissimè Redemptor? Si aduersum te sunt, qui illos amicos dicis? Si de longe steterunt, cur proximos appellas? si uim faciunt, si quærunt animam tuam, ut quid beneuolos uocas? Vtique & corde, & operibus, & conuitijs aduersum Christum erant; at Christus non aduersus illos erat, immo pro ipsis, illorum enim saluti consulebat, eorum uitę prospiciebat, cum illorum insectationes, & contumelias perpatiebatur; unde si illi inimici erant, Christus se illis amicum exhibebat; si illi de longè steterunt, quærentes eius animam ut penderent, Christus iuxta illos

Psal. 37. B

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Ioan. 10.

erat eorum animas quærens, ut saluet. Fur nanque (ut ipsemet testatur) uenit, ut perdat & maſtet, at ego uenit, ut uitam habeant, & abundantius habeant.

Ioan. 15.

Epilogus prædictorū, quomodo scilicet nos Christus dilexit, & quomodo nos inuicem diligamus.

Habes igitur quali, ac quanto amore nos ipse Dei filius fuerit persecutus. Hinc contemplari licebit amoris magnitudinem, quā proximum diligere tibi præcipitur, cum dicit; Hoc est præceptum meū, ut diligatis inuicem sicut dilexi uos. Diligebat ille affectu & effectu, non clamabat uindictam eius sanguis, sed in remissionem peccatorum effundebatur inimicorum animos in seipsum conuertebat, & alliciebat. Dilexit ille oculis, nostra deſcendo crimina, pedibus cum pertransibat, languidis salutem conferendo, oppreſſisque opem ferendo. Dilexit facie, quādo in iracundia miſericordiæ, & amoris cædebat, & in iudicando amorē præferebat nō condignis poenis ulciſcendo, sed ultrā condignum premijs afficiendo, immo etiam arcana nobis abdita reſecando, & ne dū conuitia condonando, sed illis, ueluti lignis, ſui amoris ignem augendo, atque inflammādo; ſi igitur uis diligere, ſicuti nos ille dilexit, intus cor amet, extra opus luceat, os ſua uia loquatur, ad hæc ſi opus ſit ſanguinem pro ſalute proximi effundito, inopibus tua erogato, oppreſſis opem ferito, & ſi aliquando irasci neceſſe ſit, in ipſa indignatione amorem oſtendito, citrā condignum animaduertiſſimo, ultrā condignum elargitor & tandem ex illatis tibi cōturbatijs amorem incendito, & in dies augeto. Hoc eſt diligere, ſicut nos Chriſtus dilexit.

Oculis, ac pedibus diligere, quid ſit.

Nunquam quemquam iratis oculis intutum fuiſſe Chriſtum legis, sed omnes ſuaui, ac periucundo obtutu reſpiciebat, nec tu aliquem talibus intuere oculis, niſi qui iocunditatem, ac ſuauitatem ſpirent, ac præ ſe ferant. Chriſti pedes qui internōs innuebāt affectus, ac cogitationes, his quæ hominum erant, magis quā proprijs erant intenti, & tu accuratius his quæ ad animam proximi, quā quæ ad corpus proprium pertinent incumbere. Cum irascebatur Chriſtus, non hominibus, sed eorum criminibus ſuccenſebat, & tu delicta coargue, atq; in ipſa acerrima animaduerſione utere, cum dilectione hominum, & odio uiciorum; Chriſtus homo factus non iudicat quenquam. Venit nanque quærere quod perierat, & animas nō perdere, sed ſaluare, & cum in illo extremo iudicio iudicabit improbos, etiam dilectionis, & miſericordiæ recorda-

Ioan. 8. B.

Luc. 19. B.

1. Cor. 4.

Accordabitur, & tu noli ante tempus iudicare, quoadusque ueniet Dominus. sed si minister Dei es, nec sine causa gladium portas, Luc. 9. G unde & irasci aliquando oporteat, & peccatoribus succensere, ut respicias personam hominum, Deum præ oculis habeto semper, non ad crumenam, aut marsupium, sed in fratrem amoris oculos dirigit. Hoc est exemplar dilectionis tibi in Christo mystico monte ostensum.

Vt diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Quod si exactam huius rei Similitudines in sacris litteris quomodo accipiendæ sunt. notitiam ex his quæ a sacrarum litterarum professoribus dicuntur haurire cupis: illud tibi præcipue animaduertendum est, ea quæ in sacris litteris similia adducuntur non omnimodam dicere similitudinem, aut æqualitatem, sed in aliqua tantum parte conuenire. Matth. 5. G

Bre. Cum nanque Christus dicit; Estote & uos perfecti, sicuti & pater uester cælestis perfectus est; non eandemmet prorsus perfectionem intelligas: dicit nanque glosa; Estote & uos perfecti, scilicet per imitationem, quo etiam modo illud intelligendum est; Estote misericordes, sicut & pater uester cælestis misericors est. & Luc. 6. E illud; Sancti estote, sicut & ego sanctus sum. Neque enim Christus quo homo erat æqualem patri misericordiarum habuit misericordiam, pariratione, cum audis; Diligite inuicem, sicut dilexi uos, non id tibi præceptum, atque demadatum intelligas, ut ea Leuit. 19. A charitatis magnitudine, atque immensitate proximum diligas, qua nos ille persecutus est, hoc enim fieri non potest, cum mortales omnes in amando uicerit; unde & principem locum amoris 20. B

C sibi uindicauerit, neque enim ipsimet Apostoli primitias spiritus habentes eò peruenerunt, ut inuicem diligerent, sicut ipse Dei filius homines dilexit. Conformitatem ergo, & non æqualitatem amoris intellige, cum audis; *Vt diligatis inuicem, sicut dilexi uos.*

Quam conformitatem ut clarius, atque facilius conspicias; Dicam quosdam huius amoris gradus, quibus Christum sequi, atque imitari licebit. Dilexit igitur primum nos Christus amore ingenuo, atque gratuito; nam & absque ullo nostro præuio merito uehementer amauit, cum nullum a nobis, aut officium, aut beneficium acceperit prius, quo eius amorem emereri possimus; sic nanque Christi dilectus hunc amorem extollit. Non quasi nos dilexerimus eum, sed quia ipse prior dilexit nos. Perpende aduerbium illud quasi. Illi utique qui mentis affectui, quo Christum corde Primus gradus amoris Christi erga nos:

H h 2 dilige-

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

diligebant, actiones, atque operationes adijciunt, ipsumq; ueluti Deum colunt; Verè equidem illum diligunt. Illi autem qui eius admirabantur opera, quæ etiam commendant, atque extollunt uerbis, non tamen illi obtemperant, atque obsequuntur, non perfectè diligunt, sed quasi diligunt, at nos utroque carbamur quando iam ab ipso diligebamur. Nam, neque illi credebamus, neque cum uerbis; aut actionibus colebamus, & ipse nihilo minus erga nos tam erat singulari animo, taliq; nos prosequeretur beneuolentia, ut illi in animo, in medullis, atque in intimis uisceribus hæreremus.

Amore gratuito diligentius proximus.

Cum ergo audis; Diligite sicut dilexi uos, illud tibi demandatum intellige, ut scilicet amore gratuito fratres diligas, ut tu ipse prior amare incipias, licet nulla unquam a fratre beneficia acciparis, neque enim tibi ut redames, sed ut ames præcipitur; si nanque exordia sibi requirunt omnia, fac ut tu exordiaris ipse, a te oriatur, atque initium sumat erga proximum beneuolentia, si Christum in amore imitari uelis. Nam si solum redames, si quod accepisti reddis, si illos solummodo diligas, quos te dilexisse noueris, non Christum imitaris, sed quod iustum est efficias, debitor enim cum sis, teneris reddere. Si enim (inquit Saluator) diligitis eos qui uos diligunt, quàm mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Cum illum amas a quo amaris, debitum persoluis, cum uerò a te exorditur amor, alium tibi debitorem constituis, a quo si remunerationem gratuiti amoris non percipis, ipse Dei filius qui se retributurum promisit, integrè compensabit. Neque enim est iniustus Deus (ait Paulus) qui obliuiscatur operis uestri. Si a te uicinus, aut propinquus tuus numeratam pecuniam mutuatur, fieri forsitan posset, ut nec ab illo, neque à Deo reciperes unquam, at si amorem das, & si non ab homine, à Deo tamen retributionem indubitatam accipies; neque enim mutuatus amor amitti, aut frustrari potest: & hic primus est amoris Christi gradus.

Amore recto dixit Chrs.

1. Petri. I. D. Osee. I. 4. C.

Qui uerò secundum locum tenet, rectus amor est; Hoc nos insigniter amauit Christus, qui nunquam in semetipsum amorem flexit, sed in nos ipsos direxit semper; omnem nanque suauissimam illam beneuolentiam in nostrum ipsorum commodum, atque utilitatem direxit, atque intendit, ut scilicet essemus acti, & immaculati in cōspectu eius in charitate, unde & tandem salutem adipisceremur

Asceremur eternam. Optimè nanque nouerat, non illum nostræ, sed nos sua uehementer ope indigere; id quod perpulchrè patefecit Oseas propheta dicens; Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontaneè, quia auersus est furor meus ab eis; Ero quasi ros Israel, germinabit sicut lilium, & erumpet radix eius ut Libani: Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius: & odor eius ut Libani. Quia nullo proprio commodo, aut emolumento, sed nostra maxima necessitate, atque utilitate nos dilexit Christus; hinc est quod prius nos sanaturum se promittit, quos sanos atque incolumes effectos dilecturum se pollicetur, quò amota eius ira atque indignatione, nobis quasi ros efficiatur. Quid est quasi ros effici? Nihil emolumenti sibi acquirit ros super terram cadens, immo sui

B ipsius iacturam facit, cum omninò dissoluatur & euanescat; terræ autem mirum in modum prodest, ut experientia docet: sic Christus non sibi placuit, non sibi profuit, immo proprio detrimento nostræ uitæ, atque salutis consuluit; Hinc est quod dicit; Germinabit, erumpet radix, ibunt rami, erit quasi oliua gloria eius, quæ omnia non rori, sed terræ utilia sunt, cum sic ornatur, pulchraque ac periucunda reddatur.

Ut igitur proximum diligas, ei qua nos Christus dilexit charitati, rectum amorem adhibe, non curuum, atque inflexum, non in te deflectas, atque retorqueas, sed à te progrediens recta ad proximum tendat tua beneuolentia, alioquin non Christum, sed mercatores terrenos imitaberis, qui lucrum potius quàm aliorum utilitatem querunt, eris quæ ad instar filiorum Iob, qui sibi inuicem conuiuia indicebant, à quibus tandem nullum fructum; aut emolumentum ferebāt. Hoc amore si fratrem diligas, audies Senecam te sic alloquentem in quadam epistola; Amicus qui utilitatis causa assumptus est, tandiu placebit, quandiu utilis est; & iterum; Necessè est, ut initia inter se, & exitus congruans. Qui amicus esse cepit, quia expedit aliquod præcium illi contra amicitiam, si ullum cum ea placet præter ipsam, ego amicitiam paro, ut habeam pro quo mori possim, ut habeam quàm in exilium sequar, cuius me morti & opponam & impendam. Ista quam tu describis, negotiatio, non amicitia est, quæ ad commodum accedit, quæ quid consecutura sit sperat. Item idemmet in alia epistola Sapiens (inquit) habere amicum uult, si ob hoc exerceat amicitiam, ne tam magna

Amore recto
diligendus
proximus.

Seneca in epi
stolis.

Non ratione
proprie utili
tatis diligen
dum.

uirtus

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

uirtus iaceat, non ad hoc ut habeat qui sibi egro afsideat, succur- **D**
rat in uincula coniecto, uel inopi, sed ut habeat aliquem, cui ipse
egro afsideat, quem ipse circumuentum hostili custodia, liberet.
Qui se spectat, & per hoc ad amicitiam uenit, malè cogitat: quem-
admodum cœpit, sic desinet, parauit amicum aduersum uincula la-
turum opem, cum primùm crepuerit cathena discedet. Idemmet
& Hieronymus paucis uerbis confirmat; Delicata, inquit, amici-
tia est, quæ amicorum felicitatem & diuitias sequitur, istius modi
homines, non mihi uidentur amicos, sed se ipsos diligere: cui sen-
tentia astipulatur Tullius in eo quem edidit de amicitia libro. Ami-
citiam (ait) non spe mercedis, sed quòd omnis fructus in ipso a-
more esse exprimendam putamus. Si utilitas conglutinaret ami-
citas, eadem commutata dissolueret. Cum igitur retua, & non **E**
aliorum, proximum diligis; non illum, sed te ipsum diligere tibi
persuadeas: in illum nanque reflexus est amor, à quo egressus est.
non rectum, sed reflexum amorem adhibes.

Scio utique amorem beneuolentia ali, atque foueri, qui quere-
damari se non experitur, in amore alget & frigescit; Vnde & amor
amorem expostulat, atque requirit: sed heus tu; Hinc tibi augen-
tur merita. Si nanque proximum diligis, solumque intueris amo-
rem, & cum nec tibi amore respondeat, non tamen amare desinis;
tunc charitatem adhibes, maiori que uirtute perficeris, Christum-
que in amore imitaberis, qui eò magis diligebat, quòd ab alijs in-
sectabatur; unde & dilectionis præceptum perfectius adimplebis.
Nam si naturalis amor redamari exigit, charitas econtrà (ut ait **F**
Paulus) non quærit quæ sua sunt; id quod tamen sic intelligas, nò
quòd redamari nolit, sed quòd licet non redametur, non tamen ab
amore desistit; Quòd autem cum non redamantem diligis, perfe-
ctiori modo mandatum dilectionis impleas; ex eo patet, quòd
non tibi ille præcipit, ut proximum diligas, sicuti a proximo dili-
geris, sed sicut te ille dilexit; at Christus quando minus diligebas,
immo cum inimicus esses, te immenso amplexabatur amore, unde
licet tibi diligenti, proximus tuus non rependat amorem, non
ideò tamen ab amore tibi desistendum erit, cum tunc maiore cha-
ritate proximum diligas quando amoris uices tibi non rependit;
unde & Christo maiori similitudine efficeris concors.

Tertio loco sequitur modestus & prudens amor; Nil est enim
quod

Hiero. sup 12.
Prophetas.

Augetur me-
ritum, cum
redamantem
diligis.

1. Cor. 13. C

A quod magis prudentiam requirat, quàm beneuolentia, ille nanque prudēs, ac modestus amor est, qui in peccatore personam diligit, & crimina detestatur, & odit. Sicque amicos diligit, ut iniuste rei minimè consentiat, quod insigniter in diligendo ipse Saluator exequutus est, ut nobis exemplar perfectę beneuolentię traderet; sic enim & Paulus attestatur, cum dixit; Talis nobis decebat, ut esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cęlis factus; & tamen Euangelista asserit, quod non solum a peccatoribus non abstinebat, immo cum ipsis uisitabat, edebat, conuersabatur, immo & illos assidue & querebat, & aduocabat. Nec tamen ista inuicem pugnant; nouerat enim prudentissimus Christi amor cum peccatoribus corpore uersari, & ab illis

Amor prudens quo nos dilexit Christus.

Hebræ. 7. D

B animo longè esse, immo ab illorum delictis excelsior cęlis esse; id quod breuibus explicuit Bernardus; Christus (inquit) carnis assumptione condescendit mihi, in culpę uitatione consuluit sibi.

Dilige ergo proximum, sicut te dilexit Christus. In licitis, atque honestis rebus adesto, in illis uerò, quæ rationi consentaneæ non sunt, seiungere, atque te ipsum se moue toto cęlo; Cum amicus inhonesta postulat, non amplius ut amicum tractes, iam enim in amicitia incipit deficere, iam eius argentum in scorum uertitur, & eius uinū aqua miscetur; sententia est enim Apostoli Pauli; Quod dilectio proximi, malum non operatur. Id quod non solum Catholici Doctores, uerum & ethnici cognouerunt. Nam Tullius

Amore prudenti diligenti dicit proximus. Esai. 1. E Rom. 13. C

Cicero. lib. de amicitia.

C si peccaueris. Nam cum conciliatrix amicitie uirtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam manere si uirtute defeceris. Hæc sancitur lex amicitie, ut nec rogemus res turpes, nec faciamus rogati. Caueto igitur ne beneuolentię tuę prudentia desit, alioquin, qui prius amici habebamini, inimici efficiemini: & qui antea, ut Christo uacaretis inuicem diligebatis, aduersus Christum ueluti Herodes & Pilatus praua concordia euadetis amici. Vnde illud ualde considerandum est, ne sicuti Herodes & Herodias impia in mortem Ioaonis pariter consenserunt, sic in mortem diuinę gratię (sic enim interpretatur Ioaannes) inuicem amici conueniatis. Hinc Saluator charitatem nedum uocauit iugum, sed iugum suum, ut inter charitatem, & carnalem amicitiam idemmet discrimen ostenderet, quod inter eius, & carnale iugum; idè enim charitas iugum Christi

Luc. 23. C Amicis in his quę sunt contra conscientiam, non consentendum. Mare. 6. C

sti

Diligere debemus sicut nōs Chr̄s dilexit.

Triū in chari-
tate, zelus,
mors, & alē,
& qua re.

Psal. 63. B
Cantic. 8. B
Psal. 35. B

Ambros. in
lib. de Isaac.

sti dicitur, quia non solum animos iunxit; sed honeste iunxit; in his uidelicet quæ Dei sunt. Colligat igitur charitas animos in anteriori, amor uerò mudi a posteriori parte, quæ illa in bono honesto, hic uerò inutili, uel in apparenti bono concordēs efficit. Tria namque dicitur habere charitas, zelum uidelicet, mortem, & alas. Zelus domus tuæ comedit me; en tibi zelus; fortis est ut mors dilectio, ecce mors; In tegmine alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas, en tibi alæ. Zelum habet (ut inquit Ambrosius) quoniam per zelum quem habet, suis non parcit. Mortem habet, quia sicut mors peccatorum est finis, ita & charitas. Vnde Christus diligens Moysen, in igne sibi uoluit apparere; ex quibus facile perspicitur, quod qui charitatem habet, habet & ad proximum zelum criminā arguendo, ad se ipsos mortem, omnimodum mundi amorem E extinguendo, ad Deum alas ignitas, quibus amore in Deum tēdat. Hic est tertius amoris gradus, qui prudens dicitur.

Dilexit nos
Christus amo-
re uehemēti.
Ioan. 15.

Dilectio autem, de qua quarto loco dicendum est, quæque quartum amoris gradum cōstituit, uehemens dicitur, & acer, quo Christus nos unice persecutus est, quem etiā uerbis ostendit, se factis adimplesse, cum dixit; Maiorem charitatem nemo habet, quā uel animam suam ponat quis pro amicis suis. Innumerabiles legimus mirifice patriam dilexisse, proque eius defensione morti se ipsos exposuisse; nonnullos etiā audiuius cognatos, consanguineos, ac affines ex intimo sensu amplexos, eorumque amore ferē impossibilia operatos fuisse, alios etiā scimus in amicos ea accumulata dilectione fuisse, ut addi nihil possit; unde ne dū neci se ipsos exposuisse, uerū & ipsam mortem subiisse legimus. At Christus tam uehementi, atque extenso amore homines dilexit, ut etiā inimicos ardentissimo amore diligeret, pro ipsisque in cruce orauerit, ut turpissimum mortis genus, pro eorum æterna salute spontē acceptaret; Hinc & ipsius dilectio Soli comparatur, cum dicitur: In Sole posuit tabernaculum suum; Tabernaculum namque non manufactum Christus est, de quo & in Apocalypsi dicitur; Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis. Hoc Dei tabernaculum in Sole, idest in amore positum esse ait, quia sicut Sol nulli non prodest, omnibus oritur, atque omnibus occidit, neque est qui se abscondat a calore eius; ita Christus omnibus natus, pro omnibus occubuit, nulli non profuit, & singulis uitam

Psal. 18. B
Hebr. 9. C
Apoc. 21. A
Simile.

A uitam tribuit. Sicut etiam Sol uehementi calore omnia calefacit, & in intimis terræ uisceribus operatur; Sic Christus potenti uirtute, ac dilectione sua, interna hominum uiscera calefacit, inque ipsis mortalium cordibus ardet, ac operatur.

Ut ergo ad hunc gradum amoris Christi peruenias, proximum ea qua nos ipsæ beneuolentia dilexit prosequaris. Illud præcipue tibi efficiendum est, ut omnes tua amplectaris beneuolentia, nullum ab hac tua dilectione exclusum uelis, omnibus adfās faueas atque consulas, nullum non ut proximum diligas, nulli non æternam salutem exoptes, omnes in ipsis præcordijs amplectendo, saluos esse uelis: sint illi cognati, atque consanguinei, sint illi affines, sint exteri, sint amici, sint inimici, sint cuiusuis generis, omnes

B ames, omnibus prospicias, omnibus denique æternam uitam mirabili quodam studio exoptes, ut de Sole dilectionis tuæ illud Ecclesiæ dici meritò queat; Sol illuminās per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus eius; Sicuti ergo Christus dixit, Eum qui uenit ad me, non eieciam foras; sic & tu & corde dicas, & opere expleas; Eum qui à Deo diligitur, non excludam a dilectione mea. Sicuti etiam Christi dilectio usque adeo fuit uehemens, ut pro omnibus animam suam posuerit: sic & tu eius charitatem præ oculis semper habens, ea dilectione proximum amplectere, ut & tua pro ipsius salute largiaris, & te ipsum, animamque tuam morti spontè tradas, si sic res expostulat; Id quod Christi dilectus aperitis uerbis manifestauit, cum dixit; In hoc cognoscimus charitatem

C Dei, quoniam ipse pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Hicque sit gradus ille, qui quartum obtinet locum.

Dilexit, & quinto loco nos Christus amore fructuoso, non uerbis solum, sed & operibus; Magna enim nobis & preciosa contulit dona, cum sacramenta, sacrificia, redemptionem, sanctificationem, iustificationem, gratiam, & gloriam, largitus est, cum corpus comedendum, sanguinem potandum, miracula ad illuminandum, Euangelium adiscendum, & obseruandum, & denique uniuersam illam purissimam uitam nostræ omnium utilitati expēdam tradidit. Fuitne unquam magis fertilis, aut fructuosior beneuolentia? potuitne unquam maius commodum afferri beneuolis?

Pari ratione & tu proximum utili, ac fructuosa dilectione ama-

Secunda Pars.

Ii to;

Simile.

Amore uehementi diligendus proximus.

Ecclesiæ. D
Ioan. 6. D

Simile.

1. Ioan. 3. C

Fructuoso amore nos amplexatus est Christus.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

**Fructuosa sit
tua in proxi-
mū dilectio.**

1. Ioan. 3

Prouer. 3. D

Prouer. 29. A

Simile.

Prouer. 27. A
**Operæ & ue-
ritate, dilige-
re quid sit.**

to ; sed quia eam amoris magnitudinem nemo nedum opere, ue- **D**
rum nec mente comprehendere potest, qua Christus homines am-
plexus fuit, illud mandatum nobis sufficiat ad tanti amoris æmula-
tionem, & executionem, quod ab ipso Christi dilecto edocemur.
Filioli non diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate.
Qui nanque in proximi necessitatibus uerbis abundat, maria pro-
mittit & montes, nihil tamen opere præstat, immo cum exhi-
bere oportet, dat uerba, procrastinat, exhibere differt, quod
multis uerbis sæpius promiserat, hic inquam dicitur diligere uer-
bo ; Hos redarguit Sapiens, dicens ; Ne dicas amico tuo, uade
& reuertere, cum statim possis dare. Qui uerò proximo assentatur,
ut illius cor in sui amorem, alliciat, illud approbando quod ille
collidat, illudque recusando quod illerespuit, ut ab illo aliquid **E**
emolumenti hauriat, hic dicitur lingua diligere ; Aduersus hunc
inuehit Sapiens in Prouerbijs ; Homo (inquit) qui blandis ser-
monibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius ; rete
conficiunt utique assentatores, uerbaque componentes ad inui-
cem conficiunt, ut tandem incautos homines irretiant, atque per-
dant ; quibus tamen tutior esset, atque utilior ingratus correptio-
nis sonitus, quam suavis assentatorum concentus, sicuti etiam
auius utilior est importunus agricolæ strepitus, quod eas abigit,
quam carduelis, aut luscinie cantus, siue sibilus, quibus attrahun-
tur ut irretiantur & capiantur. Sic enim Sapiens aperte dicit ;
Melior est manifesta correptio, quam amor absconditus. Non igi-
tur solo uerbo diligas, quia amor iocosus, ac ridiculosus est, nec **f**
lingua sola diligas, quia fallacia, ac deceptio est, sed opere dilige, &
ueritate ; Operæ inquam, quod tacēdo proficit, & quod minora sunt
uerba, eò efficaciora sint opera ; Nec solū opus sufficit, nisi appo-
nas & ueritatem, quod idcō Apostolus addidit, ut illos coerceat,
qui cum amici opera frequenter præstent, corda tamen inimico-
rum habent. Dicitur autem hæc beneuolentia operis, & non uerita-
tis, quia tunc mentitur homo, cum aliud ore loquitur, & aliud me-
ditatur corde ; unde & tunc mendax dicitur dilectio tua, quando
ore benedicis, corde uerò maledicis, itus dolus adest, & extra amot
ostenditur. Qui hoc amore diligit, non Christum, sed Iudam
æmulatur ; Hic nanque osculo externo pacem simulabat, at in cor-
de internum uenenum latebat, ore uitam annunciabat, sed corde
mortem

A mortem meditabatur. At Christus simul opere, & ueritate dilexit, quia corde amore æstuabat, & operibus ubique abundabat, æternumque amoris ignem patefaciebat.

Postremò tandem loco beneuolentia Christi erga nos constat, atque persistens, nunquam enim amore destitit, quos semel diligendos assumpsit, nec solùm ob paupertatem, aduersamque fortunam, uerùm nec ob iniurias acceptas, ob effusum sanguinem, ob illatam necem, ab incepta beneuolentia destitit: (ut ait Ioannes Euangelista)

Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos. O inestimabilis dilectio charitatis, quæ nec ab incepto desistit, nec in medio lassatur, nec in fine defatigatur; quæ in ortu crescit, in uita fulcitur, in morte stabilitur ac confirmatur, in Resurrectione

B diuulgatur, in Ascensione præmijs afficitur; in Pentecoste communicatur, & nunc in cælis possidetur, & conseruatur. In finem dilexit; Nescio an aptius diceret, sine fine dilexit, cum adhuc in dilectione persistat, nunquamque non permanebit. At Ioannes in finem dixit; quia usque ad mortem uisibilia, & manifesta signa immensæ, ac diuinæ suæ charitatis ostendit, immo & in ipso fine summopere dilexit, quia tunc maximè beneuolentiam monstrauit.

In finem dilexit eos. Quid est in finem dilexit? Quàtum potuit dilexit, & quia in infinitum potuit, sine fine eos dilexit, omnes

uires in nos diligendo exercuit, & quia immensæ erant, sine mensurâ dilexit; uel in finem dilexit, quia licet nihil non poterat, & in infinitum poterat. Amplius tamè, ac uehementiori dilectione diligere nō

C potuit, neque enim iuxta illorum merita homines dilexit, sed iuxta oëm sui amoris conatum, qui tamè infinitus erat, unde & terminum huic diuinæ dilectioni non adhibuit. Hoc est in finem diligere.

Dilexit utique in principio, cum innocentissimam eius mortem, sub typo perempti agni, & tantorum animalium sanguine præmonstrauit; dilexit in medio, cum uerbis ignitis, ac suauissimis, & operibus proficuis, ac mirabilibus mortalium curabat salutem; At in finem uehementius, atque explicatius dilexit, tunc enim figuris, ac oraculis prophetarum per actionem, ac explementum dedit, tunc effuso sanguine amoris magnitudinem patefecit, tunc promissis stetit, & operibus compleuit.

In finem (inquit) dilexit Christus (ut inquit Apostolus) finis legis est in salutem omni credenti. In ipsum, ueluti in finem, intue-

Constanter dilexit Christus.

Ioan. 13.

Quid sit in finem diligere.

Huius uerbi In finem dilexit eos, multiplex expositio.

Rom. 10. A

Diligere debemus sicut nos Chr̃s dilexit.

Apoc. 1. B. &
22. C.

In seipso nos
dilexit Chr̃s.

Ioan. 1. A
Gen. 1. A.

Christus in
humanitate
sua nos dile-
xit.

Amor infini-
to finem im-
posuit.

Extrema om-
nia in Christo
amorem præ-
ferebant.
Ioan. 15. C
Matth. 26. C
Ioan. 13. B

bantur omnes scripturæ; Nec non omnium hominum & angelo-
rum finis est; sic enim in Apocalypsi ait; Ego sum Alpha & Ome-
ga, principium & finis; Quid est ergo in finem diligere, nisi in se
ipso diligere, uel ad se ipsum nos diligendo, ueluti in finem trahere?
Et re uera sic se res habet: nunquam enim extrâ se dilexit quæ-
quam, nec in alium finem suum ipsius direxit beneuolentiam,
quàm in se ipsum, in quo gratia & gloria est, & omne bonum, &
extra quem nihil unquam bonum esse potest; In finem igitur, id-
est in se ipsum dilexit, ut nobis omnia in se ipsum conferat bona,
quorum in æterna patria participes essemus.

In Christo, cum duo sint, Deus scilicet & homo, Deusq; om-
nium rerum principium sit; nam in principio erat uerbum; & in
principio creauit Deus cælum & terram; Homo uerò finis sit, id
scilicet quod ultimo loco creatum est, & ultimo loco assumptum
ab ipso uerbo, cum audis in finem dilexit, hoc tibi intelligendum
est: ut scilicet in sua humanitate omnes dilexisse, maioraque, atq;
euidentiore dilectionis signa in Christo homine præstitisse, quàm
antea. Hinc circularis, figurarum omnium perfectissimam esse,
asseuerant omnes: eo quod, principium fini, finemque principio
coniungat, quæque in unum coeant; Absolutissimam igitur be-
neuolentiam præ se fert, cum dicit, quod in finem dilexit, cum sci-
licet principium, quod est uerbum fini, idest humanæ carni adhe-
sit, atque coniunctum fuit. Tunc nanque beneuolentia in nos Dei
ad summum peruenit, cum duo illa extrema miro modo in unum
coierunt.

Vel in finem dicitur dilexisse, quia inextimabilis illa charitas
finem imposuit illi, qui omni fine & termino absolutus erat, quiq;
natura erat infinitus, ac interminabilis; Vel etiam in finem, quia
immensus ille amor, eius finis ac mortis origo, & causa fuit; Aut
certè in finem, quia usque ad ipsum uitæ finem, ad postremum
suæ uitæ momentum, cum iam animam exhalaret, in illamet amo-
ris magnitudine, quam ab æterno habuit, perstitit, atque perman-
sit: necnon & in finem dilexit, quia postrema uerba amorem sona-
bant; Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem: postrema gesta a-
morem præ se ferebant; Accipite, & comedite, hoc est corpus
meum: postrema exempla amorem docebant; Exemplum dedi
uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis: po-
stremum.

Astreum uulnus amorem proferebat, cum pectus referari petmisset, ut amorem cordis patefaceret: postremum munus amorē conferebat; nam & Spiritus sanctus, qui postremū munus fuit, amor est patris & filij, postremum examen amorem exigit; illa nanque sola opera commemorat, quæ proximi dilectioni expediunt, cum dicit; Esuriui, & dedistis mihi manducare; postrema denique beatitudo amor absolutus, atque exactissimus est. Nam & Deus qui est ipsa beatitudo, charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo. In finem igitur dilexit, quia in postremo uitæ termino, nihil non locutus, aut operatus est, quo amorem suum non ostenderet, qui nec uerbis exprimi, nec cogitatione concipi possit.

Matth. 25. A.

1. Ioan. 3.

B Heroes nostri, Principes, & magni Præsules, in ipso seruitutis initio, cum seruorum officio indigent, beneuolentiam seruis nauant, atque ostendunt, at in fine, cum iam eorum officio minime egent, missos faciunt; unde in principio diligunt, in fine uerò odisse uidentur; ad instar laniorum, aut macellariorum, qui tempore lupercalis cum iam iam carniū usus abiit, iurgiorum cum seruis occasiones quarunt, arguunt, accusant, quò spontè discedant, quos postea pascatis tempore cum denuò carniū usus redit, aduocant, atque illiciunt. Non sic nos amplexus est Christus, non sic mortales dilexit, sed in finem dilexit eos, tunc illos maiori beneuolentia persecutus est, cum eorum officio minus indigebat; Maiora nanque dilectionis signa mortis tempore exhibuit, quando eius ope, atque auxilio indigebamus, quàm dùm nobiscum degeret, nostroque egeret officio.

Christus eregione diligit ab amore terrenorū principum.

Simile.

CIn finem etiam dilexit, quia exactè, adamussim, atque ea amoris absolutione, atque perfectione dilexit, qua nulla perfectior, atque absolutior; Non enim incipientium, atque proficientium beneuolentia homines dilexit, sed in finem, scilicet exactissima, atque absolutissima dilectione homines complexus est. Omnes nanque hominum beneuolentiæ, si ad eam qua nos dilexit Christus conferantur, pueriles sunt, incipientium more, aut in amore proficientium dici possunt; non enim in finem, & ad absolutionem amoris perueniunt; At Christus in finem dilexit ad ipsam perfectionem, absolutionem, atq; ad exitum usque amorem perduxit; hinc in finem dicitur diligere. Nos utique diligimus Christum,

Amor Christi in nos absoluti sumus est, at noster amor illi comparatus puerilis est.

& ab

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Simile.

In morte
christus no-
bis uitam
meruit ater-
nam.

Mundus in
principio a-
mat & in fi-
ne odit. econ-
tra Christus.
Psal. 125. A.
Ioan. 16. D

Non solet au-
xiliari Chri-
stus nisi in fi-
ne, cum iam
nulla est in ui-
ribus huma-
nis spes.

& ab eo diligimur, at non mediocre inter utranque beneuolentiam **D**
discrimen est, cum nostra erga Christum dilectio deficiat, nec ad
finem usque perueniat; at Christi amor nunquam deficit, & licet
nos desistentes conspiciat, non tamen illius amor desinit; Vidistin
unquam duos in stadium currentes, ut brauium consequantur? Si
alter in cursu deficit, alter inceptum prosequitur, nec ob id desistit,
quia socium deficientem conspicit, sed eo magis cursum persequi-
tur, ne socius denuo surgat, uelociusque prouolans, ipsum præ-
cedat, & brauium assequatur; pari modo ipse Saluator in hoc cur-
su humane uitæ concurrens, licet nos defessos conspiciat, ac a cur-
su desistentes, nequaquam tamen ipse cessat, sed eo uelocius in ip-
sum omnium nostrum finem gressus erigit; Videt nos ab amo-
re erga illum deficere, nec tamen nos amare desinit: immo usque **E**
in finem in illa amoris magnitudine indefinenter persistit.

Dilexit præterea in finem, quia tunc nobis illum ad quem ten-
dimus finem emeruit. In principio nanque nos in finem prædesti-
navit, in medio de fine nos omnes erudiuit, at in fine nobis om-
nibus gratiam promeruit & gloriam; At mihi uidetur, Euangeli-
stam cum in finem ait dilexisse Christum, discriminē inter diuinum
& mundanum amorem docuisse: nam huius seculi dilectio in prin-
cipio amat, & abhorret in fine. Læta nanque, & iocunda appo-
nit in principio: in fine uerò tristitia, & quæ dolorem afferunt;
Christus econtra ab angore incipit, ut in fine gaudium afferat, &
lætitiā, seminat in lachrymis, ut in gaudio metat. Hoc discriminē
innuit in Euangelio Dominus, cum dicit; Mundus gaudebit, uos **F**
autem contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium;
En tibi Christum a tristitia ad gaudium, mundum uerò a lætitiā
ad dolorem procedere: ideo igitur in finem diligit, quia si in prin-
cipio paupertatem, fletum, esuriem, insectationes pati, & alia hu-
iusmodi præcipit, in fine uerò consolationem, saturitatem, gau-
dium, & tandem regnum cælorum promittit. Hinc illud, Beati
qui nunc fletis, quia ridebitis: beati qui esuritis, quia saturabi-
mini, &c.

Vel etiam in finem dicitur diligere, quia solet frequenter in fi-
nem usque auxilium differre, quando iam omnis spes perit, ut
nostram infirmitatem & eius pietatem agnoscamus, ab illoque, &
non aliunde nostram prouenire salutem confiteamur: si nanque
in ipso

A in ipso indigentia exordio opem ferret, à nobis, & non ab illo salutem emanasse crederemus. Vnde ut confitearis auxilium tuum a Domino, qui fecit cælum & terram: in finem usque adiuumentum differt: Neque enim in nuptijs uoluit in principio aquam in uinum conuertere, sed in fine, cum iam omnes nouissent deesse uinum: neque in monte illo refectionis, uoluit in principio quinque panes multiplicare, ac cumulare, sed in fine, quando iam Philippus confessus fuerat adesse puerum quinque solummodo hordeaceos panes habentem, parumque esse inter tantos, alterque Apostolorum dixerat, ducentorum denariorum panes non sufficere, ut unusquisque modicum quid accipiat; in fine igitur, cum iam nulla esset prouidendi spes, & in hominum facultate non caderet ut prouideretur, tunc panes benedixit, cumulauit, & discumbentibus apponi iussit. Quam etiam formam, ac modum obseruasse legimus, in agitato, ac æstuoso mari, cum aduersis uentis agitaretur nauicula, non in ipso tempestatis initio opem tulit, non in prima, secunda, aut tertia uigilia, sed circa quartam uigiliam noctis, uenit ad eos ambulans super mare, cum iam nauicula cepisset mergi; ut ab illo solo salutē acquisiuisse cognoscant, id quod millies obseruatum legimus: hinc igitur est, quod in finem dicitur diligere.

Psal. 120. A
Ioan. 2. D
Ioan. 6. A

Math. 14. A
& Marc. 6. F

Rom. 8. C

Aug. de Ver.
Apost. super
8. cap. Rom.
Diligentibus
Deum etiam
peccata coo-
perantur in
bonum.

Nunquā non
diligendum.

C Dicitur etiam Christus in finem diligere, quia licet diligentibus se in principio omnia malè cædant, in finem tamen (ut ait Apostolus) omnia cooperantur in bonum, & ut Augustinus ait, etiam peccatum. Vsq̄ue adeo istis omnia cooperantur in bonum, ut si qui a Deo deuiant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat cooperari in bonum. Licet igitur in principio oculere uideatur Christus suam in nos beneuolentiam, in fine tamen patefacit, cum id quod reprobis cedit in perniciem, dilectis a Christo cooperari in salutem facit; hinc est quod in finem dicitur diligere.

Si omnia tandem ad suum perueniunt finem, amorque, qui ut ignis consumens, nunquam dicit sufficit, in cælo solummodo ab solutissimus erit, suamque tunc obtinebit perfectionem iure merito dici potest, finem illum ad quem nos Christus dilexit, nondū apparuisse, immo nec uenturum unquam, quia nunquam amare desinet; hic nanque amoris proprius finis est, ut nunquam amare præstinet, cum nunquam ea perfectione perfolui possit, quin amplius

8 Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Rom. 13. C

plius diligere teneamur; quo enim perfoluitur magis, eo magis red dere, ac soluere debemus: iuxta illud Apostoli; Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis; licet enim semper diligas, nun quam tamen a diligendo absolueris, immo eo magis dilectionem debes impendere.

Indefinenter
diligendum
urbis est.
Greg. 6. lib.
Moral. in z. c.
Iob. 6. 11.

In finem igitur tibi diligendus est proximus, si ea beneuolentia diligere uolueris, qua nos Christus dilexit. In finem, inquam, idest indefinenter, in finem usque persistendo, alioquin puerilis erit amicitia tua. Et sicuti Christus nunquam no dilexit homines, etiam in infortunijs constitutos, nec statum, aut conditionem temporis & fortunæ intuitus, sed naturam, ac personam iugiter dilexit; Sic tu non te talem præbeas, ut foelicem diligas, foelicitate uerò recedente recedas, alioquin nunquam uerè diliges, aut dile xisse diceris: Sic nanque attestatur Gregorius; Cum quis positus (inquit) in prosperitate diligitur, incertum ualde est, utrum pro speritas an persona diligitur: Amissio foelicitatis interrogat uim amoris; Qui ex aduersitate proximum despicit, apertè conuinci tur, quia hunc in prosperis non amauit. Hinc & Seneca, de quo dam qui a multis deducebatur; Multi illum (inquit) comitantur. Mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formica, prædam sequitur illa turba non hominem; & in quadam Epistola ait; Quod tu beneficio tuo scire non potes, paupertatis beneficio scies; illa ueros, certosque amicos retinebit: discedet quisquis, non te, sed aliud sequebatur; Id quod etiam Boetius apertius explicat, dicens; Hæc aspera fortuna tibi certos sodalium uultus, ambiguoque se cernit, dicens: suos abstulit, tuos reliquit: & nunc amissas opes quæri desine, quod preciosissimum diuitiarum genus est, amicos inuenisti. Et quid mihi cum Seneca, atque Boetio? Nonne id ip sum scriptura manifestissimè ostendit? Non agnoscetur amicus (inquit Ecclesiasticus) & non absconderur in malis inimicus? & iterum; Est enim amicus secundum tempus suum, & non perma nebit in die tribulationis; & post pauca; Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. Ut igitur diligas, sicut nos Christus dilexit, instanter dilige, indefinenter dilige, perpetuò di lige, nunquam non diligas, nec ab amore desistas.

Senec. de re med. fortuito rum.

Senec. in epi. lib. de consola tione.

Ecclesi. 12. B

Ecclesi. 6. A
Ibidem.

In finem etiam, atque perpetuò diliges, si illos non imitaberis, qui qualibet leui occasione ne dum amicum deserunt, & sodalem, uerum

A uerum & inimicos se constituunt, & quod magis mutuo prius diligebant, eò magis se postea odio prosequuntur: de quibus Sapiens loquens, dicit; Est amicus qui conuertitur ad inimicitiam, & est amicus qui odium & rixam, & conuitia denudabit; Non hæc beneuolentia est, sed beneuolentia simulachrum, immo dilectionis pernicies, & periculosus amplexus; Quid nanque turpius, quam cum eo bellum gerere, cum quo familiariter uixeris? Hinc Cicero; Sodales (inquit) uetustos, nunquam persequentium nouitate fastidias: procul autem sit uidere amicis uti quasi floribus tandiu gratis, quandiu recentibus; Cum igitur beneuolentia tam necessarium sit uitæ humanæ præsidium, ut uix sine ea rectè quis uiuat, sicuti temerè assumi non debet; sic semel rectè apprehensam spernere non conuenit: Id quod perpulchra similitudine ostendit Sapiens, cum dicit; Non derelinquas amicum antiquum, nouus enim non erit similis illi: Vinum nouum, amicus nouus: Veterascet, & cum suauitate bibes illud.

Non querenda, aut accipienda occasio, quo ab amico discas. Eccl. 6. A
Cicero de amicitia.

Simile.

Eccl. 9. B

Ad hæc sicuti Christus in finem nos dilexit, idest qua maiori potuit dilectione, nos amplexus est, sic & tu quo maiori conatu poteris, proximum tuum in tui amoris amplexibus suscipe. Quem admodum in finem dilexit, nedum in principio, aut medio, sed in principio nobiscum consanguinitatem cōtraxit, iuxta illud Hieremie; In charitate perpetua dilexi te, idè atraxi te miserens tui; In medio nobiscum familiariter uersatus est; iuxta illud; Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est, & in fine tandem pro nobis mortem subiit: attestante Petro Christus semel pro peccatis uestris mortuus est iustus pro iniustis; Pari ratione, & tu proximum dilige in pueritia, iuuentute, & senectute, in secunda & aduersa fortuna, uti consanguineum, uti familiarem, & uti beneficium in uita, ante mortem, & in ipsa morte: Sic proximum diliges, sicut te Christus dilexit.

Hierem. 31.

Baruch. 3

1. Petri. 3. C

Dilexit & Christus in finem, idest in se ipso, & ad se ipsum. & tu in ipso Christo proximum amplectere, in quo omne bonum, & sine quo nullum bonum, atque ad Christum ipsum dilige, in ipsam indeficientem felicitatem, quæ (Christus est) proximum dirigendo; sicuti enim eo te dilexit Christus, ut tibi se ipsum daret, sic eo tu homines diligas, ut illis Christo lucrifacias.

In Christo diligendus proximus.

Et quemadmodum sic nos in finem dilexit, ut finem principii

Secunda Pars.

K x copu-

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

1. Cor. 6. D.
Dilige proximum, ut illi Deo coniungas.

copularet, cum Deus hominem assumpsit, sic & tu qui homo cum Deo sis, finis quodammodo es omnium, homines ipsi Deo coniungere contendito, ut ex ipsis, & Deo circulum, ac orbem absolutissimum conficias, ut qui adhæret Deo, unus spiritus cum illo efficiatur. Quemadmodum etiam in finem usque diligendo perstitit, & tu in dilectione proximi usque ad extremum uitæ momentum permane, nec ut puerorum more ad tempus diligas, & in tempore tentationis recedas; Hinc ad ipsius Saluatoris imitationem, maiora in fine, quàm principio ostendas dilectionis indicia, neque huius seculi sequaris exemplū, quod principio, id quod dulce, in fine tandem id quod amarum est apponit. Sed Christum æmuleris, uirga uidelicet correptionis amaritudinem principio, dulcedinem tandem, ac suauitatem consolationis in fine afferens; ut primū tereas, quò delicta deserat, deinde allicias, ac blandiaris quò uirtutes amplectetur & insequatur perpetuò. Ad hæc non incipientium more frigidè, aut ad instar proficietium, tepidè, sed perfectos æmulatus uiros ardentè, ac quo fieri potest, uehementi amore diligas, id quod exactissimè Saluator præstitit. Et licet proximo æternam salutem promereri nequeas, (id quod soli Dei filio proprium est) illud saltem operator, ut citius consequatur; quod tunc efficies cum eas quas ille debet, tu persolues pœnas: cum pro illo uigilijs, ieiunijs te affliges, & orationes ac preces coràm diuina pietate effundes, sic si non promerebis illi æternam uitam, suffragaberis tamen, quò ocius acquirat, nec loci purgatorij cruciatibus diutius detineatur captiuus.

Quamprimū proximo opẽ ferto.

At si Christi beneuolentia id exigebat, ut se Deum solum, ac omnium Saluatorem indicaret, sine cuius opẽ nullus à periculis, ac rerum discriminibus erui potest; Vnde & sepius, ut hoc hominibus innotesceret, auxilium in finem usque differabat, tu qui homo es, qui non propriam, sed Dei gloriam curare debes, qui incertus es an in fine auxiliari possis: quamprimū opem ferto proximo in necessitate cõstitutò, nec in finè usq; differas, cum amplius auxiliari non ualeas; cum iam res perit, nec auxilio indiget, immo cum nullo adminiculo leuari possit: neque enim hac in re expedit Christum æmulari, qui solus Deus est, cuique soli propriam gloriam, ac honorè querere fas est. Et cum tuum non sit, ut proximo in bonum omnia etiam peccata cooperari facias, hinc quantum in

Ate est curato, ne proximus delinquat, nec crimina quoad possis, sibi permittenda sunt. Hoc nanque si Deus efficit, si inquam peccata permittit delictis, quod saepe habenas laxat; ideo est, quia scit ex luto aurum elicere, & ex criminibus, uirtutes, ac innumera alia bona eruere; nunquā enim malum aliquod permetteret, nisi inde maius bonum uellet elicere, id quod tu prestare non potes.

Hoc est ergo (inquit) preceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Antequam hæc uerba proferret Christus, dixerat in eodem capite, ac eodem ferè contextu modum quo nos ipse dilexit. Sicut (inquit) dilexit me pater, & ego dilexi uos; manete in dilectione mea. Si sic nos dilexit, quomodo a patre dilectus est, precipitque, ut eo nos amore amplectamur inuicem, quo ipse nos

Ioan. 15. B

B amplexus est, id proculdubio à nobis ipse requirit, ut eo ipsum diligamus modo, quo ipse ab æterno patre dilectus fuit. Et quis tale, ac tantam amoris magnitudinem consequi unquā poterit? Quis, ò bone Deus, eo amoris ardore, ac uehementia, proximum unquam diliget, qua tu unicum dilexisti filium? Quis itidem, ut tu dilectum tibi unigenitum fratrem amore prosequi ualebit? Diximus, & id ipsum denuò repetimus, hic non æqualitatem, sed solam similitudinem & conformitatem amoris a nobis exigi; conformitas autem illa huc tendit; Vt sicuti pater filium suum ea beneuolentia amplexus est, qua non nihil illi commune fecit, ac impertitus est, nec solum communicauerit, uerum & in ipso etiam crucis supplitio communicata conseruauerit, cum è morte in uitam suscitauerit, animam ab inferis reduxerit, corpusque & animam simul in celum assumpserit, atque ad suam ipsius dexteram collocauerit; sic & nos ipsos dilexit Christus, omnia sua nobis impertiendo, nihil non communicando. Vidimus nanque eum plenum gratia & ueritate. Et de plenitudine eius omnes accepimus gratiā pro gratia, quia lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Quæ etiam collata beneficia nobis in cruce tribulationum conseruat, cum dicit; Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me: quo tandem à peccatis liberatos secum in eternam patriā perducatur, sicuti ipsemet dixit; Vt ubi ego sum, & uos sitis.

Diligendus
proximus quo
modo a Patre
dilectus fuit
Christus.

Ioan. 1. B. post
Ibidem.

Luc. 9. C. post
Ibidem.

Ioan. 14. A

Si ergo mutua nobis beneuolentia tenenda, eoque proximus diligendus, quo modo nos ipse dilexit Saluator, qui sicut a Patre di-

ost Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Omnia cum
proximis cō-
munia sint.

lectus est, & nos etiam ipsos dilexit: omnia nostra proximis etiam **D**
communia existimanda sunt, sicuti pater nihil non commune fer-
cit; Nostraque omnia cum proximis impertiamus, sicuti & pater
nihil non impertiuit Christo; Nec solum in prosperis, uerum &
in ipsa tribulationum cruce, ceterisque aduersis, curanda est pro-
ximorum salus; sicuti & pater in ipsa cruce sanguinis effusione, ac
in ipsamet ignominia, confusione, & morte, nedum filium non de-
reliquit, sed tunc magis eius gloriam, ac exaltationem quæsiuit.
Neque lucri, aut alicuius temporalis boni spe, tibi diligendus est
proximus, sed in illo diligendo. Dei gloria perpendenda, spectan-
daque est. Sicuti eternus pater nulla retributionis spe filium dilexit,
cum nihil cupere posset, quod cumulatissime non haberet, sed so-
lum & gloriam & honorem Dei in filio quæsiuit; Hoc erit proxi- **E**
mum diligere, sicuti pater æternus filium suum dilexit.

subagill
cup tunc
sicuti pater
sicuti pater
sicuti pater

Præualeat di-
lectio tua ini-
quitati odien-
tium, nec mi-
nus diligas,
q̃ illi odiunt.

Sicut dilexi uos. Christi dilectio in morte uiolentior fuit ipsa
Iudeorum iniquitate; Non enim potuit iniquitas, nisi quantum
permisit charitas. Tradidit quidam uel Iudas uel Iudæus Christū
morti ex maligna iniquitate: tradidit Pater æternus filiū, tradidit
& seipsum filius, & hoc ex uehementi charitate. Non utique tradi-
tionis rea est charitas, sed innocens est etiam in morte Christi.
Soli enim charitati licet, quicquid libet & impune, sola Deum co-
gere potest, quasi imperiosa; Hæc de celo Deum deposuit, hæc
in cruce posuit, hæc tam innocenter, quam salubriter, in remissio-
nem peccatorum Christi sanguinem fudit; huic ergo gratiarum
actio pro communi hominum salute deberur. Si igitur charitas **F**
Christi Iudeorum iniquitati præualuit, & tua in proximum dile-
ctio etiam inimicorum, & eorum qui te insectantur, iniquitati præ-
ualeat; sic enim (ait Apostolus) Noli uinci à malo, sed uince in bo-
no malum; Odit ille, dilige tu; insequitur ille, fauero tu; detrahit
ille, ora pro illo tu; afficit te iniurijs ille, uenerare tu. Turpe est
enim, ut potentissima charitas malitię hominum impiorum cedat
uicta. Charitas Christi (inquit Apostolus) urget nos. Quid urget?
Vt magis diligamus, quam inimicus odit. Sic enim & quidam di-
xit aliquando; Indignus est amici nomine, qui minus diligit, quam
inimicus odit; Indignus est remissione peccatorum, qui sic aman-
ti uicissitudinem amoris redamando non reddit: sed qualem po-
test ne dicam parem. Nam parem quis potest? Non sit nobis precio

Rom 12. D.

1. Cor 5. C. I.
Balduinus.

A. p. 1. 1. 1.

autol

hor

A fortior sanguis, proprius quam amor Christi? Hæc ille.

Christo utique loquebatur Psaltes, cum dixit; Latum mandatum tuum nimis. Quod istud est mandatum tuum (inquit) cuius tuum? respondit Christus. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem? Quare latum hoc Christi mandatum sicut dilexi uos, quia ad oēs se extendit, nullum ab eius dilectione excludit. Et quid? Au debuit ne quisquā coarctare, quod Xps latū esse uoluit? Non igitur ad amicos tantum cōsanguineos, aut affines coercendum est, hoc amoris præceptum; Hinc illud; Cor nostrum dilatatum est ad uos. Si latum est igitur Christi præceptum, si per totum mundum diffusus est Christi amor, ita ut nulla sit orbis pars, quam hæc diuina Christi dilectio non attigerit, & tua beneuolentia non ad amicos solū, aut affines coerceatur, sed ad omnes diffundatur, ac extēdatur.

B Sicut dilexi uos. In lumine tuo (inquit Dauid) uidebimus lumen. Quod est lumen Christi? Amor utique. Igitur in amore Christi lucem amoris proximi contemplari licet. Si igitur in Christum intuearis, quali te proximum dilectione complecti debes, faciliter conspicias; extendit ipse usque adeo suam ipsius beneuolentiā, ut nullum non amplexus sit, uelitque omnes homines saluos fieri, & tu ad omnes tuam beneuolentiam extēdito.

Summa totius Euangelij amor est, at huius Euangelij sonus uniuersis terræ partibus diuulgatus est; sic enim affirmat Dauid, & cōfirmat Paulus; In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Si igitur Euangelium in fines orbis terræ diuulgatum est, cur huius Euangelij summa atque effectus, qui est amor in uniuersum mundum non extendetur? Si igitur Euangelium ad illos qui nobis ignoti sunt, extensum est, cur & amor tuus ad ignotos tibi non extendetur? Si ad illos qui Christum exercebantur, atque insectabantur, peruenit Euangelium, cur & tua beneuolentia ad illos qui te odio habent, non extendetur? Si ergo proximum, sicut nos, Christus dilexit, amplecti cupis, fac & ad inimicos, & ad ignotos, & ad omnes mortales, tuus extēdatur amor.

C Cum Christus discipulos ad promulgandum Euangelium misit; Ite (inquit) in mundum uniuersum, prædicate Euāgelium omni creaturæ, nullam uoluit uniuersi partem, nullam creaturam, nullum hominum genus excludere, quia omnes suæ charitatis uisceribus complexos uoluit, nullumque ab huius suæ dilectionis amplexibus

Psal. 112

Ioan. 15. C

Extendatur
& non coarctetur amor.
2. Cor. 6. C

In amore
Christi noster
reluccet amor.

Psal. 18. A. &
ad Ro. 10. D
Amor ad omnes
peruenire debet.

Marc. ult.
Nullam unquam exclu-
sit Christus.

xibus

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

xibus exclusum passus est. Tu igitur, si uir euangelicus & dici, & esse cupis, talem te exhibe, ut omni homini cuiuscunque gradus, aut conditionis ille sit, tuam beneuolentiam communem esse uelis, omnibusque prodesse cures.

Ioan. 11.
Luc. 12. C
Qui cunctos
in amoris p-
cordijs non
includit, mor-
ti Christi ad-
uersatur.

Præcipua mortis Christi ratio, ea fuit (ut Euangelista testatur) ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret in unum. Hinc exemplo suo, nos etiam aggregare iussit, cum dixit; Qui non colligit, mecum dispergit. Si igitur exēplo Christi, omnes homines in precordijs uiscerum non colligis; si in uno dilectionis amore omnes non includis, nonne dispergis? nonne es lupus qui rapit & dispergit oues? Collige ergo cunctos homines in corde tuo, ut mortis Christi emuleris exemplum.

Omnes homi-
nes radio di-
uini amoris
illuminari.

Cur, quæso, ciuitatem Hierusalem, quæ in medio orbis terræ sita est ad exequendum redemptionis nostræ mysteriū, Christum elegisse credis, nisi ut mundum uniuersum seredimere uelle ostenderet? Cur in eminentissimo Caluariæ monte? cur in summitate crucis? nonne legisti Prophetam dicentem; Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis? Hoc ideo effectum est, ut ab eminenti loco omnes homines sui amoris radio illuminaret; ut, & te ad omnes homines cor tuum diffundere doceret, nullumque à tua beneuolentia excludere.

Psal. 75. A

Matth. 26. C.
Marc. 14. C.
Luc. 22. B
Pro omnibus
effusus est
sanguis Chri-
sti, omnib⁹q;
ad bibendum
traditus, ut
omnes dili-
gas.

Sed & illud contemplari oportet, quòd sanguinem sub specie uini daturus dixit; Accipite (inquit) & bibite ex hoc omnes. Omnes, inquam, nullum excludo, omnes bibite amici, & hostes, probi & improbi, affines & exteri. At tu largitor omnium bonorum, quid omnibus elargiris? Hic est (inquit) calix sanguinis mei noui testamenti: ac si dicat; Hic cōstituta est causa, & uirtus, & ratio implendi, quæ in nouo testamēto præcepta sunt, & obtinendi quæ promissa sunt. Hic est finis, & consummatio legis; hic est plenitudo gratiæ, & ueritatis; hic est mysterium fidei, firmamentū spei, testimonium dilectionis, exemplum obedientiæ, pignus hereditatis nostræ. Nouum enim testamentum est in meo sanguine confirmatum. Hic calix amatorium poculum est, quod uobis confecit arte quam ipse nouit, cum hoc sanguine fuso, amorem suum effudit, cum hoc infuso amorem suum infundit lauans nos a peccatis nostris in sanguine suo, sanguine fadatos, sanguine emundari oportuit; Hoc igitur sanguinis poculum, hæc amatoria potio, omnibus

Abus datur, pro omnibus effusus est, ut & tu omnes diligas, omnes amplectaris, omnibus amoris tui potum liberaliter propines.

Esaï. 53. B
Septem disciplinas accepit Christus.
Math. 18. B
Prouer. 24. B

De morte Christi pro omnibus libenter accepta dixerat propheta; Disciplina pacis nostræ super eum; ideo enim hanc disciplinam subiit, ut nobis omnibus pacem elargiretur; At quia numerus septenarius, numerus est uniuersalitatis; iuxta illud. Nō solum septies, sed septuagies septies. & illud; Septies in die cadit iustus. Hinc est quod pro uniuersis sanguinem fundens, septē disciplinas ipsum innocentiz uerbum in passione suscepit; quorum primam sustinuit in flagellis, secundam in sputis, tertiam colaphis, quartam in spinis, quintam in clauis, sextam in esca fellis, septimam in laceratione lateris; quarum quinque in capite, duas uerò in corpore sustinuit, alteram in pectore, quod in medio corporis est, alteram uerò in toto corpore, cum fuit flagellatus tota die ut ostenderet non solum caput, sed & totum eius corpus pati. Ac corpus Christi mysticum, uniuersum mundum amplectitur; & tu ergo, ut eo amore diligas, quo ille nos dilexit, uniuersos mundi homines tuo amore complectere.

72. B

Perpende igitur, christiane uir, quanti facienda est proximi dilectio, quamque ad hoc officiū dilectionis omnibus exhibendum tenearis. Dato nanque, quod scelestissimus, atque undique nefarius homo, saluari nequeat quin sanguinem fundas, atque mortē subeas ad id præstandum amoris lege obstringeris, atque deuinctus esses, ut ille salutem acquirat eternam; Cum etiam casus hic non detur, teneris tamen ita animum paratum exhibere, ut si daretur, idem met re ipsa præstares, libenterque mortem acceptares corpoream, ut proximus tuus uita spiritali gauderet, atque frueretur. Hoc ipsum mihi persuadeo tibi uoluisse Ioannem in illis uerbis mille sacramentis refertis. In hoc cognoscimus charitatem Dei, quoniam ipse pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere; quæ uerba exponēs quædam Glossa in persona ipsius Ioannis, dicit; Quā plurimis modis expertus sum amoris necessitatem; oportet nihilominus ut ad finem charitatis perueniam ipsam animam pro fratribus ponere, sicuti & Christus pro nobis animam suam posuit. Si igitur Christus cum sciret nullum hoc communi omnium saluti remedium, nec posse nos sine sua morte uiuere, sponte mortem oppetit; Quid tibi faciendum

Quam teneris diligere proximum.

1. Ioan. 3. C
Glossa.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

ciendum putes, cum uel scelerosum hominem perire uides, nec alio remedio eius saluti, quam propria morte consulere possis?

Omnibus conspicuum est, maius minori bono anteponendum semper; Hinc quia bonum capitis ipsorum membrorum bono præstat, sæpius membrum pro capitis incolumitate exponere solemus: omnia autem quæ bona dicuntur, aut sunt, uel ad fortunam, uel ad corpus, uel ad ipsam animam pertinent, bonis fortunæ bona corporis, his autem animi bona præstāt, sunt illa in infimo, hæc autem in supremo gradu. Anima igitur primum, deinde corpus, & tandemque fortunæ sunt bona diligenda sunt; Vnde sicuti pro corporis incolumitate facultates expendimus, sic & pro ipsius animæ salute quæ corporis sunt, impendenda sunt, & pro uita animæ, uita corporis ponenda est; Teneris igitur, qui Christianam disciplinam profiteris, proprium corpus morti tradere, quo animam proximi æternæ uitæ lucrifacias, alioquin ordinis rationem commoues.

Sapien. 11.
Et proximus,
& quæ proximi
sunt diligenda,

Deut. 22. A

Diligit ergo (inquit Saluator) inuicem sicut dilexi uos. Quemadmodum Christi beneuolentia nedum ad mortales omnes, uerum & ad omnia, quæ in uniuerso sunt, extenditur, id quod Sapiens attestatus est, cum dixit; Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti; sic qui Christum emulari cupis; ad omnia quæ proximorum sunt, & ad quemcunque proximorum tuam dilectionem prolatato, id quod ab ipso Domino in Deuteronomio edoceris, ubi postquam tibi fratris ouem, aut bouem errantē reducendum commendaret, subdit; Similiter facies de asino, & de uestimento, & de omni re fratris tui quæ perierit: si uideris eam, ne negligas quasi alienam: si uideris asinum fratris tui, aut bouem cecidisse in uia, non despicias, sed subleuabis cum eo; Si igitur & nos, & nostra dilexit Christus; & proximum, & quæ proximi sunt, & tu diligito, Si proximū uis diligere, sicuti & ille nos dilexit; & sicuti ille non solum & nos, & nostra dilexit, sed indefinenter dilexit absq; aliqua temporis interpellatione, ita & tu nedum & proximum, & quæ proximi sunt diligito, uerum & absque aliqua temporis intercapedine; nunquam enim non dilexisse licebit; sicuti etiam nos miserandos, atque in maxima calamitate constitutos dilexit ipse Saluator, sic & tu miseros, atque in maximis infortunijs uersantes nō spernas, sed eò magis dilige, quò eos tua ope indige-

recon-

Are conspexeris, nihil enim sic probat amicum, quemadmodum amici calamitas, atque infortunium. Qui nanque tempore felicitatis diligit, cum fortuna arridet, atque secunda est, se habet ad instar carnalium Christi Apostolorum, qui tempore cenæ, omnes intererant, qua peracta, capture tempore, relicto eo omnes fugerunt, uel etiam felibus similes sunt, qui tempore prandij, aut cenæ, mense subsunt, nullusq; non adest: qua completa, atque perfecta fugiunt omnes, muribusq; sunt infesti. Qui & custodibus uinearum assimulari possunt, cum solum tempore fructuum uineas ui-sunt atque reuisunt, cum acta uindemia amplius nulla uinearum cura sit, at ipsi uinearum Domini, non solum tempore uindemiæ, sed & tempore putationis, & tempore stercorandi, fodiendi, colendi, aliaq; ad uineam necessaria curandi, milles reuisunt uineas. **B** Vel certè pueris persimiles sunt, qui uiuentes flores diligunt, ac manibus gestant, præcipuè rosas, quastamen uel insolatas, uel quouis modo arescentes spernunt, ac proijciunt, cum nihilominus aromatarij, & recentes diligant, & arefactas conseruent, & ament.

Sicut dilexi uos. Mirabile utique dictu, captuque difficillimu. Quid ais amantissime Redemptor? quid præcipis? Nonne legisperiti sententiam approbasti scripturæ legem adducentem, diliges proximum tuum sicut te ipsum? quid ergo? exisne, ut plusquàm nos ipsos proximum diligamus? Nonne aliquando plusquam te ipsum nos dilexisti? Nonne nos ipsos maiori quàm te ipsum, ac uehementiori beneuolentia es persecutus, cum tot curis, sollicitudinibus, & uexationibus nos quæsiisti? tot fletibus, doloribus, & ægri-tudinibus nos attraxisti? Nonne idè ieiunijs te afflixisti, ut nos reficeret? tot cruciatibus diuexatus fuisti, ut nos gauderemus? tot uigilijs angere uoluisti, ut nos quiesceremus? Nonne tua humilitate nos extulisti, tuo sanguine nos redemisti, tui corporis precio nos emisti, tua nuditate nos amicisti, tua morte nos uita restituiisti, & tuis acerrimis doloribus nobis consolationem attulisti? Certè, christiano uiro, compertum est, Christum se ipsum in precium nostræ redemptionis tradidisse, id uerò quod in causa est quod precio aliquid emamus, nihil aliud est nisi amor, quo id quod emimus prosequimur; unde & id quod emitur, eo quo emitur, magis diligitur. Nisi enim Euangelicus negociator magis preciosam illam margaritam, quàm omnia sua bona diligeret,

Simile.

Qui solum tempore felicitatis diligunt, cui assimilantur.

Matth. 26. F

Luc. 10. E

Diligendus ne proximus plusquàm nos ipsi.

Diligere debemus sicut nos Chrs dilexit.

Christus dilexit nos plus quam seipsum. nunquam omnia uenderet, ut illam mercatus esset: Si igitur se ipsum tradidit Christus in precium tuæ redemptionis, si propria uita te ipsum mercatus est; nonne magis salutem tuam, quam seipsum dilexit? Si non solum seipsum pro te redimendo tradidit, uerum & se ipsum flagellis percussum, sputis oblitum, spinis coronatum, iniurijs affectum, plagis uulneratum, lancea perfixum, clavis transuerberatum, in cruce occisum, milleq; cruciatibus tortum, sui amoris indicia proferentibus, nonne plusquam se ipsum te dilexit? si omnem substantiam domus sue, sanguinem uidelicet, suiq; corporis uitam quasi nihilum despexit, ut te deperditum lucrificaret, nonne te magis, quam seipsum amauit?

Beneuolentiā
n nos, nulla
quare po-
est.

Dictum est iam, impossibile fore, ut homo suam in proximum beneuolentiā, ei qua nos Christus amplexus est æquare ualeat: E sicuti enim inter uerum Solis splendorem, & eum quem uel pictores fingunt, uel philosophi describunt, uel inferiora ista recipiunt, immodica est æquiparatio, sic inter eum quo nos persecutus est Christus, & illum amorem, quo nos uel diligimus, uel diligere ualemus, proximum nō mediocriter discrimin est, cum ille nostrum in immansum excedat. Cum ergo id præcipit, ut sicut ille te, sic tu proximum diligas, illud tibi persuadeas, uoluisse Christum præceptum de diligendo proximo sicut te ipsum enodasse, atque explicasse. Cum nanque te ipsum diligere ignores, nec te ipsum recte ames, oportuit ut tibi exemplar proponeretur eius qui nunquam non perfecte seipsum dilexit, quique in proximo diligendo te persecuitur nunquam.

Inordinato
amore non di-
ligendus pro-
ximus.

Non igitur proximum eo inordinato amore prosequare, quo te ipsum diligis: hoc nanque pacto potius odio, quam amore prosequeris, sed eo quo te Christus dilexit, qui nullo unquam indigesto, aut incondito amore homines amauit. Si ergo amare nolti, dilige proximum sicut te ipsum, at si amare ignoras, dilige sicut te dilexit Christus, amore uidelicet gratiato, recto, prudenti, uehementi, indefinente, efficaci, ac tandem honesto, non quæ tua, sed quæ proximi sunt, quærens. Rectò inquam, quia non propter hoc diligas, quia te dilexit: nec propter proprium, aut commodum, aut utilitatem; prudenti, ut personam diligas, cum criminum detestatio- ne; Vehementi, non corde, aut uerbis tantum, sed opere & ueritate; Indefinenter, ut non ad tempus diligas, sed perpetuo ipsum ames:

Ames: efficaci, ut etiam si id necessitas exigat, te ipsum morti tradas, ut Christo proximum lucreis: honesto tandem, ne contra honestatem, ac Dei gloriam amico consentias.

Hoc animaduertant uxores, quæ sibi id eo matrimonium contraxisse credunt, ut effrenatam expleant libidinem, sibi que cum iuris omnia licere arbitrantur; quo fit, ut tanto abutantur sacramento, idque quod in animarum salutem est ab ipso Christo institutum, in ipsarum animarum perniciem uertunt, cum iuris impudentissimis contra matrimonij iura consentiunt. Non sic impie mulieres, non sic nefarii mariti, sed sicut nos dilexit Christus, honesto, ac sancto amore inuicem diligentes. Viri (inquit) diligite uxores uestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam. Hoc etiam in-

Vxoribus documentum.

Ephes. 5. G

Btimis, atque acerratus animaduertant patres, qui plus nimio liberos diligunt, qui que ne filijs displiceant, nihil non concedunt, blasphemantibus arrident, ludentibus largiuntur, libidinosos blandiuntur, seditiosos defendunt, furiosis ministrant arma, immo & persape ad uindictam irritant, illarumque quibus ipsi affecti sunt iniuriarum uindices constituunt; non isti patres sunt, sed criminum patratores, filiorumque diri, & immanes hostes: cum & corporis, & animæ illis perniciem curent. Hec etiam animo uolunt illi, qui illos amicos appellant, quos in criminibus socios uocant, & habent, qui que si me amas, inquit, illum qui me infestatur percutit, qui fratrem peremit, occidit, auxilium, ut illum uita priuem, porrigito, ad strupandam uirginem ad alterius con-

Parentibus documentum.

Amicis documentum.

Ciugem adulterandam; Pecunias elargitor, quo possim ludere. O uecordem, o dirum, & effrenem amorem. Hiccinne amor est? heccinne beneuolentia? Ah, ah. Diligite (inquit Saluator) sicut dilexi uos, qui ignoro patrociniū dare criminibus, qui nescio homicidijs auxiliari, qui nō didici fornicarijs, ac mechis assistere, quem latet improbis fauere: qui noui omnibus benefacere innocentes amplecti. Exemplum enim dedi uobis, ut sicut ego feci, ita & uos faciatis; Vos uocatis me magister, & Domine, & bene dicitis. Ut quid ergo dicitis mihi Domine Domine, & nō facitis q̄ ego facio, si ergo ego Dominus & magister, uos gratuito, recto, prudēti, uehementi, efficaci, indefinēti, ac honesto amore dilexi, sic & uos alterutrū diligere debetis, quod tādē mecū liceat in illa patria congaudere, ubi cum patre & Spiritu sancto uiuō & regno. Amen.

Ioan. 13. B
Luc. 6. G

SERMO XXIII.^D

DE AMICITIA.

DE QVE AMICORVM

DILECTIONE.

Dilige proximum tuum.

MVLTAE grauissimæ rationes sunt, quæ me non tantum hortentur, sed etiam urgeant, atque impellant, ut hodie apud nos de amicitia ui, atque natura uerba faciam, illa tamen præcipua est instituto nostro non parum deserviens; quia ab ipso communi omnium Salvatore iubemur proximum nostrum, non secus, ac nos ipsos diligere. Cum nanque amicus sit alter ego, tunc rectè me diligo, cum rectè amicū diligo: tuncque illum, quando me ipsum diligo; Qui ergo præcipit; Dilige proximum tuum sicut te ipsum, iura statuit amicitia; Adesse Figitur fratres summo mihi dilectionis affectu complectendi, iam iam de amicitia locuturo.

Geminum esse mundum, conspicuum alterum, ac spectabilem, nostris que sensibus usurpatum, hoc autem alterum longissimo, ac propè immenso intervallo superiorem. Omni non modo sensui abditum, sed menti etiam dum agit in hoc corpore, uix perceptum; Deo, ac diuinis mentibus confertissimum: non tantum Theologi, sed meliores etiam philosophi sentiunt. Summum illud, ac incorporeum mundum Deus continet, regit, ac moderatur: inferiorem uero hunc, & corporea mole concretum, Sol mouet, agit, nutrit, uita donat, ac omnis generis uiribus instruit. Et quam uis ita inter se cohareant duo hi mundi, ut quicquid habet inferior,

Arior, omnem illud debeat superiori, eam tamen mutuo analogiam seruant, ut quam rationem habet Deus in supremo illo, eam in infimo habeat Sol, quem etiam Dei statuam, ac simulachrum merito Platonici appellant: cui uates ille uidetur consentire, qui dixit; Deum in Sole posuisse tabernaculum suum. Cum itaque Deus in Sole se nobis uisendum exhibeat, & pulcherrimum hoc orbis theatrum illustret: Si quis Solem auferat ex hoc mundo, quæ obsecro eius futura est facies? Nonne speciosa hæc moles, elegantissima hæc fabrica, quæ nunc omni ex parte, mirifica sua pulchritudine nostros oculos detinet in teterrimum quoddam spectaculum conuertetur? Et barathrū potius Erebum, aut Tartarum nobis repræsentabit? Tale damnum, ac infortunium Deus à nobis

Psal. 18.

B auertat. Ita enim humana uita uix digna esset, quæ uita diceretur. Ex his autem, quæ paulo post de amicitia sum dicturus, facile apparebit, non minora nobis detrimenta, aut damna exitura, si ex hominum uita amicitia toleretur, quam si ex hoc mundo diuinus ille Sol, mundi lampas auferetur. Hoc autem dilucidè patebit, si summa animi, & corporis tranquillitate adhibita, his quæ dicenda sunt animum præstetis.

Cum amicitia nomen, ex amore deductum sit, de ea institui à nobis sermo non potest, nisi prius de amore dicatur. Hunc autem Sapientes ita definiunt; ut sit animi propensio in rem amatam, cui benè uelit, benè cupiat, omniaque illi commoda, ac bona exoptet, idque non sui, sed eius solius rei causa, quam amat. Hic igitur fons est a quo pericundus, hic ritulus scatet, ac effluit, non ab utili, aut à patria, uel à consanguinitate, quæ aliunde prouenit amicitia non est, uel spuria est, sofiste, ac falso amicitia nuncupatur. Amor autem quanti sit, licet in superioribus satis, superque à nobis dictum sit, uel ex eo patet, quod nihil nisi amor sit patria beatorum, nihil econtra nisi odium, rabies, ac dissidium sit Erebus damnatorum. Hic omnia amara dulcia reddit, grauiæ collectat, ac cliuia æquat, ardua quæque uincit, omnes sollicitudines diminuit, algida corda inflamat; omnia impertitur bona, rudia acuit ingenia, homines Deo copulat, omniaque nedum celestia, uerum & sublimaria, amore coniunguntur; Vnde si hic inter diuersas, ac sibi inuicem aduersantes naturas reperitur, quis eum humanis cordibus denegabit, quæ unius nature cum sint, ab uno & eodem

Nomen amicitia: unde deductum.

Amor quanti sit.

De amicis diligendis.

Simile.

eodem principio oriuntur? Sicut solis iubar huius corporee lucis origo & pater est, mareq; aquarum omnium est receptaculum, sic amor omnium humanarum passionum fons est, & sicuti magnes ferrum trahit, sic amor omnem humani cordis dominatum ad se rapit; Qui igitur amorem donat alicui, quicquid habet, quicquid est, quicquid potest, quicquid se habiturū sperat, consequenter elargitur, nec solum sua omnia, sed etiam se ipsum dono dat; Cum igitur amor probus est, quicquid ab illo oritur, bonum sit oportet; nam à bono non nisi bonum. Contrà si falsus, ac vanus est, si fictus, ac cōmentitijs, prauum & uiciosum sit, quicquid inde oritur necesse est. Erit igitur amor animæ rationalis instructus, atq; ordinatus affectus, rem ad fruendum, ac potiendum appetens, quam interno gaudio amplectitur, atque seruat. Hic cum nobilissimus sit, atque præclarus, in brutis inueniri non potest, uerū neque in hominibus, qui puri & incontaminati non sint, potest reperiri, nec alio potiori, atque efficaciori medio, quàm amore ipso cōsequi ualeat homo amorem. Qui ergo alicuius pietatem, ac amorē in se ipsum perspicit, in expugnabilem ardorem, inuicissimam custodiam, insuperabileque præsidium se adeptum fuisse nouerit.

*Amicitia
quid secundū
Tullium.*

*Tullius de A
micitia.*

At pſerique cum sint amoris gradus, ut patrum, filiorum, patruorum, auunculorum, nepotum, fratrum, consobrinorum, beneficorum, & illorum, qui unius urbis, unius pagi, unius reipublicæ, unius religionis, unius professionis, unius sectæ, & unius idiomatis sunt, a nullo horum dicimus oriri amicitiam, sed ab illo solo, qui amor charitatis dicitur, uel charitati coniungitur. Hinc Tullius, licet ethnicus, ac æternæ ueritatis expers, ipsa natura duce, sic amicitiam diffiniuit. Amicitia est rerum humanarum & diuinarum cum beneuolentia, & charitate consensus.

Certum est autem ex naturæ præceptis illud esse uerissimum, amorem in rem ignotam ferri non posse. Cum enim in uoluntate potissimum collocetur, ea autem minimè moveatur, nisi præuentem habeat intellectum, & quæ expetenda, quæ uer fugienda sunt, præmonstrantem necessariò sit, ut uir amans, prius intelligat, quàm amet. Id quod Augustinus sensit, cum dixit; Inuisa diligere possumus, incognita nequaquam; Amorem itaque definitum, si quis mutuum & reciprocum faciat, is amicitiam iam habet constitutam; Amicos enim, & sibi inuicem notos esse oportet, & ita affe-

ctos,

Actos, utram cara habeat alter alterius commoda, quam sua, & cum eadem in ambobus sit uoluntas idem affectus ac desiderium, merito de illis uulgata illa adagia dici possunt idem uelle, idē nolle; ea demum firma est amicitia; Amicus est alter ipse, una anima in duobus corporibus. Hinc est, quod à Tullio consensus uocatur; ubi enim mutus consensus abest, amicitia esse non potest.

At quid rebus publicis utilius, ac periucundius, hominum inter se consensu? Quod magis pulchrum spectaculum est, quam cum una omnibus de rebus inter ciues sententia apparet? si ciues uicuperium, ac laudem in idem conferunt tam bonis, quam malis, certum utriusque est testimonium. Quid pulchrius, quam sicuti in

B quam prauis more instrumenti dissidere, duplicibus uocibus, & sonis resonantibus nunquam ex confracta tibia, in quo ciuitatis contemptio, & infelicitas est sita? Quemadmodum una nauis uectis haudquaquam impossibile est, ut quisque separatim salutem consequatur, sed simul omnes, ita neque una in ciuitate uersantibus. Turpe quidem & intolerabile malum, quod apes inter se concordent, & nemo unquam uidit examen mouere seditionem, aut inter se dissidere, sed simul omnes opus faciunt, simul uiuunt, simul sibi ipsa præbent escam, eaque simul fruuntur, & quod nihilominus homines concordare nolint: fucos sæuos, & mel deuorantes illic nasci conspiciamus sæpe, quos frequenter sinunt agricolæ, ne totum perturbent examen, & satius putant mellis aliquid absumi,

C quam omnibus apibus inferre tumultum, tati etenim consensum, ac concordiam faciunt. Quid ergo nonne hunc & homines ipsi magni facient? Quid de fornicis dicam, quomodo conuersentur, quomodo conuiuant, quomodo egrediantur, quomodo onera suscipiant, quomodo mutuo cedat in uis, quo tandem consensu, atque concordia inter se uiuant? Hinc fit, ut frumenti grana prouideant, ut nunquam desint; quia mutuo consensu ætatis tempore prouident, ne quid hyemis tempore deesse possit. & nonne turpe ualde erit, si homines bestiis ita paruulis imprudentiores esse uelint? Si feras illas asperiores, & sæuiores dicimus, quæ gregatim non uiuunt, quia ubi immanitas, & feritas consensus esse non potest, nonne illos immanes feras, & non homines sociabiles merito dicemus, qui consentire renuunt? qui dissidia, ac discordias amant?

Nihil consensu
iucundius &
utilius.

De amicis diligendis?

Ut quid obsecro, ciuitates habitamus, fora habemus, ubi simul conueniamus, mihi ut inuicem cōuersemur, ac in unum uiuamus? Nonne legimus unus homo, nullus homo? Nonne audiuimus Apostolum nos admonentem; Non derelinqentes (inquit) conuerſationem ſuam?

Chryſoſt. to. 3.
in cap. Ioan.
16. hom. 16.
Non locus a-
micos facit,
ſed animi cō-
ſenſus.

Scio quamplurimos, & quidem probos, ac ſanctos uiros, legimus ſolitudoines, loca inacceſſa, ac montium cacumina habitaſſe, hominumque cōmertia uiſaſſe; at neque iſti (inquit Chryſoſt.) ſine amicis ſunt, ſed multitudinis tumultus auſugiunt, amicos autem & certo amoris uinculo ſibi deuinctos habent, & ut hoc aſſequantur, ſecedunt; & paucis interiectis, inquit: Et quid ſi quis ſolus ſit & innumeros haberet amicos? Equidem ſi fieri poteſt, uelim ut etiam ſimul uerſari liceret, iam firma maneat amicitia; Neque enim locus amicos facit. Multos habent laudatores, qui nō laudarent, niſi amarent: hinc fit, ut amicitia non conuietus, ſed conſenſus dicatur; nam & qui corpore abſunt, animo quidem & uoluntate conſentire poſſunt.

Cōuiuere, p-
prium eſt a-
micorum.

Verum quidem eſt, nihil tam proprium amicorum eſſe, ſicut conuiuere; oportet enim ex conuietū ad eſſe cooperationem, & mutuam ſenſibilem delectationē, quibus nutriri, & foueri ſolet amicitia. Nam illud quod illi, qui beati à nobis dici ſolent, appetunt, propriæ amicitia conuenit, ſed quid hi magis optant, quam amicis conuiuere, mutuoque perpetuo conuerſari? Inter inopes nanque & diuites, quo ad conuietum, hoc eſt diſcrimen, quod indigentes magis emolumentum, quam conuiuere appetunt, loci pletes uerò contra, conuiuere ſolum optant, cunq̃ue perpetuò conuiuere non poſſint; niſi ſibi ſint mutuo delectabiles, ut in eiſdem gaudeant, & doleant neceſſe eſt. Item quemadmodum effectus per cauſam conſeruatur, ita per ipſius cauſæ amotionem infirmatur, & diſſoluitur tandem; ſi ergo diuturna amicorum abſentia, obliuionem parit, & conuietus memoriā nutrit, conuietū utique ſeruari negabit nemo. Quare cū natura ſuauius delectetur, illa uerò quæ tritiſtitiā aſſerunt, caueat; hinc fit ut ſenes, & impotenti, ac ſaſtidioſi homines, minimè ſint ad amicitiam appoſiti, & idonei, quia conuiuere neſciant, neque quiſque eorum cohabitatiōnem ferre ualet. Si qui tamen ſunt, qui benignè ſe inuicem tractant, humaniterque mutuo mores & conuerſationem amplectantur,

A tur, neque tamen unquam aliqua de causa (æqua tamen) conuiuant, ij magis beneuoli, quàm amici nuncupari possunt, cum sibi desit id quod maximè amicorum est conuiuere. Id quod perpulchrè asserit Philosophus in Aethicis, & D. Thomas, & Albertus ibidem; Sicuti (inquit) in alijs uirtutibus quidam actu, quidam habitu probi sunt, sic in amicitia quidam secundum actum amici sunt conuiuentes scilicet, atque delectabiliter sibi ipsis cooperantes, quidam uerò secundum habitum amici sunt, sicuti dormientes, qui habitum habent amicitia, quo amicè operari ualent; huiusmodi sunt qui lōginq̄ cū fuerint, reuertuntur tandem, conuiuant, conuersantur, & iucundè cooperantur.

Anst. 4. Acth
cap. 3.

B in Ecclesijs consuetudo quædam admirabilis. Fideles enim omnes in conuentibus suis, postquam audissent doctrinas post preces, post sacramentorum communionem; soluta concione, non mox domum concedebant, sed diuites, & abundantiores alimenta, & edulia a domibus suis auferentes, pauperes uocabant, communesque faciebant mensas, communia prandia, communia conuiuia in ipsa Ecclesia, atque ita a communionemensæ, & pietate loci undequaque ad charitatem accèdebantur, non absque summa uoluptate, utilitateque maxima; & paucis interiectis, ait; Igitur multa hinc eis proueniebant bona, summum tamen omnium erat, feruens in tota congregatione amicitia, tanta ipsis inter se se prudentia, atque beneuolentia congregatis, non solum cum acciperent, sed & cum darent beneficia. Hæc ille. Ex quibus patet, quàm etiam ad coalendam amicitiam necessaria sit corporum conuersatio, atque conuictus; quia tamen etiam sancti uiri, à conuictu hominum abstinebant, neque tamen idè ob id amicis carebant, hinc est quòd conuictus, & corporum cōuersatio non usqueadè necessaria est; quin etiam inter absentes amicitia esse possit: utilis quidem est, sed non omninò necessaria, prodest quidem præsentia, non tamen absentia obest. Hinc fit quod cum Tullius amicitiam definiuit, non illam conuictum, aut conuersationem, sed consensum dixerit, qui magis animo, quàm corpore præstat.

Chrysol. to. 4.
in dict. Pauli
oportet hæc
esse, Hom.
unica.
Fideles olim
quomodo cō
uiuabant, ut
amicitia ser
uaretur.

Consensus utique amicitia est (inquit Tullius) sed cum beneuolentia & charitate. Miratur Augustinus in 1. capit. libri de Amicitia, quod Gentilis hic, qui Christum penitus ignorauit, de chari

Tom. 4. lib. de
Amicitia. c. 1.

De amicis diligendis.

Amicitia
secundū Au-
gustinum.

Non de amo-
re poetico,
sed de eo qui
charitati an-
nectitur.

Nō quælibet
uirtus sed o-
mnium regi-
na amicitia
est fundamē-
tum.

tate mentionem fecerit. Quis (inquit) huic Gentili fortem cha-
ritatis affectum, benevolentieque operum expressit? Vnde & aliā
amicitię diffinitionem in ipsa fronte sequentis capituli adduxit;
Amicitia est amor quidam animę rationalis affectus, per quem ip-
sa aliquid cum desiderio quærit, per quem & fruitur eo cum qua-
dam suauitate interiori amplectitur, & conseruat adeptum. Egre-
giè quidem, at mihi potius Tullij diffinitionis explicatio, quàm
noua diffinitio uidetur; omnia nanque quæ Augustinus affert, uni
eo illo charitatis uerbo amplexus est ipse Tullius, dicens; Cum
benevolentia & charitate consensus; charitatem nanque beneuo-
lentia addidit, ut non qualemcunq; amorem, aut benevolentiam
amicitiam appelles, sed illam solam, cui charitas adest.

Cum nanque plura, ac uaria amoris, ac amicitie genera nume-
rentur, absit à nobis, ut de poetico, ac profano amore uerba facia-
mus. Cum enim primum in lucem editi fuimus, & sanctissimę reli-
gionis sacris initiati illi nomen dedimus, qui nō tantum ex castis-
sima, ac semper incorruptissima Virgine uitæ suæ duxit primor-
dia, sed omnis eius consuetudo, & cum mortalibus familiaritas pu-
rissima, ac honestissima semper fuit, cuius nos uestigia imitari
debet, cuius mores sequi, & cuius nos per omnia similes fieri oportet.
Si eius regni hæredes fieri cupimus, omni igitur alia penitus
reiecta, & abdicata benevolentia, eam solam nobis proponimus
persequendam, quę uerę uirtutis fundamentis innixa, solida, fir-
ma, stabilis, atq; æterna est; Vera autem uirtus haudquaquam erit
unquam sine charitate; Hinc iure meritò ne dum benevolentia, sed
cum charitate apposita est.

Nam cum fortunæ, ac corporis bona, fluxa sint, fragilia, ac
momentanea, ueram amicitiam stabilire non possunt, sola uirtus,
coeleste munus, ueræ amicitie parens, ac solidissimum fundamen-
tum esse potest. Quare cum uirtus rara admodum res sit, mi-
rum nō est, si per tot ætates tria tantum amicorum paria numeren-
tur; Porro autem cum uirtutem fundamentum esse statuo, eam
potissimum intelligo, quæ cæterarum uirtutum omnium regina,
ac domina, origo, ac fons meritum à nobis appellanda est, sanctis-
sima scilicet Dei, ac Christi pietas, atque religio, cuius sola cha-
ritas compendium, ac breue est epitome; sine qua reliquæ uirtutes,
ne uirtutes quidem sunt nominande, cum ab hac sola ueram uirtu-
tis

Atis naturam uim, ac perfectionem nanciscantur.

Constitutum, etenim est inter omnes etiam philosophos, uirtutes esse nobis ad felicitatem duces. Verum illi in constituenda ueræ felicitatis ratione longè hallucinantur. In actione enim illam constituunt, quæ nunquam absoluta est, aut perfecta, quæ somno, curis, morbis, ac mille infortunijs intercipi, ac impediri solet. In uno, ac solo summo bono, qui Deus est, ac bonorum omnium finis, ac ultimum, felicitas nobis collocanda est, in hunc quæ nos ducunt uirtutes, ueræ uirtutes sunt; cum illæ quæ in hunc finem non constituunt, uirtutum umbræ sunt appellandæ. Nemo igitur quisquam philosophorum ueterum, Ducum, Cæsarum, Imperatorum, aut militum Romanorum, aut externorum, uirtutes

Virtutes, quæ in Deum nos non dirigit, umbræ uirtutum sunt.

B hoc nomine audeat appellare, cum aut opes, aut fluxam huius mundi gloriam sibi proposuerint, cum in unicum bonorum omnium finem non respexerint, ac ueræ religionis expertes fuerint. Sola igitur uirtus, quæ uera est uirtus, & quæ in ipsius filij Dei Ecclesia uocatur uirtus, amicitiam gignit, at cum multæ sint uirtutes in Ecclesia: illæ solummodo uirtutes & dicuntur, & ueræ sunt, quæ charitati annexæ sunt, alioquin sine charitate, nulla uera uirtus, ea scilicet, quæ ad æternam felicitatem aditum aperiatur; Erunt quidem morales uirtutes, de quibus & Philosophi multa tractauere, at meritoria uirtus, quæ gratiæ Dei participem faciat, & ueram, ac æternam beatitudinem conferat, sine charitate nunquam erit. Ut ergo amicitia, de qua nunc sermo est, uitam æternam & promereri, & nobis conferre possit, adsit charitas; unde intueri licet iure merito beneuolentiam dictam esse amicitiam, & eam quæ charitati adiuncta sit.

Vbi nulla charitas, ibi nulla uirtus.

C Amicitia munus præcipuum est unum ex multis, & plura ex uno conficere: nam quemadmodum ex intelligente, re intellecta, & ipsa intelligentia unum fit, sic ex amore, amante, & reamata unum efficitur. Homo (uerbi gratia) intelligit, Solis quæ natura ab eo intelligitur, si ambo potestate existant, id est, si nondum intelligit homo naturam Solis, duo quædam diuisa, ac separata sunt, homo uidelicet & Sol; intelligentia quoque si potestate tantummodo sumitur antequam actu speculetur, tertium quid est ab utroque eorum distinctum; At cum humanus intellectus actualem Solis obtinet intelligentiam, usque adeo cum essentia Solis coniun-

Ex amante, amato, ac amore, unum fit, non secus ac ex intelligente, & ipsa intelligentia.

De amicis diligendis.

gitur, ut unum & idem cum ipso intellectu Sole efficiatur omnino. Actualis etiam intelligentia cum ipso intellectu actu speculante, & cum ipso Sole intelligibili, eadem omnino euadit, nec ulla penitus diuissio intercedit, haud aliter amans qui nondum actu amat, & amatum, quod nondum diligitur actu, diuersa proculdubio existunt, ambo duæ distinctæ, differentesque personæ esse dicuntur; Amor insuper potestate, antequam in actum exeat tertium quid ab amante, tum etiam ab amato, quam maximè se iunctum, ac separatum esse uidetur; Verum cum amans, actua-
lem iam exercet amorem, tunc amans idem prorsus cum amato, ac amore euadit.

Duo amici,
aut unū sunt
aut quatuor.

Duo igitur amici qui se se pari, mutuoque amore prosequuntur, aut unus tantummodò, aut quatuor debent estimari. Vnus quidem eo quod amoris admiranda illa est insita uis amantes ambos in unum cōiungendi, & binarium in unitatem colligendi. Quatuor uerò, quia eorum uterque in alterum transformatur, quo fit ut uterque tum amantis, tum amari rationem obtineat, cumque uterque duplicetur, quatuor existere dicendi sunt, propter alterius in alterum transformationem. Nonne igitur tibi miraculum quoddam amicitia uidetur, cum duorum amantium simul & pluralitatem, & unitatem præ se ferat? At hæc potius unum quam plura dicenda sunt, cumque non quælibet unitas, sed ea sola, quæ Deo chara sit amicitiam constituat, hæc autem sola sit charitas, quæ eo charitas appellatur, quasi chara unitas; Hinc fit, ut sine charitate, nulla uerè dicatur amicitia, quia nulla Deo sine illa cara est unitas, quapropter dictum est, Amicitiam esse consensum cum beneuolentia, & charitate.

Simile.
Amicitia quædam harmonia est, & charitas est cythara.

Mira utique res, in multis unum, & in uno multos conspiceret homines. Quemadmodum in cythara uariæ quædam sunt uoces, una autem harmonia, & unus cytharædus, qui cytharam in manu sumit & pulsatur, ita in re nostra uidere est: cythara quidem charitas est, uoces loquentes uerba sunt, quæ ad charitatem conciliandam pertinent, omnes in unam suauem conspirant consonantiam: cytharædus uerò est charitatis uis, quæ dulcem melodiam pulsando affert. O si conspiceret daretur, (id quod possibile est) hanc amicitie consonantiam, ubi anima una esset quam esset perspicuum, nullam cytharâ, aut tibiâ, nullumque harmoniacû instrumentum, conso-

A consonantiorē, ac suauiorē sonum reddere. Hęc melodia (inquit Chrysostomus) & Deum, & Angelos letificat; hoc totum in cęlo spectaculum excitat, hoc & dęmonum furorē compescit, sed neque exurgere sinit, magnumque silentium facit; quemadmodum etiam in spectaculo musicorum chorus omnes enim cum silentio audiunt, & nemo perturbat: ita inter amicos dum charitas cytharam pulsat, omnes affectiones silent, ac dormiscunt, quasi bestię blanditijs demulsę, ac mitigatę. Hęc ille.

Chrysost. to. 3
in act. cap. 19.
Rom. 40.

Amori igitur amicitię necessaria est charitas. Quod autem inter amorem & charitatem discrimen sit, nouerit difficilē intuenti dignoscere. Tullius nanque cum ait homines charitate, sicuti Dij aut patria diligendi, uel amore, ut fratres uxores, & filij, aut hone

B state quō modo diligitur uirtus ostendit charitatem Deum respicere. Bernardus etiam ait uoluntatem amore augeri, amorem charitate. charitatem autem sapientia. Vbi amorem illustratum charitatem appellari pręcipit. Amorem etiam in fide, fidem in spē, charitatem uerō in se ipsa esse docet. Hieronymus uerō uoces has, dilectionem scilicet, amorem idem esse affirmat, credit tamē nullo modo hallucinari posse, qui Deum (id quod Ioannes in epistola fecit) charitatem uocet. Vnde Augustinus de Trinitate amorem, aut dilectionem nihil aliud esse, quā desiderationem alicuius boni, quę uerō in Deum refertur beneuolentia, non cupiditatem, sed charitatem dici oportere. Consulto igitur credendum est, ne dum consensum cum beneuolentia appellatam fuisse amicitiam, sed etiam cum charitate, ut scias eximiam, hanc omnium uirtutem Deum ueluti finem intueri, illa quę pręcipuē prę oculis habere semper, quę nos in Deum dirigunt, & ducunt tandem.

Bernar. lib. de
diligēdo Deo.

C Si quis autem Apostolum Paulum contempletur charitatē describentem, ac eius pręstantias connumerantem, luce clarius prospiciet, nihil ad perfectam amicitię rationem exigi, quin in ipsa charitate explicatius non contineatur, si ea quę ab Apostolo de charitate dicuntur, accuratius animaduertat. Quod ut illustrius fiat ad singula descendere necesse est.

Charitas, inquit Apostolus, patiens est. Quid magis amicitia decet, aut quid ad ipsius conseruationem magis aptum, appositumue, quā ut alter alterius amicorum culpas, deliquiue patienter ferat? Qui unquam permanere poterit, aut perfidere amicitia

citia

De amicis diligendis.

Augus. lib. de
amicitia. to. 4
Matth. 11.
Amicitia iu-
gum est.

Simile.

Amici onus
libenter feren-
dum.

Patientia in
amicitia ne-
cessaria.

Gen. 29.
Simile.

citia cum alterius amici intolerantia? Nihil (inquit Augustinus) **D**
sic probat amicum quemadmodum amici oneris supportatio. Scis
Christum ueræ amicitiae fundatorem, scis eum hanc amicitiam iu-
gum appellasse; Iugum, inquit meum, suaue est, & onus meum le-
ue. Perpende, quæso, uerba iugum uocat, & onus; Iugum utique,
quia nullum iugum duos boues tam concordēs in unius exercitij
opere unit, ac iugat, sicut duo corpora in una anima colligat ami-
citia; & sicuti uterque bos uno iugo colligati, unum aratrum fe-
runt, unum efficiunt uterque sulcum, sic ambo amici unicum ha-
bent cor, ac unum animum, unum & idem uelle, idem nolle, idem
affirmare, ac negare, eundem consensum & dissensum, idcirco nanque
iugum dicitur, quia iungit, id quod peculiare est amicitiae. Addi-
dit & onus Christus, dicens; Onus leue, quia amici cum oneribus **E**
diligendi est, si delinquit, si molestus, si morosus, & fastidiosus
sit, ferendus est, & patienter tolerandus; neque enim hoc onus
grauē nimis est, sed leue, & periucundum; Omnia (inquit Augu-
stinus) grauiā, & immania, prorsus facilia: & propē nulla facit a-
mor. Vnde est (obsecro) quod matres in filiis educandis, tot labo-
res, arumnas, tot dolores, ac ægrotudines subeunt, nisi propter
eos quos unicè diligunt? quot noctes insomnes, quas uigilias, quas
animi & corporis molestias, ne dum patienter, immo leuiter, liben-
ter, & cum suauitate ferunt filiorum amore? Vnde inquam hoc,
nisi quia omnia sæua, & immania prorsus facilia, & propē nulla fa-
cit amor? Vnde est, quod in his patienter sufferendis, modò infan-
tes uitam suam, modò animam suam, modò cor suum, modò alijs
suauibus, & his similibus nominibus appellant, nisi quia amore in
ipso filios se transformatas agnoscant, & quæ pro liberis patiun-
tur, pro se ipsis sibi persuadent sufferre. Charitas igitur amicitiae
ad sit quæ patiens; Vnde & cōsensus cum charitate dicitur, ut scias
amicorum onera patienter esse sufferenda.

Leue utique amicitiae iugum; si enim totum inferni pōdus huic
suauī iugo apponas, ut scilicet pro amico feratur, suauissimum es-
set; ob id maximè, quia charitas importabilia, leuia, ac facilia red-
dit; Hinc Augustinus. Charitatem bigis similem dicit, quia quod
iumentum ex se solo uehere non potest, in bigis duplicatum facile
uehit. Hinc & de Iacob dicitur, quod cum bis septem annis pro
Rachel inseruierit, adhuc uidebantur ei dies pauci præ amoris
magni-

A magnitudine; Nam sicuti auis, quæ sine alis se ipsum ferre non potest, adito plumarum, atque alarum onere sine labore aduolat, sic licet homo hominis molestias impatienter, ac ægro animo ferat, additis tamen charitatis & amicitie plumis, nedum patienter, & æquo animo, uerum & suauiter ferret: qui nanq; ardentius diligit, uelocius currit, & (ut Bernardus inquit) Amor est per desiderium currens, & per gaudium requiescens: per desiderium in appetendo, per gaudium in perfruendo. Qui igitur amicus impatiens est, quique amici onus ferre recusat, hic huius præstantissimæ amicitie nomine se nouerit indignum.

Bernard. lib. de spiritu, & anima.

Nonne leuissimum, ac suauissimum dicendum est amoris iugum, quando ipse Dei filius in cruce illud sustulit, super quod nostrorum criminum immensum sustinuit pondus, cumque inportabilia essent, utpote quæ ferro, plumbo, æri, ac stagno a quodam Propheta comparentur, quæque sua grauitate ad ipsum infernum hominem trahunt, libentissimo tamen animo sufferebat, atque usque ad cælos homines euolare fecit? Vt quid ergo credendum est Christum seipsum nostrum dixisse amicum, nisi quia nostra grauissima onera, libentissimè, ac summa patientia ferendo super crucem, ueluti leuia, & suauia, benigno, ac grato animo tolerauit; ut quid nedum iugum uocasse, & onus, credendum est, sed & addidisse *meum*, dicens; *Iugum meum suauè, & onus meum leuè*, ipsumq; à nobis ferendum præcipit, ac super nos imponendum, nisi ut cū patienter amici onera sustuleris, non te solum, sed & illum tecum sufferre scias. Meum inquit est, sed & uestrum: ex altera enim ego, ex altera uos iugum hoc tollitis, parata est enim diuina illa, ac infinita pietas, illis adiumento esse, qui amore difficilia aggrediuntur. O felix diuini amoris iugum (inquit Bernardus) quam gloriosè illaqueas, & quam suauiter premis: non igitur laboriosa est patientia, qua amici onera supportas, sed suauis, ac dulcis. Hinc Augustinus; Iugo Christi (inquit) qui subiectus est, subiecta habet cætera, & non laborat, quia non resistit quod subiectum est.

Iugum amoris perleue. 2.

Ezech. 22. B

Ioan. 15. B

Suauissimū est amici onera sufferre.

Augus. lib. de utilitate credendi.

Mirabili sacramento, amicitie annexa fuit beneuolentia, & charitas, quia cum charitas patiens sit, patienter se habere debere, qui amicitiam profitentur, ostendit. Vtique ab amicitia conuiua longè esse debent, neque enim talia amicitiam decent, ac si turbatus

De amicis diligendis.

Amici conui-
tia toleranda.

Simile

Chrysost. to. 3
in 16. caput
Ioā. Hom. 16.

Simile

Galat. 6. A

Amatores
meretricum
quanta patiū-
tur.

turbatus aliquando, atque iratus amicus, domesticis, aut foren-
sibus curis præpeditus, iniurius aliquando sit, eritne ille illic
inimicus putandus? eritne dirimenda coniunctio? Absit; neque
enim tunc quem amicum putabat iniuria, affecit, sed quem tunc
mentis oculo orbatus ignorabat; si nanque amicum cognosceret,
haud talia unquam proferret uerba. Nonne ergo patienter feren-
dus erit? si quis consultò prætorem contumeliosè obiurget, id sanè
molestè ferendum est: at si priuatum hominem illum arbitra-
tus offendat, uix iniuriam reputauerit, pari ratione si te ami-
cum credens, iniurijs affecit molestè utique ferri posset; at si ab
ira excæcatus alium arbitratus maledictis profecutus est, neque
ægrè ferendum, neque contumelia reputanda est; nam si te cogno-
sceret, abstineret; si quis (inquit Chrysostomus) præueniens ser-
uos suos aliquantulum in diuersorio expectet, uel diuersorij do-
minus, uel alius quisquam incognitum illud exasperaretur, & ei
malediceret, nonne illius ignorantiam rideret? nonne error ille
magis hominem delectaret? Non lætaretur perinde, ac si ad a-
lium, non ad se illa iniuria pertineret? Cur ergo ab amico iniu-
rijs affectus, non tibi, sed alteri maledictum existimas, cum non te
amicum, sed alium arbitratus offendit? Quod igitur ab amico
offensus sis, non ob id uiolanda necessitudo est, nec molestè, sed
ferendum est. Si non cogitas, quòd frater sit, quòd proximus sit,
at animo tecum uolue, quòd amicus est, quòd alter tu est, & sicut
tu ipsi tibi iniurius, ac contumeliosus esse nequis, sic nec ipse, non-
ne millies tibi contumeliosus es? nonne mille conuiitia tibi delin-
quenti sæpè dicis, nec tamen tibi ipsi irasceris, quæ si alius diceret
ægrè feres? si ergo amicus tuus, idem est quod tu, non est quod al-
teri tibi succenseas, & si tecum ob id non dissides, nec iura amo-
ris uiolas, neque amico succensere licebit, aut cum illo ob contu-
meliam amicitia iura uiolare. Nonne audisti prouerbum ethni-
ci quòd amicus cum uitijs ferendus est? Non legisti Paulum di-
centem: Alter alterius onera portate? Sed quid? Vincatne sapientiam, malitia? Videmus in dies hu-
ius mundi prophano, ac inhonesto amore amantes, infinita mala
perferre: meretricum amatores innumeras molestias pati, a la-
pis, uerberibusque cæsi, irrisi, innumeris iniurijs lacesciti, blando
tamen morbo comprehensi, omnia sibi tranquilla, & scèlicia ar-
bitrantur,

A bitrantur, dum uel semel, suaue aliquod & placidum inde accipiunt, iam non meminerunt præteritæ pressuræ propter præsens gaudium. Si hoc datur inspicere in sordido, ac impudico amore, cur ergo in honestissimæ amicitia beneuolentia id non dabitur? cur offensus semel non toleras? cur patienter non suffers spe æternæ uitæ, quod tanta tolerantia sustines, ut mulieri impudicæ placeas; Vnde tibi æternam damnationem certò scis euenturam ni caueas? Sicuti igitur charitas patiens est, & amicitia sit patiens, necesse est.

Scio utique quendam dicere neminem ab amico nunquam iniuriam passum, nec pati posse, simul enim ut quis deprehensus est iniuriam fecisse, manifestauit se, quòd non fuerit amicus, quicumque autem graue quid passi sunt ab inimicis quidem passi sunt pro amicis, quidem habitis, sed non cognitis quòd essent inimici; Sic ille inquit. Sed reprehendenda est illius ignorantia, non tamen uituperandum amicitia nomen, cum fieri possit, ut & pater filium iniuria afficiat, & puer delinquat aduersus parentes, similiter & fratres mutuò malè quid faciant, quid ni ergo & amicus aliquando breui ira commotus, uel ratione correptionis conuiuium in amicum conferat, quod tamen conuicij nomen non mereat, eò quòd ab amico honesta ratione, & in amici utilitatem prolatum sit? At qui malo animo contumeliosus est, qui in ira contra amicum perstat, hic nec amicus putandus est, neque tanquam amicus tractandus, parcendum tamen, atque diligendus ueluti proximus, non tamen amicus censendus; Hoc etenim inter amicitiam & cognationem discrimen est, quòd amicos dissolui potest difficultas inter eos incidens, inter cognatos uerò non possibile est dissolui cognationem, sed qualescunque tandem sint, necesse est hoc audire nomen.

In libro Deuteronomij præceptum diuinum erat, ut qui captiuam uxorem duceret, si tandem displicere contingat, dimittere utique poterat, at inferiuitatem reducere non poterat, nec potentia opprimere, sed liberam abire permittere. Pari ratione, si amicum habes coniugio, id est, amicitia coniunctum, nunquam tibi aut opprimere, aut turbare, neque per potentiam ledere, aut grauare licebit, sed si displicere contingat liberè abire permittas, est enim sententia Senecæ; Turpe esse cum illo bellum gerere,

Secunda Pars.

Nn quo

Licet ab amico inimicum pati.

Simile.

Nunquam licet amicū opprimere aut odisse.

De amicis diligendis.

quo cum familiariter uixeris ante; Licebit ergo amicum in ira D contumelijs persistentem relinquere, at nunquam licebit odisse.

Aug. to. 4. lib.
de Amicitia.
cap. 2.

Licet tamen conuitia ab amicitia longè esse debeant, non tamen aut ledens, aut laesus amare desinere debet. Sic nanque Augustinus ait; Hoc uolo te scire, nunquã fuisse amicum, qui leſit eum quem in amicitiam semel recepit, neque eum uerè amicitia gustasse delitias, qui uel leſus definit diligere quem semel amauit, sed si arguatur, si tradatur flammis, si crucifigatur, omni tempore diligit qui amicus est. Hæc Augustinus, qui & Hieronymi adducit sententiam, dicentem: Amicitia quæ desinere potest, nunquam uera fuit, cum amicitia deberent esse immortales.

Amici liberi
cariore.

Cari equidem sunt nobis liberi, cæteri quæ qui consanguinitatis uinculo nobis coniuncti sunt, at cariore amici esse debent, & E eo magis, quia illos tales habere oportet, quales uel natura, uel ipsa nobis sors dedit, istos autem, & eorum uirtus, & nostra sibi parit electio, at si filiorum molestias equo animo toleramus, cur amicorum fastidia, curas, ac solitudines eodemmet animo non feremus, si quæ amore filiorum patimur iucunditatem afferunt ac delectationem, cur in sufferendis amicorum oneribus non lætabimur, ac delectabimur?

Potentia sine
amicitia neq;
tuta est, neq;
æstimanda.

Regum, Principum, cæterorum quæ diuitum potentia, atque eorum qui fortes, ac belli potentes sunt ualentia & uirtus, sine amicis ac beneuolentia coniunctis, neque æstimatione digna est, nec tuta persistit; sunt nanque amici ueri potentia custodes, potetum quæ libertatis uerissimi testes, ea quæ uulgo fortuna appellatur, F facilius illos proſternit, qui sub amicitia scuto haudquaquam proteguntur, quàm qui armis, & diuitijs carent. Si igitur usque adeo potentiam, dominationem, ditionem, atque diuitias æstimamus, ut pro eorum conseruatione nihil non patiamur molestia, omnia quæ aduersa suaui uideantur, cur necessariorum molestias, qui hæc nobis tuentur, & seruant, ægro animo toleremus non uideo.

Pro amicitia
tuta, ardua
subeunda sunt.

Si amicitia summum bonum est, qua ab ipso omnium conditore nihil melius habemus, nihil quæ iucundius, quæ quæ; sicuti seipsa bona est, ac ea quæ ab omnibus appetatur, ita & pſcua est, ac per iucunda, licet hic non sit amicitia scopus, quippe, quæ illud quod utile, ac iucundum est, ueluti proprium scopum intueri nolit, quid causa

A causa est, quod ut tam magnum bonum consequi, ac conseruare ualeamus, ardua quæque patienter non sufferamus?

Signum quo Christi discipuli internoscunt, charitas est, sine hac nihil ualere alia, attestatur ad Corinthios Paulus. Rem hanc si uouerimus minimè molestant esse, & amicitia constet, ut abijciamus è medio ea quæ charitatem tollunt necesse est. Qui autem hoc fieri posset, docet Chrysostomus; Nullus (inquit) sit qui ultionem desideret; & malum alteri medietur, nullus sit inuidus, hæc enim dilectionem prohibet. Alia autem sunt quæ illam nobis exhibent.

Nec sufficit tollere quod obest, sed adhibenda etiam sunt, quæ eam constituunt; itaque Sirach dicit ea quæ illam auferunt, & non ea quæ constituent: Exprobationem dicens, & arcanorum reuelatio-

B nem, & dolosam plagam, sed ab illis utpotè carnalibus, meritò proueniunt talia; Absit autem, ut apud nos hæc fiant, non ab his, sed ab alijs uos inducemus; Nihil nobis est absque dilectione suauius, licet sint innumera bona, hæc ille. Si igitur, ut amicitia firmetur, ab exprobatione, & ultione omninò abstinendum est; Patienter amici etiam cum uitijs tolerandi sunt, rescanda erit & ultio & exprobratio, ut nec cum iniuria afficeris, ultionem appetas, nec cum te non redamari conspicias, amico exprobres; sed maxima tolerantia, ac longanimitate utendum donec resipiscat, & se ab his quæ amicorum sunt, deliquisse nouerit. Hinc est, quòd sicuti amicitia consensus cum charitate dicitur, sic Paulus inter præcipua charitatis munera, patientiam apposuit.

C Idemmet Chrysostomus in quadam homilia, inquit: Nam inter homines, amicitie cum amantibus copulantur, & inter socios dum seruator fides, perseuerans societas inuenitur; Denique tolle amorem, & amicitie nomen sustuleris, tolle fidem, & societas inter homines non erit; ut enim amore amicitia, ita fides societate consistit; nec contemptor amicum, nec societas perfidum poterit retinere. Ut igitur amicitia permaneat, adhibeatur amor: ut amor foueatur, accedat fides: ut fides persistat, seruetur societas; at ut societas perseueret, quid magis necessarium, quàm tolerantia in sufferendis amici molestijs? Hinc Apostolus inter Spiritus sancti fructus, patientiam connumerat, ipsamque paci connectit, dicens: Fructus autem spiritus sunt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, &c. Spiritus sanctus, qui patris & filij amor est, om-

1. Cor. 13.
Exprobratio
& ultro longè
ab amicitia.
Chrysos. to. 3.
in 19. c. actuum
Hom. 40. post
med.

Sicuti amor
amicitia sic
amor fide
uocetur.

Simile.

Galat. 5. D

De amicis diligendis.

Patentia in-
ter amicos.
Ephes. 4. A

Hebr. 10. G

2. Cor. 7.
Ferdus ami-
cus.

2. Cor. 12. A

Licet amicu
obiurges, nō
tamen ob id
lædis.

Galat. 6. A

Ioan. 15.

2. Cor. 6. B

Amicus ami-
cum capiat.

nium amicitiarum fons & origo est; huic igitur patientia ueluti D
peculiaris affectus ascribitur. Pax uerò amicitiam seruat, huic au-
tem patientia ueluti amicitiarum conseruatrice coniungatur. Hinc
etiam est, quod ipsemet Paulus, Ephesios ad persistendum in eo-
rum uocationem hortans, patientiam charitati coaugmentat di-
cens; Cum patientia supportantes inuicem in charitate; Hinc & ad
Hebræos; Patientia (inquit) uobis necessaria est, ut uoluntatem
Dei facientes, reportetis promissiones; Quæ obsecro, est uoluntas
Dei, nisi ut inuicem diligamus? hic omnis uoluntas Dei sita est, &
quid ad hoc permaximè necessarium esse ait, nisi patientia? Hæc
igitur inter amicos, nedum utilis uerum & perneccessaria est.

At quid sibi uolunt uerba Apostoli ad Corinthios. Capite nos.
Neminem læsimus. Quid est capite nos? capaces estote nostri. E
Quid est capaces estote nostri? licet correptione utamur aliquan-
do, licet necessitas disciplinæ dicere nos aliquando dura uerba
compellat, capite nos, perferte nos, ne nos a corde, ac ab amici-
tia uestra expellatis, sed capite nos. Hoc ipsum & ad eosdem Co-
rinthios in altera epistola dixerat: Vtinam, inquit, sustineretis
modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me, ut quid capi
uult Paulus? En tibi huius rei ratio. Neminem læsimus, inquit; Quid
est neminem læsimus? id est, licet sapius uos obiurgauerimus, esto
multoties correptionis uirga usi simus, neminem tamen læsimus
nunquam fuit lædendi animus, nec uos offensos arbitremini, igi-
tur supportate nos, idemmet Galatis scribens, nos admonuit: Al-
ter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quæ est F
lex Christi, nisi mutua dilectio? Hoc est (inquit) præceptum meum,
ut diligatis inuicem. Vt igitur mutua dilectio seruetur, alter alte-
rius amici onera portet, & patienter ferat.

Præfata Apostoli uerba explicans Chrysostomus. Quoniam
(inquit) supra dixerat, Angusti estis in uisceribus uestris: istuc
ipsum manifestius declarans, inquit; Capaces estote nostri. & hæc
ratione illos iterum concilians: nihil enim sic amicitiam facit, ut
dum is qui diligitur, discit, quod amans ualde amorem suum
desiderat. Hæc ille. At qui melius unquam cognosci potest amicus,
quàm qui amici amorem desiderat, eiusq; molestias equo animo
tolerat, ac patienter suffert?

Magni quidem mihi uidetur fecisse Dominus, quod charus
sibi

- A** sibi propheta Ezechiel in medio exasperantium habitaret: Fili hominis (inquit) in medio domus exasperantis tu habitas, quasi dicat, cautè tibi cum huiusmodi hominibus familiariter agendum est; nam & exasperantes sunt, & ad iracundiam beneuolos prouocantes; tu igitur ad sufferendum accingere, exasperantibus cede, patientiæ scutum accipito, forti animo esto: Sicuti enim inter nefarios honestatem seruare fortis animi est, magnique ducendum, sic amicorum quibus cum uersamur onera ita ferre, ut nihil à statu beneuolentiæ discedas, nihil a sapientis dignitate: uirtutis est, insignis, admirabilisque constantiæ. Sicuti nanque speculum, licet splendidum sit, circumstantium tamen contaminato statu inficitur, sic uir quamuis honestate præditus, atque uirtutum splendore conspicuus, impiorum tamen consuetudine, contaminari solet. Hinc Ecclesiasticus ait: Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Si salutaris, ac beneuolus planeta, maleuolis astris coniungatur, malam influentiam mittet, ita uir probus, si improbis nimia familiaritate coniunctus fuerit, impius efficietur. Sunt uitia quædam (inquit Augustinus) quibus si quis fuerit inuolutus non diu leges amicitie, & iura seruabit. Non enim ad amicitiam sunt idonei nimis iracundi, instabiles, suspiciosi, uerbosi; Addam & ego. Sunt conuitiantes, importuni, molesti, rixas suscitantes, impropèrantes, falsa obijcietes, & toruo oculo inspicientes: quos in his uitijs assiduos inuenieris, cauendi tibi sunt illi, & ueluti mortiferum uenenum fugiendi; nec solum donec sanentur eligendi sunt, uerùm & si electos esse contingat, renunciandi, respuendi, ac refutandi sunt. Quid enim celestius impropèrio? quid falsa obiectione minus misericordia dignum superbia quid minus ferendum? Hos respiciebant Sapientis uerba, cum dixit; Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum uiro furioso, ne sumas scandalum animæ tuæ. Si qui tamen sunt ex naturali conspersione iracundi, quàm tamen ita comprimunt, ac contemperant, ut in quinque quibus (teste scriptura) amicitia dissoluitur, atque corrumpitur, nunquam prosiliant, quauis nonnunquam amicum sermone, uel actu, uel zelo nimis offendant, uel si conuiciantur amico, non tamen ut confundant, uel dehonestent, sed ut corrigant, uel pudorem iniiciant, quò à delictis caueant, uel etiam si ira perciti, illa proferunt, de quibus mox penitent,

Ezech. 12. A

Honestatē inter nefarios seruare, fortis animi est.

Simile.

Eccl. 31.

Simile.

To. 4. lib. de Amicitia. ca. 12.

Vitia, quibus amicitia dissoluitur.

Prouer. 22. B

Eccl. 22. C

De amicis diligendis.

Gen. 4.

Patientia, ut
quid inter a-
micos neces-
saria.

Omnia que
amicitiā dif-
soluit, ab im-
patientia ori-
untur.
Eccl. 22. C

Aug. to. 4. lib.
de Amicitia.
cap. 12.

1. Reg. 2.

3. Reg. 25,

penitent, hi non reiiciendi sunt, immo patienter tolerandi, æquo animo ferendi, amplectendi, atque deosculandi; neque enim malo animo proferunt illa, quorum illicò pœnitet, quæque nunquam protulisse uelint. Potius igitur tibi ad animum, quàm ad opus respiciendum est. sicuti & Dominus prius ad Abel, deinde ab eius munera respexit, id quod cum Cain efficere uoluit; Animum igitur amici intueri, cumque non ledendi, sed corrigendi causa id eum effecisse conspexeris, parcendum est.

Diximus charitatem amicitie connexam, eò quod patiens sit, & æquo animo onera amicitie supportet; At forsitan ob id melius dicendum esset patientiam inter amicos necessariam esse, ut animi motus frenet, ne aliquando in conuitia prosiliat, neve illa ope retur amicus iratus, quæ omninò amicitie contraria, illam dissol- uunt. Nihil enim magis amicitie aduersatur, quàm ab ira uinci, atque in iniurias prosilire.

Quinque enim ab ipso Sapiente adducuntur, quibus haud potest amicitia permanere, quæ omnia ab intolerantia oriuntur; cõuitium, uidelicet, improprium, superbia, secretorū reuelatio, & dolosa plaga; Nam sic in Ecclesiastico inquit: Ad amicū si produxe ris gladium, non desperes, si protuleris os triste, non timeas. Est enim reuersio ad amicum, excepto conuitio, improprio, & superbia, & mysterij reuelatione, & plaga dolosa, in his omnibus effugiet amicus. At unde, quæso, cõuitia nisi ab intèperato ore? Vnde impropria, nisi ab animo impatienti? unde ira, atque furor, nisi à superbia? unde secreti reuelatio, nisi ab animi intemperantia? Vnde tandem dolosa plaga, quæ est occulta detractio, nisi à lingua incontinenti, & animo præ ira effrænato, atque per impatientiam indomito? Conuitium famam lædit, charitatem extinguunt. Tanta est (inquit Augustinus) hominum malitia, ut quicquid ira instigante ab amico iaculatum fuerit in amicum, quasi a secreto- rum suorum conscio, si non credatur, ueruntamen esse putetur. Multi enim sicut proprijs laudibus, ita in aliorum uituperationi- bus delectantur; Est igitur scelestè quid conuitium, ab amico tamen prolatum perniciosissimum. Semei Dauidem conuitijs impetens à Salomone occisus est; Improprium etiam detestabi- le quidem ex se, uerum ab amico auditum, intolerabile malum. Nam Nabal Carmelus Dauid seruitutem, & fugam impropèrās,
à Domino

A à Domino percuti meruit, & occidi. Superbia item nefarium malum est, & inter amicos inuisum ualde, etenim ob hanc causam populum, & urbes filiorum Amon gladius Dauid, & ignis consumpsit. Mysterij reuelatio absurdissimum quid est, hoc enim & fides amittitur, & animæ captiuatæ desperatio importatur, ut patet in Achitofel proditore; At inter amicos scelestissimum est; Si etenim, inimico etiam seruanda est fides, quique inimico fidem frangit, infideli deterior est, quid de illo dicendum est, qui amico id quod suæ fidei creditum est, detegit? Hinc Ecclesiastes; Denu-
 dare (inquit) amici arcana, quasi desperatio est animæ infelicis; Dolosa autem plaga, quæ occulta detractio est, uenenū est, quo communis beneuolentia inficitur & perit, at inter beneuolos qui ami-

2. Reg. 10.

Eccl. 10.

B citiæ nomen profitentur, pessimum uirus est, atque mortiferum toxicum: immo (ut Augustinus ait) Plaga serpentis est, & aspidis mortifera. Si nanque mordeat serpens (ait Sapiens) in silentio, nihilominus habet qui occultè detrahit. Dicitur igitur, Amicitia, consensus cum beneuolentia & charitate, quia & charitas patiens est, & in amicitia, patientia ualdè necessaria est, nedum ut amicum conuitiantem, impropertantem atque iratum patienter feras, uerum, ut & tu a conuitijs, atque impropertijs caueas. Si nanque & tu iratum, & conuitiantem toleres, & os tuum à conuitijs, & impropertijs compresseris, erit utique perpetua amicitia.

Aug. 10. 4. de
 Amicitia. ca.
 13.
 Eccl. 10. C

Nec solummodò amicitia patientiam comitem habere cupit, qua amicorum imperfectiones æquo animo ferantur inuicem, uerum & benignitate permaximè indiget, qua mutuo benefaciant, atque affectu, uerbo, & opere, sibi inuicem profint. Hinc est, quod Paulus subintulit Charitas benigna est. Vt cum audis amicitiam consensum esse cum charitate, ipsamque charitatem, benignā noueris, benignitatem etiam ipsi amicitia adhibeas. Benignitas autem (id quod uocabuli æthimologia sonat) idem est ac bonum ignitum, ignis autem ociari nescit, nunquam non operatur cum maximè actiuus sit. Hinc est quod benignitas, (ut etiam contemplatur D. Thomas) in effectu, lingua, & actione consistit, quatuorque præcipuè efficit. Primò nanque alterius commodolatur, proximo percipit prodesse, uerba suauia profert, affabilemque omnibus se præstat, nihil non tentat, tandem, ut proximo inferuiat, operibusque beneuolentiam præ se ferentibus inuare conetur;

In amicitia
 benignitas ne-
 cessaria.

1. Cor. 13. C

D. Tho. 1. Co-
 rint. 13.

De amicis diligendis.

netur. Hęc autem usque adeo amicitia coniuncta sunt, ut si de me **D**
dio tollas, & amicitia tollatur necesse est.

*Hic est filius
meus dilectus
enodatur.
Matth. 3. D*

Ioan. 8.

*Obsequium
tria exigit, si-
militudinem,
cōmunionē,
& sanctitatē.
Sapient. 7.*

*Secundus be-
nignitatis ef-
fectus est desi-
derium iuuā-
di amicum.
Rom. 1.
1. Cor. 9*

*Tertius beni-
gnitatis effe-
ctus, uerba
suauia.*

1. Cor. 2. A

Horum primum, uidelicet, amico congaudere, de quę eius bo-
nis lætitia affici, atque animo in illo complacere, docuit ipsa pri-
ma charitas cum baptizato filio dixit: Hic est filius meus dilectus,
in quo mihi bene complacui; uerum ne hanc obsequelam, atque
delectationem patris in filio ipsius naturę diuinę ab æterno geni-
tum esse intelligas, sed & humanę etiam naturę, ipsiusq; omnium
actionem intelligendum esse scias, ipse dilectus Dei filius ore pro-
prio explanauit, cum apud Ioannem dixit; Quęcunque placita
sunt ei, facio semper; Hinc est, quod cum obsequium hoc tribus
amoris uiri bus constet, similitudine uidelicet, communicatione,
atque sanctificatione, hæc eadem paucis illis uerbis ipse æternus **E**
pater explicatas uoluit. Similitudinem, cum dixit. *Nic est fi-
lius*, ac si dixisset hæc est imago, & similitudo mea. Candor est
enim lucis eternę, speculum sine macula, & imago bonitatis il-
lius. Communicationem autē, cum addidit *Meus*, cui scilicet me,
meaque omnia communia esse uolui; Naturam, essentiam, bo-
nitatem, sapientiam, atque potentiam quęque omnia ab eter-
no possideo, ipsi filio, in quo æternopatricomplacuit ab æterno
communicauit. Sanctificationem uerò, cum addidit, *Dilectus*.
idest ab omnibus electus, ut mihi sit carus, ueluti qui summē bo-
nus est, nihilque non diligibile admittit. Secundus benignitatis
effectus is est, quo quis alijs prodesse cupit, idque maxima deside-
ratione exoptat; id quod Apostolus perpulchrē se habere osten- **F**
dit cum dixit: Gręcis, Latinis, Barbaris, sapientibus & insipien-
bus debitor sum. & ad Corinthios: Omnibus omnia factus sum,
ut omnes Christo lucrifaciam, id quod etiam ab ipso prima cha-
ritate addidit, qui non uni tantum populo, sed omnibus pagis,
castris, ac ciuitatibus Iudeę, Galileę, & Samarię castellis discur-
rens, Euangelicā prædicationem communicabāt, & pertransibat,
(ut inquit Lucas) benefaciendo, & sanando omnes. Ad hunc se
quitur tertius benignitatis effectus, lingua, & uerbis constans,
quo quis suauia uerba profert; Dulcia (inquam) & suauia, nō
qualia sunt rethorum, aut assentatorum, sed amore, & humilita-
te fundata; illa nanque detestabatur Apostolus ad Corinthios,
cum dixit: Veni ad uos, non in sublimitate sermonis, aut sapien-
tię,

A tie, annuntians nobis testimonium Christi, ista uerò quæ assentatorum sunt, execrabatur Psaltes, dicens: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum: & alibi; Molliti sunt sermones suos super oleum, & ipsi sunt iacula. At de illis quæ humilitatis, ac amoris fundamentis innituntur, dixit aliquando sapiens; Lingua placabilis, lignum uitæ; & iterum: Sermo mollis, frangit iram. & uerbum dulce multiplicat amicos, mitigat inimicos. Cum enim charitate moretur lingua, illius qui audit, commodum respicit, nec aliud aut docet, aut fari sinit, quàm quod proximo prodesse nouit. Huius benignæ charitatis admirandum effectum suo progressu exemplum, nobis ipse præbuit Dei filius cum suauissima etiam ipsis hostibus uerba loquebatur.

Psal. 140. B
Psal. 54. D
Prouer. 15. A

B Nam matrilinquens; Nesciebatis (inquit) quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Viduam filio orbatam consolans; Noli (inquit) flere. Marthæ & Mariæ; Resurget (inquit) frater tuus. Latroni in cruce ait: Hodie mecum eris in Paradiso. Matris in cruce dixit: Mulier, ecce filius tuus. Ioanni item; Ecce mater tua. Si Herodi querenti inutilia, atque impertinentia non respondit, discipulis; ut adiscerent, percussantibus benignè dixit; Vobis datum est nosce mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis.

Christus uerbis suauibus utebatur sæpe
semper.
Luc. 12.
Luc. 7.
Ioan. 11.
Luc. 23.
Ioan. 19.
Luc. 8.

Postremus tandem benignitatis effectus, actione consistit, cum nedum temporalia elargimur, uerum & singulis externis operibus internum amorem propalamus; non proprium, sed proximi commodum quærentes. Id quod in ipsis Christi operibus uidere est, qui (ut dictum est) non propriam, sed proximi salutem quæsiturus, in hunc mundum uenio; idque nedum uerbis, uerum & innumera, ijsque admirandis actionibus monstrauit.

Postremus benignitatis effectus, actio est.

C Cum ergo audis amicitiam consensum esse cum beneuolentia, & charitate, hancque benignam ab Apostolo appellari; benignitatem tibi proximè in amicitia necessariam esse intellige: qui enim benignitatem, atque humanitatem de medio tollunt, amicitiam etiam ut tollant, necesse est. At si quæ benignitatis sunt adisti, ea etiam ut amico præstes oportet; Amico igitur congaudeto, deque eius bonis iucunditate afficitor, ad quod similitudo, communicatio, atque sanctificatio non mediocriter conducunt, adsit & iuuandi desideratio, idque non hac, uel illa, sed in una-

Omnia quæ ad benignitatem expectant, quæque amicitia exigit epilogus.

De amicis diligendis.

quaque amici re, aut necessitate tibi præstandum est; nec ad hoc D
tegratia, sed iure, ac debito teneri cogites, maiora etiam ea que
præstantiora, amico, quam tibi appetenda, & curanda sunt. &
amico tandem quæ tibi ipsi appetis ac percupis curato; Adhuc
humanis uerbis cum amico tibi agendum est, ab illis tamen quæ
uel oratorum, aut assentatorum sunt cauendum maximè: sed illis
frequenter utaris, quæ humilitatem, mansuetudinem, lenitatem,
atque humanitatem præ se ferunt, hæc si adsint, & amicitiam au-
spicaberis, & æternam facies.

Similitudo in
amicitia.

Eccl. 13. C

At ut ad singula quæque descendamus, illud perpendendum est,
quod primo loco æternus pater de suo dilecto filio uerba faciens,
apposuit. Hic (inquit) est filius, quo uerbo (ut diximus) simili-
tudinem, imaginem, ac naturæ conformitatem explicatâ uoluit. E
Sicuti enim animorum disparitas, ac dissimilitudo dissidijs, per-
fidia, atq; infidelitati fomitem administrat, sic animorum æqua-
litas, ac similitudo, amicitiam auspicatur ac fouet. Vulgatum. n.
adagium est, similitudo est causa amoris. Omne nanque simile
(ait Sapiens) diligit sibi simile; id quod Ambrosius super quo-
dam psalmo explicatius ostendit: Est insitum (inquit) nobis, ut
unusquisque uirtutes suas in alijs amet, e contrario;

Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi;

Rerum com-
munio.

Simile &
dissimile.

Amicus est al-
ter ego.

Hinc ergo fit, quod in illos humaniores esse solemus quos nobis
persimiles cognoscimus, quiq; nostris morib. naura adhærescunt.
Ad hæc, rerum communio exigitur; id quod æternus pater ex-
plicare uoluit, cum nedum dixit; *Hic est filius*, uerum, & *Meus* E
addidit. Sicuti nanque pater ad filium, & e contra, filius ad pa-
trem refertur, sic amicus ad amicum, & sicuti æternus pater, &
eius æternus filius, unum atque idem sunt, sic amici inuicem
unum, atque idem esse debent: quamuis istorum essentia sit diuer-
sa, & illorum eadem. Vnde philosophus, honestarum amici-
tiarum maximè communem afferens diffinitionem, dixit; Ve-
rum amicum esse alium semetipsum, ut in uera amicitia duplici
uita constituta, in duabus personis differentibus hominem uiue-
re significaret, in propria scilicet & in amici persona, qua qui-
dem ratione, amicus ipsemet alter existit, atque uterque amico-
rum duplicem in semetipso comprehendit uitam propriam uide-
licet, & amici uitam, & utranque personam æquali amore pro-
sequitur,

A sequitur, duplicisque uitæ unam, eandemque curam omnino gerit, & hinc forsitan fit (quod iam supra tetigimus) ut honestam amicitiam sacra uolumina his uerbis expresserint: *Dilige proximum tuum sicut te ipsum*. Vt ostendant amicitia, duos animos in unum coniungere, eundemque amorem in duorum amicorum animis esse insitum.

Huius autem indissolubilis colligationis causa, mutua duorum amicorum uirtus est, quæ cum spiritualis sit, a materia aliena, & a corporeis qualitatibus omnino seiuncta existat, diuersitatem personarum a corporea natura proficiscentem remouet, inque amicorum mentibus propriam quædam essentiam in eorum mente collocatam generat, quæ cum sapientia, amore, ac uoluntate ambobus

B communi, ita omnis diuersitatis expers conseruatur, ac si eorum subiectum una tatum esset anima, duabus communicata personis, nec pro ipsarum numero diuisa, siue multiplicata.

Cum igitur ex una duas, & ex duabus unam tantummodò personam, honesta amicitia efficiat, animaque, amor, sapientia, & uoluntas ambobus communes sint, ut reliqua omnia sint communia necesse est. Nam si amicorum animos tam strictè uincit, atque coniungit; oportet ut commoda, atque incommoda alterius eorum, alteri communia sint, maioremque iucunditatem, ac tristitiam amico, quàm cui hæc ipsa eueniunt, interdum afferant; & ad amicum subleuandum, & aduersitatibus prostratum erigendum, incommodorum partem alter suscipiat amicus. Nonne experientia docet, miseras, ac infortuina cum amicis communicata tolerabiliora esse, ac multo minus sentiri? Nonne onus, quod à duobus baiulatur, singulis leuius est, cum nō totum quilibet, sed unusquisque partem ponderis ferat? Si igitur amicus amici incommodorum partem portat, si molestiarum partem leuat, nonne alteri leuiores erunt? nonne facilius feret? ita igitur oportet amantem amare, ut incommoda omnia communia æstimet.

C Sed ne incommoda quidem, uerū & illa quæ utilia & periculosa sunt, communia esse oportet, neque enim fas est, ut amico aliquid negetur, cum in amicitia ædibus hoc uerbum nolo nunquam, aut proferendum, aut audiendum sit, sed & si ab amico anima ipsa postuletur, haud prohibeatur; non dico postuletur, sed ut & ipse ultrò tali dono occurrat; Quemadmodum enim splendida

Indissolubilis amicorū colligationis ratio.

Commoda atque incommoda amicorū sint communia.

Simile.

Amicis indigentibus, donis occurrendum ultrò.

Simile.

De amicis diligendis.

Chrysos. to. 4.
in cap. 2. 1. ad
Thef. hom. 2.

corpora in uicino loco splendoris sui quasi uigorem emittunt, D

(inquit Chrysostomus) ita & amici gratiam suam, his locis quæ
acceperunt, indunt: & sicuti eadem met splendorem non impertiri

nequeunt, sic & amici quæ habent, omnia impertiatur, atque com
munia faciant amicis. Quare ab illis qui huius rei experientiam

ceperunt, intelliges quàm liceat beneficium petere, & uicissim ac
cipere apud amicum, sicuti enim amicos iacentes, & graui aliqua

calamitate oppressos, proprijs opibus erigere, ac subleuare gra
tia quidem, non debitum propriè uocari debet, sic illis nostra,

etiam scelici tempore impertiri, debito magis quàm gratia erit
ascribendum. Gratia diceretur, si huiusmodi officium peregrinis

præstaremus, ac alienis, uerùm in amicos collatum debitum est
nuncupandû, secus infideliter, uatè, ac inhumanè nos gereremus. E

Dicam & quid maius: Debitum hoc licet nunquàm ore pollici
ti simus, illi proponendum, priusquàm, ac magis persoluumdum esse

illo quod ante promissimus. Nonne illud prius, potiusque per
solui debet quod meritò propriæ naturæ debetur, licet nulla om
ninò promissio intercefferit, quàm id quod propter præcedentem

pollicitationem, postea debiti nomen sibi asciuit? Vtique debitum
non promissum, indebitæ pollicitationi proculdubio præponen
dum est. Verbi causa. Tu ærumnis meis, salutarem opem exhibe

re, nostra necessitudine id exigente deberes, licet hoc nunquam te
facturum promiseris, at quod exponendum iam in me recepi, non

debito ullo, sed urbano quoddâ, ac liberali ingenio adductus tibi
spopondi, neque hoc scire tua plurimum refert, neq; enim de uita, F

aut salute periclitaris, uerùm ex familiarissimis nostris colloctio
nibus, mens tua duntaxat & uoluptatem, & eruditionem percipere

solet. Quod igitur mihi debes, nulla intercedente pollicitatione;
longè magis exactionem efflagitare uidetur, quàm id quod ego li
ber, atque solutus liberali tantummodò ingenio me adhortante,

tibi respondi. Nam debitum tacitam solam promissionem suppo
nit, licet nulla uerborû solennium concessio intercefferit. Amico

igitur subuenire, atque libenter elargiri, non gratia, sed debi
tum est, & id quidem, quod omnia humana debita erga morta
les excedat.

Tali dilectioni, qua cõia sunt omnia & commoda, & incõmoda
nihil dulcius esse poterit; nã nihil illic triste accidere poterit. Vita:

enim.

Achim pharmacum, est fidus amicus; protectio fortis, est carus amicus. Quid igitur delectabilius, quid utilius, quidue fido amico tutius? Dicas mille thesauros, nihil tamen germano amico correspondere poterit. Latatur enim, gaudio immenso perfunditur, ineffabili uoluptate afficitur, qui amicitia ueram intuetur. At de germanis amicis mihi nunc uerba sunt, qui eiusdem sunt animi, qui mortem inuicem alius pro alio subire cupit, amoreq; feruentissimo conflagrantur. Qui uerò uulgares amici sunt, qui mensarum consortes, qui nomine tantum amicitiam profitentur, indigni sunt qui amici dicantur. Qui uerò amici re ipsa sunt, quibus omnia communia sunt, licet quotidie mutuò se uideant, non saturantur tamē;

Amico tereo
nihil incun-
dius.

B se, ac expertum fuisse, inquit, quēdam qui cum sanctos uiros amici sui gratia obsecraret, primum pro illo, & tūc demum pro se orare obsecrabat. Hic re uera amicus est, qui ferē sui oblitus, quæ amici sunt, curat: qui ea quæ amici sunt, proprijs præfert. Quis unquam sermone comprehendere poterit quantam amicorum præsentia afferat uoluptatem? Quoties omnibus præsentibus spretis, ab illis discedere uolumus? Vtique iucundius est hunc extinguere Solem, quàm amicorum consuetudine priuari, iucundius in tenebris agere, quàm sine amicis esse. Multi nanque hunc Solem aspicientes,

Chrysostomus 4
in cap. 2. 1. ad
Thes. hom. 2.

Hoc sole pri-
uari iucun-
dius est quàm
amicis.

Etiam non rogati munera largiuntur. Immo & se ipsos amicis dedunt: occurrat menti tuæ Apostolus, qui animam suam libenter etiam non rogatus dedisset, & gehennam quoque cupidē descendisset, pro fratribus suis: occurrunt & Apostoli omnes, quibus (ut ait Lucas) erat cor unum, & anima una in Domino, nemoque illorum aliquid suorum bonorum, suum esse dicebat; Non illa inter eos pronomina audiebantur, Meum, aut Tuum. Non igitur amicus, quod habet, suum existimet, sed quæ amici sunt: quæ uerò sua sunt, aliena putet, ita ut illius animæ parcat, atque suæ ipsius: & hac de communione: qua uerò ad sanctificationem pertinent, dicendum postea cum de amicorum qualitate agetur.

2. Cor. 12. C

Act. 4. F

Tria uerò reliqua, quæ benignitati sunt annexa, quæque amicitiam comitari debent, iam iam tractanda sunt; erant autem illa,

cor,

De amicis diligendis.

Tria benigni
tati, & idcirco
amicitiæ an-
nexa.

Desiderij &
amoris disci-
men.

Desideriū &
amor idē pe-
nitus.

Amor, cur di-
catur deside-
rium.

Omnia uerā
amicitiæ offi-
cia, ad tria ca-
pita reducun-
tur.

cor, lingua, & actio. In corde iuuandi desiderium, maiora quā D
sibi ipsi, amico percupere, nihilque sibi appeti, quin & id amico
appetatur. Nam si amicitiae origo amor est, amor autem deside-
rium quoddam sit, quo res amata appetitur, non potest amicitiae
deesse iuuandi desiderium, neque sibi quisquam uerē amans appe-
tere, quin id & rei amatae optet. Licet nanque desiderium uolunta-
rius affectus sit rei, quae bona existimatur, cum tamen desit id quod
desideratur: amor uerō rei existentis neque re ipsa possidetur sit,
eadem tamen omninō sunt amor & desiderium; Nam & si deside-
rium ad ea quae nobis desunt, frequenter referatur, illa tamen non
secus, atque amor aliquo modo existere supponit: quamuis enim
exoptatares nobis deficere dicatur, apud alios tamen, uel in se ipsa
nisi actu, potestate saltem existit, & si uera, atque solida substantia E
illi denegata fuerit, obtinet saltem imaginariā, quae ipsius mēti in-
nititur. Quamuis etiam amor rei iam habitae sepe numero conspi-
ciatur esse, semper tamen illam deesse supponit, non secus ac desi-
derium, uel quia amans nondum perfectam rei amatae copulatio-
nem assecutus sit, appetitque ob id illi perfectē adherescere, atque
coniungi, uel quia licet re amata fruatur, futura tamen ipsius tunc
fruitione caret, unde & eam appetit: quapropter rectē philosophan-
tes amoris, ac desiderij essentiam, semper & omninō unā, eandem-
que esse asserunt. Nā quae amamus, saepe affectare, diligere, optare,
appetere, uelle & desiderare dicimus. His enim & huiusmodi uo-
cabulis nostrum solemus amorem exprimere, quae idemmet re
ipsa penitus significare uidentur, quod & hoc uerbo amare sole- F
mus significare.

Vel certē amor desiderium appellatur, quia licet rem amatam
praesentem habeamus, atque se ipsa fruamur, non tamen illa ha-
bemus quae rei amatae deesse scimus; cum enim una sit amicorum
anima, unumque & uelle & nolle, illa quibus amicos carere cerni-
mus, nobis ipsis iam deesse arbitramur. Qui igitur ut amico pro-
sistat, caret desiderio, quiq; illi omnia uerē bona, quae sibi ipsi nō ap-
petit exoptat, hic familiaris potius q̃ amicus erit appellandus. Nam
oīa uerā amicitiae officia ad tria capita reducuntur; quorum duo
in corde, postremum uerō in actione situm est. Ea uerō sunt bene-
uolentia, concordia, & beneficentia. Beneuolentia in interiori af-
fectu, respectu personae consistit; haec uerō origo est, sine qua ami-
citia

A citia haud esse potest, neque enim possibile est aliquos amicos esse, quin prius beneuoli existant. In hoc enim (ut Tullius ait) amicitia propinquitati præstat, quod ex propinquitate beneuolentia tolli potest, ex amicitia uero non item, sublata enim beneuolentia, amicitia nomen tollitur, sed propinquitas manet. At quid est beneuolentia, nisi (id quod uocabuli nomen sonat) bene uelle alicui? Quid est bene uelle alicui, quam illi bonum percipere, ac desiderare. Qui fieri potest, ut alicui bonum optemus, quo non careat? Est igitur de singulari amicitia ratione, desiderium iuuandi amico, & ut omnia illi uerè bona obueniant percipere.

Beneuolentia.

Reliquas uero amicitia actio, quæ uidelicet concordia erat, etiam, in corde sita est, ut scilicet idem uelint, & nolint, eadem eligant & refutent, eadem appetant & abhorreant, In his, enim ratio concordie consistit, Idem enim concordia est quod cordium unitas, ac uoluntas. Concordiam (inquam) non utique in speculatione, aut in rebus minimis, uel in uitijs, si enim aliqui speculando concordent, quod Sol maior est terra, non ideo amici dicendi sunt; si item in re minimi momenti, atque floccifacienda concordent, non propterea sunt habendi amici; Si etiam in uijs concordent, non ob id hoc amicitia nomine digni habendi sunt; neque enim est quicquam, quod maiori detrimento afficiat rem publicam, quam improborum hominum concordia. Quæ nanque maior Ecclesie calamitas, quam quæ ex hereticorum concordia orta est? Quid magis populo christiano obfuit, & obest quotidie, quam Turcarum, aliorumque infidelium concordia? Quid mali a concordia Herodis & Pilati non est exortum? Quid etiam boni ex Phariseorum discordia cæco nato non accidit? Nonne quia schisma erat inter eos, a Synagoga eiectus Christi discipulus effectus fuit?

Concordia
quæ ad amicitiam pertinet
quæ sit.

C Hoc est quod sibi uolebat Dominus, cum dixit; Non ueni pacem mittere, sed gladium; Est enim mala concordia, est & discordia bona. Nam & qui turrim illam edificabant, concordent erant in malo suo, inde & si inuiti, ad bonum tamen dissenserunt; Socij etiã Chore, quia malè conueniebant, ideo benè diuisi sunt. Nec non & Iudas cum Iudæis prauè consensit; unde & Christum uiliprecio uendidit. Id quod fortassis uoluit ipse Saluator intelligere, cum dixit. Si oculus tuus scandalizat te, abscide eum, & proijce abs te. Si igitur membrum (inquit Chrysostomus) malè coniun-

Matth. 10. D.

Gen. 11. A

Num. 16.

Est bona discordia est, & mala concordia.

Math. 5. C

Chrysost. 10. 3.

in cap. 9. 10.

Hom. 56.

De amicis diligendis.

coniunctum abscindendum est, nonne longè magis prauis amici? Quare concordia non semper bona, sicut neque discordia mala. Illa ergo concordiae actio amicitia est, quæ in moralibus constat, circa magna uersatur, & circa honesta. Et hæc quo ad affectum cordis, qui benignitates ascribitur dicta sint.

Amico sola
arcanum ape-
riendum.

Eccl. 6. A

Zach. 1. c.

2. Cor. 7. A

Humanissi-
ma uerba, qui-
bus Aposto-
lus ad amici-
tiam Corin-
thios allicie-
bat.

Chrysost. to. 4.
in 7. cap. 2. ad
Cor. Hom. 14

Chrysost. to. 4.
in 2. cap. 1.
Cor. Hom. 7.

Præcipuum
amici munus
est arcanū fi-
dei commit-
tere.

Ioan. 15. B.

In uerbis etiam benignitas amicitiae adsit, ut iucunda, suauia, ac consolatoria uerba proferant, utque arcana soli amico secreta pandant, atque aperiant. Iam enim dictum est ex Ecclesiastico; Verbum dulce multiplicat amicos, mitigat inimicos. Et apud Zachariam; Respondens Dominus Angelo; Qui loquebatur in me uerba bona, & uerba consolatoria. Paulus etiam Corinthios alloquens, talia, ut illos alliceret, loquebatur uerba; Capite nos neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus. Non ad condemnationem uestram dico, prædixi enim quod in cordibus uestris estis, ad cōmoriendum & conuiuendum; Multa mihi fiducia apud uos, multa mihi gloriatio pro uobis: repletus sum consolatione, superabundo gaudio, in omni tribulatione uestra. Vidistis unquam iucundiora, suauiora, atque humaniora uerba? Hæc eadem interpretans Chrysostomus, inquit; Magna amicitia est, quando, & qui despicitur etiam mori, & uiuere cum illis eligit. Non enim simpliciter estis in cordibus uestris, sed sic (inquit) ut dixi. Fit. n. ut quis amet, & pericula fugiat, & nos nō sic. Et uide etiam hoc loco ineffabilem sapientiam, non enim dixit quæ facta sunt pro illis, ut ne uideatur opprobare, sed futura promittit. Nam si contingat (inquit) omnigena pericula ingruere, paratus sum pro uobis pati, & neque mors, neque uota aliquid per se esse apparet. Hæc ille. Nihil igitur tam necessarium est, utiliusue ad amicitiam, quàm uerba humana, suauia, ac periucunda.

Ad hoc faciunt etiam arcana uerba, ut mutuo abdita, & occulta fidei utriusque committant. Præcipua nanque (ut ait Chrysostomus) amicitie coniectura est, cum uerba cuiuspiam credimus, nec modo uerborum mysteria credere, uerum eadem re ipsa uobis elargiri. Hæc ille. Id quod etiam aperto ore, ipse uobis manifestum uoluit Redemptor, cum dixit; Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui a Patre meo, nota feci uobis. Hinc est quod cum Dominus Moyse non solum legem daret, uerum & abdita mysteria legis illi aperiret, dicit scriptura, quod Dominus loquebatur

A loquebatur Moyſi, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Ad multa equidem confert amicitia, immo ad innumera eaſque per-
utilia, at hoc maximum, & inenarrabile beneficium eſt, quod ſal-
tem habere poſſis, quibus cor tuum, eiſque dolores euomes,
atq; in tui cordis arcanam collocare, ut neceſſarias exponere, gau-
dia communicare, peſtus aperire, uiscera pandere, moleſtiasq;
leuare ualeas. Sinanque ad corporis quietem cubile ſternis, ad
ignem conſouendum uaporatoria paras, ad ſecunda frumenta,
horreum claudis, ad manus protegendas, chirothecas adhibes, ad
tuendos pedes, calceos conficis; cur etiam aliud cor non quaeris,
ut tuum colloceſ, ac reponas cordis arcanum? Et cui, qualive cor
di, tui cordis abditum conſidere unquam poteris maiori fiducia,
B quàm illi, qui tuū cor ſit? At quod uerius tuum cor poſſis dicere,
quàm cor amici tui? Hoc igitur utendum, ut arcanum myſte-
rium tuum colloceſ.

Amici cor di-
midia pars al-
terius amici.

Extat memorabile illud Chilonis Philoſophi, & quod adnote-
tur digniſſimum; Dimidiū (inquit) mei ego ipſe ſum, reliquū di-
midiū amicus meus eſt, ille igitur in me quæredus eſt, ego aut in
ipſo reperiendus ſum; nā & ego ille, ſum & ipſe eſt ego; Cum igi-
tur ſuū diem amicus meus obiit, dimidia pars mei cū illi interijt,
illiusque pars dimidia mecum peruiuit; quantum ergo in me eſt
libenter animam agerem, id tamen ob id reſuſo, ne dimidia ami-
ci pars, quæ in me adhuc ſpiritum ducit, intereat, atque occidat.
Si igitur amici cor tuum, tuumque cor amici eſt, cui magis, apti-
C uſue cordis ſecretum credere unquā poſſis, quàm amico tuo? Vi-
tam, mortem, conſcientiam, te ipſum, & tua omnia, affini, conſan-
guineo, parenti, ſodali, familiari, & uicino tandem, utique licet
cōmittere. At cordis myſteriū, atq; arcanum nec filijs, nec uxori,
nec alteri cui piā concedendū eſt, ſed illi ſoli, qui uerē amicus ſit,
arctiſſimoq; amicitie uinculo tibi adhereat. Legi enim amicitie
ſub eſt, quæ audiuntur ſilere; quæ perſpiciuntur, apud ſeretine-
re; quæq; fidei committuntur, inuiolabiliter operire: hoc enim
quod in amicitia primum obtinet locum, fides eſt, ac conſtantia;
Hinc ut amicus aut eligatur, aut conſeruetur, modum primum
ſalis cum ipſo abſumendum eſt; nam & ſenectus, & longa conſue-
tudo, diuturnitas, aſſiduaque rerum amici experientia ipſum ami-
cum probant.

Exemplū Chī-
lonis de con-
cordia amico-
rum.

Secunda Pars.

Pp

Siqui

De amicis diligendis.

Amicus ue-
rus quis.

Si quis ergo sunt qui amicū regno, Dominatui, & præsulatuī, ma-
tratuī, ac huiusmodi ceteris pferunt, si quis hæc omnia post-
ponat amici fidei, eaq; nihili pendat potius quā archanum ami-
ci publicet, hic inter amicos, ueluti altera scenix habendus est.
Magnum nanque quid, est fortune, aut symbolo sua omnia crede-
re, ac fidem, honorem, dignitatem, omniaque illa quæ uel homi-
nem præclarum ad ardua quæque excitant, pro tuenda amici fide,
operiendoque eius arcano polthabere, omnibus his est maius, at-
que illustrius. Hæcque de secunda benignitatis actione, quæ ui-
delicet ad linguam pertinet, dicta sint.

Beneficentia
in amicitia ne-
cessaria est.

Illud uerò, quod tertio loco dictum fuit benignitatem conse-
qui, quodque ad inendam, tutandamque amicitiam non medio-
criter confert, beneficentia est, cum & propensiores sumus ad be-
nemerendum de amicis, quā ad reposcendum, idque re ipsa præ-
stamus utro. Cum enim amicitia, uirtus præclara sit uirtutesque
oēs (ut ait Tullius) in quadam comitate, & beneficentia sint po-
sire: nunquam poterit permanere amicitia sine beneficentia. Ami-
citia enim (ait Chrysostomus) diuinitus, non in malo amicorum,
sed in utilitate, atque laude inuenta est, ille uerò parasitorum ami-
ciar, crimine omni capitali peiores inimicitia sunt. Nam multa
ab inimicis lucrati sumus, ab istis uerò semper uobis opprobria,
semper nocumenta inuehuntur. Non retineas (inquit) amicos
damni magistros, non retineas amicos mensæ magis, quā ami-
citia cupidos. Hæc ille. Qui ergo amicis potius adulari, quā
benefacere paratus est, hic nec nomine quidem amicitia dignus
habendus erit.

Amicitia po-
tius in amare
quā in ama-
ri est sita.

Hier. 17. B

Arist. 1. Acthi-
corum. C. 11.

Amicitia (ut rectè sentientes docent) magis in amare, quā in
amari consistit: nam nobilius quid est scire, quā credere (de
humana nunc credulitate loquor) ut quod alios amemus certò sci-
mus, quod uerò ab alijs amemur, magis credimus quā scimus,
cum solus Deus cordium scrutator sit. Nobilius etiam est bene
agere, aut bene operari, quā bene pati. Philosophus uerò ami-
citiam diffiniens, ait: Amicitia est qua amicus est operatiuus eorū,
quæ amico bona esse putat non propter se, sed propter amicum
suum. At amari, potius est pati, quā agere: unde amare præstan-
tius est, quā amari: & nonne conspicis in dies, amicos non ex
eo quod diliguntur, sed ex eo quod alios diligunt, commenda-
ri? Neque

Ari? Neq; enim quis ex aliena uirtute, sed ex propria dignus est, qui cōmendetur, sed quod ab alijs diligaris, non tuæ, sed alterius est uirtutis; quod uerò alios diligas, propriæ uirtutis est. Vnde & maiori laude cum alios diligis, quàm cum ab alijs diligeris, dignus es. Nonne etiam præstantius erit, quòd tibi, quàm quòd alijs tu ipse deuinctus existas? & cum amas alios tibi, cum uerò diligis tu alijs deuincis. Ad hæc, si id quo emeremur, eo quo nec meremur, nec demeremur præclarius est, cur amare, quo nobis merita cumulamur, magis quàm amari, quòd nihil ab alijs promereri possumus, præstantius non erit? Cum igitur amicitia uirtus in amare, & non in amari consistit, amoris autem probatio operum exhibitio est, ut attestatur Gregorius; Qui poterit amicitia consistere, ubi beneficia desunt? quis unquam amicus appellari potest, qui amico beneficentiam negat?

Greg. in Ho.
Pentecostes.

B Sit ergo amor cordi introclusus, at amicitia beneficijs foras prodeat. Est enim amicitia calci assimilis, eo quod sicut lapides calce ita connectuntur, ac coagmentantur, ut uix ab inuicem diuelliri possint, si amicitia, amicorum corda ita contextit, ac coniungit, ut perpetuò copulati, haudquaquam disungi ualeant. At calx ideo uiua dicitur, quia licet re ipsa frigida sit, occultum tamen in se ignem continet, quo fit ut si aqua superinfundatur, mox ignescat, ac ebulliat. Immo mirandum quid experimur, ut inquit Augustinus, quia cum aqua extinguatur ignis, & oleo foueatur, & augetur, econtra tamen calx incenditur aqua, & extinguatur oleo;

C Pari ratione, quæ uera amicitia est, licet extrinsecus algidam conspicias, idest, quòd nullo externo beneficio prodeat foras, uel ratione alicuius impeditionis, aut intercessionis, uel propter temporis facultatem, ac opportunitatem, non tamen amicitia esset, nisi arderet intus, ac amore inflammaretur, æstumque uiui amoris in cordis penetralibus seruaret. Id quod significasse uoluit Sapiens, cum dixit; Omni tempore diligit, qui uerè amicus est. Si uerò aut sollicitudinum, aut luctuum aqua superueniat, tunc non amplius latere debet, ut erumpat, actionibusque pateat, atq; adminiculis detegatur, ac deueletur necesse est; hac de re mox ibidem subintulit Salomon, quòd frater in angustia comprobatur. Veræ igitur dilectionis ignis, in aqua, in laboribus, miserijs ac aduersis accendi debet. Hinc à quodam Ethnico dictum aliquando

Simile.

Amicitia calx
est, qua cōne
ctuntur corda.

Prouer. 17

Amici licet
quandoq; ad
inimicula nō
pstant aliqua
iusta causa,
tamē tempo
re aduersita
tis non negēt.
Ibidem.

De amicis diligendis.

Valer. Max.

In amicitia
nulla maior
pestis quam
adulatio.

Antisthenes.

Nulla maior
pestis quam
adulatio.

**Aug. tom 4.
lib. de Amici-
tia. c. 17.**

Ad amicitia
quatuor es-
pectant dile-
ctio, affectio,
securitas & iu-
cunditas.

Amicus qui
in miseris est
quo modo se
ad amicum qui
est in secundis
habere debet.

Amicus qui
in miseris est
quo modo se
ad amicum qui
est in secundis
habere debet.

fuit, quod sinceræ fidei amici præcipuè in aduersis cognoscuntur. D

Quemadmodum etiam calx oleo, quo ignis incenditur, extin-
gui solet, sic amicitia oleo adulationis retinguitur, ac dissolui-
tur. Nulla enim in amicitijs maior unquâ pestis esse potest, quàm
adulatio. Hæc nanque ueritatem tollit, sine qua amicitia nomen
perit, adsit ergo amicitia comitas, absit adulatio: est enim hæc ui-
tiorum adiutrix, uirtutum expultrix, tam qui adulantur, quàm il-
lis quibus assentator assistit perniciofa. Hinc Anthistenes philoso-
phus dicere solitus erat; Præstat in coruos, quàm in assentatores
incidere, quippè illi mortuos, isti uiuos deuorant. Aqua igitur,
idest aduersitatibus, ebullit amicitia, quia tunc foris ostenditur be-
nificijs, qui intus latebat amor; oleum autem adulationis procul
ab amicitia fiat, alioquin sicuti calx oleo, sic adulatione retingue-
tur necessitudo. E

Ad amicitiam (inquit Augustinus) quatuor pertinere uiden-
tur, scilicet dilectio, affectio, securitas, & iucunditas; ad dilectio-
nem (inquit) expectat cum beneuolentia, beneficiorum exhibitio;
ad affectionem, interior quadam præcedens delectatio; ad secu-
ritatem, sine timore & suspitione omnium consiliorum, & secreto-
rum, reuelatio; ad iucunditatem, de omnibus quæ contingunt,
siue læta sint, siue tristia, de omnibus quæ cogitantur, siue nocina
siue utilia, de omnibus quæ docentur, uel discuntur, quædam dul-
cis & amica collatio. Hæc Augustinus. Vbi quæ nuper diximus
breuibus colligit, omnium tamen primam beneuolentiam posuit,
cum beneficiorum exhibitione. Sicuti enim (ut Adagio dicitur) F
opus artificem commendat, sic beneficium amicum patefacit, sic
adminiculum calamitatum tempore amicum qualis sit ostendit.

Verum quidem est, quod amicus in miseris, & solitudinibus
constitutus, ab amico qui in secundis rebus, & prosperitate existit
auxilium, aut beneficium petens, tria præcipuè obseruare debet.
Sit nanque segnis ad intimandum, uerecundus ac pudens ad rogā-
dum, modestus ad aduocandum: sicuti nanque amicus solers esse
debet, ut de illis quæ sibi prosperè succedunt amicum certiore
reddat, quod eum lætitia afficiat. Sic aduersa, & tristitia, tardè quo-
potest intimare debet, ne eum dolore, ac tristitia afficiat, cum
sciat amicorum calamitates communes, nec minus amicorum mi-
serijs dolendum esse amico, quàm proprijs. Verecundè roget ne
amico

A amico uideatur molestus; quò uerò ad modestiam in aduocando ad infortunia amico, id præ oculis habendū est, ne ad ea infortunia, quæ nullius uel parui momenti sunt amicum aducet, cum. n. se ipso leuari possit, muliebre est se nimis imbecillem ostendere, atque uirtute ignauia, ut de re minima auxilium petat; si quod uerò infortunium est, quod proprias excedat uires, tunc amicus accersendus est; hoc enim præcipuum amicorum munus est, ut se mutuò iuuent, & inuicem auxilium & petant, & præstent, idq; nihilominus animaduertendum, ne tunc amicos accersat, cum non nisi magno eorum dispendio, ac incommodo auxilium possint afferre, & adhuc maiori quàm amici necessitas exigat. Fieri nanque potest, ut non multo ære alieno ab huiuscemodi molestijs possit se expedire, & nihilominus amicos aduocando, magno illorum dispendio accersit.

Verùm inquam est, quòd qui in aduersis amicus est, hæc erga amicum foelicem obseruare tenetur, ut Aristoteles, D. Thomas, & Albertus in Aethicis docent. Amicus tamen, cui secundæ sunt res, atque aridet fortuna, amicum in miserijs collocatum accersire debet, sibiq; omnia sua impertiri, neque excusat miseriarum amici ignorantia; tenetur enim scire qualiter se res amici habeant, atque id sedulo iuquirere. At licet amici calamitatē penitus ignoret, saltem ob id aduocare debet, ut sua illi impertiatur gaudia, communicetq; gratulationes; cum nanque sciet eandem ex suis rebus lætitiā amicum capere, quàm ex proprijs, nonne iniquum

C esset illum hac iucunditate, ac delectatione priuare? Nec solum amicus accersendus est, sed id quàm celerrimè; sic nanque, ait Sapiens; Discurrere, festina, suscita amicum tuum. Et Seneca. Fantū (inquit) demis gratiā, quantum addis moræ. Nec accersere solū, idq; citò, sed & illi nihil petenti ultrò bona omnia communicare; tunc enim magis cohonestatur, ac delectabile magis est beneficiū, quò magis indigenti, & non roganti confertur. Qui nanque confert non rogatus beneficium, magis spontè, & maiori munificentia uidetur donare, maioriq; gaudio recipientem afficit. Qui etiā ultrò beneficium confert non roganti, maiorem ex eo quod non rogatus opus uirtutis efficit, exhaurit lætitiā, quàm si precibus uigeretur; ille uerò qui beneficium recipit, minorem molestiam accipit, cum minori etiam uerecundia grauetur. Quia igitur benignitatem

Hæc Aristot
9. ethic. c. 13
in fine capituli
li. D. Tho. &
Albert. ibid.

Amicus felix
qualem erga
infelicem ami-
cum se exhi-
bere debet.

Prouer. 6.

Seneca.

De amicis diligendis.

gnitatem consequuntur, quæq; amicitiam benignam reddunt, satis superque me dixisse credo.

1. Cor. 13. C

Aemulatio
charitatis & a-
micitiæ aduer-
satur.

Aemulatio
multiplex ac-
ceptatio.

Aemulatio
aliquando ze-
lū significat.

Cant. 8. B

**Ad Philemo-
c. unico. D.**

1. Cor. 12. D

Aemulatio
desideriū effe-
ctui adiunctū
aliquando di-
citur.

Quod uerò tertio loco cum charitate pugnat, amicitiaque ni-
mum est infensum, æmulatio est; id quod Apostolus patefacit
dicens; Charitas non æmulatur. Vnde si amicitia est consensus
cum charitate, hancque diuersa oppugnat æmulatio, amicitiaque
æmulationem aduersari negabit nemo. Nec tamen quamli-
bet æmulationem charitati, amicitiaque; aduersari credas, neque e-
nim sub unica tantum acceptione hoc nomen æmulatio in scriptu-
ris sacris usurpatur. Modo zelum, uel id quod zelotypiam di-
cimus, significat; ut cum alios ab amici colloquijs arces, ac secer-
nis, ne inficiatur, aut seducatur. Hæc utique æmulatio, nedum co-
mes rerum, & ipsius charitatis, & amicitia est filia; Hac zeloty- **E**
pia erga animas nostras afficitur ipse Dominus, cum solo, unico-
que ipsius amore eas ardere præcipit, cum ut nullum secum alium
admittant amatorem præcipit ne creaturarum amore capta, ipsius
Creatoris dilectio algeat, uel saltē tepefiat. Hoc sibi uoluisse spon-
sam in Canticis mihi persuadeo, cum dixit; Dura sicut infernus
emulatio. Quid est dura sicut infernus, &c. id est, sicuti animas,
quas semel caperit, nunquā infernus dimittit, sic nec Dominus,
quā hominis iusti animam semel amplectitur, unquā relinquit;
uel certē sic intelligenda uerba illa; Amor in animam iusti, meus
ita accumulatus est, ut in cruce, inferni dolores expertus fuerim,
quo ipsam ab adulteri cacodæmonis manibus eriperem; si tamen
alios ab amici colloquijs arcere contendis, ne ab ijs, quibus tene- **F**
tur uitij amicus abscedat, è diametro cū charitate & amicitia pu-
gnas, quæ Sole uirtuti innixa amicum diligit. Id quod amantissi-
mus Paulus caro sibi Philæmoni dixit aliquando; Fruar te (in-
quit) charissime in Domino, ac si apertè diceret, eo te amore pro-
sequor, ut te in Deo, solum uiuere, uersari, gaudere, ac amicum ha-
bere cupiam. Hic igitur. Zelus qui charitatis & amicitia comes
est, laudabilis ualde est.

Modo etiam æmulatio idem est, quod desiderium quoddam,
effectui tamen adjunctum, quo & Apostolus ad beneuolentiam
amicos hortabatur, dicens; Aemulamini charismata meliora. De
siderium (inquam) non algidum, tepidum, uel demortuum, quo
quis uitij friget, uel actionibus (quæ charitatis & amicitia uita sunt)
orbatur:

Aorbatur: sed desiderium amoris igne incensum, ac inflammatum, actionibusq; uitam præ se ferens, tale sibi Dominus ab anima sibi cara efflagitabat, dicens; Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni, iam enim hyems transijt, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit, uox turturis audita est in terra nostra, ficus protulit grossos suos, uineæ florentes dederunt odorem suum. Surge, inquit, quæ mortua iaces; propera, quæ tepens existis, Veni quæ longinqua abes; Amica mea, amantissima appropinqua, Columba, accede ad sodalem, speciosa, ueni, ut spōso adhæreas; iam hyems transijt diuini instinctus ardore, ac æstu; imber abiit, diuini amoris Sole appropinquante; flores apparuerunt, non in terra tua, quæ algens est, sed in nostra, quæ amore æstuat; ubi iam Angeli super uno peccatore pœnitentiam agente gaudent, tempus putationis aduenit, cum iam tempus adest, quo peccata amputari, & gladio pœnitentiæ abscindi ualeant; Vox turturis audita est, cum ille diuinus spiritus intima cordis perflat. Ficus protulit grossos, eo quod nihil illis sanctæ desiderationes profunt, qui cum possint, opera sancta non proferunt.

Cantic. 2. C

Luc. 15. B

Aliquando etiam æmulationis nomine molestia quædam significatur, qua angī solemus, qua modo proba, modo improba esse solet: proba utique cum aliorum uirtutes æmularis, non quod illis eos spoliatos uelis, sed quod & tu illas habere percupias; Hac æmulatione flagrabat Apostolus cum Corinthios alloquēs, inquit;

Æmulatio sancta cū aliorum uirtutes imitatur ne nos antecellant.

2. Cor. 11. A

CÆmulor enim uos Dei æmulatione: id est hoc totis uiribus contendō, ne me uirtutibus, ac honestate antecedatis. Hac eadem æmulatione prosequabatur D. Antonius Abbas illos qui desertum colebant, eorum uirtutes intimè speculando, atque toto conatu imitatione prosequendo, atque in se ipso, quæ in singulis eorum dispergebantur uirtutes copiosè & ponendo, ac colligendo. Hac quinta æmulatio charitatem consequitur, & amicitiam.

Modo, tandem æmulatio idem est quod hiur, atque inuidia, cum quis eò disrumpitur inuidia, quod proximo cuncta prospera, ac secunda sint. Hac utique infensa nimis aduersaria est charitati, atque ad ipsius amicitia exitium ualde propensa. Vsq; adeo nanque charitas & inuidia pugnant, ut altera alteram extinguat.

Nihil magis amicitia aduersatur, quā æmulatio, q̃ inuidia est.

Sicuti enim lux & tenebræ nullo modo se inuicem compatiuntur, seque

De amicis diligendis.

Rom. 5. A

Inuidia est a-
micitia uene-
na.

seque inuicem expellunt, sic charitas & liuor, sic amicitia & inui-
dia, ita sibi inuicem aduersantur, ut nullo pacto simul esse possint.
Charitas nanque te urget, ut proximo congaudeas, at liuor efficit,
ut eius perniciem te lætitia afficiat, atque uoluptate perfundat; &
sicuti charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum san-
ctum, sic inuidia disseminatur in mortalium cordibus per spiritum
nequam. Sic enim ait Sapiens: Inuidia Diaboli, mors intrauit
in uniuersum mundum. O mortiferum uirus: serpentis, est uirus,
effundere, uniuersaque contactu inficere. At quis ignorat spiritum
illum nequam primo parenti nostro sub serpentis specie se ipsum
exhibuisse? Hic perniciosus hostis, & celum inficere conatus est, &
terras. In celo Deo, in terris hominibus se opposuit; celum su-
perbia, terram autem inuidia conscclerauit; superbia in Deum, E
inuidia in homines insurrexit; superbia charitati in Deum, inui-
dia in proximum charitati, aduersatus est. Si igitur amicitia est
consensus cum charitate, nihilque magis charitati infensum est
unquam, quam inuidia; quid est quod magis amicitiae diuersum,
atque infensum sit, quam inuidia?

Simile.

Augus. super
Ioan.

Inuidus sua abscondit, ne quis inde fructum afferre possit: li-
cetque non indigeat, alijs nihilominus communi iure recusat: Pa-
uoni persimilis, qui etiam finum ochulit, quem periti, medicamen-
ualde bonum esse dicunt, quod in hominum utilitatem ualeat re-
periri. Communicationem igitur inuidia tollit, quæ inter amicos ue-
hementer necessaria est. Hinc Augustinus. Tolle inquit inuidia,
& tuum est quod habeo, tollam inuidiam, & meum est, quod ha-
bes. Cum ergo rerum communicatio, ita amicitiae cohaereat, ut
dempta communicatione, dematur & amicitia necesse sit: qui fieri
potest, ut inter inuidos amicitia constet?

Simile.

Inuidi serpen-
tibus similes
& ceruis.

Ecccl. 27.

Simile.

Dicunt & inuidos homines, nonnullis Indiae serpentibus esse si-
miles, qui cum fragrantis plantas, aromataque ferentes florere con-
spiciunt, & plantis illis odores corrodunt, & statim se in fugam
conijciunt, ne flores emittant, hominibusque prodesse ualeant, Pari
ratione cruciantur inuidi, si quis de eorum bonis aliquid emolumen-
ti referat, aliorumque secundam fortunam ferre non ualentes, eor-
um infortunijs, non mediocri lætitia afficiuntur, de quibus in
Ecclesiastico Sapiens; laqueo (inquit) peribunt, qui delectantur in
casu iustorum; uel etiam, ceruis similes euadunt, qui etiam illa quibus
nequaquam

A nequaquam indigent, indigentibus negant; Nam cum cornua emittere debent, abscondunt, & occultant, maximaque molestia uidentur affici, si quis ex illis aliquid accipiat frugis, aut sibi medicamenta paret. Si igitur proprium amicorum est simul gaudere, & tristari: in secundis rebus amico congratulari, in aduersis condolare; amici infortunia sibi communia existimare, eiusque commoda ueluti propria habere, qui fieri potest, ut inter inuidos permaneat? quomodo liuore non consumabitur, & dissoluetur necessitudo?

Amicitia inter aequales semper, liuor uero etiam inter dispares.

Simile.

Amicitia inter aequales esse debet; Illi autem uere aequales existimandi sunt, qui se eiusdem corporis Ecclesiae, eiusdemque capituli Christi membra esse agnouerint; Vnde inter Principes, eorumque subditos non erit constans, atque stabilis amicitia ob eorum imparitatem; hinc eorum amicitia calculis nundinatorum perfimiles esse dicuntur, qui arbitrio computantium adhibiti modo mille, modo centum, modo decem aureorum locum tenent, modo autem nullius. Principum amicitia (uel ut melius loquor) beneuolentia obest potius, quam prodest: saepe nanque accidit, ut pinguefactos, atque opimatos subditos spolient, iugulent, ac trucidari precipiant. Quae igitur amicitia constare, ac permanere debet, ut sit inter aequales necesse est. At contra inuidia nusquam inter aequales inuenitur, proprium nanque inferiorum est maioribus, atque praestantioribus inuidere; hinc Paulus, qui homine inferior est homini, inuidens proprium finem negat; hinc & Iob dicit; Paruulum occidit inuidia. Licet nanque inter pares & impares inuidia existere possit, nullus tamen nisi illi quem feliciorem, ac praestantiorum existimat, inuidere potest; ob id Augustinus in quodam sermone; Inuidia (inquit) est odium alienae felicitatis, rerum inferiorum, ne sibi adaequantur; rerum superiorum, quia eis non aequantur; rerum parium, quia sibi aequantur. Hinc Cain inuidit Abel; quem superiorem, ac Deo chariorem putauit; Rachel Lia, quam feliciorem utpote quae secunda erat, aestimauit; Saul Dauidi, quem fortiorem, ac potentiorum praedicari audierat; Iudaei Christo, quem ueluti mirabilem, ac omnium sanctiorem, atque honestiorem a populo cohonestari, ac complecti cernebant; Daemonque homini quem in infernum deiectus ad caelum empyreum habitandum, productum ac destinatum cognouit. Quae igitur amicitia inter inuidos constare potest, cum illa solummodo inter pares, hac uero

Iob.

Augustinus.

Secunda Pars.

Q9

inter

De amicis diligendis.

inter pares, ac impares consistat?

Prouer. 14.
Inuidia putredo ossium
quare dicitur
Simile.

Nulla inuidiæ cum amicitia participatio.

Amicitia comoda.

Ut quid, quæso, Sapiens, inuidiâ ossium putredinem appellat; Putredo (inquit) ossium inuidia. Hominum dentes inter eorum ossa connumerari sciunt omnes; at eorum putredo non mediocrem dolorem incutit; hic autem dolor oritur modò à dentium ipsorum substantia, modò ab ipsa neruorum parte, quæ dentium radici adheret, modò etiam ab ipsa dentium gingiua, in qua sæpe suppuratio fit, uel apostema, quæ dolorem uehementer auget. Dicit ergo Sapiens, inuidiam esse ossium putredinē, ut triplicem doloris inuidorum causam innuat. Aliquando enim inuidia ex ipsius probitate personæ oritur, aliquando propter honoris dignitatem, quandoq; etiam propter opulentiam, facultatumque affluentiam. Cum igitur inuidus personam æmulator, tunc dentium dolorem in substantia radicum innuit, si probitatem inuidet, aut dignitatem tunc mœrorem ex neruo, uel gingiua prouenientem, exprimit. Est namq; probitas ueluti neruus, uel radix; nam uirtutem probi hominis, præmium honoris sequitur, ac comitatur; opes autem, quæ hominem circundant & uestiunt, ueluti gingiue sunt dentes circundantes, & ambientes, atque induentes dentes ipsos: his sæpe apostema, uel suppuratio iungitur, quæ inuidia est, atque perniciosus liuor: si igitur nulla maior inter hominum iucunditas, quàm amicitia; nulla perniciosior pestis, quàm inuidia; quid inuidiæ cum amicitia? si nihil est quod magis homines uoluptate perfundat, atque lætitia efferat quàm amicitia; si nihil contra grauius atque acerbius, homines excruciat quàm inuidia; si nihil est, quod magis animos mortalium torqueat, diuexet, frangat, atque perturbet, quàm inuidia, quæ ergo participatio lucis ad tenebras? quæ conuentio liuori cum beneuolentia, ac necessitudine? Amicitia ea est, qua nihil suauius, atque utilius. Quid enim iucundius amico, quo cum negocia tua fidenter conferre possis, quo cum in secundis rebus gaudia communicare, in aduersis dolores, ac molestias leuare ualeas? hæc nunquam nō frugi, semper necessaria, assidua inseruit, ubique opportuna, nunquam molesta, nusquam non grata, semper uenusta, lepida, liberalis, cum honesto semper, mutuoque amore constet; Quid ergo amicitia gratius? quid gratiosius, quid amabile atq; ius, ac delectabilius? Eccontrà, quid inuidia molestius? quid infestius? quid grauius, atque acerbius? fera pessima inquit bat

Abat Iacob, deuorauit filium meum Ioseph; Cùm tamen nulla alia fera ipsum, præterquam inuidia glutijset, atque heluata sit. Et meritò pessima fera dicitur, cum ubiq; noceat, semper mordeat & nunquam non opprimat, atq; interimat. Omnes alias feras animarum uoraces effugies, hanc effugies nunquã, huic nunquam dabis terga, ab hac nunquam te subduces, cum & cominus, & eminus infestetur semper. Superbum utique hominẽ effugies facili, si teipsum illi non comparaueris; auarũ, si ab illo nihil proposueris; luxui deditum, si illi non adher eas; heluonem, si ab eius mensa sis procul; tardum, ac pigrum, si eius uestigia non sequaris. At inuidum quis effugiet unquam, si absentes rodit præsentis deuorat beneuoliz officit, maleuolis est infensus, & tandẽ uel adsis, uel absis, semper abrodit, exedit, obedit, & cruciat semper? Quo mdo ergo se inuicẽ cõpatientur amicitia & liuor? qui conuiuent simul lupo & agnus? procul igitur absit à necessitudine fera hæc dira, atq; immanis.

Gen. 37. G
Inuidia inco-
moda.

Est nanque hæc crudelis ursa, sirena fallax, salamãdra perniti-
sa, truculentus draco, & omnibus feris atrocior. Vrsa, inquam,
quia sicut hæc, caput truculentum habet, quò sit ut & caput & eius
humeri exurantur, ne quis eius cerebro uescens in ursinam rabiẽ
uertatur; ita inuidus mentem ueneno odij, & maleuolentia infe-
ctam gerit, quæ in charitatis igne inflammetur, ac comburatur,
nullum non torquet, affliget, atque perturbabit. Sirena autem,
quia sicuti hæc imbris lætatur, sereno autem, atque innubilo do-
lore uexatur, ita de alterius tranquillitate inuidus, dolore angitur,
Cuius aduersitate gaudio afficitur. Salamandra uero, eò quòd
quemadmodum solo imbrium tempore apparet, in nubilo uerò
latet; ita qui inuidia conficitur, in aduersitatum imbris ad in-
sultandum se perdit, in sereno uerò secundarum rerum latet, & præ
tristitia, mœrore cordis consumitur, & sicuti, illa proprio algore
extinguit ignem, sic iste proprio liuore ignem charitatis restin-
guit. Draconi tandem persimilis est inuidus, eo quia, sicuti ille, &
felle, & lingua, uirus continet, ita inuidus, & felle, idest intus in cor-
de, odij & maleuolentiæ uenenum retinet, & lingua aconitum de-
tractionis, & maledictionis affert. Vidisti unquam immaniorem
bestiam, crudelioremque feram? Quid igitur ab ista expectan-
dum est, si amicitia bono admisceatur, nisi si odia, detractiones,
murmurationes, susurrations, cæteraque similia, quæ cum amici-

Inuidia non-
nullis feris cõ-
paratur.

Simile.

Inuidia est i-
gnis deuorās.
1. Reg. 3. A
Inuidia ceca.

tia pugnant, & tandem de medio tollunt? **D**
Quemadmodum igitur Græcus ignis in medio aquarum ardet,
nosterque ignis consumit ligna, sic inuidus aliorum profectu dō-
lorem sustinet: quemadmodum Heli, haud potuit lucernam aspi-
cere, quin prius extingueretur, sic inuidus aliorum sclicitatem in-
tueri non ualet, quin prius restinguatur & pereat. Hinc dicitur in-
uidia, quia non uidet, & lucem proximi contemplari nequit. Id
quod prorsus amicitiam diuexat, atque frangit, quæ nihilo mino-
rem ex amici rebus lætitiā capit, quā ex proprijs. Iure igitur
merito allata est amicitiae definitio, quod sit rerum humanarum,
ac diuinarum cum beneuolentia & charitate consensus; quia si-
cuti charitas patiens est, benigna est & non æmulatur, sic amicitiae
ita hæc annexa esse oportet, ut scilicet patiens sit, atque benigna, **E**
proculque à liuore, ac inuidia, ut si hæc desint, langueat, tabescat,
atque prorsus deficiat amicitiae ratio.

Similia.

Chrysost. 4.
super 12. c. 2.
ad Cor. Hom.
27.

Chrysostomi
uerba aduer-
sus inuidos,
qui se tamen
amicos profi-
tentur.

Libet nonnulla Chrysostomi uerba in medium efferre, non
parum huic nostro instituto deseruientia, qui Apostolum Pau-
lum in exemplum dilectionis adductum, subinfert; Hunc sanè &
nos imitemur. Nam magnum quidem est etiam non diligere, ma-
ius autem crimen fit quando quis diligitur, & non diligit. Nam
qui diligit diligentem, nihil amplius habet thelonarijs, at siue-
que hoc habes, bestijs inferior fueris. Quid dicis homo? Non dili-
gis diligentem? & cuius gratia uiues? Vbi autem posthac
proderis, & ad quæ negotia idoneus? num ad ciuilia? num
ad priuata? minimè. Nihil enim inutilius uiro, qui amore **F**
caret; nam hoc uirium solent odisse & latrones, & homicidæ,
& parietum perforatores, & communicato solo sale, mensæ-
que participes facti mores mutauerunt. Tu uerò non salis dun-
taxat, sed & uerborum, & rerum particeps. & ingrederis simul,
ac egrederis, non amas? Hæc ille, & paucis interiectis. Quando
inquit, dilectum traducis, quando alium maledicentem audis, &
non excusas, quando clarescenti inuides, qualis est ista amicitia?
Quamuis nec hoc amicitiam monstrare sufficiat, si non inuideas,
sicut neque si non aperto bello impugnas, hostisq; sis, sed amico
assistere, ac suppetias afferre decet. Quando autem cuncta facis,
& dicis, quibus proximus humilietur, quid ista anima miserius?
heri & pridie amicus, & loquebaris cum eo, fortassis autem, & co-
medebas;

Amedebas; repente quoniam uidisti membrum tuum magis honestatum, abiecta amicitiae persona, hostile induisti, immo insaniam. Insania enim manifesta est alienis bonis cruciari. Hoc enim rabi-
 dorum canum, & insipientium hominum est; nam sicut illi in omnium insiliunt facies, inuidia exacerbati. Melius esset habere serpentem in uisceribus se se uoluntatem, quam liuorem intus depascentem; nam illum saepe pharmacorum usu euomi contingit, & alimento mitigari, liuor autem non uoluitur in uisceribus, sed in animae sinu uersatur, affectioque est difficile curabilis: & serpens quidem cum intus sit, appposito alimeto, humana corpora non contingit; liuor autem, licet plurima illi aedulia proponas, illam deuorat animam, unde quaque mordens, disrumpens, distrahens, neque inuenire potes ullam medicinam, per quam a suo furore liberetur.

Alienis bonis cruciari insaniam manifesta. nec hominum sed ferarum est.

Simile.

Bnunquid una infelicitate eius qui bene agebat, melius habet? immo nec sic: nam licet ille aeger sit, alium tamen uidens bene habentem, illis doloribus obnoxius est, & ubique uulnera ubique plagae. Neque ullus est, qui super terram habitat, & non uidet clarescere quosdam. Adeoque excellens est morbus, ut licet quis se domi includat, prae se tamen uiris olim mortuis inuideat. Hanc Chrysostomus ubi supra.

Id uero quod de charitate scribit Paulus, quod non agit perperam, ita amicitiae peculiare est, ut nihil magis illi uideatur conuenire. Verbum enim perperam, a uerbo perpetro dicitur, quod in malam partem ab huius facultatis professoribus accipitur semper: a quo etiam, & perperi dicti sunt, qui prauis & peruersis, praua & peruersa perpetrant. Inter huiusmodi uiros haudquaquam poterit uera constare amicitia; qui nanque fieri potest, ut ille iustitiam seruet, qui communi bono insensus est? At nonne impij bono communi aduersantur, cum ijs bonis, quae momentanea sunt, affluere toto conatu contendunt, et ab illis, quae aspectu solo, & non re ipsa mala sunt pro uirili se abstinere, cum sic proximos impedire conentur, ut quod ipsi male appetunt, illi non assequantur. Si igitur maiorem questum, & minus iacturam, ac detrimenti expetunt, nonne iustitiae repugnant? Quod si iustitiae aduersator est, si quod aliorum est, aut bonis, & honestis rationibus esse potest prepediunt; quomodo inter istos concordia erit unquam? Si non concordia, quomodo ergo amicitia? Nusquam igitur inter perperos atque nefarios

Charitas non agit perperam.

Inter perperos amicitia non potest esse.

De amicis diligendis.

nefarios amicitia erit unquam.

Quinq; quæ
amici mutuo
præstant in a-
micitia non
possunt esse.

In superioribus dictum est quinque esse quæ amicus amico optare solet. Vitæ uidelicet perpetuitatem bona, deinde, ad hæc id actionibus in amicum collatis patefacere, in superiucundam cum amico communicationem, & tandem integram, atque perfectam, tam in secundis, quàm in aduersis concordiam; Hæc autem inter flagitiosos homines haudquaquã seruari ualent. Nulla enim inter improbos uitæ perpetuitas est, aut esse potest desiderium, licet amorem extrinsecus præ se ferant; Nam cupiditas succedendi in illius bonis, quæ amicum appellat, in causa est, ut eius necem magis quàm uitam expetant, id quod cum amicitia è diametro pugnat; quo fit, ut Augustinus dixerit tutiorem, atque diuturniorem inter inopes, & egenos, quàm inter diuites, & locupletes esse amicitiam. Hinc est etiam, quod inter principes, atque primates, & optimates non est constans, ac diu persistens amicitia, at inter pauperes, uel etiam minus locupletes, id efficit charitas, quod diuitiæ nequeunt; hoc ipsum etiam sibi uolebat psaltes in psalmo, cum diceret; Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Dolosos autem illos dicimus, qui cum corde maleuoli sint, amicitiam tamen externo habitu præ se ferunt.

Impius ami-
co uitæ petui-
tatem non o-
prat.

Augustinus.

Psal. 54. D

Improbis a-
mico bona o-
ptare nequit.

Id uerò quod secundo loco positum est, optime scilicet amico cupere, sic in quã ut sibi ipsis, nequaquam perperi præstare ualent, immo nec sibi ipsis nisi noxia exoptant, nihil enim nocuũ unquã magis excogitari potest ab humana mente, quàm mortalium criminum actiones. Cum uero amico, honores, facultates, ualetudinem & huiusmodi quamplura peroptas quod facilius delicta perpetrare possit, liberiusque carni & sanguini inseruire, perinde est ac si illi gladium quo seipsum iugulare ualeat, immo & funem præbeas qua se appendat ipsum. Quid etiam (quæso te) ab improbo homine nisi maleficientia potest euenire? Sicuti neque a Sole tenebræ, neque ab igne alior, neque ab aqua siccitas potest emergere, aut dimanare, sic nec ab improbo probitas poterit prouenire. Hinc adagium illud. A malo non nisi malum, a bono non nisi bonum, neque enim ab infecto dolio, limpidum, aut salubrem poteris haurire liquorem. Qui ergo fieri potest, ut improbi in amicos bona conferre possit, aut quicquam facere quod in rem amicorum sit, cum (id quod supra tertio positum est officium ami-

corum

- A**corum esse, cū nihil nisi iniustitiam meditentur & agant? In iustitia (inquit sapiens) perpetua est & immortalis. Impij autem manibus & pedibus accerserunt illam. At neque id etiam quod quarto loco amicorum esse diximus, in prauis, ac uitiosis hominibus dare est. Cū inter eos nulla sit iucunda cōmunicatio, cū idemmet conscientiae morsus, ac compunctio nullam iucunditatem admittat, & non mediocrem delectationum partem adimat. Nā quid allia, atque cape ab Hebræis in Aegypto, (quæ delictorū opera præ se ferebant) nequaquam sine lachrymis edi poterant. Quod uerò postremo loco amicos concedere dictum est, flagitiosis hominibus ascribi non potest: sicut enim (ut ait scriptura) non est pax impijs, sic inter eos nulla unquam erit concordia. Qui. n. sibi ipsi dissidet, quomodo alijs concordare, ac convenire ualebit?
- B**Hinc est, quod improbi (ut Esaias inquit) per diuersas gradiuntur uias, & unusquisque in uiam suam abiit. Probi uerò, & qui honestatem sequuntur, columbis quæ gregatim uolant, assimilantur. De illis namque scriptum est; Unusquisque in uiam suam declinauit, de istis uerò. Quasi columbæ meditantes. Cū igitur, neque uita, neque bonum aliquid impij amicis desiderare ualeant, cū uera beneficia conferre nequeant, cū nulla iucunditas, aut læta communio illis adesse possit, nec uera inter illos unitas, aut concordia reperiri detur: qui potest fieri, ut inter eos uera constet amicitia?

Sapien. 1. D

Inter prauos
nulla iucūda
cōmunicatio.
Esai. 48. D

Esai. 53. E

Esai. 59. C

- C** Amicitia ab amore nomen usurpat: amore autem in uoluntate existit: uoluntas uerò, ut millies dictū est, bonum uti proprium obiectum respicit. Amicitia igitur bono ueluti proprio fundamento innititur; Bonum autem tripartitum est, uel enim utile est, uel delectabile, uel honestum: quæ utilia, aut iucunda bona sunt, cum inconstantia sint, æquiuoce dicuntur bona, honesta igitur, & quæ honestati annexa sunt. uerè possunt bona nuncupari, quibus cū careat improbi, atque flagitiosi homines, neque iniuri, nec constare poterit inter eos amicitia.

Triplex bonū,
utile, delectabile & honestum.

Triplicem esse animum apud homines, dicebat Socrates; bonum, malum & neutrum; Inter malum & bonum, nulla, propter diuersitatem erit unquam amicitia. Dictum namque est similitudinem causam esse amoris, neque inter dissimiles amicitiam cōstare posse: Vnde si aliquando inter dissimiles inuita fuerit, ardua & dissolubilis

Triplex animus,
bonū, malū,
nequā & neutrum.

Plato. 1. Alcibiadis. & lib. 3. leg.

Inter bonum & nequā nulla esse potest amicitia.

Inter bonum & nequā nulla esse potest amicitia.

Inter bonum & nequā nulla esse potest amicitia.

Inter bonum & nequā nulla esse potest amicitia.

Amicitia morum similitudine procreata.

Inter bonum & nequā nulla esse potest amicitia.

Inter improbos nulla propter iniustitiam erit amicitia.

solubilis erit: sic nanque in primo Alcibiadis, & in octauo libro de legibus, ait Plato; Amicitia (inquit) quæ à contrarijs proficiscitur, dura est, & aspera. Quæ uerò à similibus placita communis per uitam. Si igitur egenus diuiti (eò quod dissimile, atq; contrarium sit) amicus esse nequit, quomodo uirtute præditus uitioso & uituperabili unquam amicus erit? Sicuti amor & odiū dissimilia sunt atque inter se pugnant, sic iustus & iniustus uir dissimiles, & inter se dissidentes erunt; Omnis igitur amicitie lex uetat cum probrosis hominibus amicitiam inire, cum ferarum more efferi atque truculentissimi sint, probrisq; ac iustis perpetuò infensi. Hinc in eum qui dissociabili morum feritate communionem non patitur, concinnabatur olim hoc prouerbiū; Amicus, ut oleum plantis. Quid est, Amicus, ut oleum plantis? oleum (ut naturæ peritis placet,) plantis insensum nimis est, si nanque plantam quamlibet oleo inunxeris, demoritur protinus. Nam & illæ plantæ quæ oleosæ naturæ sunt, nullam permissionem, aut unctionem admittunt. Neque enim conus, cupressus, pinus, & aliæ picæ arbores, peregrini quippiam pati possunt, uel alere. Cum igitur dicitur, ut oleum plantis, perinde est, ac si dicatur sicut nulla concordia, aut conuenientia inter oleum, & arbores esse potest, sic nec inter illos qui morum dissimiles sunt.

Dicendum igitur est amicitiam esse beneuolentiam, morum similitudine procreatam. Non autem eam, quæ ab indigentia quadam prouenit, quia alterum appetere sibi dissimile uidetur, ut quod est aridum humorē, & quod est frigidum calorem appetit, in quibus non est dicendum unum contrarium aliud diligere, sed sui ipsius restitutionem quærere ex contrario. Nam quod præter naturam suam nimio calore uritur, ad naturalem temperiem per algorem reducitur: unde non frigus, sed perfrigus temperiem appetit. Cum ergo probus & improbus sint contrarij, amici esse non ualent.

At si inter probum & nequam nec inicitur, nec persistit amicitia, nec malus bono unquam amicus erit. Id etiam eò magis de illis dicendum erit, quorum uterq; prauus est, ac flagitiosus, cum improbus ab improbo propter iniustitiam lædatur semper. Nam si duo improbi homines simul uersentur, mutuaque inter eos consuetudo sit, ob mutuo uitæ consortio augebitur improbitas ipsa, atque

A la atque malitia, inuicem nanque secundum corruptas operationes conuiuentes alter ab altero prauitatis augmentum accipiunt. Quemadmodum enim duo diuersis morbis contagiosis infecti, alter ab altero morbi contagionem accipit, ita duo flagitiosi peccatorum contagione infecti, alter ab altero contagionis, ac infectionis incrementum suscipit: Quocirca, ut studiosorum, ac proborum hominum amicitiae, ac societates expetendae sunt, & excolendae, ita econuerso malorum contubernia summo opere fugienda & ressecanda sunt, ne eorum sincere mentes malis contagijs corrumpantur. Et hoc sibi uoluisse Pithagoram mihi persuadeo, cum dixit: Quae nigrantes habent caudas gustare non oportet. Quod perinde est, ac si diceret. Consuetudinem cum hominibus habendam non esse, quos ipsa morum deprauatio denigrat. Hinc Christiano tiro nulla cum infideli contrahenda est amicitia, ne forte quodam humanitatis intuitu, & obsequendi liberalitate cor christiani in infideli amore molestat; Qui nam obsecro christicolis erunt unquam amici infideles, qui de Domino nostro male sentiunt. Qui nanque seruus Domini sui hostem diligit, ipsi Domino inimicum se constituit, si qui igitur christiani sunt qui infideli amicus sit, Domini Dei sui se inimicum esse sciat; Non mea est haec sententia, sed Apostoli ad Corinthios; Nolite inquit iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas lucis ad tenebras? Quae autem conuentio Christi ad Belial? aut quae pars fidelium cum infideli? Qui autem consensus templo Dei cum Idolis? Vos autem estis templum Dei uiui. His uerbis christiana nos sic adhortatur Apostolus, ne scilicet cum infidelibus amicitiam ineant, at his qui iam amicitiam cum illis contraxere, ne persistant hortatur, cum mox subiunxit: Propter quod exite de domo eorum & separamini dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis & ego recipiam uos.

Hic mihi contra eos longus habendus esset sermo, qui nedum cum infidelibus amicitiam & contrahunt, & alunt, uerum & ipsis pecuniam suam ad foenerandum tradunt, iniusteque aduersus fratres christianos contrahunt, & quodam pietatis palio amicti hoc se in communem utilitatem agere persuadere conantur, intolerabile quidem ac nefarium undique; at illud intolerabilius, ac omnibus toto conatu insequendum, ac reiiciendum, quod christiani

Pithagoras.
Quae nigrantes habent caudas gustare non oportet, quomodo intelligendum.

Inter fideles & infideles nulla contrahenda amicitia.

2. Cor. 6. C

Esa. 52. C
Hier. 31. A

Contra illos qui cum infidelibus conuersantur, si deliumq; arcana detegunt.

De amicis diligendis.

exploratorum infidelium officio apud nos fungatur, quæque à nobis fiunt, peruestigent, ac toto posse indagare non cessent: quod christianorum arcana in nostrorum omnium perniciem detegant, ac infidelibus, (eorum nefario inducti precio) deferant. Hi utique ueluti domestici hostes, omnibus hostib, perniciosiores sunt, & ueluti occultum uenenum Christi corpus (Ecclesiam uidelicet) inficiunt; Proh nephas. Nonne delatores isti Iudæ officio inter nos funguntur, qui Dominum, ac præceptorem suum inimicorum precio accepto uendidit, eorumque scelestibus manibus occidendum prodidit? immo peiores Iudæ sunt, cū ille Christum in forma serui & morti obnoxium hostibus perdendum tradidit, qui tamen resurrecturus erat, & meliorem acquisiturus uitam: isti uerò, Christum immortalem, gloriosum, ac omnium iam Dominum effectum insectantur, ac produnt, ut denuò crucifigant. Quid uerò de illis qui arma tam ad offendendum, quam ad defendendum apta, ac materiem quæ hæc efficiantur, contra expressum sub anathematis præceptum sanctissimorum Pōtificum, ac singulis annis innotatum ac in cēna Domini promulgatum, infidelibus uendunt donant & cōmutant, immo, quod peius est, in eorum terras uendendas asportant, quò facilius & maiori commoditate conflare, ac instrui ualeant in communem totius christianitatis perniciem? Non igitur temerè immò magno, ac sancto consilio effectū est, ut sanctissimus ac felicitissimæ recordationis Pius, huius nominis quintus Pontifex summus Pontificia bulla, ac Proprio motu, spiritu tamen diuino afflatus cautum esse uoluit, ne quis cum hebræis nostri temporis, ueluti christianæ religionis insectatoribus, consuetudinem habeat, aut illis inseruiat, neue eorum officio in curandis corporibus utatur, aut obseruatiā aliquam capite detecto exhibeat illasque detestatur mulieres, quæ illis diebus sabbatis, aut alijs eorum diebus festis officia præstant, ueluti ignem incendere & alia quæ illis inhihentur ab eorum lege, neue illorum nutrant infantulos & alia huiusmodi familiaria officia aut obsequia, neque enim fas est, ut Iudæis Christianus inseruiat, & ut uno uerbo multa complectar eorum consuetudo, ac familiare cōmertium inhietur nequid ex eor contagione incommodi accipiant Christiani. Hæcque à christianis uiris maximè perpendi uelim.

Arguuntur
qui Iudæis
obsequia præ
stant illisq; in
seruiunt.

Si igitur illorum consuetudo, qui Deum non offendunt, neque
amare

A amare possunt, Dei inimicitias generatò, quant magis id effectum putas illorum amicitiam, qui & Deum offendunt, & de illo indecenter sentiunt, neque proximorum perniciem sunt còcordes? Vnde Iacobus inquit; Quicumque uoluerit amicus esse huius seculi inimicus Dei constituitur. Quid est amicum esse seculi, nisi illorum qui mundanà sequuntur familiaritatem, & consuetudinem amplecti nonne scis. Sathanam a Paulo? Deum huius seculi appellatum fuisse? Illi igitur amici huius seculi sunt, qui diabolica opera exercent, qui cum inimici Dei existant haudquaquam hominum amicos esse poterant, cum homines qui hoc nomine habentur digni filij etiam ab ipso Apostolo sint nuncupati; Quoniam inquit, estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda nostra, clamantem Abba pater; Ex his igitur pater, quòd neque probus improbo nec improbus improbo, amicus unquam esse poterit.

Iac. 4. A
Amicus huius seculi q. s.

1. Cor. 2. B

Galat. 4. A

B Sed neque improbus neutro amicus erit, id est cum illo qui nec bonus nec malus est necessitudinem seruabit. Cum nanque suapte natura improbus officiat, nullique prodesse, atque adminiculo esse possit, suapte natura omnibus exosus erit, atque inuisus, quò fit ut nec amicus possit esse: neque enim amor & odium se simul compatiuntur, quòd si exosi sunt, diligi non ualebunt.

Improbus illi qui neuter est amicus esse non ualet.

Amicitia enim ex tribus fontibus emanare solent. modò enim utilitatis, modò incunditatis, modò uerò honestatis gratia inter homines contrahuntur. Atque ex duabus præcedentibus causis oritur, nec stabilis, neque perfecta unquà erit necessitudo, ipsis nanque ablatis, quæ super eas extructæ erant ruant, atque dissoluantur necesse est. Illa igitur uera, absolutaque amicitia erit, quæ uirtutis, ac honestatis, firmo atq; indissolubili uinculo cònectitur. Hæc sola ex omnibus humanarum amicitiarum speciebus maximè laude & commendatione digna existit.

Amicitia ex tribus fontibus emanat.

Verum neque omnes dilectiones, atque beneuolentiæ, quæ honestati inniuntur, perfectam, atque exactam constituunt (de qua nunc loquimur) necessitudinem. Sunt nanque (ut perpulchrè con templatur Chrysostomus, aliæ species, quæ nomen dilectionis sortiuntur, huiusmodi illæ sunt, quæ secundum ductum naturæ sunt, uel quæ temporariæ, & hæc sane temporariæ ut beneficio affectus quis fuerit, ut si a maioribus quèpiam per manus accepit amicum, uel quia ad mensæ communionem receptus fuit, uel quòd simul pere-

Nò oēs beneuolentiæ quæ in honesto fundantur, perfectæ amicitie sunt dicendæ. Chrysos. to. 4. in ca. epist. ad Thef. hom. 1.

grinati sint, uel carceribus detenti, uel quia uicinus, aut nuper af- **D**
 finitatem contraxere, uel etiam quia eandem artem, uel opificium
 profitentur, & his persimiles multæ; honestæ quædam hæ sunt con-
 suetudines, & honestati innituntur; At quæ eiusdem opificij est
 amicitia, parum sincera est, habet enim secum nescio quodd admix-
 tum emulationis, quæ quàm sit amicitia offensæ, nuper dictum
 est. Quæ uerò amicitia est inter patrem & filium, inter fratrem &
 fratrem, auum & nepotem, matrem & liberos, & inter uirum &
 uxorem, naturalis est, & secundum naturam, hæ quidem beneuolen-
 tiæ propensiores, atque uehementiores esse uidentur, & nihilomi-
 nus neque illi præstant necessitudini, de qua nunc habetur a no-
 bis sermo, plerosque nanque amicos sepe conspeximus, arctio-
 ri amoris uinculo inuicem colligari, atque deuinciri, quàm fi- **E**
 lij parentibus, parentesq; filijs, ceterique quos diximus amore di-
 stricti sint, illos nanque germano inuicem affici, quàm eos qui na-
 tura fratres sunt, aut quolibet alio uel affinitatis, uel consanguini-
 tatis uinculo coniuncti, sæpius uidere licuit.

Spiritualis a-
 micitia, oēs a-
 lias antecellit.

Nam spiritualis dilectio, ceu regina quædam sublimiore fasti-
 gio maiestatis eminens, omnes alias connexiones, atque necessitu-
 dines præcellit, omnibus alijs, quæ uulgares notæ sunt, imperat suū
 semper splendorem, atque ubique retinentem; Nihil enim hic ter-
 reni est, non illam familiaris parit consuetudo, non munerum lar-
 gitio, aut beneficiorum collatio, non naturalis ratio, non tempo-
 ris intercapedo, huius amicitia spiritualis progenitores sunt, sed
 à solo celi fastigio ad nos usque delabitur; Quid nanque ad hanc **F**
 constituendam munerum, aut beneficiorum lenocinio opus est,
 cum semel parta non patitur dissolui, & si mille molestijs affecta sit
 ueluti quæ a Deo immortalis nobis in singulare beneficiū data sit,
 ita ut nec uis, uel fors, aut tempestas, neque incendia, uel mors, no-
 bis hanc possint surripere.

Amicitia ab-
 soluta a Deo
 est.

Hæc inquam amicitia à Deo ipso, ueluti primario opifice con-
 flatur, Deus enim solus animos amicorum necit; nam ideò amici-
 tia coniunguntur animi, quia ad unum solum Deum querendum
 aspirant; Neque enim ex hoc solo connectuntur, quòd unum opi-
 nentur, uel quia idem commodum cupiant, aut querant, neque
 etiam, quia idem summum bonum uelint, omnes enim illud uo-
 lunt, neque tamen omnes amici sunt. Quæ ergo hoc accidit ratio-
 ne

Ane? Vñ & altero modo circa Deum se habet humana uoluntas. Vel enim à Deo recipere, uel dare Deo cupit. Primum omnibus, commune est, reliquum uerò paucis; Nam pauci sunt, qui se ipsos, suaque omnia Deo dedant, uel reddant, uerum qui se ipsos, atque cogitationis affectus, & actionis conatum, omnemq; effectum in Deum conuertit, hic solus Deū sui gratia, & cætera propter Deum amat: sicut enim formæ corporalis amator, ob id pieturam corporis diligit, quia corporis amat substantiam: ita pius amator, res creatas diligit, quia Dei primo amati umbræ sunt & imagines, & eò magis admiratur, ac extollit, quo similiores Deo sunt; at mens Deo dedita illi in primis simillima est; hæc igitur uehementi amore Deum prosequitur, & dum se illi spontè dedit

Btanquam patri, proximis etiam libentissimè dedit tanquam fratribus; quorum concordia uera est, & à Deo, & in unum; atqui, quæ in unò tertio conueniunt, ut etià inter se cohæreant, unumq; sint necesse est; Meritò igitur decantatur in psalmo; Qui habitare facit unanimes in domo: illos enim Deus unanimes esse facit. Unanimes ergo eos fecit, & lætanter unanimes, quia licet quamplurimi sint, in parua tamen domo habitare possunt; nam sicuti discordantes magna non capit domus, sic concordibus parum sufficit: sicuti & Augustinus ait.

et illi sunt
qui se ipsos
et omnia
Deo dedant

Psal. 132.

Qui habitare

August. 10. 8.

psal. 132.

Amicitia spiritalis oēs alias antecellit.

Comparatio.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Amicitia spiritalis illam quæ est inter patrem & filium antecellit.

Hæc igitur amicitia omnibus alijs præstat, omnes antecellit, omnium aliarum amicitiarum regina est, & princeps, & quanto ipse omnium conditor Deus in infinitum omnes dignitate præcellit; sic amicitia hæc, quæ spiritalis est, illas antecellit, quæ uel à natura, uel à quouis alio fonte emanant. Arctissima quidem est, quæ inter patrem & filium; sed quoties istos uidisti dissidentes? quoties patrem uidisti è domo filium eiecisse, exheredasse, atque hereditate & patrimonio priuasse, atque expoliasse? quoties carcerati custodia mancipari iussisse; quoties uinculis alligari, ac cõpedibus cõtecisse? Quoties econtrà filium uidisti propriū genitorum iniurijs affecisse, alapis percussisse, in iudicium uocasse, eius præcepta contempsisse, ac publicè obiurgasse, atque nihili pendisse? Quæ uerò, & quot inter uterinos fratres, & ex eodem parente progenitos dissidiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, contumeliæ, insectationes, nerhera, uincula, & his similia oriuntur in dies, est qui ignoret nullus. Qui igitur fieri potest, ut hæc

moritò

moritò

De amicis diligendis.

merito absoluta possint nuncupari amicitiae, cum uera & absolu- **D**
ta amicitia non agat perperam, nihilq; admittat mali?

Spiritualis a-
micitia natu-
rali praeferat.
Rom. 9. A

Quod uero spiritualis naturali amicitia sit praestantior, licet ex
his satis, superq; pateat, quæ Paulus huiusce amicitiae absolutissi-
mum exemplum dixerit, & effecerit, quæso te lector, accuratius
contemplare. Quis unquam pater optauit, tot, tantisque affli-
ctari malis, ut etiam pro filio à Christo esse anathema percupe-
ret? & tamen legis Paulum dicentem; Cupiebam anathema esse
ego ipse a Christo pro fratribus meis. Quæ mater pro liberis eli-
gat unquam dicere se mortem percipere, ut æterna possit perfrui
salute, & uelle se nihilominus in corpore uitam degere, ut filijs spi-
rituali emolumento esse ualeat? & tamen audisti Apostolum in-
quentem.

Philip. 1. C

Disolui & esse cum Christo multo magis melius; per- **E**
manere autem in carne magis necessarium propter uos. Quis sanè
pater a filio iniurijs & contumelijs affectus, immo & desolatus a-
bundantius filij faciem uidere percipiat idque filio uerbis, aut lit-
teris patefaciat? & en tibi Paulum nihilominus Thesalonicensses
alloquentem, atque dicentem; Nos autem fratres desolati à uo-
bis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinauimus
faciem uestram uidere cum multo desiderio; quoniam uoluimus
uenire ad uos, ego quidem Paulus, & semel & iterum, sed impe-
diuit nos Sathanas. Hic sanè patet aliquis iniuria qualicunque af-
fectus uinculum dissoluisset amicitie, at Paulus non item. Quin
ad suos potius se contulit lapidatores, ipsos beneficijs cumulatu-
rus, tam enim est, fortè uinculum spiritus; Nam fortis est, ut mors,
dilectio.

1. Theff. 2. D

Cant. 3. B

Amicitiae q
spirituales nō
sunt saepe in
odium com-
mutantur.

Si qua uero amicitie ab alio fonte dimanat; ocluso fonte, ami-
citia perit; nam qui cum aliquo amicitiam iniuit, munere aliquo
pulchrè affectus, id si assidue non fiet iam se ex amico inimicum
praestabit. Si per familiarem congressum alter amicitiam con-
traxit, intercisa per occasionem familiaritas, prioris amicitiae fer-
uorem extinguit. Vxor interdum, si quod exoritur dissidium, ui-
rū dimittit, parentes adit de uiro conqueritur, rixas suscitāt inter
parentes & uiri familiares, hinc intestina odia, hinc lites, bella,
& sanguinis effusiones, & inimicitiae, quæ non facile extingui pos-
sunt. Filius licet à patre non offensus, immo illectus, & maximo
amori habitus, si tamen perpendat patrem diutius uiuere quàm
uellet,

A uellet, cupiditatis, atque auaritiæ ratione, per molestè fert, & ut primum hereditatem adire possit, a patrisquàm iugem se eximere, proprijs manibus, si liceret, interficeret.

At ex eo amore, qui spiritualis est, nihil unquam tale, uel contingit, uel contingere potest, cum enim consimilem non habeat originem, nullo etiam horum dissolui potest, neq; enim ibi ira, aut contumelia, non emulatio, aut dissidium, non auaritia, aut cupiditas esse potest; unde nec tempore, nec loci intercapedine, non cōmodi ratione, aut incōmodi illas, quæ secundum spiritum est dilectio, dissolui poterit. Hinc Moyses lapidibus laceffitus, pro la-

Amicitia spiri-
tualis dissol-
ui nequit.

Exod. 17. E

B effudit. Quæ mater hoc præstaret unquam?

Verum ut illuc tandem reuertar, unde digressus sum; Amicitiam inquam, inter flagitiosos homines constare non posse: & nō a quacunque honestate, sed a sola uirtute, quæ uera uirtus sit originem ducere. Cumque nulla unquam uera, & absoluta sit uirtus, quæ charitatem non habeat comitem, illique non innitatur: charitas amicitia adsit necesse est; & hinc est, quod nō nisi magno consilio ab Ethico illo dictum fuit Amicitiam esse diuinorū, atq; humanarum rerum cum beneuolentia, & charitate consensum.

Amicitia ab-
soluta à sola
uirtute orit.

Ex quo elicit Augustinus utrumque amorem, diuinum uidelicet, & humanū, in amicitia contineri; pp id quod dicitur diuinarum, atq; humanarū rerū; quod sit, ut inter quos amicos nō est rerū diuinarū cōsensus, neq; humanarū plenus esse possit, ac uerus: necesse est. n. ut aliter quàm res exigit humana æstimet, qui diuina cōtemnit. Neque enim impossibile est, ut hominem rectè diligit, quisquis eum non diligit, qui fecit hominem, at cum nemo Deum uerè diligit sine charitate, sine qua nulla extat absoluta uirtus; nulla amicitia sine uirtute uerè erit amicitia.

August. c. 15.
epist.

C Virtus amicitiae comes est, ut corporis umbra, hinc qui uerè officiosus est, uerisque uirtutibus ornatus non poterit amicis nō abundare, eò quod & diligit & diligitur; Quod si, solitarius esse nolit, aut solitudinem colere & habitare, sed ciuilibus actionibus deditus, eaque quæ reipublicæ sunt cum urbanitate tractare, ut cum paribus uersetur necesse est, id quod uera, & absoluta amicitia requirit, quæ cum non minus mundo, ipso Sole necessaria sit, sicuti

Virtus amicitiae comes.

De amicis diligendis.

Simile.

Eademmet
amoris & ami-
citiae diffini-
tio.

sicuti sine Sole, uiam qua eundum est nullus inuenire potest; sic sine amicitia, iter quo ad beatitudinem peruenire debemus, nullus est, qui ualeat adipisci, ac ingredi, sicuti neque id sine amicitia, consequetur ullus.

Quæ obsecro est uirtutis diffinitio, nisi ordinatus amor? quæ item amicitiae diffinitio est, nisi ordinatus amor? Cû ergo utriusq; eadem diffinitio sit, unum & idem erit uirtus & amicitia. Hinc ferè oēs uirtutes, amoris nomine appellat Augustinus. Nā philosophia nihil est aliud quàm amor sapientiæ; Temperantia amor itidem est, cum honesta rei amatae uoluntate, cupiditates, ac desideria temperat; Fortitudo etiam in amore consistit, nihil. n. non uiriliter, ac strenuè suffert pro amico amicus. Prudentia est, amoris adhæret, cû nihil prudenter sine amore fiat, nec persistat sine prudentia amicitia, q̄ omni sapientia, ac maturitate locuples esse debet. Iustitia itidem est, quia sub iustitiæ nomine militat, & comprehenditur. Nam uir iustus honor tantum ac iustos diligit, illa que bona amico diligit, quæ iustitiam consequuntur. Id quod etiam de reliquis uirtutibus dicendum est.

Aliquibus ui-
sum fuit ami-
citiā nō uir-
tutem sed uir-
tutis effectū
esse.

Et licet quibusdam non medicriter eruditis uisum sit, amicitia, non uirtutem, sed potius uirtutis effectum appellandam esse, eò quia sola uirtus suapte natura amabilis est, quò fit, ut à sola uirtute omnes uerè amicitiae, quæ mutuam beneuolentiam præ se ferunt, originem trahant; unde ab ipsa uirtute, quæ hominem comitatur, ad contrahendam amicitiam impellimur, atque inducimur omnes. Virtus nihilominus amicitia est, & præclarissima, cû electioni innitatur, quæ ab ipso enascitur habitu. Nam & probi uiri, probos uiros sibi in amicitiam asciscunt, quos & non mediocri beneuolentia prosequuntur, non affectum merita excedentem, non emolumentum inde proueniens, aspiciētes, sed solo quodam honesto habitu excitati, solam amici uirtutem aspicientes; Hæc nanque uera, & præclara amicitia est; Nonne uirtutis amor uirtus est? at in amico quid diligimus, cum uerè diligimus, nisi uirtutem? Atqui hæc cum firma sit, persistens, atque stabilis, nullo aut secundo, aut infelici euentu perire poterit.

In amico uir-
tus diligenda.

Quod si mihi obijcias: Non ergo amicum, sed eius uirtutem diligis, non illum sui ipsius, sed alterius, gratia amore prosequeris cum non propter seipsum, sed propter uirtutem, diligas. Huic ego obiectioni

A obiectioni obuius respondebo. Verum utique hoc esse si ratione neutilis, aut uoluptuosi alicuius boni illum diligerem, at si ratione honesti, ac uirtutis in anima existentis amicum diligo, nihil extra illum diligo; neque enim mediocre inter hæc duo discrimen est. Nam bona illa externa sunt, quia non sunt in anima; nam utilitas extrinseca, corpori est. uoluptas uerò extrinseca anima cum sit in corpore. Vnde qui pp hæc amicū diligit, aliud ab amico diligit, quia extrinsecum quid amat: qui uerò pp uirtutem diligit, q̄ intrinsecus est, non aliud ab amico, sed ipsum amicū diligit. Cum igitur amicitia, mutua beneuolentia sit, qui amicitiam inire cupit, uerosq; sibi parare amicos, id præcipuè sibi contendunt est, ut uirtute polleat, atque uirtutibus ornatus existat, hæc enim sunt, quæ

B homines amabiles reddunt; Neq; id solummodo sufficere credendum est, si uirtutibus ornatus quis existat, ad hoc, ut amicitiam aut iniat, aut seruet. Sed illud præ oculis habendum semper, ut tēpus occasioq; dignoscatur, quo acurate ab his quæ externa sunt intrinsecas uirtutes patefaciat, alijque eum talem esse cognoscant, qui dignus sit quo diligatur, hocq; ingenue, nulla intercedente affectatione præstet, sed gestu, habitu, & progressu tali uenustate ostendat, ut ab honesta quadam occasione id efficiendi materiem accipiat, quo id cū non consulto, aut dedita opera præstasse appareat.

Quid agēdo
in parandis
amicis.

C Quid obsecro in causa est, quod corpora frequenter diligamus, nisi ipsorum corporum luculentia & formositas? Animas igitur pulchras & luculentas habeamus, & mutuò inter nos amici erimus, neque enim ut mutua seruetur beneuolentia, amare sufficit, sed & amari necesse est; Primum igitur curandum est, ut amemur eritq; secundum factū facillimum. Si ergo aliorum corporum luculentia & formositas te ad eorum corpora diligēda impellit, esto & tu luculentus, ac formosus, quo ad animam, & omnes ad animam diligendam excitabis. At quæ est animæ pulchritudo, nisi uirtus? unde animæ luculentia nisi à uirtute? Amplectenda erit igitur uirtus, & prosequenda nimis, ut persistat amor, atque perpetua permaneat amicitia. omnia namq; instabilia sunt, & impermanentia nisi uirtus; Virtus (inquam) non moralis, aut secularis, sed quæ charitate ornata existit.

Pulchritudo
dilectionis
origo.

Animam pul
chrā habeas
& recte amici
tiam inis.

Id quod mihi persuadeo sibi uoluisse Dominum, cum apud Matthæum dixit; Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine

Matth. 18.

Secundæ Pars.

scilicet in meo,

De amicis diligendis.

Cōgregari in nomine Christi, est inire amicitiam spirituales.
Chrysost. to. 2. super 18. ca. Mat. hom. 63

Ioan. 14.
Amicitia sola quæ in charitate fundatur stabilis permanet.

1. Cor. 13.

Obiectio quomodo amicitia uirtus sit cum illa motijs plana, hæc uerò percunctanda.

meo, ibi sum in medio eorum. Quid est congregari in nomine Christi? Chrysostomus sic illud exponit: Non enim de conuentu simpliciter dixit, nec congressum quærit, sed primo iam (ut dixi) uirtutis opus, deinde hoc ipsum exactissime, ac diligentissime. Tale quippè est quòd dicitur; Siquis propter me præcipuè charitate proximi coniungitur, secum ipse sum, si ad hoc uirtutis opus adiecerit. Hæc ille. Qui ergo uel eò diligit, ut redametur, aut honore afficiatur, aut quia illum quem amat utilitati sibi fore putat, non diligit in nomine Christi; non concordat in his quæ charitatis sunt. Cum igitur in Christi nomine concordēs fuerimus, tunc in medio nostri, Christum affuturū credamus. Hinc Paulus quamuis, non quantum ipse diligebat diligeretur; quoniam tamen firmas amoris radices pererat, non ob id amicitia & charitate dissoluit. Ad Deū uenimus (inquit Christus) & mansionē apud Deū faciemus. Nō uenit discessurus Christus, nisi nos ipsum expellamus. Ob id igitur stabilis est amicitia, quæ in charitate fundatur quæ ibidē Christus se affuturum promisit, sicuti nanq; qui caducis citò, ac instabilibus causis copulantur, eorum coniunctio perpetua esse non potest, sed uel cōtemptu, uel qualibet etiam minima ratione dissoluitur; ita si eius coniunctionis spiritalis ratio sit, si à charitate oritur, firma, stabilis, atque inuita permanebit, nec obrectatione, nec periculis, neque morte, nec alia temporaliter conquassari poterit; Qui enim amat quoniam redamatur, siquid minus iucundum ab amico profectum uiderit, finem illicò dilectioni imponet, qui uerò Christi charitate conglutinatur amicis nunquā ab amando desistit; Charitas nanque (ut ait Paulus & infra latius a nobis dicitur) nunquā excidit; Vnde omnia quæ seculares amicitias tollunt, spirituales confirmant amorem, magis atque stabiliunt, quia qui hac spiritali dilectione amicum prosequitur, neque generis intuetur nobilitatem, neque præstantiam respicit patriæ, neque amplas desiderat facultates, neque quantum redametur inuestigat, immo si odio habeatur ac cōtemnatur quoniam solus sibi sufficit Christus, persistit in dilectione.

Non me latet nonnullorū obiectio huic ueritati repugnantia. Cum. n. (inquiunt) uirtus undiq; iucunda sit, undique grata, ac ab omni perturbatione semota, qui fieri potest, ut amicitia uirtus sit, uel uirtuti connexa, cū res sit solliciti plena liuoris amor? Hinc quidam dicere

- A** dicere ausi sunt ab amicitia cauendum esse cum sollicitudinis, atque curarum plena sit, nec timoris uacua, multisque obnoxia doloribus, nihilque difficilius, quam illam ad extremum usque diem custodire, sicque cum Tullio diligendum putant, ut cum uelint odisse possint; sic placet amare hodie, ut cras oderint, hodie paratus ad oscula, cras ad opprobria. Hanc obiectionem adducit Augustinus in eo quem edidit de amicitia libro; Atqui hi adhuc quod quale sit uirtutis munus non intellexerunt, in prima elementa offendunt. Quæ enim obsecro sine sollicitudine uirtus? nonne in arduis sita est? nonne maximis acquiritur sudoribus? Virtutem (dixit Græcus quidam Menander) posuere Dijs sudore parandam. Vtique prudentia contra errores bellum gerit, contra libidinem temperantia, iustitia contra malitiam, & fortitudo contra ignauiam: At huiusmodi bellum qui potest sine sollicitudinibus & curis fieri? poteritne unquam adolescens sine dolore, aut timore lasciuientem affectum frangere, pudicitiamque tueri? Nonne Paulus charitate inflammatus, infirmabatur cum infirmis, & cum scandalizatis urebatur? Hanc certe sedem deserant, qui nihil aduersi, nihil amaritudinis persentire uolunt. Non igitur amicitia officit, quin præclara dicatur uirtus, eo quod curis plena sit. Immo tot curis atque sollicitudinibus perfusa, tanta iucunditate plana est, ut nulli non sit iucunda? ait namque Augustinus in libro de amicitia, ex quo hæc postrema hausimus, amicitiam esse diuitibus pro, elemosyna, exulibus pro patria, pauperibus pro censu, ægrotis pro medicina, mortuis pro uita, sanis pro gratia, imbecillibus pro uirtute, robustis pro præmio. Tantus enim amicos honos, memoria laus, desideriumque prosequitur, ut eorum uita laudabilis & mors preciosa iudicetur. Hæc Augustinus.
- C**

Dicam & quid præclarius; nihil unquam dari, aut esse poterit, licet præclarum sit & illustre quo ignaui & perperi homines abuti non possint, atque in malum conuertere nisi amicitia spiritualis, quæ charitate constat. Nam & philosophia abutuntur quidam contradicendo, & sectas, uel dissidia constituendo sacris litteris alij abusi sunt mille hereses eliciendo, fabricando, atque disseminando. Medicina alij uti uoluere ut uenena toxica ad occidendum & perendum proximum inuenirent. Eloquentiam etiam in malum quamplurimi usi sunt hæretici, & discordiarum, dissidiorumque

Occurritur
obiectioni.
August. to 4.
lib. de Amici-
tia. c. 8.

Virtus etiam
sollicitudini-
bus paratur.

August. to. 4.
lib. de Amici-
tia. c. 5.

Sola amicitia
nullus abuti
potest.

De amicis diligendis.

Omnib' male
utitur huma
na malitia, at
amicitia non
item.

Amico cōtra
iustitiam sub
uenire nefas.
Tullius de
Amicitia.

Pericles.

Arist. 8. ethic.
& Plato.
Arist. 3. ethic.

Rom. 3. B.

feminatores. Arma etiam quidam ad occidendos innocentes, & D
predandos peregrinantes, uiolandas atque stuprandas uirgines, &
deferrebant, & alij deferre præcipiebant: cibos etiam plerique in
propriam perniciem manducauerunt. Iudei etiam ministros iu-
stitiæ ad apprehendendum Christum innocentissimum illique
mortem inferendum misere. Omnia ista bona sunt, ad optimum-
que finem nobis ab ipso præstita conditore, & nihilominus illis
plerique abusi sunt. At amicitia usque adeò sancta est, & inconta-
minata, usque adeò diuina, & præclara, ut nullus unquam illa abu-
ti possit; quin illicò nomen amicitiae amittat; si nanq; amico per-
peram uteris, iam amici nomen amisisti.

Nam amico contra iustitiam subuenire, ab illo iniusta petere, im-
malis quæ Dei offensam præ se ferunt cōgratulari, nefas est, & ad- E
modum absurdū. Nam & Cicero, ille qui ethnicus fuit, huiusce rei
sacramentum nihilominus assecutus, sumens à Theophrasto sen-
tentiam dixit. His finibus utendum esse arbitror: ut cum emendati
mores amicorum sunt, tunc sit inter eos omnium rerum, uolunta-
tum, consiliorum, sine ulla exceptione communitas. Vt etiam si
quæ fortuna acciderit, ut minus iustè uoluntates amicorū adiuuan-
dæ sint, in quibus eorum, aut caput agatur aut fama, declinandum
sit de uia, modo ne summa turpitudine sequatur; est enim quatenus
amicitiæ uenia dari possit; Hic licet ut prophanus uideatur consen-
tire esse aliquando de uia propter amicum declinandum, metam
tamen huic obsequio præfixit, dicens dummodo summa turpitu-
do non sequatur. At quæ maior turpitudine esse potest, quàm mor- F
tale crimen? Non igitur exitiale peccatum pro amici uita tutanda
perpetrare licebit. Hinc Pericles Atheniensis idemmet & factus,
& uerbo nos docuit. Cum nanque ab amico rogaretur, ut pro re-
causæque eius, falsum deiceret his ad eum uerbis usus est. Opus est
amicis me commodare sed usque ad aras. Nam si uerus, & christia-
nus amicus ita se habet ad amicum quemadmodum ad seipsum, ut
Aristoteli etiam, & Platoni placuit, & potius emori debet quam
uelit ipse delinquere (ut idemmet Aristotelis alibi asserit) si iustus
tamen, atque bene moratus sit, nullū exitiale crimen, licet unquam
committere, ut amicum à morte liberet, neque enim delictum pec-
catum esset, si quo pacto rei eligendæ haberet rationem. Hinc Pau-
lus doctor gentium, huius rei sententiam tulit, cum præcepit non
esse

- A** esse facienda mala ut ueniant bona. Ambrosius itidem: Amicus neque noxio gratificari debet, neque innocenti insidiari; non enim debet fidem deferere, dum indulget, atque intendit amici utilitalib. Ambro. lib. 3. de Offi. c. 16.
- Hinc etiam manifestum est amico in illis quæ præter iustitiam & uirtutem sunt, non esse congratulandum licet enim eadem studia, eademque uoluntates esse oporteat, atque ut æquè quis altero, ac seipso delectetur, non tamen semper lætitia efferri debemus quod tuncque amicus lætitia gessit, nec quocumque mcerore suo dolore augi, sed iuxta charitatis prescriptum, quæ non gaudet super iniquitate. Nam si amicus ob scelus aliquod perpetratum afficitur lætitia; & iuxta id quod in Prouerbijis ait Salomon; Lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, potius uobis eorum 1. Cor. 13. Prouer. 2.
- B** impium gaudium dolendum est, ægreque eorum miseria ferenda, quam lætitia ob eorum impia facinora ostendenda. Nihilominus tamen de eorum felicitati sine Dei offensa, congratulandum uobis est, eorumque calamitatibus subueniendum. At si quæ ab amico postulata fuerint quæ honestati consentanea non sint, fides ipsi amicitia, atque religio anteponenda est, neque unquam amico nisi quæ iusta sunt aut petenda aut præstanda sunt. Neque enim ullus amicus unquam fuit, qui maiori dilectione amicos prosequeretur, quam ipse Dei unigenitus nos prosecutus est; & nihilominus Iacobo, & Ioanni petentibus dexteram & sinistram in regno suo, dixit; Nescitis quid petatis. Nicodemo etiam petenti qui fieri potest, ut qui natus est semel, renascatur denuò; Tu es inquit Magister in Israel, & hæc ignoras? Cùm èt orare nos docuit, in nomine suo petere præcepit; Si quid (inquit) petieritis Patrè in nomine meo, dabit uobis. Duo enim hic appolita sunt uerba quæ id quod à nobis petendum est, insinuare uidentur: primum est illud relatiuum quod, quod perinde est, ac si dicat; peccatū nihil est. Sic enim illud intelligendum est; Sine ipso factum est nihil, id est peccatum. sic & illud sine me nihil, id est peccatum potestis facere. Sicuti nanque cæcitas nihil est aliud quam priuatio uisus sic & peccatum nihil est nisi priuatio gratiæ; cùm ergo priuatio nihil sit, peccatum etiam nihil erit. Cùm, præcipio ut petatis aliquid, ut quod iustum & æquum fuerit petatis iubeo. Id etiam quod secundo loco iusta petenda esse insinuat est, illud in nomine meo, neque enim in nomine Christi, nisi illa quæ Christo placent petenda sunt; hæc autem nec crimina.

Amico in illis quæ uirtuti repugnant non est cōgratulandum.

Inter amicos iusta petatur, & elargiatur.

Matth. 20. C
Ioan. 3. B

Ioan. 14. B

Ioan. 1. A
Ioan. 15. A

De amicis diligendis.

Iacob. 4. A

crimina sunt, neq; alicuius criminis complemēti desideratio esse D potest. Hinc etiam Iacobus dixit aliquando: Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis. Si igitur Christus nostræ amicitia exemplar est, & quod iustum est, amicos docet petere, & malè petentibus inficiatur; idemmet & nobis erit faciendum, neq; amicis perperam petentibus obsequi debemus, sed id solùm quod honestati consonat, præstandum erit.

Amicitia tria munera, uirtus consuetudo, & usus. Sophocles.

Sicuti igitur consultò dixit Cicero, Amicitiam esseretur humanarum, atque diuinarum consensus cum charitate, ut ostenderet amicitiam & humanā esse, cū inter homines constet & diuinā, utpotè à Deo ueluti peculiare munus liberaliter elargitum. Sic Paulus inter præclaras charitatis proprietates eam non agere perperam definiuit. Tria enim (inquit quidam) sunt amicitia E munera, uirtus, consuetudo & usus. Virtus (inquam) ut constans sit. Sophocles enim sentētia est, Amicos bene diligere inuicē bene agere, nullū odisse, neq; quicquā ppetrare quod honestum nō sit; Consuetudo uerò, ut iucunda sit, quò sit, ut meritò prisci illi sapientes arbitrati sint charitas, quæ gratia dicta sunt iuxta amicitiam propriam coluisse habitationem; Vsus uerò, ut fructuosa sit; Hinc amicus necessarius dicitur cū nihil sit; quò magis indigeat humana conditio, quàm amicitia. Vnde dictum fuit Adagio: Amicus magis necessarius, quàm aqua & ignis. Id quod experientia nos manifestè docet; Quid nanque iuuenibus magis necessarium, ad frænandos iuuentutis impetus, quàm amicitia? Quid senibus utilius, ad auxillum præstandū, quò senectutis molestias ferre ualeant quàm necessitudo? Quid diuitibus magis est frugi, ut diuitijs liberaliter utantur, utq; habeant quibus ueluti sibi ipsis munifice possint impertiri, quàm amicus fidus: Quid pauperibus iucundū magis ad indigētiā tollēdā, eorumque inopia cōsulēdū, quàm ille q. amicitia sibi coniūctus est? Quid Regibus, atq; Principibus magis prodesse poterit ad eorum dominio prospiciendum, quàm fidus amicus? Quid sine amicitia hominum uita, nisi mortis imago? quomodo respublice aut instituerentur, aut institutæ pstererent sine amicitia? A uirtute oritur iustitia, iustitia autē belli causa est; finis est pax, at pacis finis amicitia est, atque concordia; omnium igitur uirtutum finis, & origo simul est amicitia. Sententia enim Pythagoræ fuit ab ipso Aristotele approbata A micitiam, uel uirtu

tem

Omniū uirtutū origo, & finis amicitia est. Pythagoras.

Atem esse, uel non sine uirtute, uel uirtutis effectus, uel tandem uirtutum scopus. Scite etiam (ut Lucianus refert; amicitiam omnibus, & singulis uirtutum speciebus, præferebant, illosq; quibus aut duos, aut tres amicis, uel esse, uel fuisse constaret honoribus, ac dignitatibus præ ceteris efferebant, illis etiam prælatos esse statuiebant, qui uel diuitijs, uel dominatu alios antecellerent. Apud Romanos etiam usque adeo nomen amicitie colebatur, & honori tribubatur, ut illos quos bello subiugerent amicos dicerent, a patritijs, triumphantibus, consularibus, & id generis hominibus, illi uocabantur amici, quos honoris gratia publicis in locis habebant comites. Augustum dicunt nunquam Dominum ab aliquo uoluisse appellari, sed amicum, eo quod hoc nomen Dominus, in uisum perosumq; esse diceret. Hinc ut liuorem prorsus de medio tollerent Romani (ut ait Seneca) a seruis non domini, sed patres nuncupari uolebant; seruos autem, uel familiares, uel amicos appellari præcipiebant. Horatius, atque Virgilius Mæcenatis necessarii fuere, Mæcenæ, & Pollio, amici Augusti, atque familiares. Quicunque igitur uirtutem professi sunt amicitiam amplexati atque deosculati sunt, & ueluti quid diuinum coluerunt, & miris laudum titulis, atque encomijs extulerunt.

Hactenus autem manifestum est amicitiam, sicuti & charitatē non agere perperam, nihil inhonesti, aut uitij admittere, immo præclaram uirtutem, & eam quæ omnibus præferatur existere.

Nunc uerò illud enodandum est, quod Paulus proximè adiecit;

CCharitas non inflatur. Quibus uerbis, amicitiam sicuti & charitatem, humilitatis & matrem & altricem esse ostendit. Nam quemadmodum humiles benigni sunt, atque tractabiles, id quod ad seruandam amicitiam per necessarium est, sic elati, atque superbi indomiti sunt, atque intolerabiles, cædunt, nunquam resistunt, semper, contentiones affectant, rixas suscitant, obsequi spernunt, colligunt, magnificè cohonestari cupiunt, omnibus infesti, nulli non sunt molesti; quæ omnia sic amicitia aduersantur, ut nec ad horam constare possit. Idè ergo tibi persuadeas dixisse Tullium amicitiam charitati annexam esse, ut cum audis; Charitas non inflatur, intelligas superbiam, & elationem, quæ nihil aliud est, quàm animi inflatio quædam, longè ab amicitia distare. Neque enim qui superbi sunt inuicem compati possunt, sicuti quæ tumida, ac turgida

Lucianus.

Charitas non inflatur, sic & amicitia.

De amicis diligendis.

turgida sunt, mutuo contactu non possunt collineari, nec omni ex parte se inuicem tangere.

Simile.
Superbi non
possunt simul
cohabitare.

Quemadmodum duarum magnarum pile, quibus ludere solemus, uel (ut melius dicam) duo orbiculati folles flatu turgidi, ac tumidi, quibus ad ludendum utimur, nullo modo undique se contingunt, aut contingere ualent, sed si id fiat, solum in puncto inuicem contingi possunt, sic duo superbi homines halitu iactantiarum turgidi, ac superbia orbiculati, nullo modo coherere possunt, aut collinari, quod si fiat, id solum in puncto continget, cum alter alterum uerbis compuget, atque diuersis stimulat; quo fit ut quamprimum dissoluantur amicitia, & qui prius amicus erat, hostis efficiatur capitalis.

Simile.

Si figulus excreta uas conficere statuat: dumque iam id efficit uentus argillam ingrediatur, igni appositum uas, ut confingatur necesse est, uel saltem excoquetur nunquam; Homines in scripturis uasa uocantur lutea nondum completa, sed adhuc in manu figuli exagitata. Sic namque Dominus per Prophetam dicit; Sicut lutem figuli in manu ipsius plasmare illud, & disponere: omnes uiae eius secundum dispositionem eius, sic homo illius qui se fecit, Idem & Esaias propheta confirmat; Nunquid (inquit) dicit lutum figulo suo, quid facis, & opus tuum absque manibus est? qui igitur elationis uento, uel iactantiarum halitu turgidi sunt, si amoris igni apponantur, & ardentissimas amicitiae flammis excoquantur, persistere non ualebunt: ut dissoluantur, atque disiungantur necesse est.

Eccl. 33. B

Esaï. 45. B
& Rom. 9. D

Inter super-
bos nequit
persistere ami-
cicia.

Apo. 17. A

Quod qui intimius speculari cupit, qualem in Apocalypsi Ioannes insolentiam, atque iactantiam describat contempletur. Vidi (inquit) mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiarum, habentem capita septem, & cornua decem, Bestia haec superbia est, atque elatio, septem capita eiusdem superbiae septem sunt filiae, uidelicet inanis gloria, insolentia, contentio, uel altercatio, aemulatio, contemptus, in obsequentia, uel repugnantia, & ambitio; decem autem cornua, decem praceptorum transgressiones sunt; nullum enim praceptum est, quod superbus homo non transgrediatur. Quid autem mysterij bestia haec in fronte scriptum gerat, exprimit ipsemet Ioannes, sic dicens; In fronte eius nomen scriptum, Mysterium: Babilon magna. Inscriptio igitur

Ibidem.

Aur superbiæ, Babilon est. At ubi unquam maius dissidium, quàm in Babilone, cum turrem ædificantium linguæ ita diuisæ sint, ut in nullo concordarent? Si igitur discordia, atque dissidia, si contentiones, altercationes, & repugnantiæ, effectus nequissimi sunt huius immanis feræ, quam superbiam, & elationem dicimus, qui fieri potest, ut inter superbos possit unquam constare amicitia, quæ concordiam, consensum, unitatem, & coniunctionem parit? Id ergo quod de charitate ait Apostolus, de amicitia, quæ charitas, id est cara unitas est, dicendum esse censeo, quod scilicet amicitia non inflatur.

Amicitia, & superbia, non se compatiuntur simul.

Poterat utique Apostolus de charitate loquens dicere; Charitas non superbitur, non effertur, non est arrogans, aut insolens, contumax & huiusmodi alia, sed ut quales amatores sibi requirat charitas ostendat, quantumque charitati, atque amicitia superbia repugnet, patefaciat: Non inflatur, dixit, & merito quidem. Nam (ut nunc Medicorum, atque Physicorum acrimonias, argutiasve faciamus missas) quadruplici de causa solent hominum corpora extumescere: aliquando defectu naturalis caloris, aliquando inordinato, atque incondito rerum humidarum, ac frigidarum usu, modò artuum operculatione, modò tandem exercitationis, motusque corporalis defectu. Quò ad primum attinet. Caloris naturalis defectu concoctio præpeditur, quò fit ut crudæ concoctiones per corpus inspersæ, tumorem inducant, atque hydropisim: pari ratione, qui amore & charitate caret, quæ calor supernaturalis est, quo actiones concoquuntur humanæ, non potest non uehementer intumescere: sicuti in Euangelio exemplo publicani uidere est, qui huius sanctissimi ignis calore orbatus, ieiunia & eleemosynas in templo iactabat: id quod & Apostolus aperte docet; Scientia, inquit, inflat; charitas uerò ædificat; si igitur sine charitatis igne non fit spiritalis concoctio, nec potest cum charitate persiltere tumor. Qui fieri potest, ut cum amicitia persistat elationis iactantia, atque superbia? Non igitur amicitia inflat.

Turgent homines quadruplici ratione.

Prima inflationis ratio, qua amicitia soluitur.

Luc. 18.
1. Cor. 8

Altera tumoris radix, inconditus est rerum humidarum, ac frigidarum usus. Nam quemadmodum ignis lignorum appositionem semper appetit, & stomachus caliditate præstans nunquam non cibum quærit, quæ si negentur, & ignis, & stomachus mor-

Altera tumoris ratio, qua amicitia dissolvitur.

De amicis diligendis.

Ita. i. A

deficerent, cum tamen nec ignis ligna, nec stomachus cibum a se ipsis habeant, neque enim si haberent, appeterent; sic anima diuina charitate ardens, cum a se nihil habere intelligat, omnia ab illo appetit, qui dat omnibus affluenter, nec non qui uerè amicus est, cum omnia in amico suo collocet, in quo & cor, & sua omnia locata intelligit, nunquam non amici præsentiam appetit, nunquā non desiderio illius ardet. At si cordi amici humida apponantur. illisque inconditis utatur; si inquam, terrena apponas, si id quod sibi utile est, proponas quibus tumescat, atque superbiat, sit ut quæ amici sunt non curet, discedat, sibi ipsi soli uacat: quo fit ut amicitia tabescat, excidat, atque dissoluatur.

**Tertia ratio
tumoris ami-
citiæ soluens.**

At nec tertia tumoris radix in charitate, & amicitia locū habet, si nanq; ignis se ipsum intelligeret, cognosceretq; quod sibi ligna desint, continuò deficeret, sciret utique se sine lignis nihil esse; atque si sibi datum esset loqui, apertè id ipsum confiteretur; si igitur, amicus, qui intelligentia donatus est, contemplatur, se nihil sine amico esse, cum uterque unum & idem sint, & quod deficiente amico, ut & ipse deficiat sit necesse; unde & à se ipso nihil, ab amato uerò omnia recognoscit; hinc amicum adesse cupit, aduocat, adit, eius absentiam deflet, & sicuti operculata membra cum ex se nihil possit, aliorum auxilium expetunt, sicuti etiam infans, qui sibi prodesse nequit, flens matris, uel matricis auxilium implorat: quod cum adesse intelligit, mox à fletu desistit, ridet, & blanditur; sic amicus qui amici dilectione languet, eius absentiam luet, cum uerò adesse cognouerit maxima iucunditate afficitur. Qui igitur superbia, cum propriam non cognoscit imbecillitatem, atque inualentiam sine amico, sibiq; omnia arroget, amicum spernit, deserit, atque nihili pendet, quod sit ut nequaquā sit constans amicitia.

**Quarta ratio
tumoris, ami-
citiæ dirimens.**

Quæ uerò ultimo loco posita est tumoris ratio, nullo pacto amicitiam admittit, immo destruit, ac prostermit. Qui nanque fieri potest, ut ille superbia tumeat, qui se nihil habere intelligit? qui totum id quod est, alterius esse credit? Poterit utique fieri, ut ille, que propriarum rerum pudeat, (ut inquit Augustinus) exterius ostendat sibi propter Deum propria & opera, & uerba displicere, & ut ea quæ religionem, pietatem, ac diuinum cultum concernūt liberius exequi ualeat, potius inscitia, atque imperitia, ab alijs argui uult, quàm ab amico segnis, ignauus, atque secors existimari.

Cum

**Augus. lib. de
cathetizan.
rud.**

Simile.

A Cùm paterfamilias, qui peregrè profectus fuerat domum reuertitur; nullus non domesticus occurrit; fellis accedit, latrat canis, & blanditur cauda, infans balbutit, & arridet: qui maior est climacis capiti assidet, sponsa lætatur, mater Deo uota reddit, ita tandem ut singuli propter ipsius Domini aduentum, nouæ lætitiæ ostendunt signa. Qui igitur uerè amicum diligit, non potest contineri quin occurrat, amplexetur, arrideat, alliceat, & tandem multa amicitiae iudicia ostendat. Si igitur torpedo, desidia, defectusq; corporalis exercitationis, radix tumoris, effectrixque causa est; amicitia autem externis actionibus comprobatur, nec potest contineri, quin sexcentis amicitiae signis amorem in corde latentem nõ proferat, nonne adinuicem pugnant superbia & amicitia? Consultò igitur (dictum est ab Apostolo) quòd charitas non inflatur, ut uel hinc conijcere liceat, superbiam & amicitiam simul non posse constare.

Sed & illud ualdè examinandum, atque animaduertendum est, quod mox ipsi charitati ascribit Paulus, subdens; Charitas non est ambitiosa; ambitio enim undique charitatem fugat, ac deiecit, si euti contraria seinuicem expellunt. Nam quid magis charitati contrarium, quàm ambitio? Quadruplex Antipathia, lætalisque inter charitatem, & ambitionem repugnantia est inuenire: quarum prima in affectu est, secunda in effectu, tertia in obiecto, postrema in intellectu. Affectu quidem, eo quod charitas solum Creatoris honorem appetit, canitque cum Apostolo: Soli Deo honor,

Charitas non est ambitiosa.

Inter charitatem & ambitionem quadruplex antipathia prima affectu.

1. Timo. 1. D.
Gen. 11. A.

C & gloria. Contra ambitio, propriam gloriam honori Creatoris anteponit, atque cum habitatoribus Babel clamant; Celebremus nomen nostrum antequam diuidamur in cunctis gentibus. Huiusce rei & primus Angelus, & primus homo testes sunt: quorum alter, quia Creatoris honorem, & gloriam in se ipsum transferri uoluit, à charitate expulsus, in baratrum est detrusus; alter uerò cū nec à pomi pulchritudine, nec à serpentis blanditijs capi, ac superari posset, tandem ab ambitione uictus suo se se Creatori opposuit. Charitas insuper, non propria cōmunibus, sed cōia proprijs anteponit; Ambitio contra communibus posthabitis, propria solummodo quærit, nihilq; intactum relinquit, ut propriam acquirat gloriam. Ad hæc, quidquid aut commodi, aut decoris, uel dignitatis amicum acquisisse uidet, perinde gaudet, ac si sibi illa contin-

T t 2 gerent;

Secunda anti-
pathia, quo
ad effectum.

gerent; oppositum ambitio efficit, cum aliorum dignitates ueluti schidia oculis sibi apposita, immo inclusa existimat. Aduersantur inuicē et charitas, & ambitio effectu ipso; Charitas. n. in cœlū homines introducit, contra ambitio & homines & Angelos e cœlo deiecit. Hæc oīa rixis, odijs & discordijs adimpleuit, hæc humano sanguine uias, & plateas irrigauit; hæc præcepta, & iussa propria, diuinis posthabitis, exequi iubet; hæc auaritiā gignit, æmulationem nutrit, iram, atque furorem alit, gulæ, atque cupidini indulget, modestiam, tollit, temperantiā demit, humilitatem perimit, & nihil non mali tentat: id quod grauiter charitatem oppugnat, quæ gaudium paciētiā, pacem, modestiam, honestatem, longanimitatem, & id genus quamplurima gignit, ac parit.

Tertia inter
charitatem &
ambitionē re-
pugnantia,
quæ ad obic-
tum:

Si autem ad utriusque obiectum oculos uertas, maius adhuc discrimen inter charitatem & ambitionem reperies, illa nanque solum & primò Deum intuetur; hæc uerò ea quæ creata, atque producta sunt, præcipuè respicit, cum tamen de conditore nulla illi sit cura. Id quod etiam uidere licet in repugnantia illa, quæ quarto loco inter charitatem, & ambitionem posita est, quo scilicet ad intellectum. Nam charitatis libellus, ipse est rerum conditor, huic studet charitas, hic oīa intelligit: hic seipsum, & alia oīa intuetur, ac inuenit, hic omnium hominum mentes illustrantur; Contra ambitione nec seipsum, nec Deum cognoscit homo; hæc enim tenebræ illæ sunt, quibus hominum mentes obscurantur, dum ijs quæ creata sunt innititur, quæ ex se ipsis tenebræ appellari possunt. Quod forsitan uoluit innuisse Dominus, cum ignaræ turbæ fici similitudinem adduxit: cuius Domino, ut illam succidere præcepit, eo quod inutilis, atque infructuosa esset: cui cum responderetur, ut uel etiam per annum expectaret, donec circumcirca foderetur, ac stercoretetur mox mulierem ante cor suum oculos intravit, quæ decem & octo annis inclinata erat, nec ullo modo cœlum respicere poterat. Magno utique hoc effectum est mysterio: primo nanque fici similitudinē adhibuit, quia à ficu, humana orta est ambitio. Hæc autem Euāgelica ficus, tunc ab ipso maledicta fuit Saluatore, cum Hierusalem super asinam ingressus incedebat, eo quod tunc ad crucem properabat, ut ibidem delicto occasione fici perpetrato, malediceret. Hanc utique ficum abscidisset Dominus, cum diluuii tempore ipsam putauit, nisi prauidisset inde benedictum nasciturum.

Quarta anti-
pathia, quo
ad intellectū.

Fici euāgeli-
& mysterium
pulcherrimū.
Luc. 13. C.

Arum esse fructum fimo patientiæ, atque humilitatis ftercoratū.
Ad huius fici pedes inclinata fuit humana conditio, cum à diuini
Solis radijs oculos auertit, inque terrenis tenebris, eos affixit, id
quod lugens dolebat Dauid, dicens; Cor meum conturbatum est
in me, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum &
ipsum non est mecum. Perstiterat etiam mulier illa Hebræa in uar-
ietudine illa annis decem & octo, eò quia decies octies centum
anni transferant ab eo tempore, quo Iudæi à uero, & uiuo Deo apo-
statate ceperunt, titulumque aureum ueluti Deum coluerunt.

Psal. 37.

Exod. 32.

Num. 16.

Dathan & A-

biron ambitio-

forum exem-

plar.

Quod uerò dissidiorum causa potissima ambitio sit, ex his quæ
de Dathan, & Abiron scriptura sacra dicit haurire licebit; hi nam-
que, cum a Moysæ accerferentur, ægrè ferentes eius dominatum
responderunt: Non uenimus. Parum est tibi quod eduxisti nos de
terra quæ lacte, & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi &
Dominus fueris nostri? Dathan, qui consuetudo interpretatur,
illos significat, qui ambitionis compedibus uincti, consuetudine
se credunt excusari. Quid mirum (inquiūt) si honores quæro, si di-
gnitates appeto, mos hic omnium hominum est, nedum in curijs
& aulis regum, sed & in monachorum cenobijs, immo & in ipso
Christi, & Apostolorum collegio datur inuenire; Abiron uerò, pa-
ter fraudis dicitur: illosque ambiciosos innuit, qui fraudibus, dece-
ptionibus, dolis, ac fallacijs dominationes procurare non cessant,
nihilque non tentant, quò dominatum, ditionemve sibi, suisque
aseiscant. Cumque duo sint, duplex ambitionis genus præ se ferūt.

Duo ambitio-

nis genera in

Dathan, & A-

biron osten-

duntur.

Per Dathan enim, quæ consuetudo dicitur, illos intelligimus, qui aper-
tè dominari, regnoque, ac dominatu potiri quærunt usui, ac con-
suetudini innixi, idque prece, & precio toto conatu efficere cu-
rant. Nomine uerò Abiron, qui fraudis pater interpretatur, illos
intelligēdos dicimus, qui latenter hæc quærunt. Ambiunt quidem,
ac admirabili quodam studio id expectant, atque percipiunt, at
se se abhorrere lingunt, cumque dignantes sibi offerantur, sese non
esse dignos asserunt, uelleque sibi solis uacare, ac spiritui deservire,
idque eò efficiunt, quò facilius quod appetunt consequantur.

Dathan & A-

biron ambitio-

forum exem-

plar.

En tibi ambiciosorum exemplar: hi quidem concordēs erant, ad
conspirationem, & coniurationem dediti; sed quia ambiciosi erant,
non potuit diu eorum persistere concordia, diuisi sunt, atque bi-
partiti, à terra eiecti, atque infernum detrusi, ubi nulla concordia

nulla.

De amicis diligendis.

Num. 16. E.

Duplex amb
tiosorum cri
minis correspo
dens multa
tio.

Antithesis in
ter ambitio
nem & amici
tiam.

num. 16. E. nulla quies, immo perpetua discrepantia, continua dissidentia, at-
que molesta discordia inuenitur. Descenderunt (inquit scriptura)
triuentes in infernum, sed & ignis egressus à Domino, interfecit du
centos quinquaginta uiros, qui offerebant incensum. Perpende
quæso lector, duplicem hic pœnam ambitiosæ unioni, atque con
cordiæ inflixisse Dominum: alteram quidem quoniam terram
aduersus illos, qui publicè ambitionem profitentur, apertam fuisse
dicit: alteram uerò, quod ignem Hypochritas consumpsisse asse
rit, qui ideò incensum, & sacrificium offerebant, ut probi ab ho
minibus putarentur; sicque ad culmen dignitatum perueniant, &
meritò quidem pœna delicto respondet. Quia nanque ambitiosi
terræ dominari appetunt, ut à terre subdantur, præcepit Domi
nus alios suppeditare, & pedibus conculcare quærunt: à terra quæ
hominum pedibus subiacet, conculcantur, illique subduntur. De
scenderunt nanque uiui ad infernū. Qui mortui ad inferna descen
dunt, animæ solummodo patiuntur cruciatus: at qui uiui descen
dunt, ut in corpore & anima simul excrucientur necesse est. Idque
iure merito. Cum nanque ambitiosi, molestiis, & solitudinibus
crucientur in anima, doloribus & cruciatibus afficiantur in cor
pore, quousq; ad regiminis, uel dominationis culmen perueniant
necesse est: rectè etiam, & uiui ad inferna descendunt, ut animæ &
corporis cruciatus experiantur.

En igitur tibi ambitiosa concordia in dissidium commutata,
en ambitiosa iucunditas in mille dolores & angores conuersa. En
qui dominari alijs appetunt, alijs subditos effectos esse. Qui igitur
fieri potest, ut cum ambitione persistat amicitia, si illa molesta est,
& hæc iucunda? si illa discordiam parit, & hæc concordiam? si illa
feruos, ista fratres efficit? si illa inæqualitatem, hæc uerò equalitem
præ se fert? si illa in infernum deijcit, hæc uerò ad cælos extollit? si
illa & animæ simul & corpori officit, hæc uerò ambobus confert,
atque ual de utilis est?

Recole te precor, lector, quid Dominus discipulis, quis eorum
uideretur esse maior disceptantibus, uerbis, actionibusque respon
derit. Cum nanque iam iam moriturus postremæ illi mensæ asside
ret, sapiusque mutuam dilectionem, atque amicitiam præceptis in
rulcasset, illique tunc de præcellentia concertarent, à mensa surgens
ipse Redemptor, eorum pedes, ad genua procubens, lauare cepit,
dicens;

A dicens; Exemplum dedi uobis, ut sicut ego feci uobis, & uos faciat. Mira res. Contendunt illi quis eorum maximus sit, contendit Christus, quis eorum sit infimus inter eos quaestio habetur de praecellencia, inter Christum, & Petrum de obedientia: qui minimi erant: de supremo loco altercantur, qui uero maximi, de infimo disceptant. Domine, inquit Petrus, tu mihi lauas pedes? non lauabis mihi pedes in aeternum; Si non lauero te, non habebis partem mecum. En tibi de paruitate & infimo loco contentio; Quis obsecro uictor extitit inter Christum, & Petrum; humilitas quidem; nanque maior erat, minor effectus est; cum Christus Dominus Petro seruo inseruiuit, eiusque pedes ad genua procumbens, lauit. Quid ergo est, quod cum Dominus amicitiam, mutuumque amorem discipulis inculcaret, ipsique de nobiliori loco disceptarent, cum Petro de subiectione, atque humilitate contendit, idque efficit, quod ambitio uicta cedat, humilitasque uictrix existat, nili ut ostendat haud posse amicitiam cum ambitione persistere; & qui amicitiam permanere cupit, ut ambitionem de medio tollat, toto conatu curet?

B Ut quid producto homini, atque mulieri in amicitiam coniuncto, praecceptum est, ut sibi inuicem auxilientur, non tamen ut alter alteri dominetur? Vtiq; dictum est homini; Dominamini piscibus maris, & uolatilibus caeli, & uniuersis animantibus quae mouentur super terram. at non dictum est, dominamini ceteris hominibus. Natura enim omnes pares sunt, neque homo homini natura seruus est, seruitus nanque, aut famulatus post peccatum introducta est, cum homo per peccatum in menti naturam accepit, atque iumentis insipientibus similis est effectus. Volens igitur summus rerum conditor inter homines concordiam obseruari, idque fieri non posse intelligens ni dominationis, aut regiminis desideratio absit, sicuti societatem instituit, sic etiam ut iumentis praesefet, praecipit, dominationis uero nomen subtrahit. Pugnat igitur cum amicitia, ambitio, & dignitatum desiderium.

C Hinc etiam ipse dilectionis magister, qui se non Dominum, sed amicum; nosque non seruos, sed amicos saepius appellauit, ut hanc necessitudinem perpetuam cum hominibus se habere uelle manifestaret, intelligens populum post quinque panum miraculum ipsum regem uelle constituere, aufugit; Iacobo etiam & Ioanni cius dexteram & sinistra, officio matris postulatis, postquam agri

Diuerſa contentio, quæ inter discipulos de primatu, & quæ inter Christum & Petrum de paruitate orta fuerat.

Gen. I. D.

Pugnant ad inuicem ambitio & amicitia.

Gen. I. D.

Discipulis de primatu certantibus, amicitia exemplum apponit Dominus. Ioan. 6. B.

agri obituatone reprehēdisset, mox amicitiam, atq; cōcordiam
ob oculos ponēs; Omnes (inquit) uos fratres estis; ac si apertē di-
cat, non poterit hac fraterna concordia inter uos persistere, si pri-
mos locos, primos recubitus, dexteramque, atque sinistram cor-
de, & opere affectetis.

Qui secum
dissidet, nulli
concoris erit.

Non est igitur ambitiosa amicitia, sicuti neque charitas,
immo toto distant coelo, immo inuicem se expellunt; Qui
nanque secum dissident, quibus unquam concordēs esse po-
terunt? Qui animi pace, atque tranquillitate caret, quomo-
dō cū alijs pacem habebit? Atqui, quæ quies, quæ pax, quæ tran-
quillitas ambitiosi animo insidere potest? Ille locum ambit, quē
alius occupat: hic nullam admittit consolationem, quoadusq; gra-
du quem possidet, spoliatur alter: hic acerbum sustinet dolorem,
cum alium sibi præcedere intelligit: ille nihil non tentat, quo
alius parentum, & amicorum suffragijs priuetur, incredibilique
dolore angitur, si alijs postponatur, si loca suprema non obti-
neat. Quæ igitur pestis amicitiarum excogitari potest maior am-
bitione? quæ toxica inter consanguineos hæc immanis ambitio-
nis fera non disseminauit? quæ uenena inter affines? quod acō-
nitum inter familiares? quod inter necessarios uirus? quot arma
confici iussit? quot ministrauit? Poterit ne igitur cum ambitio-
ne persistere amicitia? da amicitiam inter homines, nec bella erunt,
nec homicidia, non in mēijs conficiendis tot impensæ, nullus in
erigendis arcibus sumptus, in munitionibus impedia nulla, in com-
meatibus dispendia procul, neque tandem erunt armorum artifi-
ces, non tubarum sonitus, non tympanorum strepitus, sed omnia
tranquilla, suauis omnia, nihil non sedatum. Tolle amicitiam, En
tibi tumultus, seditiones, fabri ferarii arma conficiunt, camenta-
rij mēia exigunt, fabricatores arces, nihil sedatum, nulla tran-
quillitas corporum, nec animorum.

Ambitio, ar-
ma ministrat,
quæ si desit,
non erant ar-
ma.

Contra uerò ambitiosi desit, nihil non sedatum, atque tranquil-
lum, nulla inuidia, nullus liuor, contentiones nullæ, timores pro-
cul, securitas multa, nihil non tutum, & regis, & peculiare uiu-
tutē peregi poterunt, itinera, & pedites, & equites fidenter confi-
cient, nec arma, nec tympana, nec tubæ erunt alicubi. Quæ am-
bitiosi adsit, omnia armis plena, nihil tutum, nulla fiducia, hinc
sanguinis immanes effusiones, bella sæuissima, nec inter consan-
guineos,

A guineos, aut affines, aut parentes & filios, tutò consistere quis poterit? Qui igitur poterunt se inuicem compati ambitio & amicitia, si effectus inuicem repugnantes pariunt?

Potest utique quis & probus esse & dominari; Quia tamen tanta, ac talis est in nobis libido, & ingenitus dominandi ardor, si quos semel inuaserit (summa licet sint probitate præstantes) usque adeò allicit, atque deprauat, ut uita potius quàm acquisita, uel acquirenda dignitate spo liari cupiant; pro qua uel acquisita tuenda, uel acquirenda nullum impietatis genus non exercent. Nonne Absolon pijsimum patrem occidere uoluit? De filijs Senacherib Afsyriorum Regis legimus, quòd patri manibus proprijs mortem intulerunt, Irene imperatrix, Constantinum filium, sexquæ

B reliquos filios in uinculos mori iussit, Clitemnestra Agamennem suum uirum ab Oreste interfici permisit. Romulus, & Remus proprium patrum occiderunt. De Nerone legimus, quòd propriam interfecit genitricem: taceo sexcentos alios, qui dominationis causa, crimina, atque immania scelera perpetrarunt; Quod & Boetius huiusce uerbis sic nobis explicauit;

Nonimus quantas dederit ruinas.

Urbe flammata, partibusque cæsis,

Furcisque, qui quondam ferus interemptor

Matris effuso maduit cruore

Corpus, & uisum gelidum pererrans

Ora non tinxit lachrymis, sed esse

Censor extincti potuit decoris:

Hic tamen sceptro populos regebat,

Quos uidet condens radios sub undis

Phæbus, extremo ueniens ab ortu,

Quos premunt septem gelidi triones,

Quos nothus Sicco uiolentus æstu

Torret, ardentes recoquens arenas,

Celsa non tandem ualuit potestas

Vertere prauæ rabiem Neronis.

Heu grauem sortem, quotiens iniquus

Additur sæuo gladius ueneno.

Ambitionis
crudelitas in
Polyphemo.

Summam hanc ambitionis feritatem expressam in diro illo Polyphemo Cyclope conspiciamus, qui ab hominum consortio

Secunda Pars.

V u longin-

De amicis diligendis.

longinquus; humanis carnibus uescebatur, inter feras tantummodo uitam degens. Nonne ergo Polyphemos meritò illos dixeris, qui uiuentes homines, omni cruciatuum genere immaniter torquent, atque dilacerant? Dicam Hercle, & Polyphemo immaniores: Tolerabilius nanque est, uiuentia corpora glutire, semelque uita priuare, quam crudelissimis molestiis, doloribus, atque animi corporisque cruciatibus, illos indefinenter torquere, id quod ambitiosi homines nunquam non efficiunt; Hi nanque, ut comparent, aut comparatum tueantur tyrannidem, optimos uiros, liberatisque amatores morte afficiunt; nec singulos homines, sed & totam urbem, immo & totum orbem commouent, ac enecant, quò uoti compotes euadant: populosque ferro, igne, fame, milleque cladibus diuexent. Hinc agricultura perit, agri non coluntur, pecudes non pascuntur, totiusque rusticationis exertitia tolluntur, pueri perimuntur, uirgines è matrum, ac parentum domibus ad libidinem rapiuntur, pudicarum matronarum pudicitia expugnatur; loca sacra funditus euertuntur, qui præesse deberent in seruitutem rediguntur. Quos igitur Cyclopes immaniores dixeris? Quos Lestrygonas, cum ambitiosorum dira sæuitia contuleris? Quis Ixion efferior? (Ixion enim Iustitia posthabita, humanitate postposita, liberos populos suæ seruitutis tyrannide oppressit) ambitiosi uerò parentes proprios trucidant, totamque cognationem euertunt, atque internecant. Hæcine infesta, ac perniciofa pestis amicitiae cohærere, aut cohabitare poterit? Ambitio se cretum malum, uirus latens, pestis occulta, doli artifex, hypocrisis mater, liuoris parens, uitiorum origo, criminum fomes, uirtutum erugo, & totius probitatis tineæ; Amicitia admirabile bonum, uitiorum antidotum, animorum uita, sol humanæ uitæ, pacis amatrix, ciuitatum, ac cognationis conseruatrici, cordium solatium, pauperum refugium, regnorum conseruatio, & tandem omnium bonorum liberalis donatrix. Qui hæc inter se conuenire poterunt?

Perpauci quidem sunt, qui laudis desiderio non teneantur: ille nanque uisitationes ambit, hic munera affectat, hic laudum præconia appetit, alius magnificas inscriptiones, alius ab hominibus magnificè coli, alius sanctitatem ostentat, alius priuilegia condita publica, alii ut eorum ieiunia, atque elemosynæ uideantur; ille nec Regi cederet partem dextram, cum apud aliquem uel

Princi-

Ambitionis
mala.

Amicitia bonum.

Ambitio omnia
aerit tenet.

A Principem, uel Imperatorem se uiderit gratiosum: innumeri tandem sunt, qui ut apud quendam potentem gratiosi & sint & habeantur, amicos deferunt, posthabent, ac spernunt tandem, nullus non laudem appetit, ut dixeris, & surdos audire, & iumenta legari. Themistocles, dum in theatro existeret, interrogareturque, quæ sibi magis grata esset musica? Illa (inquit) quæ magnificè mea præclara gesta efferret laudibus. Alexander Macedo in hanc dementiam incidit, ut, se Deum creari percuperet. Nullus igitur laudari non appetit. Annonem Carthaginensem legimus, quod aues aucupabatur, quas edocebat loqui, utque Annonem esse Deum per aera uolitando clamarent, quò tandem ambitione excæcatus, diuinum nomen, & cultum sibi ascisceret. Sapor Persarum Rex, se ipsum uocabat, & ab aliis appellari præcipiebat fratrem Solis & Lunæ, celi que stellarum comes indiuiduus. Prætermitto Empedoclem poetam, qui ut hominibus persuaderet, se in cælum usque super uolasse, atque inter Deos collocatum fuisse, se ipsum in ardentem uoraginem dedit præcipitem; Maximinum Romanum dicunt usque adeo ambitione compeditum, ut nedum manus, sed & pedes sibi deosculari permetteret; Marcum etiam Drusum hoc ambitionis uinculo, ita alligatum fuisse legimus, ut semel à Senatu accersitus; cur inquit, me ipsum non conuenit Senatus? Huic igitur tam excecatae dementiæ sanctissimam amicitiam comitem esse dicemus? Absit. Ambitio, nutrix est auaritiæ: amicitia, nihil proprium habet, omnia communia existimat, nihil non elargitur, illa hypochrasis est mater, hæc sanctitatis filia, illa præcellentiam exigit, hæc æquabilitatem, paritatemque requirit.

Duos igitur si conspexeris uinculo necessitudinis coniunctos, strenuitate, fortitudine, atque diuitijs impares: quorum alter altero longè sit eminentior, illeque huc quærat antecellere, ad eius dexteram incedere, ut sibi detecto capito loquatur, atque genuisse statur; istos haudquaquam amicos dixeris, sed Dominum, & seruum potius. Magnanimi nanque officium semper fuit, ut illum benignitate præueniat, quem amicum semel uoluit appellare. Quæ nanque amicitia credi potest, ubi semper de primatu contenditur? ubi alter ab altero obseruari, ac uenerari quærit? Procul igitur ab amicitia ambitio, æqualitatem nanque parilitatem

Ambitionem
exempla quæ
dam.

Vbi præcellen-
tia est & pri-
matum quæ-
ritur, amicitia
esse non
potest.

De amicis diligendis.

tem exigit, non Dominatum, aut Principatum. Sed de ambitione haftenus.

Charitas non
quærit quæ
sua sunt, quo-
modo intelli-
ge.

Proximè uerò, si charitatem non quærere quæ sua sunt intellexeris, præcipuum etiam amicitiae munus habebis. Subdit namque Paulus; Charitas non quærit quæ sua sunt, id quod amicitiae usque adeò peculiare est, ut nihil magis. Quid autem sit non quærat quæ sua sunt, in regula Monachorum declarat Augustinus his uerbis; Charitas autem, de qua scriptum est, quod non quærit quæ sua sunt, sic intelligitur, quia communia proprijs, non propria communibus anteponit. Id quod exactè obseruabant illi, de quibus dicitur in Actis Apostolorum; Omnes qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, possessiones, & substantias uendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Non igitur quæ sua sunt quærere, iuxta Augustini expositionem perinde est, ac si dicatur, quod inter amicos nihil sit proprium, sed omnia communia existimentur, neque sit qui audeat dicere, meum, aut tuum.

Act. 2. G

Qui Deum
diligat ipsum
non quærat
cum ipsum
habeat.

Id quod omni christiano homini obseruandum etiam est, qui nanque Deum diligit, nihil ex his quæ in terris sunt, suum existimare debet: illud enim nostrum uerè dicendum est, quod in cælo est; hoc autem ut quæratur, nullus inter diligentes est qui indigeat; si nanque Deum diligit, Deum amat: quod si Deum amat, Deum habet; si autem Deum habet, ut quid illum quærere? nemo quippè quærit quod habet; Vnde cum dicitur, quod charitas non quærit quæ sua sunt, cuilibet uideri poterit illum qui charitatem habet, Deum quem iam habet, & possidet, nullo modo quærere.

Cantic. 5.
Obiectio.
Luc. 12.

Ioan. 20.
Responsio, ob
id quæratur
ut magis ha-
beatur, uel
nō quæratur
ut proprium
sed ut com-
mune bonū.

Scio utique sponsam in Canticis: Dilectum quem amabat pernoctes quæsiisse. In lectulo (inquit) meo, pernoctes quæsiui quem diligit anima mea. Scio etiam Virginem Deiparam, filium suum, quem unicè diligebat, tribus diebus quæsiisse; Ego (inquit) & pater tuus dolentes quærebamus te; quod etiam & Magdalena præ cæteris diligenti accidisse, ait Euangelista; At cum audis charitatem non quærere quæ sua sunt, id tibi intelligendum est; Diligentem non Deum quærere quem habet, sed ideò quærere, ut magis habeat, quam habet, quod de illo qui Deum perfectè diligit, te uelim intelligere; uel sic etiam intelligat; Quod anima quæ perfectè

Afectè Deum diligit, non ipsum quærit ut suum, sed ut omnibus communis est; quo pacto etiam intellige illud, non quærit quæ sua sunt Charitas autem absoluta in Deo solo est, immo ipse Deus est. In creatis uerò initiata est, solummodo in beatis perfecta est, idq; nō pari ratione. Qui enim maiori felicitate fruitur, absolutiorem etiam charitatem habere dicitur; In uia autem, ille absolutam charitatem habere dicitur, qui Deum præ omnibus creaturis toto corde, mente, & anima diligit, omniaque creata non nisi in Deo diligit: licet igitur, qui Deum diligunt, Deum quem amant quærant: non ob hoc dicendum est quære quæ sua sunt, eoque uel quærūt, ut magis habeant, uel quia non ut proprium bonum, sed ut omnibus commune quærunt.

B At inter mortales, qui se mutuo prosequuntur amore, ideo dicitur dilectio amicorum non quære quæ sua sunt, quia non ratione sui, amicum diligit, sed gratia ipsius amici; illum uerò gratia sui dilexisse dicimus, qui propriæ utilitatis gratia non diligit necessarios; (hic enim potius adulator, quàm amicus censendus est) sed qui honestè diligit, propter Deum diligit, atque in bonum ipsius amici omnia dirigit.

Dilectio quo
modo non q-
rit quæ sua
sunt.

Quatuor nanque cū sint amicitiarum species: non de qualibet nunc nobis sermo est. Est etenim amicitia simulata, est mala, est & uera, est tandem illa quæ undique absoluta est, ficta iterum uel est solo nomine sine actione, de qua Ecclesiasticus; Est amicus, solo nomine amicus: uel occulta est, de qua in Prouerbij; Melior est manifesta correptio, quàm amor absconditus, uel solo ore cōstat; longè tamen à corde est, cuius nobis exemplum in libris Regum præbuit Ioab, qui Massam benignè alloquens, dicens; Salue mi frater, osculoque, atque amplexibus suscipiens, effusa eius uiscera in terram proiecit, uel etiam quæ tunc temporis solummodo diligit, cū fortuna suffragatur, cū uerò infelicitè agitur cum amico recedit, de qua Ecclesiasticus iterum. Si largitus fueris assu- met te, & si non habueris, relinquet te; & in Prouerbij, Diuitiæ addunt amicos, à paupere autem hi quos habuit, separantur.

Ecc. 37. A
Prouerb. 27.
2. Reg. 20.
Quadruplex
amicitia, fi-
cta, mala, ue-
ra, & perfecta.

Ecc. 13.

Prouerb. 19.

De illa uerò amicitia, quæ secundo loco posita est, quæ eò mala dicitur, quia inter prauos atque improbos uiros uersatur, satis superque nuper dictum est. At quæ uera, absolutaque est amicitia, quatuor ut habeat necesse est, sine quibus haudquāquam consta-

Mala amicitia.

bit

Perpetua 2-
micitia.
Prover. 17.
Eccl. 6.

Amicitia gra-
ta, quæ.

Proverb. 19.
Seneca, homi-

simile.

Tren. 1.
Iob. 6.

Tren. 1.

Cantic. 8.

Absoluta a-
micitia q non
est uenalis.

Triplicem do-
mus nostræ
substantiã, tri-
plicem etiam e-
largiuntur ho-
mines substanti-
am.

bit unquam. Sit nanque perpetua stabilis, grata, atque fidelis; Perpetua, inquam, quia omni tempore diligit, qui amicus est; uerum de hoc paulo post dicendum. Stabilis, ut scilicet nunquam non persistat, non alternatis diebus, amet & oderit. Sic enim & Sapiens docet: Amicus si perseverauerit fixus erit tibi coequalis: id quod perinde est ac si dicatur: si amicus, fixus id est stabilis, immobilis, atque tam in aduersa, quam in secunda fortuna, fuerit in amore constans, & inseparabilis; erit tibi coequalis, id est eiusdem tecum uoluntatis, ac si alter tu esset. Grata uero tunc erit amicitia, si non uendatur, aut non ematur precio. Hæc enim potius adulatorum, quam amicorum beneuolentia est, mercatura, potius quam amicitia, esse dicenda est, cum non amicorum, sed proprium commodum respiciat. Multi colunt personam potentis (inquit Sapiens) & amici sunt dona tribuentis. Hinc etiam illud Senecæ. Nullum maius malum habet occupatus homo, & malis suis obsessus, quam quod amicos sibi putet, quibus ipse non est, & subdit: A paupere autem in quos habuit tempore prosperitatis, separantur tempore paupertatis, sicut carnis ab osse corroso, & sicut mures ab horreo uacuato. Id quod & ciuitatem Hierusalem expertam fuisse dicit Hieremias, his uerbis: Omnes amici eius spreuerunt eam inter angustias, & Iob: Necessarii (inquit) quoque mei recesserunt à me; & iterum Hieremias: Qui glorificabant eam, spreuerunt eam, quando uiderunt ignominiam eius.

Vera autem, & absoluta amicitia non est uenalis, nec sub pecuniæ æstimatione cadit. Sic etenim & Sapiens ait: Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam; quid hæc obsecro uerba sibi uolunt, nisi quod charitatis beneuolentia nullo precio, aut uendi, aut emi potest, & quicquid in ea comparanda erogatur, nihil æstimatur? Perpende quod lector arte non Sapiētis uerba. Si dederit (inquit) homo omnem substantiam? Ut quod omnem substantiam, quia charitatis amicitia nihil celat, nihil negat, nihil subtrahit, nihil bipartitur, aut diuidit, sed omnia uel amico, uel pro amico expendit. Quid uero tibi amico bipartiendum est, mox subdit, dicens; Omnem substantiam domus suæ. Et merito quidem; Cum nanque domi suæ triplicem unusquisque substantiam habeat, corporum uidelicet, temporalium bonorum, atque uirtutum. Hanc quidam perperam, quidam uero iuste impertiuntur. Aliqui

nanque

Ananque contra charitatem, aliqui sine charitate, aliqui uerò pro charitate largiuntur. Contra charitatem scilicet, ut prodigus ille iuuenis Euangelicus, qui omnia sua luxui, & libidini deditus erogauit, cui etiam perfimiles sunt, qui & fortunæ, & corporis, & animæ bonis abutuntur, qui uirtutibus extolluntur, quas & sibi ita arrogant, quasi a seipsis habeant, uel proprijs meritis illę sibi ascribunt, quæ à Deo gratis acceperunt. Sine charitate uerò illi substantiam erogant, qui nec propter Deum, nec ratione uirtutis, sed alius cuius naturalis, uel etiam carnalis beneuolentiæ elargiuntur; hi nanque, quasi nihili penduntur, nec quiquam illis prodesse ualet, quod sine charitate erogant. Pro charitate uerò, substantiā dantur, qui diuino, ac spirituali amore impulsī, se, & sua omnia cōcant, ac imperiuntur, hi apud Deum gratiosi sunt, apud quem etiam æternam promerentur salutem: unusquisque enim Deo illud decantare potest, quod in psalmo canebat David: Substantia mea apud te est. Hinc est quod sequitur: Quasi nihil despiciet eam. Huius rationē quædam Glossa affert, dicens: Quia cum tibi terrenorum abundat amor, mox labentiū possessio uilescit. Tunc ergo omnem domus tuę substantiam tribuis pro dilectione, quando quicquid in terris possides, pro beneuolentia impertiris, ueluti illa spernens, & abiciens, quæ Dei cognitionem, & possessionem præpediunt, atque solitudinum puluere terso, & excusso, mundo corde Deum contemplaris, ac intueris. Hic cum omnem substantiam dederit, quasi nihil eam despiciet. Nam postquam oculum

Ctersit, ac Deum intuitus est, hac contemplatione perfusus, quicquid extra Deum possederat, uilipendit: id quod Apostoli sunt experti, qui dulcedine Christi degustata, nedum & quæ possederant, sed & illa quarum summo tenebantur desiderio nihil fecerunt, & (ut ait Apostolus) ut stercora arbitrati sūt, ut Christū lucrifacerēt.

Psal. 33. 11.

Verum antequam ad fidem ueniamus, id quod quarto loco requiri amicitiam diximus. Nobis circa gratitudinem paulisper erit consistendum, ut scilicet gratis impendatur amico beneuolentia, neque in amico, nisi amicum, aut quæ intrinsecus amici amico hærent diligas. Quid enim istiusmodi amicis imbecillius, qui hoc pacto cōciliantur, utpote more parasitorum à communione mensæ, ab ingluuie inexplibili, a spe, aut cōmodi, aut lucri? Nonne indignum est, rem usqueadmodum admirabilem, atque omnibus numeris

In amico nisi amicus diligendum est.

abso-

De amicis diligēdis.

Amicitiam, a
spe lucri oriri
nefas est.

Simile.

absolutam, qualis dilectio, & amicitia est uenalem censere, atque D
à tam indigna radice, quale lucrum est, prodire posse existimare?
Quid hoc, obsecro, dictum est, à precio oriri amicitia, nisi perinde
ac si dicas, arboris quæ aurum, gēmas, lapidesque preciosos pro-
fert, radicem non talem esse, sed à putredine ipsius arboris, precio-
sa hæc procedere & oriri? Quid unquam amicitia imbecillius pos-
set hominibus contingere, si à precio, à lucro, uel (ut ita dicam) à
scenore prodire posset? sed qui fieri potest, ut quæ sic contracta
fuerit amicitia diu consistere possit? Certè quæ debili innititur
fundamento inualida, atque imbecilla instructura sit, necesse est.
Cum enim conciderit, fundamentum corruet, & continuo, & id
quod super extructum est; id etiam quod tenui filo alligatum est,
contracto filo dissoluetur. Cum igitur utilitas, aut uoluptas inter
homines amicitiam conglutinent, ea commutata disiungetur, om-
nemque scederis memoriam perpetua discordia delebit.

Simile.

Amicitia gra-
tia cupidita-
tis inita faci-
le dissoluitur.

Simile.

Ephemeram herbam dicunt florem producere in solstitio, qui
eo quo oritur die tabescit, marcet, ac euanescit, Solisque æstu om-
nino perit; sic illorum amicitia, quæ cupiditatis, aut uoluptatis
æstu contrahitur, fluxa, ac instabilis est, modicoque cuiuscunque
molestiæ calore dissoluetur, atque peribit. Sicuti nanque colum-
bæ dealbatas adeunt domos, ad tecta que candida ultrò se confe-
runt, abiectasque aspernantur ædes; Sic improbi amici, eorum
ultrò ineunt amicitias, quorum facultatibus, atque diuitijs se cre-
dunt adiuuari, quos uerò inopes, atque egenos nouerint, illos ca-
uent, atque deuitant; de istis dicit Salomon: Diuitiæ addunt ami-
cos plurimos, à paupere autem, & hi quos habet, separantur. Non
igitur uerè amici dicendi sunt, quos non gratia, sed munus copu-
lat, nisi enim semper acceperint, citò deserunt: quam etenim dile-
ctione munus conglutinat, eo suspensio ruit, neque enim uera ami-
citia res, sed uoluntatem intueri debet: si nanque uenit precio, ue-
luti meretrix prosternitur.

Illud amicitie sanctum, ac uenerabile nomen

Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Nō nobis, sed
alteri uiuen-
dum.

Hinc illud Senecæ: Non potest quisquam uiuere beatè, qui se
tantum intuetur, qui omnia ad utilitates proprias conuertit, alte-
ri uiuas oportet, si uis tibi uiuere. Hæc ille. Quemadmodum enim
amor nullo precio emi potest, nisi amore solo, sic amicitia, cuius
origo

A origo amor est, solo amore, atque benevolentia merari possumus.

At plerique necessarijs perinde, ac si pecudes essent utuntur, cum, eo solo amicitiam comparant, quæ amicorum lanam tondere, decorticare, atque deglubere ualeant; ut meritò dicere possimus præclarissimum amicitia nomen esse, ad auctionem in astario expositum: ut quisque maiora proferat. hi quidem amicitiam prostituunt, maculant, atque prosternunt prorsus; si enim amicitia habitus quidam est mutui amoris, qui ad aliud natura refertur. Nonne amicitiam perimit, eiusque naturam omninò tollit, qui non alterius, sed sui ipsius commodum in amicis eligēdis respicit?

Cum Anaxagoras Periclidi, tam in priuatis, quam publicis negocijs, auxilio, atque consilio præsto esset, Periclidemque grauissimis rerum susceptarum oneribus pressum, consilio, auxilioque, non amplius eius uti uelle conspiceret: senectute confectus, mortem subire ultrò decreuit; ob idque omnino cibo priuari uoluit, quò citius occumberet: cumque iam iam moriturus, faciem deuelaret, Periclidemque opem sibi allaturum conspiceret. Pericles (inquit) qui lichno indigent, oleum adhibent, sic & tibi nunc accidit: perinde ac si diceret: Tandiu (ò Pericles) Anaxagoram æstimas, quandiu eius auxilijs, atque consilijs indiges. Tali adagio nobis etiam meritò utendum, cum illis qui tandiu diligunt, quandiu ope indigent amici.

Syllam, & Carybdin, duos scopulos esse dicunt in mari Tyrreno, in altero quorum si impingat nauis cum extensis uelis, à uentis ueloci cursu agitur, pereat necesse est: pari ratione, auaritia, & adulatio, duo sunt huiusce maris scopuli, in quorum alterum si offendat amicitia, actum est de illa. Nam illa cum solum proprium commodum intueatur, non amicum, sed se ipsum amplectitur; Aues rapaces potius quam homines huiusmodi amicos dicemus iure meritò; Nam & accipiter, tunc solummodo carus est, cum ad prædam est aptus, gestator manu, blanditijs afficitur, inuisitur, accuratur frequenter, cum uerò senio confectus, ad prædam non est frugi, è domo eiicitur, spernitur, & nihili penditur. huic aui per similes sunt, qui sola utilitatis gratia diliguntur, quandiu enim prodesse possunt, honori habentur, & blanditijs afficiuntur; at cum emolumentum ex ipsis non amplius potest percipi, nihili æstimantur, & è memoria excidunt.

Secunda Pars.

Xx

Immo

Amicis, ut pecudibus, utitur plerique.

Anaxagoræ dictum de illo qui solo tempore necessitatis diligit.

Simile.

Auaritia, & adulatio, amicitia sunt Scylla, & Carybdis.

De amicis diligendis.

Amici causa
utilitatis, pul-
lis uulpium,
& canibus, si-
miles sunt.

Michæ. 3. B.

Simile.

Simile.

Auaritia ho-
mines reddit
infociabiles.

Lib. 2. de A-
micitia.

Similia.

Immo uulpium pullis similes illos dixeris, qui id quod sibi uti-
le est in amicitia spectant. hi nanque matris ubera, quæ sine lacte
conspiciant, mordent, dentibus lacerant, & non matrem, sed alie-
nam existimant; Sic isti qui utilitatem sequuntur, nisi ut solebant
emolumenti quid accipiant, mordent continuo, atque detrectant,
bellaq; mox illos suscitare uideris. Contra hos inuehit Propheta
quidam. Hæc dicit (inquit) Dominus propter prophetas, qui se-
ducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant
pacem, & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant
super eum prælium. Canibus etiam mordacibus hi persimiles di-
cendi sunt: nam sicuti canis tandiu os diligit, amplectitur, & ser-
uat, quandiu quid exeat in osse inuenire potest, sic qui utilitatis
causa amicum assumit, tandiu placebit, quandiu utilis erit. Nec
non & muribus consimiles dici possunt, qui in plenilunio numero
gliscunt, at decrecente Luna imminuuntur, sic isti aucta fortuna,
coalescunt, qua imminuta deficiunt; Vidisti inquam hominem
arborem sui hoc tali inuisentem sapius, ac omni custodia custo-
dientem, immo, ut ita dicam, excubantem, quandiu caros sibi fru-
ctus retinet, quàm tamen fructibus carentem deserit, non uisitat,
neque colit? Talem illum dixeris amicum, qui tandiu diligit, quan-
diu ab amico, ueluti ab arbore fructus, ac quippiam emolumenti
se percepturum sperat; at si spes percipiendi perit, & ipsa simul be-
neuolentia occidit. Sicuti igitur charitas, sic & amicitia non quæ-
rit quæ sua sunt, sed quæ amicorum.

Incommodus igitur, ac periculosus ualdè hic scopulus auari-
tiae est, amicitiaeq; insensus nimis, neque quicquam est quod ma-
iora mala amicitiae pariat, quàm auaritia; illud tamen execran-
dum malum est, quod homines, qui natura animalia sunt sociabi-
lia, disjungat, diuidat, atque infociabiles reddat: horum & affe-
ctus, & effectus aues illæ quæ prædæ sunt aptæ miro modo nobis
detegunt, & ostendunt: de illis nanque auibus, ait Philosophus,
quod solitudinem ualdè diligunt, nec cæteris eiusdem speciei au-
ibus cohabitare ualent. Nam sicut beneuolentia societatem, & cõ-
municationem quærit, ueluti sibi quid proprium & à natura insi-
tum, ita cupiditas solitudinem, & propria commoda amplectitur
semper. Cum enim cupidus solus habere uelit, aliorum commer-
cium, ac societatem suspectam habeat necesse est. Nonne tempo-
ralium,

Aralium, ac terrenorum possessio, omnium dissidiorum, discordiarum, atque dissensionum mater & origo est? Vnde rixę, atque dissidium inter Abraham, & Loth, qui nedum uinculo amicitia uerum & consanguinitatis astricti erant, nisi à terrena rerum possessione? De Abraham nanque dicit scriptura: Erat autē diues ualde in possessione auri & argenti. De Loth uerò paulopost subdit; sed & Loth, qui erat cum Abraham, fuerunt greges ouium, & armenta & tabernacula; de utroque uerò mox adiecit; Nec poterat eos capere terra, ut habitarent simul, erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. Vnde & facta est rixa inter pastores gregum Abraham, & Loth. Hęc ibi. Vides quomodo terrena possessio dissidiorum causa sit? quomodo auri, & argenti, & armentorum opulentia communionem tollit? Erat (inquit) substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter, quare habitare nequibant? quia rerum copia multa: non igitur cum rerum affluentia, atque cupiditate poterit cōsistere communis cohabitatio, dissident igitur, ac toto distant cęlo auaritia, & amicitia, cum illa propria hęc uerò communia quęrat, illa cohabitatio nem, hęc autem longinquitatē amplexetur, illa quę sua sunt quęrat, id quod charitas excludit, hęc non quęrit quę sua sunt, quod charitatis est proprium.

Auaritia omnium dissidiorum mater.

Gen. 13. A

Ibidem. B.

Auaritia multorum malorum causa.

Simile.

Adulatio amicitię perniciēs.

De huiusmodi etiam auibus, quę prędę natura sunt aptę, dicunt, pullos proprios cum iam uolare seipsis ualent à se expellere, nec eorum conuictum pati posse, ne prędam impertiri cogantur, **C**id quod avari hominis proprium est, cuius animum cum auaritia occuparit, nedum intimos, ac familiares, uerum & consanguineos, & etiam ipsos liberos ē domo eijcit, ne bona distribuere, ac cōicare teneatur. Cum igitur multorum malorū culpam sustineat auaritia, quę ab amicitia procul esse debent, qui constare poterit cum auaritia, amicitia? At cum his nostris temporibus latissimē pateat auaritia, nullusque non sit, qui huius pernitiōsa labe non sit infectus, plusque operę in opibus congerendis consumitur, quàm deceat: qui fieri potest, ut nunc amicitia inter mortales contrahi, ac ali possit?

Est utique periculosa res auaritia, est scopulus incommodus, cui si impingat beneuolentia deprimitur, ac demergetur illic; uerum adulatio ea est, quę & Syllę, & Carybdis uices gerit, nec po-

De amicis diligendis.

terit huic adherere beneuolentia, quin pereat. Quod ut ipsa meri-
diana luce illustrius pateat, quod inter amicum, & adulatorem
discrimen sit asseramus. At qui hoc haberi discrimen poterit? Hera-
cleus lapis, auro contactus, aurum utique probat, nos uerò quo la-
pide, aut quo indice differentiam hanc experiemus? Num discrimen hoc ex fine probabimus? At huius consideratio finis, id effi-
ciet, ut prius molestiam accipias, quam huius probationem habere
possis, ut enim ante præcedat iudicium, quam usus incipiat ne-
cesse est. Nā si contingat iudicium præposterum fieri, qui dum uti-
tur iudicium præuenit, si eum postea uti pœniteat. Quid utilitatis
ex sequenti iudicio habere potest? Num ergo amicum ab adulato-
re, uoluptate, ac dolore discerni poterit, ut scilicet ille amicus sit, à
cuius familiaritate delectationem, ille uerò adulator, à quo dolo-
rem & molestiam hauris? Videbitur utique alicui sic res se habere;
si enim amicus uoluptatem affert, quid ab inimico nisi dolorem
habere possis? At aliter res se habet. Illum nanque Medicum pro-
bum, ac humanissimum iudicamus, qui ægroti uoluntati non ob-
secundat; Ducem etiam illum egregium dicimus, qui ueluti Man-
lius Torquatus, Seuerus acerbus, & asper est; necnon & Prato-
rem absolutum, ac perfectum dicunt homines, qui cautus, proui-
dus, ac prudens est. Quis, obsecrò, maiori beneuolentia pueros
prosequitur, quam uel eorum parentes, uel etiam præceptores,
& quis obsecrò liberis magis, quam parentes, quis pueris magis,
quam præceptores infensus, atque molestus est. Contingit uti-
que aliquando, ut adulator cum minimum à fide discedat, mole-
stissimus atque intolerabilis sit, iucundissimus uerò amicus si feli-
citatibus auctor extitit; Vt amicum molestiis delectatione; adulato-
rem uerò uoluptatibus dolorem inferre dixeris, illi cum quæ dele-
ctant, auferunt, profunt; hi uerò iucunda apponendo, non medio-
criter obsunt.

Homerus in
Odisea.

Amicus fidus,
non quod de-
lectat, sed qui
uerò amico
prodest, pie-
tate debet.

Vlysein legimus sociorum amantiſſimum extitiſſe, multaſque
eorum cauſa perpeſſum fuiſſe, dum ſocijs reditum in patriam, ui-
tamque redemit (ut Poeta atteſtatur) hos, ut ſerarum more uiuen-
tes conſpexit, uoluptatibusque luxuria, & obſcœnitati deditos, in-
uitos, ſientesque diuellens, ad nauem reduxit, ut in patriam, tam-
de transſeret, atque transferret. Verus itaque amicus Vlyſſes extitit,
qui non deſtitit quouſque caros amicos ab impia Circe illeſtos,
atque

Atque blanditijs detentos, licet inuitos, ac flentes liberaret; Con-
tra uerò Eurymachus, qui Procos, turpi Penelope amore detētos,
saginos suos, pinguesque oues cadere, uinum impudenter exu-
gere, noctu cum ancillis commisceri, regiam domum inhone-
stare, nuptijsque insidias moliri permisit. Verus igitur fuit amicus
Vlysses, licet molestus, atque amicis infestus, falsus contra amicus:
ac uerus potius adulator Eurymachus extitit, licet inuēdus, gra-
tus, atque beneuolus erga Procos extiterit.

Comparatio.

Verum nec ab alterutrum emolumento, aut damno amicus, &
adulator discernendi sunt. Nam & adulator, cum damnum infert,
aut illius, cui adulatur, res secundas evertet, aut illum in profundo
uoluptatum summerget: quorum alterum, malum leuissimum est,
aut damno.

Amicus ab
adulatore nō
discernitur e-
molumento,
aut damno.

B cum rerum solummodo temporalium, iacturam patiatur alterum
periuicundum est, cum uoluptatem inducat, & nonne plerique ami-
corum gratia exilium, ultro subierunt plerique etiam nedum bono-
rum omnium amissionem pertulerunt; uerum & mortem subire
non recusarunt? Quoniam ergo modo amicum ab adulatore discer-
nemus, si nec finis, nec damnum, nec commodum, aut incommo-
dum, nec uoluptas, uel molestia id efficere haudquaquam potest?

Visne ergo huiusce rei nodum soluere? uis paucis uniuersum
hoc negotium decernere? postposito dolore, ac uoluptate, amicū
sub probitatis, adulatorem uerò sub improbitatis ordine consti-
tue, cum nec amicitia sine uoluptate, nec sine dolore adulatio da-
ri possit, sed interdum admisceantur cum amicitia uoluptas, &
cum adulatione dolor. Nonne matres, & nutrices illæ filios, hæ ue-
Crò alumnos diligunt? Nonne itidem illarum obsequia filiorum
uoluptatibus deseruiunt? deseruiunt quidem, nec ob id quod uo-
luptas interfuit, non amare dicuntur. Laudat amicus, & delectationē
affert, laudat & adulator, & animum etiam delectatione afficit, ob-
lectat ille cum laudat, delectat hic cum laudibus alium extollit. ne-
que tamen qui adulatur, amicus est, neque qui amicus est, adula-
tione utitur; igneuius, ac generosus miles, & ille qui mercenarius est,
pariter utuntur armis. At ille amicitie deseruiens illius cui militat,
honorem inuētur, ac gloriam hic uerò pretio pugnas, quibuscum-
que se utendum præbet, nihil aliud quam stipendium respiciens,
illa sponte suam pollicetur operam, hic uerò uenalem se constituit,
ille induciarum tempore hostibus fidem seruat, hic amicis etiam
est

Similia.

De amicis diligendis.

est infidus. Id quod etiā de matribus, & nutricibus dictum est; illa enim semper filios, hæc uerò ad tempus aluminos diligunt. Vfus finis, animique affectus, in humanis consuetudinibus amicos ab adulatoribus fecernunt. Quod ut palam euadat, alterum quæso ad alterum conferamus.

Similia.

Collatio amici cum adulator.

Amicus illud quod uerè bonum esse existimat, amico communikat, sit illud molestum, situe iucundum; at adulator propriam uoluptatem insequens, illi quæ toto animo inseruiens, tandiu secundat, quandiu emolumentum elicit, propriumque sibi lucrum parat; Ille bona omnia equabiliter impertitur, hic uerò proprijs commodis obsequitur, ille cum amico degens uitam: uirtutibus continuò studet, hic meliorem uitæ partem delitijs, & uoluptatibus deditus transigit. Amicus communi cōsuetudine inseruiens, liberè cum amico agit, adulator, ut obsecundet, submissus loquitur, ille nunquam nō cum amico degens, uera loquitur, hic nunquam non decipit, ac dolos instruit: ille futuræ utilitati prospiciens, operatur, hic præsentī solummodo gratia oblectatur; illius quidem gesta memorabilia sunt, istius uerò estus, ac calliditates obliuioni tradenda: ille ea quæ amici sunt perinde, ac propria curat, hic toto conatu aliena perdere quærit. Quid plura? Amicus amici felicitatē leuiter gustat, ex æquo uerò aduersa tolerat. Adulator uerò prosperitatibus, rebusque secundis saturari nequit, miseriarum uerò amici, nec partem experiri libet. Amicus si quid pro amico patitur, uix molestiam sentit; adulator uerò uix miseriam experiri incipiens, terga uertit. Amicus constans, ac solidus perstat, ut aurum adictus mallei, adulator, ut mixtio alchimica, primo ictu cedit, ac rumpitur; Amicitia nulla utilitatē indiget, qua corroboretur, ac firma consistat. Adulator, & adulatio, nullo intercedente commodo dissoluitur; Amicitia in dies augetur, adulatio in dies perditur, & euanescit; Amicitia laudi exposita est, adulatio ignominia subiacet; Amici dando, & accipiendo inuicem, sibi pariter respondent, adulator nunquam non accipere appetens à largiēdo alienus est; Amicitia, fiducia, ac spe undequaque fulcitur, adulatio, omni fiducia destituta neque sperat, neque audet quicquam. Improbo, atque scelesto homini, nullus concordabit amicus, aut cum eo sedus inibit unquam: unde Tyranni amicis carent, solummodò adulatoribus, gnatonibusque abundant, legitimo uerò Re-

Agi nullus non uerus, & fidus amicus. Adulator probo uiro assentari nequit, quòd si alteri assentatori adulari contingat, non permanebit diu eius assentatio; neque enim adulator (licet non sit mali animi) alium sibi adulantem diligere unquam poterit.

Quòd si inter Deum, atque homines commercium dari licet: qui Deum sobriè colit, Dei amicus est: qui superstitione tenetur, adulator est Dei: ille beatus euadit, hic omnium infelicitissimus. Quemadmodum ergo qui uirtuti innititur, Deum intrepide, ac fidenter adit, ita qui improbitate deiectus, spem abiicit, Deum ueluti tyrannum reformidat: pari ratione feres inter homines habet, Amicitia, fiducia, ac spe plena est, adulatio contra animo deijcitur, atque spe deficit. Quæ ex optimatibus res publica constat, amicitia abundat: qui uerò status popularis est, nihil nisi adu-

Blatio est; nam inter optimos nullus adulationi est locus, inter populares uerò incunda est. Hinc inter ineptos, atque insipientes, furibundosque tyrannos, solummodò adulatio uiget. Nam Xerxi Mardonius adulatus est, tyranno tyrānus, barbaro barbarus, ineptus inepto, Domino lasciuienti, & molli infelix, ac miserrimus seruus. At quid inde? Commotus est, atque exagitatus populus Asiaticus, inuasit mare, Pontem Hellespōto cōstruxit, Monti Atho cuniculum effecit: hinc fuga, strages, & ipsius adulatoris excidium secutum est. Macedones Alexandro assentati sunt. Quid inde? Barbarorum mendacia, Philippi Herculis, atque consanguineorum obliuio, illorumque qui sibi chariores amici erant omnimoda depopulatio. At quid oportet recensere tyrannidas? Vbi metum, ac licentiam uigere conspexeris, ubi dominatio subiectos perimit: ut adulatio ibidem floreat, & amicitia penitus obruatur necesse est.

Adulatorum
exempla quæ
dam.

C Infelix equidem est adulatorum genus; Nam si musca homines sapius adulatione cepit, si Medici degeneres, coquorum habitum induti, infirmis blandiuntur, si fori Sicophante, præclaram oratoriæ facultatem subuertendo, proprijs adulationibus iustitiam in iniustitiam, honestatem, in inhonestatem conuertunt, si sophista qui philosophiæ adulatur, scelestus est, hi adultores qui amicis adulantur, sanctissimumque amicitia nomen assentationibus in inimicitiam commutant, omnibus deteriores, atque perniciosiores existunt. Illos (inquam) qui omnibus palpāt, & adulantur,

Adulatio per
nities excre-
bilis.

De amicis diligendis.

Simile.

Adulatores
harpæ ut o-
nia sedantes,
eorumque
mores.

Eccli. 6.
Cōfertur ami-
cus cum au-
ro, & argen-
to, ijsque p-
ciosior ami-
cus est.

Iantur, nihilque eorum non uenale est, tandiu nobis adsunt, quan-
diu prosperè nobiscum agitur, sereno, ac tranquillo tempore ar-
rident, turbato uerò, ac nubilo longinqua, & diuersa loca adeunt;
nullus illis statutus, peculiarisque uiuendi modus, sed ad libitum,
prout sibi melius expedire cernunt, sua conferunt studia, diuersi,
ac uarij, ut chamæleontes, mutabiles ad instar Polyporum: hone-
sta, & inhonesta indiscriminatim laudant; & sicuti Umbra corpo-
ra, sic isti potentes deducunt, atque affectantur, ut aliquid commo-
di, atque æmolumenti aucupentur, amicorum incessus, atque actio-
nes ita exprimunt, ut non adulatores, sed amici existimentur ubi-
que, aliorum uitia pallio uirtutum amiciunt, ignauum & secor-
dem hominem, grauem, ac prudentem appellant, timidum, & in-
errem, conspicuum, atque prouidum dicunt. & ut multa breuibus
perstringam, iracundum magnanimum uocant, auarum parcum,
atque frugalem; uilem pavidum, atque meticulosum, humanum,
atque benignum nuncupant.

Hi ueluti sordidæ, polluteque harpyæ, omnia coinquinant, de-
turpant, sedant, atque contaminant. Si Principem, ac Dominum,
qui alicui opem se allaturum promisit, dubium, atque ambiguum
conspiciunt, debeatne stare promissis, necne retrahunt, cunctan-
tur, atque retardant, & dum in dubio est animus, in deteriorem
impellunt partem; Vt quid (inquiunt) ista tam liberaliter elargi-
ris, id quod huic concedis, alteri etiam necessariò concedendum
erit, atque id quod gratis elargiris, debitum uidebitur forsitan.
Hinc postea auaritia, ubi munificentia est necessaria, hinc profu-
sio bonorum, atque prodigalitas cum parcè agendum esset. Eritne
igitur pestis magis incommoda? uirus magis perniciosum, dam-
num magis infestum, quàm adulatio? Vt igitur absoluta amicitia
persistat, pernicies hæc de medio tollenda erit.

Erat & quarto loco ueluti absolutæ amicitie pernecessaria ap-
posita fides: de qua cum iam in superioribus satis dictum sit, illud
nunc nobis sufficiat adduxisse, quod in Ecclesiastico dicit Sapiens;
Amico fideli nulla est comparatio, qui autem inuenit illum, inue-
nit thesaurum: id quod quædam Glossa sic exponit; Amico fideli,
nulla est comparatio, uidelicet æquiparantiæ: id est bonitas ami-
ci fidelis, bonitatem materialis thesauri excedit, propter quod mox
subditur, & non est digna ponderatio auri & argenti fidelitate il-
lius.

Alius. Hæc Glossa. & meritò quidē. Non amicus fidelis, ante mortē, in morte, & post mortem etiam prodesse potest, id qđ aurum & argentū haudquaquam potest, ille uitam, & corpoream, & spiritua-lem seruat, qđ aurū & argentū p̄stabit nunquam. Auri & argenti pō-
dus ad spiritualement animæ casum trahit, at amoris pondus ad su-
periora animam subleuat, atque Deum ipsum, qui in altis habi-
tat, adire facit. Auri, uel argenti possessio, litigia, & dissidia pa-
rit, at mutua beneuolentia consensum cū charitate exigit, & ef-
ficat. Argentum & aurum communicari nolunt, at amor mu-
tuus in commune omnia conferre appetit. Sed de his hæc tenus.
Stat ergo sententia, charitatem quę sua sunt non quærere, item
& amicitiam.

B Hinc illorum obiectio diluitur, qui foelicem hominem haud indigere amicis asserunt. Si nanque (inquiunt) qui foelix est sibi sufficit, si nulla re indiget, ut quid amicos quærunt, Ad hæc. Amici-
tia nostrę humanitati utilis esse poterit, dū imperfecta & manca
persistit, dū multis illam indigere cernimus, quibus nulli soli sup-
plere datur. Atqui uel fortuna duce, uel propria uirtute talis est,
qui ab hoc eximatur fato, quid emolumenti ab amico uel haurire,
uel expectare poterit? Nihil utique, inquiunt, immo amicitia ui-
detur eorum foelicitatem minuere, uel saltem interpellare posse, ne
dicam sustinere, aut augere. Cū nanque amico omnia usque-
ad eò communia sint, ut nedū substantiam, uerū & commo-
da, & incommoda omnia perpeti oporteat, si ille qui foelix est
C arctissimo amicitia uinculo alicui adhareat, ut propriam foelici-
tatem infirmet, inualidamq; , atque imbecillam reddat necesse est.
Cū multorū fors incertitudini foelicitatē subigat, quibus haud
potest semper arridere fortuna; quò fit, ut licet illi nihil aduersum
accidet, ab amicorum tamen miseria, eius status tranquillitas tur-
babitur aliquando. Hinc est, quod Amasi Rex Aegypti tyranni
Polycratis beneuolentiam respuit, dū in ipso secundarum re-
rum fastigio uersaretur, dubitans, ne si quid incommodi amico ac-
cideret, quod & sibi commune esse oporteret, & foelicitate perpe-
tuò frui non posset. Demus etiam, quod omnia amicis prosperè
accidant, qui fieri potest, ut amicitie fructus, quem beneficentiam
diximus inter illos qui foelices sunt, exerceri ualeat, cū tunc so-
lummodò uerè æstimeretur, cum in foelicitatibus amicorum succur-

Obiectiones
aliquorum
dicentium a-
micitia qui
foelices sunt,
non indigere.

De amicis diligendis.

rit? Quo fit, ut amicitia potius molestiam, quam iucunditatem videatur asserere, uel saltem opportunitatem adimere, ne propria uirtute felix uti ualeat. Sed & illud ad hoc manifestandum non parum conferre uidetur, quod quod felicior homo est, eò difficilius sit amicum ab adulatore discernere, an illi qui se amicos dicunt fortunam, & non personam amplectentur. Vnde & Hieremias maledictum uocat hominem qui confidit in homine.

Hier. 17. A

Respondetur
obiectionib?
amicitiaque
omnes indi-
gere ostendi-
tur.

Sapien. 8.

Psal. 143. C

8. Ethicorū.

At his omnibus facilis est responsio: si enim, de absoluta patriæ felicitate est sermo, nulla utique illis, qui hanc felicitatem consecuti sunt amicorum societatis indigentia est; cum enim omnimodam beatitudinem habeant, nihil est quo indigere ualeant, quod & Sapiens etiam attestatus est, dicens: Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. At qui omnibus bonis fruitur, quid est quo indigeat? Quod uerò Boetius ait, Nullius boni sine socio perfectam esse possessionem de præmio illo, quod accidentale Theologi uocant, intelligendum est. At si de illa manca felicitate loquamur, quam in hac uita mortales possident, de qua & psalmus ait: Beatum dixerunt propheta, cui hæc sunt, felix utique utili, uel delectabili amicitia non indiget, si nanque felix est, quicquid utilitatis, aut delectationis esse potest, habet, quæ si possidet, quomodo indigere poterit? honesta tamen amicitia, & quæ uirtuti ininitur, non mediocriter indiget quisque felix. Qui enim fieri potest, ut felix ille dici possit, cui aliquid deest boni? & nonne Philosophus in Aethicis ait; Amicitiam maximum bonum esse. Quis ergo felix erit, cui amicitia deest? Certè communis est animi conceptio præclarius quid esse benefacere, quam bene pati. Qui igitur felix erit, qui amicis caret, quibus bene faciat, & a quibus amici bene pati possint? Natura etiam homini inest hominum consuetudo, & conuiuendi desiderium, neque aliquis est tam effusus, qui sibi soli uiuere, ac sine hominum consortio degere eligat, cumque amicorum consuetudo aliàs excedat, sitque grata magis: quis poterit unquam, aut esse, aut dici felix, si amicis careat, atque deseratur? Ad hæc: qui uirtute, atque honestate delectatur, illis indigeat necesse est, quibus & uirtutem, & honestatem ualeat noscere: si igitur felix uirtute gaudet & honestate, amicique soli quid uirtuosum, quidve honestum sit confiderenter ostendunt. Quis felix esse poterit sine amicis?

Si

- A** Si amici eo amore prosequendi essent, quo aurum, argentum, & reliqua opes amplecti solemus, utique iure merito qui scilicet est illis carere, & spoliari eligeret, at, qui eam benevolentiam amicis impendit, non amicus, sed adulator censendus est; neque enim amicis utimur, sicuti & illis quæ uendi, & emi solent, sed sola amicorum gratia illos diligimus, amicos, & non quæ amicorum sum præcipuè intuemur, uirtutes quæ in amicorum animis insident amplectimur, ac ueneramur; sit igitur homo scilicet, quantus quantusque existat, nunquam nõ amicis indigebit, & ut uirtutis actum impendere ualeat, & ut conuiuere, & uersari possit, & ut ex amici actionibus iucunditatem accipiat, & tandem ut cum bene egerit, amicorum auxilio adiuuetur, & ad maiora excitetur. Sed de his satis, superque dictum sit.

Sic homo scilicet quantum esse non tamen amicis indiget.

- B** Exactè quidem, & adamussim charitatis, & amicitiae naturam expressit Apostolus, cum charitatem & beneuolentiam patientem, benignam, non æmulantem, non agentem perperam, non inflatam aut turgidam, non ambitiosam, non denique quæ sua sunt quærentem definiuit. his nanque conditionibus ea quæ perfecta, & absoluta amicitia requirat, nobis ab oculo posuit. At quæ residuæ conditiones sunt, ut puta quod non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet ueritati, quod omnia suffert omnia credit, omnia sperat, & omnia sustinet; tam sunt honestæ amicitiae annexæ, ut sine his haudquaquam constare ualeat, si nanque patientem esse probatum est qui fieri potest, ut irritetur amicitia, & mutuo se inuicem ad iracundiam prouocent qui amici sunt? si nanque ira dolor est, atque tristitia, immo odium, non nisi de re quæ improba sit, uel quæ improba existimetur esse poterit; uerum si amicitiam iucunditate plenam esse ostensum est, si inuicem congratulari, & tristari amicos diximus, si beneuolentia est, quo modo poterit irritari amicitia? Si etiam perperæ suspensiones, temerariæque iudicia ab odio & maleuolentia oriuntur, quis amicitiam quæ amor est, & beneuolentia dicet, potest unquam cogitare malum? Nunquam hercle amicitia constans erit, ubi temere de amico suspicatur. Si etiam amicitiam diximus non agere perperam, amicorum mala propria existimare, condolere calamitatibus, & congaudere infortuniis amicorum, qui fieri poterit, ut gaudeat super iniquitate? Si adulationem totis uiribus detestati sumus, eamque

Prædictorum epilogus.

De amicis diligendis.

ipſus amicitiaꝝ peſtem lethalem eſſe diximus, eò quòd mendacijs, dolis, deceptionibus, atque fallacijs utatur ſemper. Nonne ueritati congratulabitur ſemper? ueritati, inquam primæ, quæ Deus eſt, a quò nec latum quidem unguem diſcedit, cum ſit ipſe amicitiaꝝ ſcopus, in quem omnem dirigit beneuolentiam, & propter quem etiam amicum amore proſequitur. Veritati etiam, quæ inter homines degit; neque enim amicitia cordis, oris, aut operû falſum teſtimonium admittit, aut admittere ualet. Si etiam, ut dictum eſt, quæcunque grauia, ardua, & difficilia ſunt, læuia, iucunda, & propè nulla facit amor, dictu facile erit charitatem omnia ſufferre. Item ſi præcipuum amicorum munus eſt fides, cui & ſecreta arcana ſine hæſitatione creduntur; ſi fraudes è diametro cum amicitia pugnant, audenter cum Apoſtolo dicendum erit, quòd Amicitia omnia credit. Ad hæc, ſi ubi amicitia colitur, nihil niſi honeſtum petitur, nihil unquam negare licet, ſed ubi amici factum patet, ultrò occurrendum eſt, auxiliumque ferendum. Nonne id quòd charitati a Paulo aſcribitur, amicitiaꝝ etiam attribuentum erit, quòd (ſcilicet) Amicitia omnia ſperat? Scio inſuper, amorem improbum aliquando appellari, ſic enim a quodam aliquando dictum fuit; Amor omnia uincit improbus. Scio etiam beneuolentiam uehementi quodam deſiderio rei amataꝝ ſagrare, quòd fit, ut impatiens aliquando ſit; nec me latet Amorem rem eſſe ſolliciti timoris plenam, quemadmodum Poetæ licuit dicere, quòd etiam ſit, ut timore amittendi, quòd diligit anxium, atque ſolertem eſſe dicant. Amicus etiam amico frequenter timet, cumque eius abſentiam ſufferre nequeat, intolerans eſt. At illa quidem uel naturali, uel etiam laſciuienti amori idonea ſunt, hæc uerò ſi honeſtæ beneuolentiaꝝ condecere dicamus, non ideo impatiens eſt, quia amicorum moleſtias nolit ferre, ſed quia amico adhaerere cupit. At Apoſtolus, cum dicit; quòd charitas omnia ſuſtinet, longanimitem illam prædicat, id quòd egregiè amicitiaꝝ condecere dicimus. Sicuti nanque, cum dictum eſt ab Eccleſiaſtico; Vbi his qui perdiderunt ſuſtinentiam: de perſiſtenti conſtantia, uel longanimitate intelligendum eſt. Sic cum ait Apoſtolus; Charitas omnia ſuſtinet; perinde eſt, ac ſi dicat, quòd charitas promiſſa patienter ſuſtinet, & expectat, beneuolentiam non ideo diſſolui, quòd amicus promiſſis, quàm primum non ſtat, ſit nanque ſapius.

Conditiones
oēs a populo
charitati aſ-
criptæ, amicitiaꝝ etiam co-
gruunt.

Terentius.

Onidius Epi-
ſtola prima.

Ecl. 27.

Apius, ut qui pollicetur, se credat illico adimplere, cum tamen po-
stea grauissimis rerum susceptarum oneribus pressus, alijs uacare
teneatur. Vnde ut amicus amicum sustineat, necessarium est.

Hæc quidem omnia si sigillatim, ac diffusè, discutienda essent
tempus deficeret, atque in immensum cresceret uolumen; illud
tamen non segniter prætereundum, nec præpropere festinatione
percurrendum censeo, quod postremo loco charitati ascribit Apo-
stolus. Quod scilicet charitas nunquam excidit. Hoc nanque ex

uerbis Diui Ioannis Apostoli perspicuum fit. Deus (inquit) cha-
ritas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in
eo. Si nanque Deus, & charitas unum, & idem sunt, non-
ne quando Deus ipse, tandiu etiam & ipsa persistet charitas? At

1. Ioani 4. D

Charitas nun-
quā excidit;
quomodo in-
telligendum?

Si Deus æternus est, si nunquam non permanet, quomodo exci-
dere poterit? Nunquam igitur excidet charitas, constans, perpe-
tua, atque incommutabilis permanebit. Verum cum nobis nunc
de creata charitate sermo sit, licet nonnulli intelligant charitatem
non excidere, id est non peccare, alij uerò nunquā ab actionibus
sanctis, ac iustis operibus excidere, nobis tamen nunc ille uidetur
germanus uerborum intellectus, quod uidelicet charitas nūquam
ab eius absolutione deficit, immo in dies perfectior fit, & absolu-
tior, uel quia quò magis in anima residet charitas, eò perfectior
euadit, uel quia præstantiorem in dies acquirit dilectionis gra-
dum; Hoc igitur dictum est charitatem non excidere.

Id quod Christianæ necessitudini usque adeò proprium ac pecu-
liare est, ut mihi illi magis uideatur congruere posse. Nam Plato
amicitiam definiens, eam esse uult honestam perpetuæ uoluntatis
communione: idque non iniuria. Honestam nanque uocās im-
probiorum hominum contubernia, lasciuiantiumque congressus
excludit. Communione addens, mutuam beneuolentiæ uicissitu-
dinem indicat. Quod uerò adiecit, uoluntatis, non similitudi-
nem cuiusdam opinionis, uel artis, ut Empedocles autumauit, in-
telligi uoluit. Hæc nanque inuidiam, & odium sapius, quàm ami-
citiam gignit, sed sincerum uoluntatis affectum. Cum uerò sub-
iungit perfecte leues adolescentulorum beneuolentias (etiam si
honestæ sint) nondum amicitias appellandas monet. Neque e-
nim apud Platonem, immo apud omnes rectè sentientes, quiuis
mutuus amor amicitia appellatur; sed habitus quidam ex diutur-

Plato in List.
de.

Amicitie dif-
finitio a Pla-
tone data, ex-
plicatur.

no amo-

De amicis diligendis.

Plato in Lisi-
de.

no amore contractus. Quo fit, ut amorem rectè exorientem amicitiam, Amicitiam uerò inueteratum, mutuumque amorem dixeris, cui uoluptatis plusquam desiderii adhæret. Vnde quod prius expetitum fuerat, mirum in modum iam acquisitum oblectet: ob id iure meritò Demochritum, & Empedoclem insectabatur Plato, quod amoris desiderium ab amicitia non secernebant.

Amicus non
est censendus
cum quo diu
uersatus non
fueris.

August. to. 4.
lib. de amicitia
cap. 9.

Non ergo illum facilè amicum dixeris, à quo te conspicias redamari: oportet nanque, ut amicitia habitus quidam sit perpetuus, atque immobilis. Nam si habitus est, ne temerè aliquem in amicorum numero recipias, sed longa prius illum consuetudine probato, quoadusque eius mores exploratos habeas. Nullus enim (ait Cicero) amicus habendus est, cum quo prius modium salis non sumpseris: id est, nisi prius cum eo diu uersatus fueris. At si habitus immobilis est: perpetua ut sit amicitia necesse est. Est nanque (ut inquit Augustinus) amicitia puerilis, quàm uagus & lasciuies creat affectus, sine ratione, sine pondere, sine mensura, sine alicuius commodi, aut incommodi consideratione. Hæc ad tempus uehementer afficit, & stringit, blandius allicit. Sed affectus sine ratione, motus bestialis est ad quæcunque illicita pronus; & licet amicitiam promoueat effectus, non est sequendus nisi cum ratio ducat & honestas temperet, & regat iustitia. In pueris magis uiget talis affectus. Affectus infidus, & instabilis, & impuris mixtus semper amoribus. Ab hac amicitia cauendum esse, docet ibidem Augustinus, hancque letale uenenum appellat.

Iob. 6.
Pint. Ezech.
cap. 17. fi.

Hanc amicitiam torrenti comparauit Iob, cum dixit; Fratres mei præterierunt me, sicut torrens, qui raptim transit in conuallibus, seu ut quidam ex Hebræo uerti posse asserit; Amici mei recesserunt à me ad instar torrentis, qui raptim decurrit in conuallibus: & aqua equidem comparatio. Nam quemadmodum torrens hyemali tempore, cum nullus aqua indigeat, uehementi impetu fertur. Magnaque aquarum affluentia decurrat, æstiuo tamen tempore cum aquarum penuria nullus non aquam desiderat, atque quærit, arescit, nec guttulam quidem aquæ uiatori ministrat, ad quem cum sitibundus accurrit, hallucinatur, at spe frustratur sua. Sic qui puerilibus amicitijs delectantur, modò amant, modò amare desistunt, modò beneuolentia abundare uidentur, modò instar torrentis exsiccantur, ut nec guttulam quidem dilectionis retineant:

Amici utilita-
tis comparan-
tur torrenti,
nec perman-
nent.

Simile.

A neant: felicitatis tempore maria pollicentur, & montes; at hyemis tempore cum calamitatum imbribus, & aduersis aquarum diluviis obruitur amicus, a rescunt, ut ne minimum quidem beneficium impartiantur; quo fit, ut si sequente aduersitate ad illum confugas, à spe tua (sicut uiator à sicco torrente) defrauderis, atque decipiaris.

Hoc idem & Propheta Isaias miro modo sub typo arescentis fluminis, & umbræ petræ patefecit. Erit (inquit) uir sicuti qui absconditur à uento, & celat se à tempestate, sicut riui aquarum in siti, & umbra petræ promittentis in terra deserta. Vt per riuios aquarum in siti illud quod de torrente hyemis tempore dictum est uelim intelligas, per umbram uerò petræ, idemmet etiam diuersa tamen ratione innotescat. Umbra enim illum sequitur, qui radiis Solis illustratur, quòd si Solis radios latere contingat, deficit statim, ac penitus euanescit umbra; sic amicus temporalis, qui ad tempus diligit, si quem Principum splendore, ac gratia illustratum uidet, si felicem, si secundis rebus abundare conspexerit, hunc deducit, atque illi se comitem præbet, at si Sol lateat, si tempus nubilum calamitatum accedat, si Principum fauore, ac facultatibus spoliatur, continuò discedit, spernit, ac nihili pendit. At uera amicitia nunquam excidit, absolutus amicus eundem semper se præbet: extat nanque Sapientis sententia toties repetita, omni tempore diligit, qui amicus est: qui uerò adulator est, tempore tantum felici diligit, immo diligere se simulat, hirundinibus persimilis, quæ uerno tempore adsunt, & hyeme accedente, recedunt: sic isti qui amicorum personam induunt, secundo tempore adsunt, nubi lo uerò, & miserij; tetro, discedunt: de quibus Poeta.

Donec eris felix, multos numerabis amicos.

Tempora si fuerint nubila, nullus erit.

Neque ab his multum distare uidentur illi, qui nunc uni, nunc alteri adhærent: quorum amicitia tantum abest, ut perpetua dicatur, & ut nunquam excidat, ut quotidie non dicam amicum, sed commilitonem commutent: quibus illud psalmi egregiè conuenire uidetur; Turbabuntur a signis tuis qui habitant terram. Vulgare est. Aues aduersus beluas bellum suscepisse, cumque uespertilio, quæ modò cum beluis terram colit, modò cum auibus in acre degens uolat, nunc belluam, nunc auem agebat, modò huic, modò

Isai. 32. **A**

Simile.

Amici utilitatis umbræ assimilatur: nec persistunt.

Pro. 17. **C**

Vera amicitia nunquam excidit.

Ouid. 1. de tristibus elegia octaua.

Psal. 64. **B**

Amici qui nunc huc nunc alteri adhærent. notulis similis.

De amicis diligendis.

Iudic. 15.

modò illi adhebat factioni, prout quēquam illorum uictoria potiri conspiciebat. Non igitur momentanei isti amici tolerandi sunt, qui nec terram, nec aerē perpetuò colunt, qui modò auibz, modò beluis adhærent, ut uestertiliones sunt spernendi, ac reijciendi.

Amici inconstantes, uxori Sāpsonis similes.

In libris iudicum habetur, Sampsonem alienigenā uxorem duxisse inuito patre, quæ in paternam reuerſa domum, alteri nupsit, id quod intelligens Sampson in eius perniciem properabat, ni eius parentes id faceret prohibuissent, quæ propter trecentarum uulpium caudibus alligatis ignem adhibuit, quo Phylistinorum segetes conflagrauit; Exemplar quidem non contemnendum. Edocemur nanque ne sprætis pristinis nouos adeamus amicos, ne illis contemptis, quorum mores, & naturam experti sumus, cum ignotis, & nostræ factioni infestis, amicitie fædus non contrahamus. Nam & Sāpson filiabus populi sui dimissis, aliena accepta in uxorem falsus animi fuit, atque iratus in ipsius uxoris excidium properauit. Nam sicuti extranea Sampsonis uxor occasione accepta illum quò cum fœdus coniugij inierat leuiter dimittens alteri coniuncta est, sic leuibus istis, ac puerilibus accidit amicitis, leui nanque quadam occasione illo dimisso ad alium conuertuntur, sicuti in dies uidere est in militibus stipendiarijs, qui modò huic, modò illi adhærent, duci; Extera etiam illa nobis Sampsonis uxor, inconstantes amicos patefacit, qui illius uxoris instar præsentem solum diligunt amicum, cum beneficium cōferens adest, absentis uerò, qui à beneficijs desistit obliuiscuntur, aliumque adeunt, quorum nouam contrahant amicitiam: sed his quid accidat, ostendit sprætus, atque improbatus Sampson; nam res ad arma spectat: graue bellum irruit, incenditur ignis conflagrantur segetes, & amicitie coniugium, in capitalem conuertitur discordiam, & inimicitiam.

Prou. 17. C
Cassiodorus
lib. de amicitia. to. 4.

Hinc Cassiodorus illud Prouerbiorum exponens, omni tempore diligit, qui amicus est, in quadam epistola sic inquit; Qui uerè, uel uerus amicus est, uel Christi, uel animarum, omni tempore diligit; nam tormentum non se parat, labor non lassat, thesaurus nō superat, amor non occupat. Augustinus etiam illud met Sapientis uerbum interpretans, ait: Non fuit uerā amicitia, quæ aliquando desit: ergo qui uerus amicus est, & nomine, & opere omni tempore

A tempore suam dilectionem ostendit, tam tempore aduersitatis, quam tempore prosperitatis, sed in aduersitate magis, quia tunc est maior necessitas. Nam de illo, qui in aduersitate non perstat, dicit Ecclesiasticus, est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in tempore tribulationis. Vocat autem tempus secundum suum, quia tunc sibi aliquid momentanei emolumenti accedit.

Eccle. 6.

Non est uera amicitia, quam aliquando desit.

Quales igitur amicos illos dicemus, qui aliquo ab amico munere, uel beneficio donati terga uertunt, amicique genium defraudantes nunquam comparent? hos merito pelagicas dicemus aues, quae naues aduolant, ut uictum quaerint, quem cum acceperint, aufugiunt: uel certe accipitres, auesque rapaces possumus appellare, quae capta praeda, elongantur a terra; huiusmodi sunt etiam curiales amici, qui tandiu curias colunt, quandiu beneficium, uel dignitatem posse consequi sperant: quam cum fuerint consecuti, discedunt, & ueluti euanescentes, nullum amplius amici curam habent. Sicuti nunquam Blossius, Tyberius, Graccum, nec Reginius Tribunus plebis Cypionem, nec Brutum Seruius Terentius destituit, & quemadmodum Magnus Alexander amicum Ephestionem magnificat semper, ita ab amicis probatis, quorum mores explorati habentur, nunquam discedendum erit, immo supremo beneuolentiae gradu colendi, atque amplexandi sunt.

Amici discentes: cum donati alio munere fuerint, quibus assimulantur.

Honestam quippe communionem, uniusque uoluntatis consensum, cuius initium est insitio, atque duarum naturarum inuicem mixtura, cuius medium beneuolentia, cuius denique finis est honeste conuiuere his comitatam conditionibus, quas longo digressu adduximus, nullus non optat, atque amplectitur, nisi ille sit Phydiae, aut Praxitelis simulachrum; Inexhaustus enim amicitia thesaurus est, quo nullus est, qui non summopere indigeat. Quid nanque pulchrius, quid diuinius, & uiro erga uirum, & Principi erga subditum, & ciuitati erga priuatum, quam concordia & amicitia? Qui decentius bona possident, quam amici, qui eadem actione inuicem sibi acquirunt? Qui facilius mala effugiunt, quam qui amicorum auxilio adiuuantur? Qui tolerabilius molestias sustinet, quam quibus amici condolent, unaque cum illis molestias ferunt. Qui maiori iucunditate sua felicitate fruuntur, quam qui non seipsos, modo uerum & amicos propria felicitate laetificant?

Honestae amicitiae principium, medium, & finis.

Nihil amicis utilius.

De amicis diligendis.

quis ad cooperandum, quisve ad consulendum aptior, magisque accommodatus indigentibus, quàm fortunatus amicus? Quis magis ad laborandum impiger, cum id res ipsa postulat, quàm amicus? Quis in felicitatibus ad delectandum promptior? Cuius laus maiori suauitate auditur, quàm amicorū? A quo uerum auditum contristat minus, quàm ab amicis? Quod praesidium, quæ munitiones, quæ tela potentiora qui clypeus firmitior, quàm amicorū excubiat?

O ingens, o inexplicabile amicorum emolumentum. Quot enim quis amicos possidet, tot oculis ea quæ uult uidet, tot auribus audit, quæ oportet, tot cogitatibus, ea quæ necessaria sunt mente agitat. Perinde nanque est quàm plurimos habere amicos, ac si Deus unum corpus habenti multos largiatur animos, à quibus sibi prouideatur. Si igitur oculi, lingua, & manus hominum, animique ipsi usque adeo necessarij sunt, ut non solum hilaré uiuatur, uerum & si ne ipsis nullus uita frui possit. Quid de amicis, qui his non minus, sed multò magis utiles sunt, nobis dicendum erit? Oculis enim uix ea uidere potes quæ coram habes, at per amicos, quæ procul sunt perspicere uales; Auribus non nisi quæ iuxta sunt, licet perspicere. At nonne per amicos ea quæ procul sunt, & etiam à sensibus remota audire licet? Quid tam necessarium saluti, & cōmodo tui ipsius, quod ab amico non audias sæpe sæpius? Lingua etiam his qui adsunt, solum quicquā significare poteris, at per amicos etiam absentes alloqueris; Manibus licet robustissimus sis, non tamen maius quàm duorum uiroꝝ opus perficies, uerum per amicos omnia opera assequi uales: Nihil quod conducibile amico sit, non dicit, & facit amicus fidus. Animo etiam pluribus non poteris intentus esse, neque enim mortalium intellectus plura, ut plura sunt, nisi sub unius ratione percipere ualet. At per necessarios sexcentis etiam rebus intentus eris.

Nonne hoc mirabile est, quod unus cum sis, si multos tamen amicos habes, quamplurima simul eodemque tempore efficere, de multis simul consulere, quamplurima uidere, multa audire, multa perari, multa cogitare, ac mente tractare, & id quod ferè incredibile est, quod in pluribus simul locis esse possis, id quod Angelis difficile est? At si ingentem appetis beatitudinem in terris, nonne beatissimus est, qui multis corporibus simul uoluptate, & delectatione potest fieri: multisque cogitatibus consulere, ac tua cura

Beatissimus est qui amicis quam pluribus fruatur.

Are, multisque animis exultare. Si laudem affectes, gloriæ cupidus es, qui poteris gloriosior euadere, quàm cum ab amicis laudibus extolleris? si queris diuitijs abundare, nonne ditissimus es, qui præfentes res amicis impertitur? Quid suauius, quàm cum rerum copia suppetat, amicis elargiri, & ab illis etiam muneribus, ac donis affici? Nonne cum amicis tua impertiris, non mediocri afficeris lætitiâ, cum perinde sit, ac si tu ipse possideas?

Amici sui possessio quidam utilis, iucunda, & suavis.

Sed quid dicam? cum nulla unquam possessio necessaria, utilis, iucunda, & suavis, præterquam amicorû possessio? possessionum quidem aliæ necessariae sunt & utiles, nullam tamen afferunt delectationem aliæ uerò delectant quidem, & suauis sunt, non tamen utiles; multæ etiam utiles quidem, sed non suauis; ut uideas illas quæ necessariae & utiles sunt, nullam omnino uoluptatem præbere possidentibus, quæ autem delectabiles, non ob id utiles etiam sunt, multæ etiam contra quæ suauis sunt, inutiles esse experimur; Arma quidem, bombardæ, tormentaque muralia utilia quidem sunt Principibus ad seruandam regiam dignitatem, at quàm & quantam illis delectationem percipiunt homines? nullam quidem; Pulchra nemora, preciosæ statuae, atque structura pictoriæ artis, uel aurificum opera, musicorum harmoniæ, & cœcentus, & tandem pulchræ, & uenustæ mulieres, uoluptatem quidem, nullam tamen utilitatem afferre uidentur: sola amicitia utilissima, suauissima, omniumque iucundissima possessio est. Nam & arma si utilia sint, periculosa tamen, & terrore incutiunt, amici uerò & profunt, & delectant; Arma in bello tantummodò proficua sunt, in pace autem uicturis (si id daretur) inutiles: sine amicitia autem neque pacis tempore uiuere tutum est. Suauia etiam habere nemora, hortos, & possessiones, quid iucunditatis habent sine amicis? utique si solus his fruaris infelicissimum, amicis tamen si communices, nihil magis delectabile. Quæ nanque lætitiâ completa, quod conuiuium, aut quæ comessatio suavis, licet preciosæ appositæ sint dapes sine beneuolorum præsentia? Quæ tandem calamitas extra amicitiam non intolerabilis? quæ felicitas absque amicis non ingrata? Terrica quidem, & terribilis est solitudo, at quæ amicorum solitudo est, omnium terribilissima est: & quæ unquam absoluta felicitas, quæ neminem habet uoluptatum participem? Ego certè facilius cum amicis quamcumque calamitatem etiam durissimam

De amicis diligendis.

ferrem, quàm solus maximam felicitatem. Id quod mihi cum omnibus commune esse credo.

Infelix qui amicis caret.

Quis illum omnium miserrimum non iudicaret, qui in aduersis, atque infortunijs plurimos exprobrantes habet, in secundis uerò rebus, nullum qui simul uoluptate fruatur? Quis contra, illum omnium felicissimum non dixerit, cui plurimi, & optimi amici sunt, inimicus uerò nullus, multi qui diligunt, pluresque laudent, uituperioque cum dignum nullus iudicet?

Nullus non indiget amicis.

Sit itaque Rex, sit Princeps, sit totius mundi Dominus, ac Monarcha, si amicis caret, seruus misellus est: immo quò maiores sunt, eò magis amicis opus habent. Nam plebeis adiumento sunt leges, ne facile ab illis quibus cum contrahunt, aut pecunias credunt, aut domos locant, lædantur; leges enim supplicio afficiunt contumeliam inferentem, aut iniuriam facientem. At Reges, ne iniuria afficiantur, uel à subditis, uel à potentioribus, uel ab his quibus se, suaque credunt, unde auxilium accersere possunt? à legibus? neque enim potentiores suis subsunt legibus. neque etiam leges in illos animaduertere possunt quos deliquisse ignorant. Ab amicitia igitur sola, adiutorium petendum est; si amicis caret, actum est de illo; si ab illis cui se, suaque committit, non diligitur, qui fieri potest, ut tutè degat? ut securus uiuat? sola ergo amicitia tutrix fidelis est.

Qui multos amicos habet a nullo, capi potest.

Audi quid tibi Chrysostomus dicat: Qui multos amicos habet, à nullo capi potest. Hic omnino tyranno fortior est. Non sic Regem lancearii custodiunt, ut hunc amici. & est hic illo multò clarior. Nam ille quidem à seruis custoditur, hic autem ab his, qui in pari honore sunt; & ille quidem ab inuoluntarijs, & metuentibus: hic autem à uolentibus, & nihil metuentibus.

Nihil felicitatis sine amicis potest haberi.

Quid igitur felicitatis sine amicis habent Reges? quid e contrà incunditatis, ac securitatis non possidet ille Princeps, qui plurimos amicos habet? Cuius nanque uita tutior est, quàm eius quem omnes similiter custodiunt? Cuius suauior, quàm qui neminem sibi existimat inimicū? Cuius animus magis tristitia uacat, quàm qui nihil habet, quod se incuset? Quis illo uiro fortunatior, qui nulli non bonorum est notus? At amici, si uerè amici sunt, boni sunt: neque enim (ut latè ostensum est) inter improbos potest constare amicitia. Potentia ergo diuitum, & Regum, aut Principum domi-

A dominatio haudquaquam tuta erit unquam sine amicorum custodia: sunt namque amici uerissimi potentiae testes, ac libertatis custodes. Hinc potentissimus ille, Magnusq; Alexander Macedo, cui dam illum obiurgantem, eò quòd liberè, & sine ullo timore incederet, ad amicos conuersus, quos circûcirca comites habebat; Hi (inquit) præsidium, hi munitiones, hi Clypei, quibus protegor, hi (inquàm) ærarijs, ac thesauris meis præfecti sunt, eorû uiribus, atque consilio totius regni mei custodia, & fundamētû situm est.

Quod maius malum, quàm amicis carere? sicuti nullum maius bonum, quàm amicitia, sic nullum detestabilius malum, quàm illa orbari. Quid maius dedecus, quàm nullo perfrui amico? sicuti honori ascribendum est abundari amicis, sic dedecori attribuendum, si illis careas. Quid imbecillius, quàm amicorum penuria? Vex soli inquit Sapiens, quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se. Econtrà uerò audi quid de amicitia dicat Augustinus, nec poteris illam non amplexari, atque deosculari.

Quid utilitatis, inquit, habeat amicitia, cùm in rebus humanis nihil sanctius appetatur, nihil quæratur utilius, nihil difficilius inueniatur, nihil experiatur dulcius, nihil fructuosius teneatur. Habet enim fructum uitæ præsentis, & futuræ: ipsa enim omnes uirtutes sua ostendit suauitate, uitia, sua uirtute confudit, aduersa tēperat, componit prospera, ita ut sine amicitia inter mortales nihil ferè possit esse iucundum, & homo bestiae comparetur, non habens qui secum collatetur in rebus secundis, in tristibus contristet, cui euaporet, si quid molestum meum cōceperit, cui communicet, si quid præter solitum sublime, uell liuosum accesserit. Vex soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se solus omninò est, qui sine amico est. At quæ foelicitas, quæ securitas, quæ iucunditas, est, habere cùm quo æquè audeas loqui, ut tibi sit, cui confiteri non timeas, si quid deliqueris, cui non erubescas reuelare in spiritualibus; si quid profeceris, cui cordis tui omnia secreta cōmittas, & cōmendes consilia. Hæc Augustinus. Vt igitur iucundè uiuas, ut securus uiuas, ut nullam iactantiâ timeas, ut nullam suspiciōe formides, ut gratiam in præsentem obtineas, ut uitam æternam possideas, amplectere amicitiam, atq; cōcordiam, quàm cùm absolute consecutus fueris, uitam etiâ consequeris æternam; ad quàm nos perducit ille qui uiuit & regnat in secula seculorum. Amen.

S.E.R.

Nullū maius malum, quàm amicis carere. Eccles. 14.

Encomium amicitiae ab Augustino.

Eccles. 4.

SERMO XXIII.

DILIGE PROXIMVM

TVVM SICVT

TE IPSVM.

De dilectione inimicorum, atque iniurijs
condonandis.

Immēsa Dei
bonitas erga
hominem.

ETERNVS ille rerum parens, ac conditor
Deus, cum nullæ adhuc essent res creatę, solusq;
ipse, seipso contentus, summa scēlitate frueretur,
ferre non ualens (utpotē qui immensa, ac
infinita est bonitas) ut solus ipse beatus esset, ni
hilque extaret in quo suos thesauros, suas opes,
ac ingentes diuitias bonorum effunderet: mundum illum intelli-
gibilem in primis creauit, cēlestes scilicet Angelorū Hierarchias.
Cū autem hę liberę essent, ac suę potestatis ex suę naturę con-
ditione, liberum illis fuit sempiternis diuitijs frui si uoluissent. Ve-
rū innumerę Angelorum myriades cum suę nature pręstantiā,
non autem Deum auctorem intuerentur: ab eo deficientes; in
sempiternam se miseriam pręcipitarunt. Horum iacturam resarci-
re uolens benignissimus parens: de homine in eorū locum substi-
tuēdo cogitauit. Qui cū ex animo & corpore constituendus esset,
in eius gratiam corpoream hanc molem condidit, ut essent quę
huic creaturę inseruirent, resque necessarias illi suppeditarent.
Pulcherrimo hoc opificio constituto, ceu sacro quodam Templo,
in quo numen ipsum inhabitaret, hominem, ceu antistitem, ac sa-
cerdotem suę essentię imagine, ac uirtutum & perfectionum simi-
litudine communicata in eius medio creauit, & dominum rerum
omnium.

A omnium, ac regem constituit.

Vt autem intelligeret, cuius potissimum rei causa conditus esset, præceptum illi dedit, ut se totum ad illius obsequium comparet, cuius colendi causa in lucem editus erat: nec alia ratione conditoris gratiam tueri potuit, quam si illi per omnia obsequentem se exhiberet.

In primo illo homine nihil aliud fuit Dei imago, quam mens, ac natura spiritualis, ac incorporea. Similitudo uero fuit uirtutum omnium chorus, quo ille diuinitus fuit donatus. Igitur in mente fuit clara, ac illustris Dei, ac rerum omnium notitia: In uoluntate motus obsequens rationi, & uires omnes inferiores regens, ut corpus, anima, uires inferiores superioribus, uoluntas rationi obtemperaret, summa pax, & tranquillitas in hominis natura resideret.

B Verum spiritus ille nequam, atque teterrimus, qui sponte, ac suo se fastu, ac elatione, sempiterno bono spoliaret, ferre non potuit, ut in eius boni possessionem ueniret homo, à quo ipse excidisset. Quare insidias struit, ac miserum ita circumuenit, ut quæ potissimum ratione ipse perditus fuerat, ille etiâ perderetur. Cum enim Dei imagine, ac similitudine non contentus, Deus ipse effici uellet, non tantum omni bono excidit, sed in omnium malorum pelagus, ac barathrum se precipitem dedit. Igitur lux extincta est in mente, ingens in uoluntate imbecillitas, ut cum uires inferiores regere, ac trahere deberet, ab illis potius ad omnem libidinem pertrahatur: unde ingens in homine confusio, & rerum omnium humanarum perturbatio, & calamitatum omne genus posita est exortum.

C Fontem aperuimus bonorum omnium, ac malorum: Amorem scilicet. Eo enim solo geminus mundus est factus, Angelicæ, ac diuinæ mentes, celi, astra, Sol, & Luna, elementa, quæ constant elementis omnia, animata, inanimata, & homines. Verum hæc omnia diuini amoris sunt fructus: neque enim in hisce procreandis sua commoda, sed rerum conditarum summus ille, ac uerè bonus spectauit parens. Dæmones autem peccatum, præuicatio, culpa, mala omnia, non diuini, sed scelesti, impuri, ac flagitiosi amoris sunt germina. Cum enim natura, quæ ex diuino amore bonæ fuerant procreata, non Deum ipsum, sed se ipsas relicto Deo spectauerint, ex proprio amore, à Deo in se ipsas descendentes, impuri

Quid ab homine exigit Deus.

In homine quid imago & similitudo Dei.

Diaboli inuidia.

Amor bonorum omnium, ac malorum fons.

De inimicis diligendis?

Impuri amoris, impurissimos fructus protulerunt.

Cæterum elementissimus parēs, eodem amore, quo in condendis rebus usus fuerat, eodem usus est etiam in comparandis. Neque enim quæ fecerat bona ex proprio eorum uitio perire est passus. Arcano igitur consilio ex infiniti amoris ui suscepto, æternum filium in has terras legare constituit, ut humana natura in se sine peccato assumpta, quod ille debebat ipse persolveret. Hac filij innocentissimi in ara crucis sponte oblata uictima, ita fuit litatum, ut una hac ratione ablata sit omnis culpa, filijs nequam antea infensus pater reconciliatus, & pax inter Deum, & hoīes constituta.

Quomodo
omnis ablata
culpa.

Diuinæ ima-
ginis resti-
tutio.

philautia.

Ne autem nobis inuitis mysteriū hoc perageretur, quod unum reliquum fuit, æterni filij intercessione, sanctificator ille spiritus ad nos missus est: cuius ductum sequentes novos animorum motus cōcipimus, ac ita in pristinā imaginem restituimur, & in nouas creaturas transmutamur, & qui antea in se totus ex nimia philautia propendebat animus, totus uertitur in Deum, illum suscipit, unū colit, ac ueneratur. Nec iam quæ sua sunt, sed quæ Dei sunt, ac Iesu Christi querit, appetit, sequitur, ac ardentissimè cupit.

Erga seipsum
& erga alios
ordinatur ho-
mo.

Ac reconciliata cum Deo amicitia, quid restat, nisi ut cūm hominibus etiam pacem colamus, illos amemus, nobis præferamus, iuueamus, & eorum commoda, atque utilitates pro nostris uiribus promoueamus? Cūm enim iam homo sibi ipsi amicus, & in seipso sit compositus, & animi uires sibi inuicem consentiant, à Deo etiam, ac sacro eius spiritu regatur, aliter fieri non potest quin externa etiam cūm hominibus pax sequatur, & proprius ille amor, quo antea fasciatus homo seipsum tantū amabat, totus in Deū, ac proximum conuertatur, ut tunc secum actum putet felicissimè, cūm suis actionibus uidet & Dei gloriam, & proximi utilitates, ac commoda promoueri. Et si autem diuini spiritus arcana, ac interna ui fit, ut homo totus in Dei amorem rapiatur, & ad hominum salutem, ac beneficia se effundat, multæ tamen sunt rationes, quibus ut id faciamus nobis persuadent.

† Christus uenit, ut per ipsum Deū cognoscere.

Cūm nanque supra docuerimus, amicitiam motum esse, ac pensionem, hæc quæ cūm sit appetitio, cognitionem necessario antecedentem requirat, necesse erit utique amantem rem amatam intelligere, & quò melior erat, ac exactius cognita, eò etiam ardētius eam appetet, ac ea delectabitur. Deum autē nemo uidit unquam, ut ait

A ut ait Apostolus, & templi Mosaici uelum ab ingressu tabernaculi populum arcens satis apertè declarat ad ei notitia nos excludi. Si igitur incognita amare non possumus, Deum quomodo amabimus nobis penitus occultum? At de Deo, cum duplex cognitio haberi possit, altera per essentiam, altera per opera ab eo facta, primus modus conuenit homini in patria, alter homini uiatori. Licet igitur Deum perfectè, sicuti est, non cognoscamus, nec per essentiam eius propriam, sed tantum in creaturis, per speculum in enigmate, ut ait Paulus: Cum tamen saluberrimo aduentu Christi ad nos, uelum templi sit laceratum, & in Dei tabernaculum aditus fidelibus sit patefactus, tam clara, atque aperta de Deo cognitio ab homine haberi potest, quæ satis sit ad illum ardentissimo amore inflammandum: si nanque Deus posuit in Sole tabernaculum suum, si Christus uerus est Sol iustitiæ, si splendor gloriæ, si lumen de lumine, si Deus habitat lucem inaccessam, quid uetat quo minus illum in Christo spectare possimus?

1. Ioan. 4. A

1. Cor. 13. D

Psal. 18

2. Petri 1. A

Quibus in
Dei amorem
excitatur.

Cum autem Apostolus dicat Christi beneficio in eam dignitatem, ac excellentiam nos esse euectos, ut diuine huius naturæ futuri simus consortes, nonne plusquàm ferrei, ac adamantini erimus, si non flagrantissimo in Deum amore feramur? si non cor nostrum præ amore ignis penitus efficiatur? Hæc si de Deo diligentius, ac frequentius mente, atque animo cogites, qui fieri potest, ut non ardentissimo affectu in Deum ascendas? ut non in eius meditatione assidua, omnes delitias, omnemque uoluptatē, delectationem, atque felicitatem colloques; ac omne tibi perire tempus arbitreris, in quo ab hac honestissima dilectione cesses? Quid enim hoc aliud est, quàm beatæ, atque æternæ uitæ præludium? Quid hæc nobilissima actio, nisi illa de qua Apostolus nostra conuersatio in celis est? Quis obsecro, illum non uehementer diligit, qui eum gemit, cum non esset, qui ad immortalem uitam regemur, cum infeliciter natus esset? qui cum alit, fouet, sustentat, animi, corporis, ac fortunæ bonis auget, ac ditatur, ab innumeris ærumnis, calamitatibus, & miserijs, ac periculis liberat? Qui non ea tantum, quæ illi necessaria sunt, tribuit, sed plurima quoque uitam gratam reddentia, ac iucundam: ut nullus sit dies, nulla hora, nullum momentum, in quo non aliquo hominem beneficio afficiat? Quis ergo tam benignum parentem non diligit? quis tam munificum largi-

Philip. 3. D

Secunda Pars.

A A a

torem,

De inimicis diligendis.

Homines diligendi.

tozem, cultu, ac ueneratione, non prosequetur.

Si igitur clementissimus ille pater, tanto dilectionis affectu, & effectu prosequendus est, nonne & qui ab eo summopere diliguntur, & ueluti filij charissimi æterno, ac immenso amore cari sunt, atque eius amplexibus suscipiuntur, pro quibusq; animam suam posuit, miro, ac incredibili amore erunt nobis prosequendi? Si cum hominibus uiuendum est, quos communis ille nobis pater, tanquã fratres commendauit, nonne nostra omnis industria, labor, studium, cura, in eo collocanda erit, ut omni officio illos demeremur, ac amplexemur, quos tam munificus parens noster eo amore amplexus est, cuius magnitudo uix mēte comprehendi potest? Si igitur nullus est, qui ab eius amore exclusus sit, nullus sit qui à nobis non diligatur.

Nullus homo non diligendus.

Cæterum quamuis aliquis in diligendo, ac officijs collocandis ordo sit constituendus, ut cognatos, consanguineos, affines, & cōiunctos alienis anteponamus, & ciues peregrinis, & notos ignotis. Cum tamen in omnibus notam Deus imprefferit, quæ omnes, ut eius filij agnoscantur, eius scilicet imaginem, ac similitudinem illam in omnibus, excluso nullo, uenerari nos decet, in illam omnia officia, ac beneficia conferre, cum præsertim Deus, illa quæ hoc nomine hominibus tribuuntur, ea tanquam sibi præstita agnoscat: si quid autem, uitij in alijs aspiciemus, ab eo nobis auertendi sunt oculi, dissimulanda sunt ea quæ amicitiam, pacem, & concordiam lædere utcunque possunt, quæ si dissimulanda non sint, benignè erunt admonitione corrigenda, atque in illam Dei imaginem nostra acies est conuertenda, quam sine manifesto flagitio uiolare non possumus, ad eam pro uiribus colendam, ornandam, augendam, sacrosancta Dei lex, atque instituta nos inuitant, atque (ut ita dicam) impellunt. Illud autem non parum nos impellet, ac inflammabit ad homines omni officij genere demerendos, si cogitabimus, uti summi Dei beneficijs longè maximis, ac innumeris quotidie fruimur, ita & ex hominibus etiam inimicis quamplurima in nos commoda perpetuò redundare. Nemo enim tam foelix est in mundo, ut solus ipse sibi sit satis. Appellunt quidem philosophi suam illam foelicitatem decantatam, nomine *aut agnoscere*, quasi illa homines in eo statu constituat, ut nullius alterius auxilio egeant, sed ipsi sibi sint satis. Sed quam sint in ea parte ridendi, lud

Quid nos ad homines diligendum impellit.

Alud docet quod solius Dei illa est conditio: reliqua omnia aliorum praesidio, ac adminiculo egent. Et homines quidem mutuis operibus indigere non est, ut explicari debeat, cum quis ignoret nemo ait Populus principe carere non potest, princeps uero quosnam reget, si subditum non habeat populum? Vnde colliget tributa? Vnde conscribet milites? Qua ratione iustitiam administrabit, si iudicibus, si consiliariis, si scribis careat? Quomodo fines suos tuebitur, si ducibus, si opificibus, qui armamenta parent, si agricolis qui alimenta subministrant, si medicis, qui ualitudini consulant, egcat?

B Certissimum illud est hominum cætus, aut colligi non posse, aut certè non diu duraturos, nisi illis uaria sint hominum genera, uariarum artes, ac opificia, sine quibus humana uita commodè traduci non potest. Quare cogitet unusquisque se non posse ambulare, uestimentis uti, comedere, bibere, dormire, sedere, equitare, loqui, discere, docere, denique humano more uiuere, ni essent coqui, sarctores, calcearii, fullones, figuli, fabri ferarii, lignarii, coriarii, lanarii, mercatores, pharmacopolæ, pedagogi, librarii, typographi, cartarii, reliquaque; artium suppellex, quæ omnis generis commoda nobis subministrant.

Nullus homo sibi solus sufficit.

Ingratissimus itaque fuerit, qui non in omnes se beneuolum, ac amicum exhibeat, à quibus alitur, fouetur, ac sustentatur, sine quibus, nec ipse, nec eius familia, liberi, parentes, amici uiuere ullo modo possunt. Paulus hominum rempublicam aptissima similitudine humano corpori confert, ac uti corporis membra ordine quodam ita inter se sunt disposita, ut nobiliora, ita uicissim hæc sine illis esse non possint; id quod etiam euenit in hominum cætu, in quo nulla tam sordida est ars, nulla tam uilis persona, cuius ministerium non sit ad totius multitudinis salutem necessarium. Ex ea igitur quam Deo debemus obedientia, & ex illius imaginis intuitu ad omnes homines (quicumque illi sint) amplectendos, diligendos, atque non mediocri amore prosequendos inuitamur, ac trahimur.

Ingratus, qui homines non diligit.

1. Cor. 12. B

Ab ea autem quam Deo debemus obtemperacione exordientes, iam supra, satis superque explanatum est præceptum illud, Dilige proximum tuum sicut te ipsum; Quod etiam præceptum anthono-

Matth. 22

Inimicus pro-
ximus est, &
diligendus.

dimus; docuimus insuper nullum hominem à ratione proximi exclusum; immo & inimicos etiam, qui nos ad sanguinem usque infectatur, & propter imaginis diuinæ participationem, & propter eiusdem celestis gloriæ adeptionem, & ob beneficentiam, quam & illi nobis, & nos illis exhibere possumus, ac debemus, proximos esse censendos, & ut proximos amplexandos, quò fit, ut qui præcipit proximum sicut nos ipsos diligere, inimicos etiam sicut nos ipsos amplecti iubeat, neque quisquam iure asseuerare poterit se proximum suum diligere, si ab hac beneuolentia inimicos eximat.

Matth. 5. G
Verba præce-
pti urgent.

Sed etsi nusquam sub præcepto de proximo diligendo inimicus intelligendus esset, nonne celestis ille magister, aperto ore, & urgentissimis uerbis inimicum diligere præcepit? Nonne apud Matthæum ait; Diligite inimicos uestros? Nōne & quæ hoc præceptum præcedunt uerba, & quæ subsequuntur, hanc inimicorum beneuolentiā singulari studio, ac quo potest studiosissimè fieri Dominum à nobis contendere ostendunt? Ego autem dico uobis. hæc sunt antecedentia uerba. *Bene facite his qui oderunt uos, orate pro persequentibus et calumniantibus uos, ut sitis filij Patris uestri, qui in celis est.* Hæc quæ sequētia sunt: si exactè persequenda essent urgentissima calcaria humanis cordibus ad inimicos amplexandos adderent. At nos singula etiam prosequamur.

3. D. 30.
Diligere ini-
micus, præce-
ptum antho-
nomasticū est.

Diligite inimicos uestros; anthonomasticum utique præceptum est hoc, & non consilium, ut nonnulli sunt arbitrati, de quibus Magister meminit. Hi nanque non omnibus, sed illis solummodò, qui perfectionis uiam profitentur, datum hoc præceptum existimant; istis (inquiunt) inimicos diligere præcipitur, cæteris non odisse sufficit. Verum illos hallucinari, uel ipsa uerba præcepti apertè indicant, quæ non negant solum, immo constanter præcipiunt, aientia utique uerba sunt; quæ non solum odium, & maleuolentiam tollunt, atque prohibēt, uerum & dilectionem edicunt, neque eam in corde tantum, uerum & cum ore ipsa exigit externis actionibus comprobata; aliud nanque est non odisse, & aliud diligere: *si diligite*, inquit, non ergo tibi satis esse putes si non oderis; quod explicatius ostendunt uerba, quæ subsequuntur, *Bene facite his qui oderunt uos.*

Aug. to. 3. in
Enchyrid. ad
Lauren. c. 73.

Scio utique Augustinum hoc diuinum præceptum non omnium, sed perfectorum esse asserere. Sic enim se habent eius uerba
ad

Ad Laurentium; Minus enim magnum est erga eum esse beneuolū, siue etiam beneficū, qui tibi mali nihil fecit. Illud multo grandius, & magnificentissimè bonitatis est, ut tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum uult, & si potest facit, tu bonum semper uelis, faciasque cum possis, illius memor exempli, qui in cruce pendens pro suis exorat persecutoribus, suosque admonuit, dicens; *Diligite inimicos uestros, benefacite eis qui uos oderunt*. Sed quoniam hæc perfectorum sunt filiorum Dei, quo quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum adhuc effectum orando Deum, secumque agendo, luctandoque perducere: tamen quia hoc tam magnum bonum, tantæ multitudinis non est, quātum credimus exaudiri, cū in oratione Dominica dicimus; *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Hæc Augustinus. Quibus uerbis præceptum hoc non omnibus, sed perfectis Dei filiis, dari aperte demonstrat, huiusque potissima ratio ea est, quia cum omnibus præcipiatur orare, *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*; nullique id orent in gratia constituti, ob idque debita non habere palam sit, istis non uidi præceptum esse: cum neque illi dimittant, neque illis dimitti possit.

Si tamen Augustini uerba accuratius perpendantur, non perfectorum consilium, sed uerè præceptum ad lethale crimen obstringens illud esse cognosces. Neque enim dicendum est Augustinum Ambrosio suo præceptori aduersari. Hic namque cōstanter, apertisque uerbis affirmat, præceptum hoc esse, ad mortali delicto omnes deuinciens. Cū enim de beneuolentia, una, alteraque ratione uerba facere possimus, ut scilicet uel de ea quæ in corde latet, atque in affectu solo constet, uel de illa quæ externa actione patet, loquamur; si affectus, amorque in corde latens, nulli dubium est, quin sit præceptum omnibus commune, nullus enim inimicos corde diligere non tenetur, nullique unquam licuit inimicos corde odisse, immo necnon odisse satis est, nisi & beneuolentia prosequaris, licet enim nimium grauitè te oppugnet, quicquidque uirium habeat contra te conferat, itaque in tuum exitium sit propensus, ut tuum sanguinem nimis auidè sitiāt, diligere tamen cordis affectu obstringeris, ac teneris. Adde ad hæc, te usque ad eod inimicum uoluntatis affectu amplexi debere, ut nunquam non sis paratus illi extremæ

Obiectio Augustini dicens diligere inimicos, consilium esse.

Dilectio inimicorū præceptum est.

Nō odisse nō sufficit, nisi diligas etiā.

De inimicis diligendis.

extremæ necessitatis, atq; calamitatis tempore (si res postularet) **D** opem ferre. Si nanque inimicum tuum fame, atque inedia perire, uel iam iam summergendum nisi opem ferres, uel alicui præcipitio iam proximum conspexeris, auxiliumque (nullo tuæ ipsius uitæ periculo) præstare posses, ad id erogandum sub lætalis criminis interminatione obstringeris. At si externum operis effectum intuearis (licet de hac re longior habendus sit sermo) non semper ita deuinciris, ut quotiescunque id non præstes, te mortali crimini obnoxium credas. æs enim tuum, honorem, ac famam, & si quid aliud a te iniuria ablatum est, bonis & honestis rationibus, sine aliquo conscij animi scrupulo, et apud Iudicem, & apud quemcumque alium iure exigere licebit semper.

Diligere inimicos peculiare leges euangelicæ præceptum.

Nullus ergo excusationi restat locus; si non diligis, hoc non **E** præceptum, sed consilium esse, non omnibus, sed perfectis tantum demandatum tibi persuadens; Neque enim solummodo præceptum est, sed & legi Euangelicæ peculiare, Christi quæ singulare insigne, ut hoc uno filij Dei à Cacademonis filiis secernantur. Unde est, obsecro te, quod in hoc uno diuino iussu tantum laborauerit Dei filius, ut nihil magis, quam iussione istam curauerit? Neque enim cum de diligendo Deo iussum daret (id quod omnibus præceptis præstat) tot uerbis, totque circumstantijs usus est, nec tam uehementia uerba protulit, cum Deum amare, quam cum inimicum diligere præcepit. Cur hoc? nisi quia in diligendo, atque summo illo bono amplectendo, nihil, difficile, nihilque arduum est inuenire, immo nihil est, quod non ad illum diligendum uehementer impellat: contra uero ad inimicum amplectendum sexcenta sunt impedimenta, quæ animum nostrum retrahunt, atque ab illius beneuolentia amouent? Vt igitur te in palestra positum existimes, tecumque certamen, atque luctum habere credas, ne animo uictus cedas, sed quo ad possis, cor tuum ad Diligendum inimicum dedas, atq; inclines, licet ex se odio, potiusquam amore sit dignus. En tibi Christus tot calcaribus ad inimicum diligendum urget; Ego autem (inquit) dico uobis, diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, orate pro persequentibus & calumniantibus uos, ut sitis filij Patris uestri &c. Nonne hæc calcaria urgentissima sunt? quodque magis refert, rei que necessitatem ostendit, non semel solum, uel iterum, hoc ipsum & uerbis & exēpli ostēdit ipse Saluator, & apud

Matth. 5. G
Luc. 6. D.
Luc. 24. E
Rom. 12. D
1. Cor. 4. G

A & apud Matthæum, & apud Lucam, & per Apostolum Paulum, & millies hoc ipsum inculcauit.

Neque id ab re toties repetitum, uerbisque serijs, atque urgentibus commendatum crediderim; Nam Reges, Domini, Respublicæ, Vrbes, gentes, familiæ, & huiusmodi ceteri, insignia quibus ab alijs Regibus, gentibus, atque familijs secernantur, solent magnificare, depingere, apponere, appendere, atque domorum ostijs appendere, uelutisibi peculiare quid. At Euangelij insignia, quibus à naturali & Mosayca lege separantur, nihil aliud est quam inimicorum dilectio. Hic est enim uarius ille cultus, quo ab alijs familijs & gentibus distinguitur Christianus heros, hæc præcipue dilectio nouam a ueteri lege discernit. Hoc enim inter iuuenes, ac senes interstitium est, quod illi potentiores, atque ualētiores istis sunt, magisque illi, quam isti, abundant calore, sic se uetus & noua habent leges, illa quia uetus imbecillis erat, atq; infirma, itaque nec ad inimicorum dilectionem conari ualebat, hæc quia iuuenis, ac robusta auxilio gratiæ, ad ardua quæque ualet, illa quia modico amoris calore uigebat inimicorum beneuolentiam non poterat pertingere, hæc quia nimio charitatis amore flagrat, etiam ad inimicos peruenit, ut & eos, qui à se longè distant, suo ardore incendat. Vti ergo peculiare præceptum legis Euangelicæ, peculiarijs uerbis collatum, peculiari uirtute insignitum, peculiari ratione latum, & ob id sæpius repetitum, peculiarem etiam uim obstringendi continet.

Insignia Euangelij, dilectio inimicorum.

B Interstitium est, quod illi potentiores, atque ualētiores istis sunt, magisque illi, quam isti, abundant calore, sic se uetus & noua habent leges, illa quia uetus imbecillis erat, atq; infirma, itaque nec ad inimicorum dilectionem conari ualebat, hæc quia iuuenis, ac robusta auxilio gratiæ, ad ardua quæque ualet, illa quia modico amoris calore uigebat inimicorum beneuolentiam non poterat pertingere, hæc quia nimio charitatis amore flagrat, etiam ad inimicos peruenit, ut & eos, qui à se longè distant, suo ardore incendat. Vti ergo peculiare præceptum legis Euangelicæ, peculiarijs uerbis collatum, peculiari uirtute insignitum, peculiari ratione latum, & ob id sæpius repetitum, peculiarem etiam uim obstringendi continet.

C Hinc & peculiaria illa uerba, *Ego autem dico uobis*, *Ego* inquam qui loquebar; Ecce adsum. *Ego*, qui multifariam, multisque modis olim loquebar in Prophetis; nunc ore proprio loquor. *Ego* qui populo illo senescenti, & antiquato, ob idque charitatis ardore uacuo iugum graue imposueram, iam nunc *dico uobis*; Vobis inquam, qui iuuenili ætate robustiores estis, qui ad ardua quæque ualidiores existitis, quibus charitatis ignis è cœlo demissus est, quos amoris calor in Pêthecoste per Spiritum sanctum inflammauit, atque uirtute ex alto induit, *Vobis ergo dico*; *Diligite inimicos uestros*. Illis hoc non fuit dictum, quia tanto pondere succumbere poterant, utpote senes & infirmi, deficerent, difficili hoc præcepto onerati, at *Vobis* iugum leue est, sarcina suauis, idèd *Vobis* Christi discipulis dicitur: In hoc cognoscent homines, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem.

Esai. 52. B
Ego dico uobis, perpendatur uerba.

Ioan. 13. D

Ego

De inimicis diligendis.

Matth. 5. c.

Antiqua lex
non præcepit
explicitè ini-
micorum di-
lectionem.

Phis. 1. B

Ego igitur dico vobis. Si hæc populo illi ueteri dicta essent, nun-
quam prisci illi Hebræorum doctores dicerent, odio habebis ini-
micum tuum, quod licet nusquã lex dixerit, eliciebant illi tamẽ, &
quidẽ ineptè à legis pcepto, dilige amicum tuũ. At q̃a æterno illi
Patri placuit in filio instaurare omnia, quę in celis & quę in terris
sunt: hoc etiã præceptũ uoluit instaurare, legem absolvere, illi col-
lophonem addere, quibus ab illis scribis & pharisęis fuerat corru-
pta, omninò delere, ob idq̃; ut inter utranque discrimen afferret.
Pharisæorum uerba assumens, ait; *Audistis quia dictum est antiquis.*
Deinde quod suum erat addens, subdit; *Ego autem dico uobis, dili-
gite inimicos &c.* odium illi præcipiebant, uel saltem, ut odissent fa-
cultatẽ dabat, ego dilectionẽ iubeo, maleuolentiã illi, beneuolen-
tiã ego; discordiã illi, concordiã ego; uindictã illi, ue-
niã ego, præcipio. Execrari illi sinebant, orare pro inimicis, ego
impero, insectari inimicos licebat illis, uobis benefacere his, qui
uos oderunt, indicitur. Hinc ergo uidere licet te, cùm inimicum
insectaris insignia Christi deponere, illis te abdicare, tessera mque,
qua eius miles dignosceris, conculcare. Quapropter, & immeritò
nomenclaturã Christiani hominis afferre, cùm signum Christiani
abiiceris. Hinc ipse Saluator, licet omnia præcepta sua essent ue-
luti ab eo lata, hoc tamen præceptum præ ceteris suum esse dixit.
Hoc est (inquit) præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi
uos. At ille nos suos inimicos dilexit. Nam cùm inimici essemus,
reconciliati sumus Deo per mortem filii eius. Ait etiam ad Co-

Ioan. 15.

2. Cor. 1. D

rinthios Paulus; Vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pi-
gnus spiritus in cordibus nostris. Quid est signauit nos? idest, si-
gnum apposuit, quo de eius familia ab alijs dignosceremur; &
quod hoc est signum? Dedit pignus spiritus: quid est pignus spi-
ritus? Spiritus sanctus amor est. Amor igitur signum est. At non-
ne amor etiam in antiqua illa lege præcipiebatur? quomodo igitur
hoc signo dignoscimur ab alijs? Ast illa amicum, hæc uerò inimi-
cum præcipit diligere, hoc est signum spiritus; nam & caro etiam
amicos amplectitur, commune omnibus est amicos diligere, nam
& publicani, & ethnici, & facinorosi homines hoc præstant: car-
nale igitur hoc signum est. At Paulus nos signo spiritus signatos
esse ait, hoc igitur dilectio est inimicorum. & ubi tandem apposi-
tum nobis hoc signum est? In cordibus (inquit) nostris: Licet
igitur

Agitur aliquando externa aliqua signa, amorque negat, nunquam tamen licebit amore in corde carere.

Quod si adhuc contendas antiquos illos scribas è sacris codicibus meritò elicuisse, odio habebis inimicum tuum, id quod tamè non conceditur; Non id ad homines referri debet, sed ad communem illum totius humani generis hostem, de quo Apostolus Petrus ait; Aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærès quem deuoret. Hic enim immanis, ac sauius inimicus est, ac

1. Petri. 5. 2

Diabolum odisse præcipit qui ait odio habebis inimicum tuum.

Bum tuum, inquit, idest Diabolum, christiani hominis præcipuum inimicum. Non mea hæc est sententia nos odio prosequi, sed Augustini dicentis; Quod in lege Dominus, non inimicos, sed inimicum præcipit, ut qui spirituales erant in lege solum diabolum odio haberent, cuius odium Christus non uenit soluere, sed adimplere. Hæc ille. Si uerò ex Augustini uerbis adhuc persistens dicas hoc non scribari, sed ipsius Domini præceptum esse, eo quod ait; Quod in lege Dominus inimicum præcipit odio habendum &c. Audies eundem Augustinum in eiusdem sermonis exordio tibi respondentem. Neque enim quod in lege (inquit) dictum est, oderis inimicum tuum uox iubentis iusto est accipienda, sed permittentis infirmo. Sic enim diligendus est inimicus, non in quantum inimicus, sed in quantum homo est, ut ei hoc uelis prouenire quod tibi, idest, ut ad regnum correctus, reuocatusque perueniat.

Aug. 10. 10. in ser. 1. feriæ 6. post dominicam quinquagesime principio.

Egregia quidem Augustini responsio, neque enim solum inimicum non habendum odio docet à Christo præceptore edoctus, uerum & diligendum ostendit, neque illud tantum, sed & quid in inimico reiiciendum, quid uerò amplectendum sit, manifestè expressit. Sic enim diligendus est (inquit) non in quantum inimicus, sed in quantum homo: his enim uerbis tacite respondet obiectioni. Cum enim (inquiunt quidam) bonum sit illud, quod nostro amori obicitur, malumque diligi nefas sit: qui fieri potest, ut inimicum, qui malus est, amplecti præcipiat Dominus? Quid nanque inimico deterius? quid scelestius? quid execrandum magis? quid maleuolentia dignius? Hunc ergo, ut diligam, præcipit

Inimicus non quo inimicus diligendus, sed quo homo est.

Secunda Pars.

BBb

iustus,

De inimicis diligendis.

iustus, ac sanctus Dominus? Dilige (inquit Augustinus) non in quantum inimicus, sed in quantum homo.

Simile.

Duo in inimi-
co esse natu-
ram & culpā,
amplexendā
illam, obien-
dam istam.

Duo ergo cum sint in inimico, natura, & culpa; quorum alteram Deus, alteram Diabolus fecit, illud quod a Deo factum est, perpetuo erit diligendum, quod uero a Cacodemone, nunquam non odio habendum. Quod nanque homo sit, Deus ipse fecit, quod inimicus sit, Diabolus fecit. Habes in lecto filium decumbentem febre æstuantem, & ob nimium doloris æstum delirantem, immo furientem, te conuicijs afficientem, fusteq; percutientem: quo fit, ut, uicini, & qui adsunt, exteri admiratione afficiantur, in illumque opprobria iniiciant; quid tu tunc? Non hic (inquis) filius est meus, non hæc meus gnatus efficit, effectus hi non filij mei, sed egritudinis sunt. En quomodo inter filium tuum, & inuoluntarium discrimen apponis? Diligis filium, odisti infirmitatem, filium excusas quem amas, morbum criminaris, quem non filium, sed ægri te iniurijs afficere, fusteq; percutere ais, sic inimicus, & inimicitia tibi discernenda est. Si aduersatur, si sequitur, si mordet uerbis, si exasperat contumelijs, si infectatur odijs, si filium, aut parentem occidit, non hominem hæc fecisse dicas, sed peccatum: non inimicum, sed inimicitiam hæc scelera patrasse; *Dilige ergo inimicum, odio habe inimicitiam*; dilige peccatorem, sed peccatum abhorre, illum enim Deus fecit, hoc Diabolus; illum si diligas, gratiam Dei tibi paras, hoc si non abhorres, indignationem Dei incurris, neque enim fas est detestanda diligere, atque diligenda odisse. Hoc Augustinus ostendit, dicens. Cum dilectione hominum, & odio uitiorum. Hoc & Dauid apertè admonuit, dicens; Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Quid hæc sibi uolunt uerba? Iniquos odio habui. en tibi culpa, en tibi peccatum, quod Cacodemon operatus est, & legem tuam dilexi. en obseruantia mandati, dicentis; Diligite inimicos uestros. Duo nanque dicit se legem obseruasse proximum dilexisse, & nihilominus iniquos odio habuisse.

Ad hæc illud semper præ oculis habendum est, quod toties inculcat Apostolus; Duplicem in unoquoque nostrum esse hominem, alterum externum, alterum uero internum: de quibus Paulus ad Corinthios meminit, dicens; Licet his qui de foris est noster homo corrumpatur, tamen his qui intus est, renouatur de die in diem.

2. Cor. 4. D
Galat. 5. C

A in diem. Illum carnalem hominem, istum uerò spiritualementem appellauit Paulus ad Galatas, cum dixit; Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Carnalis homo, inimicum odit: spiritualis uerò illum amore prosequitur; si igitur carnalis ille homo qui in te est, ulcisci cupit, si irascitur, si iam ad uindictam ebullit sanguis, adsit spiritualis homo, qui illum obitarget, qui increpans dicat; Quid succenses? non ille telæsit, sed eius iniquitas, illum dilige, hanc odio prosequere.

Duplex homo carnalis & spiritualis in quolibet nostrum.

Præterea nō ob id inimicum diligas, ut in inimicitia persistat, sed ut amicus efficiatur, & sic non quod nequam est, sed quod bonum est amplecteris. Sic enim suos insectatores persecutus est Christus, hoc ipso modo dilexit Stephanus; quorum alter dixit; Ignosce illis pater: alter, Ne statuas illis hoc peccatū, neuter rogat, ut inimici persistent, sed ut resipiscant, & ex inimicis amici efficiantur: ad hoc igitur illi hostes dilexerunt, ut meliores euaderent, ad hoc & tu inimicum dilige, ut inimicitiam deponat; si igitur ille sequitur, deprecare tu: odit ille, tu miserere: inimicus est, cura ut amicus euadat, & sic id quod bonum est, beneuolentia prosequeris.

In inimico, nō quod est, sed quod futurum est diligendum.

Luc. 23. B

Act. 7. G

Aug. to. 9. in epistolam B. Ioan. tract. 2.

Simile.

Luc. 5. F

Hoc ipsum perpulchrè similitudine quadam aperit Augustinus. Robur (inquit) lignum est positum ante oculos, quod lignū qui aspicit faber, non dolatum, de silua præcisum adamauit. Nescio quid inde uult facere: non enim ad hoc amauit, ut semper sic maneat. In arte uidit quid futurum est, nō in amore quid est, & amauit qđ inde facturum est, nō illud qđ est. Sic nos & Deus amauit peccatores. Nā dicimus, quia Deus amauit peccatores. ait. n. Non est opus sanis, Medicus, sed male habētibus. Nunqđ ad hoc amauit peccatores, ut peccatores remaneremus? Quasi lignum de silua uidit nos faber, & cogitauit ædificium quod inde facturum est; sic & tu respicis inimicum tuum aduersantem. & cetera quę sequuntur. Sicuti igitur faber in ligno de silua p̄ciso, non diligit quod est, sed quod futurū est, sicut Christus in insultatoribus suis, pro quibus orabat Patrē, non id quod tunc erant, sed id quod futuri erant, quodq; ex ipsis facere decreuerat, mente uolebat, sic & tu cum ab inimicis opprimeris, non id quod sunt, sed quod futuros speras, diligit.

Quælibet beneuolentia alicui communioni innititur, neque enim inter illos, qui in nullo conueniunt, aut communicant, amicitia unquam esse poterit, si igitur inter inimicum, quo inimicus

B B b 2 est,

De inimicis diligendis.

Inter inimicu
& probum ui
rum nulla si
militudinis
communio.

Ecdi. 13. C

est, & probum uirum, nulla communio, atque participatio est, qui fieri potest, ut inter eos concordia, atque beneuolentia persistat? Qui poterit persistere structura ablato fundamento? si igitur similitudo, aut participatio, fundamentum est, quo innititur beneuolentia nulla inter inimicum & probum uirum erit unquam beneuolentie ratio, cum inter illos nulla sit similitudinis communio. hoc sibi uoluisse Iesum filium Sirach mihi persuadeo, cum in Ecclesiastico dixit; Dilige Deum, & inuoca illum in salute tua, omne animal diligit sibi simile, & omnis homo proximum sibi, omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. Si communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto. Quæ communicatio homini ad canem, aut quæ pars diuiti ad pauperem? Hæc ibi, ubi qui hostem proficitur, lupus, & canis dictus est, contra uerò, probus & iustus, agnus appellatur & homo: si ergo agno nunquam concordabit lupus, canis nunquam assimilabitur homo, quæ unquam inter inimicum, & iustum hominem erit amoris, reciproca conuersio cum ille lupus & canis, hic uerò homo, & agnus dicatur? Nō igitur ea rōne, qua lupus est, inimicus nobis diligendus est, immo odio prosequendus; Nam prædo, si prædonem diligit, eo quod prædo sit, eius delicti efficitur particeps. Sic etiam qui inimicum diligit, quod inimicus sit in crimine se communicare ostendit. Prosequendi igitur odio erunt impij, quo impij sunt, & amplexanda lex, quæ inimicorum naturam diligi præcipit.

Ne tamen hæc te uarietas, & inæqualitas ab inimico amplectendo retrahat, communem omnium patrem inuere, qui omnes homines cupit saluos fieri, ab illo quæ quite odio prosequitur diligere, summo studio expectat, nec minori eius salutis desiderio flagrat: quo fit, ut qui te in terris positum odit, in cælis postea comitem uehementer amet. Si quis alta petens, ad terram oculos deijceret, periculo quidem ruendi se exponeret, ad celsa igitur, & sublimia intueatur semper, nec immò curet, & nulla periclitandi ratio erit; pari ratione, si in inimicum, quo inimicus est, oculos mentis figas, non mediocri lapsu rues. Alta igitur aspice, ad Deum oculos eleua, illum contemplare, & quæ tua, & inimici communis est beatitudo, meditare, & tutò cælum ascendes, ignoscendo. Si igitur illum Deus ita cumulato amore amplectitur, ut in illo amando ne-

mini

Amini concedat, quid est cur a te non diligatur? Hoc pacto si inimicum amas, non quod ulla intersit communio, aut participatio, sed quia communis erit postea beatitudo, communis gloria & felicitas, præcepto huic te satisfecisse puta. Non enim crimen, quod Deus detestatur, quoque nunquam beatus erit, sed naturam, quam Deus diligit, quæque beari potest, amore prosequeris. Si nanque benevolentia ratio, qua inimicos prosequi iubemur, ea potissimum est, ut illis æterna bona cupiamus, quibus nobiscum communicare ualent, si hæc illis non uelis, aut ne consequantur cupis, nusquam te huic præcepto satisfecisse credas, immo te non mediocri crimini obnoxium scito.

Dilige ergo inimicum, nedum terrena, sed & cœlestia bona, illi toto cordis affectu optando, summoq; studio percipias, ut beatum illum uideas; neq; te terreat Scotus, ex familia minorum cum ait; Licere tibi nedum gaudere, uerum & inimico temporales miseras, atque calamitates percipere; hoc enim cum grano salis intelligendum est. Si enim inimico aduersa desideras ratione uindictæ, uel odio percitus, reum letalis criminis te constituis: si uero ea potissimum ratione illi aduersa peroptas, ut resipiscat, & à peccato caueat, Deum timeat, & a malo discedens iusto adhæreat, nedum non delinquis, nec a ueritate aberras, uerum, non parum te apud Deum promerere scias, hac ratione sublata, nunquam tibi licere putes, inimico, imfortunia, aliaque huius uitæ mala, miseras, incommoda, aut calamitates optare.

Non æterna solum sed & temporalia inimico optanda.

Iob. 31. D

C Id quod apertis uerbis nobis ostendit Iob, dicens; Si ganisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. Quæ uerba exponens Gregorius, inquit; Inimici dilectione tunc ueraciter custoditur; cum nec de profectu addidimur, nec de ruina illius lætamur; nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum, animus fallitur, sequæ hunc diligere æstimat, si eius uitæ contrarius non existat. Sed dilectionis uim occultè & ueraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat; si enim de prosperitate adijcitur, & de calamitate se odientis lætatur, constat quod non amat, quem non uult esse meliorem: eumque etiam stantem uoto prosequitur, quem cecidisse gratulatur. Hæc Gregorius.

Greg. lib. 22. cap. 10. fin. Duo ad abolitionem dilectionis inimicorum in corde requiruntur.

Licet aliquando profectus inimici dolere, & calamitate gaudere.

Quod etiam eius perfectum dolere, & inimici calamitate gaudere, honesta quadam ratione liceat idem sanctus Doctor in sequentibus

tica.

De inimicis diligendis.

Pfal. 57.

ti capitulo multis prosequitur. Euenire (inquit) plerumque so-
let, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina latificet, & rur-
sum eius gloria sine inuidiæ culpa contristet, cum & ruente eo quos-
dam bene erigi credimus, & proficiente illo, plenosque iniuste op-
primi formidamus. Hæc ille. Gaudendum igitur aliquando erit
inimici corporali ruina, uel ut resipiscat, & cautior releuetur, uel
ut alij eius exemplo à malo diuertentes, bona aggrediantur, quod
si non liceret, nunquam Regius Psalter diceret; Lætabitur iustus
cum uiderit uindictā, manus suas lauabit in sanguine peccatorū:
perpende uerbum, Peccatorum, idest impiorum; aliud enim est
impium, aliud uerò inimicum perpeti, neque enim omnes impij
inimici sunt, neque omnes inimici impij dicendi erunt; at homi-
nes quem inimicum ferunt, impium etiam existimant, cuius ne-
farij iudicij amor proprius origo est, quem uerò impium sciunt, si
iniurius non sit, si non molestus, aut aduersarius, minus impro-
bum arbitrantur; Cum igitur insensus quispiam tibi sit, discrimen
tibi apponendum inter ea quibus sibi, & illa quibus tibi inimicus
obeat. si nanque alijs est bonus, qui fieri potest, ut sine aliqua tua
culpa tibi existat malus? cur igitur eius tibi ruina gaudendum e-
rit, cuius te solam molestiam pati certum est? At cum communis
hostis molestiam patitur, non tibi inimici calamitate, sed proximi
ereptione erit gaudendum. Si enim iustissimus, & omnipotens iu-
dex aliquem ferit, si aduersa immittit, proximo patienti sibi condo-
lendum erit, lætandum tamen ferientis iustitia; simul igitur atque
eodem tempore gaudendum & tristandum erit, cum inimicum
aduersa tolerare perspexeris; præclaris iustitiæ diuinæ operi-
bus latere, proximi infortunio dolere debes. Non quod te læserit,
sed quod creatorem suum offenderit, non ratione uindictæ, sed
emendationis gratia, non quod tua res agatur, sed quia eius exem-
plo quamplurimi cauent, & corriguntur, tibi gaudendum erit.

Duo beneo-
lentiam erga
inimicos cō-
plent.

3. D. 29.

Duo igitur hac in re perneccellaria sunt, quò præceptum hoc de
diligendis inimicis inuiolatum persistat, alterum, ut cor tuum ni-
hil huic beneuolentiæ aduersum admittat, neue a proximi dilectio-
ne inimicum excludas; alterum, ut si inimicus in extrema sit posi-
tus calamitate, actu & speciatim officia beneuolentiæ exhibeas.
Nonnullos nanque in tertio sententiarum recollit Magister, tenen-
tes omnes pariter diligendos esse, affectu, scilicet, licet non esse
tu;

A Tu; cum nobis coniunctos arctiori uinculo teneamur quam alienos opere diligere, omnes tamen æqualiter corde amplecti; sicque omnes doctores, qui de impari amore loquuntur, & quod iuxta differentiam personarum quemlibet esse diligendum dicunt, ut scilicet de externis officiis, & non de interna cordis beneuolentia intelligendum esse dicant. Alios etiam commemoret asserentes omnes pari beneuolentia tam cordis affectu, quam officio externo prosequendos fore, de plerisque etiam meminit, qui, non omnes pari beneuolentia amplectendos esse, nec operis beneficio, nec cordis affectu asserunt; Cum enim (inquiunt) instructa sit dilectionis series & ordo, modusque in diligendo adhibendus sit, qui potest & actione, & affectione seruari, non est, cur hic ordo seruandus non sit. Quod si aliquando Augustinus dicat omnem

Diuerforum
sententiæ cir-
ca inimicorū
dilectionem.

Augustinus.

B At Doctor Angelicus in triplici classe dilectione inimici distincta, uel quo inimici sunt, uel quo homines sunt, uel quo ad peculiarem beneuolentiam: ut scilicet, peculiari motu cordis in inimici dilectionem feratur quis. eo quod primo loco positum est reiecto, & quod secundo loco dictum amplexatus, illud quod in tertia classe positum est, non esse omnibus omnino necessarium ait, nisi solis perfectis, uel quo ad animi præparationem, ut scilicet nunquam non paratus sis inimicum beneficio prosequi, si id rei necessitas requirat. Id quod Apostolus aperte ostendit, cum dixit; Qui habuerit substantiam huius seculi, & uiderit fratrem suum necesse habere, & clausit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Si igitur inimicus, tuus frater est, eiusdem patris filius, eiusdem matris ecclesiæ uidelicet alumnus, eiusdem hereditatis particeps, si ab eo beneficentia uiscera clauseris, nonne charitate orbatus es? nonne ob id gehennæ filius? Quod si uerum est de huius mundi substantia, deque externis his, & momentaneis bonis, haud dubium est te etiam æterna, & cœlestia bona, eo magis illi percupere debere, quod nobiliora, magisque necessaria sunt. Quo fit, ut si illis quæ spiritui necessaria sunt, egeat inimicus tuus, ob idque Deum adire non ualeat, uitamque consequi æternam nequeat,

Triplici clas-
se distincta ef-
fe que ad ini-
micorum di-
lectionem ua-
lent.

1. Ioan. 3. C.

Corporalia &
spiritualia ini-
micis exhibe-
re quomodo
tenemur.

ut

De inimicis diligendis.

Simile.

ut puta si doctrina indiget qua ea quæ fidei sunt amplectatur, nullusque doctor adsit alius qui illum ualeat edocere, lætali reatu obstringeris hoc ipsum inimico præstare; sicuti nequam stomachus esset, qui manui, uel pedi negaret; id quod in communem totius corporis utilitatem concoquit, sic nequam & perniciosum esset membrum, si id quod communem Ecclesiæ utilitatem conferre tenetur, inimico negaret, cumque pro tota Dei Ecclesia effunderet preces, ab illis uellet inimicum exclusum. Id quod etiam de corporeis his bonis dicendum est; Nam de corporali uita, uel ipsa charitate obstringeris, nedum inimico uitam optare, uerum & illi ad iumento esse quo diuturniorem uitam uiuat, cum nullus alius sit qui uel possit, uel præsto esse uelit.

Tria officia
inimicis quæ
libet nostrum
debere.

Quæ autem, quali à re officia inimicis debeamus, breui compendio collegit ipse Saluator, dicens; Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, orate pro persequentibus & calumniantibus uos: quæ exactè & adamussim rem ipsam explicant, ut nihil supra. Nam cum omnes mortalium actiones, aut corde, aut ore, aut opere compleantur, ut quicquid in nobis est, inimico prodesse ualeat, cor, os, & opus requirit simul. *Diligite.* Hoc cordis officium est; *orate*, hoc ad os pertinet, *benefacite*, hoc operi respondet. Quicquid aduersi, aut incommodi afferre potest inimicus, uel odium est, uel conuitium, & calumnia, uel insectatio, illud ad cor petinet, reliquum ad os, postremum ad opus, ut pro odio amorem rependas, ait, *Dilige.* Vt pro iniurijs & conuitijs, & alumnij orationes reddas, inquit, *orate.* Vt tandem pro maleficientia beneficentiam impendas, ait; *benefacite.* In inimico tria sunt, natura, culpa, & indigentia auxiliij. Naturam dilige, pro culpis eius ora, ut illi dimittantur, quia auxilio eget, benefac. Tria prædixit Ecclesiæ suæ Saluator ipse, primum eritis odio hominibus propter nomen meum. Aliud est, Beati eritis, cum maledixerint uobis homines, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes; postremum est; In uos manus immitent suas, tradent in concilijs, & synagogis suis &c. contra primum, inquit, *Diligite*: contra maledicentiam, ait, *orate*; aduersus insectationes & percussiones, addit, *benefacite.*

Matth. 10. C
Matth. 5. A
Luc. 21. C

Quæ ut libentius præstemus, sicuti ad triplicem dilectionis obseruationem nos excitauit, cordis uidelicet, oris, & actionis, sic triplici

A triplici nos ad hæc exhibenda exemplo inducit; primo nanque ipsius eterni patris exemplo, qui etiam peccatores usque adeo dilexit, ut filium suum unigenitum daret. *Vt sitis, inquit, filij patris uestri, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Quod licet de Sole isto celesti intelligi debeat, quem & bonis impertitur, & reprobis de Christo etiam Iustitiæ Sole intelligendum nunc est, hunc enim omnibus exoriri fecit, omnibus communem fecit, nulli non impertitus est, & probis, & improbis, & iustis, & scelestis in mundum misit, immo pro sceleratis potissimum, nisi enim peccatores essent nusquam hominem assumeret Deus. huius opera super iustis & iniustis pluuiam illam uoluntariam, celestem scilicet doctrinam, exuberanti copia perfudit.

Tria in Euan-
gelio quæ nos
ad diligendos
inimicos illi-
ciunt.

Ioan. 3.

B Nōne ergo uel hoc exemplo obfirmatus quispiam ad inimicorum dilectionem trahi & allici potest? nec minoris efficacitatis aliud exemplum est, si diligitis eos qui nos diligunt (inquit) quā mercedem habebitis? ac si dicat nullam. Nam amantem amare natura est, odio autem habentem diligere charitatis est, ob idque dignum quod ingenti præmio honestetur. Si igitur (inquit Ambrosius) Peccatores erga dilectores suos natura duæ benefici esse uolunt, multo magis uos satioris dilectionis signo complecti debetis. Ast ego addam si natura duce nullo præmio illecti amicos non mediocri dilectione prosequuntur mortales; multo magis charitate duce, gratia alliciente, Deo inuitante, ac præmiis trahente, inimicos non uulgari cordis affectu prosequi debetis.

C Mirum quidem, & quod amplectemur dignissimum: si nanque spes mercedis nullum non excitat ad ardua quæque, si præmij & mercedis spe ille bellum adit, hostem aggreditur, sanguinem fundit, excubias agit, armatus incedit, & uitam manifestissimæ & indubitatae exponit morti, cur tu ingentis mercedis calcari ad diligendum inimicum non excitaberis? si alius exiguæ mercedis gratia, maria ingreditur, transfretat, & impiger ad extremos percurrit Indos, innumeris se committens discriminibus, mille uentorum, procellarum, & piratarum periculis, cur tu ad tantæ mercedis pollicitationem, non facillimam rem aggredieris? illi paruæ mercedis causa res arduas, ac perdifficiles aggrediuntur, & tu inimicos reculas diligere, in quibus diligendis nulla operis difficultas, & ingentis pollicitationis spes? sed & tertio exemplo ad inimicos ample-

Merces pro-
posita ad dili-
gendum ini-
micos trahit.

xandos admonemur, cum subdit; Estote ergo & uos perfecti, sicut D
& pater uester celestis perfectus est. Cumulus enim hic meritoru
intuitur, qui in his terris perfectis tribuitur. Vnde & Remigius uer
ba euangelica exponens, ait; Quia dilectionis perfectio ultra inimi
corum dilectionem non potest procedere, ideo postquam Domi
nus praecepit inimicos diligere subiunxit; Estote ergo perfecti &c.
Si igitur christianus uir nedum ad inchoantium, & proficientium
uerum & ad perfectorum statum contendere debet, neque ad huc
statum peruenire poterit sine inimicorum beneuolentia, nonne uel
ob hoc nobis magnopere diligendi sunt inimici, ut ad absolutum
& perfectiorem christianorum statum peruenire detur?

Matthi. 5. G.
Dicendorum
ordo.

Ingens mina
tio non dili
gentibus ini
micos.

Luc. 9. B

Verum ut singula quaeque percurramus, iam ad inimicorum
dilectionem accingor, de qua Dominus *diligite*, inquit, *inimicos*
uestros; quae uerba cordis affectum respiciunt, deinde ad oratio
nem, quae oris amorem exprimit, ut tandem ad actionem peruenia
mus, de qua dicitur, *benefacite his qui oderunt uos*. Haec enim tria
cum absoluta fuerint, totum dilectionis negociis absolutum erit.

Diligite ergo (inquit Dominus) *inimicos uestros*. Hoc est, ut
odio amorem rependamus; id quod illud nos primo uehementer
mouere debet, quod Saluator ipse in Euangelio dixit; Qui me eru
buerit, & meos sermones coram hominibus, hunc filius hominis
erubescet cum uenerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum An
gelorum. Magna utique minatio, & nescio quae poterit maior esse,
cum ignem aeternum in illo extremo iudicii die comminetur. Vo
rum haec tam grauis comminatio illi fit, qui Christum erubescit.
Et quis, obsecro, miles ducem erubescit, nisi quem eius tesseram
qua ab alijs dignoscitur gestare pudet? Quis Imperatorem erubescit,
nisi qui eius insignia ferre uerecundatur? Quis ergo Christum eru
bescere dicendus est, nisi qui eius insignia ferre non uult? At quod
est insigne, & uexillum Christi, nisi dilectio charitatis? hoc iam su
pra ostensum est, quem ergo pudet diligere, erubescet Christus;
nam & uexillo Diaboli adhaesit. Hinc Gregorius in homilia ait;
Vna quippe, & summa est probatio charitatis, si & ipse diligitur
qui aduersatur. Si igitur charitas est Christianorum insigne, &
summa charitatis probatio est inimicorum dilectio; quid in illo
extremo iudicio poterit expectare qui inimicum spernit, nisi quod
Christus ipsum uerecundetur coram patre suo, & Angelis Dei?

Sed.

Gregor. Eua
g. lxxviii. 37.

A Sed & illud non paruipendendum est, quod Dominus iam moriturus, cum testaretur reliquit; Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Obsecro te pro quibus tunc animam suam ponebat Christus? pro amicis? pro illis quidem, sed & pro inimicis. Vt quid igitur illos amicos appellat pro quibus suum obibat diem, si inimici erant? Respondet tibi Gregorius ubi supra. Mori (inquit) pro inimicis Dominus uenerat, & tamen positurum se animam: pro amicis dicebat; Vt profecto uobis ostenderet, quia dum diligendo, lucrum facere de inimicis possumus, etiam ipsi amici sunt qui persequuntur. Tali igitur tecum ratiocinatione utere; si amicus ille est, uel saltem aestimari debet, liceat illi quod placet facere: at si inimicus est, id efficiam quod fecit Christus, ex inimicis amicos mihi comparabo. Et quid? erit ne hoc mediocre lucrum? Audisti si recolis, quanti faciendi sint amici, audisti nullum magis preciosum thesaurum, quam si amicum fidelem inueneris; si igitur ex inimico, amicum tibi parare possis eum diligendo, id ne tibi parum est? nescis unum hominem, nullum hominem? Vt quid maiora potest, communis cœtus Ecclesiæ, nisi quia plures uno animo concordēs sunt? ut quid in Ecclesia conuenimus simul nisi ut quod unus non ualet, possit multorum concordia? Vt quid Niniuitis pepercit? Audi eundem causam afferentem. Ego (inquit) non parcam ciuitati, in qua sunt plures, quam duodecim myriades? Quos exaudire pollicetur? Vbi, inquit, fuerint duo, uel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum; si duo ex uobis consenserint super terram de omni re quamcunque petierint fiet, illis à Patre meo. Vt igitur impetrare ualeas, nō sis unus tantum; plures te oportet esse, ut sis saltem duo. At qui hoc poterit fieri? Dilige inimicum, & illum tibi amicum para, & sic non amplius unus eris, sed duo. Hoc est, quod Diuus ad mouebat Chrysostomus; Quare autem & unus es, & non facis multos? Quare non es author charitatis? Quare non concilias amicitiam? Maximum uirtutis encomium. Sicut enim magis excercebat per conspirationem esse malos, ita magis illum lætificat in concordia esse bonos. Non eris (inquit) cum multis in malum. Omnes declinauerunt, inutiles facti sunt, & facti sunt quasi fatentes in malitijs suis. Fac tibi amicos præ domesticis, præque omnibus alijs. Vt ergo plures sis, ob idque potentius, inimicos dilige.

C C c 2 Atqui,

Ioan. 13. B

Gregor. ubi supra.

Diligēdi sunt inimici, ut nobis amicos paremus, ob idque ualentiores.

Ionæ ult. D. Marth. 18. C.

Qui inimicū diligit potentior euadit. Chrysos. to. 3. in act. ca. 17. ho. 37. circ. fi.

De inimicis diligendis.

I. Cor. 13.
Patientiæ uir-
tus.

Greg. 3. part.
pastoral. ad-
monitio. 10.
Prouer. 12.
Eccl. 8.

Gregor. ubi
supra.

Galat. 5.

Prouer. 16

Inimici patiē-
ter tolerandi
ac diligendi.

Iac. 2.

Atqui, quid tu sine charitate nisi æs sonans, aut cimbalum tin-
niens; immo adhuc his minus, nam & nihil es. Si nanque habuerō
(inquit Paulus) omnem fidem, ita ut montes transferam, charita-
tem autem non habeam, nihil sum. & quis unquam charitatem se
habere iure dicet, qui patientia orbatus sit? Ipsa nanque (inquit
Gregorius) quæ mater est omnium, custosque uirtutum, per im-
patientiæ uitium, uirtus amittitur charitatis. Scriptum quippè est;
Charitas patiens est. Igitur cum minimè est patiens, charitas non
est. Hæc ille. Ingens quippè patientiæ uirtus, sine qua non existit
charitas. Nonne scriptum est; Doctrina uiri per impatientiam
noscitur? quid hoc est, nisi quod per impatientiam doctrina, quæ
uirtutum est nutritrix, dissipatur? Nonne impatientia, arrogantiam
gignit? Melior est (inquit Sapiens) uir patiens arrogante; Cuius ra-
tionem adducit Gregorius. Quia uidelicet eligit patiens quælibet
mala perpeti, quàm per ostentationis uitium, bona sua occulta co-
gnosci. Hinc Paulus; Alter alterius onera portate, & sic adimple-
bitis legem Christi; lex quidem Christi, charitas est, quàm soli pa-
tientes implent: nam alterius onera portare, patientis proprium
est; & sicuti nulla potentior charitate uirtus, sic nulla fortior uir-
tus ipsa patiētia. Melior est uir patiens uiros forti (inquit Sapiens)
& qui dominatur animo suo expugnatore urbium. At quid ma-
gis patientiam decet, quàm inimicos, nedum tolerare, uerùm &
amore prosequi? qui patiens nanque est, ulcisci non cupit, qui to-
lerans est, id quod exterius portat, intus haudquaquam dolet, ne
tantæ uirtutis sacrificium, quod integrum foris immolat intus,
impatientia peste corrumpat. Diligendi igitur patienti uiro erunt
inimici, quos sibi necesse est tolerare. Hinc Apostolus, cum dixis-
set; Charitas patiens est, mox subiunxit, benigna est: ut uel sic osten-
deret, quod quos patiens tolerat, amare etiam non desistit. Quæso
ergo te, quis tibi maiorem patientiæ occasionem præbet, quàm ini-
micus? quomodo exterius patientia prodiret, si inimicus non
adesset? Diligendi igitur inimici erunt, cum sint adiamenta uirtu-
tis patientiæ, quæ charitatem consequitur, sine qua (ut ait Aposto-
lus) nihil es, & qua, cum Deum habeas, omnia es.

Notum est Saluatoris uerbum, In patientia uestra possidebitis
animas uestras. Quid est animam possidere? te ipsum seruare; id
quod es tueri, ac custodire. Ergo per impatientiam id quod es amit-
tis,

A tis, ac perdis. Sic enim nos ipse Creator condidit, ut ratio animam, anima uero corpus possideat. Ius uero animæ à corporis possessione repellitur (inquit Gregorius) si non prius anima à ratione possideatur, nonne igitur conditionis tuæ, patientia custos est, si in illa te ipsum possides? si igitur per patientiam id possides quod es, igitur per impatientiam id amittis quod es, & ob id nihil es: ut uel hinc pateat, quàm sit charitati annexa patientia, quia sicuti sine illa, nihil es, ita sine ista, nihil esse diceris, & sicuti cum charitate, te ipsum possides, sic cum patientia, te incolumen tueris. Cogita igitur, christiane uir, ubi patientia erit si quod toleretur, deest? Quis erit Abel, qui Cain non habet? Quis erit Noe, cui desunt gigantes? Quis Isaac, si deest Ismael? Quis Iacob, si Esau non sit? Quis Ioseph, quem fratres non insectantur? Quis Dauid, cui non est Saul? Boni quippè, si sine malis fuerint (inquit Gregorius) perfecti boni esse non possunt, quia minime purgantur. Ipsa autem malorum societas, purgatio bonorum est. Hinc beatus Iob dicit, Frater fui draconum, & socius struthionum, quia ut per patientiam animam suam consideret, nedum uxorem, uerum & amicos ipsos molestos perulit, quos tamen tanquam fratres amauit. Hinc & Ezechieli dictum est, Ili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Vt quid ergo quæso, Auditores inter bonos uult etiam Dominus commorari malos, nisi ut sint qui tolerantur, quique patientiæ fomenta ministrent, atque occasionem præbeant? Vt quid posuit signum in Cain ne interficeret eum omnis qui inueniret eam? ut quid permisit occidi iustum Abel, & incolumen seruari improbum Cain? quia iustum, ac sanctum alium producere poterat, sicuti & fecit, cum Seth familie iustorum patrem oriri fecit, at non poterat alium Cain reprobum producere ipse bonus. ad quid ergo Cain seruari præcipit, penasque occidenti minatur? ut sint inter bonos mali, ut per malos boni exerceantur. Non igitur non odio habendi solum, uerum & magno opere tibi diligendi sunt inimici, cum tibi patientiæ, & tolerantia præbeant facultatem, cumque ab ipso sapientissimo hominum moderatore ob id permittantur, ut eorum insectationibus electorum exerceatur patientia, qua se ipsos possideant, gratiam obtineant, & uitam tandem consequantur æternam.

Quod si non intelligis, uel saltem non uis intelligere, ut beneficias:

Inimici patientiæ nostræ ministri sunt.

Gregor. lib. 9.
epist. c. 39.
Iob. 30.

Ezech. 2.

Signum in Cain
quare positum
Gen. 4. C.

Inimici, exercitatio nostra sunt.

Pfal. 54

Pfal. 6.

Luc. 6.

Ut in Christiana palestra perfectus euas, inimicis indiges, ob idque tibi diligendi.

Simile.

facias: En tibi mitissimus & patientissimus David hanc infectationem inimicorum exercitationem uocat; Contristatus sum (inquit) in exercitatioe mea, & cōturbatus sum à uoce inimici, & à tribulatione peccatoris. Quid ais David? ut quid contristaris? ut quid turbaris? adoriebantur illum innumeri inimici, & multorum rabie circūlatatus, & quadam humana infirmitate succubuit, iam illum diabolus persuasione inuaserat, ut ulcisceretur, & cum reluctaretur in palestra turbatus est. Sic enim & alibi dicit; Turbatus est præ ira oculus meus, inueteraui inter oēs inimicos meos. Sicuti igitur Petrus, cū cepisset mergi, clamauit dicens; Domine saluum me fac; sic David, cum succumberet infectationi inimicorum in ipsius psalmi initio clamabat; Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meā, intende mihi & exaudi me. Quam obrem? Quia cōtristatus sum in exercitatioe mea. En David infectationem inimicorum, qua contristabatur, exercitationem appellat. Declinauerunt in me iniquitates, & in ira molesti erant mihi, & in hac exercitatione turbatus (inquit) sum.

Magnum quidem calcar ad diligendos, & amplexandos inimicos, quando eorum infectationes, exercitationes sunt, quibus in hac pugna proficiamus. Nullus artem aliquam potest profiteri, in qua exercitatus non sit, & quo perfectior euadat nunquā non exercetur, qui econtrā exerceri renuit eorum quæ prius didicerat obliuiscitur; Nonne intueris athletas, cū in arenam descendere uolūt, quomodo prius exercētur? quomodo sacculos arena replēt, plumbi uel æris pondus pedibus addunt, quo postea magis sint agiles & expediti: si igitur & tu christianam militiam profiteris, exercitatione indiges, alioquin nunquā euades perfectus. at tu ut in hac professione perficias, atque perfectus sis, opus non habes studium illis rebus impendere, quibus impendunt illi. Plena est christiana militia exercitantium te, atque facientium fortiorem, hoc efficiunt inimici, ad hoc ab ipso omnium rectore permittuntur. Sicuti enim arbores, quo magis uentis commouentur, atque agitantur, eo & fortiores efficiuntur, & densiores; pari ratione, quo magis commoueris ab inimicis, atque perturbaris, eo magis fortior euadis. Vir longanimis (inquit) multus est in sapientia: qui autem est pusillanimis fortis stultus; quod exponēs Chrysostomus, inquit; Intueris quanta huius uiri laus est, & quanta illius accusatio. Fortis,

Atis, inquit, stultus hoc est, ualdè stultus. Proinde non sumus pusillanimes ad inuicem, non enim hoc ex inimicitijs contingit, sed ex pusillanimitate animæ, si uerò fuerit fortis, omnia facile tolerat, & nihil eam poterit demergere. Hæc ille. Quemadmodum ergo gladiatores nunquam non exercitantur, nedum ut in arte periti euadant, uerum ne ab alijs opprimantur, sic tu cum diabolo, carne, & mundo, digladiaturus exerceri debes, & ut cautè ambules, & ne à Diabolo opprimaris, sed tutus, ac securus uiuas. Si igitur inimici exercitantes sunt, si ad hoc p'sunt, ut exercearis, ut quid nō diliges? ut quid, non amplecteris illos, qui te in hoc studio exercitatum reddunt?

Simile.

Chrysol. to. 4.
in c. 10. Ephe.
hom. 19. hæc.

B Verum si omnis huius nostræ peregrinationis conatus illuc tendit, ut æternum præmium consequamur, hoc quæ haudquaquam obtineri potest, nisi & merita ad sint, (relatiua enim sunt præmium & meritum, neque alterum sine altero est dare) nonne etiam nihil non tentandum erit, quo maior meritorum augeatur cumulus, ut etiam maiora euadant, quæ exoptamus præmia. At quonam, queso, modo maiora tibi cōparabis merita, quàm si inimicū diliges;

Nihil magis
meritorium,
quā inimicos
diligere.

C Demus nunc tam amicorum, quàm inimicorum beneuolentiā non mediocris esse meriti apud munificentissimum largitorem Deum; hoc enim pro comperto habendum est. Si nanque amicum diligis propriæ utilitatis gratia, uel quia erogauit, uel quia erogabit beneficium, nulla hinc merces tibi expectanda est, & sic Saluatoris uerba intelligenda sunt, cum dicit; Si diligitis eos, qui uos diligunt, quàm mercedem habebitis, &c. at si propter Deum diligis, ac ratione summi boni non mediocrem tibi paras cumulum meritorum; Id quod etiam de inimicis asserendum est; Id nanque quod sola charitate diligitur, magnum meritorum pondus consequi facit, at inimici non nisi charitate amplectuntur; nulla est enim inimicos diligendi ratio, nisi charitas; Nonne ergo ingentem meritorum cumulum sibi asciscit, qui inimicos diligit?

Amici, si charitate diligantur, cumulus augent meritorum, a fortiori & inimici.
Matth. 5. G

Sin uerò, utra harum maiora sibi merita comparet quæras, haud dubium est, quod inimicorum beneuolentiā. Quod ut explicatius fiat, quatuor in utraque dilectione, amici scilicet, & inimici consideranda sunt: primū, Voluntatis affectus; aliud, maior diligendi conatus; tertiū, beneuolentiæ scopus, & meta; & postremò, res ipsa quæ a nobis diligitur. Verum, ut à postrema hac exordium sumamus,

Maiora merita cōsequitur qui inimicū, quā qui amicum diligit.

De inimicis diligendis.

namus, à re uidelicet, quam beneuolentia prosequimur; Tam mil-
lies dictum à nobis præcipuum amoris munus esse diligetem in re
quam diligit conuerti: quo fit, ut si bonum diliges, bonus efficiaris: si
optimum diligis, optimus efficiaris; si Deum diligis, Deus euadis: si di-
uina, diuinus: si terrena, terrenus sis; id quod nonnullos admo-
nuit, ut dicerent illum meritorum maius incrementum accipere,
qui amicos diligit, quia id quod bonum est diligendo, bonus
etiam efficitur.

Scopus chari-
tatis quis sit,

Si uero reliqua perpendas, è regione se habet res; primo nanque
si affectum uoluntatis præ oculis habeas, & merita quæ inimico-
rum dilectionem consequuntur, mirum in modum, illa exuperant,
quæ amicorum dilectio amplectitur. Nam hic cordis affectus
nihil est aliud quam sagitta quædam in album directæ: at quod est
charitatis album? quæ meta? qui scopus? (charitatis inquam, & non
carnalis, uel mundanæ beneuolentiæ) quo igitur primo tendit cha-
ritatis beneuolentia? In Deum quippe; Hic charitatis finis, hic
scopus, hoc album quo dirigi uult & debet. Non igitur amicus,
uel inimicus, primum beneuolentiæ obiectum est, sed ipse æ-
ternus, & immortalis Deus: Illi quidem charitati obijciuntur:
at non primo, sed secundo. Id nanque quod primo respicit cha-
ritas, Deus est. Hinc igitur charitatis perfectio attendenda est.
Cum igitur solus Deus ratio sit, quod inimicus diligatur, nulla
quæ alia ratione moueri potest, quis ad inimicum diligendum, nisi
propter Deum. Nonne in inimicorum beneuolentia maior diui-
næ bonitatis communicatio est, magisque eius diuinitatis effici-
mur consortes? Cum igitur in inimicis quos improbos, & scelestos
iudicamus, nihil sit quod amplecti, aut diligi possit, nisi Deus, nul-
laque alia ratione, nisi propter Deum diligi ualeant: Nonne maior
meritorum cumulus crescit?

Simile.

Inimico, uel
deus, uel quæ
esse, ut dilige-
dum.

Si ligneam crucem, aut lapideam Diuæ uirginis imaginem, &
effigiem adoras, manifestum est te, non ob id adorare, quia lignum,
aut lapis est, sed quia in illa crucifixi effigie ipse Dei filius repræ-
sentatur, & in illa lapidea imagine, ipsa uirgo Deipara. Cum igitur
præcipimur inimicos diligere, idne nobis præcipit Dominus,
ut linguam, si eum hominem, scilicet peccatorem graue humore
orbatum, beneuolentia prosequamur? Non equidem; quid ergo
ut in ipso Deum diligam, uel quod in eo Deus ipse fecit ample-
ctar,

Atar, nihil ergo est, quo ad inimicos amplexandos impellat, uel certe inuitet, nisi Deus. Si igitur amoris perfectio ab eo quod primo beneuolentiæ obijcitur attendenda est, id quod carentius, perfectiusque in beneuolentia, qua inimicos, quam in ea qua amicos diligimus communicamus; nil dubium est maioris & perfectionis, & meriti esse inimicum, quam amicum diligere.

Quod si scopum beneuolentiæ intuearis, si finem & album, quo noster dirigitur amor cõtemplemur, haud dubium est, quin honestus esse uelit. Hic autem Deus est. Neque enim inimicum diligimus quoddam formosus sit, quoddam uenustus, quoddam nobilis, quoddam munificus, aut liberalis existat, sed quia filius Dei, imago Dei, factura Dei sit: propter Deum ergo diligis. hic finis, hæc meta charitatis, sed si amicum eò beneuolentia prosequeris, quia contulit, aut conferet beneficia, uel quia te prior dilexit, & insuper propter Deum, iam charitatem Dei, terreno nescio quo, ac carnali commiscet, iam non pro Deum tantum, sed etiã propter te ipsum, diligis.

Amicorũ dilectio, nescio quid imperfectionis admittit, at inimicorum amor non item.

B Verum si id quod postremo loco propolitum est perpendamus, hac etiam ratione maiora sibi merita cumulare inimici, quam amici beneuolentiam intelliges. Hoc autem erat maior amoris conatus, ac uoluntatis effectus. Extat nanque illud Pauli ad Corinthios; Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Vbi igitur maior labor, ibi maior merces: ubi exiguus operis conatus, exiguus ibi merces, quia etiam tenue & exiguum meritum. At dicas amabo, ubi magis defatigatur humana uoluntas? quæ magis laboriosa uoluntatis actio, diligere amicum, an inimicum? Vel uecors quisque, & amens id diceret, esse laboriosum magis uoluntati hostem, quam beneuolum amore prosequi. Maius igitur in inimicorum beneuolentia erit meritum incrementum, quam si amicum diligas. Nam quis labor in diligendo amicum? quis uoluntatis conatus? Nullus quidem, sed ad hoc prestandum, uel ipsa natura impellit, immo quicquid laboriosum pro amico subeas, dulce, suaue, & periucundum redditur: quid igitur hic mortis accidere potest, ubi nullus labor, aut conatus ad diligendum? At si inimicum diligas, hoc opus hic labor, magnam tecum exerceas pugnam, tibi ipsi uiam inferis, ac te ipsum uincis, quod omnium laboriosissimum est.

Ratione conatus magis meritorium est inimicos, quam amicos diligere. 1. Cor. 3.

Hoc ipsum fortassis rex ille Dauid, qui in hac conturbatus est

De inimicis diligendis.

Psal. 118.
Diligere ini-
micum, est cō-
siderare mira-
bilia de lege
Domini.

exercitatione, innuisse uoluit, cū dixit; Reuela oculos meos, & D
considerabo mirabilia de lege tua. Quid istuc rei est, o Dauid?
quæ istec tanta mirabilia ad q̄ considerāda reuelari oculos petis?
Inimicos insectantē beneuolētia cōplecti, mirabilia sunt legis Do-
mini. Nonne mirare dictu est, ut illum diligā, qui me odio prose-
quitur? bene faciam insectanti, & orē pro calumniante me? Non-
ne illud mirabile est ad quod præstandum mihi ipsi uim inferre de-
beo? ubi maximum exigitur, ac heroicum cor; Diuina, ac pecu-
liari illustratum gratia? Herculeæ quidem hic adhibendæ uires.

Ioan. 15. B.
Ecce maior
charitas, quā
animā pro a-
micis pone-
re.

Non hercle me latet id quod iam supra prædictum est, dixisse
Dominum; Nemo maiorem charitatem habere posse, quā ut
pro amicis animam ponat: ac si illam pro inimicis ponamus, non
sit maior charitas. Non hæc fuit Saluatoris intentio, ac consilium.
Sed cū iam moriturus, postrema illa cēna peracta, longum ser-
monem haberet, hoc ipsum factus est, ut uel hinc intelligerent se
præclarum, atque undique absolutum amicum esse, id quod uel ex
hoc periculum faciant, quod pro ipsis animam ultro ponebat.
Neque enim tunc inter beneuolentiam qua inimicus diligitur, &
eam qua amicum amplectimur, discrimen attulit, nec istam illi ma-
iorem dixit; Maior enim & ualentior charitas est, cum quis pro
inimico animam ponit.

**Prou. 25. C. &
Rom. 12. D.**

Amor quo
inimicos dili-
gimus, de ex-
celso mitti-
tur semp non
sic semper ille
quo amicum
diligis.

Miro quippe, ac arcano secreto, hoc idem & Sapiens, & Pau-
lus aperuere, cū alter alterius sententiam refert; Si esurierit ini-
micus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquā bibere: prunas enim
congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi. Volue, que
so lector, tecum in animo, duo quæ his explicantur uerbis, prunas
uidelicet super caput, & quod Dominus reddet. Quid nanque si-
bi uult prunas ignis super caput congerere? Quidquid beneficij in
inimicum confers, carbonēs incensi sunt, ac inflammati charitatis
igne; hi nanque super caput esse dicuntur, quia hic sanctæ bene-
uolentiæ ignis de excelsis coelorum missus est. Sic enim per Pro-
phetam dicitur; De excelsis misit ignem in ossibus meis. Quod ue-
rò de excelsis mittitur, super caput decedit, perpulchrè quidem, su-
per caput eius ignem congeri dicit. Qui nanque amicum diligit,
recta ad illum immittit ignem, qui uerò inimicum diligit, ueluti
qui eminentiori loco situs est, ab excelsis ignem amoris mittit: di-
cam & explicatus si audire libet. Qui amicum dilectione amplecti-
tur,

Tren. 1. D.

Atur, ab imo ignē amoris mittit, naturali hoc amore præstat, quod autem ab immo uenit, non super caput cadit, sed uel ad pedes, uel ad os ascendit, ut quod ab excessu uenit, super caput decedit; quid est ergo dictu prunas super inimici caput congerere? id est, igne coelestis, ac diuini amoris ad eum mittes, non uulgari amore, ac naturali, sicuti cum amicus diligitur illum prosequeris. Si ergo illustrior est quæ inimicum diligis, beneuolentia utpote quæ de excelsu decedit, maiora etiam illam merita prosequuntur; & ob id subiunxit; Et Dominus reddet tibi; perinde ac si dicat, si amicū diligis, Dominus non reddet; nam & ethnici hoc præstant, sed si inimicum amaueris, quia ignis de excelsu est, non à natura, sed à Deo profluens, ideo Dominus reddet tibi. At nonne hæc magna sunt?

Alia ratio, & maiora merita amplectitur inimici, quā amici beneuolentia.

Vulgatum est, uinum maiori precio uendi, ubi desunt uites, quā alibi; Negociatores etiam, & nundinatores illuc merces deferunt, ubi maiorem intelligunt illarum penuriam, & caritatem esse, ut quo maiori uenduntur pretio, eo ditiores euadant, maioraque acquirant. Si igitur eo res carior est, quo maior illius est penuria, inque inimico tuo non mediocris amoris inopia est, nonne maioris æstimabitur tuus amor, si illum inimico dabis? nonne & maiora tibi ascisces merita?

Ad idem & quarta ratio.

Sed & quis illum ignem uehementiorem esse negabit, qui humida quæque cremat, illo qui sicca solummodo comburit? Nonne illum magis exardescere dicemus, qui maiori incendio remotiora quæque urit? Vehementior igitur ignis charitatis dicendus est, qui in inimicū humidum & amoris resistentem, agit, quā qui in amicū, quia remotiora attingit, atque inflāmat. Cum igitur inimicum incendit, quæ in te est beneuolentia urgentissima censenda est quando nec ardore inimicitiae restingui potuit.

Quinta ratio ad idem ostendendum.

Absque dubio igitur asserendum est illustriorem, ac efficacem magis esse inimicorum, quā amicorum beneuolentiam; Quid si à Magistro in sententijs dicitur, amorem illum quo amicos amplectimur, maiora sibi cumulari merita, eo quia ardentior est, ac incensus magis; Ardor hic ac incendium non est à charitate, qua illum prosequor, sed ab ipsa beneuolentia, qua respondet mihi amicus: sicuti enim igni ignem, si augeas, uehementior fit; sic si dilectioni qua te amicus amplectitur, & tuam in illum beneuolentiam ad-

Respondetur obiectioni.

Augustinus.

Communis
plebs ad ini-
micorum di-
lectionem (Au-
gustino teste)
non peruenit.

Vna Euange-
lica lex ad ini-
micorum di-
lectionem al-
licit.

Sexta ratio.

Amore cura-
tur odium.

Septima ra-
tione idem o-
stenditur.

habeas; augebitur quidem amor, at non ob hoc absolutior, atque perfectior erit, augebitur quidem teneritas, & nescio quid teneritudinis experietur alter amicorum. at hoc non est amoris naturale. Cum igitur Augustini sententia sit, communem Ecclesiae plebem ad inimicorum benevolentiam non pertingere, licet Deum exoratum reddet, ac in charitate persistat: haud dubium est quin perfectissima sit benevolentia, qua inimici amantur, cum hæc solummodo perfectorum sit, ceteris igitur paribus (hoc excepto, quod solum ratione illorum quæ diliguntur, discrimen amorum sit, quod scilicet hic amicus sit, ille uero inimicus) illam qua inimicos amplecti mur benevolentiam præstantiorem, maioriq; meritorum cumulo refertam dicimus, illa quæ solummodo amicos diligit; Nam philosophorum sententia est, illud maioris potestatis & uirtutis esse, quod ad magis ardua extenditur.

Ad hæc. Nec naturalis, nec Mosaiica lex nos ad benevolentiam inimicorum inuitat, at una Euangelica lex non solum allicit, sed & urgentissimè impellit; cum illæ leges tantum non attingerent perfectionem, hinc Christus Phariseorum perfectioni, inimicorum dilectionem addidit ueluti quid perfectius, & absolutum magis. Nonne igitur ubi maior perfectio, maior meritorum incrementa? Quid est quod & in Christo, & in sanctis eius, maioris pendamus, quàm eorum in inimicos, & insectatores benevolentia? Si igitur æqualis esset meriti amici & inimici dilectio, nunquam nos Christus, ut illis indicemus cenam, doceret, à quibus aliàs non inuitandi essemus?

Sed & adhuc te alio exemplo urgeo; Nonne quemadmodum ad credenda se habet intellectus, pari ratione ad diligenda, & amore prosequenda uoluntas? aut ubi cum credis, maiora tibi comparas merita cum illis quæ rationi naturali consentanea sunt, intellectum subiecis, an cum illa credis, quæ naturali rationi aduersantur? Scio in istis dices magis augeri merita, eo quia magis intellectui repugnant, uel saltem repugnare uidentur. habeo ergo te. Idem igitur & de uoluntate erga ea quæ amore prosequenda sunt tibi dicendum erit. Cum nihil magis uoluntati contrarium, quàm quod inimicis benevolentiam præstet, nihilq; uoluntati laboriosum magis, quàm illum amplecti, quem odio prosequitur, neque magis sibi inuicem infensa sunt aqua, & ignis, quàm amor & odium, quod.

quod magis pugnant, eò maius crescit meritum. Sicuti enim contrarijs contraria curantur, sic benevolentia medetur odio. Hinc est, quod charitas sapius appellatur oleum. Hoc enim illud oleum erat, quod quæ habebant uirgines in lampadibus, ad sponsum fuerunt introductæ, illis uerò quæ hoc oleo caruerunt, clausa fuit ianua. Ut quid ergo charitas appellatur oleum, nisi quia sicut ea quæ dura sunt & aspera, oleo peruncta, mollia & leuia reddantur; sic etiam charitatis benevolentia duritiem inimicorum immutat, & qui cordis duritie obcaluerant, oleo benevolentia tractabiles efficiuntur, & molles.

Adhuc & aliud adijciam; Nunquid illum apud te parum promereri dices, qui tibi nulla remunerationis spe, nulloq; à te donatus beneficio, magna, atque preciosa elargitur? utique si à te beneficio auctus, beneficium præstaret, non donasse dicendus esset, sed reddidisse, si item remunerationis spe te beneficio auget, non utique te, sed semetipsum diligit: ob id nihil apud te promereri dicendus esset: at si non donatus donat, si nil recipiens elargiatur, si nihil expectans munificus sit, hic quidem tibi magnipendendus est, nec mediocriter a te promereri iudicandus. ob id nos multa Deo debere profitemur, quia cum nihil unquam ex nostris acceperit, nunquamque se accepturum spectet, nunquam non tamen in nos munificentissimus extitit.

O igitur mortaliū pectora cæca. Si igitur inimico, à quo non nisi odium, & insectationes recepisti, cor tuum, amorem tuum elargiris, si id quod in te nobilissimum, & præclarum est, munificè impertiris inimico, nihil ab eo aut donatus, aut expectans, nonne ingentem meritōrum sarcinam tibi paras? si illum diligis qui te non diligit, illum amas à quo non redamaris, nonne præclara, ac innumera tibi asciscis merita?

Cogita ergo, dilecte, quanta sit huius dilectionis uis, & magnitudo; & disce, uel ex meritis quæ indet tibi cumulas quæ merita magna sequuntur præmia. Quia enim sublime hoc est præceptum, summumque attingens uerticem, summa etiam bona eius obseruatione nancisceris. Nonne igitur magno detrimento te afficis, nonne te ipsum seducis, ac fallis, si negligentia tua, talibus te defraudas bonis, tantis meritis ac præmiis priuas, quæ etiam rationem superant? Cogatur ergo mens tua, ac erudiatur, ut huic diuino,

Math. 25.

Odia ad idem ratio.

Qui non donatus donat, magis promeretur.

De inimicis diligendis.

Qui inimicum
non diligit,
multis se frau-
dat bonis.
Chrysoft. to.
2. in Matth.
hom. 19. circ.
finem.

Qui inimicum
diligit, innu-
meris se cum-
ulat bonis.

Ioan. 15. B

Inimicum di-
liges, sibi ma-
gis, q̄ inimi-
co prodest.
Chrysoft. in c.
ad Hebr. 10.
hom. 19. fin.
in cap. 15. ad
Rom.

Sathanicum
est dicere, nō
diligam nisi
diligentē me.

diuino pręcepto pareat, inimicumque corde, & actione diligat, id quod libenter fiet, si quanta sit boni operis magnitudo, & quantum indelucrum tibi accrescat sedulo pensēs. Neque enim cum inimicum diligis, illi quid largiris, sed in te transeunt beneficia; Dei fauorem assequeris, peccatorum maculas tergis, magnam apud Deum fiduciam accipis, a peccatis absolueris, tolerantiam acquiris & patientiam, mansuetudinem tibi & clementiam parcas, mentem semper ab ira sinceram seruas: nam qui ab ira & tristitia sincerus est, proculdubio & ab illis malis quę inde oriri solent, immunis existat necesse est, neque uitam in uanos dolores, aut labores impendet. Sicuti igitur cum proximos odio prosequeris, te ipsum ulcisceris, ita beneficium si impendas, te ipsum diligis, atq; amplecteris. Ad hæc aduersarijs ipsis, licet sæuis, atque immanibus, immo licet ipsi dæmones sint honorabilis, atque uenerabilis fies, sed & inimico carebis, quod omnium maximum est, sed & id quod adhuc maius est plurisque faciendum, Dei adipisceris amicitiam, qui dixit; Vos amici mei estis, si feceritis quę ego præcipio uobis. Parua ne igitur tibi hæc uidentur? parui ne tibi æstimandum uideatur, si peccator cum sis, amicitiam Dei lucrari dignus habere? si illi à secretis existens fiduciam maiorem impetrando assequaris? Vides ergo te, si inimicum diligis, non illi præstare, sed tibi: quid enim illi lucri aduenit, si à conseruo ametur? at tu si inimicum diligas, ingentem meritorum cumulum tibi asciscis. & quo malignus ille magis, quo grauiora, & molestiora ab illo pateris, eo maiora tibi paras merita. Si enim (inquit Chrysoftomus) non esset ualde malus, neque tibi merces ualde cresceret. Immo non solum inimicum debes diligere ac in sequenti parcere, sed & curare ut alii diligant & parcant; sic enim Christum imitaberis, qui ne dum ultro pepercit non rogantibus, sed actu insectantibus, uerum & patrem ut illis dimitteret rogauit, ac pro illis supplicationes Deo & lachrimas obtulit.

Sathanica igitur & non humana illa est uox, qua nostri temporis homines frequenter utuntur; Si me dilexerit, diligam, & si me dexter quoque meus oculus nō dilexerit, effodiam illum. Sathanica inquam est, & non christiani uiri, barbaro & publicano digna. Maioribus nanque legibus obstringitur homo christianus ceteris nationibus, & quo nobiliori legi est obnoxius, eo illū maiora

Aiora decent. Non ergo talia proferre decet. Nam & inimicus tuus, qui te odio prosequitur, eiusdem corporis membrum est: Membrum uero si necessitate abscindas, nihil non curas quo corpori coniungatur: si igitur membrum est, si abscissus est, restituendum cura. Ait namque Chrysostomus; Tunc demum maior expectanda tibi merces est, quando diligere recusantem attraxeris: si enim illos potissimum ad prandium uocare iubet, qui uicem rependere nequeunt quo aucta nos maneat retributio, multo magis circa dilectionem hoc facere oportet. Qui enim dilectus diligit, mercedem sibi eo ipso iam reddidit, qui uero dilectus non diligit, Deum pro se ipso debitorem tibi constituit. Præterea si te dilexerit, non multa cura opus habebit, si uero non dilexerit, tunc potissimum tua cura, & adiutorio iuuandus erit. Hec Chrysostomus. quibus, ipsa meridiana luce clarius perspicis; maiora sibi parare merita, qui inimicum, quam qui amicum diligit, & quo molestior inimicus est, eo diligendus magis & amplectendus.

Chrysost. in c.
15. ad Rom.
to. 4. Ser. 27.
circ. fin.

Luc. 14. C

Rom. 12. B

Magis inimicus, quam amicus diligendus est.

In primis constans, ac stabilis Pauli sententia est christianos inuicem sibi esse membra. In super nullus non naturali ratione deuincitur, languida, ac ægra cōfouere, ac curare membra, & qui imbecilla membra, ac sanciatia, desidia, uel malitia perire sinit, lætalis criminis se constituit reum, at quod unquam peius, periculosumque magis uulnus, quam mortale peccatum? si ergo inimicus extiali morbo laborat, nonne curandus est? nonne magis illi erit blandiendum, maioribusque illecebris erit prosequendus? Quis usque adeo durus est, sæuus, & inhumanus, qui etiam uel caniculo, uel cuilibet alteri animali ulceroso, ac sanie tabescenti non compatiatur, & si potest, non ferat opem? Quem igitur hominem amore orbatum uideris, ualetudine carere dicas. quem lætali crimine percussum cognoueris, saucium & uulneratum, immo ostiū pure tabescere dicito, & quo maiori laborat morbo, maiori diligentia curare contende.

Quod si odio te prosequentem maximo morbo, sanie, ac ossiū pure affectum dubitas, uerba Sapientis perpende in Prouerbiis; Fauus mellis (inquit) composita uerba, & dulcedo animæ sanitas ossium. Quæ quæso, est animæ dulcedo, nisi amor? En igitur tibi amorem sanitatem ossium esse, quo qui caret, sanitate, caret. Contra uero, eundem contemplare dicentem. Putredo ossium inuidia,

Odiens, ossiū morbo laborat.

Prou. 16. D

Prou. 14. D

De inimicis diligendis.

Psal. 6. A
Psal. 140. C

Psal. 50. B

Inimicis opē
ferre debe-
mus.

Tren. 1. D

dia, quo tibi cōpertum est odium & inuidiam, ossium ulcus, ac sa-
niem esse. Hinc etiam Dauid peccato perpetrato, dixit; Conturbata
sunt omnia ossa mea; & iterum dissipata sunt ossa mea. Sicuti igitur
nulla magis periculosa egritudo, nullumque magis dirum vulnus,
quàm quod ossibus inest, sic nulla melior, atque magis absoluta
ualetudo est, quàm illa quæ in ossibus sita est. At uiri sancti, atque
perfecti, nomine ossium in sacris eloquiis significari solent; Exulta-
bunt nanque Domino ossa humiliata. Carnales nanque, improbi,
& scelesti homines, licet carne ualentes sint, ossibus tamen ægri, at-
que ualetudinarij sunt, contra uerò spirituales & probi, licet carne
ualere uideantur, ossa tamen, (internæ hæ sunt uirtutes) strenua
ac uegeta habent. Si igitur uerum est, & quod maior proximi mise-
ria est, atque calamitas, eò magis opitulari, ac subuenire tenemur,
nullaque magis miseranda calamitas, atque egritudo, quàm ossium
putredo, hæc cum ille qui te odio prosequitur, miserabiliter labo-
ret, nonne arctiori necessitate teneris illi opem ferre, ac misereri,
atque maior misericordia, quàm si illi errata dimittes? si illū bene-
uolentia prosequare? Mittas igitur de excelsio ignem, quo illum eru-
dias, ut inimicus tuus iure queat dicere; De excelsio misit ignē in
ossibus meis, & erudiuit me, expādit rete pedibus meis, & conuertit
me retrorsum. Dictum nanque est amorem, quo inimicum tuum
prosequeris, ignem esse nō terrenum, sicuti ille quo filios, aut bene-
uolos amplecteris, sed celestem, & diuinitus tibi donatum, non ab
imo, sicuti amor naturalis, aut carnalis, sed de excelsio missus. Ad
hæc, suauitate uerborum, ac affabilitate, rete eius pedibus, (affe-
ctibus uidelicet,) ita expandes, ut eum retrorsum conuertas;
ab incepto, & concepto odio desistendo.

Quæ igitur curæ, ac diligentia causa esse debet, non fiat imperi-
tia, ac ignauia tua, socordia, ac negligentia causa. Videtur ne tibi
consequens ratio, si dicas quoniam morbo laborat, ideo ipsum ne-
gligam? E regione quidem consequens res est, quoniam eger est,
remedium adhibeam, quoniam ulcus in ossibus habet, curabo to-
tis uiribus salutem. Morbus si quidē est dilectionis frigiditas, ego
uerò quod frigidum est calefaciam, quod si calefieri non ualet, per-
sistam, munus meum prosequar. Quod si deterius euaserit mea be-
nignitate abutens, maiorem mihi retributionem comparabo, cu-
mulabo mihi merita & præmia, eò magis uestrum præceptorem
meum

A meum imitabor, qui cum actu à proditore Iuda prodératur, osculis & amplexibus illum suscipiebat, ac maiori benignitate proditorem alloquebatur, qui & osiores suos ita dilexit, ut cum impropria conuitia, irrisiones in ipsum dicerent, cum iam immani feritate cruci affigerent, & mortem inferrent, tunc maiori charitate illos diligebat, patri comendabat, & ut illis ignosceret, deprecabatur. talem oportet esse, qui Christi nomen profitetur.

Perpende igitur christiane heros id quod tuus ipse Saluator, ac præceptor, cum peccatores amplectebatur, dicere solebat. Non est (inquit ipse) opus ualentibus medico, sed male habentibus, qui te charitate diligit: sanus est non eget medico, atqui te odit uoluntarius est, te medico eget. Infunde igitur oleum misericordie, adhibe uinum charitatis, & quò te maiori prosequitur odio, eò tu uolentiori amplectere beneuolentia. Audi quid tibi os illud aureum Chrysostomus uidelicet dicat: Ne dicas (inquit) quoniam odium habeo, propterea non diligam; propter hoc enim ipsum potissimum diligere debes, alioquin non facile fit, ut qui diligit odio habeatur. Nam etiam si bestia quis sit, diligentes tamen diligit. hoc enim (inquit) & ethnici faciunt, & publicani. Si uero diligentes se quisque diligit, quis non eos diligit qui tametsi odio habeantur, nihilominus diligunt? Hoc itaque declara, neque cesses, quin perpetuo dicas quoniam quantum uis exosus tibi sum, non quiescam tamen quo minus te diligam. Hoc si feceris, nullam non contentionem sedabis, nullam non animam emolles. Morbus enim iste aut ex inflammatione fit, aut ex frigiditate. Verum utrique dilectionis uirtus suo calore mederi consueuit. Hæc ille.

Nec ob id solum, quia infirmus est inimicus tuus, tibi illius maior cura habenda est, sed & quia si quæ sunt curare uolueris, magis tibi quam illi prodes; Nam primum (quod iam dicere cepimus) quo magis tibi insensus, atque iniurius fuit. minora tibi (si diligis & parcis) paras merita, ex eius nanque maleuolentia, conuitijs, insectationibus, tot, tantaque commoda tibi confert inimicus, ut nullum in ciuitate magis in te beneficium, quam illum dixeris, insuper eò generosus, strenuus, ingenuus, atque magnanimus habere æstimaberis magis.

Neque id tibi uideatur mirum, quòd ab inimicis, tot tibi parentur commoda, hoc enim ipsa luce clarius uidere licebit, si ad ea

Secunda Pars.

E E c

que

Matth. 9. B

Quo magis odio haberis magis dilige.

Chrysost. 10. 4. in 15. cap. ad Rom. Sc. 27. circ. fin.

Matth. 5. G

Magis sibi inimico prodest qui illum diligit.

De inimicis diligendis.

Simile.

Simile q̄ ini-
mici tibi pro-
sunt.

quæ iam iam ad prior animum præstes. Primo etenim illud manifestum est Theriacam medicamentum saluberrimum esse, atque aduersus aconitum proficuum ualde. Hanc autem ex his confici quæ mortifera, atque læthalia sunt, est qui ignoret nemo; ad eam namque conficiendam, uiperarum carnes, aliorumque serpentum sanguinem, uenenosaque quamplurima, atque peramara immitunt medicamentarij; Si igitur medicamen hoc ex tot lætiferis rebus confectum, nedum aduersus uenenum, sed morbis innumeris utile est, quid mirum si & tu ex insectationibus conuitijs, contumelijs, alijsque amaris quamplurimis, ab inimico illatis, spiritualem tibi conficias theriacam, utiliore; magisque opportunam, quam quæcunque amicorum officia in te collata?

Chilonis di-
ctum: euidam
dicenti se nul-
lum habere
inimicum.

Hinc ob innumera nobis ab inimicis parata commoda, cuiusdam dicenti se nullum inimicum habere, nullumne (inquit Chilo) amicum habes? quod perinde est ac si diceret, qui hostibus carent, amicis etiam se carere sciant, cum nullus amicus maius emolumentum, quam inimicus asferre possit; quò fit ut quos tu inimicos appellas, amicos potius appellare deberes, cum plurimum tibi prodesse ualeant. Quemadmodum enim priscis illis hominibus satis fuit, si à feris minimè læderentur, ob idq; eas insectari destitire, posteris autem non satis uisum est, si ab illis nullum acciperent incommodum, nisi etiam in suam utilitatem conuerterent carnibus ad alimentum, pilis & lana ad indumentum, adipe & summe, uel pinguedine ad medicamenta utentes, simili ratione si priscis illis nostris patribus satis erat si nullum de inimicis uindictam acciperent, sicuti ille qui dicebat, Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis, alijs etiam satis uisum fuit si ab inimicis nullam iniuriam paterentur, quam tamen si acciperent pena talionis sibi satisfactum iri putabant, oculum pro oculo, dentem pro dente, alijs etiam, si nullam acciperent contumeliam, & cum inde nullum emolumentum referrent amicos diligere, inimicos uerò odisse præcipiebant, dilige amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: posteris tamen, id est christianis, non satis esse debet si inimicos non prosequantur odio, uerum & ipsos diligere, & illis benefacere iubentur, sic nec contenti esse debent, si illis inimici non sint iniurij, atque infensi, uerum & ex eorum insectationibus theriacam conficere, maximumque emolumentum accipe-

Eccl. 7. A

Exod. 21. C

Ex inimicis
commodaq;
plura accipie-
das.

Matth. 5. G

A recurare debent, id quod fiat si illos beneuolentia prosequantur, immo non poteris non uehementer amare, si quæ tibi ab illis parantur commoda perpendas.

Scis nanque nos in Euangelio agricolas uocari. Dei agricultura estis, ait Paulus. Ut quid obsecro, agricola, nisi quia quemadmodum agricola, cum siluestrem arborem nulla arte potest frugiferam reddere, ex ea tamen mille commoda sibi parare conatur eaque uel sedile, uel cathedram sibi, uel accubitum conficiendo, uel ad ædificationem, uel saltem ad ignem confouendum, mille que commodis percipiendis utitur, sic tu si inimicum uerbis & actionibus mansuefacere non uales, si tractabilem, ac beneuolum non possis reddere, ex illo tamen non parum utilitatis, ac emolu-

B menti accipere contendas. Nam sicuti aqua marina, amara est, uitiosa, ac gustui ingrata: naues tamen uehit, pisces nutrit, & elargitur: & sicuti ignis licet domos comburat, nec modicam ruinam faciat aliquando, lumen tamen & calorem præbet, ferrarijsque fabris usui est, ita inimicus tuus, si amarus sit ac uitiosus, si sensui ingratus, si notam inurit, si infamem facit, si alios de te male existimare facit, si te male audire disseminat, lumen tamen præbere poterit, cum te expertem reddit intellectum tibi illuminat, calorem charitatis auget, ac tandem, ueluti nauim ad portum, te in beatorum paradysum uelit.

Id quod fortassis David, (quo nullus unquam magis ab inimicis laceratus) manifestare uoluit cum dixit; Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomine domini ultus sum in eos. singula quæso uerba perpende. Sicut apes inquit, quemadmodum enim apes, licet altera ex parte compungant ac stimulent, altera nihilominus dulcissimum, ac fructuosum mellis fauum conficiunt, & elargiuntur, sic inimici, licet conuijs, contumelijsque compungant aliquando licet insectationum aculeo partim stimulent, ac dilacerent, partim tamen dulcissimos, ac salutares fructus impertiuntur, innumeraque commoda ex eorum puncti-
C nibus accipere possumus. Quemadmodum etiam apes (ut aiunt) si demortui hominis cadauer rostræt, neque aculeum deponunt, neque pereunt, cōtrā uero si inextincti hominis corpus aculeo percutiunt, aculeo ipso deposito, non occidunt, atque intereunt, ita etiam se inimicorum res habet, si enim percutiente, feriente, aut

1. Cor. 3.

Ex inimicis
licet malis, u-
tilitates mille
accipi. pos-
sunt.

Simile.

Simile.

Psal. 117.

Circundede-
runt me sicut
apes, exponi-
tur.

Simile.

De inimicis diligendis.

damnum inferente inimico, tu gratia uitam uinis, si charitate uiges: mortuum illum existimabis, & potius suscitare, quam de illo uindictam sumere curabis, at si læthali crimine mortuus es, si uita gratia orbatus, si odio charitatem (quæ uita est animæ) extinguas, haudquaquam mortuum peccato inimicum suscitare ualebis. Hoc igitur est, quod ait: Circumdederunt me sicut apes, ut uel ex hinc haurias quantum tibi inimicus sit emolumenti.

Inimicus exardet, sicut ignis in spinis, & ob id prodest.

Quod uero subsequitur, exarserunt sicut ignis in spinis, idē non obscure innuit ignis, nanque cum in spinas exardescit, cōburit, inflamat, atque conflagrat ualde, ut nihil ex illis remanere dicas, utrumque ita abstergit, aut mundum, & expolium reddat, ita conuitia, atque inimicorum insectationes, à confixis peccatorum spinis, ita nos mundos reddunt, ac expolitos, si tamen patienter tollerare didicimus, ut non magis sapo lanca indumenta, ita etiam ut proficias, in causa sunt, ut etiam purgatorias penas in futura uita debemus, leuare ualeant, hinc illud uulgatum prouerbum: Qui tolerando durat, uictoriam tulit. quod in re nostra uerissimum esse comprobatur: nam qui patienter inimicum tolerauit, id quod optabat, consecutus est, maiora enim commoda, atque utilitates, quam persequens inimicus, ab illo reportauit.

Inimici nos cautos, ac circumspectos reddunt.

Verum uix ex mille aliquas recenscamus, illud primo maximū est & non parui æstimandum, quod inimicus te cautum, & circumspectum reddit. Cum nanque actiones, uerba, mores, uias gestus, & undique uitam tuam inimicus obseruet, quidq; cum amicis, domesticis, familiaribus, domi, in foro, in republica, & ubique facias peruestiget sedulo, in causa est, ut ab illis caueas quibus & te ipsum, & domum tuam, & rem publicam ledere possis. Nam si te nullum exploratorem, atque delatorem habere credis, multa perpetrare posses incautus, quæ te fama expoliare possent: at cum obseruatores, ac criminatores te pati intelligis, qui uitam tuam insensu perscrutantur, ut cum te deliquisse conspexerint, arguant, insimulant, criminentur, nomenque tuum apud iudicem deferant: cautim incedis, atque ab illis caues, quibus te merito argui, atque male audire credant homines. id quod amici licet ualeant, non tamen præstant, uel ob negligentiam, uel ob custodiam, uel ne te tedio, atque tristitia afficiant. Nonne igitur maximè tibi utilis inimicus est, ut cautus, circumspectus, & undique tibi attentus uiuas, nonne ualeas.

Non deprodest ille, qui te custodit, atque inuigilat, ne quid temere dicas, inconsiderate facias, uel quod Deum, aut homines offendat committas? Nescio mehercle quid magis tibi profuisse poterit, quam ille qui ut iuste, honeste, atque recte uitam tuam degas curat. Sicuti nanque ciuitas illa, quæ cum uicinis, atque finitimis hostibus bellum gerit, inuigilat semper, excubias agit, leges condit, nihilque segniter aut delidiose omittit, quo uitam, & salutem, & publicam & priuatam incolumem seruet, sic tu cum tibi cum uicinis hostibus negotium habere cognoueris, nihil non efficies, ut sanctam, atque inculpabilem uitam uiuas. Et quid? parumne hoc tibi commodi & utilitatis te lucraturum existimas? si ut recte uiuas adipiscaris.

Non mediocriter utique hoc commodum est, quod ab ipsa inimicorum infestatione nanciscimur, sed & hoc etiam magnum est, nec minimi faciendum, quod ut nos ipsos, quales, quantique simus cognoscere faciunt. Norunt omnes recte sentientes quam sit necessaria sui ipsius cognitio, norunt celebratum illud Delphici oraculi *γινώσκει σεαυτόν*, id est, cognosce te ipsum: nullum etiam latet quam sit difficile sui ipsius cognitionem adipisci. At quis unquam melius hanc tui ipsius cognitionem te edocere poterit, quam doceat in dies inimicus tuus? quo præceptore ad hanc tam necessariam notitiam exactius poteris peruenire? si quid nanque morbi, si quid culpæ, si quid uitij, aut defectus est, cum tu ipse uidere non possis, inimicus uidet, cum nihil non querat & obseruet, quo tibi notam imponat, & cum aliquid male accipit, id continuo diuulgatum facit, traducit, palam euomit, susurrat, detrahit, quod cum intelligis, in te ipsum reuerteris, an is sis quem te ille prædicat tecum animo uoluis, tuam excutis conditionem, & sic te ipsum cognosceis, & de salute tua cogitas.

Inimici efficiunt, ut te ipsum cognoscas.

Insuper (id quod adhuc maius est commodum) quam sit turpe, atque horrendum se mortali crimine coinquinare, quamque christiano homini dignum, atque conueniens se impollutum, & incontaminatum ad hac sordida peccati lue seruare lippis, & tonsoribus palam est. Nonne ergo maximum quid est, si inimici tui in causa sint, quod talem te exhibere possis, qualem te ipse tuus Redemptor exigit, & homines laudare, atque te uirum probum commendare ualeant, inamunisque à peccati labe, & contagione euadas? hanc incredibilem utilitatem tibi tuus inimicus affert, commune.

Ex inimicis habes, ut te inculpabile reddas.

De inimicis diligēdis? 2

Simile.

commune nanque est omnibus hominibus magis cū peccant inimicos, quā amicos uereri, innumera enim coram filijs, familiaribus, & amicis committis, quæ coram inimicis perpetrare timeres, nec solum mala caues, sed ut optimē te in omnibus habeas, omnem conatum adhibes. Vidisti aliquando circulatores, cantores, actoresque comediarum, si soli sint, nullumque habeant competitorē, remisse sese habere, nullaque adhibita diligentia sua munera exequi? at si competitor accedat, si aduersus alios eiusdem exercitationis professores oriatur contentio, omnem conatum adhibent, nihil non tentant, inuigilant, student ut alios antecedant, atque præstantiores habeantur, nouas quærunt inuentiones, elegantiora uerba recitant, actus, gestus, motus rei comicæ proprios proferunt, se ipsos parant, instrumenta accuratē instruunt, & omnem diligentiam adhibēt, nequid ab illis fiat quod uel aures, uel oculos, uel existimationem spectantium offendere ualeat. Ita etiam si nulum tuæ uitæ censorem, atque exploratorē noueris, remissius quidem in rebus agendis atque uiuendi modo te geres, si uerō inimicum tibi intellexeris paratum, actiones tuas explorantem, quo te & notet, & perdat attētius te ipsum obseruabis, res tuas circumspicies; itaque tuam constitues uitam, ne quid in te criminis, aut culpæ conferri possit, atque apud omnes sine crimine, & reprehensione indignus euades.

Si bonus sis,
sine crimine
tu tuos ulci-
sces inimicos.

Cū quidam existimarem res Romanas in tuto esse, extinctis Carthaginensibus, Græcisq; in seruitutem subactis; immo (inquit Nasica) nunc maiori discrimini subiacent, inque non mediocri periculo sumus constituti, cū nullus superfit, quem uel timeamus, uel uereamur. Diogenes etiam cuidam quærenti quo nam pacto inimicum posset ulcisci: si (inquit) honestum te, ac probum præstiteris uirum. Nedum igitur hinc lucraris, quod te probum uirum, ac innocentem exhibes, uerū & quod sine criminis nota summa cum laude inimicos ulcisceris. si nanque inimicus tuus equis tuis pulcherrimis, ac canibus sagacissimē odorantibus inuidet, si uidens agros tuos probe excultos, hortulos tuos rosis, ac floribus ornatos, arboribusque confitos molestia afficitur, cruciatur, rabie consumitur, atque dilaceratur, quid futurum credis, cū te ueram laudē in una uirtute posuisse cognouerit, ob idq; uirtute florere, & antecellere? Nonne uicti cedit? nonne obmutescet, & elinguis euadet?

Aeuadet? omnes homines cum uicti fuerint, linguas ligatas habere aiebat Pindarus, ut nec mutire audeant, id quod non omnino uerum esse constat. Nam & de Pericle dicunt, quod ab Archidamo superatus, tanta eloquentia orauit, atque in sermone tam fuit potens, ut omnes ad credendum se uictorem extitisse induceret, persuaderetque, inq; litterarijs palestus, multi quidem scioli blaterones, quo uicti fuerint, eo insolentiores fiunt, atque se uictores esse querunt persuadere: In illis igitur hoc locum habet, qui ab illis quos odio prosequuntur, praestantia, probitate, munificentia, pietate, atque religione se superatos conspiciunt, haec etenim (ut Demosthenes ait) huiusmodi hominibus linguam auertunt, atque silentium sibi indicere uidentur. Si ergo hostes, atque insectatores tuos ulcisci uolueris, atque sine iniuria illis molestus esse, ne illis sis iniurius, aut contumeliosus, non illis insultes, proteruusque, aut inhumanus sis, ipse probus esto, humanus, modestus, honestus, munificus, & continens, & quod in alijs das uitio ipse caueto: & si quem uideris uitijs deditum, Socratem amulatus dicas; Numnam ipse fortassis tali uitio laboro?

Est & aliud ab inimico magnipendendum emolumentum accipere; quod si ira percitus, te contumeliji, aut conuitijs inimicos afficere contingat, mox in te ipsum reuersus consideres, talis ne sis, qualem alium dicis, & cum te huiusmodi uitijs implicatum contempleris, id in te caueas, quod in alium improbas, turpe nanque est doctorem culpa redarguit ipsum: ridiculum nanque est, si gibbosus gibbosa monoculus monoculam irridere uelit.

CSalubre etiam, & illud est quod si careas qui tibi uera praedicet, si ab assentatoribus in dies falsus sis, eo quod tibi corripiendo adulantur, & cum obiurgare deberent, te laudant, habes nihilominus inimicum, qui tibi uera praedicet. Cum nanque (proh dolor) nostris hisce temporibus perpauci sint, qui amicorum officio fungantur, qui delinquentem obiurgent, qui libera reprehensione amicum ab illis uitijs auertant, quibus implicari solet: id quod amici gratia beneuolentiae deberent, inimici odio & maleuolentia commoti praestant. Ab inimicis igitur ueritatem audis, quando amicus, uel uerecunde, uel qualibet alia ratione tacet; id quod de Hierone dici solet, qui ab exprobrante inimico audiens sibi putare os, uxorem domu reuersus, acri obiurgatione increpauit, quod nunquam.

Cum inimicum obiurgas, te ipsum corrigis.

Ab inimicis solis uera circa nos ipsos audimus.

De inimicis diligendis.

quam illum de graueolentia admonuerit, quæ pudica, & honesta aliorum uirorū ignara omnes homines tali putore olere arbitrans: existimabam (inquit) omnes homines sic olere; quo patet non solum secreta abdita & quæ latent nobis sapius ignota esse, uerum & quæ in proprio corpore patimur, quæque omnium conspectui sunt exposita etiam nos ignorare, quæ tamen tacentibus amicis, & familiaribus, ab ipsis inimicis audimus sapius. Quis ergo illum non diligit, à quo manifestè ueritatem intelligit?

Ab inimicis
discis sedatè,
& quietè, te
domi gerere.

Ad hæc, non mediocri etiā utilitas est, quam ab inimicis habere uales, quod eius causa edoceris domi, cum pace, quiete, atque sedatè sine ulla perturbatione uitam agere. Cum nanque ex sequentis actibus habitus generetur, hicque uel immobilis, uel certe non facile mobilis sit, si insectantem, & conuitiantem inimicū, equo animo ferre didiceris, facile etiam uxoris, filiorum, familiarumque incitationes, & maledicta tolerare poteris; cum nanque facilius sit amicorum filiorum, domesticorumque, quam inimicorum uitia dissimulare & tolerare, si hoc didicisti facere, & illud facile etiam præstabis. Si inimicorum conuitia ferre adsueuisti, nonne & amicorum poteris patienter ferre? foris igitur adiscito, quod domi tuæ effici cupis. Si igitur in terris nihil beatius, quam quietam, & sedatam habere familiam. idque tibi inimicus præstat, nonne hoc tibi inter magna lucra connumerandum erit?

Inimici tibi
magnanimi-
tatis ansam
præbent.

Insper quanti semper apud magnos heroes facta fuerit magnanimitas, quam in Alexandro, Iulio Cesare, Augusto, quam plurimisque alijs celebrata, & rethores, & comici, & historici fidem faciunt, qui nunquam non, & heroicis carminibus & historijs, illos laudibus extollunt. At quis unquam iure merito magis magnanimus dicendus est, quam ille, qui æquo animo conuitiantem fert, qui patienter insectantem tolerat, qui contumelias obliuiscitur, qui odio prosequentem amplectitur, qui denique infamiam, & ignominiam spernit? Qui igitur te magnanimū exhiberes, si inimicis careres? Plus igitur in inimicitijs simplicitati, atque magnanimitati, quam in amicitijs est loci. Nam amico benefacere non tam laudabile est, quam turpe non facere, cum necessitas exigit: at inimicis condonare, cum facultas ulciscendi datur, hostes beneuolentia amplecti, cum in eos impunè possis animaduertere, non omnium quidem, sed heroum, & magnanimorum est.

Illud

A Illud etiam pulcherrimum est, quod si inimicum diligis, laudas, atque amplecteris, tibi rursus vituperanti habetur fides, quippe non hominē ipsum oderis, sed qui factū illius nō probes, & quod oīum pulcherrimū, valdeq; utile est, quod si inimicos laudare confueuisti, neque eorum felici successu male affici didicisti, haudquaquam uel amicorum, uel familiarium felicitati poteris inuidere.

Si diligis inimicum, tibi vituperanti adhibetur fides.

Si igitur id quod tibi tuus Saluator præcipit, exequaris, si inimicos diligis: tot, tantasque utilitates hauris, ut merito cum Zacharia Propheta possis decantare, Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium, qui oderunt nos: salutem namque ex inimicis tibi asciscis, commoda innumera de manu illorum qui te oderūt.

Salus ex inimicis nostris. Luc. 1.

B O ergo inenarrabilem ex inimicis utilitatem, o amplectenda, atque semper optanda ab inimicorum dilectione commoda. Alij uigilando super nuda humo dormiendo, carnē assiduis laboribus macerando, delent peccata, tibi faciliori uia nemini succensendo, idē consequi datur. Quid ergo infans? ut quid contra te ensē demens, ac furens stringis? ut quid ultrò tot bonis fraudaris, cum ad illa consequenda toto conatu contendendum sit? si nihil non tentas, ut ab animalibus, à possessionibus, à prædijs, à feris, & serpentibus aliquid utilitatis accipias, ut quid ab inimicis, cum sine magno dispendio id possis, tantam utilitatis, ac commodorum sarcinam tibi parare non contendis? si huius mundi sapientes, ut seipsum cognoscere ualerent, tot regiones peragrarunt, ut cauti, atque circumspecti euaderent tot scholas, ac præceptores adiere; si ut iustam, inculpatamq; uitam peragerent, mille uigilijs se afflixere, ut qui sibi uera prædicent inuenirent, se alterius iugo subdidere, ut magnanimi euaderent, ardua quæque sunt aggressi; Cur tu eadem sine labore consecuturos inimicos non amplecteris, quia in re nihil laboriosum, nihil graue, aut molestum pateris, & ad hæc tibi æternam comparas animæ salutem & gloriam? si pro hac breui & momentanea felicitate adipiscenda nihil non arduū & perdifficile tentant homines, cur tu rem facilem & periucundam non præstabis, ut futuram, æternamq; consequaris gloriam, ubi nullus luctus, nullus mortis metus, nullus bonorū finis? o ter, quater, & sæpius, inquam beati qui superna illa fruuntur gloria. Miseri & sæpius inquam miseri, qui terrena hac felicitate contenti, æterna illa, atque iucundissima seipsum priuant. At qui hanc immortalem gloriam

Quantis se bonis priuat, q. inimicum nō diligit.

De inimicis diligendis.

Luc. 10. D poteris adipisci? Audi iuuenem à Domino petentem, quid facien- **D**
do uitam æternam possidebo? Audi Dominum respondentem;
Rom. 13. C Serua mandata. Audi Apostolum dicentē; Qui diligit proximum,
Matth. 5. G legem ad impleuit. Audi Dominum declarantem quis sit hic pro-
Ibidem. ximus; Diligite inimicos uestros. Audi eundem præmium inimi-
Rom. 8. C cos diligenti promittentem; Vt sitis filij patris uestri. Audi Paulum
subsequentem; Si filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes
autem Christi. Si igitur inimicos diliges, cum Christo æterni re-
gni hæreditatem adipisceris. At si merita contemplari libet; Vbi
magna merces, ibi magna merita. En igitur Christus inimicos non
Matth. 5. G diligenti, dicit, Si diligitis eos qui uos diligunt, quàm mercedem
Matth. 20. D habebitis? si enim quia nō diligit inimicos, mercede priuatur, si di-
Matth. 5. B legerit, mercedem nanciscetur; at quæ ista merces? uoca operarios,
redde illis mercedem, & ubi tanta hæc merces sita est? Merces (in-
quit) uestra copiosa est in celis. Ingentem utique meritorum cu-
mulum sibi asciiuit, cui tanta merces pollicetur iustus ille iudex.
Dilige ergo inimicos, & innumera tibi parabis merita.

Quo, inimi-
cis magis fa-
uus est, eo
maiora tibi
paras merita,
si illū diligis.

Verum si salutem ex inimicis nostris haurimus, & de manu om-
nium qui oderunt nos, quo immaniores inimici erunt, eo maiorem
salutem nanciscamur, quo ergo maiori nos odio prosequuntur,
maiori illos beneuolentia prosequi iubemur. Idque nobis neces-
sario præstandum erit, si quod profitemur nomine, opere exequi
uelimus. Innumere enim rationes sunt, quæ nos ad hoc non medio
criter urgent. quarum hæ præcipuæ sunt; quia scilicet hoc Deus
præcipit, quia hoc nos suo exemplo docuit, quia & hoc sancti uiri
mortales & peccatores, sicut nos sumus, exequi potuerunt & uo-
luerunt, ut si uel Christum Deum nos imitari non posse dicamus,
homines tamen non æmulantes erubescamus; rursus, quia in no-
bis ipsis exemplar habemus diligendi & ignoscendi, quia eiusdem
corporis membra sunt, cuius & nos sumus, & tandem quia innu-
mera mala tibi asciscis si in inimicitia perstas. Nunc uerò hæc
omnia & singula nobis prosequenda sunt. Attentas ergo amabo
mihi aures præbe.

Diligendi ini-
mici, quia deus
præcipit, pri-
ma ratio.

Dilige ergo primo *inimicum tuum*, quia hoc tibi peculiariter
christiano à Domino iussum est. In cuius executione mandatorū,
nostra omnium salus sita est. Nam & præceptorū Dei obedientia
totius christiani officij clauis est. Et re uera, si Deum, ac nos ipsos
contem-

A contemplantur, quis ille, qui nos, quàm beneficis in nos ille, quantis ab illo donati simus, quàm magnus ille, quàm pusilli nos, maximo fauori ascriberemus, quod ille uobis hæc præcipere digne-
tur, nihilque prætermitteremus, quin eius exqueremur iussa. Si enim Deo tam multa debemus, nonne tibi dignum esse uidetur, ut tota animi alacritate illos qui nos odio prosequuntur, diligamus quando hoc ille inuiolabili præcepto edicit: præcepto inquam fa-
cili, immo suauis & periucundo. Neque enim hic tibi multas pecu-
nias impendere iubet, non in longinqua peregrinando transire, non ad remotissimas te conferre nationes, non pericula tolerare, aut labores perferre, aut aliquid huiusmodi facere imperat, sum-
mus ille omnium princeps, sed ut uelis tantummodo, ut maleuo-
B lentiam ex animo pellas, ut benevolentiam adhibeas. Quàm ergo excusationem habiturus es in his, quæ uidentur esse difficilia (in-
quit Chrysostomus) quando rem tanti lucri, tantæque utilitatis, nulliusque laboris perpetrare negligis? Non potes pecunias con-
temnere, non potes egenis res tuas distribuere? non potes boni aliquid uelle? non uales remittere in te peccanti? Nam si tantorū non esses scelerum reus, solumque iuberet Deus in te peccanti di-
mittere, nonne protinus obtemperare debueras? Nunc autem cum tanta debeas Deo, proximo dimittere negligis, iubente Deo? Si fortè nos uenerimus ad debitorem nostrum, omni ille nos officio suscipit, honorat, & largissimè officia humanitatis impendit: idque cum à scœnore non soluatur, ut nos scilicet moras ad pro-
C gandum sibi huiusmodi officijs prouocet. Tu qui tam multa Deo debes, dimittere iuberis, ut plura recipias, & detrectas? Hæc Chry-
sostomus, ubi supra.

Chrysost. to. 4.
super epist. ad
Philem. ho. 1.
post med.

Non est diffi-
cile inimicos
diligere.

Vbi supra.

Pellatur ergo omnis simulas ex animo, perpetuæque obliuio-
ne, quæ ille in te perpetravit mala, dele neque enim in diligendo inimicum uiribus corporis, non opibus, non pecunijs, non poten-
tia, non amicitia, non alia quauis re opus est, solum uelle suf-
ficit; sola benevolentia opus est. id quod facillimum quidem est. Cum ergo tuus tibi Deus præcipiat, cum facillima præcipiat, cum nullo labore ad hæc præstanda opus sit, cur tam tepidus es? cur tam segnis, ut quæ tibi præcipit Deus, exequi cuncteris? Si utique non uenisset, & locutus tibi non fuisset, peccatū non haberes, at nūc excusationem nullam de peccato habes, si non diligis. Nam seruus

Non multis,
opus est ad di-
ligendos ini-
micos.

Ioan. 13. D

De inimicis diligendis.

Luce. 12. F. sciens uoluntatem domini sui, & non faciens, plagis uapulabit multus. **Ad hanc Domini tui uoluntas est, ut inimicum diligas, non per seruos suos hoc ipsum solum locutus est, quod & si fecisset, tamen obtemperare deberes, sed ore proprio filii Dei id tibi imperatum, semel nanque locutus est Deus, & tunc locutus est nobis in filio, ut ait Apostolus, & per ipsum filium tibi locutus est, dicens: Diligite inimicos uestros, quam ergo habere poteris excusationem si non diligis inimicum? si Gentiles, quibus nihil huiusmodi mandatum est, uel exercitij gratia, uel ut magnanimi haberentur hoc ipsum ultro præstare, quid tu arctissimo præcepto Domini Dei tui astrictus id præstare recusabis?**

Sic omnes homines diligit Deus ut illum nō amet qui alium nō diligit.

Hinc immensam Dei bonitatem contemplari licet quod usque ad eos homines diligit, ut nullum sibi amicum esse uelit, qui alteri inimicus sit, nullum sibi beneuolum esse putet, qui in alterum maleuolus sit, id quod certè nō mediocre, calcar nostræ desidiæ addit. Vulgatum enim illud est, qui amat me, amat & canem meum: qui ergo fieri potest, ut Deum ex toto corde diligas, (id quod tibi necessario præstandum est si æterna salute perfrui cupis) & nihilominus non canem, sed Dei filium charissimum, & fratrem tuum odio prosequeris? Hoc mandatum (inquit **Diuus Ioannes**) habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligit & fratrem suū. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo potest diligere? & iterū; Qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo; nonne omnes à Deo uerbo ueritatis generati sumus? Voluntariè enim genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod creaturæ eius; Ab illo etiam fide nati sumus. Dedit nanque potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Qui ergo non diligit fratrem, Deum recusat habere patrem; qui autem inimicum fratrem esse negat, ultro se ipsum a Dei filijs eximit, omnibus enim ille loquebatur, qui dixit; Omnes uos fratres estis, & unus est pater uester Christus. Si igitur inimicus tuus a Creatore tuo uehementi diligitur beneuolentia, & ob id tibi etiam mandat, ut illum amore prosequaris, quid in causa esse poterit cur illum non amplectaris, & uelut charum deosculeris fratrem?

Si igitur potissima diligendi inimicum ratio, quod id ore proprio.

1. Ioan. 4. D.
1. Ioan. 5. A.

Iac. 1. C.

Ioan. 1. B.

Matthi. 23. A.

Aprilo omnipotens ille princeps arctissimo præcepto nos præstare iubet, cui qui obtemperare recusat, ipsis insensibilibus euadit peior. Illa enim Deo perpetuum obsequium exhibent, præfixumque ab illo ordinem inuiolabili obtemperacione seruant; quo fit, ut regius Propheta dixerit aliquando; Quoniam omnia seruiunt tibi. Quod si queras, præceptum hoc arduum, perdifficile, immo impossibile esse quod executioni mandetur. Illud ego tibi Beati Hieronymi in memoriam redigam. Quicumque dixerit Deum impossibilia præcepisse, anathema sit. Quod si tibi arduum, & difficile uidetur, quærisque cur Deus tantam sarcinam nobis imposuerit, ipse benignus & clemens, id tibi responsi sufficiat. Non esse nostrum cur hac uel illa Deus præceperit indagare, sathanica enim hæc est audacia, immo primū Diaboli ad hominem hoc uerbum est, cur præcepit uobis Deus, ne comederetis &c. hoc ictu primum omnium parentem deiecit, nimis igitur temerarius, & periculosus ausus est uelle, cum communi hoste quærere, cur hoc, uel illud præcepit Deus. Qui nanque (ut uulgo dicitur) id querit, quod non debet, id postea audit quod displicet. Si Eua quærenti demoni respondisset, illud Dominum præcepisse satis esse, hocque ad hoc quod fiat sufficere, absque eo quod præcepti diuini causa examinetur nunquam in tanta incommoda, in tantamque ruinam incidisset humanum genus. Noli igitur maiestatis indagator esse. Scriptum est enim, quod scrutator maiestatis opprimetur a gloria. Quod si nulla in re ratio quærenda est, cur hoc uel illud Dominus præcipiat: illud hac in te maximè cauendum est, ubi de hominum salute agitur, & hinc est quod Dominus, hunc hominum scrupulum præuidens, ut tamen omninò hoc tam graue, & serium præceptum executioni mandetur, ut nullus non illud obseruaret, neue alicui perdifficile uideretur: duo huic addidit præcepto, alterum quod eius obseruatores & exequutores filios Dei futuros pollicetur, subdens; Vt sitis filij Patris uestri, alterum uerò quod hac potissimum beneuolentia, Dei imitatores efficiamur, addens; Estote ergo & uos perfecti, sicut & Pater uester cœlestis perfectus est; quod idem est ac si dicat; Si uos huius præcepti difficultas, ab inimicorum beneuolentia retrahit, illud saltem quod ex eò paratur honoris, & commodi perpendite, quod si intenta meditatione attenderitis; ad eius uos executionem uehementer urgebit. Hoc est, quod cœlesti Patri uestro per-

Nihil nō Deo
obedit nisi
homo.

Psal. 118.

Inimicum diligere non est
impossibile.
Hier. in expositione
simboli ad Damasum.

Gen. 3. A.

Non inquirendum quòd
hoc uel illud
Deus præceperit
secunda ratio.

Prou. 25. D.

similes.

De inimicis diligendis.

similes euadetis, ac sicuti ille ita & uos perfecti poteritis euadere, **D** id quod maximi erit faciendum. Prima igitur hæc erat ratio qua ad inimicos diligendos impellimur. quia hoc ipsum diuinus ille princeps imperauit.

Exemplo Dei
ad dilectionē
inimicorum
impellimur,
secunda ratio.

Quæ uero secundo loco posita est, adhuc urgentior est, quia nedum hoc Deus præcepit, sed etiā suo nos exēplo urget, & quod ore iubet, factis etiam præstat. Nonne uides quā sit Deus in tolerandis inimicis longanimis? quā ingentem infidelium turbā inuincibili sustineat patientia, qui nunquam nomen eius insectari, ac execrari desistunt, eiusq; corpus, Ecclesiam uidelicet euertere, concutere, excludere ac demoliri conantur? quanta illos longanimitate ad penitentiam expectat, & trahit? & cū possit, ut libet illos ulcisci, & funditus euertere, & à terra delere, nedum non de-

Isai. 42. C

Loquitur ut
parturiens
Dominus,

let, uerū nutrit, pascit, fouet, illis pluuiam, solem, cœlestes suppetias, aut opes terræ fecunditatem, aëris serenitatem, animalia, uolucres, pisces, & quicquid usui, uitæque necessitati confert, libenter elargitur, & (quod adhuc maius est, & accuratius mēte, animoque perpendendum) si diuina iustitia id exigente ulcisci aliquādo opus est; animaduersionem ipse prius sentire, ac experiri uidetur, quam in homines delinquentes, & ipsum execrans animaduertat, quod apud Esaiam uidere est, ubi conquerente Domino, quod populus ille contumax esset, defector ac peruicax, cū uellet illum supplicio mulctare. Tacui (inquit) semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar; dissipabo & absorbebo simul. Quid amabo est, ut parturiens loqui? Mulier cū parit, maximo dolore enititur, & foras edit, quod diu introclusum tenuit. Loquitur igitur æternus ille in dex, ut parturiens, cū non mediocri cordis dolore (si tamen sic fari licet) sententiam quam diu distulit, & animaduersionem quam multo tempore absconditam, & abditam retinuit, promulgat, ut uel hinc pateat, quā agrè, atq; inuitè in nos supplicio & castigatione utatur, & quā molestè noltros dolores, molestiasque ferat. Id quod in primo eiusdem Prophete capite apertius, enodatusq; explicuit. Propter hoc (inquit) ait Dominus exercituum fortis Israel, Heu consolabor super hostibus meis, & uindicare de inimicis meis, Aures quæso te intellectus attentas arrige; Quis hic loquitur? Dominus exercituum loquitur, fortis Israel loquitur, quomodo loquitur? dolenter loquitur, uelut qui maxime an-

Dolet Deus
cū inimicos
ulciscus est,

Axius, sollicitus, ac tristis est, loquitur. Heu (inquit,) dolentis interiectio hæc est? Ut quid obsecro, potentissimè exercituum Domine, ut quid ò fortissime Deus Israel, ut quid tanto dolore, atque tristitia afficeris? Quid animo uoluis? quæ tanta ista molestia, quæ sic animum tuum uexat? Vindicabor (inquit) me de inimicis meis; Hæc tanti doloris ratio est, quia cogitur ulcisci inimicos suos, in illosque grauiter animaduertere. O clementissime, & piissime Deus, ob id ergo doles, quia nostrorum criminum ultorem te esse oportet? ita mhercle seres habet. Quid ergo? Inuincibilis ac fortissimus ille exercituum Dominus dolet, & tristitiam magnam præ se fert, cum mortalium crimina ulcisci cogitur, & uilissimus terræ uermiculus, homuncio scilicet, rationem curabit inuenire, quibus fratrem ulcisci queat? Fortis, terribilis, & potentissimus Deus dolet, cum seruum iustè percutere debet, & debilis, atque infirmus homuncio nihil non tentat, quo fratrem suum euerat, atque euellat? Recole hic, quæso te lector, quid talis dixerit ipse omnipotens, in inimicum mundum improbum, scelestum, atque innumeris facinoribus oblitum, animaduersurus, aquisque diluuij submersurus. Pœnitet me, inquit, fecisse hominē, & tactus dolore cordis intrinsecus; Delebo, inquit, hominem quem creauī à facie terræ; perpendito uerba. Non mediocris hic dolor est, quo dicitur tactus fuisse Dominus: dolor cordis nanque est, dolor intrinsecus est, ut quid, ad quid, uel unde tantus hic dolor? Quia mortalium peccata, qui tunc inimici erant ulturus erat. En igitur **C**tibi christiane, Deus tuus, qui uehementer dolet, cum inimicum mundum submersurus est, ut uel hinc ostēdat quàm inuitus inimicos suos ulciscatur, quod nostris criminibus compulsus ad ultionē separat. Quid igitur tu? quid inquam tu hic respondebis, qui tunc incredibili lætitia afficeris, & te beatum existimas, cum in inimicorum tuorum sanguine manus tuas abluis? Fac tibi hic etiam in mentem ueniat, quid in psalmo Dominus dixerit; Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum. Quid hoc sibi uult, nisi non illum gladium in inimicos peccatores, sed inimicos in se ipsos eius gladium educere? Nunquam enim ille gladium nudasset, nisi inimici, ut stringeret cogerent, ut inimicos, & non ipsum Deum, gladium educere dicas. Tam enim dolet, cum gladium structurus est, ut nunquam nisi incompelleres, educiturus esset;

Gen. 6. B

Psal. 16. C

De inimicis diligendis.

Simile.

esset; Vt rectè dixeris meritò se Dominum matri similem dixisse aliquando; illa nanque cum in filium animaduersura est, nullam molestiam sentit, cum animaduertit, magis illa, quàm filius egrè fert, & in hoc filij Dei in nos hostes suos pietas maternam excellit pietatem, quia illa non nisi percusso filio, at ipse Dei filius priusquàm percutiat molestia afficitur; nam cum nondum peccatum peccasset Hierusalem, nec adhuc eius sanguinem immani scuitia effudisset, tamen procul ciuitatem aspiciens ipsamque prouidens eum morte affecturam, fleuit super illam dicens; Quia si cognouisses & tu; sic enim euangelicus liber refert; ut quid quæso fleuit? quia ipsam delicturam, & se in eam animaduersurum prouidit. Si ergo ipse Dei filius uniuersorum Dominus, undique clementiam, pietatem, & beneuolentiam præ se fert, si ipse æternus pater totus misericordia flagrat; Pudeat homuncionem mortalem, peccatorem atque mille criminibus obnoxium, in delinquẽtem proximũ, atque sibi inimicum seruire. eundem æternum patrem, & coæternum filium, mortalem effectum præ oculis habeat.

Luc. 19. G

Exemplo filij Dei ad dilectionem inimicorum trahimur.

Sed non solum ipse æternus pater suo nos exemplo ad inimicorum dilectionem hortatur, uerum & ipse eius unigenitus mortalis factus, quod ore proprio mandauit, exemplis etiam præstitit, ne si excusationis ansam accipias, quod insensibilis, atque incorporeus sit Deus, non posseque insectationes, flagella, ac mortem perpeti; eius unigenitum contempleris homine assumpto, mortalem effectum, flagellis, erumnis, irrisiõibus & morti subiectum, quanta beneuolentia inimicos suos prosequutus fuerit, nec ullus excusationi locus erit si inimicos non diligis.

Matth. 2. C

Luc. 4. E

Hunc nanque, cum adhuc infantulum Herodes persequeretur, atque ad perdendũ quæreretur legisti fugiẽtem noctu in Aegyptum, & nedum non ulciscẽtem (id quod faciliè posset,) uerum cedentem, & iræ locum dantem; Cum illum Nazarenitæ uellent præcipientem dare, oculis eorum se inuisibilem reddidit, neque non ulciscitur solum, uerum & innumeris miraculis eorum illustrauit ciuitatem; At quæ iam morti uicinus dilectionis exempla præstitit. Dies deficeret si recensere uellem, ne tamen sicco (ut aiunt) pede omnia pertranscam, illud mihi primo non prætereundum censeo, quod Ioannes narrat. Cum nanque Iudæis uerba uitæ prædicaret, cum se uerum, atque uiuentem Deum uerbis & actionibus comprobaret,

Christus ad mortem quæ sitis præcipitandus, ac lapidibus obruentus, non ulciscitur.

Ioan. 8. F

Aret, cum se neque peccasse, neque peccare posse manifestissime ostēderet, cum se antequam Abraam fieret, iam extitisse manifestaret, cum eius uerba audire uolentibus, nunquam eterna morte obituros polliceretur, cumque ob id innumeris gratijs, & beneficijs iure merito afficiendus esset, ab inimicis in quos tam beneficus extiterat lapidibus obruitur, & quem intelligere non ualent, cuiusque beneficia ingrati non perpendunt obruere quærunt, atque contumelijs afficiunt. Quid tu illum contra lapidantium, atque obloquentium furorem effecisse putas? Iesus autem (inquit Euangelista) abscondit se, & exiuit de templo. Hic magnus ille Gregorius admirabundus ait; Mirum ualde est, fratres charissimi, cur persecutores suos Dominus, se abscondendo declinauerit, qui si diuinitatis suæ potentiam exercere uoluisset, tacito nutu mentis in suis eos ictibus ligaret, aut in pœnam subitæ mortis obrueret. Sed quia pati uenerat exercere iudicium uolebat. Certè sub ipso passionis tempore, & quantum poterat ostendit, & tamen hoc ad quod uenerat, pertulit. Nam cum persecutoribus suis se quærentibus diceret: Ego sum, sola hac uoce eorum superbiam perculit, & omnes in terram strauit. Qui ergo & hoc in loco potuit manus lapidantium non se abscondendo euadere, cur abscondit se, nisi quod homo inter homines factus Redemptor noster, alia nobis uerbo loquitur, alia exemplo? Quid autem nobis hoc exemplo loquitur, nisi ut etiam cum resistere possumus, iram superbientium humiliter declinemus. Vnde & per Paulum dicitur; Date locum iræ. Quanta humilitate iram proximi ferre debet, perpendat homo, si furores irascentium se abscondendo declinauit Deus. Nemo ergo se contra acceptas contumelias erigat. Nemo conuitijs cōuitium reddat. Imitatione etenim Dei: gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm respondendo superare. Hæc Gregorius.

Greg. in Euāgelio. ho. 18.

Verum ne cum te insectantur, & persequuntur inimici tui, fugias solum, locumque ire des, cedasque, sed & inimicum insectantem affectu & effectū diligas, immo ne ut ille te præueniat expectes, sed illum præueniendo adeas, ab eoque pacem quæras; quid æternus pater filio præceperit, quidque ipse unigenitus Dei filius, ut patris obsequeretur præstiterit attente te precor audi, atque perpende. En igitur tibi, quid æternus Pater, suo unigenito præcipit. Inquire

Quid sit inquirere, & quid persequi pacem.

Psal. 33. B

Secunda Pars.

GGg

pacem,

pacem & persequere eam: quod uerò inter inquirere, & persequi pacem discrimen sit, accipe. Cum cogitas cum Propheta cogitationes pacis, iamque ad iniendam cum inimico pacem accingeris, ac te ipsum præparas, tunc pacem inquiris: at si ab illo, qui te iniuria affecit, aut persecutus est, pacem petis, illumque renuentem adis ultro, & quadam amoris uiolentia illum ad pacem trahis, tunc diceres pacem persequi. Hoc, sicuti pater æternus filio cõmendauit, ita etiam filius ipse Dei est executus. Nam adhuc infantulus mox natus, Angelorum concentu pacem inquisiuit: in passione uerò cum quadam amoris ui inimicos alliceret, pacem persecutus est, atque concludit, id quod manifestè cum Iuda proditore ostendit.

Triplici uia
eam inimicis
cõciliari quæ
runt homi-
nes.
1. Reg. 24.

Triplici nanque uia solent, qui suos inimicos diligunt, ab eis pacem quærere, illisque satisfacere: primo etenim id humilitate quæritur, atque subiectione, existimantes quod si (ut ait Sapiens) sermo mollis frangit iram, id uehementius humilem subiectionem effecturâ, qua uia cum uteretur Propheta regius, inimici sui, atque insectatoris Saulis sibi asciuit cor, cum coram illo usque ad humum procidit, hæc autem humilis subiectio tantæ fuit efficacitatis, ut lachrymas ab ipsius Saulis oculis eliceret, oculosque mentis illustraret, quo intelligeret, quàm immerito, Dauidem ueluti hostem insectaretur. Secunda etiam uia, qua inimicorum corda emolliuntur, munificentia est, cum nanque (ut aiunt) munera & Deari, & hominum pectora placent, nullus non muneribus emollitur, id quod Iacob cum insectante & persequente Esau citis fratre obseruasse ait scriptura; Cum nanque Esau Iacobo fratri mortem comminatus fuisset, idque iam exequi curaret, Iacobque illum sibi conciliare uellet. Placabo illum (inquit) muneribus quæ præcedunt, & postea uidebo illum, forsitan propitiabitur mihi. Postrema uia conciliandi sibi, atque placandi inimici est, cum quis mala interminatur, idque ui efficere curat, quod benignitate non potest, quod non stræ ætatis deliberati homines egregiè exequuntur; cum nanque inimicos nec prece, nec precio ad condonandum flectere possunt, id minis obtinere quærunt; Non hic (inquit) sistendum est, non hic huius disceptationis finis, ulterius procedendum, ad sanguinem deueniendum, qui benignitate non flectitur, uulneribus fortitan, & acriori insectatione emolliatur necesse est, sic illi inquirunt, quo inimicorum corda assequantur tandem. Hac uia inter Iosue,

& Gra-

A & Gabaonitas fœdus initum est, qui timore maioris insectationis, potius quàm amore, ac benignitate consenserunt, & cum Iosue pacem inierunt, pactumque seruarunt.

Triplici illa
ratione usus
est Dominus,
ut inimicum
Iudam conci-
liaret.

Hac triplici conciliationis uia, cum suo insectatore, atque domestico inimico Iuda, usus est ipse Dei filius, quo illum ad sui beneuolentiam traheret. Cum Iuda (inquam) omnium hostium seuisimo tâta, ac tali benignitate usus est, ut uel hinc conijcias quid cum alijs faceret: qui nanque cum immanissimo hoste tantam charitatem seruauit, quid cū alijs illum effecturum credis? si cum qui mera malignitate in illum deliquit, tanta charitate amplexus est, ut nullam non tentaret uiam, qua eius animum alliceret; quid putas illum facturum, cum his qui non malitia, sed uel inscitia, uel in-

B firmitate delinquant?

Humilitatis
uia usus est.

Primam igitur conciliandi rationem, quæ deiectionis, ac subiectionis humilitas est peregre cum Iuda suo insectatore, atque familiari hoste obseruauit ipse dilectionis Magister, cū ad eius prouolutus pedes, humilitatis uia usus est, maiori illos benignitate, diligentia, atque charitate lauit, quàm Abraham Angelorum in humana specie sibi apparentium pedes lauerit, & ut maioris beneuolentiæ inditium Iudæ ostenderet, eius antequam aliorum discipulorum pedes abluir, ut Chrysostomus contemplatur. Prius enim (inquit) Iudæ, deinde Petro pedes abluir ipse Dei filius. Nec ob id solum modò Iudæ pedes abluir Dominus, ut humili illo obsequio durum illius emolliret cor, uel ne eius sacratissimum corpus in-

C Eucharistiæ sacramento, nisi resipiscens sumeret, sed ut cum Iudæ lauaret pedes, aliorum qui (ut Redemptor dixerat) mundi erant pedes etiam lauasle uideretur, nec non, ne solus Iudas obscenus, atque impurus notaretur aliorum etiam in simul pedes abluir, id quod Origenes ipse sentire uidetur.

Munerum lar-
gitionis uia.

Rationem etiam conciliandi sibi inimicos, quæ secundo loco posita est, quæque innumerum elargitione sita est, exactè adhibuit ipse Saluator, cum Iudæ omnium munerum preciosissimum impertuit corpus uidelicet suum & sanguinem sub panis, & uini speciebus munificè illi præbens, id quod usque adeo preciosum munus est, ut nec ipse Dei filius, qui nihil non potest, cum omnipotens sit, maioris precij, ac uirtutis donum haudquaquam elargiri ualeat, cum se ipsum præbeat, nec se ipso preciosius, ac dignius quid aut do-

De inimicis diligendis.

nare, aut efficere possit. De hoc nanque dono olim dixerat Sapiēs: **D**
Dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei ac-
 ceptissima. Donum electum & dicitur, & fors acceptissima mu-
 nus, quòd in sacramento Iudæ contulit Christus, quia licet quod-
 libet munus ex se hominum uoluntatem non obfirmatam allicere
 possit, hoc tamen acceptissimum donum tantæ uirtutis & efficacis
 est, ut nedum alliciat, uerum & quadam benigno, ac libero amoris
 impulsu suauiter trahat, ac impellat; iuxta illud; Cōpelle eos intrare.
 Si nanque Salomon in prouerbijs dixit, Munus absconditum extin-
 guit iras, & donum in sinu indignationem maximam, quis tam
 ira commotus, uel indignatione percitus, qui tanto munere dona-
 tus non mansuefiat? Quod ad excitandam beneuolentiam magis
 accommodatum munus, aut ad extinguendam maleuolentiam
 aptum magis, quàm illud ad cuius collationem & oblationem præ-
 cipitur, ut prius frater offensus cōcilietur, quàm in altari offeratur?
 non tamen uel hoc munere mansuetus factus est Iudas, licet ad
 emolliendum cor lapideum efficacissimum esset.

Sed & quàm postremo loco posuimus conciliandi rationem,
 cum Iuda intimo hoste, adhibuit Christus, cum communione fa-
 cta, de Iuda sermonem habens, dixit; Ecce manus tradentis me,
 mecum est in mensa; & quidem filius hominis, secūdum quod di-
 finitum est uadit, ueruntamen ueh homini illi per quem tradent.
 Aderat utique, mensæque assidebat sæuus ille hostis, & manum
 qua paroplidem tangebatur, ad recipiendam pecuniam parabat, cu-
 ius precio iam Dei filium uenalem fecerat. At Saluator, ut illum
 à tanto retrahat facinore, atque ad suam beneuolentiā alliciat, minis
 utitur dicēs; Veh homini illi: melius illi cēt si natus nō fuisset, & ne
 tanta hæc cōminatio paruifiat Prophetarū oracula citat, cum di-
 cit; Filius hominis uadit sicut scriptum est de illo, & licet obfirma-
 tus Iudas tanta comminatione non moueretur, immo eo pertina-
 tior euaderet, quo magis illum Christus à crimine retrahere, & ad
 beneuolentiam allicere curaret, non idcō tamen ab amare desistit.
 Saluator, immo cum accepta cohorte ad illum uinciendum acce-
 deret, illi sit obuius, amplexatur, deosculatur, amicum uocat, dicēs;
 Amice ad quid uenisti? ut se ab illius beneuolentia non esse exclusum
 sciat, quē iam à corde propulsauerat. O infinitæ charitatis incensa,
 atque inflāmata uiscera, ò inestimabilis charitatis abyssus. Videsne
 ò homo.

Prover. 21. B

Luc. 22. C
 Minarū uia
 usus est Sal-
 uator, ut Iu-
 dam concilia-
 ret.

A ò homo omnipotentem Deum, inimicum sibi iniurium, insectatorem, atque proditorem uocantem, atque ad sui beneuolentiam multimodis allicientem? Vides illum nullam non tentasse uiam, atque rationem, qua infensum inimicum, ab incepto crimine retrahat, & in sui dilectionem trahat? Quid tu ergo mortalis homo, erubescis hunc tantum præceptorem æmulari, inimicos diligere, amplecti, atque in tui beneuolentiam allicere? Vt quid tibi dedecori ascribis, quod ipse Dei filius uirtuti attribuit?

Verum, si quæ ultimo hoc amplexu cum inimico Iuda fecerit, dixeritque ipse Saluator, perpendas, te certè pudebit cum Christiani nomine uocaris, si inimicos odio prosequaris. Duo igitur tibi ualde animo uoluenda sunt. Alterum, quod nunquam legitur Christum aliquem deosculatum fuisse, nisi inimicum, neque hunc aliquando ad oscula recepit, nisi cum ipsum insectaretur, inimicisque occidendum traderet: alterum uerò, quod nusquam legis ipsum Dei filium Iudam amicum appellasse, nisi cum inimici officio fungeretur. Quid hæc amabo, præ se ferre uidentur? Dicam, sed animum præbe. Nullum ergo legis deosculatum fuisse Dominum, nisi inimicum, ut uel hinc adiscas, quanti tibi faciendus sit inimicus, ut illum magis quam amicum amore prosequaris, dictum nanque est magis infirmo, quam sano esse compatendum: si ergo aliquando illum dilexisti, nunc tibi maiori beneuolentia amplectendus est, cum maiori morbo laborat, & maior urget necessitas? Neque enim te dicturum crede nunquam illum dilexisse, nunquam enim nõ ad eius dilectionem fuisti deninctus. Nullus locus à sapientibus odio relictus est, quis enim nisi amens amicos odisse poterit? Quis probum uirum poterit non amare, nisi qui mente captus est? Certè sicuti dolor corporeus, corporis ægrotatio est, sic læthale crimen animæ est agrimonia: si ergo corpore ægrotantem, non odio, sed amore dignum iudicas, cur animæ morbo laborantem, amore, & beneuolentia iudicabis indignum? Nullum ergo Christus, nisi inimicum deosculatur, ut & tu inimicum deosculari discas.

Christus nulum nisi inimicum deosculatus est.

Simile.

Nusquam etiam legis Christum Iudam proditorem, ad oscula suscepisse, nisi cum in manibus inimicorum traderet occidendum. Vt scias te tunc maximè ad inimicorum beneuolentiam obstringi, cum te actu insectatur, tunc enim maiori ægitudine laborat, & tunc

Nunquã Christus Iudam deosculatus est, nisi cum

& tunc maximè ad exhibenda beneuolentiæ signa teneris, ut à ualitudine curetur, tunc etiam maiora commodà (ut dictum est) tibi parās, licet nanque Christo capiti nihil uel commodi, uel utilitatis à prodicione Iudæ prouenire posset, eius tamen corpori quæ Ecclesia est innumera, ea quæ magnificianda commodà & merita in terris, & præmia in cælis oriebantur. Sic enim Ecclesiasticus ait; Vsq̃ue in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. Quod si nullo modo odio illum prosequeris, qui in te aurum, uel argentum iaceret, quo æs alienum, quo grauaris, persoluerè ualeas, & tunc magis diligis, cum aurum, uel argentum projicit, cur inimicos odisse uelis, cum in te contumelias, & insectationes iaciunt, quas si libenter accipis, iam habes unde Deo creditori tuo debita soluas, illique pro delictis satisfacias? cur illi irasceris, qui tibi id porrigit, quo possis redimere animam tuam de manu inferi?

Ecclesiasticus. 1. C

Simile.

Christus nunc quā Iudā appellauit amicum, nisi cū proderet.

Quod uerò secundo loco adnotandum duximus dignum ualde est, quod mente uoluatur; Vt quid enim nusquā legimus Christum suum proditorem amicum appellasse, nisi cum actu prodicionem, quam mente conceperat, opere exqueretur? Hoc utique factum fuisse credo, ut uel hinc adiscamus, illos amicos esse, amicorumque nomine appellandos, qui persecutione, atque contumelijs, nobis ansam præbent lucrandi regnum cælorum, neque enim parum prodesse credendum est, qui nos deprimit, licet damnare, atq; præcipitare & intendat, cum ea uia nos cælum adire facit, quā ipse Dei filius illuc adiit. Nōne igitur ille, qui tantum prodesse cernitur, amicus dicendus est? Talem Christus æstimauit Iudam, quia sibi calicem parabat, quem dederat illi Pater, ut biberet. Talem & tu illum, qui te insectatur, iniurijsque afficit æstimato, cum & tibi calicem parat, quem suis fidelibus propinauit Christus, de quo etiam Iacobo & Ioanni dixit; Calicem quidem meum bibetis. Si ergo amicum hunc appellare debes, naturaque ad amicum diligendum impellit, cur non inimicum diliges? cur non beneuolentia prosequeris? cur ducem tuum Christum non æmularis?

Matth. 20. C

1. Ioan. 3. B

At dices, Deus ille est, ego uero homo; omnipotens ille, infirmus ego; qui ergo fiet, ut illum imitari ualeam? sumne ego Deus, ut illa possim, quæ ille effecit? Ast & ego tibi, occurram. Si Christum imitari nō posses, non utique diceret Ioannes; Qui dicit se in Christo

A Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Quid est in Christo manere? Audi eundem dicentem; Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Manere igitur in charitate, est in Deo manere. At quis unquam poterit in charitate manere, qui proximum non diligit? quis autem se proximum diligere dixerit, qui inimicum odio prosequitur? Si igitur in Christo manere cupis, Christum imitari debes, & sicut ille inimicos dilexit, sic & tibi inimici diligendi sunt. Hinc Augustinus prædicta Ioannis uerba exponens, ait; Quomodo fratres? Quid nos monet? Qui dicit se in ipso manere, id est in Christo debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. fortè hoc nos monet, ut ambulemus in mari? Absit. Hoc ergo, ut ambulemus in uia iustitiæ. In qua uia? Iam commemorauimus.

Stultum est dicere, Christum non esse nobis imitabilem.

Aug. 10. 9. in expositione epist. 6. Ioan. tract. 1.

B Fixus in cruce erat, & in ipsa uia ambulabat, ipsa uia charitatis. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Si ergo didiceris orare pro inimicis, ambulas in uia Domini. Hæc Augustinus. Idem igitur est dictum: debes ambulare sicut Christus ambulauit, ac si dicatur, diligas inimicos, sicut Christus eos dilexit.

Rursus, si Christum imitari non ualeres, non utique Apostolus diceret; Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. & iterum; Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi. & ne tibi persuaderes illud tibi demandatum esse: ut scilicet Deum, in signis & miraculis, in exponendis scripturis, in ferendis legibus, in instituendis sacramentis, & alijs huiusmodi imitaretis, mox adiecit; Ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Quia

I. Cor. 11. 4. Ephes. 5. A. Christum in dilectione inimicorum, possumus amulari. Rom. 5. B.

C les uero nos Christus dilexerit, & qui essemus cum pro nobis animam ipse posuit, manifestat ipse Apostolus; Cum inimici essemus, inquit, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. Quid sibi igitur hæc uerba uolunt, nisi ut Deum imitemur, & sicut ille nos sibi inimicos dilexit, sic & nos inimicos nostros amore prosequamur?

Ad hæc. si Christum in amplexandis inimicis emulari non posset: ut quid ergo de inimicorum dilectione uerba faciens ipse Dei filius, addidit; Estote ergo & uos perfecti, sicut & pater uester celestis perfectus est? Quid hoc, quæso est, nisi ut sicut ipse nos Deus inimicos dilexit perfecta atque absoluta beneuolentia, ita & nos in diligendis inimicis perfecti simus? Hic autem ualde animaduertendum est, non posse nos eam perfectionis mittam attingere, quam trinitus unigenitus Dei filius. Hoc etenim haud fieri potest, iniquum enim

Matth. 13. G.

inimici & uoluntati

De inimicis diligendis.

Quomodo
intelligitur,
ut simus per-
fecti, sicuti ce-
lestis Pater.

enim creatura Creatoris perfectionem haud fieri potest, sed cum dicit; Ut quemadmodum cœlestis pater, ita & nos perfecti simus: illud intelligendum est, ut unusquisque suæ conditionis metam, ac perfectionem conetur attingere, & sicuti Deus in statu, ac conditione sua absolutissimus est, sic unusquisque nostrum absolutissimus in statu suo conetur euadere: Episcopus uidelicet in subditorum regimine, ut uidelicet munus suum absolutissimè erga subditos exequatur, Religiosus in sui instituti regula perfectissimè obseruanda: Qui uxorem habet, atque familia in sui status perfectionem dirigenda, Christianus quilibet in diuinorum mandatorum perfecta obseruatione. Hoc igitur à te exigi credendum est; cum dicitur, ut sis perfectus sicut cœlestis ille Pater, ut sicuti ille in suæ conditionis statu perfectus est, sic & tu in tui status conditione perfectus euadere curas; Aduerbium illud sicut non similitudinis, aut æqualitatis, sed imitationis modum exprimit, ut scilicet Deum æmuleris in perfectione, non ut tam perfectus sis, quàm ille in sua natura perfectus, & absolutus est, sed quantum tuus status, tuæque conditio, atque natura patitur. quo fit, ut nullus excusationi locus relinquatur, si Dei filium in perfectione, atque inimicorum dilectione æmulatus non fueris, cum id solum tibi præcipitur, quod faciliè præstare poteris.

Homines san-
ctos etiam ini-
micos dilexis-
se.

Nonne obsecro, sancti uiri homines fuere, mortales, illa que infelici, misera, labili, infirma, atque imbecilli natura & conditione induti, quæ & tu amictus es? si ergo illi Dei filium in amplexandis inimicis æmulati sunt, quid est quod tu id impossibile esse dicas? Non est igitur, quod ob hoc, quod impossibile sit, ab inimicorum beneuolentia retraharis, cum id sancti uiri æquè, ac ui imbecilles id ipsum præstare potuerint.

Sed & si Christum, quia Deus est, in hoc perfectionis officio, te non posse æmulari credis, sanctos uiros saltem, tam ueteris, quàm noui testamenti imitari te non posse haudquaquam dices, cum homines sint infirmi atque tu. Hos ergo sancta emulatione sequere, hos ob oculos tibi præponas semper, neq; impossibile inimicorum dilectionem fore existimabis.

Moyse*s* inimi-
cos dilexit.

Moyse*m* igitur Dei seruum recole, qui cum nondum præceptum aliquid de amplexandis inimicis accepisset, huiusce tamen rei, non semel nobis præbuit exemplum, ut egregiè super epistola ad Ephesios.

A nos contempletur Chrysostomus: hic nanque, & regia, & ipsius regia delictis relictis, cum Israelitis uersari elegit. Quis hoc obsecro fecisset unquam? quis suorum seruorum cognatum unquam esse sustineret? hic uero non solum cognationem non spreuit, sed & se ipsum illorum gratia innumeris exposuit periculis. Cum nanque illorum quempiam iniurijs affectum uideret, oppressum vlus est, & iniuriam occidit, at ista (inquiens) non pro inimicis fecit. Verum quidem, at quæ sequuntur perpende, videns postea illum quem ab iniuria liberauerat, insensum fratri, primo quidem, ut desisteret hortatus est, a quo cum obiurgaretur, dicente, quis te constituit iudicem super nos, ne dum his uerbis non inflammatus est, sed & cum postea iam illum sæpius contumeliati essent, sæpius ab officio deturbare conati essent, cum illum millies irritarent, & lapidibus obruerent, cum uexatus esset Moyses propter eos, quia exacerbauerunt spiritum eius, nedum pepercit, non solum illos tanquam fratres patienter tulit, non solum millies benignè illos allocutus, atque amplexatus est, sed & simplex ad Deum pro ipsis preces effudit, atque petijt deleri potius de libro uitæ, quam quod eius insectatores pereant. Domine (inquit) aut dimitte illis hanc noxam, aut dele me de libro uite, O incensam charitatis fornacem: ò vrgentem ad inimicos diligendos stimulum: ò ardentem dilectionis cli banum. Quid? Deusne iste erat an homo? passibilisne, ac mortalis erat, an truncus, aut lapis? Inexcusabilis ergo es qui inimicos non diligis.

C Quid uerò Dauid? Nonne sicuti & tu ossibus, & carnibus confectus? & nihilominus cū rebelles aduersus se uidisset interemptos, tam eorum uicem doluit, ut potius ipse mori cuperet, quam illos acerba pati; Audi diligentis inflammata uerba; Ego sum qui peccavi: & isti, quid fecerunt? Cū etiam immanissimum hostem pateretur Saulem eius uitæ nunquam non insidias instruentem; aliquando inter manus habens, occidere tamen noluit (id quod facile potuisset) quin etiam saluauit, & præfettim cū in periculo esset constitutus. Sed & cum percepisset sæuissimum sui hostem Saulem occubuisse, non solum egrè tulit, uerum & amarè, ac dolenter lachrymans eius mortem deplorauit, eiusque interfectorem (licet ipsum uolentem occidisset) morte etiam præcepit de medio tolli. Nonne hoc ad inimicos amore prosequendos urgens calcar habet? Hoc

Secunda Pars.

HHh

utique

Chrysostomus.
I c. 3. ad Eph.
serm. 7.

Psal. 105. D

Exod. 32. C

Exemplum
Dauidis ad
inimicos dili-
gendos exci-
tans.

De inimicis diligendis.

utique præstitit purus homo non Christianus, non baptizatus, non euangelicus, cum mādātum nullum, adhuc extaret de inimicis diligendis; quid ergo & tu præstare teneris, qui Christum in sacro fonte professus es, eiusque legibus astrictus?

Pauli Apostoli exemplum de inimicis diligendis.

Rom. 9. A.

Chrysol. to. 4.

super. 10. c. ad

Hebr. 10. 19.

Rom. 10. A.

Paulum Apostolum prætereo, qui inimicos sic amauit, quomodo non amauit quisque suos unanimes. Quis enim (inquit Chrysostomus) suscipiat pro inimicis in gehennam ire, cum ad cælestē regnum ire possit? At Paulus pro lapidantibus & flagellantibus eum, hoc ultrò susceperat, nec hoc solum corde optare se dixit, uerum & pro illis innumera passus est mala, nihilque non in ipsorum gratiam est mollitus. Audi quæso incensa dilectionis uerba. Voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum sit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

Stephani exemplum de amplectendis inimicis.

Chrysol. to. 3.

de cruce. & la-

none. ho. 1.

Verum, en tibi homo cælestis, atque sui Redemptoris unicæ æmulator, Stephanus hic est, mortalis quidem, immo iuuenis, quæ ætate nihil ad uindictam procliuius. Sicuti nanque Christus dissimulata cruce (ut contemplatur Chrysostomus) contemptis clauis, suisque despectis iniurijs patrem pro iudæis exorabat, sic & seruus Stephanus lapidum iactationibus occupatus, iniquorum circumdatus insidijs, confractis omnibus membris sauciatus, corporis dolore contempto pro lapidantibus deprecabatur, & pro inimicis orabat, dicens; Domine ne statuas illis hoc peccatum. Nonne hæc tibi uerba echon quandam dominicæ orationis sonare uidentur? Quid Dominus? Pater ignosce (inquit) illis, quia nesciunt quid faciunt. Quid seruus? Domine ne statuas illis hoc peccatum. Quod si huius dilectionis flagrantem affectum contemplari libet, quæ hic sunt attēta meditatione propende. Non elapso anno, vel mense, post lapidum insectationem orat Stephanus, sed tunc cum actu lapidum iactationes experiebatur, cum uoces ardentium stridorem in se frementium audiebat, tuncque non solum inimicos diligit, sed & pro ipsis orat, nec orat solum, sed nimia cum affectione pro illis Dominum deprecatur, hocque ad genua prouolutus, cum lapidaretur orabat, neque id quidem solum, sed illos excusat, quo facilius ueniam consequantur, non hoc malitia, sed ignorantia fieri. Neque enim (inquit) sciunt quid faciunt. O uirum euangelicum, o dilectionis exemplare unicum. quid hic tu christiane dicess?

Act. 7. G.

Luc. 23. E.

A ces? quis tibi excusationis locus? Nonne hic homo est, iuuenis & infirmus? Qualem ergo tibi speras ueniam? qualis tibi erit excusatio? Nisi ergo abundauerit stultitia tua plusquam scribarum & pharisæorum non intrabis in regnum cælorum. Sed si nedum non abundas, uerùm & minus ab illis habes, quomodo te intraturum credis? Dilige ergo inimicos, si intrare cupis.

Matth. 5. 6

B Quæ uerò, quarto loco adducta est ratio, efficax ad inimicum diligendum stimulus est, hæc autem non eminus nobis quærenda est. nam & in nobis ipsis regens ad complectendos inimicos calor ineft. Etenim (ut philosophus ait) in nobis ipsis speculari licet, quæ cum amicis & beneuolis seruanda sunt: & (ut etiã dictum est) proximos perinde, ac nos ipsos diligere præcipimur, haud dubium est quin & in nobis ipsis uestigium aliquod huius beneuolentiæ est dare; Licet namq; nobis non præceperit Dominus, ut inimicos nostros pariter atq; nos ipsos diligamus, satis tamen esse credo, quod illud præcipiat, ut illos diligamus, ut illis simus benefici, & ut pro illis Dominum deprecemur, nescio enim an maiora nobis ipsis præstare possimus.

In nobis exemplum ad diligendos inimicos esse. 6. Etich.

C Tecum igitur homo inimicum sæuissimum, atque immanissimum geris, atque ut rectius loquar; Intrinsecum tibi inimicum in ipsis extis habes omnium hostium atrocissimum, corpus tuum uidelicet, carnem tuam, & ueterem illum hominem, de quo sæpius repetitus sermo est apud Paulum, de quo etiam timenda illa maledictio intelligi poterit, quam contumaci populo inflixit Dominus. Seruies inimico tuo, quem immittet tibi Dominus in fame & siti & nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te conterat. Dirum hunc inimicum originali iustitia uincierat Dominus, carnales namque appetitus atque affectiones usque adeo cohibuerat, ut spiritui cogerentur inferuire & obsequi, uerùm irruente peccato absoluta sunt uincula, atque huic fero inimico laxatæ sunt habenæ, itaque nos obsecdit, & sub ipsius tyrannidè redegit, ut uelimus nolimus illi inferuire cogamur. At qua intimus & familiaris est, illum diligimus, amplectimur, fouemus, atque blandimur illi. Nam nemo unquam carnem suam odio habuit, sed magis diligit & fouet eam, Amplectimur (inquam) & fouemus, sed præter uoluntatem, atque in ipsius animæ detrimentum, hocque potius ne deficiat, quam ut

Nobiscū seuū inimicū gerimus quem & amamus.

Rom. 6. A. & Ephes. 4. C

Deut. 28. C

Ephes. 5. F

De inimicis diligendis.

abundet : ne nimia copia & exuberantia pinguis effectus recalcitret, neque tamen ob id desistit ab insectatione, sed quo magis beneficijs afficitur, eo magis seuit, ac crudeliter agit. Si igitur ultrò hunc truculentum, ac inhumanum inimicum tanta beneuolentia prosequeris, ut nunquam non amplectaris, nunquam non illi alludas, atque blandiaris, immo si illū charitate prosequi, atque diligere teneris licet sequi, & furore turgeat, licet ob sit, & insectetur perpetuo, quanto magis illum diligere, in illumque beneficis esse debes, qui tandem ab insectatione desistit? qui aliquando tibi amicus effici potest? qui cum se amari cōspexerit, redamabis tandem? qui si nunc infidus est, fidelis tamen erit aliquando?

Anima & corpus beatitudinis capax, sed magis anima.

Est utiq; amici & inimici tui anima, est & corpus tuū æternæ beatitudinis capax, uerū illa magis : Nā & diuina imago magis in tui inimici aīa, quā in tuo ipsius splēdet corpore, ob idq; magis inimici aīam, quā propriū corpus beneuolētia prosequi teneris. Cum ergo corpus proprium, quod nunquam ab immani bello, diraq; insectatione aduersus te ipsum desistit, immo nec desistet unquam, dum hic uiuis, tanto amore amplecteris, cur inimici animā, qui ab insectatione desistet tandem maiori beneuolentia prosequi negabis? Vrgens quidem calcar, hoc est, ac uel renitentem equum impellentem : qui igitur fieri poterit ut & te non urget?

Quod eiusdem corporis membra sumus ad inimicos diligendos impellit.

Sed & quæ quinto loco adducta est ratio, adhuc urgentior est, erat enim illa membrorum inuicem insitus amor: omnes enim (ut Apostolus ait) eiusdem corporis membra sumus, neque ulla maior connexio, quā quæ inter membrum & membrum eiusdem corporis est. Hinc est, quod sicut membra licet plura sint, omnia tamen simul connexa, unum corpus dicuntur esse, ita fideles omnes licet innumeri sint, unicum tamen cōficiunt mysticum corpus. Id quod Apostolus apertè ostendit, dicens ad Corinthios; Sicut corpus unū est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita & Christus; & ad Romanos scribens, ait; Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. At cum natura insitum sit, ut membrum membrum diligat: nonne si inimicum non diligis, te ad corpus Christi, non pertinere profiteris? & quid de Christiano uiro peius excogitari poterit?

Verum.

1. Cor. 12. D
Rom. 12. D

Verum hæc enodatiùs explicanda erunt, quò illustriùs enada-
 quanta tibi beneuolentia prosequendus est inimicus tuus. Tri-
 plex corpus uidetur innuisse Apostolus; hominis uidelicet, reipu-
 blicæ, & Christi fidelium ecclesiæ; horù uerò, quæ postremo loco
 posita sunt, humani corporis similitudo basis & fundamentum est;
 Vt rectè dixeris christianam religionem in corporis humani simi-
 litudine fundatam, ac confirmatam esse, ut omnis fidelium conuen-
 tus unum corpus sit, & quilibet huius congregationis fidelis, mem-
 brum aliquod esse huius corporis. Est nanque istius corporis ca-
 put Christus unigenitus Patris, contèplantes oculi, sapiètes nares,
 prædicatores lingua, confessores aures, doctores dentes, qui cibum
 christianæ doctrinæ mandunt, Reges & principes cor istius corpo-
 ris sunt; ab his enim omniù aliorum membrorum conatum, & uir-
 tutem emanare dicimus: Mercatores uerò qui prouident de neces-
 sarijs, cibumq; & reliqua necessaria parant stomachum præ se fe-
 runt, milites autem & equites & pedites brachia sunt, manus uerò
 artifices, rustici uerò & agricolæ pedes. At si membra inter se ip-
 sa dissideant, qui fieri poterit, ut seruetur corpus? si igitur tuo ini-
 mico dissides, uita gratiæ te priuatum scias, ob idque Christo de-
 mortuum, infernoque superstitem.

Triplex cor-
 pus in Eccle-
 sia.

Quod caput,
 ceteraque hu-
 ius corporis
 membra.

Hinc est, quòd Dominus, qui nihil magis curat, ac cupit, quàm ut
 regno potiamur æterno, nihil etiam magis, maioriq; studio a Pa-
 tre contendit, quàm quòd unum simus, & ueluti unius corporis
 membra connexa, & colligata persistamus; Pater sancte (inquit)
 serua eos in nomine meo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut &
 nos; Quibus uerbis perperam intellectis aliqui usqueadè delirât
 ut dicant, uel hinc constare inimicorum dilectionem dari non pos-
 se, cum nanque nulla maior coniunctio, atque connexio sit, quàm
 inter æternum Patrem, eiusque unigenitum, una enim essentia,
 una substantia, unaq; natura ambo sunt, & haud fieri possit, ut ho-
 mines equali coniunctione mutuo sint idem; minus igitur fieri po-
 terit (inquiunt) ut pari equalitate homines idem possint esse.
 Verum si rectè intelligantur facilè id ipsum posse præstari præspi-
 cies, neque enim si id fieri non posset, filius a patre postulare un-
 quam. Eritne id fortassis factu difficilè, ut fideles nunc eiusdem
 conditionis sint, qua olim erant in ipso Ecclesiæ ortu? at nonne Lu-
 cas ait, quòd erat illis cor unum, & anima una in Domino? Hoc
 ipsum.

Christus re-
 gat Patrè, ut
 unum simus.
 Ioan. 17. B

Ad unum.

De inimicis diligendis.

Vt ipsi unum
sint sicut &
nos quomo-
do intelligen-
dum.

1. Cor. 1. B
Philipp. 2. A

Philipp. 3. C

Actu. 4.

Magnum qd
est a Deo im-
petrare, ut
omnes unū si-
mus.

Simile.

ipsum & Christus patrē rogat, cū ait, Vt unum sint, sicut & nos unum sumus. Neque enim id petit christus, ut sicuti ipse eiusdem essentia, eiusdem substantia, eiusdem potentia, & sapientia cum Patre est, ita & nos inuicem eiusdem essentia, substantia, potentia, & sapientia simus, hoc etenim fieri non potest, & humana facultatis excedit limites, sed illud Saluator a Patre postulat, ut scilicet, sicuti Pater, & filius unum sunt, non in unitate essentia solū, sed etiam uoluntatis, amoris, & charitatis, ita & nos amore charitatis, ac uoluntate unum simus, ut uel sic diuinæ uoluntatis conformes simus; & quemadmodum diuinæ personæ natura unum sunt, sic & nos gratia unum simus, unumque uelle, unum sapere, & unū dicere sit in omnibus qui Christum profitentur; iuatā illud Apostoli; Obsecro autem uos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadē scientia. & ad Philipenses; Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua uiscera miserationis: implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eundem charitatem habentes, unanimes id ipsum sentientes. & iterum in sequenti capite; Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, & si quid aliter sapitis, hoc uobis Deus reuelauit, ueruntamen ad quod peruenimus, ut idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. Huius connexionis, & coniunctionis gratia dicitur in actis Apostolorum, quod erat illis cor unum, & anima una in Domino.

Ex hac autem Christi ad patrem obsecratione facillè perspicere quis poterit, quanti hæc cordium connexio emolumenti sit; Nisi enim immensum Ecclesiæ suæ afferret commodum: nunquam tanta id efficacia a Patre obtinere quæreret. Tanti enim est, tanti que Ecclesiæ sanctæ refert, ut id solus Deus præstare queat, & solus eius unigenitus mereri, & obtinere possit. Quæ nunc dico, quæso te, ut attentō animo perpendas. Vsque adeo (inquam) magnum est, & tanti pendendum, atque admirandum donum posse impetrare a Deo, ut omnes unum, atque idem simus, ut nullus nisi ipse unigenitus Dei id promereri, atque propriis meritis obtinere ualeat: neque ab aliquo præstari, atque donari queat, nisi ab ipso eodem Domino. Huius uerò ratio in promptu est. Nam quæadmodum perdifficile est duo contraria simul commiscere, & eò magis
difficile

- A** difficile, quo magis inter se distant, ita ex innumeris, iisdemq; differentibus, immo dissidentibus, inuicemq; pugnantibus uoluntatibus unam, eandemq; efficere, perdifficile utique id erit. Si namque & iure merito miramur hanc humanorum uultuum diversitatem, ut nullus sit, quin aliquo discrimine ab alio discernatur, id quod maxima admiratione dignum est ob numerosam hominum multitudinem, inter quos nullus ferè est, qui omni ex parte alteri assimiletur. Nonne maiori admiratione dignum erit, maiusque miraculum iudicandum, infinitam sententiarum affectionum, ac uoluntatum humanarum multitudinem in unum, idemque reducere? Mirum equidem. cum non solum quot capita, tot sententiæ & uoluntates, uerum & unus, idemque homo qualibet hora, quolibetq; momento mutetur, ut de quolibet rectè dici possit, quot horæ, quotque momenta, tot sententiæ atque affectiones; quod igitur omnium credentium unum sit cor, una uoluntas, unum scire, & unum uelle, non humanum est, sed diuinum potius, merito igitur dicendum est hoc solum Dei filium promereri, solumque æternum Patrem concedere posse.

Hoc igitur Saluator noster totis curauit uiribus, qui nihil non tentauit, quo id efficeret, ut omnium unum sit cor, una uoluntas, unus idemque amor; ob id unum solum produxit mundum, cum mille posset, unum solum creauit hominem, cum innumeras Angelorum myriades produxisset, pluresque orbes, plures planetas, plures aues, plures piscium, atque quadrupedum species in lucem ederet; Homini item ne solus existeret societatem daturus, non aliunde quàm ab ipsomet uno eduxit, ut licet duo, una tamen essent sibi inuicem caro; Cuius rei licet innumera a Doctoribus afferantur rationes, hæc tamen una mihi arridet magis: ut quemadmodum unus omnium rerum extiterat conditor, qui omnium origo & principium fuit, ita omnium hominum unum esset principium, a quo cum omnes originem ducerent, unum atque idem se esse crederet, & ita se uicissim amarèt; ut una, atque eadem uoluntas acciperetur & redderetur. Quo fit, ut qui omnes homines beneuolentia non prosequitur, se ipsum ab his quæ humanam consequuntur naturam alienissimum existimare debet, ipsique conditori contrarium.

Usque adeo enim ipse rerum conditor unitatem, atque concordiam dilexit, ut sicuti unum se solum Deum homini colendum, atque

Quanta efficit Dominus ut omnes unum essemus.

De inimicis diligendis?

Quanti De-
us semper cō-
cordiam fece-
rit.

Christus quo-
modo unus
est.

Quid agen-
dum ut serue-
tur cōcordia.

que adorandum præbuit, sic postea in mundum ueniens singulari quadam, eaque hypostatica unione, unum & idem cum homine effectus est, & ne in illo Deo & homine duo essent supposita, duæq; personæ, ipsa diuina humanā præuenit personam, ut unicum suppositum, unaque sola existeret persona, licet nanque in Christo duplicem, humanam (uidelicet) & diuinam confiteamur naturam, haud quaquam tamen duo, sed unum tantum fatemur suppositum, idēque diuinum, ut rectē illud dici possit, factum est uespere & mane dies unus. Nam ex mane diuinitatis, & uespere humanitatis absolutissimus effectus est dies, & ob id fortassis non dictum est, factum est uespere & mane dies primus, quia in diuinis nihil prius & posterius; sed dies unus, ut unum suppositum diuinum, quod unum cum Patre & Spiritu sancto sit intelligamus, ut cū unum patrem Deum, unicumq; eius unigenitum confessi fuerimus, unum etiam nos inuicem esse curemus, quo effectus suæ respondeat causæ, & sicuti ille suam prædicationem exordians, unam fidem, unum baptisma, unam sanctam Ecclesiam, unum pastorem, unum ouile, unum Deū, & unum Dominum prædicauit, ita ne eius prædicatione suo frustretur fine, ut & nos ipsi unum simus petiti sicut & Pater, & filius unū sunt. Dicas obsecro, ergo si hanc coniunctionem, & concordiam, ut tuo satisfacias appetitui uiolas, nonne è diametro cum Christo pugnas? nonne Diaboli officium geris, qui quod ille connectere, atque coniungere curat, dispergit? nonne tuo te Redemptori opponis, qui nihil prætermisit, ut nos unum faceret? Quanto ergo supplicio te dignum credis, si concordiam hanc & coniunctionem uolueris turbare?

Verū si huius corporis membrum esse cupis, illud præcipue tibi necesse est, ut ceteris membris charitatis beneuolentia adhareas, atque cōiungaris, quod ut absolutè perficias, ad humani corporis te ipsum membra conferas, & animo tecum uolue an illa in te sit beneuolentia, quàm humani corporis membra inuicem habent, si egeno subuenis, si infirmo compateris, si illi qui in maiori periculo uersatur opem fers, cœteraque id genus, quæ unitus corporis membra uicissim præstant. Nam in hoc Ecclesiæ corpore, alia quidem membra, ualentia sunt aliqua infirma, alia uegeta, alia uoletudinaria, quædam bona, & quædam denique improba: nam peccatores ægrotant, iusti uerò rectè ualent, & ad hoc probi ualent,

Alent, ut improbis qui aegroti sunt, mederi curent; si igitur tu probus es, improbo, qui aegrotat succurrere teneris; ab tunc te succurrisse, opemque tulisse scito, cum illum amplexus, atque beneuolentia prosequutus fueris. Dilige ergo inimicum tuum, ut uel sic te corporis Christi membrum esse ostendas, charitatisque uinculo ceteris membris contextum.

At membrum, quod ad sanitatem reduci non potest, (inquires) est inimicus meus, induruit enim longa maleuolentia, & quo magis curare quero, eo euadit peior: quo fit, ut satius esset, si uerberibus, uulneribusque afficerem, ut uel sic resipiscat. Dilige inimicum (inquit Christus) & non ulciscere. Hoc non tantum munus est, inquirere an ad sanitatem reduci possit, necne potens est nan-

B que Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: præsta tu quod tuum est; ut Deo & hominibus satisfiat cura; & quo pciores illos euadere perspexeris, eo maiora remedia tibi adhibenda sunt: nam quo in maiori periculo tuus uersatur proximus, eo maiori diligentia utendum est, ut illum liberes. ob id nanque (ut dictum est) præcepit Dominus, Si peccauerit in te frater tuus, uade, corripe illum, & si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Hæc qui diligenter perpenderit, non solum non odio inimicum prosequitur, uerum nec aduersus ipsum obloquetur, aut maledicta proferet, immo oblocutores, & ipsi detrahentes cauebit; si nanque inimicus tuus eiusdem corporis tecum membrum est, (id quod reuera sic se habet) inuitus eius culpas, infortunia, atque maculas audies.

C Quod si non percipis, attende obsecro quæ dicam. Si quod in corpore, aut deforme, aut infectum, uel maculatum habes membrum, nonne illud oculere, atque celare curas, & quo magis potes occultas, ne eius pateat deformitas? pariratione, si proximi tui & inimici tui defectum, culpam notam, aut labem cognoueris, hinc ipsum celare, atque oculere debes, cum membrum hoc eiusdem corporis. Sic nanque ab ipso sapiente edoceris. Audisti (inquit) uerbum aduersus proximum tuum? commorabitur in te fidens, quoniã non te dirumpet. Quid est non te dirumpet? id quod uulgo dicitur, hæc apud te retine; neque eum si tenueris crepabis, aut turgesces, quod utique intuenti non hominis, sed Spiritus sancti uidebitur consilium. Ad hoc facit, quod in Tripertina historia meminimus me legisse. Cum nanque aliquorum sacerdotum nomina apud

manolob. 2.
Quid si inimi-
cus obfirmatus
persistat?

Math. 3. B

Math. 18. B
manolob. 2.
ic. inimi. 2. ad
manolob. 2.
manolob.

Proximi etiã
inimici deli-
quia celandi.

Ecd. 19. B

De inimicis diligendis?

Sacerdotum
delicta nō di-
uulganda.

Sicuti amici-
tia gaudium,
sic & inimici-
tia dolorem
incutit.

Constantinum Imperatorem deferrentur; neque criminatores au-
dire, neque delatorum schedulas aduersus prædictos sacerdotes
uoluit legere, sed quarimoniarum litteras conscindens; si sacerdo-
tem (inquit) aliquid inhonesti, aut probrosum committere hisce
oculis intuerer, proprio pertegerem pallio, ut & proprio & sacer-
dotis honori cōsulerem. Quo intueri licet quanta obligatione te-
neatur quilibet Christianus ad suorum proximorum etiam inimi-
corum delictas tegendas, atque occulendas: quippe qui eiusdem
corporis sunt membra, quo & nos sumus. Sed (proh dolor) non
solum non occulimus quidem, uerum & diuulgamus & traduci-
mus, & publicis detegimus locis, quo eorū nominibus notam inu-
ramus, atque de ipsis male æstiment homines. Et utinam ea quæ
uera sunt iam proferremus, minus nanque hoc esset mali, uerum
& his etiam falsa addimus, criminamur, calumniamur, falsaque
imponimus testimonia. Vnde hoc obsecro, nisi quia nos eiusdem
corporis membra esse non credimus? Quo fit, ut fraterna desit cha-
ritas, quæ cum uita animæ sit, lethali crimini obnoxij efficitur.

His si ad inimicos beneuolentia prosequendos non impelleris,
quæ mala ab inimicitia oriantur, q̄so auditor perpēde (id quod po-
stremo loco nos excitare diximus,) neque. n. si hæc animo uoluas,
poteris inimicos non amare, & inimicitiam non uehementer odif-
se, eo quod illos diligendo amicos efficies, hanc uero odio prose-
quendo uitare curabis; Illud igitur primum ab inimicitia te retra-
here poterit, si consideres inimicitiam doloribus, amicitiam uerò
gaudijs undique plenam esse: si nanque in palæstra te coronari cō-
tigerit hinc amicorum gaudium, illinc inimicorum dolor: exul-
tant, atque tripudiant amici: & perinde, ac si ipsimet uicissent, in-
quiūt; Vici te deieci te, extinxi te, & licet alterius opus sit, illi tamē
propriū existimantes sibi encomium arripiunt: quo fit ut incre-
dibili afficiaris lætitia amicos exultātes uidens. Quod si uictus ce-
das, ac succumbas in palestra, non parum molestiæ adimit amico-
rum solatium leuatisque à dolore, si illos dolentes & consolantes
uideas. Contrā uerò inimici, si te uicisse conspexerint, tristantur,
idq; minus fuisse asserunt, immo te ferē uictum dicunt, nisi quod
inimicus sorte offendit, & cecidit, alioquin uictoriam allaturus es-
set: quo fit, ut cum uideas alios te uicisse dolere, non ita de uictoria
gaudeas, neque tanta perfundaris lætitia; Si uerò te uictum, ac præ-

Alio superatum uiderint, illos gaudentes conspicias, ac tripudiantes, tibiq; & beneuolis tuis exprobrantes, immo & uerbis & litteris undique diuulgantes te acie profligatum, quo detrahant, atque inhonestent, id quod tibi dolorē auget, incredibiliq; molestia afficit, nec tā doles, quod uictus cesseris, quā quod id tuos inimicos gaudio afficiat. Hinc lachrymę, hinc dolor, hinc latebras q̄ris ne publice compareas. Poteritne maior esse infelicitas, maius ue incommodum, aut infortunium? Quis ergo inimicitia non horrebit?

Innumera
mala inimici-
tiam sequun-
tur.

Ad hæc, innumera mala sequuntur, non posse te tutum incedere, non posse inermem, uel domi esse, innumeris tibi inferioribus te exhibere seruum, ut te armati comitentur, qui nunquam deserant, qui semper in tui defensionem præsto sint. neque tranquillo animo domi uiuitas, nūquā non times, an fores pateant dubitas, millies illas adis, ut clausę ne sint certō scias, non fidis seruis, non ancillis, ne precio corrupti te prodant times, domi manere cogeris nec rus adire, neque amicos conuenire, neque in platea negocia tractare tibi per timorem licet: ò infelicissimum infortunij genus. Nonne ergo omnium stultissimus es, si tantam infelicitatem, ac calamitatem uitare non curas, cū possis? At potes, & id quidem facile. Dilige inimicos, beneuolum & beneficū (ut Christus præcipit) te illis exhibe, sic illos amicos tibi comparabis, quibus nihil iucundius, nihilq; suauius, & nedum prædicta, innumeraq; alia cauebis mala, uerū & omnia illa bona, ac amplectenda commoda consequeris, quæ amicitiam tecum afferre diximus.

C Quamobrem nos hortatur Apostolus; Sol nō occidat super iracundiam uestram. ne quō diutius perseuerat inimicitia, diuturniora etiam, & grauiora incommoda subsequantur. Quanti namque damni sit, in ira usque ad occasum Solis permanere Chrysostomus ostendit, cū præfatam Apostoli sententiā explanat. Noctē (inquit) metuit Beatus Paulus, ne uidelicet illa iniurijs affectum, in solitudinem suam, accenso adhuc animo nocte, ignem excitet, ac foueat. Nam interea, dum per diem multa excutis, bene satiari poteris: ingruente uerō uespera, reconciliato proximo, malum adhuc recens extingue. Etenim si nox illud deprehenderit, non poterit quod nocte accessit uentura dies, extinguere malum. Sed etiam; Si maiorem fortē illius partem amputaueris, uniuersum uerō non potueris, fiet ut rursus accepto quod relictum est, uehementius in-

Ephes. 4.
Sol non occi-
dat super ira-
cundiam no-
stram.
Chrysos. to. 4.
super 4. ad E-
phes. 14.

cedendum operetur nox altera; Hæc Chrysostomus. Qui & nonnul-
lis id similitudinibus manifestat. Si namque Sol diurno calore
nec dissolvere, nec dissipare poterit, id quod nebulosum, ac den-
sum nocte precedenti contraxit, sequensque nox quod residuum
fuerit, apprehenderit, illudq; rursus alijs uaporibus augmentave-
rit, non parvam tempestatis materiam subministrabat. Ita se ira
conditio habet; Nam si in die perstante, Solis æstu, alijs occupatus,
odium aduersus inimicum digerere non ualueris: eum sequenti no-
cte a negotijs ociaberis, iniurias inimici perpenderis, in iram incen-
deris, ac inflammaberis magis. Vnde postea tempestas non medio-
cris oritur, & animi iniquitudo, & externa solitudines, quæ ani-
mum angunt, & non mediocriter cruciant, & te ad quæ perpetranda
impellent, quæ postea te commisisse penitebit, quàm primum igitur
inimicos conciliare debes, ne offensionibus locus detur.

Ephes. 4.

Quapropter idem Apostolus, cum dixisset, Sol nō occidat super
iracundiam uestrā, mox adiecit, Nolite locum dare diabolo, quod
idem est ac si dicat, Si Sol occidit super iracundiam, si in maleuolen-
tia persistitis, si de inimicis conciliandis nulla uobis cura est, uos
Diabolo locum dedisse noueritis. Horrendum quidē, ac pertime-
scendum ualde est locum in domo cordis Diabolo p̄stare, ita ut
inimicitia aliorū malorū causa nō esset, uel hoc solū, qd̄ odium in-
imicū est, ab illa nos deberet retrahere. Quæ admodum, n. si lapides
in uicem adherent, beneq; compacti sint, ut nihil uacuum inter se
habeant, firmi perstant, ac infracti: si uerō uel modicum foramen
quod utrinque penetrat, uel scissura aliqua fieri contigerit, dissol-
uantur & pereant: necesse est, ita si nos qui ab Apostolo lapides ui-
ui uocamur, bene cōpacti, ac charitatis amore compositi, in uicem
adherescentes fuerimus, nullum locum diabolus inueniet, nihil
quæ mali inferre poterit: si uerō maleuolentia scissura interfuerit, si
odij, aut simularis foramen factum fuerit, iam locus diabolo datur.
Oportet igitur (ut Chrysostomus ait) nos omnes pariter esse mu-
tua beneuolentiæ compactione obturatos, ut simul Diabolo resis-
tere ualeamus, & solutis inimicitijs, quas quisque erga proximum
habet, in unum in uicem conuertit.

Simile.
Qui non dili-
git inimicū,
locū dat Dia-
bolo.
C. Chrysost. ubi
sup. a.

Est & aliud non mediocriter malum, quod ab inimicitia oritur, &
detestandum quidem, quod oculos mentis obtenebrat, cæcat, ac-
que uisu priuat, ut ne uerum quidem liceat intelligere: si namque
carnalis.

A carnalis amor non pecculus est, ob idque Poeta dixerit;

Nihil bene cernit amor, uidet omnia lumine cæco.

Odiū & liuor omnia cæcitate orbi sunt. Nā quemadmodū existente amicitia, mendacia uidentur et quæ uera de malis dicuntur, ita existente inimicitia, uicissim uera uidentur quæ falsa de inimicis audimus: & sicuti cū illos quos diligimus, mala perpetrare cognouimus, boni æquique cōsulamus, laudamus, approbamus, cōmendamus & reuera bona esse existimamus: sic si quæ bona inimici gesserint, probra, inhonestas, atque perniciose esse credimus. Parū ergo ne nocumēti, ac damni est, quod ab inimicitia accipimus, si rationis oculo nos priuat, ac perperā iudicare nos facit? Quis nanque recto iudicio, quæ inimici sunt existimabit? quis æqua lance de inimico sentiet? Nonne semper de inimico falsam accipiet iudex opinio-

Eo sentiet? Nonne semper de inimico falsam accipiet iudex opinio-

nem? Alius quidem erga inimicum animus est, aliudque tribunal (ait Chrysostomus) hic non ex æquo auditur sed plurimum in partes inclinat, ac procliuiter assentitur. Quemadmodum enim in libra additum plumbum totum detrahit, ita & hoc loco. Quippe inimicitie pondus, plumbo grauius est. Quapropter nihil non faciamus (inquit) ut ante Solis occasum inimicitias extinguamus.

Nam si primo die inimicitiam detines, & sequenti, sæpenumero & in annum illam extendis, ut per se ipsam crescat, nec aliqua re alia deinceps opus habeat. Hæc Chrysostomus. Et paucis interiectis; Quomodo igitur (inquit) furorem subigimus? Quomodo flammam hanc extinguemus? si nostra ipsorum delicta perpendimus, quantum obnoxij simus Deo; si cogitauerimus nos hoc pacto, non de hoste uindictā sumere, sed de nobis ipsis. Si examinauerimus, quia lætitia diaboli exultaremus, hostem illum nostrum, qui reuera hostis est, cuius gratia iniuriam membro nostro facimus. Hæc ille. Possem hic innumera recensere incommoda, quibus in dies afficitur, qui in inimicitijs perstat, quæ uolens prætere-

Dilige ergo inimicum, benefac illi, qui te odit, fac tibi in mentem ueniunt, quæ & dixerit & fecerit Beatus Iob, qui familiares inimicos inuincibili patientia sustinuit, nec solo corde dilexit, sed & opere amplexus est. Non dedi (inquit) ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius. De inimicis sermonem habebat sanctus ille uir, a quibus licet exprobraretur, non tamen ore ultus est, & ob id dicit: Non dedi ad peccandum guttur meum,

Simile.

Odiū, & liuor orbi ac cæcitate percussus sunt.

Chrysos. to. 4. super 2. ad Ephes. 14.

Simile.

Perniciosum est in ira usque ad uespertinam persecrari.

Iob inimicos dilexit, eo quod Christus docuit modo.

De inimicis diligendis.

meum, nec corde illos odio persecutus est; & propterea subdidit, **D**
ut expeterem animam eius, at quia non sufficit non odisse corde,
Iob. 31. D nec exprobasse ore, sed opere etiam illis benefacere mox adiecit
Luc. 6. foris non mansit peregrinus, & hostium meum uiatori patuit.
Quæso, ubi uir iste legit aliquando, Diligite inimicos uestros, be-
nefacite his qui uos oderunt, orate &c? Vbi intellexit unquam fu-
turum præceptorem Christum, his uerbis, Cor os. & opera à no-
bis exigere? Quod si non didicit, orare pro psequentibus, quomo-
do ergo nunc dicit; Non dedi ad peccandum guttur meum? si nō
edoctus est diligere inimicos, quomodo dicit; Nō expetij animam
eius? si nusquam audiuit; Benefacite his qui oderunt uos: cur er-
go ait; Foris non mansit peregrinus &c? Age ergo christiane, &
quod Gentilem, citra Euangelium edoctum, uerbis, & operibus
prestitisse agis, & tu præstare non differas.

Non sufficit
dimittere, sed
& dare oportet.

Greg. lib. 22.
Moral. c. 11.
& 12.

Luc. 6.
Discrimen in-
ter dimittere
& dare.

Recole Paulum charitatem patientem, & benignam nuncupas-
se, ob id quod per patientiam aliena mala æquo animo toleret, per
benignitatem quoque bona misericorditer impēdat sua, quamob-
rem & beatus Iob patienter domesticos maledicentes pertulit; &
exteros, atque peregrinos apud se benignè suscepit, illis (ut ait
Gregorius) morum exempla tribuens, istis exteriorum ope con-
currens, illis per mansuetudinem non concitus ad irascēdum, istis
per misericordiam ad subueniendum paratus. Illis offensas con-
donabat, & dimittebat, istis propria elargebatur. Sic enim & Sal-
uator docuit; Dimitte, & dimittemini; date, & dabitur uobis;
Quid est dimitte? quid inquam est date? Dimittere ad interio-
ra pertinet, dare uerò ad exteriora; Dimittere ad relaxandum do-
lorem quem interius ex aliena culpa contrahimus: dare uerò ad
erogandum ea quæ exterius possidemus. Si dimittis, & nō das; &
si non plenè operatus es, meliorē tamē misericordiæ partē tenes. Si
das & non dimittis, oīndō misericordiā nullam facis. Neq; nō Deus
munus ex manu accipit illius, cuius cor malitia infectū est, prius
nanq; Deus Abel respexit, deinde ad munera eius: q̃a prius cor, de-
inde opus stuetur. Vnde prius dicit; Dimitte, qđ ad cor expectat;
deinde, Date, quòd manuum opus respicit. Hinc Iob prius dimit-
tendo, nec ad peccandum guttur dedit, nec maledicens animam
inimici expetijt, deinde donando, & elargiendo exteros & peregrini-
nos apud se benignè suscepit. En igitur tibi præclarum exemplū
ad

A ad diligendos inimicos urgens, quoque modo id efficiendum est aperte docens.

Greg. lib. 27.
Moral. ca. 18.

Quod si adhuc tibi uidetur arduum, memento, uirtutem possuisse Dominum sudore parandam; Facile tamen id erit, si propriam imbecillitatem perpenderis. Qui nanque (ut ait Gregorius) clementer suæ imbecillitatis reminiscitur, aliorum infirma equanimiter patietur. Hoc enim ipse Iob uerbis subobscuris ostendit, & Apostolus apertis uerbis & operibus præstitit. Quid enim obsecro sibi uolebat Iob, cum dixit; Qui præcipit niui, ut descendat in terram, & hyemis pluuiis & imbri fortitudini suæ? Nix si in terram iaceat, operit eam, si uerò liquetur, irrigat, ita si christianus uiu in terram iaceat, id est si propriam infirmitatem agnoscat, uitam peccatorum protegit, si uerò condescendat, proximo quasi liquefactus arentem terram ut fructus proferat infundit. Quemad-

Propriam imbecillitatem perpende, nec difficile erit inimicos diligere.
Iob. 37. B

Simile.

B tam peccatorum protegit, si uerò condescendat, proximo quasi liquefactus arentem terram ut fructus proferat infundit. Quemadmodum etiam aqua pluuiæ ab infimis trahitur (nam à uaporibus terræ oritur,) ut postea a superioribus sparsa infima, id est terram denuò irriget, atque fecundet, sic si in uirtutis arce constitutus ille qui te odit negligis, spernis, uel ulcisci cupis, memento te è terra ortum, ab imis ascendisse, te infirmum, imbecillum, ac quotidie delinquentem contemplare, & ad hoc ab infimis eleuatum, ut iterum ad ima descendas, ut uidelicet proximi delinquentis, & te insectantis miserearis. Cum igitur Deus præcipit niui, ut descendat, tibi præcipit ut in terram descendas, ut te mortalem & peccatorem è terra ortum contempleris, ut sic inimici ualeas misereri, cum uerò præcipit pluuiæ, & imbri fortitudinis suæ: id tibi etiam præceptum puta; ut nanque fortitudinem habeas, ut te ipsum uincas (qui enim se ipsum uincit, contra omnia fortis est) ut inimicum diligas (nam & hoc opus est maximæ fortitudinis) terram irriga, lachrymis, te ipsum irriga, proximi tui calamitatem deplora, ac de linquenti indulge.

Simile.

C Hoc ipsum uidetur præstitisse, Paulus cum dixit; Qui prius fui blasphemus & persecutor, sed misericordiam consecutus sum. Ecce quam humiliter infirmitatem suam recolit, ut æquo animo aliorum culpas & infirma patiat. En aqua, quæ usque ad celum eleuata erat, ad terram de qua assumpta fuerat reuertitur, dum post tantarum reuelationum magnitudinem, se prius peccatorem blasphemum, & Christi persecutorem fuisse meminit, ut uel sic peccatorum,

1. Tim. 1.

Verba Pauli quib' suo exemplo nos ad misericordiam inimicos excitat ac docet.

catorum,

Accenditur, non qui conuiciū a nobis patitur: sed qui deploretur est dignus. quoniam & Christus turbatus est, cum Iudam cogitasset. Hæc Chrysostomus. Diabolus igitur re uera hostis est, nō quem tur inamicum existimas, huius gratia proximis per sepe iniuri sumus. Vis ergo esse memor iniuriarum & hostis? Hostis esto, sed diaboli non membri tui. Propterea Deus ira nos armauit (ait Chrysostomus) ut non aduersum corpora nostra stringamus, aut impellamus gladium, sed ut uniuersam macharam in ipsum diaboli pectus immergamus. Huc intro poteris capulotenus abdere ferum. Quin, si uoles, & capulum ipsum, nec unquam inde gladiū euellas, sed & alium insuper addas. Hæc ille. Si igitur inimicū uicisci cupis, non hominem qui proximus est, sed Dēmonem, qui uerē inimicus est ulciscere: fratrem uerō tuum amplectere, & beneuolētia prosequere. Nam & ille nunquam, hic uerō aliquando amicus esse poterit, nunquam ille non lædet, hic aliquando diliget, & proderit. Valeat igitur pecunia, ualeat gloria, ualeat nominis celebritas, omnibus his tibi membrum tuum preciosius esse debeat, erit igitur tibi inimicus præ omnibus rebus diligendus, & uerus inimicus odioprosequendus.

Quid igitur lucraturum putas, si cum diabolo pacem, & cū proximo bellum habeas? si communem inimicum impunem dimittas, & priuatum infesteris? Visne cum Christo communi omnium Salvatore inimicitias? Quid inde, nisi æternam mortem te consecuturum putas? Atqui poteris cum Christo concordiam habere, si cum christiano discors uolueris esse? Contumaciæ ergo crimen est contemnere quod iubetur (ait Augustinus) & quod præcipitur nolle, & quod imperatum est declinare. Quid tibi commune cum discordiarum principe christiane? quid non commune cum proximo tuo? cur ergo illi adhaerescere, hinc uerō dissidere quaeris? Nonne in authoris pacis uerba iurasti? nonne authorem bellorum & inimicitiarum abnegare deuouisti? ut quid ergo illum abnegas, cum eius legem aspernaris, & istum sequeris, cum inimicum odisti? Quis quæso te, inimicitias & iurgia inuenit, nisi diabolus? huius certē diuitiæ inimicitia sunt, hic omnes eius thesauri, his enim ditissimus euadit dēmon. O demens, & mentecapte, Quid si inimicitias seruas nonne diaboli thesauros custodis? Nonne ergo te pudet arario diaboli fieri præfectum? Cogita ergo

Luc. 6.
Diabolus inimicus est odiendus & insecandus.
Ioan. 13. E
Chryl. to. 3.
ad populum
Annochen.
Homil. 31.
Chrysost. 4.
super 4. c. ad
Eph. ho. 14.

Qui odit cū
Christo inimi
citas quaerit.

Au. de verb.
Domini in E.
uang. Ioan.
Serm. 57.

Qui odit Dia
boli Thesau
ro præfectus
est.

Luc. 23. **Qua**ro te & supplicij magnitudinem, & futura confusionis grauitatem. & uel saltem tuam cognosceas generositatem; dedignerisq; illi qui & tibi & tuo Saluatori hostis immanis est inservire; nec solum diligentes diligas; sed ut illius qui te redemit, doctrina pareas & obtemperet; eos etiam qui hostiliter te persequuntur diligere stude alioquin haudquaquam fieri poterit te saluari, uitamque adipisci aeternam.

Qui odit iam ad infernum pertinet. Psal. 140. **Im**mo tantum abest, ut saluari queas, quam quod iam ad infernum pertineas, si in inimicitia adhuc perseueras; Nam insectantium nomine loquebatur psalter, cum dicebat; Dissipata sunt ossa nostra secus infernum. potestne unquam quidquam accidere peius? duplex detestandum malum uidemus hic innuisse propheta; alterum, odio prosequantium ossa dissipata esse; alterum, uero iam secus infernum esse; & reuera sic se res habet, Nullus enim magis infernalis est, atque tartareus, quam qui odio & malevolentia infectus est. Beatorum enim Paradisus & damnatorum Erebus, & regione pugnant, illum omne bonum, hic nihil non mali; omnis illic iucunditas, omnis hic calamitas, ac infelicitas, Quemadmodum igitur in coelis amor, ita in inferno odium; & sicut in coelo perfectissimus uiget amor, sic in inferno absolutissimum perseuerat odium; ergo qui diligit, cum superis; qui uero odit, cum inferis portione nem habet; & sicut diligentis ossa secus Deum sunt, & ab eo integra custodiuntur. Nam (ut ait Psalter) Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. Sic odium exercentes ossa secus infernum dissipata sunt; sic namque alibi ait Psalter; Dissipati sunt nec compuncti. & ut scias qui sunt illi qui dissipati sunt, & iam secus infernum habitant, subdidit; Tentauerunt me; sublanauerunt me sublatione, frenduerunt super me dentibus suis. Hi sunt, qui odio proximum prosequuntur, qui tentant, & sublanant proximum, murmurant, detrahunt, atque aduersus illum iram colligunt. Qui igitur odit, ob idque dentibus in proximum stridet, sciat se non celestem, non terrenum, sed iam infernalem esse. Quid inquam? immo ipse tartaris iam peior est. Sic enim Sapiens attestatur; Beatus qui tectus est a lingua, quam qui in iracundiam illius non transiit. cuius rei causam reddens paulo post adiicit; Mors illius, mors nequissima, & utilis potius inferus, quam illa. Quid est quod inferus lingua iracunda odio habentis, hominis utilior.

Psal. 33. D

Psal. 34. A

Eccle. 28. C

Qui odit, inferno peior est.

Qua

KK

Secunda Pars

lior.

Alior dicitur, nisi quod si tibi facultas eligendi daretur, utrum ma-
ius pati infernum scilicet, an illius quicquid odio prosequitur lingua,
illum tibi magis eligendum esse, quam istam? & utique ita res se ha-
beret, nam ab infero nihil patitur Deus, nec offensum se dicit: at ab
insectante homine & offenditur, & (si fari licet) vehementer pa-
titur, eo tamen modo quo pati potest Deus. Dilige ergo Chri-
stiane inimicum, tuam & illius infirmitati medere, ne & tua & illius
ossa secus infernum dissipentur. At, qui medebor? inquit. Scis
quod contraria contrariis cutantur, nihil magis malevolentia
contrarium, quam benevolentia, cum ergo in malevolum be-
nevolum te exhibes, tunc utriusque agnitudo adhibuisti me-
dicinam.

B Sed & illud perpendito: Non tam infici argenteum uas ab eru-
gine, quam uas Christiani cordis ab odio inficitur, atque absumi-
tur. Obsecro, ignorasne hominis felicitatem in ipsa illustrari, ac
clara Dei uisione consistere? ignoras item Deum non nisi a puro
corde uideri posse? Beati (inquit) mundo corde, quoniam ipsi
Deum uidebunt. Cur admodum igitur tibi erit, ut cor mundum habeas
si Deum intueri cupis, & felicitate perfectam consequi. Verum,
quomodo cor illud mundum dicendum erit, quod odij rubigine
infectum est? En igitur tibi Sapientis consilium. Aufer (inquit)
rubiginem de argento, & egredietur uas purissimum. Cor homi-
nis uas appellatur per sepe in scripturis; Filij sicut incliti, & amici
auro, quomodo reputari sunt in uasa testea opus manuum figuli:
quod si probum est, argenteum, uel aureum uas dicendum est: sin
improbum, ferreum, uel lapideum coperit. Odium autem rubigo
est hoc uas detereus ac consumens. Aufer igitur rubiginem de ar-
gento, aufer odium de corde & sic egredietur uas purissimum; cor
tuum mundum erit, idque quod Deum intueri ualeat. At quomo-
do potest auferri odium a corde? adhibeas directionem, & odium
effugabis.

Id ipsum adhuc apertioribus uerbis idem Sapiens explicuit;
Nunquid (inquit) potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut
uestimenta illius non ardeant? Cor tuum sinus tuus est: sic enim
ipse Saluator ait. Mensuram bonam confertam, cogitaram, & su-
pereffluentem dabunt in sinum uestrum; odium autem ignis est:
unde & Apostolus Iacobus de lingua maleuoli loquens, ait; Ecce

si ubi in
ad 2 malis
ab inuicem
simul
Deo del
Deo del
Deo del

Math. 5. A
Qui odit bea
ri non pot.

Prou. 25.

Tren. 4. A

Prou. 6. D

Luc. 6. F

Iac. 3. B

De inimicis diligendis.

Qui odit iustitiam & charitatem destruit.

Iob. 29.C

Ephes. 6.C

Matth. 20.

quantus ignis quàm magnam siluam incendit? Et lingua ignis est. **De** universitas iniquitatis. Iustitia uero Christi uestis est, qua teguntur peccata nostra atque delentur. Iustitia indutus sum dixit aliquando Iob, & Paulus. Induti lorica Iustitiæ, charitas etiam sine qua iustificatur nullus uestis nuptialis nuncupatur, unde ille qui sine hac nuptiali ueste inuentus fuit ab illo prandio diuino exclusus dicitur. Quid igitur sibi uult Sapiens, cum ait quod non potest abscondi ignis in sinu quin & uestimenta comburantur, nisi quod si ignis odij in sinu cordis tui abscondatur, iustitia charitas & omnibonum comburitur destruitur & absumitur? Ni ergo inimicum diligas omni bono te orbatum scias.

Dilige ergo inimicum tuum christiane ut cœlestis uir effici ualeas. Nam sicuti maleuolus infernalis iam est, sic & qui diligit pelestis euadit, sicuti ille Demonibus, sic & tu si diligas angelis efficiaris socius. Nonem esse angelorum ordines Sapiens ignorat nullus, nouem amoris gradus ascendisse qui inimicum diligit facile intueberis, quos iam enumerare libet, ut & diligere te delectet. Nam primum locum tenet, nullam admittere in iusticiam secundum, parum non ulcisci: tertium illud in inimicum non perpetrare, quod ille in me non effecit: quartum, mala perpeti desiderare quintum, ultra id quod petitur largiri: sextum, delinquentem inimicum non odisse: septimum, insectantem diligere, & tandem in illum beneficium esse acque Deum pro illo orare. Nonne hæc magna sunt? Nonne magna, magnum uirum decent? & quis Christiano maior? Quis illustrior? Tuum igitur proprium munus est christiane inimicos diligere ut uel sic nouem ascendens gradus, nouem etiam Angelorum choros ascendas, atque cum illis æterna potiaris patria, ad quam ille nos tandem perducat qui cum patre & spiritu sancto uiuit, & regnat

Amen.

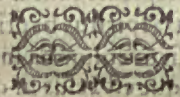
S E R M O X X V .

Q U O D I G N O S C E N D U M

S I T C O N V I T I A N T I ,

A C D E I N I U R I I S C O N D O N A N D I S .

& exponitur Euangelium, de rege dimittente
seruo debitori decem millia talenta.

A M I R A B I L E quidem, atque diuinum, & no-
multum a re nostra alienum mihi mysterium il-
lud uidetur, quod in sacris regum annalibus, de
ueste, quam in pueritia sua cum in templo Do-
mino ministraret Propheta Samuel, indueba-
tur, occultitur. Duplici enim tunica amicieba-
tur semper, altera quidem linea, qua intus, iuxta carnes utebatur,
altera uero lanca exterius apparente, Duplicem enim indumen-
ta illa prae se ferebant legem, quarum altera ueteris testamenti, al-
tera uero Euangelij lectionem homines edocebat. Et ueluti dupli-
ci ueste ornabatur, lanca quidem tunica, uetus, linea uero nouum ad-
mirabili figura testamentum praesignabat. Nam sicuti lana aspera
quidem est, & ex qua exterior contextitur uestis, pari ratione lex
uetus imlemens semper fuit, atque seuera, quippe quae rigida & in-
cunda praecipiebat, importabileque onus hominum ceruicibus
imponebat, sicuti etiam lancaum indumentum Samuelis, omni-
bus exterius apparebat, sic insauis, atque rigida illi lex exterior-
ra hominis solummodo spectabat, bona enim externa, atque
temporalia tantummodo pollicebatur, nec de aeternis ullum un-
quam fecit uerbum. At lex euangelica, linea uestis extitit, utpote
quae tenuis, suavis, & iucunda ualde semper fuit, ingumque suauis
& onus

Figura Sa-
muelis dupli-
cem tunicam
induentis.
1. Reg. 2. D

AA. 15. C

Lex uetus la-
nea, lex noua
linea uestis e-
rat.
Matth. 11. D

De iniurijs condonandis.

1. Cor. 10. A

Matth. 1. C

Ioan. 4. D

Esaï. 11. A

Marc. 1. 6. &

Ioan. 1.

Lex Christi

spiritualis,

Matth. 4. A

Ioan. 6. G

Hier. 3. 1. F

1. Cor. 2. A

Spiritualia,
carnalib⁹ præ
stantiora.

Rom. 9. C

& onus leue hominibus tolli præcipiebat, hinc illa timoris hæc uero gratia & amoris lex appellari consuevit. Sicuti etiam linea illa tunica intrinseca erat, quippe quæ carnibus adhærebat, ita Euangelica legis, documenta hominis intima moderantur, ipsumque hominis spiritum demulcent ac fouent. Hinc carnalis illa, hæc uero spiritualis ab Apostolo nuncupata est, quia illa quæ carnis erant & pollicebatur & elargiebatur, hæc autem spiritualis dicta est, atque dicitur, quia de ipso præcipue spiritu agit, ob idque ipse Redemptor, qui hanc legem tulit (si tamen lex appellari potest) de spiritu dicitur conceptus; Quod cum in ea natum est, de spiritu sancto est. Spūs inquantū Deus est, appellari noluit, Deus spiritus est, spiritu repletus dicitur; Repleuit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectus, cum assistētia spiritus baptizatus, descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum: à spiritu in desertum ductus; Ductus nanque est Iesus in desertum à spiritu: & quæ prædicabat, atque edocebat uerba, spiritus uerba nuncupauit; Verba, inquit, quæ ego loquor uobis, spiritus & uita sunt. Unde lex illa uetus, ac carnalis, extrinsecus in lapideis tabulis celata, atque culpa erat, hæc uero intrinsecus in hominum cordibus & uisceribus, ubi spiritus suam habet sedē, scribi præcipitur. Id quod Dominus per Hieremiam pollicens est, dicens; Dabo legem meam in cordibus eorum, & in uisceribus eorum scribam eam; & Apostolus effectum dicit; Epistola (inquit) nostra uos estis scripta in cordibus uestris, quæ scribitur & legitur ab omnibus hominibus, manifestati quod epistola estis Christi, ministrata à nobis, scripta non atramento, sed spiritu Dei uiui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

At utrum horum ualentior est, spiritus, an caro? interiores, an exteriores motus? Qui sapit in te uires exteriores motus prestare dicet. Spiritumque ipsa carne longe multo potentiores esse, id quod Apostolus quædam Iacob & Esau allegoria ostendit, quorum illum spirituales, hunc uero carnalem dixit. At quis illorum præstantior princeps utrique Iacob exstitit, qui & benedictionem obtinuit, & primogenita tulit, & populum Deo clarum genuit, & tandem de Iacob & Esau dictum est; Iacob dilexi, Esau autē odio habui. Si ergo carnalis amor eo peruenire potest, ut amicos diligamus, eorumque culpas patienter toleremus, si carnalis illa lex id

obtinere

Obtinere potuit, ut amicos ample, inimicos uero odio prosequeretur: cur spiritualis hæc lex id non poterit, ut inimicos amore amplexetur; eorumque conuitia tolerantiter sufferamus? si carnis & sanguinis motus id efficiat, ut quæ ab amicis in nostrarum uirtutum laudem falso audimus, grata sint atque iucunda, cur præstantissimi spiritus motus id efficere non poterunt, ut quæ uera ab inimicis audimus, licet in nostri uituperationem, opprobrium sint, atque ignominiam, e quo animo toleremus? Hinc ipse celestis præceptor, ut nos ad hæc libenter perpetiēda urgeret, uetus & nouum instrumentum nobis ob oculos posuit, quid carnalis & quid spiritualis lex præcipiat in ipso præcepti Euangelij exordio præpositum. Audistis inquit, quia dictum est antiquis; Dilige amicū tuum, & odio habebis inimicū tuum: id quod carnales homines peregre, ac animo præstāt libentissimo. Ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros. ac si aperte dicat, Carnalis lex, amicos uobis diligere præcipit, & inimicos odisse: spiritualis uero lex ē regione inimicos diligere præcipit, illa penam talionis, ut uidelicet iniuriā iniuria retunderetis iubeat: hæc contra ut iniurijs hominibus ignoscat, atque pro calumniantibus oretur: si igitur quod illa præcipit, libenter executioni mandatis. (id quod nunc uobis ad ipsius gehēnæ supplicium iter latum aperit.) Cur ergo, quod ego nunc spiritualis homo edico, cur quæ lex spiritus, ac libertatis iubet non exequimini, id quod uobis ad æternam uitam aditum facit? Nonne urgentissima hæc tibi uidetur ratio?

C Ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros. Emphasim illa uerba habent. Nam lex illa uetus, lex bellorum dicebatur: sic enim in Leuitico scriptū est. Vnde dicitur in libro bellorum Domini: hinc nunquam non de rebus bellicis sermonem habet, hinc bellorum strategemata docet, aduersus inimicos arma capere præcipiebat, hostem uicisci, aduersumque ipsum gladium stringi iubeat, id quod etiam in Abraham aduersus quatuor Reges, in Iacob aduersus Esau, in Dauid, ceterosque regibus Domino dilectis intueri licet. At lex noua, lex pacis dicta est: unde non solum ad arma non confugit, uerum & armis utentes, gladiumque educcentes, graui intereptione arguit. Cum namque Petrus gladium stringeret, ut inimicos Domini uiciferearet, obuius gaudium Saluatoris, atque ut gladium in eccam immitteret iussit; Mitte, inquit, gladium tuum in uagina.

Math. 5. 6.
in angel. orat.

Leuit. 21. C
Lex uetus,
lex bellorum: at
lex noua, lex
pacis est.

Gen. 14. A
Gen. 33. A
1. Reg. 25. B

Ioan. 18. B

De iniurijs cōdonandis.

Concil. Ferrar.
rjen. Scs. 3.

Ioan. 14.

Esaï. 9.

Pacem Christi
in testa-
mento legauit.

Ante aduen-
tum Christi
erat, quidem
pax, sed per-
niciosa.

magina &c. Potius ergo antiquæ legis status militiæ, quàm pacis appellabatur, ceterum lex noua non nisi pacis & amicitie dicitur, ob idque Euangelij tempus hoc unum nomen peculiariter sortitur, tempus uidelicet pacis, siue status pacis, aut certe lex pacis, uel testamentum pacis. Quamobrem in Ferrariensi concilio, in generali sinodo, sessione tertia, in oratione quadam quâ ibidem habuit Marcus Ephesinus insignis, atque præclarus theologus, dicitur Euangelium, testamentum denominari, ob illa præcipue Saluatoris uerba quæ iam moriturus discipulis, atque eorum nomine mortalibus omnibus dixit; Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis; Pacem igitur, ueluti hæreditatem, atque legatum mundo ipse Redemptor reliquit, ob idque testamentum pacis dicitur Euangelium, ob id etiam ipsemet testator ab Esaia uocatur princeps pacis, quod perinde est, ac si dixisset. Principium & radix, unde in uniuersum mundum pax orta est, ipse filius Dei extitit. Hoc igitur inter uetus & nouum testamentum discrimen peculiare est, pax, & bellum, Illa enim belli, & quodam modo cōtentionis lex erat, hæc uerò amoris & pacis. Quapropter in ueteri testamento mittebatur hominibus in hostes sæuire, illosque insectari, atque iniurias referre, immo & Patres cum filiis benedicerent, ut inimicos ulciscerentur, præcipiebant, & ueluti testamenti sui conditione apposita, sine qua hæreditatem adire non possent id ipsum præstari iubebant. At Christus, ut hanc legis differentiam ostendat, in ipsa præcepti fronte ait; *Ego autem dico uobis*, ac si dicat quod celum terræ, æternum temporaneo, ueritas figuræ præstat, eo magis ego Moysen antecedo, lex mea, illius legi præualet, si igitur illius leges de diligendis amicis, odioque habendis inimicis quam sanctissimè obseruatis, ut quid meas spernitis? Vt quid molestum uobis est inimicos diligere, illisque conuitia condonare? Ego igitur dico, ut uel ex precipientis autoritate, ex legis ueteris & nouæ discrimine, inimicos diligatis, maleuolis beneficiatis, & pro calumniantibus oretis.

Ego autem dico uobis. Verum quidem est quod ante Saluatoris aduentum carnales homines concordiam & pacem mutuo habebant; nec id solum cum amicis, filiis, uxoribus, parentibus, & familiaribus sed & cum sue sensualitatis appetitu, suarumque rerum terrenarum substantia, at illa pax puri hominis erat, & illius qui terrenarum tantummodo rerum agebat professionem, & qui cum carne

A carne & sanguine, cum uitij & concupiscentijs, (cum quibus Paulus iubet colluctationem habere) amicitiam & fedus exactum contraxit. Hæc non est quàm iure hæreditario nobis reliquit Christus, non hanc per Angelos nascens annūciauit, nec ut hanc pacem inter homines componeret natus & mortuus est, sed potius, ut eā penitus dissolueret. Quinimmo hæc in parte magis bellū, quàm concordiam & amicitia dilexit. Sic namque ipse in Euangelio plane & enodatè testatur. Non ueni pacem mittere, sed gladium; ueni enim separare hominem aduersus Patrem & matrem suam. Hinc est etiam, quod patri, matri, & amicis, ceterisque temporalibus bonis renunciare iussit. Siquis inquit, uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrē, & uxorem, & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, nō potest meus esse discipulus: & paucis adiectis, subdidit; Omnis qui nō renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Hinc est etiam, quod ignem se ait uenisse mittere in terram, nec aliud nisi ut ardeat se expetere, ut scilicet amicitiam, amoremque hunc sensum combureret, & in nihilum prorsus redigeret. Quamobrem etiam cū dixisset, Pacem relinquo uobis, mox adiecit; Nō quomodo mūdus dat, ego do uobis; non enim carnalem, sed spiritualem pacem legauit Christus, qua Deo primum homines, deinde inter se mutua dilectione conciliantur, qua ut cum Deo simul unum simus, inuicem amamus, non irascimur, non ulciscimur, sed inuicem toleramus, nec solum non referimus, sed & libenter iniurias ferimus, si igitur pax, quam

Matth. 10.

Luc. 14. f.

Luc. 12.

C mundus dat, exigit conuictorum & contumeliarum ultionem, nec quisquàm cum mundo pacem habere poterit qui iniuriam non refert; Christus econtrā non hanc pacem donat, sed omninō mundo contrariam, atque diuersam. Qui christianum proficitur, & Christi pacem hæreditate possidere cupit, ut diligat inimicos, bene faciat maleuolis, & pro conuictantibus, atque calumniantibus orat; necesse est.

Ego autem dico uobis. Perpende quæso lector. Quàm inter se differant uetus & noua lex, quàm illa tunicam laneam, hæc uerò lineam præ se ferat, quàm illa rigida, hæc uerò suauis, sicuti in illa iugiter armorum rugitus, & artem bellicam audis: sic Christus uoluti hæc abhorreat hæc deponere, atque abhorrere omninō præcipit: Apostolus namque ad prædicationis officium, inermes mit-

Quàm differant inter se uetus, & noua lex.

Matth. 10.

De iniurijs condonandis.

tit sine baculo, sine pera, sine aliquo humano auxilio, & nolentibus eos recipere nullo modo illis resistere, sed liberos, atq; incolumes dimittere iussit, atque in alium se transferre locum, atque ut nouā quandam suauitatem, atque iucunditatem ostendit: sicuti cum ueteris testamenti gentibus minis acerrimis, crudelissimisque percussionibus actum est, sic ille, nouis hisque omnibus preferendis pollicitationibus allicit; quod uidelicet si inimicos diligimus, iniuriasq; atq; calumnias condonamus, Dei Patris erimus filij, eiusdemq; filij, fratres, regni coelestis heredes, ipsiusq; filij eius coheredes; tanta igitur suauitas, atq; benignitas, tam ingens pollicitationum sarcina, nonne uel feros, atque inhumanos homines, ad tolerandas contumelias, ferendaque conuitia urgere poterit?

Rom. 8. C
Lex Moyfi seruitutis, lex uero Christi libertatis est.

Hebr. 2.

Galat. 5.

Ego autem dico uobis. Apostolus ad Romanos scribens, aliud discrimen inter Moyfi, & Christi legem, & illud quidem magnificandum adduxit; Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Quibus uerbis, uox illa, Iterum, examinanda est: perinde nanque est, ac si dicat: Spiritum illum seruitutis, quē semel in lege ueteri acceperatis in timore, non hic iam illum ipsum accipitis iterum, sed alium spiritum, amoris uidelicet & libertatis. Id quod & ad Hebræos ratum se uoluisse ostendit, cum dixit; Ut per mortem destrueret eum, qui habebat imperium mortis, & liberaret eos, qui per omnem uitam timore mortis obnoxii erant seruituti; quam etiam sententiam ad Galatas, iterum confirmauit, dicens; Vos in libertatem uocati estis, tamen ne libertatem in occasionem detis carnis.

Quibus uerbis, homines ante Saluatoris aduentum captiuos extitisse, & per Christum ereptos, atque absolutos nunc esse ostendit Apostolus: & quidem ita se res habet; Nonne captiuum illum dices, qui compeditas habet omnes potentias? at quid hominis non erat compeditum in lege illa? cui hominis potentiae non adhibuit lex uetus uincula? Nonne captiuum illum dices, qui sic alligatus est, ut quod libuerit, facere nequeat? qui que ad id, quod eius natura exposcit, liberum se esse non sentiat? En ergo tibi intellectus compeditus, qui cum natura clarē, & sine aliquo uelamini fūco, ueritatem intueri cupiat: omnia tamē tunc figuris uelata conspiciebat, nec sibi aliquod legis, siue ceremoniarum mandatum

Homines in lege Moyfi captiuos fuisse, atque compeditos.

Atum liberum erat examinare. En etiam uoluntas captiua, & alligata; nam cum natura à se ipsa moueatur ad quælibet amore, & sponte amplectenda, & (ut ait philosophus) ad agenda expedita sit, ad eaque quadam alacritate feratur, nihilominus ad legis opera, nulla alacritate, aut iucunditate, sed (ad instar serui) uel propter legis mandatum, uel propter alicuius flagelli, aut periculi interminationem, accingebatur. Memoria etiam compedita erat, quæ non diuinas promissiones in deserto, sed cœpas, carnes, latera, cæteraque molesta, ac carnalia recolebat. Ceterum nullus non exterior sensus compeditus, & captiuus erat, oculis non licebat, nisi interposito uelo faciem Moyfi, & Sancta sanctorum intueri, aures præ tonitruis, & buccinarum sonitu non poterant diuinas audire uoces: unde & dicebant aliquando Moyfi; Loquere tu nobis, ut audiamus, non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Gustus etiam uinctus erat, cum Mânæ cœlestis suauissimū saporem, non percipiens, diceret; Anima nostra nauscat, super cibo isto leuissimo. Quod etiam olfactus compeditus esset, ex his quæ ad Moysem, & Aaron dicebat; Populus patere potest. Videat (inquiunt) Dominus, & iudicet, quoniam foetere fecistis odorem nostrum. Quid ergo in homine tunc liberum? Quid expeditum? quid absolutum? omnia compedita erant, atque deuincta: id quod etiam ex ipso illius legis promisso præmio uidere licet. Cum nanque magna, eaque ardua, & perdifficilia præciperet, nihil tamen quod uerum emolumentū afferat, pollicebatur; sed ueluti munuscula quædam, bona scilicet temporalia, ac citò peritura, eaque incredibili labore acquirenda, id quod seruis facere consueuimus, cum pro illorum ministerijs, noua uestimenta pollicemur.

Contra uerò in statu Euāgelij omnia clara, nuda, & aperta sunt. Nam & mysterium Trinitatis, & quicquid ad felicitatem consequendam confert, manifestissimè edocemur. Hinc Christus ueritatem esse dixit; Ego (inquit) sum uia, ueritas, & uita. Ob id ueritatem suam non agnoscetes, obiurgat; Si ueritatem (inquit) dico uobis, quare uos non creditis mihi. Propterea spiritum ueritatis, qui omnem nos doceret ueritatem, promisit. Quod si quid adhuc clarè conspicere non ualemus, id tandem, (si ij fuerimus, quos ipse nos esse præcipit) consequemur; licet nanque nunc ali-

Exod. 20. D
Num. 21. B

Simile.

Ioan. 14. A

Ioan. 8. F
Ioan. 16. C

1. Cor. 13

De iniurijs condonandis?

Homines in
lege Christi
undique libe-
ros esse.

1. Ioan. 1.

Matth. 13.
2. Cor. 3. D
Rom. 10. C

g. or. hoz
E. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1.

Ioan. 13. D.

Peccata liga-
menta sunt
anima.

Psal. 118.
Proverb. 5

qua uideamus per speculum in enigmate, tandem postea uidebi-
mus facie ad faciem. Nihilominus tamen, nulla christiana fidei
conclusiones maiorem habent certitudinem. Ioannes etiam di-
xit, quod fuit ab initio, quod uidimus, & audiuimus, & manus
uestre contraxerunt de uerbo uitae: & Saluator ipse ait; Bea-
ti oculi, qui uident, quae uos uidetis. Hac ob rem etiam per Chri-
stum mortem uelum, quod erat in lectione ueteris testamenti, scilicet
fuit in duas partes, quo diuina perspicere possemus, aures et-
iam, hic suam consequuntur libertatem, cum dicatur; Fides ex au-
ditu, & beati qui audiunt uerbum Dei. Gustus etiam liber est,
cum dulcedinem diuinam praelibare, ac degustare ualeat, licet et-
nim panem sentiat uerum corpus Christi esse credit. Voluntas
enim libertatem adipiscitur, cum id quod natura appetit, sibi obij-
citur; Nempe diligere appetit, ob id sibi diligere praecipitur, libe-
ra esse cupit prompte, & amore, atque delectatione operatur, id illi
Dominus, nunc obijcit, cum dicit; *Diligite inimicos uestros*. Si
igitur tunc uoluntas compedita erat, ut solummodo ad amicum
diligendum protenderetur, iam nunc ad inimicos amplexandos
excitatur; Et haec fortassis, princeps ratio est, cur Dominus in
hoc dilectionis praeepto, praeposuerit uerba illa; *Ego autem dico*
uobis. quasi dicat. Iam non loquitur Moyses, fucos uelaminis te-
ctus; loquitur ipse Dei filius, qui uelamen fregit. Si ergo ille,
(eo quod compeditam uoluntatem habereis) solum amicum di-
ligere praecipit. Si iniurias in lege talionis par pari referre iussit,
aut certe permisit. *Ego nunc dico uobis*; diligite inimicos, bene-
facite, his qui uos oderunt, orate pro insectantibus, calumnianti-
bus, & contumelijs afficientibus uos. iam enim uoluntas libera
est. iam non minis, aut periculorum interminationibus agitur
uobiscum, sed aeternorum pollicitationibus. Ego igitur nouus
homo, mandatum nouum do uobis, nouam ex peto uoluntatem.
Ego dico uobis. Licet carni, & sanguini, hoc perdifficile uidea-
tur; nihilominus tamen Euangelij professoribus, qui libertatem spi-
ritus consecuti sunt, facile ad modum esse debet. libertas enim spi-
ritus, omnia mundi mala, & labores in Deum conuertit. Nam sicut
cathena ferrea corporis sunt uincula, sic peccata hominum anima
sunt ligamenta. id quod Dauid explicatum uoluit, cum dixit; *Funes*
peccatorum circumplexi sunt me; & Sapient in Proverbij: *Iniqui-*
tates.

tates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum cōstringitur. & sicut uermis serica fila texens ex uisceribus suis illa producit, quibus ipse irretitur, sic peccator ex delictis tanquā ex lana filis, reia quædam texit, quibus se ipsum uincit: uerū omnia hæc peccatorum ligamenta, spiritus Christi ualidissime conterit. Qui enim spiritum Christi habet, diuinoque fauore adiutus est, ab his omnibus liberatur: id quod Apostolus ad Corinthios attestatur, dicens; Vbi spiritus Domini, ibi libertas. Totum namq; hominem, spiritus Christi redigit in libertatem, & iterum; Si spiritus ducimini, non estis sub lege, quod perinde est ac si dicat, Cum diuini spiritum intra uosmetipsos possideris, non uos sub lege, sed uobis ipsa lex substat; uel cū non carne, sed spiritu deducimini, tunc non sicut serui, sed sicut Domini libertatem cōsequuti, legis præcepta obseruatis. Hanc Apostoli sententiam licet aliqui perperam, & in sui perniciem exponant, germanus tamen horum uerborum sensus hic est. Quod scilicet, postquā homo legem gratiæ in se recepit, quæ ab Apostolo lex spiritus denominatur, hic inquam homo iam a lege ueteri, quæ lex seruitutis, & ceremoniarū erat, solutus est; Nam adueniente ueritate, figura cessat. Vel certe legitimus uerborum Apostoli sensus hic est, quod uidelicet homo eo ipso quod homo est & Dei gratiam, eiusq; spiritum fuerit cōsequutus, mouetur quidem ad actiones uirtutum, non solum ab ipsa lege, sed ab amore Dei, ita ut si nulla unquam existisset lex, non tamen propterea à Dei seruitute desisteret, ad hoc enim ab ipso flauitissimo eius amore ageretur; neque ob id quod lex uetat, malum detestatur, sed quia malum est, & diuinæ bonitati aduersum. Nec solum quæ lex præcipit, sed adhuc maiora, ueluti generosus ultro prestat. Qui igitur in libertate uocati sunt, nedum quæ lex præcipit, sed maiora etiam præstare debet. at christiani qui Euangelium profitentur: iam hanc spiritus libertatem sunt adepti; Ob id scilicet lex solummodò amicos diligere præcipiat. Christianus tamen uir maiora debet, & uti generosus princeps, inimicos etiā diligere curet, si lex illa constituta par pari referre præcipiebat, christianus nedum non referat, uerū & dimittat, & condonet. Hoc ego credo sibi uoluisse Dominum, cū dixit; *Ego autem dico uobis*. uobis inquam, qui non estis sub lege, uobis qui in libertate uocati estis, uobis qui spiritu ducimini, qui maiora quā lex præcipiat præstare

simile.

simile.
Loupallin
munc. lib.
2. Cor. 3.
Galat. 5.
Qui spiritu
dicuntur nō
esse sub lege,
quomodo in-
telligatur.

Christianus
alijs nationi-
bus, maiora
debet præsta-
re.

De iniurijs condonandis.

præstare debetis, ueluti generosi, ac magnanimi. Ego dico uobis, D
Ego qui homo spiritualis sum, qui & spiritualia pollicor dona,
Vobis qui spiritus legem consecuti estis.

Simile.

Simile quod
christianum
maiora decet
quàm lex præ
cipiat.

Hæc, ut illustriora reddantur; uulgari exemplo manifestanda
erunt. Sint duo uiatores, dispari tamen conditione, qui simul
cymbam, ut flumen transeant, ingrediantur: quorum alter non nisi
iuxta pendentem scriptam tabellam, porthmeo, qui cymbam mo-
deratur, constitutum pretium uult soluere, nec quicquam mercedis
aliud uult addere, præter id quod in lege reperit scriptum, alter
uero nobilior, & præclarior, utpote magnanimus & generosus,
non scriptam legem intuens, sed beneuolentiæ opera quæ ab illo,
qui cymbam ducit, recepit, uile admodum iudicans, si id solum,
quod in lege constitutum est, persoluat; iuxta generosi animi sui
conditionem, & id quod lege constituitur, & adhuc multo maio-
ra soluit. Ita etiam in duplici differentia homines Deo seruientes
sunt, quidam enim solam legis litteram, tanquam cymbæ tabellam
attendentes, id solummodo conantur præstare, neque aliud uirtu-
tis genus curant exercere, quam id quod punctim, in ipsa contine-
tur lege. Quidam uero, (generosi hi quidem, ac illustres) præter
ea quæ lex præcipit, Dei amorem intuentes, quæ illi grata esse in-
telligunt, etiam præstare uolunt. Quo fit, ut si lex illos nunquam
urgeret, solo amore Dei, adhuc maiora, & magis difficilia præ-
stant, quam ipsa disponat lex, quam profitentur. Si igitur legis ta-
bella amicos diligere præcipit, id quod multi præstant; christia-
nus uir, qui generosiores se exhibere debet, non tantum amicos,
sed etiam inimicos, amore prosequi debet. Si lex præcipit, illis
qui nobis iniurijs sunt, par pari referre, non hoc tantum genero-
so christiano libenter prosequendum est, uerum & omnino igno-
scendum, ac illis conuitia, ac contumeliæ condonandæ erunt. Hic
igitur est uerborum Saluatoris sensus, quo nos ad parcendum, &
ad condonandas contumelias urget. *Ego autem dico uobis.* Aliæ
nationes, quæ legis tabella continet, ad unguem & punctim obser-
uent, at nos qui spiritu ducimini, qui spirituales estis, qui heroes
estis generosi, maiora præstare decet, illi amicos solummodo dili-
gant, quod appensa legis tabula, præcipit. Vos inimicos diligite; si
igitur dictum fuit antiquis, dilige amicum tuum, id quod illi obseruauerunt:
nobis dicitur, diligite inimicos uestros. hoc ergo & uos præstate.

Ego

A Ego autem dico vobis. Euangelium quidem uocatur iugum, non quia graue sit, sed quia iungat homines, uel quia carnales motus, ac concupiscentias in bonum hominis comprimant. Nam sicut iugum uitulae ceruicem comprimit, naturam edomat, ut mansueta effecta, aratro cedat, & terram rumpat; sic lex Euangelica, ceruicem hominis comprimunt, carnales motus edomat; quo fit, ut si sensus uos à condonandis iniurijs retrahat, iugum Christi hunc comprimet & frenabit, quo spiritus uigeat, & cōuitianti ignoscat. Et quæ admodum uexatio illa, quam uitula à iugo patitur, non obest, immo prodest uitulae, cum deinceps ad munus suum exequendum aptior existat; sic lex Euangelica, quæ iniurio homini ignoscere præcipit, nedum non obest, sed mirum in modum prodest, cum sensus comprimant, spiritum excitet, & ad maiora præstada, aptum reddat. Vos igitur, quod Christi iugo ceruices submittitis, ob id hoc præceptum uobis datum noueritis, ut quæ carius sunt comprimentes, ab ea quæ spiritus sunt accingamini, atque ob id perfectiores euadatis: ergo diligite inimicos, iugum enim hoc suaue, & iucundum est spirituali homini.

Simile.

Euangelium
cur iugum di
catur.

C Dicitur & lex Euangelica frænum ab Esaia propheta; Propter nomen meum (inquit) longè faciam furorem meum, & laude mea infrenabo te ne intereas. Hic utique de Euangelio Christi loquebatur propheta: id quod & uerbum futuri tēporis ostēdit, dicens, infrenabo; & propter id quod subditur, ne percas, solum nanque Euangelium mortem longè facit & ueram elargitur uitam. At cur quæso frænum hac lex dicitur? quia sola hæc sensuum motus frænât, iracundiam comprimit, ultionem retinet, ac uindictæ appetitum desinere cogit: omnis quippe alia lex, sensui, carni, & sanguini habenas laxat, uindictæ aditum aperit, innumerasque imbecillitates humanas permittit. Sic etiam & alibi ipsemet Propheta, Euangelio imponit nomen; Ponā (inquit) circulum in naribus tuis, & frænum in labijs tuis, & reducā te in uiam. Id quod hoc maxime tempore gratiæ locum habet. Nam antea nullus unquam ueram salutis uiam inuenit quæ ad regnum cœlorum aditum aperiret, Vt quid igitur lex hæc Christi, frēnū dicitur, cum potius calear quàm frænum dici deberet, eo quod ad ardua homines impellit? Præcipua hæc ratio est. Qua quemadmodum equo furioso, ac ex uitio recalcitranti, nullum salubrius, ac magis opportunum remedium, quàm

Esa. 48.

Lex Christi,
cur dicatur
frænum.

Esa. 37.

Psal. 31. C

Christi uerbo
in efficacia.

quàm frænum oppositum est, quo eius maxillæ constringantur, ac
 punga eius latera percutiantur, ita homo qui natura effrænis indo-
 mitus est bestia, quæ uitio sensuum nunquam non recalcitrat, fræno
 comprimi debet, & acri obiurgatione eius latera contundi. Quis
 igitur ferox erat homo, indomitus, ac inhumanus ut nec uerbum
 ullum ingratum æquo animo ferre posset, quin mox & uerbis & in-
 sectationibus ferro ac sanguine id non ulcisceretur, ac iniuriam,
 & conuitium cæde, ac sanguinis effusione non illico referret. En
 Christus frænū adhibet, Diligite inimicos uestros, hoc fræno, &
 hoc chamo hominum maxillas constringit, qui non approximant
 ad illud, ut tandem appropinquent. Nullus magis furiosus æquis,
 nullum magis efferrum animal, quàm homo ira commotus; cuius
 est igitur frænum adhibere, nisi Domini illius? En igitur homo sa-
 ue qui uindictam quæris, en tibi inquam tuus Dominus tibi fræ-
 num apponit, ut hanc indomitam feram frænet, atque cohibeat.
Ego dico. In philosophorum gymnasijs nō parum refert, cuius
 hæc, uel illa sententia sit, locusque ab autoritate magni solet æsti-
 mari. Hinc apud Peripateticos nullus non assentit? Aristotelis
 dictis, quibus si adducas, hoc Aristoteles dixit, non est amplius
 repugnantia locus, nullus non acquiescit. In Pythagoræ etiam
 schola, cum quis afferret, ipse dixit, Nullus erat, qui auderet contra
 dicere. Id quod nostri temporis homines peregre obseruant;
 Qui enim Diuum thorū profitentur, cum audiunt ipse, dixit; Nul-
 lus est tergiuersationi locus: idem de illis qui scoticæ ferulæ manū
 porrigunt; si igitur putis hominibus, qui & hallucinari potuerunt
 talis, ac tanta præstatur obtemperatio, ut nullus repugnare audeat,
 qui in Magistri uerba iurauerit, cum tamen apud illos nullum pro-
 mittatur proemium, nihilque inde æmolumentum referatur. Non-
 ne ad condonandas iniurias sufficere debet, quod Christus Dei fi-
 lius, qui nec ignorantia oberrare, nec imprudentia labi potest, qui-
 que æterna pollicetur præmia, hoc dixerit? Quæ igitur maior, ac
 urgentior ignoscendi, ac condonandæ cōtumeliæ ratio adduci po-
 terat, quàm quod ille dixerit?

Ego autem dico. Si id Diabolus interna suggestionem potest effi-
 cere, ut turpes amatores, conuitia, cōtumelias, immo sputa & op-
 probria, innumeraque incommoda, ab impudicis meretricibus pa-
 tienter tollerent, nec ob id commouerentur, aut quidpiam moleste
 ferant,

A ferant, sed eo magis incendatur turpis amor, cum tamē mulierculæ illæ conuitiantes, & fornicariæ sint, & obscuro ac uili genere, si diabolus suoq; amore turpi uos Cacodæmonis seruos, ac gehēnæ reos con- facere potest ut turpiter stituant. Cur igitur id non poterit filius Dei, ipso Diabolo po- condonemus cur id Chri- tentior (quippe qui illum uicit, deiecit, & è regno expulit) non stus efficere tulum interno nos quotidie Spiritus sancti instinctu agēs, uerum honestè non & externis uocibus nos excitans, atque impellens, cur id, inquā, il- poterit le sanctissimus non poterit efficere, ut honesta beneuolentia, fra- tres nostros illustres ac generosos, utpote qui Dei filij sunt profe- quamur, illosque insectantes æquo animo feramus, illisq; conui- tiantibus iniurias condonemus? cur illud, non efficiat, ut eo ma- gis accendatur honestus amor, quo maiora a proximis nostris pa- timur? Pudeat ergo christianum uirum, quod tantam erga Deū dilectionem, quantam habet uim diabolicus ille, ac dēmonia- cus amor non ostendat, pudeat quodd Diabolo instigante a fornicarijs mulieribus innumera opprobria, irrisiones, sputa, ala- pas, & conuitia toleranter ferat, & Christo dicente in corde inte- riori uoce, & auribus externo uerbo, membri sui contumelias fer- re nequeat, immo (ut rectius loquar) tolerare nolit. Si ergo Diabolo dicente illa tam libenter persers, cur dicente Dei filio, hæc ferre recusas?

Placet hic Chrysostomi uerba afferre, quibus christianum pro- ximo succensentem exprobrat. Non uidetis (inquit) amatores illos, quomodo tot damnis affecti, nihilominus in amore affligan- tur & exurantur, & mulierculas illas, ante quarum ianuas integrā subinde noctem contempti perdurant, plus diligant quā suas ip- forum animas? Hinc sumamus dilectionis exemplum, non ut ta- les diligamus fornicarias mulierculas intelligo, sed ut ad hunc mo- dum diligamus, inimicos. Etenim dicas uelim, an non contume- liosius illic abutuntur, quā si inimicæ essent? An non substantiā inuolant? An non in faciem procaciter contumeliantur? an non illis plus quā seruis imperant? Et tamen nihilominus non absi- stunt isti, tamen si talem nemo habeat inimicum, qualem habet qui amicam diligit. Nam pro sua intemperantia iam lasciuir, iam cal- lidè dissimulat, & illo sæpenumero temerè abutitur, & quo dili- gitur amplius, hoc magis diligentē floccipendit? Quid autem mē te sic affecta immanius esse poterit? & nihilominus illi diligunt.

Chrysost. Ver-
ba ad diligen-
dū inimicos
excitantia.

Chrys. to. 4.
in tertium ca-
pitulum epi-
stolæ ad ephes.
Ser. 7.

De iniurijs condonandis.

Hæc Chrysost. Quo argumento nescio an ullum maius esse possit; Si nanque carnalis amor tanta potest, cur maiora amor spiritualis non poterit?

Simile.

Christo præci-
pienti nullus
resistere de-
bet.

Ego autem dico. Quæso si hostem infestissimum haberes, nimis grauius te oppugnantem, qui quicquid habet uirium contra te conferret, utpote ad exitum tuum propensus nimis, qui que ne- dum innumeris contumelijs te affecerit, uerum & parenti uitam eripuerit, Rexque tibi accersito diceret; Dimitte illi, hanc mihi iniuriam dona, in me suscipio, ignosceresne? condonaresne? Vtiq; ut regis gratiam inires, illique gratus es, libenter condonares, diceresq; ; Cum ita iubeat Dominus meus, non possum non obtemperare, iam Iussa exequor, en libenter ignosco, & quicquid contumeliæ aut incommodi perpeffus sum, te præcipiente condono. Si igitur Christus regum rex, a quo & uitam & esse habes, cui gratiosum esse nihil melius ac iucundius; hoc tecum nunc agit dicens; Ego dico, ego tibi impero, rogo, hoc a te peto, Dilige inimicum, ora pro calumniante & conuitiante, non hoc tibi dedecori ascribas, ego enim dico, in me suscipio. Cur igitur tibi arduum uidebitur fratri contumeliam condonare, si id Christus tibi dicit?

Christus singularis amicus illiq; petenti nihil negandum.

Verum & si amicus qui omnibus tibi necessitudinis causis coniunctus maximè sit, qui nullum erga te officium hominis amanti-ssimi prætermiserit, hoc ipsum a te obnixè peteret, negaresne? quod si faceres, nonne amicitia iura uiolares? nonne ipsius amicitiam te floccipendisse ostenderes? At quis tibi arctiori unquam necessitudinis uinculo coniunctus fuit, quam ipse Dei filius? Quis maiori officiorum genere beneuolentiam in amicum patefecit, quam ipse Saluator? Centè nullus. cum nanque per innumera scelera corruisses, & per nefaria quælibet temeritate inhonestè defuisses, post innumera beneficia post ingentem dispositionis sue prouidentiam, eatenus ingratos, nec sic quidem abiiecit, nec repulit, uerum cum maiora nostra feruerent scelera, animam suam pro nobis posuit, probrosumque crucis supplicium pertulit, & quid? tu ergo iam ingentibus beneficijs ab illo cumularas, illi potenti, præcipienti, & roganti, ut inimico tuo iniuriã dimittas, ibis inficias? Amantissimo amico tam facilem iacturam pati negabis? Satis igitur esset, ad quam libet iniuriam condonandam quod Christus dixerit, & id præceperit. Si enim quamplurimi pro his qui reuera amici sunt.

si sunt sepe numero damna, incommoda, contumelias, immo & mortem ipsam perpeti elegerunt. Eritne magnum quid, si pro Christo contumeliam æquo animo perferas, quo cum innumeræ tibi necessitudinis causæ sunt, & qui incredibili te beneuolentia est persecutū. Si ergo ipse dicit, non tibi cunctandum erit, nec differendum, sed eius quamprimum iussa exequenda.

At non solum ego dico, sed dico *vobis*. Vobis inquam, qui edocui estis quotidie, precationem Dominicam recitare, & illud milles dicitis cum celestem patrem oratis; Dimitte nobis debita nostra, idq; si non dicitis quippe qui ingrati, atque inertes estis, nec aliud quam terrena curatis, saltem quotidie in Ecclesijs quas adire tenemini in ipsis missarum solenniis, necnon & in priuatis missis

alta voce decantare auditis, ob idque nullus vobis relinquitur excusationis locus; & ut singula percurramus, si tibi sub letalis criminis interminatione præcipitur Ecclesias saltem diebus festis conuenire, non te tamen satisfecisse existimes, si id quocunque modo exequaris, sed illud etiam salubre consilium est, ut corde mundo, rectaque intentione Ecclesias ingrediaris. Si nanque ut regem conuenias, calceum tergis, caligas excutis, & te ipsum a pedis planta usque ad capitis uerticem circumspecis, ne quid adsit quod regis oculos offendat, qui tamen si Deo conferas uilissimus est terræ uermis. Nonne etiam rationi magis consentaneum erit, ut Ecclesiam ingrediens qua regem omnium & immortalem Deum conuenias, ut ab eo auxilium petas, & supplices? Cur igitur nosmetipsos antequam Ecclesiam ingrediamur, non contemplamur? cur cor ab omni ira & odij macula non mandamus prius? cur non pudet Deū adire coram, coinquinato corde, & animo ulciscendi in illum qui nos iniurijs affecit?

Cur in ipso Ecclesiæ ingressu aqua apponitur benedicta, nisi ut prius consideres an lauare indigeas, & a uenialibus saltem ablui ualeas? ut quid in ipso primo Ecclesiæ aspectu tibi Crucifixi effigies loco eminenti apponitur, nisi ut cum perpenderis eum contumelijs, & opprobrijs, plagis, ac morte læsum, atque offensum, illū etiam consideres apertis brachijs ad amplexandos iniurios, manibus ac pedibus clauis transfuerberatus, atq; coactus, ut illos qui eū opprobrijs atq; iniurijs affecerūt, ad oscula, & amplexus expectare facias, itē corde uulneribus ac lancea resecato, ut uiscera sue chari-

Oratio Dominica q̄ uel proferimus, uel audimus nos ad parcēdā impellit.

Ecclesias quomodo adendum?

Aqua benedicta, cur ingressu ecclesiæ?

Quot, & quātis utatur ecclesia, ut nos ad condonandum urgeat.

De iniurijs condonandis

tatis omnibus pandat, atque corde amplecti iniurios ualeat. Quod si hæc ad condonandum non urgent, saltem Ecclesiam ingressus, defunctorum sepulchra contemplare, ossa illa arida considera, & qui, quanti; illi fuerint, animo uolue, teque talem cito futurum esse, ut saltem si te amor non excitet, timor ipse impellat ad condonanda conuitia proximo. Vobis igitur, qui Ecclesias frequentare tene mini, ut diligatis, atque inimici s ignoscatis præcipitur.

Quare Ecclesias adimus.

Quorsum amabo, uel qua potissimum ratione Ecclesias adis? Vt me (inquies) familiamque Deo commendem, ut delictorum meorum ueniam impetrare ualeam, utque ab illo gratiam obtineam, ne offendam iterum, manumque suppono ne labi queam rursus. & etiam (id quod potissimum est) ut Ecclesiæ statutis paream, quæ non nisi mortalis peccati reatu transgredi licet, necnon ne ceteros christicolos offendam, cum me Ecclesias non adire, & sacris non interesse conspexerint diebus saltem, quibus ab his exequendis nullus eximitur. Ob id igitur templa te adire inquis, quo Deum colas, quo beneficia impetres, & quo proximum ædifices, uel saltem, non offendas. itane? At harum rationum quælibet te ad ignoscendum, condonandasque iniurias urget. Nam nisi dimittas, nihil horum te consecuturum scias. quod ut illustrius fiat, attendas obsecro.

Rationes quibus Ecclesias adimus, nos ad parcendum excitant.

Matth. 5.

Qui non parcat, Deum non rectè colit.

Qui nanque fieri potest, ut Deum colas, si eius cõtemnes iussu? Nonne peculiare mandatum Saluatoris nostri illud est; Ne munus ad altare offeras, quin prius fratrem concilies? si offers (inquit) munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens, offeres munus tuum. id quod tamen intelligendum, si tempus detur & opportunitus, quo fratrem tuum conuenire possis, alioquin sufficit nunc conueniendi & conciliandi intentio. At ille mihi insensus, atque iniurius fuit, illius igitur erit prædictum Domini mandatum exequi; Principio id uerum est, at nunc cum ueniam petunt, cum se facturos satis promittunt illi qui te contumeliis afficere, tuum est ignoscere, atque iniuriam condonare, alioquin huius te præcepti transgressorem cõstituis; quod si transgredieris, quomodo te Deum rectè colere, ac uerari merito queas dicere?

Verum cum in Ecclesia Deum supplicas, quæ tua potissima petitio

Atitio est? Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus. Hec cum proferes, te ipsum incusas, contra te ipsum petis, nec tuorum peccatorum ueniam impetrabis unquam, id quod secundo loco positum est, cur Ecclesiasticam te adire dicas. illud nanque quod potissimum in precibus nostris Dominus intuetur, est an cor tale sit, quale ipse requirit. Quatuor nanq; cum sint, quæ Deo debemus, oris uidelicet laudatio, munus proprii corporis molestias atque incommoda sufferendo; ac cruciatibus se affligendo; bonorum nostrorum exhibitio & liberalis elargitio; & tandem cordis munditia; hæc postrema si desit, reliquæ frustra fiunt, si nanque ore laudas, manu elemosynam elargiris, laboribus atq; afflictationibus cruciaris, bona tua pauperibus erogas, cor autem tuum ab ipso omnium conditore longè sit, incassum te omnia effecisse. scito. Non tamen ob id prætermittenda sunt, cum licet ad æternam salutem non proficiant, animum tamen preparant, ac disponant; quo tandem ipse bonorum omnium largitor gratiam & gloriam conferat. Id igitur quod primo Deus in uobis intuetur est cor, quod in oblatione Caïn uidere est: de quo dicitur, quia respexit Dominus ad Abel & ad munera eius: prius nanque ipsius Abelis cor, deinde eius munera est intuitus, id quod in fratris eius Caïn muneræ non fecit eo quod odio atque maleuolentia in fratrem cor habuisset infectum, illius igitur munus, atque oratio Deo cordi fuit, istius uerò ingrata, quia ille mundum, hic uerò sordidum cor gerebat: propterea igitur nostris donis atque oblationibus potius carere uult, quàm à sordido, atque oblito corde illa accipere. Id ipsum quoque in Pharisæo & publicano manifestè ostensum est: quorum ille qui ieiunia, decimas, & oblationes iactabat, qui ore gratias Domino agebat, seque non esse sicut ceteri homines assererat: publicanumque fratrem aspernabat corde, Domino inuisus extitit, atque ipsius ueritatis ore improbatus, hic uerò qui cordis deiectione, atque humilitate oculos ad cælum erigere non audebat, ab illo (ait Saluator) descendit iustificatus. En igitur tibi illum à Domino improbatum, quia licet bis in sabbato ieiunaret, decimas omnium quæ possidebat solueret, de omnibus Deo gratias referret, corde tamen infectus erat, fratremque suum despiciebat, hunc uerò laudibus affectum, quia licet tot, tantaque non exequeretur, corde tamen erga Deum & proximum rectus erat. Quamobrem si illud

Qui conuicti
si non igno-
scit cum orat,
se ipsum incu-
sat.

Quatuor, q̃
Deo debemur.

Cordis munda-
tiam quan-
ti Deus fa-
ciat.

Gen. 4.

Luc. 12. B

De iniurijs condonandis.

*Phil. 2. 13.
-omni non
-dicitur
-dicitur*

*p. 1. 1. 1.
-dicitur*

*Qua fronte
Ecclesiam in-
greditur, qui
cor odio infe-
stum gerit.*

*Inimicitie cri-
men, quā gra-
ue sit.*

Ep. 2. 6.

Illud quod proximo in nostris orationibus atque oblationibus in-
tuetur Dominus est cor, si hoc mundum ac purum exigit si à cor-
de malevolentia imburo nec munera accipit, nec preces exaudit,
quomodo ergo Ecclesiam adis, quomodo preces & obsecratio-
nes tuas à Domino exaudiri speras, si cor odio sordidum, maleuo-
lentiæ labe infectum, atque pollutum habes? Cor igitur tibi ab ira,
odio, atque malevolentia extergendum erit, si Ecclesiam oraturus,
Dominumque obsecraturus adire uelis, alioquin nō exaudiendus,
immo à Domino cū publicano improbandus eris. Nonne ergo ti-
bi iniurio fratri parcendum erit, à cordeque odium expellendum,
si Christianus esse uelis, atque Ecclesias ad orandum ad ea que quæ
corpori & animæ necessaria sunt impetranda, adire, atque ingre-
di statuis?

Verum quo animo audes Dominum adire, ab ipsoque preci-
bus ueniam peccatorum contendere, si proximo tibi infenso non
ignoscis? qua fronte oculos ad illam excelsam sublimemque maie-
statem erigere non dubitas, qui fratrem aspicere contemnis, quæ
uerba proferre poteris? qua excusatione uti ualebis, qui viscera
erga fratrem infecta, polluta, lordida, atque sedata habens, coram
illo cui nihil occultum, cui omnia patent, gratiam petiturus com-
pareas? Usque adeo enim inimicitia graue peccatum est, ut nul-
lum unquā grauius, aut destabilius crimē excogitari possit. tant q̃s
à Deo penditur, ut uel ad hanc solam euellendā, extirpandā, atque
penitus euertendam, in hunc mūdum ab illo celi fastigio delapsus
sit. Nullus enim est quem lateat, Christum ob id potissimum ho-
minem induisse, ob idque præcipue crucis patibulum subiisse, ut
inimicitias quæ inter Deum & hominem erant conciliaret. sic quip-
pè Paulus ait; Ipse (inquit) est pax nostra qui fecit utraque unum,
& medium parietem maceriæ soluens, inimicitias in carne sua, le-
gem mandatorum decretis euacuans, ut duos condat in semetipso
in uno nouo homine, faciens pacem, per crucem interficiens inimi-
citas in semetipso; Quamobrem si potissima eius aduentus, &
mortis causa fuit, ut in semetipso inimicitias solueret, atque in-
terficeret, qua fronte illum supplicaturus, atque ueniam postulatu-
rus adibis, in inimicijs persistens, ueniamque inimico postulan-
ti negans, atque ultionem toto conatu quærens?

Vobis igitur qui Christum profitemini dicitur, ut inimicos di-
ligatis.

Aligatis. Vobis, inquam, qui adoptione estis filij Dei, vobis nanque datum est, ut credatis in eum, & potestas data est filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius: ut igitur, si inimicos dilexeritis, filij Dei eritis; cum creditis filij Dei effici mini, sed nōdum estis, ut cum diligitis inimicos, cum iniurias, conuitia, atque contumelias condonatis, non sitis, sed estis, hanc nanque charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nōdum nominemur, uerū & simus: hoc quippe inter fidem, & charitatem discrimen est, ut illa fiat, hac uerō sitis filij Dei. Ad te ergo christiane sermonem conuerto. Nonne, si inimicum non diligis, illique iniurio, atque inlenso nō ignoscis, filium Dei te esse spernis? nonne tantam pollicitationē contemnis? Admiratione quidem digna dementia est, quod tibi

1. Ioan. 3. A

Qui credit sit, qui inimicos diligit, est filius Dei.

Deus ipse polliceatur te in filiorum eius numerum referre, sui que æternis regni hæredem constituere, hac tamen lege & pacto, ut inimico conuitianti condones, atque ignoscas. quod si non præsteris, nedum Dei filiorum adoptionem, regni que cœlestis hæreditatem amittes, uerū & te ipsum Diaboli seruū constituis, eiusque iugo collum submittes, & uelis nihilominus potius hoc horrendum malum, quā illud summum, iucundissimūque bonum eligere. Dicas amabo te, quod conuitium, quæ contumelia, quæ infectatio, usque adeo poterit grauis esse quā acceptam, non libentissimè condonasses, si rex te in filium adoptiuum arrogare suique regni hæredem instituere, sibi que perpetuò fore gratiosum polliceretur? Nulla quidem, ni truncus esses, aut stipes. Quid ergo?

Qui nō ignoscit Dei filiū, se esse spernit

Cpollicetur tibi æternus ille rex filiorum eius adoptionem, totiusque cœlestis regni hæreditatem, sibi que perpetuò gratiosum charissimumque futurum filium, si fratri tuo conuitianti ignoscas, illique iniuriam condones, & tu recusabis? Deliras utique, magna que uecordia, atque amentia es affectus, si tam ingentem dignitatem, tantumque beneficium potius amittere, tantique regis gratiam confundere uelis, quā rem tam factu facilem præstare.

Simile.

Quod si filius Dei æstimari atque haberi cupis, id quod maxime christianum decet, illud saltem tibi obnixè curandum erit, ut hoc aliquo externo manifestes signo, neque enim filius haberi debet qui aliqua saltem ratione non patrizat, patrique nullo modo similis est, cum filius Patris semper similitudinem præ se ferat, ni degenet esse uelit. At cum in illis quæ a natura insunt, nullo pacto

Filius semper aliquo externo signo Patris similitudinem præ se fert.

demercamur,

De iniurijs condonandis

Tunc te filiū
Dei esse profi-
teris, cū igno-
scis.

Chrysost. to. 2.
in 15. c. Matt.
ho. 18. fin.

Ingens igno-
scientis accen-
sio honoris.

demereamur, nullam uel laudem uel uituperationem tibi ascribes, si carnis patri, externa effigie similis existas, neque enim hoc tuæ uirtutis potentia, aut sapientia ascribui potest; in illis igitur meritum cumulus est quæ electione fiunt, ac cum tibi libera ac expedita de æmulanda diuini patris effigie ac similitudine, deliberatio sit, facilisque id consequendi facultas erit, non est quod id recuses, cum ob id magna tibi dignitatis accessiones fiant, honoreque ac decore auctus illustrior euadas, cum alioquin inhonoris ac ignominia dignus sis. Verum qua ratione id consequi poteris, si inimicos non amplectaris? si tibi conuictatibus non ignoscas? si iniurijs hominibus non parcas? id quod ille peregre regie, & adamsim præstitit? Felix igitur qui hæc libenter, ac ultro præstat. cum hoc pacto æterni regis effigiem præ se ferens, eius etiam se filium manifestet, unde & cœlestem hereditatem adibit.

Quod si nullus non sibi honori & decori ascribuit, quod apud regem graciosus existat, quodque apud illam magis excellat gratia, cur non maximæ tibi dignitati, atque honori attribuis, ob idque tibi maximam vindicare laudem iudicas, cum omnipotentis Dei, ac omnium conditoris gratiam atque benevolentiam obtinueris? hanc uero qua ratione te iam obtinuisse cognoueris, quam cū inimico conuictanti, atque insectanti, iniuriam condonaueris? id quod Chrysostomus in quadam homelia perpulchro digressu ostendit. Propter Deum (inquit) nimis ista perpeti, quia scilicet legem eius audisti. Hoc enim quo tandem digno honore pensandum est? quibus diadematis conferendum? Mihi uero magis proueniat inimicitias sustinere propter Deum, atque contemni, quæ uel à cunctis regibus honorari, nihil. n. prorsus, nihil huic potest gloriæ comparari. hæc ille. Verum qui maior dignitatum cumulus, quam illustrior honoris accessio, quam nedum Deo graciosum esse, uerum & eius filium nuncupari & re uera esse? Contra quid magis tibi decori, infamiae, atque ignominie esse poterit, quidve turpe magis, quam filius Dei cum sis, hæc tandem tuæ culpa dignitate priuari, meritoque deponi? At memineris Deum ignoscentium tantum, non autem pertinacium obstinatorum, ac ulciscientium Patrem appellari uelle. Sic enim in Euangelio cum seruum illum in conseruum suum inhumanum, ac immisericordem, ad exteriores tenebras damnasset; Sic & Pater meus cœlestis faciet

A faciet vobis, si non dimiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris. Non dixit Pater uester, sed Pater meus: non enim illorum qui non ignoscunt Pater esse uult, neque enim (ut Chrysostomus ait) dignum est, talium Patrem Deum uocari, qui tam improbi sunt, & in homines maleuoli. Duo nanque ibidem requirebat ipse Saluator, ut scilicet nos ipsos de peccatis condemnemus, & alijs ignoscamus, & illud propter hoc, ut hoc facilius reddatur. Qui nanque sua cogitat, erit in conseruum conuitiantem clementior. Neque tamen omnes ignoscentes, aut condonantes suos filios appellari uult, sed illos solummodo, qui ex corde ignoscunt.

Matth. 18.
To. 2. ex uir-
tutibus in Matth.
locis. hom. 19

At nonne (inquires) opere precium est, iusta animaduersione in sceleratos uti? nonne iuri consentaneum est poenas ab iniurijs iudicio exigere, ut illorum audaciam merita poena comprimendo, ceterorum frangantur animi? an non id diuina exigit iustitia, ut innocentes homines animaduertatur, de illisque supplicium sumatur, quo ceteri caueant, a facinoribus retrahantur, neque ab illis, quid ex contagione ceteri incommodi accipiant? Plectendi utique sunt improbi, atque graui animaduersione afficiendi, at non cuiuslibet, id munus est, sed eorum dumtaxat, qui uel Reges, Principes, uel Praetores sunt, uel gladium portant (ut ait Paulus) ad uindictam malorum, laudem uero bonorum. aliud namque est contumeliam repellere, aliud contumeliam aequo animo ferre, aliud uero contumeliam referre. Repellere quidem triplici ratione licet, uel animaduersione, uel repugnantia, uel etiam obstando.

In conuitian-
te animaduuer-
tere non om-
nium est, sed
magistratu.

Rom. 13. A.

C Animaduersione quidem (ut dictum est) illorum tantum est, qui uel auctoritate ualent, uel quibus ab illis tributa est, quamobrem contumelia iussu principis, & manu militis multanda est. Repugnantia etiam repellenda iniuria est, non ulciscendi libidine, sed necessitate cogente. Necnon, & ob stare iniurio, & conuiuciantili-
cebit aliquando. Hoc etenim nos ipse Saluator imitatione sui erudit, cum colapho accepto in gena, nedum alteram malam (ut docuerat) praebuit, uerum & percussorem obiurgauit, dicens: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cedis? Apostolus etiam, qui se Christi imitatore appellat, militibus munitus Iudeos praepediuit, ne sibi contumeliam inferrent.

D. Tho. 2. 2.
q. 72. art. 3.
cor. & ad 3.

Ioan. 18.

Actu. 28. D.
Contumelias
ferre quando
que uirtuti al-
scribendum.

Verum contumelias aequo animo ferre, interdum uitio, interdum uero uirtuti ascribi potest, nonnunquam enim crimen est, quandoque

Secunda Pars.

NN n

etiam

De iniurijs condonandis.

etiam laude dignum, & quod æternam promereatur salutem. Crimē

quidem si ea potissimum ratione feras, ut tacendo, vel sufferendo, conuictantem prouoces, ad iramque incendis magis; Dignum uero laude esset, si ille qui tibi iniurius est, obfirmatus existat, ac per tinax de eiusque salute nulla prorsus iam spes sit, tunc nanque tacendum tibi erit, imitandusque Saluator, qui nec Herodi, neque Pilato, sed neque Sacerdotum principibus respondit, quippe qui obfirmati erant, & de eorum profectu omnis spes abierat. Petro tamen non tacuit, sed acri illum obiurgatione corripuit, quia de eius salute spes erat. Tacendum etiam interdum erit comprimenda audacia gratia, hoc enim pacto tibi intelligendum est illud Sapientis: Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne et similis efficiaris. Silendum erit præterea, ut iracundia locus deus, iuxta Apostoli sententiam: Non nos ipsos defendentes, sed date

locum iræ, sicuti nanque cum re ipsa nos insectantur iniurie, tolerantia necessario adhibenda est, sic cum uerbis iniuriam accipimus, patienter silendum erit. Sententia enim est Augustini illud Saluatoris exponentis: Si quis te percusserit in una maxillam præbe ei & alteram, Tam uerbis (inquit) quæ contra nos dicuntur, quam etiam factis, quæ contra nos sunt, patientia in animo habeatur, ut animus ad hæc & alia sufferenda paratus sit, si id necessitas postulet: unde in Ecclesiastico dicitur: Non litiges cum homine linguato, & non instruas in ignem illius ligna. Hæc ille. A triplici hominum genere nos abstinendum esse docet prædicatis uerbis Epcllesiasticus, a potente scilicet, ne nos ualētia opprimat, a diuile, ne nos diuitijs uineat, a garrulo uel loquace, ne nos lingua decipiat, ab his uel in hoc cauendum nobis est, ne in illos causam habere uelimus tantum enim inuabest, ut cum his causam obtineas, quam quod pro comperto habeas, te illorum potentia, diuitijs & loquacitate causam certe amissurum.

Huius rei nos sui ipsius imitationem ob oculos ponit Dauid in psalmo; qui cum dixisset: Qui inquirebant mala mihi, locuti sunt uanitates, & dolos tota die meditabantur: mox adiecit: Ego autem tanquam surdos non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum. Quæ uerba quidam sic exponit: Qui inquirebant, quia scilicet non inueniebant, si enim inuenissent, non inquirerent. Nam qui inuestigator est malorum (ait Sapiens) opprimetur ab eis, qui locuti.

Luc. 23.
Ioan. 19.
Matth. 26.
Matth. 16.

Rom. 12. D

Matth. 5. 41.

Eccle. 3.

Cum triplici hominum genere nulla habenda est cautela.

Conuictanti dum te ex hoc.
Psal. 37. C
Glosa.
Rom. 11.

Nociti sunt nautates id est sinxerant falsa esse ego tanquam surdus non idcirco surdus; quia non est dicitur sed tanquam surdus; cum enim non esset surdus; & teneret se tanquam surdum; quia non uellet audire ad cordis murmurationem signum est patientia: et subdit; Et sicut mutus non dicit quod sit mutus; sed sicut mutus non respondendo; & hoc est secundum patientia signum. Hucusque Glossa. Si tamen contumeliam repellas; ea potissimum ratione; ut iniuriam hominem non reprimas; eiusque contempnas audaciam; uel ne aliorum profectui; frustriue impedimento sit non mediocre meritum conulum tibi a seiscis. Nam super Ezechialem sic magnus inquit Gregorius; Hi quorum uita in exemplo imitationis est posita; debent; si possunt; detrahentium sibi uerba contempnere; ne eorum praedicationem non audiant qui audire poterant.

Hoc quidem pacto res se habet; tria tamē hic tibi nauiter examinanda erunt; status scilicet tempus; & modus. Status inquam; uel inferentis; uel sufferentis; contumeliam; si nāque tibi ipsi quis iniurius extitit; tunc tibi toleranter ferendum est; si uero magistratui tunc graui animaduersione utendum; ita enim Saluatoris uerba; quibus Demonem coereuit; dicentis; Vade sathanas &c. interpretatur Chrysostomus. Discamus (inquit) exemplo Christi nostras quidem iniurias magnanimitate sustinere; Dei autem iniurias; nec usque ad auditum sufferre; quoniam in proprijs iniurijs esse quempiam patientem laudabile est; iniurias autem Dei dissimulare nimis est impium. Si uero tempus examines illud tibi praecipue considerandum est; siue ille qui tibi contumeliam facit ira percitus; aut commotus; tunc enim inuicilis est correctio; aut increpatio; ira igitur tunc & non homini contumelia ascribenda erit; ob idque paruipendendum; & ignoscendum. Modus etiam perpendendus erit; quia interdum; ut erit silendum utilius; quam loquendum; & facilius silentio; quam obiurgatione corrigitur iniurius frater; hocq; duplici ratione; quia scilicet maioris est sui ipsius uirum; ac turpitudinem uincere; quam personam; iuxta illud quod in Proverbij Sapiens ait; Melior uir patiens uiro forti; & quia nullus in conuictijs ab altero uincitur; quin a se ipso superetur prius; at tribus quidem modis quis sui ipsius uictoriam obinet; primo quidem cum ipse conuicti causa sit; deinde si non conuictantis; sed sui ipsius gratia conuictum agro animo ferit; & tandem si infirmum; ac impotentē

Meritum aliquando in repellenda iniuria.

Greg. super Ezech. ho. 19.

In conuictijs. status, tempus, & modus examinanda sunt.

Matth. 4. Chryl. to. 2. super 4. cap. Matth. ho. 13. Alex. de contumel. q. 36. art. 3. & 4. Cori. & Roman. Verb. Contumelia. cap. 3. & 4.

Prou. 16.

De iniurijs condonandis.

seipsum aestimet, qui iniuriam referre ualeat. Id quod Chrysostomus peregre regie ostendit, dicens: Sit aliquis uir mirabilis, ac magnus, & omnes eum uocent mecum, furem, homicidam, ille uero non molestetur, nec conscius sibi sit alicuius talis: licet multi de eodem opinionem habeant, non est conuiuium passus, sed illi se ipsos confuderunt ille autem non est confusus. Si ergo contumelia tu extitit causa, tibi ipsi succensere debes, in te enim iniuriae culpa conferenda erit: si tu ipse tecum iniquius egisti, non est quod fratri succenseas. Si tui non autem conuiuantis gratia, conuiuium angeris, ac uehementer doles, iam te charitate orbatum noueris, quæ non quæ sua sunt querit (ut Paulus ait) sed quæ aliorum. Si in ualentia, ac infirmitate conuiuium suffers, ob idque non refers, alioquin ulturus, iam id non uirtutis, sed uitio ascribendum erit, neque in a Deo, sed a tua ipsius infirmitate hæc tolerantia est, non a corde, sed ab impotentia oritur, quam obrem nulla hic meritorum ratio. Verum ut hæc illustrius pateant, utque quod tuum officium sit in condonandis iniurijs certius intelligas, quæ iam iam dicam diligentius, obsecro te, animaduerte. primo igitur pro cõperto habendum tibi erit ueram inimicitiam; ueræ alicui inniti contumeliae, quæ inimicitiae basis, & fundamentum sit, ueram dixi inimicitiam, ueramque contumeliam, quæ tibi obnixè examinanda sunt. quantum plurimi, nanque inimici existimantur, qui re uera inimici non sunt. Nam & rex Achab incredibile Micheam prophetam prosequeretur odio, eo quod non ad aures sibi loqueretur, sed acriter ipsum obiret. Herodes etiam Ioannem Baptistam sibi inimicum credidit, quod sibi ueritatem apertè ore prædicaret, cumque magis saltanti puellæ quam ueritati tribueret, illum morte mulctari iussit, cum tamen nullus in Achab Michea, nullusque in Herodem Ioanne magis benenolus existeret, uterque nanque singularis amicitie munus, atque officium erga Achab, & Herodem patefecit, cum uitia odio, personas uero amore incredibili prosequerentur. Non ergo illi hostes, sed benenoli existimandi sunt, qui scutica, ferula, uirga, ob iurgatione, atque increpatione utuntur, inimici quidem essent, si hæc omitterent, atque ab his desisterent, cum res id exigat. Quamplurimi etiam inimici habentur, qui nec te forsitan norunt, uel si id quidem, nunquam de te cogitant, quod si aliquando erga te male affecti sunt animo, maleuolentiz tamen omnem consilium abie-

abiecerunt, nec de te laudando quicquam planè cogitare: illi ergo dumtaxat tibi inimici censendi erunt, qui tibi in rebus honestis impedimento sunt, qui te ab officio christiani hominis retrahunt, quantum progressum in via Dei ita interpellant, ut te prorsus ab inepto veri christiani officio abducant. Hic uerè hostis censendus est. Qui etiam temerè, dedit opera, atque iniuste te insectatur, tibi inensus est, ac iniuri notam, maleque de te existimare facit, inimicus habendus est, alioquin, si id, iustis rationibus efficit, non ob id, inimicus existimandus est, cum id postulet quod iustitie acrationi consentaneum sit. Quis igitur iure merito inimicus existimari debet, iam tibi notum esse credo.

¶ Quæ autem uerè iniuria censenda, sit paucis percipito. Iniuria
dicitur id quod non uoluntati et iurisdictioni hominis sonat, est quicquid iure aduer-
satur, hæc autem uel corporis laedit, uel æs auferit, uel infectionem
& molestiam re ipsa affert, uel fama spoliatur, notamque iniurie, de
peculiaribus iniuria nunc sermo est, priuatoq; iure allata quis-
quid sit de iniurijs, regibus, principibus, magistratibus, ac etiã to-
ti uniuersali Ecclesie illatis; quarum ultio ad Reges, Pontifices,
uel Magistratus pertinet.

Qui ergo iniuria afficeris, qui grauiter uulneratus es, ire expo-
liatus, uel falso apud iudicem delatus, quatuor in his tibi examinan-
da sunt: prima est querimonia quædam, quam illi qui iniurijs af-
fecti sunt, coram illo æterno iudice afferre solent, eius auxilium im-
plorando, atque diuinam ultionem aduersus iniurios, atque inen-
sicos homines inuocando, quæ æterna ad aduersione contumeliosos
hos mulctare solet, id quod cruore comparatū est apud illos, qui-
bus perentibus nullum ius redditur ab hominibus; secundo uero
loco odium, uel maleuolentia quædam est cordi infixæ, quæ iniurijs
hominem prosequimur. Aliud est auditum, sermonemque defu-
gere, consuetudinem negare, uersari nolle, irarum supercilium pre-
se ferre, à uia quæ ille gradi solet declinare, & nonnulla alia pertur-
bati animi inditia; postremum tandem, est ius petenda apud iu-
dicem offensæ, eiusque satisfactionem obtinendi, tam in læsa fama,
ac substantia, quam etiam in inflicto uulnere. Hæc igitur quatuor
eorumque singula prosequenda iam sunt.

Querimonia igitur, qua diuinum numē interpellare solemus,
ut in hos iniurios homines animaduertat, coramque conuicti gra-
uitatem

-ominep A
 a sup, sin
 5noile co
 de, amine
 ambacifi
 , Gamine

2. *Testis*

Vera iniuria
que sit.

Quatuor ab
illo, q. iniuria
affectus est.
rant perpen-
denda. primū
est quemo-
nita, quæ Deo
fit.

Assoc. & C.

1894

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is partially legible and appears to be a list or index of names and dates.

Ad est, non erunt impio. Quodam igitur iustitie zelo indecti. Sancti uiri suppliciter in Domino agebant, ut scelerosos temporaneis ut uicibus afficeret, quo mores mutent, nec in posterum Deu laessant. Iste igitur, quod uiri sancti, quorum animi propensio nes sincerae sunt, nullaque maleuolentia labe polluta, recteque in inimicos sine animati, ultionem aliquando petant ab ipsa diuina iustitia, quae non obdormire uidetur, te tamen dumtaxat misericordiam implorare deest, cuius operant opere te & inimicum tuum indigere cogno scis. Nulla enim loci uel temporis conditio est, qua sine exitiali crimine, proximo licet tibi infenso, ac iniurio, liceat expectare mortem; cui cum mortem, uel maledictum precaris, uel Cato dationi dicas, praecipuum omnium praceptorum diuine legis te noueris ni glasse.

Notra igitur tempestatis homines, qui ad genua procumbentes, uertice humum uerberant, uehementioribusque collidunt ictibus, brachijs distentis, atque erectis in celum luminibus, non Deum sibi infensam delinire, suorumque criminum ueniam obtinere eurent, sed eius animaduersionem in sibi iniurios ex animo ab ipso contendunt, nihil aliud se facere nouerint, quam gladium adhibere, quo se ipsos augulent. Si namque ille pro iniurijs orare iussit, tuque contra aduersus illos effundis preces, nonne illum in tur ultionem lacessis? Si ille iniuriam amplecti, amoreque profsequi praecipit, tuque e regione illum coram eius oculis (licet non te) uerbis tamen uulneras, & quantum in te est, enecas: quid amplius efficies, quam eius ultionem in te coartare? Vidisti in unquam perniciosiorem dementiam? accedis, ut ueniam delictorum obtineas, & illum a quo indulgentiam postulas, lacessis prius? Obsecrationis tempus, mansuetudinem sibi mult, & cordis genitricis, & tu furorem adhibes, & animi perturbationem? Non est (ere de mihi) Deum conuelliandi haec ratio; tam enim miserationis amantissimus est, ut non patiatu ante iudicii tempus: aliquem iustitiam postulantem audire: hoc enim illi non mediocris cura est: unde & uiliber per prophetam dicitur; Ecce ego iudicabo causam tuam, & uidebitur ultionem tuam, desertum faciam mare eius & hieabo ueniam eius. In iustum quidem uidebitur alicui, si Dominus nobis iniurijs affectis, ob id illum nostrarum iniuriarum uindictam implorare inhibeat, quod in scelerosos homines nolit animaduertere.

Deus iustitiam
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem

Qui obnixi à
Deo ultionem
petunt, se ip
sos iugulant.

Deus iustitiam
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem

Deus iustitiam
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem
facit & ultionem

Hier. 51. D

Deo quod sit
iure iniurios
homines uici
ci.

De iniurijs condonandis.

tere, neque petentibus ius reddere: quam obrem ne id tibi persuaderes, uelle illum crimina impune perpetrari, hac potissimum ratione per Prophetam pollicetur: Ecce ego iudicabo causam tuam. Quod perinde est, ac si dicat: hoc meum munus est, tuum est ignoscere, meum erit opportunè animaduersionem adhibere.

Deus quā diligat ignoscentes, & orantes pro conuictantibus.

Iob. 42. B.

Quid dicitur
Deo uolente
periret
in iugum

Usque adeo igitur, pijsimus Deus nos misericordes amplectitur, & amat, ut eo magis amplectatur, & diligat: quo maiori studio nostros illi inimicos cōmendamus, utque illis ignoscat, obsecramus: Immo nulla illi gravior obsecratio sit, quā cū pro nobis iniurijs ueniam impetrari curamus. Id quod nobis in Iob manifestissimè scriptura ipsa ostendit: Cū nanque grauibz contumelijs, atque conuictijs fuisset affectus, nullius unquā Dominus pro conuictantibus admisit preces, nec ueniam unquā dare uoluit, donec ipsemet Iob, qui iniuriam passus fuerat, Dominum pro conuictantibus orauerit, uictimasque Domino pro illis obtulerit. Tu igitur, quas passus es contumelias, Deo in sacrificium, atque immolationem pro conuictante offerro, maioremque ab illo tibi gratiam, quā si sexcenta immoles animalia; cū nanque sollicitudines, curas, atque molestias Deo offers; te ipsum dedis, uoluntatem tuam immolas, quo nescio an maius quid, Deoque gratius efficere possis.

Quā libenter exaudit Deus pro conuictantibus orantes.

Deut. 32.
Prover. 29

To. 10. in sermone S. Stepha. serm. 2.

Et quid mirū, si illos qui iniurijs affecti sunt, tam libet exaudit Deus pro conuictantibus orantes, ut mox conuictanti ignoscat? nonne & in hominum curijs more comparatum est, ut infensis hominibus non ignoscatur, quin prius ille qui lesus, iniuriamque passus fuit, dicam debeat, quam scripserat? Recole quomodo pro Saulo Stephanū exaudierit Dominus. Hic nanque considerans dixisse Dominū: Mihi uindictam & ego retribuam, & in Proverbijs, Ne dixeris ulciscar me de inimicis meis, sed expecta Dominum, ut tibi auxilium sit; Dominum obnixè pro Saulo, ceterisque insectatoribus orans, ita exauditus fuit, ut ex Saulo Dominus Paulum sibi dilectum effecerit. Si nanque Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum non habuisset. Quid ergo christiane, ultionem quaris, estuas, furis, anhelas, festinas ultionem consequi, Attende (inquit Augustinus) Christum medicum aegritudinis tuæ, attende redemptorem anime tuæ. Propter te pependit in ligno, & nondum est uindicatus, & tu uis uindicari, & non uis tantum, & talem magistrum imitari?

Imitari? Ideo pati uolunt tibi patientiam hunc demonstrare exem-
 plum. Vide pendentem, & tibi languentem de suo sanguine medi-
 camentum conficientem. Vide pendentem, & tibi de ligno tan-
 quam de tribuna precipientem. Audi precantem. Paron inquit
 ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Sed potuit hoc Christus,
 dicis mihi, ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus ho-
 mo. Deus ergo, ut quid homo, si non corrigitur homo? Sed hoc il-
 li loquor, o homo, multum est a te imitari Dominum tuum. Atten-
 de Stephanum confusum cruce. Certe Stephanus homo erat, an-
 Deus? Plane homo erat, hoc erat quod tu. Sed quod fecit, non
 cis, nisi donante illo, quem rogas. & tu. Hæc Augustinus. In cuius
 sermonis progressu quati sit oratio pro inimicis, quantum ad Deo
 fiat, & quam cito ab ipso exaudiat, ostendit. Nullus igitur tibi re-
 linquitur excusationis locus, si Deum ultionem inimicorum rogasi.
 Verum ut tandem ab ultione desistas, ipsi quæ Domino facien-
 dam relinquant, audi Dauidem in psalmo, Qui custodit inquit
 ueritatem in seculum, facit iudicium iniuriam patientibus. Quam
 obsecro, ueritate custodit Dominus? Facit, inquit, iudicium iniu-
 riam patientibus. Si igitur ille iustus, non rogatus, iniuriam pa-
 tientibus ultro iudicium facit, ut quid eius aures toties obsundere?
 Immo si patientibus iniuriam ius reddit, iudicium quæ facit, ut iniu-
 rios graui animaduersione afficiat, id obsecro te, attende, & uir-
 que de numero illorum esse uelis, qui iniuriam faciunt, an illorum
 qui iniuriam accipiunt examina. En tibi Apostolus Corinthiis lo-
 quens, si ambigis, respondit. Iam quidem omnino delictum est
 in uobis, quia iudicia habetis inter uos, quare non magis iniuriam
 accipitis? quare non magis fraudem patimini? Viden Apostolum
 homines corripientem, eo quod iniuriam non patientur. Iniuriam
 inquam, neque enim (ut contemplatur Augustinus) ad ferendam
 molestiam, sed ad tolerandam, & quo animo iniuriam te hortatur
 Apostolus. Nam non omnis molestia (inquit ille) iniuria est, quic-
 quid enim iure pateris, non est iniuria. Ne forte diceret, & ego
 inter iniuriam passos numeror, nã illud in illo loco, & illud causa
 illa passus sum. Vide si iniuriam passus es. Latrones multa patiun-
 tur, sed non iniuriam. Scelerati, malefici, effraiores, adulteri,
 corruptores, omnes patiuntur multa mala, sed nulla est iniuria.
 Aliud est pati iniuriam, aliud est pati tribulationem, dicit per illi.

De iniurijs condonandis.

aut molestiam, aut supplicium. Considera tibi sis, quid egeris. **D**da, quare patiaris uide, & tibi uides quid patiaris. Ius & iniuria contraria sunt. Ius enim est quod iustum est: neque enim omne quod ius dicitur, ius est. Quid si aliquis condat ius iniquum? Nec ius dicendum est, si iniustum est. Illud ergo uerum ius, quod etiam iustum est. Vide quid feceris, non quid patiaris, si ius fecisti, iniuriam patieris: si iniuriam fecisti, ius patieris. Hec Augustinus. Cum ergo iniuria afficeris, si id iure merito tibi effectum est, utque innumera conuicia patiaris promeritus es, non te iniuriam pati dixeris. Quod si tibi ultionem a Deo efflagitanti, id non conceditur, haud dixeris tibi ius non reddi. Nam Dominus duntaxat iniuriam patientibus, iudicium facit, si tamen re uera iniuriam patientur.

Nunquam licet à Domino ultionem implorare.

Scito igitur nunquam tibi licere, à Domino ultionem aduersus inimicos implorare, immo toties letali uulnere tuam ipsius animam afficere, quoties ab ipso misericordiarum patre uindictam efflagitas. Id quod primum in accepta contumelia examinandum est, se diximus.

Odiū quod secundo loco in iniurijs erat considerandum, deponēdū omnino.

Quod uerò secundo loco, in contumeliam patienti perpendendum esse dictum est, id est cordis odiū, ac animi maleuolentia, qua conuiciantem hominem prosequi solent nostrae tempestatis homines. Hae à Christiani animo procul esse debet: quā primum nanque deponenda, & à corde pellēda, ne trabs fiat ex festuca, animamque homicidam faciat. Maleuolentia enim sanctae dilectioni aduersatur, è diametro quē cum charitate pugnat, quam obrem

Leuit. 19. C

Dominus in Leuitico; Ne oderis (inquit) fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue. Ne habeas super illo peccatum. Ne quaeras ultionem, nec memoreris iniurię ciuium tuorum. Quod exponens

Glossa non esse inquit odij, maleuolentiae uel causa dissimulandum

alterius crimen, ut tandem ulcisci ualeas, cū scriptum sit, nō querās ultionem, ut scilicet carnis appetitionis exequaris partes, licet id illi qui desiderio iustitiae affectus est, exequi liceat: nam scriptum est; Dominum nos ulturum, nī ē cordibus nostris condonemus;

Matth. 18. D

maleuolentia prius ē corde proiecta. Ob id Paulus ad Ephesios; Estote (inquit) inuicem benigni, misericordes, donantes inuicē, sicut & Deus in Christo donauit uobis. Quid? Si ea tibi ratione condonandum est, qua & Christus donauit nobis, nonne in Christo Deus tibi ob oculos ponendus erit? At seruauit ne in corde suo

A maleuolentiam ille qui mundum ulturus tactus prius dolore cordis intrinsecus fuit? Adhibuitne intestinum in corde odium ille, Gen. 6. 2
 quem cum mundus infectaretur, mundum tamen charitatis uisceribus est amplexus; memineris illum dixisse; Mundus me odit, quia Ioan. 7. A
 ego testimonium perhibeo de illo, &c. et iterum; Si mundus uos Ioan. 15. C
 odit, scitote quia me priorem uobis odio habuit. Memineris contra Christum dixisse; Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Paulum etiam; Contemplare Christi nomen, Ioan. 3. B
 eiusque corpus Ecclesiam scilicet infectantem, sanctorumque sanguinem sine intermissione sitientem: contraque eundem dicentem; Aduum 9. A
 Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Cum igitur ea tibi ratione diligendum, atque condonandum est, qua Deus in Christo Galat. 2. D
B ito nobis donauit odium a corde omnino propellendum erit. Propterea enim cor sibi referari permisit, ut uel sic manifeste intelligas, aperteque eius cor amore inflammatum, omni que odio, & maleuolentia mundum aspicias.
 Quemadmodum ergo tantum abest, ut Deus in Christo odium seruet, quin etiam benignè ignoscat; immo & penitus nostra graviora flagitia obliuioni tradat: ita christianum uirum decet maleuolentia undique mundum praeferre cor. Nōne Dominum audis per Hieremiam dicentem; Profitabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius? Nonne & Paulum id ipsum commemorantem legisti? Hoc est testamentum (inquit) quod testabor ad illos, dicit Dominus, dabo leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum super scribam eas, & peccatorum, & iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. Viden Dominum flagitia nostra obliuiscens? Viden quā corde sit mundus, ut nec illa recordari uelit. Si ergo ita tibi donanda contumelia est, sicut & Deus in Christo donauit nobis, illeque penitus nostra crimina obliuioni det, ut quod semel dimisit, nunquā meminisse uelit, quomodo igitur tibi licere arbitraberis infectum odio cor habere? Licet igitur, qui tibi iniurius extitit paulò iniquior in te sit, odia tamen te abicere e corde decet, quò illum tibi concilies, Deumque tibi benignum & clementem reddas. Quia Sapiens in Ecclesiastico dicit; Fac tibi in mentem ueniant. Qui uindictam uult (inquit) a Domino, inueniet uindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc

deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini feruat iram, &

Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, seruat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari. Labi-

do enim, & mors imminet in mandatis eius. Memento timorem Dei, & non trascaris proximo tuo. Memorare testamentum altis-

simis, & despice ignorantiam proximi. Abstinete à litis, & minues peccata, homo enim ira cundus incendit litem, & uir peccator ut

habita amicis, & in medio pacem habentium, immitte inimici-

tiam. Hæc ibi. Perlege quæ sunt totum capitulum, & quanti sit, iram & odium in corde seruare, planè intelliges. Hæc uerba ip-

sus Dei sunt, sacra paginae sunt, animo examinanda sunt: quæ

quæ fidelis mente, animoque accuratius considerauerit, non poterit, ubi intestina cordis odium non abijcere. Duæ, tamem quæ sunt

odiorum rationes, altera in carne, quæ spiritui semper aduersatur, quæ cum nihil sibi placeat, drogetque, plurius quam debeat,

iniurias pendat, nescit non odisse maleuolum, atque iniurium, beneuolum uero, atque benedictum non amplectis, altera uero mole-

uolentia ratio est, quæ in uoluntate sita est, quæ pertinaciter, & ob-

obfirmat inimicum abhorret, quemque uel scilicet querat, quod eum non potest, dolet, idque uehementer appetit. Prima maleuolen-

tia ratio, cum tantum perfecti sumus (neque enim pusilli, atque imbecilles carnem, ita condotescere, atque edomare possunt, ut

spiritui subijciatur) ob id non omnibus mandata fuisse existiman-

dum est, sed perfectis dumtaxat, illi enim soli id præstare possunt. Alteram uero rationem odij, quæ in uoluntate sita est, nullus non

abijcere debet, ac sub lætalis, criminis reatum deponere cum

iniquitatem odisse liceat. Et enim si Dominus ore Apostoli orationes, obsecrationes, pro-

stulationes, atque gratiarum actiones pro omnibus fieri precepit: nonne ergo odium uniuersum deponere iubet? Neque enim quis

aduersus eum iniquiore esse animo poterit, pro quo orationes, obsecrationes facit. Id quod Gregorius Chrysostomus manifest-

at hac uerba Pauli exponens, Didicimus hic (inquit) precipue

consilium bona. Quod odium deponimus. Nemo enim ad-

uersus eum inimico animo esse potest, pro quo obsecrationes fa-

cit,

Duo odiorum
modi, & utar
perfectis, im-
becilli, & co-
muniar.

Chrysos-
tomus

Odium è cor-
de deponen-
dum.

Chrysol. to. 4. 2
in 1. c. 1. Tim.
ho. 6. princ.

Atque illi ipsi meliores sunt. Nihil enim ita doctrinam commen-
dat, nihil magis pijs uires insinuat, quam huiusmodi charitas.
Considera denique cuiusmodi sit eos diligere, qui insidias appe-
tunt, qui flagellant, qui undique exagitant, qui denique necant,
dum hi qui ista patiuntur Deum, pro his ipsis, qui se ita afficiunt,
intentissimis orationibus pullant. Vides, ut superiorem omnibus
christianum euadere uelit? Quemadmodum enim in infantibus
pueris, Cum is qui à Patre portatur infantulus, Patris ceciderit fa-
ciem, nihil ex hoc obtinetur dilectionis affectus, ita & nos cum
ab ijs, qui extra sunt credimur, nihil ex priore beneuolentia remit-
tere omnino debemus. Ne dum igitur odium tibi diuino præce-
pto inhibetur, uerum & nihil ex priori beneuolentia remittere

præcipitur. Et ne tibi aliquem ex hominibus, ab hac dilectione exclusum
credas, immo, ut nullum esse scias, ab hac cordis beneuolentia ex-
ptum, pro omnibus hominibus orare iussit, neue hos homines
duntaxat Christianos intelligas, pro regibus inquit; neque enim
(ut Chrysostomus inquit) tunc reges Deum colebant, uerum mul-
tis postea temporibus in infidelitate, quam per seriem successio-
nis acceperant, perstiterunt, utque omnis assentationis tollatur su-
spitio, non pro regibus tantum dixit, sed & pro omnibus homini-
bus. Vt quid obsecro? Ut quietam (inquit) & tranquillam dega-
mus uitam. Qui ergo odium corde retinet, qui erga proximum
male affectus est, tranquillam uitam abhorrere uidetur, id quod

uel ipsis bestiis natura inest, ne dicam omnibus hominibus.
At illud, ad hoc non parum facere uidetur, quod in secundo ca-
pite ait; Ioel, & in Psalmo Regius Propheta. Scindite (inquit il-
le) corda uestra, & non uestimenta uestra: hic uero, cor contri-
tum (ait) & humiliatum Deus non despicies. Quæ uerba Chry-
sostomus cōtemplans, ait; Quod confractum est, nequaquam sar-
cietur, quod contritum, nequaquam resurget. Sis ergo Sapiens,
sis diues, & potens, dilacera cor tuum, scinde, contere illud, ne
obdurecat odio, ignosce conuiciantibus, memento Sapientis uer-
bis, Cor durum male habebit in nouissimo, contra uero uerba Do-
mini in libris Paralypomenon, fac tibi in mentem ueniens Quo-
dum audiisti uerba uoluminis, atque emolliuitur est cor tuum, &
humiliatus es in conspectu Domini, super his quæ dicta sunt con-

Nullus à cor-
dis dilectione
eximitur.

Ioel. 2.
Psal. 50.
Chrys. 10. 4.
in 2. Cor. c. 2.
hom. 4. in fi.
Ecc. 3. C.
2. Paral. 34 F.
Cor scinden-
dum, & cor-
terendum.

De iniurijs condonandis

Rom. 12. C

tra locum, & habitatores Hierusalem, reueritusque faciem meam, & scidisti uestimenta tua, & fleuisti coram me, ego quoque exaudiui te dicit Dominus, iam enim colligam te ad Patres tuos, & infereris ad sepulchrum tuum in pace, nec uidebunt oculi tui omne malum, quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. Ingentem quidem audis pollicitationē: sed cui? Audienti uerba uoluminis, emollienti cor, & deprimenti se ipsum, at quæ sint uerba uoluminis? Paulus ad Romanos indicat. Nam non adulterabis, non occides, & si quod est aliud præceptum in lege in hoc uerbo instauratur; dilige proximum tuum, &c. Quid est autem? cor emollire. odium ē corde abijcere, tractabilemque se conuitianti exhibere. Quid uerò est se ipsum deprimere? humilem se corde præstare, cordisque duritiem, atque effractionem deponere. Hæc igitur, si præstiteris, iam audis quid tibi Dominus spondeat, quod uidelicet te exaudiet, ad patres tuos te in pace colliget, quod que mala quæ in obduratum populum, inque flagitiosos uiros interminatus fuerat non uidebis oculis tuis, Parum ne hoc tibi uideatur? Horum igitur omnium iacturam facis si odium corde seruas, contraque à corde si maleuolētiam proieceris nō solum prædicta, uerum & innumera bona te consecuturum noueris.

Exemplum Ioseph emolliendi cor inter conuicia.

Non paruum utique calcar ad cordis duritiem emolliendam habet illius patriarchæ Ioseph exemplar, qui cum fratres suos uideret à quibus uenditus fuerat, in puteum missus alienis traditus, qui & eum morte afficere decreuerant, qui que quanto cordis dolore angeretur pater enarrassent, hos inquam immanissimos hostes coram habens, eorumque uerba audiens, non solum non ulciscitur (id quod facile poterat) uerum & animo frangebatur, mollebat, merebat, immo & præ nimio cordis amore, ac dulcedine lachrymabat, & cum animi affectionem non ferret, cubiculum ingressus se se cohibebat, lachrymasque abstergebat.

Chrysost. to. 4. i. c. 4. ad Thess. ho. 4. circ. fi.

Liceat hic mihi obsecro Ioseph cum Chrysostomo alloqui. Quamobrem lachrymas ò Ioseph? equidem negotium hoc non lachrymas elicit, sed iram excitat, furorē irritat, indignationē auget, magnumque iudicium ad debitam retributionem exigit. Mirum exemplar quidem. Fratricidas hostes in manibus habet, potest impunē, atque facile animi furorem explere, & nihilominus nedum ulciscitur, non enim prior laceffit non ad dignitatem respicit, sed quod

quodd id ex Deo non autem ex illorum sententia obtigisse cogitās, immo certo sciens, illorum flagitium deflet, ac dignitatem, honorisque accessione, à patrum insectatione sibi contigisse arbitrans dolenter flebat, nec lachrymas poterat continere. Quid? Homo ne hic erat, an stipes? en igitur Ioseph nedum è corde odium propulisse, verum & cor scidisse, atq; contrivisse. Eia igitur, hunc & nos imitemur fratres, non irascamur conuitiantibus, sed & eos qui nos iniuria afficere lugeamus. sunt etenim desēdi meritò eo quodd seipso: aeternae penae obnoxios constitucere. Etenim si languidum, ac uulneratum, sauriatumq; hominem conspiciamus, misericordia, ac sympathia afficimur: quodd si in corpore uulnerato sit, quanto magis in anima uulnere affecta nobis efficiendū erit?

Verum ut ad illud quodd tertio loco in contumelia examinandum diximus, deueniendum est: id quodd ad externae beneuolentiae signa spectat, ut puta auditum, sermonemue defugere, uersari nolle, & id genus quamplurima quae supra dicta sunt. Hæc inquam officia inimico tibi conuitianti te debere, atque ad hæc præstanda sub lætalis criminis interminatione deuinciri scito. Si tamen ille uel proprio, uel alieno ore, uel etiam litteris, aut nutu, uel quolibet aliò externo officio humiliter ueniam petat.

Cum ergo ille qui te iniuria, uel uulnere affecit, qui parēti, filio, aut fratri mortem attulit, suppliciter ueniam obsecrat, uel ipso præcepto ad ignoscendum, externamque maluolentiam relinquentem obstringeris, quemadmodum & internam te abieciisse, iam dicis, alioquin si nullo modo sibi ignosci rogat, non item. Esto namque quodd ueniam non petenti, sermonē, aut consuetudinem defugere liceat, absq; grauis criminis reatu, non mediocrem tamen tibi meritorum cumulum ascisceres, si id etiam non roganti præstares: quodd si efficere recusas, nō hoc tamē ultionis gratia efficere unquā licebit, sed ea potissimū ratione, ut resipiscat, tibi caveat, neq; deinceps te laessere, aut contumelia afficere audeat. Cum tamen ueniam petit, tibi nihilominus iniuriam, damnum, iacturamue patienti satisfacere debet, quodd cum effecerit, non est amplius tergiversandi, aut recusandi locus: ignoscere oportet, alloqui, & aures præbere necesse est.

Ab illis tamen beneficijs, quae in commune uel conferuntur, uel conferri solent, haudquaquam licebit unquam uel obfirmatum, &

Simile.

Externa beneuolentiae, signa sunt ne inimico exhibenda?

Veniam petenti sermonem defugiēs, grauius peccat.

peru-

De iniurijs condonandis.

Inimici à communibus beneficijs haud excludendi.

peruicacem inimicum eximere : si nanque toti rei publicae beneficium confers, si pro uniuersis fidelibus effundis preces, & id genus alia, nunquam ab ijs inimicum, & si peruicacem, licebit excludere: ab ijs etiam tua peculiari, uel singulari persona exhibentur, licet inimicum excludas aliquando, animum tamē ita instructum, & apparatus habere debes, ut extremae necessitatis tempore officia exhibeas beneuolentiae.

D. Tho. 2. 2. q. 26. art. 9. cor.

Nec haec meo matre, genio ue dicta, te existimare uelim; Dicit nanque Thomae, ac sancti Bonauenturae, omniumque recte sententium doctorum communis sententia est. immo ipsiusmet magister totorum omnium doctoris, ac Redemptoris sententia est: qui apud

Luc. 17. A

Lucam aperte ait; Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum, & si poenitentia egerit, dimitte illi; & si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te dicens, penitet me: dimitte illi. quid? Nonne audis Redemptorem tibi praecipiente, ut penitentem dimittas? Illi igitur qui ueniam rogat, qui se ipsum deicit, ignoscendum erit: nam qui haec praestat iam penitentiam agit. hoc quidem praecceptum est, executioni igitur necessario demandandum. Si ergo illum penitet, externa illi beneuolentiae officia necessario sibi

exhibenda erunt. Non enim amplius ille inimicus existimandus est, qui ueniam rogat: nam sicut cum iniurius esset, inimicis agebat partes, ita iam nunc amici praestat officium, iam non odisse manifestat: qui ergo penitenti, ueniamque petenti non ignoscit, frustra sibi ignosci rogat, cum Saluator ipse obnunciet, manifesteque edicat; Si dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & uobis pater uester celestis delicta uestra: si autem non dimiseritis hominibus: nec Pater uester dimittet uobis peccata uestra. Certe nescio an apertius negotium hoc explicari posset. Quid hic obfirmari dicens? Nonne uel hinc aperte norunt iudicium, siue misericordia (ut ait Iacobus) fieri illi, qui non fecerit misericordiam?

Qui ueniam petit, non est estimandus inimicus.

est merito quidem: si nanque id iure comparatum est, ut per quod quis peccat, per haec eadē & torqueatur, tuque tibi inlenso ignoscere recusas, quid tibi à Domino ueniam petenti expectandum erit nisi illud quod alteri prestisti: ne uidelicet tibi ignoscatur? si proximo petenti auditum, sermonemque negas. Nonne rationi consentaneum est, ut cum delictorum tuorum, quibus quotidie diuinam bonitatem laceassis, ueniam poposceris? ipsius etiam manifestum

Iacob. 2. C

Qui non ignoscit, frustra sibi ignosci rogat.

auditus,

Auditus, sermoque negentur tibi? Rem igitur sedulo perpende, neque tibi hunc, proximo uero illum Deum uelis: unus nanque Deus est, idemque omnibus, cur ergo alium, illum in tibi conuictantem, aliumque in te futurum putas? An non audisti eundem tibi edicentem; Quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini? Si igitur illum qui te offendit auditu, sermone, ac consuetudine tua indignum iudicas, non est quod à Deo dignus iudicari uelis, qui ab illo exaudiat, eiusque suauibus allocutionibus potiaris. Stat nanque Saluatoris sententia; Eadem mensura qua mensi fueris, remetietur tuis, cum igitur hoc modulo inimicum tuum demetiris, ut illi beneuolentiae signa neges, qua ratione alia tibi mensura remetiendum esse speras?

Matth. 7. A

Matth. 7. B

Marc. 4. C

Luc. 6. F

At qui inimicitias sectantur, ne illos qui sibi infensi, iniurijque fuere alloqui teneantur, neve ab illis, qui sibi à confessionibus sunt, compellere inimicos cogantur, se illos non odisse, nec aliqua maleuolentia prosequi aiunt, nec solum illis, nil mali cupere, uerum & bona omnia optare. Nolle tamen eorum consuetudine uti, atque cum illis uersari, quod nulla inter eos sit morum communicatio, quodque incommoda, atque periculosa nimis eorum conuersatio sit, unusquisque (inquiunt) res suas agat, ego illis non obero, nec molestus ero, cum illo consuetudinem habere nolo, nec ipsum alloqui: si nanque denuò illis fuero obuius, timeo ne deterius quid contingat, quo redintegrentur inimicitiae, cordisque uulnera rescentur, sitque nouissimus prior erroris peior. His excusationibus pacis respondet Apostolus non esse facienda mala, ut ueniant bona: quamobrem cum ille qui te offendit, ueniam petit, sequere tibi satisfactorum pollicetur, nulla est ratio, quod eius sermonem diffugas, id quod solis illis fieri solet, qui anathemate percussi sunt, atque ab hominum consortio excommunicationis sententia segregati, his enim duntaxat discedere licet, auditu, sermonemque diffugere; ceteris si sermonem negas, nullus est excusationis locus. Nonne Apostolus ipse praecipit non solum à malis, uerum & ab omni specie mali Christiano homini cauendum esse? & quae manifestior mali, species erit unquam, quam si tibi iniurij loquelam, conuersationemque defugas? Nonne haec odij, & maleuolentiae manifestissima indicia sunt? Nonne te in illum iniquiori esse animo, iure, meritoque existimabit? Nonne illis, qui te inimico sermonem

Excusant se aliqui, quod non ignoscant sibi, & respiciuntur.

Rom. 3. D

Nulli nisi excommunicato, sermone negare licet. 1. Thel. 5. D

Secunda Pars.

P P P

negare

De iniurijs condonandis.

negare perspexerint, rectè iudicare licebit, adhuc te erga illum male affectum esse? Ante petitam ueniam, licebit forsan sermonem negare, quo humilior euadat, ac resipiscat, ne ultra audeat te contumelijs afficere: at cum iam deiectus, atque in seipso còfusus est, potius consolatione, quàm indignatione opus est.

Excusant se aliqui nolètes ignoscere ex còplo Dauid.

2. Reg. 14. F.

Num. 17. B.

Matth. 22. & 5. G.

Qui inimico sermonem negat, nec pro illo orabit.

Inimico sermonem defugiens, nec inimico, nec cæteris hominibus, nec Deo facit satis.

Verùm, quia hoc durum illis uidetur, utpote qui carnales sunt, nec unquam de illis quæ spiritus sunt curant, adhuc se excusatos credunt, si sermonem & consuetudinem inimicis negent, eo quia Dauidem (inquiunt) æmulari decet, qui cum Absoloni filio instanti, ac mortem hostiliter sibi afferre querenti ignouisset, sermonem tamen, auditum, ac ad eius conspectum aditum per biennium negauit. Dominus etiam uirgam in archa seruari iussit in signum defectionis filiorum Israel. Licet ergo inimici (inquiunt) sermonem, ac consuetudinem diffugiam, cum corde iam pepercerim, nõ odij hoc ratione fit, sed perinde est, ac si scuticam ferulam, uirgamue seruem, non ut uulnerem, sed quo reminiscatur se deliquisse, neque iniuria, aut uulnere affecisse, ac de præteritis dolens in posterum caueat, ac resipiscat.

Non ab re quidem hæc sunt, sed perperam scripturam sacram interpretantur, indeque aconitum, & toxicum conficiunt, quo pereant: unde theriacam qua uitam sibi comparent, conficere deberent. Hic nanque scripturæ sensus à christiano uiro alienus est, cui Saluatoris ore præcipitur, ut inimicum non aliter, ac se ipsum amplectatur, ipsum nulla remuneratiõis spe, beneficijs augeat, precibusque pro illo apud Deum suppliciter agat. At qui fieri potest, ut pro inimico deprecatorum apud Deum te præbeas, cuius uel sermonem defugis? Quod, quale uel beneficium conferes inimico, cui uel sermonem præbere recusas, id quod omnium bonorum minimum est? Quæ illi spes esse poterit maiora obtinendi, si nec loquelam tantum, quod minus est impetrare ualet? Qui excusari poteris, si nec inimico, nec cæteris hominibus, nec Deo satisfacis? Inimico quidem, quem cum cor tuum lateat, haud scire poterit, sisne æquo, uel iniquo animo erga ipsum, ni enim beneuolentiæ inditia exhibeas, qui poterit diuinare te odia deposuisse? Quamobrem homo, cum sit ex te ipso intelligere debet, odio ne illum, uel amore prosequaris, alioquin semper hoc ipsum illi dubium erit, cum solus Deus cordium scrutator sit. Cæteris uero hominibus

A hominibus te non satisfecisse scito, qui cum te inimici auditum, sermonem, atque consuetudinem defugere, & nihilominus sacræ adire Eucharistiæ mensam, corporeque Dominico te refici conspexerint, non mediocri offensione afficiuntur. Deo tandem nullatenus satisfit, qui sinceram cordis, oris, & operis dilectionem à nobis exigit. Neque enim (id quod iam supradictum est) unquam cordis benevolentiam petit, quin & externa dilectionis signa non requirat.

Non mediocris equidem dementia est, Deo se satisfecisse arbitrari, qui homines offendit. Nam si Saluator ipse, uel pusillum quempiam præcipit non offendere, atque illi qui pusillum offensione afficit, satius esse, inquit, si asinaria mola collo appensa in profundum maris demergatur, quæ ratione te Deo satisfecisse existimas, si malevolentia è corde pulsa, uersari cum inimico recusas, immo auditum defugis, ac sermonem, cum homines, non leui offensione afficias, ab inimici consuetudine, colloquijs ue abstinentendo, qui ea norunt, solum quæ à coniectura pendent? Legisti in unquam, immaniore inimicum, ac sauiorem hostem extitisse aliquem, quam fuerit Iudas erga illum, qui se in apostolū elegerat, erario præfecerat, proprio corpore pauperat, signorum uirtute donauerat, eius pedes lauerat, patrem a lepra, matrem uerò a paralysi curauerat, pro ipsoque se apud Deum patrem deprecatorem exhibeat, cū actu proderet? At hic tam effero, ac inhumano hosti, negauitne unquam Saluator auditum? defugitne sermonem? recusauitne uersari? Audi quid Euangelista dicat; Procepsit obuiam ei. Audi quid inimico proditori dixerit; Amice ad quid uenisti? Audi quid fecerit; Osculatus est eum. En tibi Dei filium inimico obuium, ipsum suauiter alloquentem, eiusque oscula suscipientem. Cum igitur nec Deo, nec inimico, nec ceteris hominibus satisfacias, quibus tamen tibi omninò esset satisfaciendum, non est quòd excusari quæres, si inimico consuetudinem & sermonem negas.

Qui sermonem inimico defugit, quali offensione homines afficiat.

Ioan. 18. A
Matth. 26. B

Nec tibi suffragari existimes, id quod de Dauide inimico filio sermonem & aditum negante dictum est; Publicæ nanque personæ officium gerebat, princeps, ac iudex erat, suum erat in delinquentes animaduertere. Quòd si Absolon læsæ maiestatis crimen perpetrauerat, ob idque capitalis supplicij reus erat, non decebat iu-

Dauide quomodo licuit in Absolonem sibi inimicum, animaduercere.

De iniurijs condonandis.

Atissimum regem tam graue scelus absque digna animaduersione relinquere. Quamobrem id agebat Dauid, ut penas ab Absolone debitas iudicio exigeret, ut eius audacia, merita pena compressa, cæterorum animi frangerentur; Vnde non mediocriter miserationis signum piissimus ille rex præbuit. Si uenia data, cum de illo merito sumendum esset supplicium, hac sola castigatione usus sit, ut scilicet faciem regis non uideat. Hoc inquam decebat tantum regem, cuius erat, & ulcisci ut iustus, & condonare ut misericors. Tibi uero, cui nulla iurisdictionis ratio est, haud licet in causa propria iudicem agere.

Secundum in
lib. 1. c. 1.
Virga sarcha
seruata amo-
ris, magis, q̃
ultionis si-
gnum extitit.

Id uero quod de uirga allatum est, amoris & beneuolentiæ, magis quam odij & maleuolentiæ signum extitit: florida enim erat uirga illa, dulcibusque amigdalarum fructibus ornata, qui ægrotorum saluti non parum conferre, infirmisque animis robur ad incunditatem asferre solent. Huiusmodi autem uirga, qui fieri potest, ut inimicitarum & odiorum indicia præ se ferat? quomodo non magis dilectionis, & sanctæ spei coniecturam præbebit? Nonne ergo nos ad beneuolentiam, beneficentiamque potius quam ad odia & dissidia excitabit, & tunc magis, cum illi qui nobis contumeliosi fuere, in gratiam nobiscum redire curant, ob idque ueniam petunt? Quod ut illustrius reddatur, id quod Dominus mox adiecerit perpendamus; qui cum de uirgis, floribus, fructibusque ornatis uerba fecisset, huiuscerei rationem allatueros, continuo subdidit; Refer uirgam Aaron in tabernaculum testimonij, ut seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, & quiescant quærelæ eorum a me ne moriantur. Quid hæc præ se ferunt uerba, odium ne, an dilectionem? Ut quid o iustissime, & piissime Deus, uirgam, quæ signum ultionis esse solet, seruari iubes? Forstân, ne defectores filij Israel absque digna pœna non castigari euadant, ut illos denique uirga ferias? Ut quiescant (inquit) quærelæ eorum a me, ne moriantur. Virga igitur illa non mortis, sed uitæ signum erat, miserationis & non indignationis erat iudicium. Non est igitur quod hac uelis excusatione, externa beneuolentiæ signa inminuco negare, ob id uidelicet, quod in signum hominum rebellium uirgam iussit Dominus seruari, cum id eò factum esse dicat, ne illi moriantur. Quemadmodum enim signum Cain appositum Dominus, ne interficeretur, sanguinemque in signum prædomorum foribus

Num. 17. B

A. 1. 1. 1.
Signa misericordiae sepe à Deo posita.

Gen. 4.
Gen. 4.

Aribus apponi uoluit, ne a percussore angelo occiderentur, ob idque dixerit; Eritque sanguis ipse uobis in signum in aedibus in quibus eritis, uidebo sanguinem transibo uos, neque erit uobis plaga: quemadmodum etiam serpentem aereum ligno appendi iussit; in signum, ne qui serpentum moribus percussi fuerant, uitę cederent; & apud Isaiam signum erigi eleuari iussit, quod disiuncti, coniungerentur: ita etiam in Tabernaculo uirgam recondi, ac seruari iussit in signum uitę & indulgentię rebellibus, quod illi qui & ab ipso Deo, & ab inuicem defectione se movebantur. Deo etiam, & mulicem coirent. At qui proximo ueniam petenti loqui recusant, nonne e regione, animorum dissidia toto conatu curant? Nonne discordijs, ac partium contentionibus uidentur delectari? Si ille qui petit ueniam, se contemni uiderit, nonne uerisimile est, quod ad iram & excitabitur & impelletur? Quo fit, ut qui iracundus homo natura sit, denud commutabili, iniurijs, & uulneribus te afficiat, quicquid habet iurium contra te conferat, totusque in tui perniciem incumbat? Si ergo sermonem negas, nonne dissidiorum & bellorum causa existis? Nonne odijs, discordijs, & cadibus fomitum ministras? Hęc cine christiani hominis signa? Hęc cine uirum probum & euangelicum decent. Qui igitur maiora te pręstitisse fateris, minima te negare pudeat. Qui cordis dilectionem te prębere dicis, quod maius est, noli sermonem defugere, quod minimū quid est; Si quę corde latent, te pręstitisse inquis, cur quę patent, actione prębere recusas? Quod in hac sententia perstas, ut solo corde diligere, ore tamen, uel factis odisse uelis, pari ratione tecum agendum esse scias, ab illo qui ea te metiri mensura pollicitus est qua tu alios metiris. Te ipsum, uidelicet, corde amplectetur, & diliget ille qui diligit omnia quę sunt, nihilque odit eorum quę fecit, sermonem tamen, auditum, & beneficia negabit: stat namque illius sententia, qui dixit. Qua mensura mensi fueritis, remetietur & uobis.

Verum ad actionem tandem deueniendum est, quę iniuriam passio relinquitur, ut iniurium sibi hominem, in ius uocare liceat, diemque illi dicere quo satisfacere cogatur, damnumque, iacturam, incommoda, dispendia quę passus est refarcire compellatur, id quod postremo loco examinandum erat. Hoc inquam, bonis honestis rationibus, coram iudice extorquere habebis. Nam ratio-

ni con-

Exed. 12. B

Esa. 5. F

imini test
ui hunc m
releb m
dum non
collo

Matth. A
Luc. 6. F
Marc. 4. C

Licet ab ini-
mico, sine o-
dio, sua iudi-
cio exigere.

De iniurijs condonandis.

ni consentaneum est, ut tam quo ad bonam fortunam, quam quo ad
ea quę personam respiciunt, atque conditionem attinent, integrę
satisfiat. Si ergo illum qui te in fortunam, corporis, aut animę bo-
nis læsit, qui vulnus inflixit, qui parentem occidit, qui famam læsit,
apud iudicem compellis, iacturamque resarciri petis, aut famam
reddi: si id sine odio, aut aliqua iniqui cordis malevolentia exis,
nil te deliquisse, aut conscientiam læsisse scias. Neque enim ali-
quo præcepto tua cuiuslibet impertiri deinceps. Præcipitur tibi in
lib. Sapientię, Curam habere de bono nomine. Id est enim unicuique
optandum, quęrendum, atque obnixę curandum, ut bene audiat,
ut honestam famam, atque egregium nomen consequatur, hanc-
que cum fuerit consecutus, tueri, atque ablata totis uiribus re-
cuperare, idque non solum laicis, uerum & clericis, & his maxime
qui in dignitate constituti sunt, præcipue licebit. Vbi enim pietas,
sanctitas, & religio deest, quę iniurijs, atque insensos homines co-
erceat, rationi consentaneum est, ut id iustitia exequatur, immi-
nentibusque damnis, atque discriminibus prospiciat, quę ob ni-
miam indulgentiam sæpe contingunt.

Licet inimi-
cum apud iu-
dicem defer-
re, non tamen
odisse.

Si tamen contingat inimicum apud iudicem deferre, dicamque
illi scribere capitalis criminis, quod mortis sententia plectendus es-
set, non ob id tamen tibi persuadeas ab illum diligendo eximi: im-
mo eo magis tunc diligere teneris, quo maiori laborat morbo,
eiusque animę salutem curare, & te pro illo apud Deum precato-
rem exhibere debes. Magisque tibi quod Deum offenderit, suisque
reatus, & mortis causa extiterit, dolendum erit, quam quod te ipsum
læserit: Atque illud tibi erga inimicum tuum officium exhiben-
dum erit, quod filio graui affecto ulcere chirurgus pater præstare
solet; Hic nanque licet incredibilem dolorem, eiusmodique qui
uix ferri possit, patiatur propter uulneratum filium, plagam ni-
hilominus secaturus, ac combusturus accedit, atque ignito ferro
secat, & comburit tandem. Pari ratione tibi cum inimico erit a-
gendum, ut scilicet, cordis intimo eius uicem doleas, quodque Deum
creatorem suum offenderit, dignusque ob id supplicio euaserit,
desleas, & nihilominus, apud iudicem deferas, atque ut secetur,
& comburatur, atque magno in sui criminis detestatione suppli-
cio afficiatur, quo cæterorum animos frangas, curato. Rem enim
pergratam Deo facimus, cum hic in terris iustitiam curamus, at-
que

Simile.

Iustitia quo
animo cura-
da.

que inquirimus, nulli ultionis appetitu (hoc enim nec licet, nec licebit unquam) sed ipsius iustitiæ, pacis, & communis quietis desiderio. Eò enim diuina iustitia illustrior euadit ac conseruatur, quò magis delinquentes iusta animaduersione coercentur, atque mulcantur. Cùm igitur quod tuum est quaris, cùm iustis, honestisque rationibus iacturas, atque dispendia tibi refarciri curas, nò est quod alij tibi succenseant, neque quod te deliquisse, aut intolèrantem esse dicant.

Ut ergo prædicta omnia, breui còpendio colligamus, quo facilius memoriæ mandentur, teneanturque, quatuor tibi iniuriam passo perpendenda sunt. Primum, ne aduersus tibi iniurium, aut

Prædictorum
epilogus.

inensum hominem, diuinam ultionem corde optes, aut ore efflagites; neque inimico improperes, aut preceris, ut pari illum Deus afficiat munere quo ille te affecit, uel illi dicas; Reponat tibi hanc contumeliam Deus; Licebit tamen diuinum numen interpellare, ut te ab eius insectatione, atque insidiis eruat. Deinde (quod secundo loco dictum est) odium è corde necessario tibi erit abijciendum, licet nunquam non insectetur, tibi que insensus sit inimicus, nec expectandum, ut ipse roget, uel ueniam petat: iam enim diuino præcepto deuinciris, sexcenties id tibi a Domino edictum est. Ad hæc, ut illi ueniam petenti externa beneuolentiæ signa exhibeas, audientem alloquaris, & loquentem audias. Et tandem (quod postremo diximus loco) liceat tibi actionem in illum apud iudicem habere, diemque illi dicere, quò damnis, iacturis, atque dispendijs tibi illatis fiat satis. Neque enim hæc ad inuicem pugnat, ut illi dicam scribas quò satisficiat, simulque diligas, colloqui habeas, uerferis, atque amore prosequaris.

Hæc uerò quæ nuper dicta sunt uniuersos quidem amplectuntur christianos. Quid uerò perfectos deceat si quaras, id tibi responsi accipe, horum interesse, nedum ultionem ad eò non efflagitare, uerum nec optare, immo iniurias & contumelias æquo animo ferre, & apud ipsum Deum se pro conuiciantibus precatores exhibere, etiam dum ab insectatione non desistunt, immo actu persequuntur. Nec solum uniuersum odium è corde abijcere, sed etià peculiari inimicum amore prosequi, neque ut ueniam petat erit expectandum, sed ultro etià non petenti condonandum, immo blanditijs, atque illecebris alliciendum, incusdique, atque suauibus,

cum

De iniurijs condonandis

cū illo uerbis agendum, quo nptam penitus male uolentis labem in te relictam intelligat. Quo uero ad actionem quæ sibi relinquitur dicendus, uel inimicum apud iudicem compellendi, illud præ oculis semper habendum erit, quod diuinum honorem, communemque hominum utilitatem deceat interdum enim satius est, inseditiosos homines, qui omnia commouent, atque perturbant pro meritis animaduertere, eosque cōdigna pœna afficere, aliquando etiam misereri, atque indulgere decet. Hinc illa Domini uerba: Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatē, offeres ei primum pacem, si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est, saluabitur, & seruiet tibi sub tributo. Si autem fœdus ini-re noluierit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Admirabile quidem documētum, & homine christiano dignum, Si possis suauiter, & cum pace in gratiam redire & inimico reconciliari, nulla est iudicem adeundi ratio: at si pertinax, & obfirmatus, permanet, proderit tunc magis seuera animaduersio iustitię, quā inu-manis miserationis indulgentia, quam reprobis non agnoscētes paruipendunt. Quamobrem Saluator, ut nos ad inimicorum dilectionē urgeat, quā Pater ille cœlestis in ingratos homines pius sit, comis, atq; benignus, ostēdi dicēs: Qui solē suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Cuius etiā benignitatis i Ecclesiastico Sapiēs meminit, cū ait: Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos, & ad hęc amara audiet. Hospitatur quidē ingratos Dominus in sue charitatis uisceribus, pascit nedum terreno, uerū, & cœlesti pane, potat eiusdē corporis sanguine: à quibus tamē conuitia, cōtumelias, execrationes, detestationes, atq; innumera opprobria, quāplurimaque amara audit. Qui igitur Euāgelica consilia profiteris pfectisq; uiris admisceri cupis, hęc tibi præ oculis habenda sunt semper, ad ardua quæq; accingere, atq; ad audiēda conuitia, & opprobria ab illis quos quamplurimis affecisti beneficijs, quibusq; innumeras condonasti offensas, iniurias, & contumelias, animum paratum præbe. Nam cū illis condonaueris, ac peperceris, tantum abest ut gratias referant, ut etiam te non amore; sed timore, ac pusillanimitate id efficisse prædicent. Viriliter igitur tibi agendum erit.

Quicumque ergo sis, qui Christi doctrinam profiteris, qui quæ in eius uerba in sacro fonte iurasti, inimicum te diligere oportet, offensam

Deut. 20. C

Quandoque
seuera iusti-
tia, q uādoq;
uero clemen-
tia, & miseri-
cordia opus
est.

Matth. 6. C

Ecli. 20. D

A offensamque condonare, uel petenti, si perfectorum adhuc mentam non attigisti, nec attingere curas, uel ultro, non petenti, si ut perfectus ad Euangelicis consilijs te deuinxisti omnibus, namque in parabola de seruo, quo cum Rex ille uoluit rationem ponere loquebatur Dominus; cuilibet nostrum dictum fuit. Sic, & Pater meus celestis faciet uobis, si non remisistis unusquisque fratri suo de cordibus uestris. Quid obsecro, celestis ille Pater non ignoscenti faciet? parabolam perpende, qualisque & quanta pena non condonantem maneat, qualeue primum indulgenti paratum sit manifestè intelliges.

Quid quilibet christianus debeat.

Matth. 18. B.

B Simile fuisse regnum coelorum (Saluator inquit) homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. Parabola hæc duorum meminit debitorum, quorum alter decem millia talentorum ære Domini sui grauatus erat, alter uero paruum pecuniæ summam, uni ex seruis Domini sui debebat, centum uidelicet denarios, primo dilationem expetenti qua Domino soluat, gratis uniuersam debitionem dimisit Dominus; secundo uero à conseruo prolationem postulanti, nedum non dimittitur, uerum & in carcerem conijcitur, & licet eisdem uerbis quo ille alter Domino, à conseruo supplex prolationem roget, non exauditur tamen, immo gutturi manibus adhibitis suffocatur, strangulatur, ac in carcerem conijci iubetur. Refertur apud Dominum, inhumanus hic seruus, qui causa diligentissimè discussa dirum seruum accersiri iubet, hisque eum uerbis alloquitur. Serue nequam, omne debitam dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Talibus eum uerbis allocutus, Dominus tortoribus eum ac satellitibus tradidit, donec uniuersum æs Domini soluat. Parabola in medium allata, tali nos per orationem alloquitur Dominus; Sic & Pater meus celestis faciet uobis, si non remisistis fratri suo unusquisque de cordibus uestris.

Parabola de seruo debitorum decem millia talentorum exponitur.

C Deficeret dies si uniuersa quæ hic latent mysteria discutienda essent, ut tamen ea breuibus perstringam, duo hic iudicia inter creditorem, Dominum, & debitorem seruum aspicias: alterum, cum solo Domini ære tenetur seruus, alterum uero dimisso sibi alieno ære, seruum qui non est soluendo, quique prolationem suppliciter rogat, suffocat, atque in carcerem conijci iubet, donec uniuersum æs quo illi tenebatur, persoluat: denuo ad dicendum ius à

Duo in parabola de debitorum seruo iudicia, eorumque discrimen.

Secunda Pars.

QQ

Domi-

De iniurijs condonandis

Domino accersitur. In quorum altero non legis Dominum seruum illum debitorem aduocasse, sed sibi ab alijs oblatum fuisse, cum enim Dominus aliquantulum selasum, atque obfensum intel ligeret, simulabat tamen, seipsum conijciebat, atque se infidi serui perfidiam latere dissimulabat, ut rescipisceret, patientem atque benignum Dominum conueniret, ueniam peteret, atque impetrasset. Ob id igitur Dominus seruum, primo illo iudicio accersi noluit, nec forsitan tam citò accersi iussisset, nisi delatus, atque allatus esset. At altero iudicio, cum iam immanitate in conseruum usus esset, debitori que seruo parcere noluisset, sed in carcerem, ut quam primum solueret, iniecisset, ueluti impatiens (utpote, qui tantam seuitiã ferre non posset) non accersi iubet, sed ipsemet inhumanum seruum aduocauit: sic enim textus habet; Aduocauit illum Dominus eius. Quis obsecro, Dominus aduocat? Ille inquam Dominus, cuius uox uel ipso inferno horribilior, atque ipso hærebo reprobis terribilior est, cuius que aspectus in illa calamitatis die uix sufferri poterit. De huius Domini uoce loquens Iob, ait; Post eum rugiet sonitus, tonabit uoce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur cū audita fuerit uox eius: tonabit Deus in uoce sua mirabiliter, qui facit signa & inscrutabilia. Hac igitur terribili uoce aduocauit seruum Dominus, in primo illo iudicio, licet immanis hic seruus in ratiocinio defecerit, decemque millia talentorum ære Domini teneretur, non ob id tamen molesta protulit Dominus, non uociferauit, non reprehendit, atque obiurgauit, sed audiens seruum rogantem, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi: patienter egit, prolationem dedit, & (quod maius est) ingentem pecuniæ uim dimisit, uniuersa debita condonauit, & quem uinciri iusserat, liberum abire suuit. Cum uerò ad secundum iudicium deuentum est, cum coram Domino delatus esset, eò quòd seruo suo ære grauato ignoscere noller, illum que prolationem petentem suffocasset: audi primum huius obiurgationis uerbum; Serue nequã, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Grauis equidem tanti Domini obiurgatio. Serue (inquit) nequam, ingratisce, uerberibus, plagis, & graui qualibet animaduersione digne, cur non tecum perpendisti hominem illum tibi debitorem mihi seruum esse, domo meæ degere, meo pane ali,

meoque

Iob. 37. A

Verba singula isti ius cõminatiõis, serue nequã omne debitum dimisi &c. nos ad ignoscendum urgent.

- A** meoque fauore protegi? Si illius rationem habere noluiſti, quod ſeruus eſſet, habere tot ſaltem debuiffes, quod meus eſt, quod mihi carus, quodque quæ in illum agis, perinde habere me, ac ſi mihi feciſſes, meminiffe deberes, quantam pecuniæ uim tibi liberaliter condonaui, ac ultro dimiſi: Nonne ergo oportuit te miſereri conſerui tui ſicut, & ego tui miſertus ſum? Primo etiam iudicio benignus fuit in ſeruum Dominus, ac liberalis, cum tranquillitate, & pace iudicium exequēs, quippe qui has terrenas opes tibi pende-
B bat, ſeruique uitam maximi eſtimabat. Secundo uerò iudicio, intelligens charum ſibi ſeruum carceri iniectum, ac compeditum, licet ad iram natura procliuiſ non eſſet, ira tamen commotus, ac incenſus in ingratum ſeruum qui alium ſibi debitorum ſeruum
 compediuit, ultionis audius, in exteriores tenebras projici iuſſit, tot animi irati opere oſtendit ſigna, quot prius miſerationis præbuerit inditia, tam enim dilectionis, & concordie inter ſeruos appetens erat.

Quem ergo (obſecro te) iuſtiſſimi huius Principis ſeuera ſententia aduerſus inhumanum ſeruum, & ignoſcere recuſantem non terreat? Si igitur pacis, & cōcordie amor ad deponendum odium è corde, condonandumque non allicit, nonne efferus es, & inhumanus, ſi uel hoc exemplo non traheris? Nonne ſaxeus, ac adamante durior, ſi tanto tibi propoſito exēplo non emolliris, atque ad ignoſcendum non flecteris? An non primo loco terret, quod non ignoſcentem, ſeruum & non filium uocat, nec ſeruum ſolū, ſed nequam? ut uel hinc conijcies te, cum non ignoſcis ut ſcleroſum ſeruum, maximique ſupplicij reum accipiendum eſſe?

Verū quem uel obſeruatū hominem quæ ſequuntur uerba ad condonanda conuitia non impellant? Nonne (inquit) te oportuit miſereri conſerui tui ſicut & ego tui miſertus ſum? Singula hæc uerba emphasiſ habent, quapropter & perpendenda ſunt. Quot enim uerba, tot ad condonandas contumelias incitamenta ſunt. Primum ergo quod ad aliquod munus exequendum inuitat, temporis opportunitas eſt; hinc mercatores nundinarum tempus opportunum expectant, quo nundinentur merces, uenundentque: Nautæ uentorum & temporis opportunitatem expectant, quod uela dare poſſint, Aulici opportunum tempus quærunt quod Principem conueniant, ſupplicesque tabellas porrigant. Hanc temporis ignoſcendi

Opportunitas ad opus excitat.

De iniurijs condonandis.

Nunc igno-
scendi tem-
pus.

scendi opportunitatem innuit ipse Saluator primo illo uerbo **D**
oportuit. Nonne (inquit) oportuit? quod perinde est ac si di-
cat. Nonne nunc est tempus opportunum ignoscendi? Nunc
oportet in hac uita, dùm hic degimus, dùm licuit per tempus, dùm
dominus nos expectat alio sæculo post hanc uitam, non erit igno-
scendi tempus & opportunitas. Nam quemadmodum nō erit am-
plius ueniam impetrandi tempus, sic nec dandi erit opportunitas.

Naturæ con-
formitas ad
ignoscendū
allicit.

Quod uerò secundo loco ad parcendum urget, est naturæ simi-
litudō, ac conformatio, neque enim leo in leonem furit, nec in lu-
pum lupus, etsi aliquando inuicem ledunt, inuicem etiam sibi par-
cunt, conuiuunt, uersantur, et mutuo diligunt ac deffensant; hanc
naturæ similitudinē & ignoscendi rationem uoluit innuisse Do-
minus pronomine illo Te oportuit (inquit) te, ac si dicat. Te qui **E**
homo es, ignoscere decet. Te qui non ex Leone, Vrso, aut Tigri-
de natus es, qui homo cū sis humani à te nihil putare debes alie-

Homo natu-
ra misericors.

num, homo enim natura homini miseretur. Hinc Pilatus ut iudeos
ad miserendum Christo patienti urgeret, flagellis cæsum, spinis co-
ronatum, sputis oblutum, coram apponi iussit, dicens. *Ecce homo* :
Quid ecce homo? Homo ille est, & uos etiam homines estis, at ho-
mo hominis naturæ miseretur, & quō misericors ille, eō uos mi-
serationis uiscera effundere decet, pari ratione ego tecum agam, ho-
mo ille est qui te offendit, en tu homo es, te ergo illius misereri o-
portet, sarrarum est, nō hominum non Parcere subiectis. En iam
tibi subijcitur iam deiicitur, ac uel seipso, uel alio quocunque me-
dio ueniam petit: Te ergo oportet misereri. Fac tibi in mentem **F**
ueniant Regij psaltis uerba. Dispercat, de terra memoria eorum,
pro eo quā non est recordatus facere misericordiam, sed persecutus
est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde morti-
ficare. En igitur coram te hominem ueniā, inopem, mendicum in-
dustriam quærentē. Si igitur illum persequeris, si mortificare cu-
ras, si misericordiam facere non recordaris, quid tibi expectandum
existimas, nisi terribilem illam æterni iudicis audire uocem. Dispe-
reat de terra memoria eius, pro eo quod non est recordatus facere
misericordiam? Te ergo misereri oportet. Si homo es, quæ homi-
nis sunt exequere, alioquin ab hominis natura degeneras. Nonne
audisti Salomon quomodo admiratur, quod homo homini non
ignoscens à Deo sibi ignosci petat? Homo (inquit) homini ser-
uat

Psal. 108.

Homo homi-
nis naturæ mi-
seretur.

Auat iram, & à Deo querit medellam? in hominem similem sibi non **Eccle. 28. A**
 habet misericordiam, & de peccatis suis depræcatur? Vrgens qui
 dem ad condonandam iniuriam calcar habet, pronomen illud. Te.
 Te hominem homini sicut tu, passionibus subdito sicut tu, infir-
 mo, sicut tu, tæto, debili, ac mutabili sicut tu, qui si nunc commo-
 tabile, te odit & lacepsit, eadem mox extincta in se reuertetur, cul-
 pam agnoscat tuam, dolebit, penitebit, teque diligit & amplectetur:
 id quod tibi erga ceteros homines à te aliquando lacepsitos
 accidere poterit. Sic enim ab ipso sapiente in Ecclesiastico edoce- **Eccle. 31. B**
 ris. Intellige (inquit) quæ sunt proximi tui ex te ipso.

B Sed & illud quod tertio loco te ad ignoscendum impellit, ipsius
 rei facilitas est, quod nullus in parcendo labor, nulla in condonan-
 da contumelia difficultas, Hoc Dominus aperuit uerbo illo *misereri*.
In illis enim quæ natura insunt nulla est difficultatis ratio, At
nonne homo natura misericors est? si nanque uel caniculum uul-
neratum uidet, miserationis uiscera commouentur: Hinc sæpe ac-
cidit, ut qui uictum mendicando quæritant, crura decorticent, car-
nes lacerent, atque ante templorum ianuas iacentes, hominum mi-
sericordiam implorant: ut qui hominem natura misericordem no-
runt, uel sicillum admiserendum impellant. Hoc est ergo quod
*Dominus uerbo illo *misereri* ostendisse uoluit, ac si dicat, non tibi*
præcipitur, ut ei tua omnia largiaris, ut eum magno tuo dispendio
à molestijs leues, ut eius uulnera cures, ut tuam operam ultrò, &
sine prætio impendas, ut eius facultates augeas, labores subeas, aut
quæ illius sunt cures, hoc tibi solum præcipitur ut miserearis, opor-
tet (inquit) misereri. Hoc tibi naturale est, hoc cum operosum
aut laboriosum non sit paruo negotio præstare poteris: tam enim
in hominis potestate est aliorum misereri, ut cuilibet hominum
illud Prophetæ dicere liceat. Miserebor cui uoluero, & clemens
ero in quem mihi placuerit. **Exod. 33. D**

Quam facile
 sit ignoscere,
 id quod nos
 ad parcendū
 urget.

Exod. 33. D

Familiaritas
 nos ad con-
 donandas con-
 tumelias im-
 pellit.

C Quod etiam nos quarto loco ad ignoscendum impellit, est con-
 suetudo & familiaritas. Vt enim comparatum est, ut illi mutuò
 diligant, ac quamprimùm alter alteri ignoscat, inter quos mutua
 est familiaritas: Hinc minori animaduersione in domesticos, quàm
 in externos uti solemus, faciliorque est indulgentia delictorum
 inter parentes & liberos, inter fratres, & illos qui eiusdem familiæ
 sunt, quàm inter illos qui diuersæ sunt agnitionis ac gentilitatis; Hæc
 indul-

indulgēdi rōnem uidetur inuisse Dominus nomine, *conferui*. Nōne
 (inquit) oportuit te misereri cōserui? Quid hoc sibi uult? quasi ap-
 te dicat, si familiaritas & frequēs cōsuetudo ad ignoscēdum urget,
 nōne magna hāc est inter unius Domini seruos? Iter illos q̄ easdē
 habitant aēdes? qui eius familiā domesticī sunt? Si igitur unius-
 met Domini serui estis, si eandem domum colitis, nōne opor-
 tet misereri cōserui? Vrget quidem hāc ratio uehementer; si Do-
 minus ut ad ignoscendum impelleret, hanc ut efficacissimam af-
 fert rationem quod cōseruus sit. Quid nobis faciendum erit,
 qui non solum eius Domini serui sumus, sed & eiusdem Pa-
 tris filij, eiusdem filij cohæredes, & eiusdem corporis mem-
 bra? Si uel infidelem odisse non licet, nec quod homo est, aut
 peculiaris hostis, licet persequi, quomodo unquam christiano
 licebit in christianum sœuire, illi ueniam petenti condonare nol-
 le, cū eandem domum (Ecclesiam uidelicet) incolant, e-
 iusdemq; articuli fidem confiteantur, cū dicunt se credere san-
 ctorum communionem? Quæ detestabilius clades, quā domesti-
 corum inter se discordia, atque dissidium? Nonne quod magis ad in-
 uitē cōiuncti sunt, eodē perniciosius se infectantur? Amon, &
 Absolon eiusdem Patris filios nobis ob oculos proponamus, quis
 fuerit utriusque finis, ob eorum dissidia. Sicut nullus magis no-
 xius, ac detestandus fur, quā ille, qui nobiscum habitat, sic nul-
 lus execrabilior inimicus, quā christianus in christianum, cū
 eandem Ecclesiam inhabitent. Vt igitur hāc inter christianos con-
 cordia seruetur, hoc unum remedium est, ut qui contumeliā pas-
 sus est, iniurio condonet, quod concordia & paci consulatur, alio-
 quin, id quod cōmunio sanctorum nuncupatur, dæmonum dissi-
 dium appellari poterit, ob id mihi persuadeo dixisse aliquādo Do-
 minum; Videbis æmulum tuum in templo, in omnibus prosperis
 Israel. In aduersis nullus est æmulus, soluminodō in secundis re-
 bus insurgunt æmuli, & eo magis, quod fortunatē & prosperē se res
 habent. Nam & Iacob nunquā tantam infectionem passus est,
 dum nomine Iacob appellatus est, quā cum mutato nomine di-
 ctus fuit Israel, quod nomē nescio quid dignitatis & felicitatis pre-
 se fert. Quod enim quis maioribus donis, ac nobilioribus titulis do-
 natus est, eodē magis æmulationem inimicorum experitur. Quam-
 obrem quid ad hoc detestandum malum, magis conferre poterit,
 quā

Simile.

Discordia,
quā de decet
christianos.

1. Reg. 2. G
In secundis,
non in aduer-
sis rebus in-
surgunt.

Simile.

Rom. 12. D.

quàm (ut ait Paulus) si fieri potest cum omnibus hominibus pacem habere, iniurios homines toleranter ferre, illis contumelias condonare, & se salamandræ similem præstare, in igne insectationum, iniuriarum, ac molestiarum persistendo, ac spiritus uitam seruando? Quemadmodum enim odora menta ac suffimenta ni in ignem conijciantur, uel nihil, aut parum redolent, at in ignem coniecta odorifera sunt, ita christianus uir, ni ignem molestiarum, contumeliarum, atque insectationum adhibeat haudquaue odorem profert, nullique est (ut ait Paulus) odor uitæ in uitam. Attamen, conuictorum & iniuriarum igne adhibito, suauissimo, condonando, odore uitæ fragrat. Qui igitur nobis infensi sunt, potius calcas quàm frænum ad ignoscendum addunt, nec ob eorum iniurias & insectationes, ab incepto bono desistendum, sed eò magis insistentum erit, quò grauius nos insectatur, tunc n. patientiæ calcaria adhibenda sunt. Melior est enim (ait sapiens) uir patiens uiro forti. Maiorem enim meritorum cumulum nobis cõparamus, tacendo, ferendo, ac condonando, quàm si continuis ieiunijs, disciplinis, ac cruciatibus, nos ipsos afflictemus. Tunc nanque nos ipsos, uoluntatemque propriam dedimus, nunc uerò carnem tantum litamus, Cum ergo aliquid tibi uni præcipuè collatum à Domino intelligis quo ceteri fratres careant, scito te alterum futurum Ioseph inter fratres suos. Neque enim ullus sine æquipondio cõmunicatur honos. Vulgatum, n. illud est. Honores cum oneribus suscipiendi sunt. Verùm ut illuc reuertamur unde digressi sumus, si familiaritas, consuetudo, uel eiusdem domus simul habitatio, ad odiũ abijciendum, iniurioq; atque nobis infenso ignoscendum urget, quæ obsecro maior coniunctio, quàm inter christianos mutuò qui eiusdem familiæ, eiusdemq; corporis membra sunt? Nonne ergo oportet misereri conserui tui? inquit Dominus, quò nullus excusationi locus sit ignoscere recusantibus.

Simile.

2. Cor. 2. D

Infensi homines patientiæ calcaria addunt.
Prou. 16. 1

Gen. 50. D.

Observantia, seu alicuius personæ ratio ad ignoscendum allicit.

Gen. 32. & 33

Quinto etiam loco nos, alicuius personæ observantia, cuius nos rationem habere decet ad ignoscendum uehementer impellit. Sapius nanque filium patienter toleramus, illique iniurio patris causa ignoscimus, uel quia eius pater nobis beneuolentia coniunctus sit, uel quia heros, illustrisue sit. Quæ ratione motus Esau Jacob fratri suo pepercit. Cum nanque in fratrem immani maliculentia inimicum imbutum haberet, iamque illum interficere decreuisset, uita

men

De iniurijs condonandis

men patrem molestia afficeret, id quod animo conceperat, exequi distulit, & reuocauit tandem. Hanc crediderim ego uoluisse Dominum rationem adducere, uerbo illo tui conserui, inquit tui, ac si diceret, sicut tu, sic & ille mihi seruus est, simul nanque tecum mihi est seruus, si ergo illius nullam rationem habere placuit, circumspectione tamen tibi opus erat, ratio tibi habenda esset, quod mihi seruus erat, Cur ergo (o serue nequam) quem maxime debuisti eum minime ueritus es? Pari colloquio tecum sub ijs uerbis agit Dominus; recusas parcere quia inimicus est, quia telæsit, quia tibi iniurius atque insensus fuit, at intueri quod mihi est seruus, mihi charus, quod amor in illū meus, ita auctus sit, accumulatus est, ut addi nihil possit, me igitur in illo dilige, propter me ignosce, mihi enim id beneficij collatum æstimabo. Quid? nonne urgentissima hæc ratio est, ut te ad condonandum fratri contumeliam impellat, cum id Dominus in se collatum beneficium æstimet?

Saluatoris exemplum ad ignoscendum inducit.

Conferunt necnon, & ad ignoscendum non mediocriter urgent magnorum heroum, illustriumque uirorum exempla, dici nanque solet magis mouent exempla quam uerba, locusque ab exemplo magnam ad suadendum ac inducendum hominem, calcar habet. Hocque illud est quod sexto loco nos ad ignoscendum mouet, quod Saluator ipse hæc in parabola ostendit, cum dicit, *Sicut et ego tui misertus sum*, ubi seipsum seruo nequam exemplum præbet, quod perinde est, si dicat, Si ego tui misertus sum, cur tu illius non misereris, si ego Dominus tibi seruo, cur tu seruus seruo, non indulges? Nonne exemplum dedi tibi ut quemadmodum ego tibi feci, & tu seruo facias? Si iniurias condonare dedecus esset, si turpe esset, non id ego tibi præstitissem; oportet ergo te misereri conserui (inquit Dominus) sicut & ego tui misertus sum.

Quæ tibi erga Deum debito est, ad ignoscendum urget.

Quæ uero postrema est Domini condonandi ratio, usque adeo nehemens atque efficax est, ut uel simulachrum ad ignoscendum impelleret. Hæc autem obligatio est, qua grati beneficij memores esse tenemur. Nam nimis durus est animus qui si beneficium nolit impendere rependere tamen recuset. Hanc ignoscendi rationem in illis duobus pronomini bus. *Ego, tui*. ostendit Dominus, quod perinde est ac si dicere uelit. Quis ego sum, quis tu, & quis seruus ille, cui ignoscere recusas, diligenter perpende; ad hæc, quid ego tibi condonaui, quæ tu conseruo condonare noluiſti sedulo discute, &

A te, & ni truncus aut stipes sis, ignoscere non erit difficile. Ego tui misertus sum, Ego omnium Dominus qui nullius egeo, qui nulli debeo, cui tu ex debito seruire teneris, tui, qui miser es, miserabilis, pauper, cæcus, & nudus, qui cùm omnia præstiteris, te seruum inutilem esse fateri debes, inter me Dominum, & te seruum infinita distantia eos te, dissimilitudo, inter te seruū & alium qui simul tecum seruus est conditionis & qualitas, & similitudo: si igitur, Ego Dominus, tui qui mihi seruus es, misertus sum, ut quid tu seruus conferui misereri recusas? Quòd si conditionis dissimilitudo non allieit, debiti inæqualitas saltem urgebit. Ego nanque tui misertus decē millia talentorū maximam summā dimisi, tu seruus & immanis, cētum denarios condonare recusas? Quæ inter talentum & denarium, proportio est? quæ inter centum, & decem millia æqualitas? si ergo tibi talenta dimisi, cur tu denarios dimittere recusas? si ego decem millia, cur tu centū elargiri negabis? Nescio, ita me Deus amet, an possit urgentior ad condonandum ratio adduci. Quæ tu, o homo, Deo debes, talenta sunt, grauissima delicta sunt, infinitam uim continent, cùm Deum qui infinitus est offendant, ac dehonestent, quæ tibi proximus debet, denarij sunt, minimi ponderis, paruiq; æstimandi; Quæ tu Deo debes, decem millia sunt: Nam decem præceptorum transgressionem continent, quæ uerò seruus uel proximus tibi debet, centum sunt, semel enim aut iterum te læsit, cùm tu decies millies Deum dedecores. Quò igitur ad substantiam, eadem inter crimina, quibus tu in Deum deliquisti, & contumelias ac conuitia, quibus te proximus affecit proportio est, quæ inter talenta & denarios. Quò uerò ad numerum, eadem quæ inter decem millia, & centum æquatio est. Quæ ergo tu in Deum, & quæ in te cōmisit homo, in libra si peneses, illa istis, & re, & numero infinitè grauiora esse fateberis. Si igitur tibi Deus decem millia talenta dimittit, cur centum denarios dimittere grauaberis?

Apoc. 3. C
Luc. 17. C

Iniuriarum
quibus nos
Deum, & qui
bus proximi
nos afficiunt
disparitas.

Haud fieri posse arbitror, ut qui christianus est, hoc Domini exemplum præ oculis habeat, & nō uehementer eius miserationis cōmoueātur uiscera erga delinquentē, & sibi infensum proximū, licet parentem ipsum, immo uniuersam interficeret gentilitatem. Qui nanque fieri potest, ut animo, menteque ipse uoluam, me milles Deum execratum fuisse, innumerisque criminibus affecisse, to

Consideratio
ad ignoscen-
dum urgens.

De iniurijs condonandis.

tiesque ipsam gehennam demeruisse, & nihilominus ipsum in me benignissimam extitisse, atque sexcenta millia crimina dimittenda mihi ueniam petenti paratam esse, nec tamen proximi conuiuantis, indulgentiamque rogantis miserear? Nonne mihi ipsi crudelis ero, qui animam meam æternæ mortis periculo exponam? Videbo æternum illum parentem ad condonandum paratum, ut uel suspirio cordis fleatur ipse pius, & in eius seruum, immo filium, tam saeuus existam, ut nec cordis, & oris, obsecrationibus ad ignoscendum emollire. efficax igitur, & urgentissima ratio est Domini Saluatoris, ut uel durum, ac inhumanum Scitham ad miserendum impellat.

Virum probum non posse pati iniuriam, sed nec impium.

Quod si adhuc perstas, iniuriamque referre cupis, accuratius amabo, quæ iam iam dicturus sum intueri. Quid obsecro te, aliud iniuria est, quam alicuius boni priuatio? bonum autem esse nequit, ubi uirtus deest, nam bonum nihil est, aliud quam uirtus, at uirtute quis unquam te orbari poterit, cum auferri nequeat? Sic ergo tecum ipse ago, floresne an cares uirtute? si uirtute possides, iniuriam accipere nequis, cum uirtute expoliari non possis, neque enim improbus uia te probitate priuabit unquam, ergo si iniuriam pateris, improbū te esse oportet, at si improbus es, quid boni possides? quam habes uirtutem, qua priuari possis? certe probitas & improbitas, uirtus & uitium nullo se cōpatiuntur modo, haudquaquam igitur iniuria affici poteris, cum nihil boni habeas, quo priuari queas.

In iniuria potius animus quam uerba pensandus est.

At iniuriam (inquies) non in patientis priuatione, sed in inferentis animo consistit, ob idque iniuria poterit affici impius, licet omni bono careat, iniuriamque patietur probus, tamen si uirtute spoliari nequeat. Verum id tibi responsi accipe, iniuriam potius animo inferentis, quam illationi, effectuique ipsi ascribendam esse, si nanque regi iniurius sibi quem credidi esse rusticum, uel pontificem lacessui contumelia, quem humilem, priuatūque uirum existimaui, neque Regi, neque Pontifici iniurius fuisse dici poterō, cum nullus mihi animus fuerit Regem, aut Pontificem iniuria afficere, conuiuantis igitur animus pensandus est, non uerba. Nā & leges, nedum in eos solū, qui homicidium committunt, sed & in illos, qui hominem occidendi uoluntatem habuere animaduertunt, neque enim qui casu, præter uoluntatem, ac sine aliquo consilio

A consilio hominē interficit, homicidæ pena multandus est. Cum igitur uir probus nullam inferendæ iniuriæ uoluntatem habeat, (alioquin bonus non esset) nulli etiam iniurius esse poterit, cumque probitate, & uirtute priuari nequeat, à nullo etiam iniuriam pati poterit. Quo fit, ut qui probus est, neque inferre alicui, nec ab aliquo ferre iniuriam queat.

Fateor quidem improbum iniuriam inferre posse, cum iniqui animi sit, in proximumq; malè affectus, at iniuria affici non item, quia cum omni bono careat, eo priuari nequeat. At fortunæ saltem bonis spoliari (inquies) poterit, nam & hæc de numero bonorum esse, est qui ignoret nullus. Hæc uerò, quid sine uirtute profunt? nonne obliunt potius? Dicam audacter opes, honores, magistratus, & cætera quæ extrinsecus à fortuna promeniunt, gladios esse in furentium manibus; satius quidē esset his carere, quàm ea sine uirtute possidere. Sicuti igitur, qui gladio furentem hominem priuat, non contumelia, aut iniuria, sed magno afficit beneficio. Sic qui improbum hominem, his externis bonis spoliatur, non illi damnum, sed emolumentum asserre censendus est. his enim illud spoliatur bonis quibus alioqui omnino abuteretur. Iniuriam ergo improbus inferre, non autem pati poterit.

Conatur impius iniuriam inferre, sed frustra. id quod ego manifestissimè aperiā. Nam uel sui similem impium, aut honestū uirum iniuria afficere quærit, si impium, quid est quo eum priuare possit, cum omni bono careat: si honestum, qui fieri potest, ut ab illo auferat uirtutes, quæ nullo modo auferri possunt. Quid hic igitur honesto uiro iniuriam passo, agendum erit? Improbri ne homini iniuriam asserre quærenti, referre curabit? haudquam quidem. cum nanque improbus, nihil boni habeat, nihil etiam inuenire poterit, quo iniuriam figat. Animone, id efficiet? neque id quidem, nam cum probus sit, nihil mali poterit meditari. Si nanque iniuriam inferre non licet, neque referre licebit unquam. Vtique qui iniuriam fecit, grauiori tenetur crimine, quam qui refert, ille enim huic referendi causam præbuit, neque tamen ob id, qui refert graui curet culpa, cum ulcisci quærat, idq; quod ab alio ægrefert, referre curet; nec minori probro, hic quam ille dignus est, cum id efficit, quod in improbo detestatur. Nā quem admodum, qui beneficium rependit, gratiasque benefactori re-

Monte læsit
qui opibus,
aut fortunæ
bonis te spo-
liat.

Quid christia-
no iniuriam
passo agendū
est.

De iniurijs condonandis.

fert, licet prius receperit, quàm referret, beneficus tamen dici potest. Sic qui iniuriam refert, licet prior iniuriam passus sit, iniurius tamen potest dici, ob idque iam probus esse desinit, cum malo afficiatur animo.

Naturalis ratio ulcisci uetat.

Vndique ergo naturalis ratio ultionem detestatur, si enim probo iniuria affecto ulcisci licere concedatur, eundem etiam probum illi, qui eum iniuria affecto, ulcisci licebit, undique nanque par ratio est, sicque in immensum progreditur iniuriarum referendarum ratio, nec unquam sistendi locus erit, quod sit, ut qui iustus est innumerorum malorum, dissidiorum, bellorum, causa euadat, ansumque præbeat, in immensum progrediendi, quod nescio, quid magis probum uirum dedeceat. Quod si qui iniuria afficitur, pacem diligit, si concordiam curat, dimittenda illico iniuria illi erit. Ultionemque ueluti discordiarum, inimicitiarum, seditionum, rixarum, tumultuumque perennem fontem, abhorrere.

Leuit. 19. D

Non ergo quæras ultionem, nec memor eris iniuriæ cuius tuorum, ait in lege Dominus. Si nanque in hac uita honesta esset ultro, si iusta, si aliquam haberet rationem boni, uel aliquid honesti præ se ferret: nonne illam amplexus esset Dei filius? quis nanque facilius ulcisci potest, quàm ipse Dei filius, qui nihil non potest, quem nihil latet, cui nihil non licet, qui nihil non boni præcepit & executus est? quis iustitiæ ratione habita, id iustus exequi poterat, illo, qui iustitiæ modus & mensura est? Huic nanque

Ambr. de ueritate. c. 11.

Ambrosius ait; Illud iustum est, quod uis, & iniustum quod non uis, & nihilominus, nedum non ultus est, cum iniurijs opprobrijs, atque morte afficeretur, uerum & Petrum ulcisci uolentem obiurgauit, gladiumque reponi iussit, & in cruce patrem ne ulcisceretur orauit, & (ut Petrus ait) cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, se ipsum iniuste iudicanti tradebat, & cum uulneratus & sauciatus esset propter peccata nostra, tunc maioris patientiæ exemplum præbuit. Christo igitur passo in carne (Petrus inquit) & uos eadem cogitatione armamini.

1. Petri. 2

1. Petri. 4. A

Chrysol. to. 5. ad populum Antioch. ho. 71. med.

Quod si inimicum ulcisci cupis, eisdemque, uel maioribus malis eum inuoluerere curas, quàm ille te affecerit, Quid ex hoc tibi molumenti nancisceris? primò nihil inde tibi utilitatis acquires, deinde illi iustissimo iudici penas dabis, ultionem querenti in lege po-

Age positas. Dicas amabo te, Si quis rex super terram talem legem ferat, ut qui ultionem de inimicis querit, mortis supplitio afficiatur, nonne huius mortis corporeæ metu omnes ad exequendam legem concurrerent. Nonne ab ultione caverent? Quanta ergo (ait Chrysost.) non esset dignus accusatione, propter mortem corpoream, quidē, quam & alioqui naturæ nobis omninō debitum infert, omnia facere sustinens: at propter mortem cui consolatio nō potest inueniri, legis ab omnium domino latæ curam gerēs minorem? Quis itaque nos iam ab illo liberabit supplicio, cum non tantum ab illo sumus mandato procul constituti, sed nec eadem cū publicanis efficiamus. Hæc ille.

Qui ulciscitur, nihil sibi emolumentum acquirit.

Et nonne illum mente captum iudicabis, qui sibi ultro utrūque eruit oculum, quō inimico alterum trucere valeat? Hunc quis dicet unquam contumelia sibi illatæ prospexisse? Si ergo ut inimico mortem corporis inferas, tibi ipsi animæ mortem affers, nonne maius damnum ac nocumentum tibi ipsi affers, quā si utrumque tibi oculum eruas quō inimicum possis alterum tantum eruere?

Qui ulciscitur, utrūque sibi oculū eruit, ut alterū inimico effodiāt.

At illud etiam detestabilius est, quōd qui ultionem querit, illud quōd Deo proprium est, illi quōd soli diuinæ maiestati conuenit temerē sibi arrogat. Tria sibi ipsi soli seruauit Dominus, quæ nulli communia esse uoluit, primum est, rerum productarum creatio, hanc enim nulli communicauit unquam, sicuti & per Malachiam prophetam protestatus est, dicens; Nunquid non pater unus omnium uestrum? nunquid non Deus unus creauit nos; Et Aposto-

Ultionē querens, quod propriū est Dei, sibi arrogat.

Malach. 2. B

Hebr. 3.

Clus. Qui omnia (inquit) creauit, Deus est. Illud autem quod secundo sibi seruauit loco, latriæ adoratio est, nulli enim hanc unquam cōcessit; Honorem (inquit) meum, alteri non dabo, quod etiam ad Timotheum confirmat Apostolus; Soli inquit Deo honor & gloria. Et Psaltes; Non nobis Domine, non nobis, sed nōmini tuo da gloriā: ob id quōd graui obiurgatione, in gigantes illos animaduertit qui turrim ad celum usque erigere uoluerē, atque Nabucodonosor, graui animaduersione multauit, quia sub illius statuæ typo, ut Deus adorari appetit, ut ueluti bos herbam sibi comedere uideretur, postremum, quod sibi Dominus seruari nulli que communicatum uoluit, est conuictorum ultio, ita enim per Apostolum testatus est. Mihi uindictam, & ego retribuam, & in Cantico; Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore. Cum

Esai. 42.

Timoth. 1.

Psal. 113. B

Gen. 11. A

Daniel. 3. A

Rom. 12. D

Deut. 32. D

igitur

igitur sibi ipsi soli ultionem servauit Dominus; tuque inimicum D
ulcisci quaris. Nonne quod soli Deo conuenit tibi ipsi arroganter
usurpas? Nonne te Deo æquari, immo Deum esse curas? & quæ
unquam detestabilior arrogantia? Ah insolens, audax ac impu-
dens homo. Si dignitatem regiam tibi arroganter ascriberes, id-
ve impune faceres? & quid? quod Dei proprium est tibi insolent-
ter arrogas; & id tibi impune licere existimabis?

At Dominus (inquires) ultionem differt, delictaque impune
perpetrantur, quia se Dominus non uidere simulat, quod ergo ille
differt, ego ipse exequar. Nonne millies dictum est non licere tibi,
nedum ulcisci, sed nec ultionem corde expetere? Nunquam ne au-
disti nullum malum impune, nullumque bonum absque remune-

Valerius.

ratione iri? Legistine apud Valerium, lento gradu diuinam pro-
cedere iram, tarditatemque uindictæ grauitate compensare? Vici-
Qui ultionem
quærit in cau-
sa propria iu-
dicem agit, &
nulli licet.

sectur utique Dominus, uindicabit tandem, & quo tardius, eo gra-
uius. Verum & si, nunquam ulciscatur Dominus, nec ulcisci ue-
lit, critne tuum proprias iniurias uindicare, & tibi iniurium ulci-
sci? Bonus Deus; Cui unquam licuit in causa propria iudicem
agere? nonne omnibus hominum legibus cautum est, ne quis sui
ipsius existat iudex, ne rei & iudicis, simul exequatur partes? qui
igitur fieri poterit, ut tibi licere credas proprias iniurias referre,
inque tibi infensos animaduertere? Nonne quidquid in inimicum
gesseris, tyrannidi iniustitiæ ac prauitati, potius quam iustitiæ &
æquitatis zelo ascribetur? Nonne ansam præbes quod illi qui te in
inimicum animaduertere cernunt, offendantur, irascantur, gra-
uentur, tibi que succenseant, unde & qui prius unum tantum habe-
bas inimicum, quamplures nanciscaris, qui te odio prosequantur?
quamplurima quippe fiunt commotabili, quorum postea sedato
animo pœnitet, uellemusque non fecisse. Hinc uulgatum illud; Qui
inconsulte anteriora prosequitur, retrocedit. Ne igitur tam ob-
noxie futuram ultionem cures, ne tibi retrocedere contingat. nec
tibi ipsi iudicem esse uelis, ne tibi temeritati, ac arrogantia ascri-
batur, cæterorumque lædantur animi.

Ultionem qua-
rens bellum
mortuis in-
fert.

Non mediocris certe dementia est, bellum mortuis inferre. Si
nanque hominem manu armata mortuum aggredi conspiceres,
haud dubium est, quin ipsum uel mētē captum, uel crudelissimū,
ac immanissimum hostem iudicares, quippe qui nec mortuo par-

cere

A cere nouit. At qui te odio prosequitur inimicus, mortuus est; & pessima quidem mors affectus, nam nece peccati occubuit, anima obitu decessit, odium enim anima occusus est. Quod si inimicum tibi infensum, odioque te prosequentem, insequeris, ac ulcisceris, nonne de mortuum insectaris, ac uulneribus afficere curas? potius quidem illius miserendum esset, ac illi consulendum, quam in illum animaduertendum.

Quaro abs te, cur sancta Ecclesia nostra matet clemens, clauos quibus Christus confusus fuit, lignum quo crux constructa fuit, quaq; Christus pependit dulce nūcupauit, lanceam uero qua eius pectus resecratum est, diram ac immanem appellauit? de illis namque audis Ecclesiam canentem; Dulce lignum, dulces clauos, dulcia ferens pondera: de hac uero audis Hymnum dicentem; Quo uulneratus insuper, mucrone dira lanceæ, cur ergo dulce lignū uocat, dulcesque clauos, & diram lanceam, nisi quia illa Christum uiuum doloribus affecerunt, ac insectata sunt, hæc uero mortuum uulnerauit. Si igitur siccum lignum & uita & sensu carens, si ferum, frigidum, stupidum, ac insensibile, dira, ac sæua dicuntur, eò quod in Christum uita functum seuiere: quid tibi homini sentienti, uiuenti, ac intelligenti futurum credis, cum hominem uita gratiæ functum, peccatisque mortuum insectaris? Quibus titulis te ornandum, ac decorandum esse credis, nisi immanitas, ac sæuitiæ, crudelitatis, ac inhumanitatis?

Esto quod infenso tibi inimico sis obuius, qui te grauius oppugnavit, quicquidque uirium habuit aduersus te contulit, sanguinem fudit, ac parentem uita priuauit, hunc si in uia inuenias graui uulnere affectum, immo quamplurimis plagis percussum, humi iacentem, & semiuuum, cui uix suppetit halitus percuteresne? inferresne mortem, afficeresne conuitijs, ac calcibus? Ne leo quidem, aut ursa crudelis, id faceret, ne dicam hominem ferum: quod tamen si faceres, uidereresne tibi satis ultus? appetituine tuo fecisses satis? Nec equitis, nec militis, nec hominis hoc opus esset. Nullus ni ceras esset Scita, ac Massageta, immo ni crudelis esset tigris hoc unquam (credo) faceret. Si ergo non Arabs, aut Scita, non immanis Turca, sed frater tuus, eiusdem patris filius, eiusdem corporis membrum, peccatorum uulneribus affectus iacet, si crudelibus plagis percussus ferè mortuus est, semiuuus est, uix

sufficit

Quam inhum-
manum sit
mortuos in-
sectari.

25mle

Tertul lib 2
de carnalib

lib 2
de carnalib

lib 2
de carnalib

Immanissi-
mus qui ul-
tionem qua-
rit.

Quam in
manum
nostram in

Quemadmodum si quis ense lapidem feriat, non lapis, sed ensis
læditur, quippe qui percussione obtunditur & aliquando reper-
cussus in eum qui immisit gladium reciproco impetu sæuiet, sic ini-
micus qui te iniuria affectus cū te ferro percutiendū cūtauit, se ipsum
potius q̃ telesit, qđ si repercutias, si iniuriā referas, reciproco forsi-
tan ictū in te ipsum seuiet, tibiq; detrimentū faciet. Contrā cum id
circo te læserit inimicus, ut doleas, quia lædētis fructus in dolore

Tertul.lib.de
poenitentia.

Chrysoſtomus tali ſimilitudine apertius manifeſtat. Quemadmodum calcaſ, ſemetipſum excoquit: & adamantem percutiones ſeipſum lædit, & qui contra ſtimulum calcitrat, ſeipſum vulnerat, ſic q. offendere cogitat, ſeipſū offendit omniq. luto fit infirmior?

Idem Chrysostomus in quadam homelia, id ipsum vobis tali exemplo ob oculos ponit. Infidiator & calumniator non aliter seipsum prius interficit, quàm qui accendit ignem prius concalciscit, ut qui duros siles manu cedit, ipse non lapides vapulat, qui ad stimulos calcitrat seipsum ferit. Contra vero, qui magno animo iniuriam perfert, ceu silex, ignis, & stimulus, adversarii ulciscitur, præsertim cum nulli vires iniuriantes habeant, sed ceu lutum facile dissoluantur non ergo iniuriam pati, sed iniuriam facere, vel nescire pati malum est. Si igitur ulcisci queris, iam non pati, sed facere iniuriam iuras, iam te malis innumeris afficis, iamque ipse gehennæ

A gehennę te ipsum ultro addicis, tuo igitur maximo detrimento maximaque iactura ulcisci curas.

At sanctos viros in scripturis (iniques) legimus sæpe ultionem, nedum corde appetere, sed & uerbis Dominum rogasse. Ait namque Dauid in psalmo; Auerte mala inimicis meis, & in ueritate tua disperde illos. & iterum; Lætabitur iustus, cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In Apocalypsi etiam legimus sanctos sub altare Dei clamasse. Vindica Domine sanguinem sanctorum tuorum qui effusus est. Lætantur utiq; iusti in celis cum uident uindictam Domini in scelerosos homines, si nanq; dolerent, iam beati esse desisterent, cum beatis nullus sit dolor, nec se ad uoluntatem Domini componerent, seu accommodarent, quod etiam ipse aduersatur eternę felicitati. Cum nanque in illa postrema ultionis die in reos, ac fontes homines animaduertet Dominus, lætabuntur iusti, quod talia ac tanta euaserint supplicia, quod tanta gloria donati sint, quodque diuina iustitia illustratur. Non tamen ob id de aliorum malis iucunditate ac delectatione perfundentur, quamobrem non est quod te excusatum credas, cum ulcisci curas, eò quod lætentur iusti ob diuinam ultionem in delinquentes ac peccatores, neque enim animum in quenquam, maleuolentia incensum habent, uel male affecti sunt, ueletiam, de aliorum incommodis ac doloribus lætantur, sed incredibilem accipiunt lætitiā, quod Domini gloria ac iustitia inter homines illustrior euadat.

C Verum nonne conspicias, non te tantis malis affecisse inimicum tuum, quantis te ipsum afficis ulcisci quæris? Damnum in primis animæ infers, id quod primo cauendū esset, detrimentum corpori eiusq; ualitudini, cum nunquam quiescis, nō dormis, non edis, do nec ulciscendi appetitum expleas, iacturam facultatibus & opibus, quas immoderate effundis, quoadusque inimicum perdas, honoris, officis, cum intolerans, atque impatiens iniquique animi homo existimaris, famam lædis, dum bellorum ac dissidiorum causam dedisse crederis iniquus, pacis perturbator, ac seditiosus ab omnibus habetis, mille discriminibus, periculis tuam & tuorum uitam exponis, tua agitur salus, periclitantur fortunę, sexceterę imminēt calamitates, innumeris procellis perturbaris, non incedis tutus, mille tibi impendent cædes, uniuersaq; uita tua, & tuorum perturbatio.

Secunda Pars.

SSS

batione

Psalm. 53. B

Psalm. 57. B

Apoc. 19. A

Sancti quomodo lætantur, cum uiderint uindictā.

Quanta in eo-
moda manent
ant ulciscen-
tem.

De iniurijs condonandis.

batione transigitur, & tandem (id quod omni calamitate, atque iactura peius est) Deum creatorem tuum tibi iratum, atque infensum reddis. Ait namque Chrysostomus in quadam de beato Philogono oratione, quod non recipere in gratiam eum, qui molestiam attulit, non tam est illum ulcisci, quam Deum afficere contumelia. Nonne ergo stulte conspicias te, cum inimicum ulcisci quæris, innumeris te afficere malis, inque te ipsum dirum, ac crudelem existeres? Quid? laqueumne quæris, quo pendas, gladium quo te iugules? foueamne paras, qua uiuus sepeliaris? Proinde ne ad hominem tibi infensum respicias, neque ad magnitudinem iniuriarum quas tulit ille, sed ad Deum, illiusque timore in animum demisso, illud expède, quod quò maiorem uim admoueris animo tuo, post innumera mala, cogens illum in gratiam redire, cum eo qui molestiam intulit, eò maius præmium feres à Deo, qui hæc præcepit.

In fine to. 5.
I oratione de
Beato Philo-
go. in fine o-
rationis.

Nec ipse Dæ-
mon tantum
te potest læde-
re, quã te ip-
sum lædis cū
ulcisci cupis.

Simile.

Vltor quam
sibi noceat.

1. Reg. 30. A

Nullus sæuior, ac potentior hostis homini esse poterit, illò qui per excellètiã humani generis hostis nuncupatur. Nullus maiora mala homini inferre poterit, quàm Diabolus omnium hominum, & maximè Christi fidelium aduersarius. potens utique est, male uolens est. At neque ipse Dæmon maiori damno, ac detrimento te afficere posset, quum tu te ipsum afficis, cum ad inimicorũ ultionem properas, perinde nanque est, ac quis suscepto bello aduersus inimicos longinquas regiones petat domi tamen relinquit qui sibi & familiæ grauibz damnis bellum inferat, domumque incendat, id quod Dauidi contigisse scriptura inquit, qui cum inimicos infectaretur, atque ad eorum excidium armatis militibus properaret, alij interim, domum eius euerterunt, populum obsederunt, pugnaque fregerunt, ciuitatem igni succenderunt, uxores eius, filias, & filios captiuos duxerunt, quamobrè tam David, quàm qui cum eo erat, populus (inquit scripturæ textus) leuauerunt uoces suas, & planxerunt, donec deficerent in eis lachrymæ. Faxit Deus ne id nostri temporis hominibus contingat: nedum ad aliorum ultionem corde infecto properant eorum interna domus euertatur, intellectus captiuus fiat, sensus perturbetur, uoluntas & memoria obscurentur, & tandem tradantur à Domino in reprobum sensum, quò postea æternus luctus sequatur, inexorabilisq; efficiatur ipsorum lachrymis. iustus ille iudex, ne tandem qui alios ulcisci quærunz, sibi ipsi diuini iudicis ultionem asciscant.

Qui

A Qui ulcisci appetit odium intestinum, ac corde latentem praefert, qui uero odit, charitate orbatus est, qui autem charitate caret, ut diuina gratia careat necesse est: at cui gratia Dei deest, ab eo omnia bona absunt, illi omnia mala adsunt, nihil illi orationes, nihil eleemosynæ, nihil ieiunia, nihil uel quidquid boni fecerit ad æternam felicitatem adipiscendam prodesse poterit, licet adhuc temporalia bona consequenda, partaque tuenda, uel etiam augenda interdum iuuare possit, poteritne homini insectanti inimicum, atque ultionem querenti deterius quid contingere? poteritne immanior in seipsum esse, quam seipsum omni bono spoliare, omnibusque malis afficere? Quid infelicius, quam quod nihil boni efficere possit, quod illi ad æternam salutem consequendam conferat? id homini sine gratia euenit. Quod ut illustrius euadat, en tibi familiare exemplum. Afficit te aliquando Princeps aliquis sexcentorum nummorum aureorum beneficio, ad illosque exigendos ab ærarij præposito, chyrographum dat, quæro abs te, si chyrographo illi non apponatur manus regis subscriptio, uel alicuius potestatem habentis, soluetur tibi pecunia? haudquaquam quidem, nihil enim scriptura sine sigillo, aut subscriptione ualoris continet, non ergo sufficit chyrographus, nisi sit authographus; Authographum autem Principis, subscriptio facit. Id ergo quod in schedula, regis subscriptio facit, ad exigendos aureos nummos, idem ad exigendam æternam salutem efficit gratia: & sicuti chyrographus sine subscriptione, papyrus simplex est, & nullius ualoris, at cum Regis subscriptione, sexcentorum aureorum precio æstimatur. Sic opera nostra sine gratia, ad uitam æternam exigendam, ac consequendam, nullius ualoris sunt: est etenim diuina gratia tabellæ subscriptio, ac æterni Regis sigillum, quo qui signati sunt, regni coelestis exigendi ius habent. Cum igitur gratiam Dei habes, tanti uales, quanti regnum æternum æstimari queat: cum hac cæres, minoris precij æstima ris, quam pugillus cineris. Hinc Beatus Anselmus hominem gratia orbatum, terræ comparat, quæ sine semine, atque aliqua culturæ diligentia, nihil nisi uepres, ac sentes, dumosque fert, quam tamen si colas, ac seras, uberes fructus affert: & sicuti uepres à terra culta nihili penduntur, sic opera ab homine sine gratia, nihili æstimantur. Te ergo uindicem, ac ultorem alloquor, parua me iacturam, ac detrimentum te incurrisse

Gratia Dei se ipsum spoliare, quanti sit æstimandū.

Simile.

Homo sine gratia, est terra sine semine.

De iniurijs condonandis

Bona opera
sine gratia
quid prosint.

Quanta teme-
ritas sit, cum
capitali cri-
mine cubitū
acc.

Simile.

existimas, si ultro te diuina gratia spolijs? si terræ sine semine, ac
schedulæ sine subscriptione, ac sigillo compararis? si omni bono
careas? Te ergo hæc sedulo examinare uelim, simulque perpen-
dere, te quò diutius in ultione quærenda persistis, eò magis odiū
incendi, quoque magis odium, ac maleuolentia creuerit, eò obdu-
rescit magis, sitque remedij expers, & salutis plaga tua, quia lon-
ga consuetudine induruit, quò sit, ut pessimam hanc maleuolen-
tiæ plagam non curans, in immensum arefeat, conscientiam pun-
gat, animam laceret, ac omnino perdat; Parnane hæc damna, &
detrimenta, paruane incommoda, ac infortunia hæc tibi uiden-
tur, quæ à maleuolentia, ac ultionis appetitu oriri cernis? Dictum
tamen iam à nobis est, & denuo repetendum, non ob id à bonis
operibus, honestisque actionibus desistendum esse, quòd ad æter-
nam felicitatem consequendam non prosint homini gratia or-
bato. Nam licet, ad æternam gloriam non prosint, ad hoc tamen
proderunt, ut citius ad teipsum reuertaris à peccatis caueas, ab
inceptis desistas, atque ad eandem gratiam recuperandam te ip-
sum pares. Præterea (ut diximus) ad temporalia consequenda.
Sicuti enim, nunquam non honestas actiones præmio Dominus
prosequitur, sic sine ulla animaduersione, nunquam crimina no-
stra relinquit. Poteritne igitur, nunquam maior excogitari dementia, quàm
quòd homo rationis capax, illi se periculo ultro exponat, ut eum
mortem æternam inducantia, letali que crimine deuictum, mors
ipfa inueniet, atque de medio tollat. Nōne maior erit, in morien-
do mora, quàm in descendendo ad infernum, ubi sine morte mors
erit? Dixi aliquando, & audacter dico, maioris audaciæ, ac teme-
ritatis esse, si homo letalis criminis reus eat cubitum, quàm si so-
lus exercitum hominum aggredi, ac pugna frangere conetur, cum
illuc temporariam corporis mortem. Hic uero æternum animæ
interitum, sibi ultro asciscat: quod tali exemplo tibi manifestū erit.
Esto, quòd aliquis prætorem, uel magistratum colapho, uel uul-
nere afficiat, cumque terra, marique, ad luendas penas conque-
ratur, ipse ante carceris ianuam dormitum eat, nonne hic men-
te captus communi omnium consensu diceretur? Nonne sibi ul-
tro mortem ascisceret? Dementiorem quidem, ego illum merito
iudicabo, qui cum mortalis criminis uinculo constringatur, non
curet.

A curet solui; sed eo dehinc cubitum eat, cum innumeros legamus incolumes uesperis, atreptos somno ire cubitum, postridie tamen uita functos esse; ceru quod aia corpus antecellit, ed aie discrimini se exponere magis piculosum est. Quid igitur nobis hic agendum erit? Id qd Apostolus ad Ephesios nos hortatur. Sol no occidat (inquit) super iracundiam uestra. Quod licet de Christo sole iustitiae nonnulli interpretentur, ut scilicet antequam Christus nos ulciscatur desistamus ab ira, id tamen quod ipsa littera sonare uidetur, est, ut ante occasum Solis, fratribus ignoscamus ne capitali crimini obnoxij cubitum accedamus. *Ad peccatum (inquies) mortale non est ulcisci, cum animus male affectus non sit. hoc opus hic labor, uellem interiora conspicerere, uelim mihi cor patere tuum, fateor me nescire qui fieri possit ut externo opere ultionem queras, & cor non habeas aliqua odij labe infectum. Verum esto quod capitale crimen non sit, (id quod tamen non damus, si tamen damus, haud concedimus) negare tamen nullus possit quin de numero illorum sit quae uenia & indulgentiae digna sunt, quae uulgo uenialia dicuntur; & quid? nonne etiam ab ijs nobis cauendum esset? Cauendum utique, & ualde cauendum, licet enim, animam non interficiant, immo nec inficiunt letalia tamen euadunt, animam quoque inficiunt saepe, cum torpore quodam ac negligentia in illis persistimus, ut Diuus Bonauentura contemplatur; & (quod diligenter animaduertendum est) ad capitalia crimina hominem praeparant. Quod tali nobis simili explicare licet, Aliquis prepotens alicui insidias parat quod illum dira morte afficiat, quod ille intelligens, fores proprias egredi timet, ille autem qui technas texit, puerulum quendam ad illum mittit qui illum a rege uel principe uel ab aliquo alio accersiri nunciet, quam ob rem ille domum egrediens hostique occurrens ab illo interficitur. Quis obsecro huic mortem intulit? certe prepotens ille enssem strinxit, punctumq; occidit. Puerulus tamen ille praeparauit, e domo eduxit, mortem molitus est, atque in manibus hostis tradidit, ut hic uere illum interfecisse dici possit. Pari ratione nobis saepe accidit, qui cum animam ueluti domi inclusam habeamus a Damoneque insidias parante sit procul, & tuta, ipse tamen uaser ac calidus hostis puerulum mittit, qui nos accersiri dicat, Amicum uel familiarem quendam aestu, mittit, qui nos ad animum relaxandum.*

Sol non occidat super iracundiam uestram.
Ephes. 4.

A uenialibus peccatis cauendum.

Bonauent. 4.
D. 26. ar. 2.

Simile.

Venialia disponunt ad mortalia.

De iniurijs condonandis.

Eccli. 19. A

Isai. 14. D

simile.

Peccatum
mortale, gra-
ue malum.

dum inducat, sic nos foris egredi hortatur, ludere suadet, mulie-
res aspicere cum eis saltare, aut coreas ducere, & tandem paula-
tim minima negligendo in magna conuenimus, ac nos ipsos in
baratrum precipites damus. En ergo tibi quomodo illa, quæ ue-
nialia dicimus peccata, capitalia efficiuntur, illisque leuibus ad
grauiora occasionem captamus. Caue igitur tibi, nec te audiat
quisquam dicentem leuia hæc sunt, nihil refert si committantur,
his enim nobis ad illa quæ animam occidunt, paramus uiam. Hoc
nanque per Salomonem nobis dicit Dominus. Qui spernit modi-
ca, paulatim decidet. Hoc ipsum & Esaias admirabili figura signi-
ficauit; De radice, inquit, colubri, egredietur regulus. Mos est scri-
pturæ sacræ, nomine uenenatorum animalium improbos, ac pecca-
tores homines intelligere, & quod magis animal ueneno abundat,
eò maiori scelere infectum hominem insinuat: quod fit ut sicut re-
gulus præ alijs animalibus ueneno infectus est, atque alios inficit,
sic capitale crimen ueneno omnibus criminibus præstat, grauius
illud scelus est, quod nos præstantiore bono spoliatur, at nullum bo-
num gratia ipsa præstantior est, quæ cum nos capitale crimen spo-
liat, omnia dicendum est scelerum grauiissimum esse; contra uerò
coluber, qui parum uenenatus est, peccatum quem ueniale dicunt
præ se fert: unde cum dicit quod de radice colubri regulus egredi-
tur, perinde est ac si dicat, a criminibus leuibus oriri grauiissima
quæque. Id ipsum etiam Historia Cain innuisse uidetur: hic nan-
que ex parua aliquantula erga fratrem inuidia, eò quod illi Do-
minus secunda præberet, quam tamen mihi persuadeo leuiorem
principio esse, in grauiorem liuorem incidit, ex quo ab homicidiū
deuentum est, ex eoque tandem in desperationem, & obdurationē
lapsus est, ut uel hinc discas non aperiendam esse criminibus ia-
nuam, sed ipsis principijs obnixè obstandum esse, & ut quamplu-
rima unico uerbo colligam, ita se habet res, ac si quis aculeo ap-
punctus, manum unguibus fricet, quo tumescat manus, & tan-
dem ut abscindatur necesse sit: unde sicuti leuis stimulatio ap-
is, ad abscissionem manus crescit, sic & lenis culpa in grauiissimam
augetur.

Verum præter institutum digressi sumus, nec ab re tamen, ca-
pitale enim crimen ultio est, sed & si leue esset abstinendum tamen
esset, ne ira crescat in odium, & trabem faciat ex festuca & animam
faciat

A faciat homicidam, ut Augustinus inquit. Agite ergo fratres: diligite inimicos uestros: dimittite, & dimittetur uobis: commouit uos aliquis, atque iniuriis affecit; quam multa similia uos in alios, atque in ipsum omnium Dominum admiseritis cogitate, sicque ne dum ab ultione quærenda abstinebitis, uerum & ad ueniam eritis proniores. Quid orantes dicitis, considerate, animaduertite quo uos pacto constringatis, cum dicitis, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris; nisi enim ignoscatis hoc uos ipsos dicere non parum obit, at si dimiseritis, hoc quasi uobis debitum repetitis, non ex natura rei (ut Chrysostomus ait) sed ex bonitate donantis. Nam æqualis benignitatis indicium illuxit, ut qui conseruis dimittit, eorum quæ ipse peccauit in Dominum ueniam referat. Hac tamē tam singulari benignitate nos fruimur, quia creditor noster diues est in misericordia. Adhæc tecum animo uolue, si in alios indulgēs sis, quā multos ob id tibi ascisces amicos, quomodo per ora omnium tuæ uersabuntur laudes, quā gloriosum apud honestos & probos uiros existimatur iniurias obliuisci, quomodo si ignoscentem quis forte casus & tristis euentus excipiat, nullus non miseretur, nullus non ipsi peccanti pronus indulget, nullus illi pro alijs petenti gratiam denegat, nullus non illi amicus ac familiaris esse cupit; Illud ergo, quæso uos præ oculis habeatis, uobisque peculiariter dictū existimetis, quod Ephesiis Apostolus ait; Remittentes (inquit) minas, scientes quia & illorum & uester Dominus in cœlis est.

Quid præ oculis habendum indulgere cupienti.

Chrys. tom. 4. in Epist. ad Philomone. Hom. 2.

Ephes. 6. B

C Ceterum qui excusari poteris si non parcis, quis tibi excusationi locus erit? Dices forsitam mihi, Ego illum corde diligo, nihil illi mali cupio. Verum audi tolerantissimum Iob; Si lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo. Quæ uerba Gregorius in Moralibus exponens, ait; Per manum quippe operatio, per os autem locutio designatur, sicut per Salomonem dicitur; Abscondit piger manum suam sub axilla sua, & laborat si ad os suum porrigat eam. Manum quippe ad os porrigere, est uoci suæ opere concordare. Manum ergo suam osculatur ore suo, qui laudat quod facit, & testimonio propriæ locutionis sibi uirtutem tribuit operis. Non ergo sat es si dicas, diligo, nisi id opere & actione ostendas: uerum si insectaris, si ultionem appetis, & quaris, aliud os, aliud uerò opus & actio præ se ferunt.

Iob. 31.

Greg. 22. moral. cap. 10.

Non corde solum, sed etiam opere diligendum.

Desiste

De iniurijs condonandis

Contra illos Desisterem (inquires) ab insectatione libenter atque ore & cor-
qui habito re- deignoscerem, uerum dignitas præ omnibus spectanda, eiusque
specu ad ho- ratio habenda est, non mediocri damno dignitatem meam afficiã,
norem mun- si non ulciscar, timori id, ac metu, potius quam amoris ascribent ho-
di recusant mines, non licet ergo dignitatem meam uiolare, uniuersamque
parcere. familiam meam, infamia, atque ignominia afficere. Scio uti-
que, scio communem hanc esse mortalium nostri seculi infan-
Greg. in Eu5. tiam. Turpe est (inquiunt homines) ut accepta iniuria taceas,
Hom. 18. quisquis te contumeliam accipere conspiciet, & tacere, non te
patientiam exhibere putant, sed crimina agnoscere. Verum ad
Ioan. 8. hæc etiam idem tibi Gregorius respondeat. Vnde inquit uox ista
in corde nostro, contra patientiam nascitur, nisi quia in imis cogi-
Ibidem. tationem figimus, & dum in terram gloriam quærimus, placere
Greg. ubi su- ei qui nos de cælo conspiciat non curamus? Accepta ergo contume-
pra. lia, meditemur in opere uocem Dei. Ego nõ quero gloriam meam,
est qui quærat & iudicet. Si ergo Princeps, contumeliam pas-
sus, se propriam gloriam non quærere inquit, sed Dei, quid tu mem-
Idem. brum, tanti facis gloriam & dignitatem tuam, ut pro illa quæren-
da, atque tuenda, ipsius Dei gloriam contemnas? Memineris se
Greg. ubi su- Dominum abscondisse cum contumeliam acciperet, abscondit in-
pra. quit, se & exiuit de tēplo, quæ uerba expones Gregorius ait; Quid
abscondendo se Dominus significat, nisi quod eis ipsa ueritas ab-
sconditur, qui eius uerba sequi contemnunt? Si igitur ut hominum
uerbis ac estimationi pareas, Dei uerba tibi præcipientis, ut igno-
scas audire recusas, quid tibi ab illo cœlesti Domino expectandum
est, nisi ut se abscondat, atque a te suam auertat faciem? Si homi-
Idem. nes te a diuino præcepto retrahentes audis, atque illis obtemperas,
qua ratione speras te a Domino audiri ac exaudiri? Audi ipsum
Idem. Dominum ulciscens comminantem. Cum multiplicaueritis o-
rationes uestras, non exaudiam; manus enim uestre sanguine ple-
ne sunt. Quid est manus cruentas ac sanguinolentas habere, nisi
illas ad ultionem ac sanguinis effusionem habere paratas? ad uindi-
candam contumeliam preparare?
Idem. Cæterum si propriam dignitatem tam linceis oculis aspicias, ut
Dei gloriam non intuearis, nonne te ipsum utroque mentis ocu-
lo prius, ut quæ Dei sunt uidere non ualeas, fieri enim haud-
quaquam potest, ut quæ Dei sunt, & quæ seculi simul amplectaris
& ui-

A & uideas, ediametro enim Dei charitas & mundi amor pugnant.

Sic nanque aperte testatur Apostolus Iacobus; Si quis uoluerit amicus esse huius seculi, inimicus Dei constituitur. Detestanda utique atque execranda cæcitas est, nolle bonum à malo, gloriam ab ignominia, honestum ab inhonesto homine secernere, quòd tanti fiant huius mundi dicta, atque eius dignitas, ut ob id postponatur Dei gloria, eiusque charitas, atque proximi dilectio quam ipse tanti fecit, contemnatur, atque nihili pendatur. Hanc prauam cæcitatē uidetur mihi detestatam fuisse Dominus per Hieremiam prophetam. Si separaueris, inquit, preciosum a uili, quasi os meum eris.

Jacob. 4.

Dei gloria & mundi honore secernenda.

Hier. 15.

Quid est separare preciosum a uili? quæ Dei sunt, ab ijs quæ sunt seculi discernere, illa ueluti diuina & magni facienda sequi, hæc ueluti noxia, atque execranda fugere, honorem Dei ab honore mundi segregare, illum magnificere, hunc uerò floccipèdere, qui ergo propriam dignitatem, atque mundi dicta diuinæ gloriæ præfert, & anteponit, non separat preciosum a uili, immo confundit, quod preciosum est, & spernit, quòd uile est, amplectitur. Eritne hoc non animaduertendum detrimentum?

Dices (scio) sapientis esse omnia prospicere, hominum ora obmurare atque claudere ne obloqui ualeant, quòd etiam dignitati, ac famæ, quæ non minimi facienda sunt, consulatur. Sed iam tibi Apostolum respondentem audi. Sapientia (inquit) huius seculi, inimica est Deo. Quid obsecro tibi proderit, si a rustico sapiens habearis, cum apud sapientes, & magni nominis uiros, ignarus & imperitus iudicaris? Quid si mundus te eruditum, insignē, in primisque peritum esse, cum te Deus stultum, amentem, atque uecordem æstimet. Vidisti unquam perniciosiorem abusum, atque dementiam, ut iniuria affectus potius se Deo priuare uelit, quam iniuriam sibi hominem non ulcisci, potiusque mundo, incredibili corporis & animæ iactura uelle obedire, quam Deo suo conditori, ipsum innumeris, eternisque beneficijs afficienti, obtemperare? per Deum omnipotentem te obtestor, ut quæ a Deo, si condonas, & quæ a mundo, si ultionem quaris, nancisceris diligenter examines. Mundo si obedias, æterna supplicia, innumeros cruciatus, horrendum Dæmonum chaos, atque aspectum, atque inexplicabilia animæ & corporis incommoda incurres. Deo, è regione, si obtemperes, perfectam, absolutamque corporis & animæ gloriam, in-

1. Cor. 3.

Simile.

Contra illos qui tanti faciant mundi gloriam, ut quæ Dei sunt postponant.

Secunda Pars.

T T t

credibi-

De iniurijs condonandis.

Eccli. 27. D

Qui propter
mundi gloria
recusat parce
re, proditor
est.

Iuxta mundi
leges, præstan
tius est ueniri
ab infectante
petere, quam
illum ulcisci.

credibilem, eamque nunquam perituram incunditatem consequere-
ris, atque quæ oculus non uidit, neque auris audiuit, neque in cor
hominis ascendit, quæ Deus diligentibus præparauit, adipisceris.
Mundum si audies, immanissimum, atque seuisimum hostem, in
animæ tuæ interitum semper technas, atque insidias ordientem,
audis. Deum si auscultes, illi qui te amando nemini concedit, quique
te incredibili amore persequitur, morem geres. At huic te tanto
pere diligenti uide quid displiceat. Ira, inquit sapiens; & furor, utraq;
execrabilia sunt, & uir peccator cõtines erit illorum. Huius aut na-
tio manifesta est, si ancillam tuam, intelligeres, hostem te infectan-
tem, in cubiculum tuum te dormiente introducentem, quid qua-
so tu sentire? nonne illam te prodidisse censes, atque hosti in ui-
perniciem consensisse diceres? At tute ipse cubiculum es, ubi quies-
cit Deus cum illi gratus es, Diabolus uero ipsius conditoris sa-
uus inimicus est; si igitur in corde tuo quiescente Domino, cordis
ianuam, mundo, ac Diabolo aperis, illosque introduces, atque ibi-
dem manere sinis, dum in ultione querenda perstas, nonne a Do-
mino proditor existimareris? nonne iure re censeret inimicum,
nonne suæ domus uastatorem? Cum igitur mundi dignitatem di-
uinæ maiestati præfers, anteponis, cum ut mundo satisfacias, diuinam
iussa contemnis, in Deum te proditorem esse scito. At quid execra-
bilis in hominem sensatum, ac probum uirum dici poterit, quam
si illum Domino suo proditorem existisse dicas?

Dicam & quid maius, quod forsitan te in admirationem addu-
cet, quod nedum inimicis parcere, seculi huius dignitati non offi-
cit, immo non parum ad eiusdem dignitatem & honorem conse-
quendum ac tuendum facit, nec solum ut Dei gratiam, & mundi
gloriam consequaris, inimicis tibi parcendum erit, uerum & ab
illis uenia petenda. Mirum ne hoc tibi uidetur? Dicas amabo, (le-
gem nunc mundi sequor, quicquid sit de diuina) iuxta ergo huius
mundi sanctiones, quid honestius, lædere ne, an lædi? Scio, dices
lædere, cum qui lædit præstantiorem, ac potentiorem se exhibet.
at cum ueniam petis, iam testis fateris, iam illum læsum fuisse
ostendis; iam ergo te illo potentiorem ac præstantiorem esse con-
fiteris. Quid? nonne ergo iuxta mundi decreta magis decorum est
ueniam ab illo qui te læsit petere, quam petentem ulcisci? Ceterum
si ueniam ab illo qui te læsit petere recusas, desiste saltem, ab infe-

A statione desiste, ut sic saltem te ueniam petisse ostendas, te præstantiorem illo esse manifestes, quod etiam tibi apud homines maiorem honorem, atque dignitatem asciscas.

Diui etiam Ambrosij sententia est satius esse iniurias paruipendere, quam ulcisci, cum qui conuitia minimi facit, seminimè læsum esse ostendat, nec contumeliam audisse, immo nec aliquo pacto sensisse; Sicque nullo modo si non ulciscitur dignitati detrahit, aut mundi gloriæ officit, quod si doler iam se sensisse, contumeliàmque intellexisse ostendit, sicque se læsum, uictum, ac impotentem esse manifestat, quod sit, ut dedecori ac infamiæ illi ascribatur. Nonne ergo hæc te conuincit ratio? Dissimulare te ergo decet, cum iniurijs afficeris, ut sic & Deo, & hominibus dignitati Dei & propriæ, corpori, & animæ satisfacias.

Præterea si uir probus es, idque homines lateat, qua ratione id melius & sine instantia ostendes, quam si inimico conuitianti ignoscas, ac contumeliàm condones? Hieroglyphicum prouerbium est; Rosas loqui, eo quod Europam Regis filiam inter alias puellas, purpuream rosam legentem præ alijs, excellere ostēdit, unde etiam illud Persij deprecantis; Quicquid incalcauerit hic, rosa fiet. quod fit, ut sæpe Virgilius Venerē roseo ore loqui dixerit. Verum, quid rosa loquuntur? experimento probatū est. Rosas iuxta cæpas, uel allium satas fragrantiores fieri, ut illorum fætor ad rosę redolentiam conferat. Ex quibus Plutarchus quantam nobis gloriam paramus, elicit, si inimicos æquo animo feramus; sicuti ergo alliorum & cæparum fætor ad rosę fragrantiam confert, sic inimicorum conuitia, ac contumeliæ ad maiorem tibi gloriam acquirendam proderint, & quæadmodum non fragrat odor rosę, nisi allijs ac capis adhæreat, sic nec tua patebit uirtus, nisi inimicis conuiuantibus toleranter adhæreas, ac ignoscas. Nonne legisti aliquando florum auiculam, ferocem equū edomuisse, sic tibi continget etiā, ferocem inimicum edomabis, si te auiculam mitem, paruam, humilem, & prudentem præbueris; Ignosce igitur, inimicum amplectere, & etiam apud homines euades gloriosus.

At non possum, inquires, non hoc in mea est potestate, totus meus repugnat genius & natura; Est hæc tibi edomanda atque contrahiendū est, cum Deo inimica sit, nec illi subisci uelit, ob id a nobis exigit Dominus, ut animam nostram etiam habeamus odio

Qui inimico parcat Deo, hominibus, & propriæ dignitati consuet.

Si ignosceis, illustrior euadis.

Plutarch. opusculo de utilitate ab inimicis capiendis.

Simile.

Rom. 8.
Ioan. 12.

De iniurijs condonandis.

Mat. 10. & 16. & nos ipsos abnegemus. Non ergo te ipsum præ oculis habeas, D
Prouer. 16. quia tibi ipsi nō es debitor, sed (ut in Prouerbijs scriptura inquit)
 te ipsum uincere, ac frænare debes. Nō igitur mihi dicas; Nō pos-
 sum hosti reconciliari; Ait enim Chrysostomus, quòd ut hostis
 reconcilietur magis in tua, quàm in illius potestate est. Hæc illius
 uerba, quæ obsecro tu in animo, menteq; reponas, Quoties Dau-
 dem laudas ob ipsius mansuetudinem, magis illum lauda quòd
 Saulem seruauit? Siquidem multò minus est proprijs tempera-
 re cupiditatibus, quàm alienum uincere furorē, quàm cor ira in-
 tumescens compescere: èque tanta tempestate, tantam facere tran-
 quillitatem, quàm oculos homicidas præ se ferentes calidis imple
 re lachrymis. Atque hoc est stuporis ac miraculi plenum. Etenim
 si Saul fuisset homo moderatus, & equus, non admodum magni E
 erat negotij, ad solitam reuocare uirtutem. At efferatum, & ad ex-
 tremam prouectum malitiam, iamque ad cædem properantem
 breui temporis momento sic afficere, ut omnem illam amaritudi-
 nem euomat ex animo, quæ non obstupescat omnium, qui unquā
 super philosophiæ doctrinæ clarum promeruere nomen. Et tu igi-
 tur si quando hostis inciderit in manus tuas, ne illud specta quò-
 modo illius ulciscaris, innumerisque conuitijs conspersum emitta-
 tas, sed quomodo sanes, quomodo ad sobrietatem reducas: neque
 prius desistas, omnia tūm facere, tūm pati, donec tua mansuetudi-
 ne superas illius truculentiam. Nihil enim humanitate poten-
 tius, quod ipsum quidam declarauit dicens: Sermo mollis frangit
 ossa. At quid osse durius? & tamē, si quis eque durus sit, & rigidus, P
 ac præfractus, nihilominus faciliè uicerit, qui illum mansuetè tra-
 ctet. Ac rursus, Responsio submissa auertit iras. Vnde liquet, ut ho-
 stis irritetur, aut reconcilietur magis in tua potestate esse quàm il-
 lius. Non enim in his qui ira commoti sunt, sed in nobis situm est,
 ut uel extinguatur eorum ira, uel ad maius irritetur incendium.
 Hæc Chrysostomus. Quod & quodam illustrat exemplo; Si inflæs
 (inquit) in scintillam ignis, excitas incendium, contra si inspuas
 extinguis, & utrūque tibi in manu est, quoniam utrunque (inquit)
 ex ore tuo proficiscitur. Idem fit in inimicitia proximi. Si inflatos
 ac uecordes ingeras sermones, excitas ignem illius, accendis car-
 bones, sin mites, ac moderatos admoueas sermones, priusquam
 exardescat, iram omnem extinxeris. Ne dixeris igitur, hæc & hæc
 audiui,

A audiui, cum hæc omnia sint in tua potestate. Hoc enim pacto, iram ueluti scintillam, uel extinguere, uel accendere, furoremque uel excitare, uel contrà sedare, in te situm est. Hæc ille. Cum igitur in tua potestate sit inimico conciliari, si non oderis, si mitiora uerba loquaris, si submissa responsa proferas, non est quod excuseris te non posse.

Ceterum si dicas inimicum te habere scelestum, improbum, corruptum, aures corrigenti minimè admouentem, nec decere te, scelerosum, inultum, abire. Dicam & ego tibi, non debere te, cui ignoscas, sed propter quem ignoscas attendere, sit probus, uel improbus ille, qui te iniurijs affecit, tu propter Deum parce, ille tibi præcipit tuum est obedire. Dauidis imaginè præ oculis habeas, idque tibi factu facile uidebitur. Nam sicuti, qui oculis laborat, si in fuscum pannum oculos figat, leuamen nonnullum capit: sic si in Dauidis imaginem oculos figas, animi tranquillitatem consequeris, & inimicū, licet improbum, ac corruptum, amore prosequeris, illique libenter iniurias condonabis. Habeas igitur inimicum sceleratum, improbum, ac nefarium, quicquid dixeris, non est tamen Saule deterior, qui semel ac iterum, immo sæpius seruatus à Dauide, cum ipse mille illi modis insidias instruxisset, in sua tamen malitia persistens, pro tot à Dauide beneficijs receptis ad mortem illum insectatus est. Quid ergo? doles quòd inimicus, te iniurijs affecerit, tuam partem ademit, facultates rapuit, tibi uim attulit, & tua iniuste occupauit, at nondum uitā eripuit, quod molitus est Saul, quod si id semel tentauit, semel iterum, & sæpius id Dauidi tentauit Saul; & si toties id in te molitus, non tamen tantis à te beneficijs auctus, quantis à Dauide affectus fuerat Saul. Quòd si magnis donatus à te fuit muneribus, non tamen cum semel, atque iterum in manus tuas incidisset illum inultum reliquisti, ac uitam quam eripere posses condonasti. Verum si id etiam fecisti, audisti Dominum tibi parabolam de seruo debitorum proponentem, audisti eundem dicentem; Dimittite, & dimitte mini; item eundem te orare docentem audisti; Dimittenobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: id quod tamen Dauid nō audierat, ille sub ueteri lege erat, tu uerò in noua quæ & præcipit, & uires ad exequenda iussa præbet. Non uiderat ille Dei filium, præ amore crucifixum, non audierat præcantem,

Contra illos, qui se nolle patere dicant, quòd inimicos scelestos habeant.

Simile.

De iniurijs condonandis

Luc. 23. E

tem, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt; Si ergo Dauid, cui tot, tantaque beneficia tibi collata ignota erant, tam sceleroso hosti ultrò condonauit, quis tibi excusationis locus esse poterit, si inimico improbo, atque nefario non ignoscis?

Matth. 18.

Nō semel ac iterū, sed milies dimittendum.

Non solum septies. &c. quomodo intelligitur.
Psal. 118.

Psal. 33. A

Dices etiam fortassis, non semel solum, aut iterum, sed sapius me contumelijs affecit, non est ultra tolerandum: peperci toties, iam non est ignoscendi ratio. Quid? An nonne Redemptorem tuum audisti Petro interrogāti, respondentem? percunctatur Petrus quoties fratri, in se peccanti ignoscendum esset. Quoties (inquit) peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Non dico tibi, inquit Saluator, usque septies, idest; Non tibi ignoscendi terminum præfinio, non numerum præscribo; sed usque septuagies septies, quem numerum catholici doctores finitum dicunt, pro infinito intelligendum, Præuiderat Dominus suos aduersus audaces, & obloquētes irasci debere, præuiderat Ecclesiam sibi dilectam, ueluti lilium inter spinas conuitorum, contumeliarum, insectationumque futuram, sciebat uiros iustos, uulneribus, flagellis, alapis, colaphis, & quàm plurimis iniuriarum generibus afficiendos, quodque si singuli, qui iniuriam passi sunt, aduersus sibi iniurios resilirent, illorūque ulcisci uellent, uix qui euagētur essent. ut ergo tam magnæ Ecclesiæ sanctæ iacturæ prospiceret, toties dimitti iubet, quoties iniuriam patitur, etiam si millies id contingat. Nam (ut contemplatur Augustinus) septenario numero, rerum, & temporis uniuersitas in sacris litteris intelligi solet, unde & in psalmo canimus; Septies in die laudem dixi tibi, quod nihil aliud est dictum, quàm quod in alio psalmo expressius dixerat; Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo. Undenatio uerò numero decem præceptorum transgressio intelligitur; hic enim numerus ille est, qui primo Denarium, quo decalogus significatur, transgreditur, uerū nulla transgressio culpa caret. Cum igitur numerus septuagies septies, ex septenario, & undenario constet, cum dixit Dominus; Non solum septies &c. uniuersum tempus, uniuersaque delicta uoluit intelligi, ut nunquam non, & nullum quæ peccatum, conuictum, atque delictum tibi dimittendum esse intelligas. Ob id etiam mihi persuadeo, numerum hunc septuagies septies, posuisse Dominum, ut si omnia conuicia, omnesque contumelias te pati

contin-

A contingeret, quæ ab initio mundi, usque ad Saluatoris aduentum, iusti, ac sancti uiri passi sunt, illa omnia, quam plurimaque alia tibi dimittenda esse scias. Nam ab Adam, usque ad Christum septuaginta generationes à sancto Luca Euangelista recensentur. Cum ergo dicitur; Non solum septies, sed usque septuagies septies: perinde est, ac si dicatur; Sicuti uniuersa delicta, quæ ab initio ad finem usque mundi perpetrata sunt in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ipse Dei filius ultrò condonauit, sic tibi uniuersæ noxæ, contumeliæ, atque offensæ liberè condonandæ erunt. Sicuti igitur Christus millia millium peccatorum, cum in mundum ueniens reperisset, omnibus indulgit, sic tibi, si tot iniurias passus esses, indulgendum erit. Chrysostomus etiâ hæc uerba exponens numerum infinitum, ait uoluisse Dominum intelligere.

Chrysosto.

B Hieronymus uerò septies septuaginta intelligi debere inquit, quod numerum reddit quadringenta nonaginta, ut si quadringentis nonaginta, te tuus proximus afficiat conuitijs, toties tibi dimittendum esse intelligas. Nulla ergo mensura, nulla meta, nullus tibi dimittendi numerus præfinitur, ut etiam si inimicus nullum conuitijs finem ponat, nullum tu terminum ueniæ, ac indulgentiæ statuas. Quæ ergo in te iaciuntur tela, quæ conuitia, quæque insectationes pateris, in Deum iacta esse scito: neque enim quis tibi molestus esse poterit, quin & in Deum molestus sit, si ergo ille longanimis est, patiens est, ut sibi iniurios ad poenitentiam inducat, si non ulciscitur, ut delinquens resipiscat: quid tu homuntio ulcisci quæris? Toleranter se habet Dominus, & ad uindictam tu properabis? Non decet (inquit Bernardus) sub capite spinoso, membrum esse delicatum.

Hieronymus

Bernardus.

Indignum etiam fortassis esse dices, uirum probum talia perpetui; nobilis (inquis) sum, Antistes, Cardinalis, Princeps, Heros, atque in magna dignitate constitutus sum; Decebitne tantum uirum à priuato, à uili quopiam conuitia tolerare? Non est nunc mihi habendus sermo de contumelijs in dignitatem illatis, sed de illis quæ tibi uti priuato uiro fiunt, quod Petrus, aut Ioannes es, non quod antistes, aut princeps es. Eò igitur te magis condonare decet, quod maiore dignitate præstas. Nam & ipse Saluator, cum de condonandis iniurijs sermonem faceret, Petro summo Pontifici loquebatur, ad illum præcipue direxit sermonem. Sic enim sancta Ecclesia

Haud dedecet probum uirum cõrumentum perpetui.

ecclesia

De iniurijs condonandis.

Quò maiori
dignitate præ-
stas, eò te ma-
gis ignoscere
debet.

Hieronymus

Matth. 5.
2. Cor. 6.

Matth. 11.

clesia Euangelium illud exorditur. Respiciens Iesus in discipulos suos, dixit Simoni Petro; Hinc etiam nullus nisi Petrus, ex discipulis illum interrogauit; Quoties peccanti fratri ignoscendum esset, Petroq; ipse Dominus sciscitanti, respondit, non solum septies, sed usque septuagies septies. Tam ergo summus ipse Pontifex, Cardinalis, antistes, Princeps, & quilibet licet magna dignitate præfulgeat, ignoscere, ac cōdonare iniurias tenetur, quàm quilibet seruus, uel rusticus. odium igitur tibi tā principi, quàm antistiti abijciendum, & ab ultione cauēdum est. Si christianus es, si in baptismo te Euangelio dicasti, si Christumque induisti, eiusque uerbis obsequi solenni uoto pollicitus es, non excluderis a dilectione, à condonandis iniurijs, ab abijciendo odio; eò igitur tibi maiori studio ignoscendum erit, quò in statu maioris perfectionis uersaris. Verum D. Hieronymus horum dominorum uicem magnopere dolet, qui ea quę in diuinam maiestatem perpetrantur facillè tolerant, ac ultrò condonant, quæ uerò in eorum personam dicuntur, & fiunt, graui animaduersione castigant. Cum igitur dilectionis præceptum uniuerso humano generi datum sit, his etiam principibus, & singulis dignitate præcellētibus datum esse censendum est: huic ergo præcepto hi etiam parcant, quò ceteris exemplo sint. Quæ nanque in Ecclesia præstantior, quàm Apostolorum dignitas; at quid his dictum sit audiamus; Beati eritis cum uos oderint homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter nomen meum. Quis doctore gentium, uasque electionis præclarior? Verum hic se in prædicatione per infamiam & bonam famam currere testatur, qui etiam dicit, Ut seductores, & ueraces. Quanta etiam uirtute & dignitate præcursor Domini Ioannes præstaret, ipsius nouimus ore Redemptoris, ipsum nedum Prophetam, sed plusquam Prophetam, immo etiam Angelum uocantis, & hunc nihilominus innumera perpersum esse scimus, & ab Herode insectationem, mortisque animaduersionem pertulisse legimus. Quid? Fuitne ab ipso orbe condito, uel dignior, uel præstantior, uel præclarior quisquam ipso Dei filio omnium Redemptore, nonne ipsum mille iniurijs, conuitijs, colaphis, sputis, irrisiōibus, atque morte turpissima affectum nouimus? Nonne ipsius ore in Euangelio audiuius dicentem; Si patrem familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius?

A eius? Pudeat ergo præclarum quemlibet (si christianus est) dicere *Math. 10. C*
non decere heroem christianum conuitia pati. Pudeat dicere indi-
gnum esse christiano uiro (quisquis ille sit) pro Christo iniurias
audire. Cum nihil magis christianum dedecet, quàm Christum
erubescere, ac factas negare, nihilquæ decet magis quàm illū amulari.

At charum mihi (inquies) occidit parentem, fratrem de medio
sustulit, filium interfecit. huic ergo, immani, ac truculento hosti,
qui me parente fratre, filioque orbauit ignoscā? nimis quidem
arduum hoc est, & quod hominum excedat uires. Audio quidem.
Sed ut respondeas obsecro. Parentemne fratrem, aut filium illum
diligis? non secus (inquies) ac me ipsum. Nonne ergo si illum dili-
gis, morem illi gerere te decet? nihil (inquies) eius amore, inten-
sit.

B tatum prætermittam, quod illi morem geram. at illi qui uita orbati
sunt à te ut ignoscas obnixè petunt. Cur ergo id ultro nō præstas?
cur id efficere recusas? Visne luce clarius conspiciere hoc illos ue-
hementer optare, atque quod melius possunt, id a te obnixè postula-
re? Audias. Illi qui morte affecti sunt, uel in cælis beati sunt, ipsoque
diuino fruuntur aspectu, uel in gehēna à Dæmonibus uexantur, uel
in loco purgatorio sunt, donec debitas persoluant penas, si beati
sunt atque in charitate perfecti, nihil illis gratius accidere poterit,
quàm si te inimico ignoscere conspiciant, cum nihil illis gratius sit
quàm charitas, cum te summopere ad eorum consortium ascisci
cupiant. Si uerò damnati sunt, tu illis (si non parcis) dolorem aug-
ges, qui te eadem cum illis passerum expectant, sicuti de Epulone

C Euangelico legimus, qui quadam philautia rogabat ne eius fratres
illum tormentorum locum adirent, ob idque ad eos Lazarum mi-
hi petebat quo penitere possent. si uerò in purgatorio existunt,
cum in charitate sint, te etiam condonare cupiunt, quo illis in cælis
postea consors sis, quo tua pro illis opera Deo gratiora sint, maio-
risque meriti, uirtutis, ac efficacix, citiusque ab illis cruciatibus
erui ualeant. Seuus igitur ac inhumanus es, si non ignoscis non so-
lum in animam tuam, & in proximum qui te læsit, sed & in illos
quos tibi tam charos esse ais, qui de medio sublati sunt, qui que ut
parcas uehementer exoptant. Cur ergo non parcis?

Quod si id arduum esse dicis, nonne ardua heroem decet?
nonne christianus inter omnes homines heros est, omnibusque
gentibus illustrior, ac præstantior? Arduumne tibi uideri potest, si

His qui parē-
tis, fratris,
aut occisi fi-
lij, mortē uin-
dicare cupiūt
quid præocu-
lis habendum
sit.

Luc. 26

Aduersus il-
los, qui ar-
duum esse di-
cunt inimicis
ignoscere.

homo homini ignoscas? homini inquam, qui Deum ac creatorem tuum perpetuo laudare possit? Deum inquam tuum, qui te tot beneficijs affecit, qui te tot muneribus cumulauit? Qui fieri potest, ut hoc tibi arduum uideatur, ob quod scis Deum hominem induisse, innumeraque indigna perpessum fuisse, ac ignouisse, ut uel in hoc maxime illi per se milis euadas, atque cum inimicus esses te dilexisse, & pro te uitam posuisses. Magna quidem hec sunt, sed magna christianum uirum decet. Quod si adhuc tibi laboriosum esse uideatur: Non conuitia, uel consanguineorum mortem, sed finem qui indulgentiam consequitur praeculis habeas, hoc tibi non mediocriter leuamen asferet. Nam qui flumen rapidissimam transsit, si aquam intueatur, periculo se exponit, si ergo tutum transire cupit, ut ripam intueatur semper necesse est. Quaecunque in te inimicus egit, si conuicia protulit, si contumelijs, si parentum, aut consanguineorum caede te affecit, omnia aqua sunt, sic enim in scripturis nuncupantur, sic illud Saluatoris intelligitur; Intrauerunt aquae usque ad animam meam. Verum harum aquarum ripa celum est, ipsa aeterna felicitas est: non ergo in aquis contumeliarum, aut cedium figas mentis oculos, alioquin, in scotomiam animae incides, ac in baratro submergeris, celum ergo intueri, hanc ripam si intuearis, non obrueris ab aquis cruciatuum ac dolorum: memineris sapientem dixisse; Aqua multae non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent eam. Si uero aliam ripam intueri placet, mortem propriam praeculis habeas, quam sit ambigua, quam auceps, quomodo nos & hora & dies latent, quantum periculum sit cor odio infectum gerere, quam certa sit damnatio in capitali crimine decedenti, haec si mente uoluas, facile erit etiam illi qui parentem fratrem & filium uita spoliatus, ignoscere, noxamque dimittere.

Psal. 68. A

Cantic. 8. C

Obiurgatur illi, qui doli quod qui fratres occidit, gentilitatis & familiae rationem non habuit.

Obiurgatur illi, qui doli quod qui fratres occidit, gentilitatis & familiae rationem non habuit.

At saltem cum fratrem uel filium interfecit parentum, ac consanguineorum (inquies) habere debuerat rationem. Verum fratrem uersute, & callide internecauit: si lacessisset si puocasset si ad duelum inuitasset, ac strenue uterque decertasset, utique tolerari posset, si meus frater in uigna incelsisset uictus, nulla esset ulciscendi ratio. Verum quod plures, simul unum malitiose aggrediantur, & uita spoliatus, hoc utique haud tolerari potest nisi ab illo qui stipens, aut tructus sit, uel potius hominis simulachrum, quam homo. Rem quidem intellexi ac percepi; Verum si de honore agitur; Illis qui fratrem tuum

A tuum morte affecerunt, potius quàm ipsi fratri dedecus ascribendum erit: præclarius nanque est à pluribus lacepsitum, ac inuasum oppetere, quàm quod multi unum pugna frangant, neque illis aliqua ostentationis, ac iactandi ratio est quod plures ab uno victoriam ferant; si quid ergo hic probrum, aut dedecus est, aggredientibus ac inuadentibus, potius quàm inuasus, ac interfectus ascribi debet. Nō igitur quod de occiso fratre doleas dignitatis ratione habita.

Si uerò totius cognationis, consanguinitatis, ac gentilitatis rationem habeas, qui soli uidentur offensus, habeo ergo te & tuo te gladio confodiam. Non est igitur demortui fratris in homicidas animaduertere, sed illorum qui superstites fuere, cum hi, non ille læsi fuerint. Ita ne res se habet? ob id ergo doles, quia nulla illorum

B qui ulcisci poterant & debuerāt, ratio habita est? sed ego te ipsum alloquar. Cuius est iniurios ulcisci, hominumne, an Dei? dictum est iam, & id ipsum denuò repetimus, ita sibi diuinum iudicem ultionem seruasse, ut nulli unquam communicatam uelit: cur ergo tu id quod solius Dei est, tibi usurpas? si illos ergo obiurgas, grauissimæque ascribis audaciæ, ac temeritati, quod illorū qui ulcisci poterant, rationem nullam habuerunt, quali ac quanta te animaduersione dignum putas, qui Dei, cuius solius est, ulcisci nullam rationem habes, illudque quod illi soli competit, tibi arroganter attribuis, cum ulcisci cures? Si quo grauior culpa est, eò grauiori plectenda est pœna, grauiorque offensa est, quæ in Deum, quàm quæ in homines committitur, grauiori te supplicio afficiendum noueris, cum ulcisci quæris, idque quod soli Deo conuenire dictum est, tibi arrogas, quàm ille qui fratrem tuum occidit, cum id quod tuum erat, sibi asciuit, nec ullam rationem tui ulcisci potentis habuit.

C Quod si mihi obijcias innumera te incommoda, ac detrimenta ab illo passum fuisse, id à me responsum accipies, licere tibi apud iudicem inimicum uocare, nulloque affectus odio, ac cordis maleuolentia, illi dicam scribere, damna resarcire, & quæ tua sunt iure exigere; id quod iam supra diximus. Si tamen meritorum, cumulum tibi parare cupis, quod maius gloriæ pondus obtinere ualeas, maiora te pati oportet, & quo grauiora passus fueris, maiora tibi ad æternam gloriam parabis merita. Verum si homines intuearis, (qui tamen tibi in re nostra nihili pendenti essent) quod maioribus damnis, iacturis, incommodis, atque detrimentis affi-

*Non habenda
ratione in
condonandis iniurijs,
consanguinitatis.*

Quod grauioribus incommodis afficeris, eò magis tibi condonandum erit.

De iniurijs condonandis.

ceris eo liberalis, munificus, generosus, ac ingenuus æstimaberis magis, quo maiora paruifeceris, ac condonaueris; Quod uerò ad contumelias attinet: nonne vulgaris infirmitas, debilitas, ac imbecillitas est, ultionem toto conatu curare? Nonne quò deterior es sunt, qui te iniurijs affecerunt, quoque grauiores molestias inferunt, eò ut christianus ad eorum correctionem, atque emendationem quærendam deuinciris?

Iniurijs ignoscere, non hominum uires excedit.

abundantia
inimicorum
inimicorum
inimicorum
inimicorum

Nec me prætegit te dixisse negocium, hoc hominum uires excedere, tamque arduum esse, ut uix executioni mandari queat. Vtique carnalium hominum, & eorum qui Christo postposito, quæ mundi sunt quærunt, uires excedere dixeris, uerum eorum qui uerè homines sunt, nec uires, nec captum superat, sed hi, & intellectui & rationi consentaneum esse dicent. Proborum enim filiorum est patrizare, ac parentes in honestis actionibus æmulari; Quod si nostris hisce deplorandis temporibus, quæ hæc libenter præstent inuenire non est, inde est quod illis, qui hæc libenter præstarent, nulla detur facultas, aut occasio, ac opportunitas sanguinè, pro Christi fidelibus effundendi, immo & diem (si id res exigent) obeundi.

Inimici non separant laudes, sed coniungunt.
Chrysost. to. 1.
in 9. cap. gen.
hom. 18.

Agite ergo fratres, diligite inimicos, condonate conuitia, caute ab ultione, quæ Chrysostomus dicit, mente, animoque perpendite. Nihil enim omnium (inquit) Deus ita odit & auersatur, ut hominem ultionis auidum, & in animo suo perpetuus seruantem inimicitias. Tantum enim eius peccati damnum est, ut misericordiam Dei reuocet, nec locum habere sinat; Ad hæc membra nos eiusdem corporis esse meminerimus, & sicuti dissonante ore, arriudent oculi, nitentibus oculis, puella iam uniuersa nitere dicitur, si laudentur alia membra, oculi clarescunt, atque præ se exultationem ferunt; pari ratione (inquit Chrysostomus) membrorum conjunctionem imitemur, proximi malis ne inuideamus. Furiosorum hoc est, & mente carentium; Qui oculum spontè effodit, an non ingens amentię documentum præbet: qui manum norat, non conspicuum furoris præbet argumentum? Si porro hoc ita in membris est; in fratribus si sit, quid obstat, quò minus furoris arguamur, in ingens incòmodum incurramus. Hæc Chrysostomus. Qui paucis interiectis concludit; Nā ne inimici quidē separant laudes, sed coniungunt. Non igitur odiendi, nō uorandi, non eruendi, sed diligendi, amplexandi, & si delinquant aliquando, ignoscendum.

Chrysost. to. 4.
112. c. 1. Cor.
hom. 31.

inimicorum
inimicorum
inimicorum

Nullus.

- A** Nullus tibi superest excusationis locus; Si ab aliquo principe, uel potenti uiro iniuriam patimur, si ab illo in faciem maledicere-
tur nobis, nedum iniuriam referre, uerum nec aliquid asperum re-
spodere audemus, ne grauiora quam pertulimus denuo patiamur.
Cur ergo id quod a nobis, hominis potentis timor extorquet, po-
tentissimi principis, ac iudicis non extorquebit timor? immo cur
id a nobis benignissimi patris amor non eliciet? Si igitur sequente
in te, ac te iniuriis afficiente potente qualibet homine, taces, nec
mutire quidem audes: cur si id ab equali, uel etiam inferiori patia-
ris, immo si ab eisdem leuem contumeliam accipias, ad instar feræ,
intoleranter sine aliqua patientia, nulla ratione ad Deum habita,
qui tibi ignoscere præcipit, insurgis, ac nimio furore succenderis?
- B** Magisne hominē, quā Deum times? Quā tibi satius esset, si Dei
adiutorio cor tuum ad patientiā pparares, & medicorū uicē cum
tuis insectatorib⁹ geres, homines amore, corū uerò uitia odio p-
sequendo, illos amplexando, ac corde corū defectus dimittendo.

Qui ignosce-
re recusat ma-
gis homines
quā Deum
timet.

- Satius inquam tibi esset, hoc enim pacto hominis magnanimi,
strenui, ac fortissimi tibi nomen ascisces. Magnanimi enim est se
placabilem exhibere; Iniuriarum faciliē obliuisci, odij nec tenax,
nec diuturnum, esse uictis parcere, ueniam impetrari; Ignobilis
uerò, uilis, atque abiecti animi est, iniuriarum perpetuam habere
memoriam, uulneraque etiam post obductam cicatricem refri-
care. Nonne audisti Cæsarem inuictissimum, illum inquam Cæ-
sarem, qui nullius unquam rei obliuisci solebat, nisi iniuriarum in-
Pharsalica illa acie militibus dimicantibus, ac in hostes sequentibus
magno clamore dixisse; Parcite ciuib⁹? Vox quidem tanto Cæsa-
re digna, sicuti nanque inhumani & efferi hominis uox est, ulci-
scimini, sic magnanimi ac inuicti principis uox est, Parcite. Si igi-
tur rōne utens es, si inter heroes, ac Cæsares admisceri cupis, audias
tuū tibi Cæsarem, ac imperatōrē Christum tibi dicentē; Parcite ci-
uib⁹, omnes eiusdē ciuitatis ciues estis, eiusdē Ecclesiæ alumni, er-
go parcite ciuib⁹ neq; enim decet christianū in christianū seuire.

Qui parcit,
magnanimis
admisceatur
uiris.

Cæsaris exem-
plum præci-
pientis parce-
re.

Cupiditas ulciscendi ab ipsa fouetur ira, hæc enim uindictæ
desiderium excitat, at quid turpius, quā irati hominis aspectus?
Nonne uultus, oculi, uniuersique corporis motus, quā iram de-
deceat, quodq; ferarum potius, quā hominum sanguinolentia
sit ostendunt? contra uerò quid uos Deo similiore facit, quā

Sola clemen-
tia nos Deo
æquat.

De iniurijs condonandis.

æquanimitas, tolerantia, atque clementia? Peregre regie id quidem
uobis Claudianus his ostendit uerbis;

Nam cum uincantur in omni

Munere, sola Deos æquat clementia nobis.

Dupliciter
magnani-
mus est qui
parcit.

Multarū he-
roum dimit-
tentium iniu-
rias exempla.

Sed quid quod duplici ratione magnanimitatem præ se fert, ac
manifestat, qui conuitia & contumelias condonat? primo nanque
se uictorem esse ostēdit, (nam parcere uictorum est) deinde quod
se illum cui parcit, aliquando sibi infensum futurum non timeat.
Octauium Imperatorem, cum multorū oblationibus, ac male-
dictis uexaretur, respondisse ferunt rationi consentaneum esse, ut
in ciuitate libera, liberę etiam sint lingue. Marcus Aurelius Impe-
rator, (Pollione teste) dixisse aiunt; Cæsarem potentia, Octauium
hæreditate, Caligulam patris uictoria, Neronem tyrannide, Titum
ob subactam bello uideam, Traianum propria uirtute regna, atque
imperia acquisiuisse, ast ego (inquit) patientia, ac tolerantia im-
perium sum consequutus, præstantius esse inquit improborum
hominum iniurias æquo animo ferre, quàm uel prælio inimicorū
copias profligare, uel in Academijs illos qui ex libris multum hau-
serunt, intelligentia atque eruditione superare: præstat nanque
patientia æruditioni, hæc nanque ut alios erudias, illa uerò ut te
ipsum uincas, ac edomes, atque in rem publicam emolumentosis-
sum opere prodest. Antoninum etiam Pium, refert Iulius Capi-
tolinus, tantę tolerantie extitisse, ut in Senatu aliquos sibi detrahen-
tes, atque improbantes audiret, tam modeste, ac toleranter se ha-
buit, ut uel ipsos inimicos in admirationem induceret. Catonem
etiam cuidam indulgentiam roganti, quod ipsum in balneo impru-
denter percussisset. Nunquam tu me (inquit) quod meminerim
percussisti. Prudenter quidem: nulla enim contumeliosior ultio
esse potest, quàm si aliquem indignum de quo ulciscaris iudices?
Quid de Alexandro dicam, qui in detractores tantæ liberalitatis
fuit ut regium esse diceret in illis beneficium esse a quibus male au-
dias? Quid de Seuerò imperatore, qui cum Quinum Senatorem
simul cum alijs in se conspirasse atque cõiurasse ut rei publicæ pro-
spiceret intellexisset, tantum ab est ut illum ulcisceretur, ut etiam
illi summas referret gratias, quod in reipublicæ clientela esset, in-
super & imperij confortem esse uoluit, coràm senatu illum impe-
ratorijs insigniis deorauit, mensæ semper comitem esse uoluit,
atque

Atque ut in Germanico bello collegæ partes ageret hortatus est. Hæc Ethnici reges ac imperatores gellere, & christianum uirum, euangelica doctrina decoratum, ipsiusque sui Redemptoris, exemplo & præcepto deuinctum pudebit iniurias condonare. Illustis ille Lycurgus, cum Alexandrum a quo oculorum cecitate percussus fuerat, in manibus haberet, possetque, ut libebat, ulcisci, usque adeo se humaniter cum illo habuit, ut illum diutius apud se habuerit, ut uersaretur, & hortaretur tandem, ut è sceleroso, ac improbo iuvene, uir sapiens, honestus, & prudens euaderet, & christianus uir, cui adoptione filiorum Dei promittit ille qui nec decipi, nec decipere potest, sibi dedecori ascribet, si contumeliam sibi illatam condonet? Pericles Atheniensium peritissimus, ac eloquens princeps, cum ab improbo, ac insolenti quodam iniurijs afficeretur, ut ne per integrum diem quidem a conuiuijs cessaret, immo demum usque contumeliosè, ac illum iniurijs onerando sequeretur. Nec uerbum quidem protulit, sed ad seruum conuersus, deduc hominem istum inquit in domum suam; & uir christianus, qui a Christo eius doctore didiscit, patienter agere, atque se in patientia sua propriam possessurum animam audiuit, uel unica sola iniuria affectus, per annos & lustra animo ulciscendi persistet? Socrates pugno læsus, hætenus quæstus est, ut diceret iniquius cum homine agi, quod ignoret, quando galeatus domo prodire debeat, & christianus homo leui uerbo affectus, iras suscitât, læcessit, inuadit, totam familiam comouet, galeatus incedit, nec Deum timet, eius præcepta spernit, & cum ad sanguinem usque, immo ad ipsam necem ultus sit, iactatur, gloriatur, ac si egregium facinus aggregeretur, atque ad res præclaras adjiceret animum? At at, procul a christiano homine tantum scelus. Pudeat quod condonante Domino, ipse obfirmatus condonare recuset. Si nanque quis & regem, & militem unico ictu confoderet, & ignoscente rege, militique etiam ut ignoscat præcipiente, recusaret miles, nonne magis miles ille regem offenderet, quam qui utrumque percussit? at qui te iniurijs & uulneribus affecit, eisdem etiam regem, ac imperatorem affecit, quod si ille & ultro parcat, & tibi ut ignoscas præcipit, æternaque cominatur, tibi si non parcis supplicia, nonne & Dominum præipientem spernis, ac te ipsum æternis cruciatibus dignum reddis? Ignosce igitur, & si ille qui tibi iniurias fuit te non præuenit pe-

Luc. 21. D

Simile.

Qui inimici præuenit, ut ignoscat, dupli coronam dignum est.

De iniurijs condonandis

nit petendo ueniam, tu illum præueni condonando: duplici enim **D**
corona dignus eris, altera quod toleranter iniuriâ passus es, altera
uerò quia pace atque beneuolentia iniurium hominem præuenisti.

Quamobrem te rogo, ut mente, animoque diligenter consideres
quàm sis criminibus, atque flagitiis deditus, quàm sæpè Deum in-
numeris sceleribus laceffas, quot iniurijs millies proximum affeci-
sti, & quoties indulgentiam a Deo & ab hominibus impetrasti, &
haudquaquam arduum iudicabis, affectum a te iniurijs hominem
conuenire, & illum qui tibi iniurius extitit adire, ac supplicem ro-
gare, ut beneuolentiam inire uelit: & licet ab insensis, atque iniurijs
hominibus incommoda quamplura fueris perpeffus, id tibi præo-
culis esse uelim, maiora & grauiora damna te incurrere, cum non
ignoscis conuitianti fratri, quàm cum ab illo passus es, cum æter-
næ mortis iaculo te ipsum serias, illeque momentanea te molestia
affecerit; maioraque atque præstantiora bona te amisisse, cum illi
ueniam negas, quam illa erant quibus te orbauit. Quod si com-
mouetur bilis, cum te tot iniurijs, molestijs, atque incommodis onu-
stum conspicis, memineris te ab illo aliquando beneficium acce-
pisse, uel saltem in posterum beneficijs affici, eiusque ope indige-
re posse; & si a Deo tot scelerum, ac grauissimorum criminum
ueniam obtinere aliquando cupis, scias id fieri haud posse nisi prius
tibi iniurio, atque insulto condones. Ad hæc, quæ in condonandis
iniurijs tibi asciscis bona accuratius examina: primo nanque loco
tuorum criminum in Deum perpetraturum indulgentiam sine ulla
dubitatione consequeris: secundo, quod pati didicisti, patientiam-
que (quæ non uulgaris uirtus est) induis: tertio, quod alios in te
mites comes, ac leues reperies; quarto, incredibili afficeris lætitiâ,
cum te ab illis malis, doloribus, ac mentis cruciatibus, quæ iram
atque indignationem consequuntur, liberum atque absolutum sen-
ties; quinto ab ipsis emulis ac hostibus, (Dæmones, uel dæmoni-
bus peiores licet sint) uenerationi habebereis: sexto, iam aduersariū
in tui perniciem paratum, ut solebat, non senties. septimo, quod
summi regis ac totius orbis Imperatoris gratiam inibis, illi eris cha-
rus atque gratus, quæ si aliquando dehonestare contigerit, omnino
ueniam obtinebis: & tandè uitam te scias cōsecuturū eternā, quàm
tibi & omnibus elargiatur supremus ille, atque æternus princeps qui
cum patre & spiritu sãcto uiuit & regnat in secula seculorū. Amen.

S E R-

Quæ animo
uolueda sunt
cum iniurijs
afficiuntur.

similiter

similiter
in, in, in, in
ab, ab, ab, ab

SERMO XXVI.

DE ELEEMOSYNA:

BA est architectonices ratio & conditio, ut tunc ædificationem absolutam censeat, cum & exemplari quod in artificis mente, & modulo, qui in tabella exprimitur, omni ex parte respondeat. Quare cum structuræ, huius Ecclesiæ sanctæ exemplar, in ipso æterni ædificatoris archetypo

impressum, & in nostræ carnis tabella expressum, ipse sit æterni Patris filius, tunc Ecclesiam ipsam, eiusque singula membra perfecta dixeris, & ob soluta, cum ipsi Dei unigenito, ac Redemptori nostro Christo, concordia, ac similia extiterint; eoque perfectiora erunt, quod illi magis similia erunt, eiusque bonitatem fuerint imitata: Quamobrem hanc unam mihi persuadeo fuisse rationem, quod in homine sui ipsius imaginem, ac similitudinem expresserit Dominus, ne desciscat, in arduisve abijciatur, sed sublimia audeat, magna aggrediatur, atque in ipsa diuina bonitate egregia facta contendat insectari. Hinc toties repetita ad hanc egregiam imitationem, in sacris litteris hortatio; hinc fit, ut ad ipsam diuinam bonitatem contemplandam, nos ipsa sacra scriptura urgeat, atque impellat, ut assidua meditatione, nos illius imaginem, ac similitudinem esse recolamus.

Vnde est, obsecro auditores, quod toties nobis ob oculos ipsæ sacre litteræ ponunt, nos diuina imagine & similitudine esse præditos, ad ipsiusque imaginis toties nos imitationem hortantur, nisi ne in hac hominis ad hominem collatione, quæ uulgo odiosa dicitur, consistamus, ac immoremur, sed hominis solummodo ad Deum comparationem perpetuo præ oculis habeamus, quæ undique, sua uis, iucunda, amabilisque est; quamque Deo similes, aut dissi-

Secunda Pars.

XXx miles

Eò quis perfectior, quod magis Christo assimilatur.

Cur Deus hominē suā imaginē insigniuit?

Cur scriptura toties recolat nos diuinā imaginē præditos esse.

De eleēmosyna

Cur ad Dei
imitationem
urgemur.

Hier. 3. C

Quare præci-
pimur san-
ctos esse sicut
Dominus san-
ctus est.

Bonitatis na-
tura ut dis-
fundatur.

Psal. 15. A

Ioan. 1. D

Rom. 11. D.

Tam propriū
Deo est dare,
ut nisi det,
Deus non sit.

miles simus, nobiscum, mente, animoque uoluamus? Quare etiam
nunquam non ipse omnium conditor, ac Redemptor nos ad sui
ipsius imitationem, atque similitudinem urget, nisi ob id præci-
puè nè nobis ipsis præbeamus ansam, quò deteriores euadamus?
usu quippè comparatum est, ut qui nondum extremam improbi-
tatem attigere, cum pessimis, ac nefarijs hominibus se conferre so-
leant, quo aliquod probitatis specimen præ se ferre uideantur. Id
quod perpulchrè, quidem cuiusdam inhonestæ mulieris exemplo
ostendit Propheta Hieremias, apud quam cum parui esset probi-
tas, & morum integritas, alterius tamen se ipsa deterioris compa-
ratione, sua purgare scelera conabatur. Iustificauit (inquit) ani-
mam suam aduersatrix Israel, comparatione præuaricatricis Iudæ.

Hanc ego crediderim præcipuam fuisse rationem, quod ipse no-
bis Dominus præcipiat: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum,
ut uidelicet eius egregia facinora imitemur, ardua aggrediamur,
ad magna, atque sublimia, nostra adijciamus corda, atque ad res
præclaras studia nostra conferamus, ad cœlestia, diuinaque toto
conatu aspiremus, ad quæ nos ipse rerum conditor creauit, atque
direxit. Cum itaque Deus ipse Optimus Maximus, nedum bonus
sit, sed ipsa bonitas, bonitatisque natura, & conditio præcipua sit,
ut se ipsam, suaque communicet, atque impertiatur, id igitur est
quod in ipso Deo imitari debemus, ut sicuti ille munificus est &
liberalis, usque adeoque illi proprium est beneficia dare, ac sua no-
bis dilargiri, ut contrarium illi omninò repugnet; ita nos ipsos
liberaliter communicemus, nostraque illis, qui natura nobis con-
iuncti sunt, impertiamur, munificeque dilargiamur.

Si diuinæ naturæ conditio ea est, ut æternis diuitijs abundet,
cunctisque bonis locupletissimus sit, iuxta id quod diuinus Vates
ait; Bonorum nostrorum non indiget, & de plenitudine eius (ut
Ioannes Euangelista testatur) non omnes accepimus, qui fieri po-
test, ut ab aliquo mutuetur unquam? Quis prior dedit illi, & re-
tribuet ei? Et si is ille est, qui si cuncta effuderit, non ob id tamen
pauper euadit, qui quamuis sua non communicet, sibi que uniuersa
retineat, non tamen ultrà locupletatur, nonne tam illi proprium
erit sua largiri, ut nisi donet Deus minime sit? Quid enim aliud
quæso, præ se fert hoc nomen Deus, nisi dans? Quid Deus, nisi cui
nihil deest? Quid Dominus, nisi (ut supra diximus) Do, minus?
quippe

A quippè qui licet innumera largiatur, adhuc tamen maiora largien-
da habet, uel dò munus, utpotè qui munificus est, ac liberalis do-
nator existit. Immo tum illi proprium munus est donare, ut si que-
ras, quid æterno illo sæculo solus egerit Dominus, illud ego tibi
respondere possem, illum in donando, suaquæ communicando
irretitum fuisse.

Æternis nanque illis sæculis, cùm nondum essent abyssi, non
aquarum fontes eruperant, non montes, aut colles constarent, non
uallibus circumdata flumina, non parati celi, non locati terræ car-
dines, se ipsum æternus ille Pater, suaquæ omnia cogerno sibi filio
ita communicauit, ut nihil sibi omninò seruaret, quin id filio
etiam impertiretur; id quod etiam Spiritui sancto munifica largi-
B tione dono dedit, utrique suum esse, usiam, naturam, & quicquid
habebat communia faciens. Itaque Theologi sacri, inter diuinas
personas discrimen aliquod asserere uolentes, Filium ratione origi-
nis à Patre, Spiritum uerò sanctum, ratione doni, à Patre, filioquæ
procedere dicunt. Immo utrumque, filium uidelicet, & Spiritum
sanctum, dona nobis liberaliter elargita, ipsæ sacræ litteræ testan-
tur. De filio nanque dicitur; Sic Deus dilexit mundum, ut filium
suum unigenitum daret; De Spiritu sancto uerò canitur; Donum
Dei altissimi, filius etiam cum de seipso dicit; Pater quod dedit mi-
hi, maius omnibus est, Vsiam ipsam diuinam, quæ omnem aliam
antecellit naturam significasse uoluit.

Cùm uerò creata omnia in lucem exire mandauit, singulis
C etiam iuxta naturæ suæ captum, bonitatem suam impertiuit. Ina-
nimatis esse, plantis uerò uitam, animalibus sensum, hominibus
rationem, Angelis uerò intelligentiam; Immo ipsis hominibus præ-
alijs sibi charis, suam ipsius largitus est bonitatem, cùm Spiritum
sanctum, qui ipsa est diuina, substantialisquæ bonitas, homini do-
no dederit, id quod priscis illis sæculis per Prophetam Ioelē, pol-
licitus fuerat, dicens; Effundā de spiritu meo super omnē carnem.

Si itaque Deus ea ratione suam nobis bonitatem communicat,
quam ipse possidet, cùm ipsius bonitas in ipso existens profundissi-
ma sit, consentaneum est, ut eodem modo reperiatur etiam in no-
bis. Gemino nanque modo Deus optimus maximus propriam bo-
nitatem communicat, natura uidelicet & libere. Primus namque mo-
dus inuitabilis est, uia enim originis habet omnia natura & ne-

Dens nūquā
non sua, seip-
sumq; dedit,
etiam ab æter-
no.

Ioan. 3.
Ioan. 10. 3

Deus rebus
omnib; se cō-
municauit.

Spiritus san-
ctus Dei boni-
tas est nobis
data.

Ioel. 2. G

Bisariā Deus
suam impert-
tur bonitatē

De eleemosyna

cessario filius, alter uerò non eodem modo. Nam Spiritui sancto omnia, ac ineffabilia bona, in Patre, filioque reperta, natura quidem, at per modum uoluntatis, ab eodem Patre, filioque communicantur. Verùm inter interna, externaque Dei dona hoc solummodò interest, quod illa necessario dantur, quæ enim eterna sunt, necessaria esse oportet, hæc uerò quæ creatis rebus communicantur liberè, ac uoluntariè impertiuntur, ita operæpretium est, largitiones nostras, quibus proximis nostris opitulamur, eiusdem generis esse, prior necessarius est, quoniam sub præcepto continetur, quo omnes astringimur; Necessarium quidem hoc præceptum est, non utiq; ex parte nostra quantum ad executionem attinet, ita ut hoc coacti, (ut quamplurimi sectarij obloquebantur exequi debeamus, uerùm ex parte ipsius præcepti necessarium est quo deuincimur, ita ut si quispiam hoc non exequatur, saluari nequeat: Hoc est quod superest erogare. Alter uerò modus liber est, nullo enim præcepto irretitur homo, id quod sibi necessarium est erogare, uel alicui necessitatem non habenti sua largiri.

Qui sua non dat, dei bonitatem abdit. Omnia ad dandum hortantur, ac urgēt.

Si enim alteri non suffragaris, nonne in te Dei bonitatem abdis, quæ suapte natura appetit effundi, ceterisque communicari? Quæ nanque res te non mouent alienis necessitatibus occurrere? Cælium nanque motum omnibus impertitur, Sol splendore, Luna humores, Stellæ influxus, ignis calorem, aer anhelitum, aqua pisces, colles uinum, nemora ligna, prata flores, arua segetes, uiridaria poma, montes fructus fontes potum, maria merces, & tandem terra nobis robur largitur. & quid? Lapidēs nonne nobis domicilia præparant, animalia lanam ad uestimenta conficienda, corium ad calceos, & carnes ad uictum? itaque quilibet nostrum creaturarum munificentia alitur & uiuit: & nos homines hominibus illis qui nobis & natura, & Christi gratia coniuncti sunt, non suffragabimur? Et nos, quæ nobis ad communicandum elargita sunt, auarè celabimus?

Auaritia execrabile crimē.

Quod detestabilius, execrabiliusque crimen, quàm auaritia? Quæ grauior ægritudo, quæ fames insatiabilior, quæ sitis ardēior, quæ inferior feruitus, quæ sœuior captiuitas, quis carcer infelicior auaritia, dici, aut exogitari potest? Quæ nanque res naturæ nostræ inimicior, scripturæque sacræ repugnantior, quàm auaritia? Quid Deo inuisum magis, sibi que infensius, quid proximo acerbius,

Acerbius, quodque creaturis omnibus perniciosius sit, quam avaritia, & tandem quæ maior infania, quam avaritia?

Nullum esse idololatria scelus execrabilius, est, qui ignoret, Avaritia omnium peccatorum maximum, cum servitus idolorum sit. Daniel. 9. F

Tam gravi enim animadversione à Deo optimo maximo vindicatum fuit, ut nullum magis; tantum nanque scelus est, ut per excessum peccatum appellatum sit. In hanc enim sententiam Danielis sermo accipitur, dum inquit; Quadraginta hebdomadæ abbreviatæ sunt super populum tuum, &c. & finem accipiet peccatum, id est idololatria; pari etiam schemate, hoc ipsum scelus abhominationem nuncupat, dum inquit; Cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abhominatio in desolatione, id est idololatria destructa, ac eversa fuerit. Quod etiam ipse hu-

Daniel. 9. D

Matth. 24. A

Bmani generis Redemptor declaravit, dicēs; Cum videritis abhominationem desolationis, qua dicta est à Daniele Propheta. Itaque si nullum admittimus in mundo gravius, atque indignius, quam idololatriam, quod erit unquam detestabilius crimen, quam avaritia, quæ ab Apostolo, idololatriæ nomine nuncupatur? Inquit. n. ipse; Avaritia, quæ est idolorum servitus. Quod etiā

Ephes. 5. B

Glossa quidam, illud Matthæi exponens; Non potestis Deo servire, & Mammonæ, inquit; Divitiis servire, Deum negare est, & quidē ita se se res habet. Qui. n. Principi tributa ferre recusat, illum sibi principem esse negat. Gemino namq; modo Principē negare cōtingit, vel quia principem non noverit, iccirco servitutem negat, vel quod illum sibi principem esse novit, & fatetur, tributa tamen ipse

Divitiis servire, Deum negare est.

Cdefector ferre recusat, isque posterior modus prior detestabilior est, maioriq; animadversione vindicandus. Priore igitur illo modo ethnicus Deum negat, neque enim ipsum Deum omnium rerum conditorem esse credit, quare nec latriam exhibet, exhibiturus tamen & adoraturus, si cognosceret, id quod tributi loco à nobis ipse omnium princeps exigit. Tria nanque cum sint, quæ Deo præcipuè debentur, quæ nulli unquā sine lætalis criminis reatu exhiberi voluit, fides, spes, & charitatis dilectio, ob idq; theologice virtutes dicuntur, quia Deū unicè intuentur; hæc quæ conditis rebus exhibet, idolatriæ scelus videtur incurrere. Si igitur avarus pecuniæ magis, quàm Deo credit, si tota eius spes in pecuniis sita est, si pecuniam maiori quàm Deū amore prosequitur, milliesque in Deum delinquit, ut pecuniæ obsequatur, nonne idolatria censendus est?

Nullam

De eleemosyna

Nulla maior
ægritudo a-
uaritia.
Eccli. 5.

Ioan. 11. D

Auaritiæ mor-
bus, omnib'
diuturnior ac
cōtinuus, ma-
gisq; affligit,
& plures in-
uadit, &c.
Eccli. 4.

1. Timot. 6. B

Hier. 6. C
& 3. D

Marc. 19.

Matth. 21. E

Nullam uerò grauiorem ægritudinem esse, quàm auaritiam, D
nullumq; perniciosiori morbo laborare, quàm ipse ægrotet avarus,
Salomon ipse testatur, cum ait; Est infirmitas pessima, quam uidi
sub Sole, diuitiæ conseruatæ in malum Domini sui, pereunt enim
in afflictione pessima. Non est mihi nunc sermo de corporata in-
ualetudine, talis nanque mala non est, nam uelut utilis, & oppor-
tuna suis electis a Domino datur, quod & Saluator testatur, cum
de Lazaro inquit; Infirmitas hæc non est ad mortem; & Ecce, quæ
amas, infirmatur. Nunc sermo est de animi ægritudine, qua om-
ni inualetudine deterior est harum autem omnium pessima auari-
tia, quippè quæ diuturnior est. Huius uerò infirmitatis materia
diuturnior, quàm luxuria, est. Mulier enim quam quis amat,
mori ualet, terra uerò, quam avarus diligit, interibit nunquam. E
Accedit & aliud, quia magis continua est, qui enim Veneri indul-
get, abstinet quandoq; . Avarus uerò (ut scriptum est) non reple-
bitur pecunia in æternum, semperque laborat, iuxta illud Sapien-
tis; Vnus solus est, & secundum non habet, non filium, non fra-
trem, & tamen laborare non cessat. Addo quia acerbior magis af-
fligit, semper nanque præmit, semperque uexat, ac sollicitat. Di-
uitiæ cum cura adipiscuntur, cum suspitione possidentur, & cum
immenso dolore amittuntur. Hinc Apostolus, cum de cupidita-
te, quam cunctorum malorum radicem appellauit, sermonem ha-
beret, subdidit; Quam quidam appetentes errauerunt à fide, & in-
feruerunt se doloribus multis. Accedit: Nam plures inuadit, ne-
que enim seni, neque iuueni parcat, sed ut quidam diuini uates di-
xit; A maiori usque ad minorem, omnes auaritiæ student, quod
peccatorum omnium alteri non contingit: pueri nanque neque
superbia tumescunt, neque senes Veneri iugiter operam exhi-
bent. Auaritia uerò, nec bene ualentibus, nec male se habentibus
indulget, quod luxuria non facit, quæ male sese habentes nec ue-
xat, nec sollicitat: insuper Saluator eam omnium perniciosissimam
esse ostendit, dicens; Facilius est camelum intrare per foramen
acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum, e contra uerò de
meretricibus inquit; Meretrices & publicani præcedent uos in re-
gno Dei. Ista siquidem iniecit manus, & cœlestem medicum
perdidit. Iudæ siquidem, Iudæorumq; auaritia Christum interfe-
cit; & tandem quia nos phrenesi præmit, ita ut innumeri hoc aua-
ritia

A ritie morbo laborent, munificos tamen, ac validos se esse existimantes. Ita Seneca inquit; Salutis initium, peccati cognitio est. nullus enim se avarum, aut cupidum esse credit, ob idque difficulter curari potest, quia se inualidum esse ignorat: sic nanque idem ait: Cum difficultate ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrota-re nescimus. Quo enim morbo non laborat avarus? Nonne primum cæcum esse intuemur? hoc quidem sub Thobia typo declaratur, qui hyrundinum stercore uidendi facultate priuatur, Saluatorque luto oculos cæci nati liniuit, ut innueret ualitudinis illius causam fuisse lutum diuitiarum; quapropter Abimelech (ut scriptura fatetur) Sarræ mille argenteos in uelamen oculorum suorum dedisse dicitur.

Senecæ.

Tob. 2.

Ioan. 9.

B Laborat insuper avarus febris. Quod Saluator, dum Reguli filium sanitati donauit, innuit; Avarus nanque febris intemperantis tremore quatitur, formidat enim ubi trepidandum non est, uidet enim stipitem, & hominem existimat, intuetur arborum & cacumina, & sarissas esse arbitratur, hunc enim illud Isaia propheta respiciebat; Formido, & fouca, & laqueus super te, qui habitator es terræ. Instar enim talpæ avarus terram inhabitat, nihil aliud molitur, nihil aliud mente, animoque reuoluit, nisi possidere, & inhabitare hanc diuitiarum terram. Patitur etiam manus ariditatem, quod cœlestis medicus sub typo manum aridam habentis innuit, dicens; Extende manum tuam, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Nam avarus manum aridam habet, quam egenti ami-

Ioan. 4.

Avarus febri patitur.

Isai. 24.

Manuum ariditatem avarus patitur.

Matth. 12.

C co ad eleemosynas porrigendas protendere non ualet. Vexatur quoque comitiali morbo, quem lunaticum uocamus, id quod lepide ipse Redemptor exemplo illius declarauit, qui petebat: Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur, & sepe cadit in ignem, & crebro in aquam; Iugiter enim avarus in ignem iræ, & crebro in uoluptatis aqua se ingurgitat, atque cadit. Tabeſcit insuper, quoniam terram, ut curuus intuetur, quam rem Christus exemplo satis appposito declarauit, sicut scriptum est: & ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decē & octo, & erat inclinata, nec poterat sursum respicere. Hanc imbecillitatem, doctores inquirunt, diuitiarum amorem præ se ferre, quia hominem beluarum more a cœlis oculos auertere, ad terramque perpetuò conuertere facit. Quid obsecro, homini indignius, quam curuum.

Avarus comitiali uexatur morbo.

Matth. 17.

Avarus tabeſcit & curuatur.

Luc. 14.

Auarus suffo-
cationem pa-
titur, & hy-
dropisum.

Luc. 8. D

Luc. 17.
Greg. in ho.

Auarus insa-
tiabilem fa-
mē patitur.

Sap. 11. D

Eccli. 23.

curum recto corpore gerere animum? Nonne hoc est uelle ho-
minis esse dissimilem, iumentorumque naturam induere, quæ de-
missis uultibus, terram prona spectant? Languet etiam respiran-
di, ac animam ducendi difficultate, ad suffocationem usque. Sic e-
nim semen inter spinas ab euangelico seminatore iactum, ab ipso
cœlesti magistro exponitur: Quod autem (inquit) in spinas ce-
cidit, hi sunt, qui audierunt, & a solitudinibus, & diuitiis, & uo-
luptatibus uitæ euntes suffocantur. Laborat tandem hydropisus,
cuius typum hydropicus ille, sanitati restitutus in Euangelio ges-
sit, de quo Gregorius uerba faciens; Comparatur (inquit) hydro-
picus diuiti avaro, qui quanto est copiosior diuitijs, quibus non
bene utitur, tanto ardentius talia concupiscit; Quid? Nonne ego
tibi uidetur avarus omni grauissimo laborare morbo? Nonne in-
sanabilis efficitur, qui si una medeatur ægrotatione, aliam illicò
grauiore incurrit?

Verum quis avarum insatiabili fame affici non dixerit, cum ni-
hil non obstat, ut aliquando expleri possit? Qui nanque fieri po-
test, ut anima æternorum bonorum capax, temporalibus imbui, ac
que infarciri ualeat? ut animus, qui solo Deo expletur, caducis, ac
momentaneis rebus expleri possit? Audi quid Sapiens dicat; Tan-
quam momētum stateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam
gutta roris antelucani, quæ descendit in terram, si ergo uniuersa
quæ condita sunt, si Deo comparentur unicæ roris guttulæ equi-
parantur, quomodo qui Deo est capax, diuitijs unquam expleri po-
terit? si pecunia suis terminatur limitibus, quando cupiditatem
hominis quæ infinita est saturare poterit? Si mortalium cupiditas,
ignis a Sapiente appellatur, dicens; Anima calida quasi ignis ar-
dens, ignisque, ut in Prouerbijs dicitur, nunquam dicit, sufficit,
immo quò magis adduntur ligna, eò magis exardescit, ac defla-
grat, qui fieri potest, ut pecuniarum accessione acquiescat avarus?
Si pecunia non ponitur ubi sitis est, quomodo ea poterit pecunia-
rum sitis extinguere? poteritne aqua in fonte, uinum in dolio, sitien-
tis hominis deliderium extinguere? Itaque si auri sitis, cor uexat
& premit, inutile sunt margaritæ ad reprimendam sitim in corde
existentem, cum ille in arcula sint reconditæ. Iis enim Ethnico-
rum dicta ista arrident;

Quid

A Quid non mortaliū pectora cogis auri sacra fames?
& illud;

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Qui etiam fieri potest, ut avarus pecunia impleatur? Nummus enim res corporata est, econtrā anima spiritalis est: res autem spiritalis corporata impleri nequit, & econtrā; Appagē, exemplo aperiam: poteritne arcula sapientia impleri? ita nec anima pecunia. Quis enim unquā nisi desipiat, asserere audebit, plenum inani repleti posse? cor nanque hominis plenum est, pecunia uerō ipsamet inanitas. hoc enim prae se fert, quod diuinus Vates inquit; Vt quid diligitis uanitatem, & quæritis mendacium? & Decipera addit; Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.

B Non magis hominis cor auro, quā corpus aurā explebitur. Sic enim scriptum est; Quasi qui apprehendit umbram, & sequitur uentum, Sic qui attendit ad uisa mendacia. & alibi; Aspexi terram, & ecce uacua erat, & nihil erat. Sed quid opus est uerbis? nedum inanis & uacuus est omnis avarus, immo etiam & pauper, quod satis appositē eloquentiæ parens innuit, dicens; Si propter auiditatem pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis, sunt ne hæc signa abundantis, an egentis? Animus humanus non arca, diues appellari solet, quamuis illa sit plena. Cū inanem te uidebo, diuitem non reputabo, & subdit; Contentum suis rebus esse, sunt maximæ, & certissimæ diuitiæ, quasi diues potest avarus esse, sed uerē diues nunquā erit. Quod aptius Sapiens innuit;

C Est quasi diues, cū nihil habeat, & est quasi pauper, cū in multis diuitiis sit. his & illud fauet;

Semper avarus eget, nocet emptā dolore uoluptas.

& rursus.

Creuerunt & opes, & opum furiosa libido;

Et cū possideant plurima, plura petunt;

Sic quibus intumuit suffusa uenter ab unda,

Quod plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Et si quidē avaritia in saturata fames, sed & in explebilis, atque inextinguibilis Sitis, quapropter hanc nobis sub typo sanguisugæ descripsit Sapiens, cū ait; Sanguisugæ duæ sunt filiæ, quæ dicunt, affer, affer; hanc autem Sanguisugam Doctores Diabolum esse dicunt, peccatorum cruorem potantem, animarumque sanguinem.

Secunda Pars.

Y Y y

nem

Virg. Enal. A.

D. alliditque

Iuuenal. Sat. 14.

Avarus nunquā impletur pecunia.

Psal. 4.

Luc. 2.

Eccli. 34.

Hier. 3.

Cicero.

Prou. 14.

Ouid. fast. 1.

Eccli. 30. B

De eleemosyna

Auaritia in-
explebilis si-
tis.

Auaritia in-
felix ac miser-
rimus carcer.

Laquei auar-
itiae, quales.

Eccles. 7.

Sapient. 14

nem & uitam iugiter fugientem huius uerò filie duæ luxuria & a-
uaritia sunt, quò magis bibunt ac expleunt, eò magis dicunt, af-
fer, affer. Ob id quæ auarum nūquam pecunia impleri dixit sapien-
tissimus Hebræorum Rex.

At nonne auaritia miserrimus carcer est, quò compeditus, ac
irretitus tenetur auarus? Quis carcer unquam arctioribus uinculis
obstrinxit hominem, quàm hominem auarum auaritia? possessio
quippe eius, cui astrictus est, illo diuturnior est, quomodo ergo
dum uiuit ab illa solui potest? quot possessionibus, ac pecunijs
afficitur, tot laqueis illaqueatus est, innumeris ergo tenetur uin-
culis; Qui ergo potest fieri, ut ab his facillè solui possit? Nèdum
proprio, sed filiorum amore ad lucrandum astringitur, quot ergo
filii, tot laqueis irretitus est. Si in morte sibi pecuniam non dilige-
re contingat, filijs tamen amabit, milleque solitudinibus afficie-
tur, uel qui testamento relinquit, uel quia cum testatur, liberis se
non satisfacturum credit. Quis ergo infeliciores carcer illo, quo
quis etiam moriens detinetur? Huius carceris laquei, ac uincula
abdita sunt, atque occulta. quis ergo eos rupere unquam po-
terit? Narrauerunt (inquit Psaltes) ut absconderent laqueos,
& dixerunt; quis uidebit eos? Abditi quidem, & absconditi
sunt auaritiæ laquei, quia subiles; usque adeo enim subiles
sunt auaritiæ laquei, ut uix à peritissimis Doctoribus, iuris-
que pontificij professoribus solui possint, tot inexplicabilibus
quæstionibus se inuoluunt, usure, simoniæ & id genus quàm plu-
rimis, ut uix ab eruditissimis uiris profligari ualeant. Abditi in-
super sunt huius cupiditatis laquei, quia innumeris uelaminibus
teguntur, ut puta necessitate naturæ, liberorum multitudine, fami-
liæ numerositate, conditionis dignitate, & huiusmodi quàm plu-
rimis, quibus auari suam cupiditatem abdere, atque excusare quæ-
runt: sunt etiam abstrusi, & latentes huiusce carceris laquei, quippe
qui spirituali utilitate latent: poterit nanque locuples eleemosynis
peccata redimere, innumeraque pietatis ac charitatis officia exhibe-
re. Huc enim illud sapientis refertur; Vtilior est sapientia cum di-
uitijs; & perperam quidem, singulare nanque, ac insignem, sapien-
tiam esse oportet, quæ cum diuitijs seruari possit, cum Salomonis
sapientia, illis haudquaquam potuerit seruari; addo quòd laquei
auaritiæ innumeri sunt. Id quod idem Sapiens testatus est, dum
inquit;

A inquit; Creatura Dei in odium facte sunt, & in tentationem anime hominum, & in mulpulam pedibus insipientium. Hoc enim ipsum, uel ipsa experientia docet, cum nulla res creata non sit, quæ auari cupiditatem non incendat, quò sit ut quot creaturarum genera, ac species, tot ad deflagrandam cupiditatem hauriat avarus incitamenta: quò sit, ut perdifficile sit humum hanc nostram colentibus auaritiæ laqueos euadere: itaque Isaias dicit; Laqueus super te, qui habitatores terræ. Quod & Apostolus ad Timotheum Isai. 24.

aperte ostendit, dicens; Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli. Mirabilis quidem, & quæ adnotetur digna sententia Apostoli; Non locupletes omnes improbat Paulus: horum enim innumeros legimus Deo gratiosos extitisse,

B sed illos solummodo criminatur, qui locupletari curant, nihilque intentatum relinquunt, quò ditescere ualeant. Qui uolunt (inquit) diuites fieri, qui nullum non mouent lapidem, quò diuites euadant, principes deducunt, proprias uirtutes ostentant, mercantur, nundantur, regias sequuntur, mille interitibus in bello se exponunt, opprimunt, uexant, & fenore ut ditescant proximum sollicitant, hi qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, &c. Non tentatorem laceulentem expectant, sed ultrò se tentationibus exponunt.

Vidisti unquam grauiorem insaniam? ut quid Deum, adire precibus, atque & ne nos inducas in tentationem rogare, cum nihilominus ipse tentationibus ultrò sis obuius? Ut quid Deum obsecras, ut te de laqueo uenantium eruat, si tu ipse laqueos instruis, quibus

C illaqueari ualeas? incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli.

Diaboli quidem laqueus, auaritia est; uerum tu ipse conficis, non te Diabolus illaqueat, sed tu te ipsum. Incidit (inquit David) in laqueum quem fecit. David, qui huiusmodi laqueum totis uiribus cauebat, non plura à Domino, sed unum tantummodo postcebat, quo seruari posset. Vnam (inquit) petij à Domino, hanc requitam.

Eius filius Salomon idemmet rogabat. Vnum (inquit) petij à te,

ne deneges mihi diuitias, & paupertatem, ne dederis mihi. Ipse unigenitus Dei filius hospitam suam multis sollicitam & occupa-

tam uidens; Martha (inquit) sollicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessarium. Cum ergo plura tentationem pariant, cum laqueos præparent, quibus irretiamur, cum Saluator unum tantum dixerit necessarium, ut quid tot curis distrahi, uel

(ut melius dicam) toti laqueis laqueari? O hominum ineptas sollicitudines, ò infana pectora, ò dementes cogitationes, quòd cum natura ipsa libertatem appetant mortales homines, hi carcerem quarunt, uinculis astringi curant, & ultrò laqueos, quibus irretiantur, conficiunt, pulchro quidem schemate appositæ; comparatione sub araneorum typo horù ineptias descripsit Propheta Esaias. Telas (inquit) araneorum texerunt, sicuti enim araneæ effusus uisceribus, telam texunt, & ueneni uice quod habent, ab ipsa natura deceptæ, paulatim fila nent, quibus telam ordiuntur, inutilem tamen quæque nullius emolumenti sit, atque ad nullam rem apta, quàm ad capiendas muscas. pari ratione, qui locupletari cupiunt, laborant semper, defatigantur, lassantur, sollicitantur, & discruciantur, & absumentur, & tandem actum agunt, nihil illis possunt, ab alijs possidentur, & tandem se ipsos perdunt, & ab ipsis gehennæ muscis rumpuntur, & dilacerantur. Quod optimè ipse Propheta Dauid explicuit, dicens; Tabescere fecisti sicut araneam animam eius, & propter iniquitatē corripuisti hominem. Hinc etiam illud apud Latinos Adagium ortum est, ut de illis qui minimis occupati sunt dicatur, Araneorum telas texunt.

Simile.

Psal. 38. C

Auarus diræ
seruituti addi-
tus est
Psal. 75. A

Nec solum uinculis diris obstringitur homo cupidus, sed & immani seruituti adijcitur. Nonne diuitiarum efficitur seruus? Utique Psaltes ait; Nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Quid uiri diuitiarum? sunt ne homines diuitiarum, an potius diuitiæ hominum? utique rationi consentaneum est, ut diuitiæ uirorum sint, & non uiri diuitiarum, uerùm rectum hunc ordinem auaritia ipsa peruertit, ut nostris hisce temporibus non nummi uirorum, sed uiri nummorum sint. Nonne magis ab opibus possidetur avarus, quàm ab auaro opes? En demonstrabo tibi auarum hominem, diuitiarum possessorem minimè esse, cum de illis peragere, quod satagit, uel quod bonum existimat, minimè possit, cum regina auaritia contrarium imperet, iuxta id quod scriptum est; Aliud malum quod uidi sub Sole, quod est frequens apud homines, Vir cui Deus dedit diuitias, & honorem, & substantiam & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, & tribuit ei Deus potestatem, ut comedat ex eo, sed homo extraneus deuorauit illud. Hoc uanitas, & magna miseria est. Quid? immo nedum non possidet, uerùm & ab ipsis possidetur. Quod quidem uetustissimus

Ecel. 6.

Hoc uanitas

O. q. l. m. l.
Sidonius.

Astissimus quidam satis lepidè ostendit, dicens; Res tuas si medio Eccl. 10.
criter colas, possides: si nimium, possideris. Et Sapiens ita hoc de-
monstrauit. Pecuniæ obediunt omnia. Quod si avarus pecuniæ
parcet, nonne illius uilissimum mancipium est? Addo. Nam ex eo,
quod avarus crumene suæ se conformem facit, id quod ancilla Do-

Bernardus

aliquam uilissimam
hoc avarum
miserum avarum
miserum avarum

minæ suæ præstat, exequitur. Diuus enim Bernardus perbellè su-
per Cantica Canticorum, avarum alloquens hoc significauit, dum
ait; Facis te pecuniæ tuæ non dominum, sed seruum, custodem,
non possessorem. Insuper, à diuitijs avarum possideri, ex hoc con-
spicuum est; quoniam in nulla necessitate se habere potest, quippe
qui a diuitijs præpeditus sit. Poteritne in ultima necessitate consti-
tutus avarus ægrotans, uel ad horam se habere, ut Medicorum con-

Bsilium audiat, & eius sermonem percipiat? Minimè gētium. Si mor-
tis latam contra se agnouerit esse sententiam, nō poterit se habere,
ut iudex pro uita sua interpelletur: quod Diuus Augustinus altis-
simo sermone docuit; Venditis (inquit) rebus nostris nullum
maius earum recipimus precium, quàm nos ipsos; implicati enim
talibus, nostri non eramus. Nedum homo diuitiarum seruus est,
uerum multa sunt, quæ huiusce seruitutis miseriam grauiorem ef-
ficiunt, priori enim loco id statuendum censeo, seruitutem hanc
spiritalemente esse; longè enim (ut Sapiens ille Solon inquit) grauius
est mente seruire, quàm corpore, quod Diui Bernardi sententia
comprobatur; An non seruus cui dominatur peccatum, & maxi-

Augustinus.

Solon.
Bernardus.

Cme, nisi tu fortè indignius iudices, hominem, tibi quàm uitium
dominari? Accedit & rei uilitas, cuius seruus est, rei siquidem cō-
temptibilis, quæque pedibus ab omnibus premitur, terræ dunta-
xat seruus efficitur; Addo, nam crudelissimæ tyrānidi parer, quæ
nunquam aut cibum, aut haustum capere sinit; ita enim illaquea-
tus avarus pecuniarum muscipulis, ut pro augenda pecunia, se ip-
sum cibo, & potu priuet; & quod longè deterius est, quod tali,
tantaque tyrannide deuinctus est, ut toto uitæ suæ cursu nudus in
cedere cogatur. Diui enim Vatis sententia est; Dormierunt som-
num suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus
suis. & iterum; Relinquent alienis diuitias suas, sepulchra corū,
domus illorum in perpetuum. & rursus; Ne timueris, cum diues
factus fuerit homo, quoniam cum dormierit, non sumet omnia.
Nonne ergo grauissima tyrannides ista est, quæ pessima quæque
mollicenda,

Auaritia cru-
delis tyranni-
des.

Psal. 75. A

Psal. 48 B

Ibidem. D

Idem. B

Idem. B

De eleēmosyna

mollienda, & peragenda seruis & subditis suis imperat? Auaritia D
nanque cædes, homicidia, furta, rapinam, huiusq; generis quam-
plurima præcipit. Hæc enim Iudæ proditori imposuit, ut Chri-
stum Iesum omnium Saluatorem, uilissimo precio, & numismate
fatis infirmo Iudæorum magistratui uenderet. Hac mota inho-
nestissima matris, filiarum honestatem abiectionis precio ad fa-
cinora quæque mollienda, uenundant, quod (proh nefas) ualde
dolendum est.

Nihil magis
naturæ con-
trariū quam
auaritia.

Et ut brevibus reliqua perstringā, nihil natura repugnantius,
quàm Auaritia. Natura enim omnium elementorum terra infima
est, nostrisq; caleanda pedibus; contra avarus terræ ultrò subij-
citur, & ferè ab ea conculcatur, cum auro quod terra est, obediat,
& seruiat, obsecro uos auditores. Quid uoluit dixisse Dominus, E
cum nos terram subijcere mandauit? Dominamini (inquit) pisci-

Gen. 1. D

bus maris, replete terram, & subijcite eam. Qua ratione poterat
tunc terra subijci? ligone ne? aratro, an uomere? an tunc sine ul-
lo ligonis, aratri, alteriusque instrumenti artificio fructus terra
ipsa nobis elargebatur. Subijcienda ne armis, acie, aut militibus,
quo pacto Principes terras sibi subdunt? Nequaquam quidem;
solus enim tunc erat Adamus, nondum bellica tormenta, aut gla-
dij, cæteraque ad bella spectantia confecta erant? quonam ergo
pacto subijcere terram præcipiebat Dominus? Terrena subdere
iubebat ipse Dominus; Aurum nanque terra crocea est, argētum
abba terra; agri uiridaria, domus, possessiones cæteraque, quæ
diuitias appellamus, terra sunt: hanc igitur terram subijcere, huic F

Diuitiæ con-
culcanda.

dominari, illamque conculcare, uilipendere, ac paruifacere iube-
bat Dominus, cum dixit; Subijcite terram. Qui autem istis ser-
uiunt, ac subduntur, & naturæ, & ipsius naturæ conditori, se ad-
uersari nouerint. Parua ne ergo tibi dementia esse uidetur, si illa
Deo, creatisque omnibus præponantur, qua natura, omnibus
postposita esse uoluit? Admirabili quidem typo id nobis nascens
illa Christi Ecclesia manifestauit, cum uenditis agris, domibus,
possessionibus, omnibusque, quæ possidebant, ad Apostolorum
pedes poni iubebat, ut uel hinc conijciat Christianus uir, terrena
omnia pedibus subdenda, conculcanda, & nihili pendenda esse.
Addo, Natura anima cælo ipso nobilior est, purior, atque subli-
mior; quippè quæ Deo similis, æternæ beatitudinis capax, ip-
susque

Adf. 4. G.

Sapient. 7. D

Aliusque Diuinæ sapientiæ sedes. Anima enim iusti, sedes sapientiæ est, ait sapientissimus Salomon, itaque à terrenis extolli debet, cœlestibusque inhærere. Sicut igitur è regione naturæ repugnat, ut cœlum terræ inhæreat, sic ipsimet naturæ repugnat, ut anima cœlestis, terrenis diuitijs coniungatur, & sicuti naturæ aduersatur, ut cœlum terræ subdatur, ita etiam si anima diuitijs subijciatur, ac inseruiat. Quæ est, quæso, recta diuitiarum possessio? Quis usus honestus? Duo quippè (ut sapientes inquirunt) hanc rectam pecuniarum rationem faciunt, erogandi ratio, & comparandi regula, hæc qui tenuerit, ab alienis abstinebit facile, suaque haudquaquam profundet. Quod & Aristoteles ipse sentire uidetur, cum dixit pecuniarum usum in ijs ipsis dandis, atque recipiendis

Bconsistere. Qui igitur ut possideat, potius quam ut utatur pecunias acquirit, qui solummodò in recipiendis, nunquamque in erogandis pecunijs cogitat, nonne ipsi pecuniarum usui, ac naturæ repugnat? Scio quidem Horatium dixisse nullum argento colorem esse terris abditò, nisi usu illud temperato resplendeat. itaque opere prædictum est, ut auro, argentoque utaris, ni uelis contra ipsorum naturam agere.

Aristot.

Horatius.

Scriptura sacra quam dānet auaritia.

Esai. 5.

Abacuch. 2.

Amos 6.

Luc. 3.

Iacob. 5.

Apoc. 2.

Vsq̃ue adeo etiam ipsa diuina scriptura detestandum hoc fecit, quod auaritiam nominamus damnat, ut magis execrari non possit, cum aduersus ipsam innumeris, horribilibusque maledictionibus insurgit, & inuehit. Esaias nanque æterno ueh illos percutit, qui coaceruandis possessionibus uacant. Veh (inquit) qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Abacuch eadem pœna plectendos iudicat, qui aliena sibi congregant; Veh, qui congregat non sua. & iterum; Veh qui congregat auaritiam malam domui suæ. Amos pari animaduersione uindicandos esse ait, qui ditescere cupiunt. Veh, qui opulenti estis. & iterum; Veh uobis, qui dormitis in lectis eburneis. Ipse etiam cœlestis iudex eandem illis comminatur pœnam, cum ait; Veh uobis diuitibus. Iacobus uerò Apostolus eos plorare, & ululare iubet, quòd ipsis æterna supplicia, innumeræque miseriæ maneant. Agite, inquit, nunc diuites plorate, & ululate in miserijs uestris, quæ uenient uobis. & tandem ipsa cœlestis uox in Apocalypsi triplex, Veh, ipsumque æternum illos munere prædixit, qui terram colunt, adorant, & inhabitant, nihil interim de cœlo cogitantes;

Veh,

Veh, ueh, ueh habitantibus super terram, cò quòd talpæ more à terrenis semoueri haud norint. Tempus deficeret, si unuersa maledicta recensere uellem, quæ scripturæ sacræ auaris hominibus imprecantur.

Auarus Deo inuisus, sibi infensus, proximis nocuus.

Illud nunc dixisse sufficiat, diram hanc, atque immanē feram, Deo inuisum, habenti infensam, proximisque acerbam esse nimis. Si nanque quæ Dei sunt, quæque ille tibi eroganda commisit, sibi arrogat, ipse proditor; nonne Deo inuisus, maximè? Si Deo optimo maximo infimam omnium creaturatum anteposit, indeque ipsius conditoris efficitur hostis: unde maiori cum amore deberet prosequi, nonne in Deum omnipotentem nequissimus est? Si in manifestis hostibus se ipsum uendit, cui maiora debet, nonne in seipsum inuehit, seipsum infectatur, sibi que inhumanus est?

Ecclesi. 10.
Prou. 1.

Ita quidem se habet res: nam de avaro loquens Sapiens, dixit; Hic enim animam suam uenalem habet: & in Prouerbijs dicitur; Ipsi contra sanguinem suum insidiantur, & moluntur fraudes contra animas suas. Si id sibi retinet, quod pauperibus erogandū recepit, puta qui eleemosynis æterni Principis prefectus est, nonne proximis infensus est; Audi quid tibi Ecclesiasticus dicat; Panis egentium uita pauperum, qui defraudat illum homo sanguinis est. Quid? nedum Deo, sibi ipsi, & proximo iniurius, & infensus avarus est, sed ipsismet diuitijs, quæ erogari uolunt, ac communicari, ipse uerò ueluti in carcerem inclusas, marcescere, ac tabescere sinit.

Ecclesi. 34.

Auarus ipsis diuitijs iniurius est.
Iacob. 5. A

Aduersum quem inuehit Apostolus Iacobus, dicens; Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimenta uestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum uestrum æruginauit, & ærugo eorū erit uobis in testimonium, & manducabit carnes uestras quasi ignis.

Auaritia, nulla maior infamia.

1. Ioan. 2.

Psalm. 71. B

Luc. 3. A

Grauem quidem comminationem, & quæ ualde formidetur audisti, acrem obiurgationem in auarum hominem intellexisti; Verum illud te examinare uelim; Sit ne infamia ulla ipsa avaritia dementior. Auarus nanque huius mundi amicus, atqui uolueris (inquit Apostolus) amicus esse huius mundi, inimicus Dei constituitur: qui uerò inimici Dei constituti sunt, terram lingere dicuntur. Sic enim psalmus inquit; Inimici eius terram lingent, & quæ obsecro maior infamia, quàm terram lingua cordis lingere, quàm lingua carnis lingere dedignaretur, atque lambere erubesceret? Quid stultius, quàm spinas in sinu cordis recondere, quæ natura pungunt, & lace-

A & lacerant? & nihilominus & Saluator in Euangelio, & Gregorius in eiusdem Euangelij expositione, Diuitias spinas esse dicunt, quæ cogitationum aculeis mentem pungunt.

Age ergo christiane uir, & quàm dedecet christianum heroë, ac filij Dei militiam, atque doctrinam profitentem, auaritiam sequi, terrenis subijci, sordidissimamque terram lingere perpendito, quàm indignum sit hominem Deum possidentem, a pecunijs possideri, quàm grauis insanabilisque morbus ipsa auaritia sit, quæ cū ætate crescit, & quod ingrauescit ætas, eò auaritia crescit, senes. n. tenaces cum sint, haud dubium quin cum ætate simul auaritia crescat, ipsa enim experientia docet, ut quos sæpè adolefcētes, ac iuuenes uidimus profusiores, eò ingrauescente ætate astrictiores factos

B intelligamus. Adde quòd auarus nec sibi, nec alijs est commodus, quòd nimium in comparandis, seruandisque pecunijs studium adhibeat, dandi uerò uoluntas nulla sit; quòd sit, ut nec sibi nec alijs prodesse ualeat; licet uerò prodigus detestabilis sit, quique execretur, dignus eò quòd præter modum, & sine ullo delectu pecunijs utatur, longè tamen deterior auarus existit; ille enim multis prodest, quibus de suo confert, cum hic ne sibi quidem ipsi emolumentum sit; Ille etiam libenter dat, quod & generosi, & magnanimi est, cum auarus pusillus & sordidus sit, sibi que necessaria subtrahat, quod omnibus inuisum est: ille ab omnibus, saltem ab illis quibus sua largitur, diligitur, hic uerò ab omnibus, & à filiis ipsis, aliisque familiaribus odio prosequendus existimatur; Ille ætate procedente, (cum necesse est, ut egenus tandem fiat) resipiscet, compositiones induet mores, atque a quo recesserat medio, ad illud paulatim regredietur, id quod nobis prodigus ille filius Euangelicus ostendit, hic uerò (cum auaritia indies crescat) resipiscet nūquam, ita ut nulla de eius salute reliqua spes esse possit.

C Homicidia quidem & adulteria execranda quidem, & omni graui animaduersione uindicanda, ea tamen auaritia, periculo & enormitate uincit; Homicidium nanque proximi uitam quàm naturam tuendam docet, de medio tollit; adulterium etiam, & proprio, & coniuncto corpori ignominiam infert: At si rationem offendentis habeas, auaritia his, & perniciosior, & periculosior est, ob necessariam obtinendæ indulgentiæ, ac remissionis restitutionem: cuius homicidium, uel adulterium non indigent, cum haud fieri pos-

Auaritia cū ætate crescit, hinc senes tenaces.

Auarus nec sibi, nec ceteris est commodus. Auarus prodigo peior.

Auaritia homicidio, & adulterio perniciosior.

De eleemosyna

sit, ut ille rursus vitales carpat auras, qui funesto, crudelique ferro
 spiritum deposuit, neque etiam quæ semel corrupta, ac deflorata
 est mulier uirgo effici denuo unquam poterit: atqui auarus, fur, sa-
 nerator, & huiusmodi pluribus obstrictus manet, quibus difficile
 satisfieri poterit; neque enim solum damnationis periculum parit,
 uerum & hæredes restitutioni obnoxios constituit; itaque Augus-
 ti- nus dicit; Lucrum in arca, dñum in conscientia; & Apostolus, aua-
 ritiam omnium malorum radicem nuncupat. Ab illa nanq; ueluti
 ex infecta radice, omnia surgunt, & pullulant scelera, ut perpul-
 chrè Augustinus psalmum nouum exponēs, ait; Nam quemadmo-
 dum radix uniuersæ arbori nutrimentum exhibet, haud secus di-
 uitia quibus indiuidua comes auaritia est, quidlibet audendi mini-
 strat facultatem ob idque à Sapiente dicitur, nihil auaro homine
 scelestius esse, quippè qui cum radicem infectam habeat, ramos &
 fructus detestandos esse oportet. Radicem inquam, id est intentio-
 nem; hæc enim cum nequam sit & quæ ab ipsa egrediuntur, impro-
 ba sint, necesse est. Quamobrem, inquit Saluator, si oculus tuus fue-
 rit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam
 fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit quod perinde est, ac si
 dicat; Si recta intentio fuerit, omnia recta esse oportet; si nequam
 fuerit, & eius actiones perperæ sint, erit necesse. Quod si auarus to-
 to pectore cupiditati studet, si tota eius intentio aduersus ipsum
 omnium conditorem, eiusque filios dirigitur, ob idque sordida,
 oblita, atque coinquinata est, quid non mali ex tam polluta radice
 pullulabit? quare Apollonij Theanei sententia fuit, sapiente homi-
 ne magis auaritiam, quam luxuriam fugiendam esse, eò quod ab
 una hac omnia uitiorum germina egrediantur, atque emergant.
 Bion etiam sophista, auaritiam omnium malorum appellauit geni-
 tricem, ut uel hinc conspicuum sit, omnia scelera ab hac una aua-
 ritia, ueluti a fonte riuulos scaterere, itaq; Diabolus Dominum Re-
 demptorem tentatione laceffens, nullum, ut in sui adorationem
 traheret, magis opportunum, efficaciusque medium inuenisse no-
 uit, quam auaritiam; ostendit nanque illi (ait Euangelista Lucas)
 omnia regna orbis terræ in momēto temporis, & ait illi; Tibi da-
 bo potestatem hanc uniuersam, & gloriam illorum, quia mihi tra-
 dita sunt, & cui uolo illa do: Tu ergo procidens, si adoraueris cor-
 ram me erunt omnia tua.

Spernenda

Tom. 10. de
 sanct. ser. 10.
 & de verb. Do-
 mini ser. 24.

1. Timoth. 6.
 Sapient. 10.
 Math. 21.

Apollonius
 Thianens.
 Bion sophista.

Luc. 4. A.

A Sprenenda igitur & nihilipendenda diuitiæ sunt, illudque perpetuò præ oculis habendum semper, quod sapientissimus ille Apostolus Paulus Timotheo scribens, mortales omnes hortatur; Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus: Neque enim uiator prouidus ad iter se accingens, uestium, ac indumentorum magnam prouisionem facit, aut innumeris se uestibus onerat, sed illas solummodo inducit, ac secū fert, quas necessarias esse nouit, neque ea sericæ, aut auro contexta, uel composita ad iter peragendum defert, sed quæ sint apte, ut illum ab imbris, pluuijs, uentis, atque frigoribus tueantur. Cùm ergo peregrini simus, nosque ut tales alloquatur Apostolus, dicens; Obsecro uos, ut aduenas, & peregrinos, cùm ciuitate hic permanente careamus, ad futuramque properemus, ut quid tantarum rerum prouisionem curamus? ut quid uestium, ciborum, atque possessionum numerositatem querimus? quare tam anxie auri & argenti pondere onerari exquirimus? Cur non illa solummodo curamus, quæ ad hoc conficiendum iter emolumento, & commodo sunt? Si in remotis, atque longinquis regionibus mercaturam ageres, iamque patriam adire paratus, ubi perpetuò cùm liberis, coniuge, ac consanguineis, residuum uitæ tuæ tempus absoluere decreueras, nunquam ultrò regiones illas inuisurus; ridiculus sanè, desipiens, ac insanus censereris, si ibidem, prædia, campos, uineas, & superbissimas strueres ædes. Ah stupidè, ac omni desipiente desipientior, quæ te dementia cepit? Hanc quàm incolis terram, tua non est, uiatorem agis, & peregrinum, iam ad illam futuram patriam, quæ tua uerè est, te accingis, nunquam istam uisurus, quid ergo? In hoc exilio palatia, domos, ædes, uiridaria, agros, strata aurea, uestes insignes & preciosas, amplius illis nō usus, nec tecum illuc delaturus, construis, & præparas? Quàm tibi esset satius ueras diuitias curare, ad illasque toto conatu aspirare.

Scio te non posse dùm his curis augeris uerè unquam esse diuitem, immo quò magis ditescere curas, eo pauperior efficeris. En ergo tibi uerè ditescendi modus, quem ab ipso Seneca in quadam epistola doceris; Breuissima, inquit, ad acquirendas opes uia, est illarum contemptus. Tunc ergo te diuitem existima, cùm diuitias minimi æstimaueris. Tu mercator mille curis augeris, te ipsum affligas, impiger extremos Indos, curris, per mare pauperiem fu-

Ratione
aspernandas di
uitias.

1. Timor. 6. B

Simile.

1. Petri. 2. B

Simile.

Modus acqui
rèdi ueras di
uitias.

Seneca.

De eleemosyna

Ecce nos reli-
quimus, oīa
quomodo in-
telligitur.
Matth. 19
Luc. 11.
Deut. 10. C

Ecce nos re-
linquimus o-
mnia &c. quo-
modo intelli-
gitur.

Luc. Flor. 2.
hist. Rom.

Qui paucio-
ribus indige-
re cupit, mi-
nus habeat.

gis per saxa per ignem, at non hic uerus ditescendi modus, immo laboriosa est ad pauperem uia, illa facilis est & illaboriosa, cum diuitijs posthabitis animi quieti uacas. Quod ut aperte intueri ualeas talite ratione urgeo. Quis unquam tam gnauus, solers, atque industrius, quis tam sapiens aut laboriosus, qui omnia in uniuersum lucrari ualeat? Et nihilominus nullus tam iners, rudis, atque ignauus qui uniuersa spernēs, id non possit. itaque ut cuncta possideas, uniuersa aspernare. Possidebantne uniuersa Apostoli? Minime id quidem. retia quaedam eaque dilacerata atque refarcita solummodo, habere ait Euangelista Matthæus. Ut quid ergo se omnia reliquisse asserunt. Si hæc paucula uiliaque solummodo reliquere? Quia omnia aspernati sunt: qui enim aspernatur, omnium Dominus est. Ecce nos (inquiunt) relinquimus omnia & sequuti sumus te, ideo reliquisse dicuntur, quia illa spreuerunt. Sic illa Domini uerba Israeli dicta intelligenda sunt. Omnis locus quem Calcauerit pes uester, uester erit. Hoc nanque perinde est, ac si dicatur, quicquid pedibus conculcaueris, uili æstimabis, ac corde spreueris tuum est. Quid nāque pedibus calcatur, nisi quod minimi æstimatur? quid est calcare pedibus, nisi mente aspernari, idem ergo est dicere, ac si dicat, quidquid spreueritis, uestrū est. His diuitijs abundabant priores illi christiani, quos alloquebatur Paulus, dicens; gratias ago Deo meo, quia diuites facti estis in illo, in omni uerbo & in omni scientia. Maiores utique hæ sunt diuitiæ, illis quas Lucius Florus asserit habuisse Corinthū. cum aureas uenas dimanasse dicit ex statuarum, simulachrorum, colossorumque combustione, & conflagratione. Nam si uerū est, quod dicitur, Multis indigere, qui quamplurima possidet, ita quod ægestas non à paupertate, sed ab abundantia oritur, multis enim opus est, ut multa tueamur, dicatur necesse est nullis indigere, qui nulla possidet; & quid? Nonne ditissimus ille, qui nullis eget? Qui erga multa possidet, isque providere curat, ut nulla re egeat, amissione potius quam accessione indiget, ut quod minus habet, paucioribus egeat. Quod ut illustrius euadat, exemplum addo. Sit Rex pauper, qui bello uictus cessit, in necessitate constitutus, quod maior illi regnorū accessio fit, eo pluribus ad illorum defensionē indiget, in maiori que constituitur indigentia; quod igitur remedium adhibendum erit, ut diues euadat? minuantur regna, ciuitates, familiæ numerositas,

Astas, ministri, custodes, hoc nanque modo, ex pauperrimo Rege, euadet Dux, uel Princeps diues id quod de inope duce, & de egeno comite, uel demarcho dicendum est à quo si iurisdictionem auferas, & dominatum, uir nobilis & locuples patritius euadet. Id quod de Alexandro quinto Pontifice maximo dicunt, qui cum ex egeno ac inope monacho ad summum Pontificatus fastigium coactus esset. Monachus (inquit) non indigens fui, Diues episcopus, pauper Cardinalis, & nunc medicus Pontifex. Nouerat utique sapiens hic Pontifex, dominationum magnitudinem, ac dignitatum cumulum, nullatenus hominem à necessitatibus, atque indigentis liberare, immo illum in maiori necessitate collocasse. Si ergo huic Pontifici à consilijs esses quod salubrius consilium illi potuisses dare quò diues esset? Illud certe, quod ipse met experientia didicit, qui Pontificatui renuntians, ad Episcopatus gradum reuersus est, ut qui inops Pontifex esset, diues Episcopus efficeretur. Ob id mihi persuadeo dixisse Dominum, Qui perdiderit animam suam, in uitam aeternam custodit eam, ut uel ex his uerbis intelligat uir christianus, nullum ad lucrandum remedium opportunius, quàm si quæ habet, amittat. Sit igitur huius negotij summa, ut qui uerè diues esse cupit, sua liberaliter erogat, munificeque largiatur, alioquin quò maior facultatum, ac pecuniarum accessio facta fuerit, eò efficietur pauperior.

Platina 1 uir.
Alexand. 5.

Matth. 10. &
16. D

Qui sua male erogat, seipsum perdit.

Martial. epig.

C Non tamen quamlibet erogationem, aut profusionem profusam, aut uirtuosam, esse dicimus. Nam prodigere dissipare, & immoderato usu sua erogare à medio recedendo; non mediocre uirtutum est; cum enim uirtus in mediocritate constet, quò quis magis à medio semouetur, eò magis probo dignus est. Itaque qui bona abigunt, & potando, scortando, luxuriando, profluenterque patrimonium absumunt, perinde est, ac si ultro seipsum perdere curant. Extat nanque perpulchrum Martialis epigramma aduersus Cinnam quendam profusissimum.

Dixerat Astrologus periturum te cito Cinna,

Nec puto mentitus dixerat ille tibi.

Nam dum tu metuis, ne quid post fata relinquas,

Hausisti patrias luxuriosus opes.

Bis quartum decies, non toto tabuit anno:

Dic mihi non est hoc Cinna perire cito?

Hæc

Bisaria à me-
diocritate re-
ceditur in ero-
gandis pecu-
nijs.

in f. an. h. l. 1.
et b. an. h. l. 1.

Liberalitas
nō mediocris
uirtus.

2. 01. d. 1. 1. 1.
1. 01.

Liberalitas
propriè in pe-
cunijs erogā-
dis uersatur.

Hæc nanque lues, atque inordinatus rerum usus longè à medio-
eritate recedit. Nam cum gemino modo in erogandis pecunijs
ab ipsa mediocritate recedatur, uel nimium retinendo, parumq;
aut nihil omnino impertiendo, uel parum, aut nihil capiendo,
plus, nimisq; largiendo primo modo quis avarus, altero uerò
prodigus quis dicitur, qui uerò inter utrunque uersatur extremū,
modum, mensuramq; in erogando retinens, temperans est, hic
uirtutibus præditus, probus, ac sapiens censendus est. Quemad-
modum enim fortitudinis est audaciam cohibere, metumq; la-
xare; Temperantiæ, dolores, ac animi perturbationes sedare, uo-
luptatesq; reprimere, ita liberalitas, largiendi propensionem, re-
tinendiq; cupiditatem moderatur.

Itaque liberalitas inter non mediocres uirtutes à sapientibus
collocanda censetur, quippe quæ medium inter avaritiam, ac pro-
digalitatem, mediocritatem seruet. Addo, quod cū pecunijs bene
& malè uti possint homines, quiq; illis bene utuntur, laude, contrà
uerò qui malè, probro ab hoībus afficiātur, solaq; q̄ honesta sunt,
digna censeātur laude, inhonestaq; probro, honestumq; a uirtute
haud semoueri ualet, inter morales uirtutes liberalitas censeri de-
bet. Solent & in agendis rebus delinquere homines, cum sine ul-
lo modo, ullaq; mensura actiones exercent, tunc uerò illos uir-
tuti adhærere dixeris, cum modum, mensuramq; adhibent, &
quid liberalitas est, nisi modus mensura ac mediocritas quædam
in pecunijs erogandis? Nonne ergo singularis uirtus & quæ am-
plectatur dignissima, quæ mediocritas est, & ab honesti ratione
minime recedit? Nōne mediocritas est, quæ inter parum, nimium-
q; collocatur? & si extrema uitio dantur, nonne id quod inter
utrunque extremum, medium tenet, uirtus habenda est? Qui igitur
in largiēdis pecunijs, nec nimium tenax est, nec nimium pro-
fusus, liberalis dicitur probus, ac uirtuosus uir.

In erogandis, inquam pecunijs, hæc nanque liberalitatis mate-
ria existunt. Sicuti enim in periculis fortitudo uersatur, atque in ar-
duis quibuscunq; dolores & uoluptates temperantiæ materiam
præbēt, sic & liberalitatis institutū in pecunijs, uel in alijs pecunia
æstimandis uersari dicimus. Nec nos ipsum pecunię nomen (quod
à pecu nomen accepit) perturbet, hæc nanque inter externa bona
censetur. Horum enim alia honesta sunt, ut dignitates, honores,

& con-

A & consularis, alia utilia, ut possessiones agrorum uel animalium; huius generis pecuniæ sunt; Non igitur pecuniæ nomine solummodo nummi accipiendi sunt, sed omnia quæ nummi censi ualent: quibus qui tam anxie inhiant, ut nihil magis quàm in amplius studeat, auari, iniurii, atque nefarii existimandi sunt, qui uerò profusè, immoderatè, & sine ullo modo aut retinaculo prodigit, ac diffundit iniustus, ac omnis modestiæ expers habendus est. At qui moderatè his utuntur, qui nec nimium profusi, nec nimium tenaces sunt, qui cum contrahendum est contrahunt, cum largiendum largiuntur, quidque, cui, quomodo, & quando dandum est præ oculis habent: huiusmodi digni, singulari & publicæ rei proficui ac frugidicendi sunt. Si enim mercatura, licet ratione lucri

B exerceatur maximi sit, atque rei publicæ utilis ac compendiosa censeatur, eò quod multa hinc inde apportet, ob idque meritò digna iudicatur laude, quæto magis liberalitas dandi iure laudibus extollenda est, cum profusa, benigna atque benefica sit, eaque quæ solam beneficentiæ gratiam intueatur. Vt quid nanque liberalitas dicitur, nisi quod libero homine maxime sit digna, eò quod liberalis uir liber est, libereque agat, avarus uerò non liber, sed pecuniæ seruus sit; quàm uerò libertas hominem deceat, quàmque illum seruitus dedecet, quàm illa à mortalibus appetatur, quàm hæc execrabilis habeatur, est qui ignoret nemo.

Liberalis qui
proprie sit
cendus.

C Liberalis igitur præcipuum munus est, in acquirendis pecunijs modum adhibere; in erogandis mensuram, plurimis prodesse studere, nunquam ab honesti rectitudine discedere, fortunas suas non negligere, sibi primum, deinde alijs comodo & emolumento esse, res suas per incuriam perire nullo modo pati, prudentiam, & iusticiam liberalitati & erogationi adhibere, sua tueri, ut habeat unde elargiri ualeat, id curare ut quæ honestè communicat, diutius etiam & plurimis communicare possit, ad donandum pronus esse, ita tamen ut a recti ratione non declinet, honestè ubique se habere, se ipsum, suaque sic curare, ut semper sit quod alijs prodesse, ac subministrare ualeat, libenter de suo, sed cum delectu, tribuere; quibus possit, sæpe & multum prodesse, ad dandum potius quàm ad accipiendum proniorem esse, quid, cui, quo modo, quando & qua ratione atque intentione impertiatur considerare, quibus adhibitis profusum, ac munificum se omnium commodis præstare.

Liberalis uiri
præcipuum
munus.

Quid

Liberalis uir
cui æquari
potest.

Quā infelix a
uarorum sta-
tus.

Liberalis uiri
felicitas.

Liberalitas
christiani ui-
ri in figne est.

Senec. 4. de be-
nef. cap. 13.

Quid obsecro huiusmodi uir non secum affert boni? quem non illius uultus exhilarat? Soli utique patri luminum uir liberalis potest æquari, qui mortales omnes maxima exhilarat iucunditate. Nam liberalis, dum benignè omnibus curam facere, ubicunq; conspicitur, quibuscunq; sit obuius, quandam præclaram præ se fert lucem, quæ nullum non hominem incredibili lætitia afficit.

Quid? Nonne hic fœlicissimus existimari debet? Auarus, ut opibus, opum maxima accessio fiat, die noctuq; extruciatur, nunquam non sollicitatur ne iam partis expolietur, in antris, secretioribusque terræ partibus opes infodit, quia in arca malè tutas esse credit, angitur perpetuo dolore, ne si fortè mors intercedat charissima pecunia in perpetuum pereat; cunq; iam animam agit, fa-teri timet ubi eam occulerit, itaque siue se uiuere, siue iam mori credat, quid in hoc homine fœlicitatis, quid lætitiæ, quid consolationis uestigium inuenies? Contra uerò, quæ liberalem hominem tristitia inuadet unquam, nisi cum elargiendi facultas deerit? Videbis ipsum somnos suauissimos ducere, iucundissimas uigilias agere, nullius congressum ingratum habere, & maximè cum inopibus occurrit, nullus illi infidias parat, nullus obesse cupit, nullus offendere cogitat, omnes eius uitam & incolumitatem expetunt, ac præcantur, nullus non eius mortem desset, nunquam eius nominis recordatio a mortalium mētibus perpetuò excidere potest, & sicuti auarus neque hic, neque in futura uita minimam attingit fœlicitatis portionē, sic liberalis, & uiuus, & uita defunctus, semper fœlix, & beatus fuisse deprehendetur.

Simile.

Quid ergo o mortales contrahimini? quid tanta fœlicitate frui recusatis? Cur potius opum serui, quàm hominibus uenerabiles esse queritis? Nonne munificè largiendo, uos ipsos æterni regis filios esse declaratis? Quemadmodum regum liberi ornatus gratia aureum torquem, uel prætiosum monile collo appensum gestant quem ueluti nobilitatis ac dignitatis insigne nunquàm depouunt, sed perpetuò & gestant, & ostentant ita christianum uirum indutum esse decet beneficentia, & largitate, hancq; perpetuò præ se ferre, quò se illius esse filium declaret, qui munificus, largus, profusus, ac misericors, natura est, quique super bonos & malos solem suum oriri facit, pluitq; super iustos, & iniustos; Senecæ enim sententia est proprium probi uiri munus esse, atque singulare

Agulare probitatis signum beneficium ac profusum esse. Quomodo (inquit ipse) mundi officium est, circumagere rerum ordinē: quomodo Solis loca mutare, ex quibus oriatur, in quā cadat, & hæc salutaria nobis facere sine alicuius spe premij, ita uiri officium est inter alia beneficium dare, munificumque cæteris hominibus se exhibere. & alibi. Quomodo aliud est munus, aliud ipsa donatio, aliud qui nauigat, aliud ipsa nauigatio, & quamuis æger nō sit sine morbo, non tamen idem est æger & morbus, ita aliud est beneficium ipsum, aliud quod ad unumquemque nostrum beneficio peruenit.

Senec. lib. 6.
de benef. c. 1.

Similia.

Nec ut uerè liberalis partes exequaris, benignè faciendi uoluntas, aut desiderium tibi satis esse credideris, si cum possis, beneficiū subtrahis: Nam quemadmodum illi qui mihi credere pecuniam uoluit, nec tamen credidit, nihil debeo, ita illi qui mihi beneficiū dare uoluit, sed non potuit, amicus quidem (inquit Seneca) ero, at non obligatus.

Verè liberali
non sufficit
uelle dare nō
potest.

Simile.

Quia igitur non nobis ipsis nati sumus, nec nobis solummodo prodesse debemus, idē conandum nobis est, ut proximis utiles simus; quō nanque magis in alios profusi sumus, illisque prodesse curamus, atque nos, nostraque illis impertimur, eō maiorem meritorū cumulum, & apud Deum, & apud homines nobis comparamus. Si enim scortum, ut temporalia ista augeat, ita se ipsam inter quāmplurimos diuidit amatores, ut nemo non aliquod signū familiaris animi ferat: unde sibi postea & infamiam, uituperiumque apud homines, & ipsum æterni regni, regem odium & inimicitiam asciscit; Quid est cur homines, qui sibi & Deum, & homines conciliari cupiunt, beneficia sua amabilia esse nollent? cur se ipsos, suaque quāmplurimis non communicabunt? cur non quærent quomodo multos sibi deuinctos reddant, ita ut singuli aliquid habeant, quo se cæteris præferant? Agite ergo Fratres, & qui uobis mortalium animos conciliari cupitis, illorumque benivolentiam inire, nutrire, & conseruare; date liberaliter, impertimini uestra, nullus enim ad id consequendum facilius, & aptior modus. Quemadmodum enim corporei huius nostri ignis, incendium, pedetentim, nisi unde nutrirī ualeat frequenter superadijciatur, minuitur, ita & mutuus mortaliū amor, si nō crebris benivolentiæ, & munificentia exerceatur officiis, penitus extinguitur.

Quā deceat
hominem se
ipsum suaque
communicare.

Simile.

Secunda Pars.

AAAa Neque

Nō temel, ac
iterum, sed se
per dare mu
nificū decet.

Simile.

Quid largien
dum sit.

Simile.

2102

အသံသရာ နှစ်

[illegible]

100

dim. 61.

Neque etiam semel, ac iterum solummodò, liberalem dare de-
bet, sed perpetuò id facere oportet, quò liberalitatis munus ex-
quatur, sicuti non satis est semel cum laude rem agere, sed perpe-
tuò; Etenim qui postquam decem dolichos cucurrit, si post defi-
ciat, totam laudem perdidit, & nos si semel, ac iterum beneficium
contulerimus, si cùm id datur facere, deficimus tamē, totum ami-
simus, ac perdidimus.

Quid uerò tibi liberali, & munifico uiro largiendum sit, non est ut ad peculiaria descendamus, cum compertum esse debeat illud donandum esse, quod scimus illi cui donamus pro futurum, ab illis uerò quæ nocitura fore cognoscimus abstinendum prorsus. Sicuti enim pulcherrimum opus est etiam inuitos, uolentesque seruare: ita rogantibus nocitura largiri blandum & affabile odium est; sit igitur illud æs, nummus, aurum, uestes, agri, fundi, cum tamen profici impertiendum est; Alexandrum enim dicunt, nonnullos donasse agris, nonnullos seruis, alios armentis, alios etiam domorum dono affecisse, ut illum iuuaret, quem intellexisset, egere. Ob id improbatur Opitolius Macrinus, qui cum in annona tribuenda profusissimus esset, in auro tamen impertiendo parcissimus erat, non mediocri tamen laude dignus habitus fuit, quod annonæ, atque auri delectum haberet. Aureliannum etiam Augustum dicunt, tunicas, lineas uestes, frumentum, oleum, uinum, & id generis quamplurima uirittim per populum distribuisse, seruisque suis eroganda iussisse: Cimonem etiam quendam Atheniensem, ferunt, ab agris, uiridariisque suis sepimenta destrui, hostiaq; amoueri iussisse, ut fruges & poma ciuibus, peregrinisq; indigentibus colligere & uesci liceret, & quod maiori laude dignum est, si quem secum congregientem sordide ob inopiam indutum cerneret, nouis statim indumentis donasse; Danda igitur omnia illa sunt quæ proximo prodesse, commodoque, atque emolumento esse possunt.

Cui largien-
dum est.

• 51112

Nec id solum quod impertiris tibi examinandum est, verum & in quem beneficium confertur, quod ut exacte fiat, tuam prius, deinde illius personam examinare debes, alioquin nusquam recte rationem in largiendo tenere possis. quæ illius merita, quæ conditio, quæ dignitas, quid illum magis delectet, sitne nobilis, civis, rusticus, senex, juvenis, sit familiaris, an exterus, & id generis quæ plurima.

A plurima, atque his examinatis iuxta cuiusque conditionem eligendum est, liberis nanque fratribus & sororibus omnia donare cum laude licebit, quod exteris prestare absurdum erit, quam plurima etiam ægrotis donare expedit, quod sanis te dedecebit dare, neque enim fas est, ut sano potionem, aut aliquod medicamentum porrigas, nec infirmo, atque inualenti, uel uinum purum, aut porcinæ carnes donanda sunt, conditionis igitur, status, ac dignitatis ratio habenda erit illius cui donatio fit. Quia igitur duplici ratione in rerum erogatione delinquere contingit, uel quia nec dantis, nec recipientis ratio habetur, uel quia indignis erogatio fit, illud præcipue præ oculis habendum est, ne histriionibus, atque in scenis se exercentibus, quid preciosum donetur, ne scortis, leuibus, aut lenonibus aliqua erogatio fiat, sed honestis, honestoque loco natis, nobilibus, magistratibus, atque honoribus functos, quos rei familiaris inopia laborare intellexeris, & illis tandem quibus uel mendicare, uel ab aliquibus secreto petere non decet; Erit igitur huius rei summa, ut iuxta cuiusque conditionem tam dantis, quam recipientis erogatio sit: itaque tam priuati principes, quam Cæsares Augusti, huius rei ratione habita, militi donatium, populo uero gregarium dabant.

Non tamen liberalem hominem se contrahere decet, uel à largitione cessare, quod improbus, indignus, uel ingratus, beneficiorumque immemor sit ille, cui aliquando oportet dare: Nam quemadmodum parentes optimi suorum infantium maledictis arident, nec ob id munuscula subtrahunt, ipseque omnium parens & conditor non cessat beneficia congerere de beneficiorum authore dubitantibus, sed æquali lance bona sua largiens, pluit super bonos & malos, iustos, & iniustos, opportunis imbribus eorum irrigat terras, maria eorum commodo uentorum flatu mouet, magnoque mortalium omnium emolumento siderum cursu tempora notat, hyemisque rigorem, suauioris spiritus interuentu mollit, labentiumque animarum crimina placido benignitatis uultu fert: ita etiam tibi munifico, ac liberali uiro, ab erogatione, donorumque largitione, ob illorum quibus das improbitatem, & ingratitudinem, haudquaquam cessandum erit, ne malitia sapientiam uincat. sæpè quidem uidimus agricolam post malam segetem serenam terram, & nautas post naufragium maria tentantes, feneratorum.

Improbis, atque ingratis etiam dadum est.

Simile.

Similia.

torem etiam a foro propter coarctorem non fugere; pari etiam ratione collocanda denuò beneficia erunt, etiam si in ingratos homines incidere contingat. id quod huiusmodi uerbis nobis manifestauit Seneca. Quemadmodum curandum, ut in eos potissimum beneficia conferamus, qui gratè responsuri erunt: Ita quædam, etiam si de illis malè sperabitur, faciemus, tribuemusque, non solum si iudicabimus ingratos fore, sed si sciemus fuisse: tanquam si filios alicui restituere potero magno periculo liberatos, sine ullo meo incommodo, non dubitabo. Hæc ille.

Quantū dandum sit.

Verum quantum dandum sit etiā examinandum, in hoc enim sæpe delinquere contingit, cum omnes æquali modificatione demetiri, dementis & insipientis sit; Illud igitur tibi præ oculis habendum est, ut quantum & te dare decet, & illum recipere perpendas, alio nanque modo Princeps, & alio rusticus donandus est, nec pari schemate diues, & pauper tractandi sunt, alio etiā modo principē, alio ducem, alio nobilem, alio ciuē, alio ditissimum, alio uerò eū qui mediocriter diues est donare decet; Tantum ergo telargiri expedit, quantum & te dare, & illum accipere satis sit. neque illum Marci Antonij filium imitari, qui Philotam quendam tanto affectu munere, ut ille territus accipere formidaret. & quia sine mensura nullo pacto mortalium actiones ualent esse rectæ, mensura adhibenda est, quæ quanta dantem & accipientem summa deceat, discernat, ne & tuas uires, & illius excedas conditionem.

Quando sit dandum.

Quando uerò dandum sit, non paruipendendum est, immo diligenter animaduertendum. Nam & temporis opportunitas non mediocriter confert, ad hoc quòd beneficia gratiora sint, accidit enim sæpe, ut illud quod hodie nihili facio, cras maximi æstimem, ut tunc aliqua re abundem, cum mihi necessaria non sit, tunc uerò caream, cum uehementer exoptem; Accidit & quòd mercator hodie mille non curet, cum postridie centum maximi faciat. Non ergo parui refert temporis opportunitatem in beneficijs conferendis considerare. Quemadmodum enim agris opportunitas cibi salutaris est. (ait Seneca) & aqua tempestiuè data remedij locum obtinuit, ita quamuis leue, & uulgare beneficium sit, si præsto fuerit, si proximam quamque horam non perdidit, multum sibi adiicit, gratiamque preciosi, licet lenti & diu cogitati muneris uincit. Addo. Nam quo tempore accipienti beneficium gratius est, cō-

Simile.

Seneca lib. 2. de benef. c. 2.

libentius,

A libentius, ac propensiori animo à largiente confertur. Sicuti & Antonium Pium fecisse fertur, qui cum plures Italiae urbes fame laborasse intelligeret, maxima frumenti comportandi copia eorum necessitati ultrò subuenit, quod & Adrianum etiam fecisse dicunt, cum populos quosdam graui affligi pestilentia intellexisset. Ad huiusmodi etiam temporis opportunitatē expectat, ut beneficium collaturus, quàm primum conferat, nec dandum diutius differat. Vulgatum. n. illud est; Qui citò dat, bis dat. Nam quemadmodum acerba sequitia est, quae trahit poenā, & misericordiae genus est cito occidere, quia tormentum ultimum finem secum affert: quod uerò tempus antecedit, non mediocris uenturi supplicij pars est, ita maior est beneficij gratia, quò minus differtur, citiusque cōfertur.

Simile.

B Neque id solum in beneficij largiendis prae oculis habendum est, quid, cui, quantum, quandoque largiendum sit, sed & illud non praetereundum, quod ualde examinandum est, quomodo detur. Quemadmodum enim in telis eadem ferri uis est (ut inquit Seneca) in infinitum tamen interest, utrum excusso lacerto excutiantur an remissa manu effluant: Idemque gladius, ut stringat, & transforet, quàm presso uenerit articulo, non parum refert, pari ratione non parum interest, quod detur, & quomodo detur. Primò igitur hilaritatem quandam prae se ferendam esse in conferendis beneficij sciendum est; cauendumque, ne quid uultu, gestu, ac uerbis appareat, quod hilaritatem inficiat; Nihil enim beneficium accipienti gratius accidere potest, quàm cum hilari uultu, iucundaque facie

Quomodo dandum.

Simile.

C dantem largiri conspicit, contra uerò ingratissimum beneficium est, quod inuita manus, triste os, iniucundaque facies praebet. Cauendum igitur potissimum est, ne qui accipit uel tristem te, uel uerbis minus gratis largientem uideat, itaque Apostolus ait; Hilarem datorem diligit Deus. Adde, beneficia nullatenus commemoranda esse; talis nanque commemoratio (ut Comicus ait) quasi exprobratio est immemoris beneficij, immo beneficia, non sunt beneficia si commemores. Ad haec, sine pollicitatione donandum. Sic Plinius quadam similitudine explicat; Ficus non floret, cum fructus habeat dulcissimos ita qui dat, bene faciunt, nihil pollicitates.

2. Cor. 9. B

Terent. in Andr.

Flin. simile. lib. 1. c. 26.

Ad haec non parum refert quo fine, qua uel animi intentione erogatio fiat perpendere; Turpe nanque est, & christiano, immo & ethnico uiro indignum, scorti uel lenonibus erogare, quo impudicis

Qua intentione danda sit.

dicis tuis cupiditatibus pareant: hoc enim non liberalis, sed inhonesti, ac impudici hominis est; Nec etiam largiendum beneficium est, hac præcipua ratione, ut alias ab illo qui recepit duplum accipias, qui nanque eo consilio dat, ut plura inde referat, non liberalis, sed fenerator potius dici debet; Impertiendum igitur beneficium est, non ut danti, sed ut recipienti prodesse ualeat, & ea potissimum ratione, quod prosit. Nam quemadmodum quâ plurimos fortuita sanant, & in flumen alicui cecidisse frigore magno causa sanitatis fuit, & quemadmodum quorundam quartana febris flagellis discussa est; & repentinus metus animum in aliam curam auertendo, suspectas fefellit horas: neque ideo quicquam horum etiam, si salutis fuit, salutare est: Sic quædam nobis prosunt, dum nolumus, immo quia nolumus, non tamen ideo illis beneficiū debemus, sicuti Seneca in lib. de beneficijs contemplatur. Cum igitur alteri proderis, prodesse nolens nullum te contulisse noueris beneficium. Cauendum etiam est beneficium largienti, ne hominum inanem auram, impertiendo haurire intendat, ob idque publicè aliquando beneficium conferat, ut ab hominibus uideatur, munificusque habeatur. Nam ut Epictetus quidam ait: Quemadmodum Sol non expectat preces, & præstigias, ut exoriatur, sed illico fulget, atque ab hominibus salutatur, ita neque tu expectaueris plausus, strepitus, & laudes, ut benefacias, sed spontè beneficium confer, & æquè, ac Sol amaberis.

Simile.

Sene. lib. 6. de
benefic. 2

Epictetus apud
Stobæum.
ser. 44. de magi-
stratu.

Simile.

Dandum ut
prosis, & quod
magis prode-
ris, maius be-
nificiū das.

Quamobrem si ea potissimum ratione tibi beneficium impertiendum est, ut prosis, quod magis beneficio profueris, eò te maius beneficium contulisse scito, licet nanque beneficium exiguum sit, si tamen recipienti maximo fuit commodo, ac emolumento, maioris existimandum est, quàm si magnum quid dederis non indigenti, cui nullum aut commodum, aut emolumentum attulit, quod præstitisti munus. Itaque quod magis indigenti dederis, magis etiam te profuisse, maiusque beneficium contulisse noueris. Quod fit ut qui in subueniendo pauperibus, ac mendicantibus sua erogat, quæ erogatio græcè elemosina dicitur, uel qui pecunias, agros, uersasque fortunas templis offerunt, quod templorum ministri alantur, templa ipsa reparentur, sacra uasa, ornamentaque, quibus Deo sacra offerantur, & huiusmodi quàm plurimis comparandis exercetur. Hic uerè liberalis munificus, ac uerè generosus dicatur. Hæc autem

Autē liberalitatis species, utpotē omnium præclarior, ac illustrior nostri instituti scopus est.

Quam si paucis definire uelimus, dicemus; Eleemosynam quod dam opus esse, quo aliquid indigenti miseratione, & propter Deū elargimur. His nanque paucis uerbis totum eleemosynę largiendę negotium absoluitur. Quatuor nanque, quę perfectio eleemosynę includit, uidelicet principium, effectus, modus & meritum exactē nobis ob oculos præfatis uerbis ponuntur. Principium quidem, cum dicit; *Indigenti*; effectus uerō, cum additur, *Est opus*. Modus autem, cum subditur; *Miseratione*, & tandem Meritum, cum subiungitur, *propter Deum*. Verbo (inquam) illo *Indigenti* eleemosynę origo & fundamentum explicatur. Nam indigentia ipsa, miseria,

Buel alicuius calamitas, miserationis, & Eleemosynę fundamentum est; *Poterat nanque ipse* omnium rerum conditor, mortalibus singulis terrenas diuitias æquali lance impertiri, utque omnes diuites essent, neque alter altero indigeret efficere, uerū ob id nonnullos pauperes, nonnullos uerō locupletes esse uoluit, ut isti illorum calamitatum miserrando, illisque bona hæc impertiendo, meritum cumulum sibi asciscant, quo tandem eternam adipiscantur salutem. An non potuit Deus (inquit Chrysostomus) præcipere teluri, ut proferat aurum elaboratum? Etenim qui dixit: Germinet terra herbam feni, & ipsa mox protulit uirentem herbam, non potuit præcipere ut fontes & fluuij aurum ubique manent. At noluit, sed permisit multos inopes, tam ob illorum, quam tuam utili-

Ctatem. Quandoquidem ad uirtutem conducibilior paupertas, quam diuitiæ, & his qui in peccatis sunt, non parua consolatio est, quod indigentibus subsidium ferant. Præterea huius rei tanta cura fuit Deo, ut cum nobiscum hic ageret, carneque indutus cum hominibus uersaretur, non detrectaret, neque erubesceret, quod ipsemet ea quę pauperum erant, dispensare uoluit, quamuis tot panes fecisset, faceretque, mandato suo quęque uellet, possetque infinitos thesauros simul mōstrare. Atqui hoc non fecit, se pcepit discipulis, ut haberēt marsupium, & dispēfarent indigenis. Hęc Chrysostomus.

Ob id ergo eleemosyna, elargitio indigenti ue facta, uel faciēda dicitur, ut noueris ad hoc nobis relictos fuisse indigenos, ut illis largiendo æternā promereamur salutem. Id quod Apostolus Paulus appolita quadam proportionē Corinthios docuit. Ex æquali-

Eleemosyna
quid sit.

Chrysost. 4.
ser. de eleemo
syna circ. fin.

tate,

De eleemosyna

1. Cor. 8. C

2. Cor. 8. C

3. Cor. 8. C

4. Cor. 8. C

5. Cor. 8. C

6. Cor. 8. C

7. Cor. 8. C

8. Cor. 8. C

9. Cor. 8. C

10. Cor. 8. C

11. Cor. 8. C

12. Cor. 8. C

13. Cor. 8. C

14. Cor. 8. C

15. Cor. 8. C

16. Cor. 8. C

17. Cor. 8. C

18. Cor. 8. C

19. Cor. 8. C

20. Cor. 8. C

21. Cor. 8. C

22. Cor. 8. C

23. Cor. 8. C

24. Cor. 8. C

25. Cor. 8. C

26. Cor. 8. C

27. Cor. 8. C

28. Cor. 8. C

29. Cor. 8. C

30. Cor. 8. C

31. Cor. 8. C

32. Cor. 8. C

33. Cor. 8. C

34. Cor. 8. C

35. Cor. 8. C

36. Cor. 8. C

37. Cor. 8. C

38. Cor. 8. C

39. Cor. 8. C

40. Cor. 8. C

41. Cor. 8. C

42. Cor. 8. C

43. Cor. 8. C

44. Cor. 8. C

45. Cor. 8. C

46. Cor. 8. C

47. Cor. 8. C

48. Cor. 8. C

49. Cor. 8. C

50. Cor. 8. C

tate, inquit, uestra abundantia illorum suppleat inopiam, ut illorum abundantia, uestræ inopiæ sit supplementum. Cum nanque Corinthiorum quamplures, rerum temporalium inopes, spirituum uerò diuites essent, plerique econtrà, spiritualibus carentes, temporalibus abundarent, quadam proportionem agendum esse ipse iubet Apostolus, ut qui temporalibus abundant, illa egenis impertiantur, quò qui temporalibus carent, spiritualia sua bona diuitibus elargiantur.

Quamobrem nulli mirum uideri debet, si tanti semper Deus pauperes fecerit, si nunquàm non illos obnixè hominibus còmen-
 datos fecerit, cum illos inter nuntios esse uoluerit, ut fideles æternam adipiscantur salutem, quo inanes illæ sedes impleantur, Angelorumque ruinæ reparentur. Cuius nanque maior est Deo cura, quàm pauperis? Tibi (inquit Dauid) derelictus est pauper, pupillo tu eris adiutor. Quem suauiori intuitu conspiciat, quàm pauperem? Oculi eius in pauperem respiciunt. Quem iucundiori dulcedine consolatur, quàm pauperem? Parafti in dulcedine tua pauperi Deus. Quis maiori ab illo prouidentia liberatur, & ab inimicorum insidijs absoluitur, quàm pauper? Liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Cuius defensionem iugiter, maioriq̃ ue uigilantia instat, quàm pauperis? Astitit à dextris pauperum, ut saluam faciat, à persequentibus animam eius. Quod Deo ingratius, molestiusq̃ conuitium unquàm, quàm illud quo pauper efficitur? Qui despiciat pauperem, contradicit factori suo. Cui benigniores aures preberi iussit, quàm pauperi? Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur: Cui auxilium ipsum diuinum maiori diligentia præsto ad est, quàm pauperi? Factus est Dominus fortitudo pauperis. Cui prius Euangelij prædicationem impertitus est, quàm pauperi? Pauperes, inquit, Euangelizantur. Cui tandè in ipso suæ prædicationis exordio cælorum regnum pollicitus est ipse Saluator, quàm pauperibus? Beati, inquit, pauperes spiritu; quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quid ergo mirum, si istis eleemosynam elargiri præcipit? si illos istius tam præclaræ erogationis, sanctæque largitionis, fundamentum esse uoluerit? Hoc igitur illud est quod dicitur eleemosynam esse, quod indigenti largimur.

Vtinam mortales hæc animo uoluerent, quanti que Dominus pauperes

A pauperes aestimant examinent, maioris quidem illos facerent, honore afficerent, ueluti terrenosque Deos colerent, atque largitionibus prosequerentur, secumque liberaliter, munificeque agerent. Unde est, obsecro, quod paupertas spernitur, pauperesque minimi habentur? Dicam si animi praeferat. Nunc in ipso rerum initio uersamur, cumque non mediocris ipsis principiis inest labor, ac difficultas, non eo se res habent modo, quo ipsa rerum conditio postulat, immo praepostero se habent modo, usquequo ipsam perfectionem acquirant, finem attingant, atque rectum consequantur ordinem, eoque habeantur pretio, quod eorum conditio exigit. Non igitur ab ipsis rebus ultra id quod eius nunc requirit status, querendum est: cum omnia incipientium locum teneant, nihilque adhuc suam attingit perfectionem. Quia ergo pauperes in ipso suae perfectionis initio uersantur, quia nondum apparuit, quid erunt, nihil mirum, si nullius aestimentur ualoris, immo paruipendantur, & ferè nihili omnino habeantur.

Vnde est, quod pauperes paruipendantur.

1. Cor. 13. 12

2. Cor. 13. 12

1. Cor. 13. 12

C Adis artificem, quem preciosam gemmam perpolientem, munileque conficientem inuenis, cumque tibi emendam exhibeat, spernis, parui aestimas, quia impolluta, atque imperfecta est, & ille nondum (inquit) absoluta est, adhuc praemanibus artificis absoluenda habetur, cum absolutam uideris, aliter iudicabis; quo ad usque ergo perficiam, expecta, tunc quantis facienda sit gemma, facile intelliges, pari schemate te alloquar. Vides pauperem pannis oblitum, sordida facie, mille cruciatibus affectum, ab omnibus reiectum, atque abiectum: paruipendis? nihili aestimas? abhorres eius consuetudinem? At modicum expecta, adhuc in initio uersatur, praemanibus artificis est, malleo tunditur, lima perpolitur, igni purgatur, nondum apparuit id quod futurum est, cum apparuerit similis Deo eris, Deum illum, non uilem, aut impolitum iudicabis. Nunc si pauperem conuenias, recte quidem, & appositè ab illo illud Apostoli ad Corinthios audire poteris; Licet praesentia corporis infirma sit, & sermo contemptibilis, hoc cogitet qui eiusmodi est, quod adhuc artificis manibus perpolimur, purgamur, atque perficimur. Iudicatur igitur nunc ab omnibus egenus, & pauper, quia nunc perfici incipit, at cum absolutus fuerit, nedum non iudicabitur, uerum & alij ab ipso iudicabuntur, nunc hominum arbitrio subiacent, tunc omnium erunt arbitris. Nostri huius mundi sta-

Simile.

Pauperes adhuc perpoliuntur nondum ad perfectionem peruenire.

1. Cor. 13. 12

1. Ioan. 9. A
2. Cor. 10. C
Nunc pauperes iudicantur at tandem iudices erunt.

Secunda Pars.

B B B b

tus

De eleemosyna

Ep. Ro. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

13. v. 13. v. 13. v.

tus futuri initium est. Quod si qui nunc locuples est, ditari, ac huius mundi bonis frui festinat, desinet tandem, & id quidem non breui, sed perpetuo tempore, & quod nunc conteritur tempus uoluptatibus inseruiendo, deerit tandem. Sic nanque Sapiens inquit; Substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Et iterum; Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo, benedictione carebit. Sollicita quidem festinatione infudat Dives, quò his nunc perfruatur bonis, hisque nõ mediocriter abundet, & affluat, haud futuri prælagus, aut gnarus, itaque uulgare apud illos adagium est. Melior est possidentis, quàm possidere expectantis conditio, & illud melius est pauca habere, quàm multa desiderare; Hinc alter alterum inuitat, dicens; Venite, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tanquàm in iuuentute celeriter; Vino precioso, & unguentis nos impleamus, & non prætereant nos flos temporis, coronemus nos rosis antequàm marcescant: Nullum pratum sit, quod non pertrahat luxuria nostra. Nemo uester excors sit luxuriæ nostræ, ubique relinquamus signa lætitiæ, quoniam hæc est spes nostra, & hæc est fors. Hæc diuitum personam indutus, inquit Sapiens, ut noueris illos iuuentutis tempore, properè, ac sollicitè insudare, ne sicuti florum tempus citò perit, fructusque longa expectatione desideratur, ita fruendarum diuitiarum tempus excidat, diutiusque ueras diuitias expectent. Verum quod ex floribus nullus secuturus sit fructus, uel ex his patere potest, quæ sapientem dixisse diximus, cum inquit; In nouissimo benedictione carebit. Quæ nanque illa est benedictio, qua in nouissimo die carebunt improbi, nisi illa quæ æternus ille rex suos uocabit electos, dicens; Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum? Hac utique præclara benedictione carebunt, qui in hoc futuræ felicitatis principio, diuitijs, ac perituris rebus deduntur; Haud enim fieri potest, ut uno, & altero paradiso fruantur mortales. Neque enim ab illo deliciarum paradiso expulsus fuit Adamus, ut alium in terris paradysum curaret. Sed ut defectionis suæ pateretur penam, atque in hac lachrymarum ualle commissi criminis flens penitentiam ageret. Quare si alium sibi in terris paradysum curat, non amplius eademmet plectetur pena, ut uidelicet ab illo expellatur rursus, sed à celesti illo æternarum deliciarum paradiso perpetuo

A perpetuo exulabit, cum in fine uocem illam terribilem audierit;
Ite maledicti in ignem æternum.

Sunt igitur nunc in ipso absolutionis exordio pauperes, conficiuntur, perpolluntur, nondum apparuit quid erunt, ob idque nullo splendore fulgent, nullo honore habentur, spernuntur, expelluntur, atque ab hominum consortio eiciuntur. Inopiam, famem, sitim, frigora, æstus, labores, doloresque innumeros patiuntur, quia in ipso felicitatis initio uersantur, at cum ad finem peruenierint, Deo, Angelisque efficientur socij, omniumque illorum à quibus nunc iudicantur, iudices efficientur. Eo igitur se habent modò pauperes quo in monachorum cœnobijs habentur nouitij antequam regulam profiteantur, ut postea solenne suæ professionis amittant uotum.

B Omnium nempe regularium cœnobiolorum mos est, ut nullus ad professionem admittatur, quin prius per annum prælusiones fiant, eius examinentur mores, qualis, quantusque sit, diligenter experiantur reliqui, quo tempore uilioribus, & abiectioribus exercetur, crebrioribus afflictionibus afficitur, assiduus uigilijs, & ieiunijs affligatur; quæ si uel mediocri tolerantia patiatur, cæterorum societati recipitur, ad præstanda suffragia admittitur, rebus monasterij cum reliquis gaudet, alicui muneri exequendo præficitur, & tandem ad aliorum regimen eligitur, ut qui prius abiectus, humilis, & inter cæteros postremus habebatur, postea primus, & cui omnes pareant, quique omnibus imperet, omnesque iudicet euadat. Pari ratione a Domino tractantur ege-

C ni, qui nunc nouitij sunt, in ipso sui cursus initio, hos fame, siti, uigilijs, ac ieiunijs, probat Dominus, tentationibus, morbis, innumerisque doloribus angit, si in hoc sui nouitiatus tempore illos patienter omnia tolerare inuenerit, ad Angelorum, cæterorumque beatorum societatem asciscet, atque ad æternæ uitæ professionem admittet, alijs hominibus præficiet, & tandem illorum eos iudices constituet, ut qui antea omnium postremi aliorum iuditio suberant, tandem alijs præsideant, eorumque iudices euadant.

O perpulchrâ hanc pauperum uicissitudinem, hancque præsentem calamitatem, futuramque eorum gloriam, ac dignitatem nobis in psalmo ostendit David. Quoniam (inquit) non in fine obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem.

Quid est in fine? non in hoc, uel illo fine inquit, sed sic absolute.

Pauperes, qui nunc habentur, & qui tandem erunt.

Simile.

Psal. 9. D

Non in fine
obliuio erit
paliperis quo
modo intelli
gitur.

1. Petri. 4. A

oluniz

In fine, ac scilicet in omnium rerum huius mundi fine, at quis
hic omnium finis? fortassis celum? Non utique, neque enim om
nes adibunt celum, gehenna forsitan? nec illa quidem, neque enim
omnes in infernum detrudentur, sed obfirmati peccatores. An morte
ipsa omnium finis erit? Non omnium quidem simul, sed singu
lorum illa est finis. Quis ergo hic omnium finis? Apostolorum
principem loquentem audiamus; Sufficit enim (inquit) præteri
torum tempus ad uoluptatem, gentium consumandam, his qui
ambulauerunt in luxurijs, desiderijs, uinolentijs, comestationi
bus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus, in quo admiran
tur non concurrentibus uobis, in eandem luxuriæ confusionem,
blasphemantes, qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare
uiuos & mortuos, & in ipsius capituli calce, si autem primum a no
bis, quis autem finis eorum, qui non crediderunt Dei Euangelio?
& si iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi apparebunt? Iu
dicii ergo dies ab Apostolo omnium finis dicitur, cum & mortuo
rum & uiuorum finis erit, cum & qui uiuant, & qui uita functi
sunt iudicabuntur, cum omnes nos præsentari oportebit ante tri
bunale Christi: cum cuncta, quæ sunt, adducet in iudicium Deus.
Si ergo nunc in principio, uidetur obliuisci pauperum Deus; si
nunc illos cruciari, ac iudicari sinit, in fine tamen non erit obliuio
pauperum; Si nunc uidetur eorum patientia perire, quia nullum
dolorum suorum leuamen sentiunt, eorum tamen patientia non
peribit in finem. Nunc pauperum miseras senescire, immo non
curare simulat, cum nullis eos honorum, aut dignitatum titulis
exornat, neminem ex illis, in Regem, Principem, Ducem, Episco
pum, Archiepiscopum eligit, hæc namque diuitibus communican
tur; At in finem pauperum patientia non peribit, tunc eos maxi
mis honorum titulis cumulabit, Reges efficiet, sibi adherere fa
ciat, & diuitum eos iudices constituet.

Math. 19.

Ecce nos reli
quimus om
nia &c. quo
modo intelli
gitur.

Quod si non credis, Petrum Apostolorum principem contem
plare, Dominum alloquentem; Ecce (inquit) nos relinquimus
omnia & secuti sumus te. En nos Domine omnibus relictis ino
pes facti sumus, nulla nobis pecuniarum possessio, non fundi, aut
agii, non indumentorum, aut ciborum copia, non famulorum,
non gregum numerositas nobis est, omnia pro te sequendo reli
quimus. Quid ergo erit nobis? peribimusne? minuemur? projicie
mur

huiusmodi

Amur à te? En quid illis erit, qui paupertatem amplexati sunt?
Amen dico vobis, quod vos, qui reliquistis omnia, & secuti estis
 me in regeneratione cum sed erit filius hominis in sede maiesta-
 tis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duode-
 cim tribus Israel. Quid duodecim sedes? Quid duodecim tribus?
 Duodecim tribuum nomine (inquit quadam Glossa), omnes iu-
 dicandos, duodecim uero sedium appellatione, omnes iudicatu-
 ros intelligimus. Qui igitur uoluntariam paupertatem ample-
 xentes, Dominum sequuntur, ii iudicantium munus subibunt,
 sententiam ferent, & iudicis partes agent, qui uero omnia posse-
 dere, liciteque acquisitis, honeste uti sunt, iudicabuntur, hi enim
 sententiam in eorum fauorem latam audient dicentem; Venite
Benedicti patris mei, possidete &c. geminus ergo proborum ordo
 in finali illo iudicio erit. Iudices, & iudicandi. Illi pauperes e-
 runt, hi uero honesti diuites. Hæc uero iudiciaria potestas licet
 Apostolis accessorie competat, iure tamen merito & singulari qua-
 dam analogia pauperibus ascribitur. Nam sicuti humilitati exal-
 tatio, sic paupertati iudiciaria potestas merito responder. Cum
 namque pauperes nunc posthabentur, aliorumque iudicio sub-
 sint, nonne iure sibi uendicant, ut alij eorum iudicentur sententia?
 Si eorum egregia facta uilia iudicantur, nonne aliorum facinora
 eorum subijcientur iudicio? Vulgatum quippe illud est, nullum
 præstantiorem chirurgicū esse, illo, qui innumeris uulneribus fuit
 affectus, pari ratione licebit dicere nullum magis peritum iudicē,
 quam qui multis fuit affectus iniurijs, experientia enim hic didi-
 cit, quam dedecet in alios iniurium esse, quamque graui animad-
 uersione digni sint conuulsiantes homines, quo fit, ut diligentius
 ab eodem caueant crimine iustiorēque sententiam ferant. Hæc
 igitur potissima ratio, quod iudicandi munus pauperibus sit com-
 missum, quia sæpe aliorum sententiam, ac iudicium pertulerunt,
 & ex his quæ passi sunt, uirtutē didicere, quæ iudicari summo pe-
 re necessaria est. Ob id etiam dictum est; Patientia pauperum non
 peribit in finem, quod in iudicio illo quod omnium finis erit, non
 medio critter proderit, ut rectius sententiam ferant. Iure etiam ac
 merito, egeni illi & inopes, iudices à Domino cōstituti sunt, quod
 cum ultro inopiam sint amplexati, nec ditescere curent, haudqua-
 quam muneribus deprauari poterunt, id quod ad iudicis munus
 exequen-

Iudiciaria po-
 testas cur pau-
 peribus ascri-
 batur.

Simile.

De eleēmosynā

Deut. 16. D

exequendum non mediocriter confert. Sententia enim sacre scripturæ est; Munera excæcant oculos sapientum. quod Patriarcha Isaac exemplo ostendit. Qui cum hædi pulmenta comedisset a Iacob eius filio oblata, non primogenito Esau, sed Iacob, qui sibi quas concupierat escas obtulit, benedictionem impertiuisset, cumque cæcus tunc esset, eiusque oculi caligassent, iudicium muneribus corruptorum, figuram rectè præ se ferebat.

Duo depau-
pere a Dau-
de dicta quod
illius Domi-
nus non obli-
uiscetur, & q
eius patientia
nō peribit.

Duo ergo circa pauperem obseruanda dixit Dauid Dominum facturum esse. Alterum quod illius non obliuiscetur in finem: alterum uerò, quod in eo ipso sine pauperum patientia non peribit. Tunc nanque patientia perire dicitur, cum Dominus ac si oblitus esset pauperum, eorum curam uidetur prætermittere, non prouidet, non induit, & ferè perire sinit, id quod nunc facere dicitur, ut in finem differat, ac deferat, tunc omnia plenè redditurus, ac eorum ultores uindicaturus. Itaque Dauid in alio psalmo ac si impatiens esset, quod Dominus suorum pauperum curam in finem differat, Dominum his alloquitur uerbis; Exurge, quare obdormis Domine, exurge ne repellas in finem. Quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ? Quid? nonne ergo uel his uerbis intelligere licet, Dominum, qui nunc pauperum obliuisci uidetur, in fine recordaturum, ipsisque tantā uirtutem aduersus improbos diuites impartiturum, quanta illos patientia in hac uita sustulere? Vtique maximus æstiu temporis æstus, maximum etiam hyemis algorem auspicatur, superflua rerum erogatio, non mediocrem futuram agestatem præ se fert, nimia etiam taciturnitas magnos futuros clamores indicat, necnon & nimia tolerantia in nimium furorem prorumpit, sicuti & Cætæ gaudium in mari, futuræ tempestatis inditium est. Ita etiam diuturna pauperum patientia, dum in suarum sollicitudinum acerbitate tacet, indubitabile signum est rerum uicissitudinum; quod scilicet, cum se in fine Deo gratiosos, diuitumque iudices perspexerint, in diuites terribilem sententiam ferrent. Id quod Sapiens apertis uerbis manifestauit, dicens; Stabunt iusti in magna constantia, aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum, uidentes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione speratæ salutis, dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes, hi sunt quos aliquando ha-

Psal. 43. D

Similia.

Pauperum
futura in diui-
tes domina-
tio.

Sapien. 5. A

Id quod Sapiens apertis uerbis manifestauit, dicens; Stabunt iusti in magna constantia, aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum, uidentes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione speratæ salutis, dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes, hi sunt quos aliquando ha-

Adō habuimus in derisum; & in similitudinem improperij. Nos insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Admirabilis quidem sapientis sententia, & quæ præ oculis semper habeatur digna. Iusti pauperes qui nunc timidi uidentur, & mobiles, stabunt in magna constantia; Improbi diuites, eos nunc insectantur, at illi tunc stabunt aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui eorum labores abstulerunt. Quid tunc diuites? Turbabitur, mirabuntur, penitebit, præ angustia spiritus gement, quod illos quos aliquando habuerunt in derisum, quorum uitam æstimauere insaniam, quorum finem absq; honore existimauere, eò quod initium infaustum, & infelicem intueretur;

BEn ergo quomodo non in finem obliuio erit pauperis, quoniã patientia pauperum nõ peribit in finem; Computati sunt inter filios Dei, & fors illorum inter sanctes est. Quid ergo dicturi sunt? Ergo (inquiunt) errauimus à uia ueritatis; Errauere quidem pauperes despicientes ac iudicantes, ob idq; illos aduersus seipsos iudices seueros experientur.

Nemo inficiari potest uniuersa hominum scelera in illo extremo iudicio uindicanda. Sententia enim sapientis est; Cuncta quæ sunt adducet in iudicium Deus, pro omni errato, siue bonum, siue malum sit. Ipse etiam Saluator præmonuit nos de omni uerbo otioso rationem in illo iudicio reddituros. Idemmet nihilominus in Euangelio asserit iudicium illud in pauperum fauorem aduersus immisericordes futurum, cum iucundam sententiam in illos, qui erga pauperes liberales, ac munifici extiterunt, ingratam uerò, ac terribilem in auaros, qui pauperibus impertiri sua noluerunt, laturam se inquit. Nullius etenim crimina quàm immisericordis, nullius etiam egregia facta nisi misericordis hominis in Euangelio recensentur. Quod & Ecclesiasticus ostendit, inquit; Non est enim ei benè, qui assiduus est in malis & eleemosynam non danti. Da misericordiam, & ne suscipias peccatorem, & impijs & peccatoribus reddet uindictam, custodiens eos in diem uindictæ. Legatur, & examinetur uniuersum caput illud, patebit enim aduersus inhumanos in pauperes, & in illorum fauorem qui pauperes amplexati sunt futurum uniuersale iudicium.

Et (quod diligenter perpendendum est) ipse Rex regum, homi-

Eccl. 12. D

Math. 25.

Iudiciũ uniuersale in fauorem pauperum, & cõtra auaros p̄cipue futurũ.

Eccl. 12. A

nes

Christus iudicaturus pauperis personam induet.
Esaï. 11.

Luc. 16. C

Quā sit infānus qui pauperibus non dat.

Christus iudicaturus pauperis personam induet.
Esaï. 11.

Triplex iudicium uniuersale aduersus tria hominum peccata.

nes iudicaturus, pauperis personam induet, ut illi qui sua liberaliter sibi pauperi erogauit celestia regna largiatur; illum uero qui sibi hospitium negauit, ad tartareas flammās damnet. Sic nanque Esaïas ait; Iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in aequitate promanueris terræ, & meritò quidem. Consentaneum enim est, ut qui in hoc seculo charitate donati, sua pauperibus erogauere, ab ipsis etiam in futuro, æterna benedictione donentur. Immo ipse met Saluator ait, ut de Mammona iniquitatis egenis largiamur, quòd nos postea in æterna recipiant tabernacula.

Rogo ergo nunc te, si causam in aliquem haberes apud iudicem, cui saepe infensus fuisti, cui uel minima petenti propitiatus es, quemque semel, ac iterum parui fecisti; quā facie, quoue animo ipsum rogaturus adires, ut tibi fauorabilis existeret, tuasque potius, quàm tui cōpetitoris tueretur partes? sed si prauideres te causam apud illum habiturum, non eius ne beneuolentiam inire quærerēs? nonne muneribus ipsum tibi conciliare curares, quòd postea illi gratiosus existens, illum etiam benignum, ac propitium tibi asciscas? Verum si ex ipso ueritatis ore, eiusque oraculis Prophetarum nosti, te in illo ultimi iudicii die grauissimam habere causam, idque haud secus se habere posse intelligis, pauperesque illos, quos hic nihili fecisti, fame petire sinisti, quibusque obolum petentibus dare recusasti, & quos innumeris conuicijs affecisti, in tua causa iudices affuturos, atque sententiam laturōs; cur illos nunc tibi conciliare negligis? cur illis saepe, aut prandium, aut cenam, non indicis? cur illos muneribus ad tui beneuolentiam non trahis, quòd tandem propitios & benignos in iudicio habeas? Quod si uel puter, uel contemnis facere, quā fronte illis assistes in causa tua sententiam laturis? Insanis mihi crede; deliras, uel arrogans ac pertinax es; si hæc animo uoluens, tua pauperibus non impertiris, quòd illos postea audias tibi propitios, ac in æterna te tabernacula recipientes?

Fria cum sint delicta omnium aliorum pessima, quibus frequentius irretiuntur mortales, superbia uidelicet, luxuria, & auaritia, triplex etiam iudicium uniuersale commemorat sacra scriptura, quorum duo iam peracta sunt, tertium uero speramus futurum: primum igitur in celo peractum est, cum infectos angelos intellexit Dominus, quosque acri sententia, grauique animaduersione

A sione multauit. Alterum iudicium tēpore diluuij fuisse legimus, quando paucis in archa seruatis, uniuersum mortalium genus de medio tulit. postremum in nouissimis diebus futurum attestantur prophetæ omnes, ipseque Dei unigenitus id ipsum ore proprio prædixit. Primum ergo uniuersale iudicium in cēlo peractum aduersus defectores angelos, superbix scelus uindicauit, qua affectus Lucifer alijs præfesse appetijt, ab illisque adorari uoluit, de quo Lucifer, eiusque sequacibus illud extat; Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Medium uerò iudicium quod & uniuersè factum legimus diluuij tempore detestādum luxuriæ crimen atque lasciuientem libidinem ultum est, omnis nanque caro corruerat uiam suam, innumerisque abominationibus infecerat. Ad quod illud Sophoniæ prophetæ pertinet; Visitabo super uiros defixos in fœcibus suis. At postremum iudicium omnes in uniuersum cogens, auaritiæ crimen ulciscetur, præcipueque aduersus auaros & cupidos futurum credimus, refrigescet enim, tūc ait Apostolus charitas multorum; Omnia quidē, uniuersaque mortalium crimina, perpetua animaduersione punientur, atque ad omnia uindicanda uniuersos mortales congregabit Dominus, præcipua tamen huius iudicij ratio ea erit, ut inhumanos, ac immisericordes diuites, digna animaduersione ulciscatur. Quod perinde est ac si diceremus; Generale concilium aduersus Lutherum colligendum; nō quod ille solus accersatur, ac damnetur, cū & ceteri hæretici, etiam accersendi, ac damnandi sint, sed quia huius cōgregationis præcipua ratio ipse Lutherus sit. ita de congregatione illa postremi iudicij dicendum, In omnes quidem improbos, ac scelerosos homines animaduertet Dominus; ut omnes iudicet congregabuntur omnes, uerū potissima huius rei ratio auaritia erit, ac in pauperes diuitum inhumanitas, ac sœuitia.

Psal. 73. D

Gen. 6. B

Sophon. 1. C

Matth. 24. B

Præcipue extremi iudicij ratio erit, ut in auaros animaduertat Dominus.

Signa iudicij uniuersalis in auaros ultionem præfesserunt.

Itaque signa, quæ uniuersale illud iudicium cōsequuntur, huius rei fidem faciunt. singula, nanque prædictorum iudiciorum, signa scelus illud præ se ferebant, ob quod Dominus in iudicium descendit. Quid enim illud innuebat, quod de sathana, Dominus ipse inquit; Videbam sathan tanquā fulgur de cēlo cadentem. & illud; Quomodo cecidisti lucifer, q̄ mane oriebaris, nisi illius prioris iudicij rationem fuisse superbiam? Quid dictu est, nisi quia ascendere noluisti, ideo cecidisti? Pari etiā schemate cōtinens ille imber,

Luc. 10. C
Esai. 14. D

Secunda Pars.

CCCC ac

De eleemosyna

Vniuersa finalis iudicii signa aduersus auaros diuites declarantur.

Luc. 21
Sol in iudicio auaros obiurgabit, Luna, Stellæque.

Matth. 24. C

Ambrosius.

Iudicium vniuersale quomodo tam breui tempore peragi poterit.

ac indeficiens pluuia diluuij tempore, uniuerſum orbem luxuria infectum fuiſſe præmonſtrabat, ob idque aquam deſcendiſſe, ut libidinum ignes extingueret, laſciuiæque labem ablueret; Ita etiam in illo extremi iudicij die futurum credimus, talia ſcilicet fore ſigna, quæ iudicium illud aduerſus auariæ crimen, diuitumque in pauperes inhumanitatem futurum oſtendât. Hæc nanque ſigna Dñus in Euangelio manifeſtauit, dicēs; Erant ſigna in Sole, Luna, & ſtellis. Cur in Sole? ut oſtendat diuitum charitatem erga pauperes refriguiſſe; Sol enim, qui hominum utilitati conſulens in iſtis terræ uiſceribus aurum producit ſigna dabit, quo cupidus, ac auarus reprehēdat, qui cū gratis ab ipſo Sole aurum accipiant, pauperibus illud gratis erogare reſuſcent. Cur in Luna? ut hæc quæ algore ſuo argentum hominibus generat, cupidus arguat, quod illud etiam egenis non impertiantur. Cur in ſtellis? ut quæ mortalibus liberaliter gēmas proferunt & margaritas, auaros obiurgent, quod ſicuti munificē acceperunt, ſic munificē indigentibus non dent. Sol (inquit Dominus) conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem, & Stellæ cadent de cælo. Cur in tenebras conuertetur Sol? ut cupidus lucem neget, quā nulli non communicat, eo quod pauperibus in paupertatis tenebris collocatis exigui ſubſidij lucem præſtare noluere. Cur Luna in ſanguinem conuertendam dicit? ut quæ liberali exuberantia, imbrium copiam omnibus impertitur, tenaces arguat, qui nec quidem calicem aquæ frigide impertiri dignantur. Verū & ſanguine cōſpergetur Luna, ut nouerint auri perinde eſſe, cū pauperibus ſua non erogāt, ac ſi eorum ſanguinem effundant, ac interficiant, iuxta illud Ambroſii; Paſce fame morientem, ſi non pauſti, occidiſti. Cur Stellæ de cælo caſuras dicit? ut uiduarum, ac uirginum, quæ ob diuitum inhumanitatem ſe ipſas proſtituerūt, ac ab integritate ceciderunt iacturam oſtendāt. Non ergo miſeris, ſi tam breui tempore cuncta hominum facta diſcuti poterunt, cū iam tam clarē in ipſo Sole, Luna, & ſtellis ſcripta ſint noſtra omnium ſcelera, facile legi poſſint, ut uel in præſatis ſignis cuique ſuæ damnationis cauſam legere, ac intueri liceat. Quid enim triſtis, ac obſcura Solis facies, niſi metam, ac mœrentem faciem, quā pauperibus eleemoſynam rogantibus exhibuere præ ſe feret? Quid Luna orbata luce, niſi illos qui ob diuitum in pauperes inhumanitatem uita orbati ſunt indicat? Quid ſtellarum de cælo

A cœlo casus, nisi diuitum in pauperes seuitiam in causam fuisse, Sol, Luna, & stellæ lumine orbata, qd in iudicij die præse ferent quod innumeri inopes, à & gratia & gloria ob peccata, indigent ratione commissa, ceciderint, manifestat? Quid gentiū pressura, quam Dominus in terris futuram dicit innuit, nisi quod sicu ti diuites, nunc pauperes opprimunt, ac diuexant, sic tunc ab ipsis pauperibus iudicantibus opprimuntur? Perpulchrè quidem præsentem pauperum pressuram sapiens in Ecclesiastico ostendit, cum dicit; Venatio Leonis onager in heremo, sic & pascua diuitum sunt pauperes. Nam quemadmodum paruulum animal Leo deuorat, ita diuites pauperibus pascuntur: & meritò quidem additum est; In deserto, ideo enim leonem in deserto cetera animalia uenare dicitur, ubi nullus sibi impedimento esse potest, neque sit, qui eum de iniusta animalium pressura obiurgare, uel arguere possit, ut immanitatem diuitum in pauperes ostendat, qui nunc pauperes uexant, cum nullus sit, qui eorum suscipiat defensionē; uerū ipse Dominus in illo extremi iudicij die, pauperū partes tuebitur. iuxta illud Esaïæ; Stat ad iudicandum Dominus, stat ad iudicandum populus: Dominus ad iudiciū ueniet cum senibus populi sui, & principibus eius. At quid in hoc iudicio dicturus? quos potissimum allocuturus? Diuites, inquit, quos his uerbis alloquetur; Vos enim depasti estis uineam meam, & rapina pauperis in domo uestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum cominoltis? En igitur tibi qualis, ac quanta pauperū in die illa, cura erat Domino? quā graui obiurgatione diuites afficiet, eò quòd pauperes demoliti sunt.

Quid ergo tunc diuites, cum Dominum pauperum defensionē susipientem uiderint? Quid cum eius terribilem obiurgationem audierint? Arescentibus hominibus (inquit Dominus) præ timore, & expectatione quæ superueniet uniuerso orbi; Qui prius obesi, ac carnosi erant, macri & graciles arescentes fient. Sic etenim illos Dominus per Prophetam alloquitur; Audite uerbum Domini uaccæ pingues, quæ estis in monte Samariæ, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Iurauit Dominus Deus in sancto suo, quia ecce dies uenient super uos, & leuabunt uos in contis, & reliquias uestras in ollis feruentibus, & per aperturas exhibitis altera contra alteram; Qui per rimulas, & aperturas exire ualent, haudquaquam pingues sunt. Quid ergo est, quod illas

Sol, Luna, &
Stellæ lumi
ne orbata, qd
in iudicij die
præse ferent

Ecclesi. 13. D

Esaï. 3. C

Arescentibus
hominib. &c.
quid sibi uo
lunt hæc uer
ba.

Amos. 4. A

De eleemosyna

uaccas pingues uocat, deinde quod per rimulas exituros dicit, quia D
pauperes confregerunt, nisi quod qui sua coarctando, & contra-
hendo, pauperum sanguinem potando, pingues effecti sunt, tunc
graciles efficientur, & macri, ut per rimulas exire ualeant. hoc er-
go est, quod Lucas, ait; Arescentibus hominibus. Contra uero
pauperes, qui nunc fame extenuati sunt, pascentur, pinguescent,
ac fiducialiter requiescent: sicut Esaias attestatur; Pascentur, in-
quit, primogeniti pauperum, & pauperes fiducialiter requiescent.

Isai. 14. G

In diffinitio-
ne eleemosy-
nae, cur pau-
perum metio
habita est.

En igitur, o diuites inhumani, reru uicissitudo; Qui nunc pau-
peres teritis, in iudicio ab illis contundemini, qui nunc abunda-
tis, postea egebitis, qui nunc in multitudine diuitiarum fiditis, fi-
duciamque habetis, tunc timore arescetis, qui nunc pingues &
opulenti, tunc graciles & extenuati eritis; Quid? nonne uel haec E
ad miserendum pauperum uehementer urgent? Hoc igitur est,
quod in ipsa eleemosynae diffinitione commemorantur pauperes,
tum ut illos praecipuos esse, quibus eroganda sunt tua noueris,
tum etiam, ut cum illos intelligis Domino gratiosos esse, illorumque
tantam curam gerere, ut ob id potissimum in iudicium tandem
uenturus sit, quo illos, qui in pauperes inhumani extitere ulciscan-
tur, pauperes eorum iudices, ac ultores constituat, respicias, mu-
nificus in pauperes euadas, teque ad respondendum iudici, eiusque
fugiendum furorem praepares.

Simile.

Nostra ob id
potissimum da-
ta, ut paupe-
ribus illa ero-
gemus.

Pauperis etiam mentio habita est, ut noueris illa quae tua uo-
cas, ideo tibi potissimum data, ut illa pauperibus erogare non tar-
des. Quemadmodum enim mater ipsa natura humorem uitalem F
in ipsa arboris radice, inque eius medullis locauit, ut inde ad eius
ramos dimanet, sanguinis etiam fontem in corde posuit, & hepa-
te, ut inde ad caetera membra nutrienda effluat. Ita ipse natura
conditor, rerum, opum, & diuitiarum sanguinem ac humorem,
in diuitibus recondi iussit, ut tandem membris & ramis, pauperi-
bus uidelicet, ualeant eleemosynis circunfundi, diuidi, pariter &
erogari. An nonne perirent inopes nisi diuitum largitionibus foue-
rentur? ob id ergo prouidus ille omnium parens nonnullos ege-
nos esse uoluit, & ut ipsi patienter tolerando meritorum cumulum
sibi ascendant, a malis inopiae causa abstineant: & ut diuitum hu-
manitas, & misericordia erga pauperes & probetur, & exerceatur.
hoc enim Beatus Basilius ostendit, dicens; Non est iniustus Deus,
res

**Basilius in
hom.**

*Nota
Cur pauperis*

A res inæqualiter distribuens, ut alter pauper sit, alter abundet, quia hoc facit, ut & tu dispensationis merita consequaris, ille autem patientiæ brauijs coronetur. Quem ergo panem seruas, pauperis famelici est. Quam recludis tunicam egeni & nudi est, quem recondis calceum decalcet inopis est, quod argentum, uel aurum possides, indigentis est, tot denique iniurijs pauperem afficis, quot subuenire dum uales omittis.

Addo, quod ob id etiam pauperis meminit diffinitio illa, ut nullum pauperem ab erogatione excludas, sit namque ille probus, sit improbus, sit peccator, aut iustus, à tua eleemosyna arcendus non est, sed uel improbissimo impertiendum erit, pauper tamen sit. neque enim eum qui humanitatem præstat (ut Chrysostomus inquit) rationem uitæ exposcere oportet, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrociniū pauper, quod eget, quodq; in necessitate constitutus est, nequid ab illo postules amplius, sed etiam si fuerit omnium improbissimus, & eguerit necessariò uictu, sedemus illi famem. Ita & Christus; Estote (inquit) similes patris uestri, qui est in cælis, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate cōstitutorum homo misericors. Portus autem omnes, qui in naufragium inciderint excipit, liberatq; siue mali fuerint, siue boni, denique quicumque fuerint, qui periclitantur in sinus ille suos excipit. Tu proinde si uideris hominem, qui in egestatis naufragium inciderit, ne iudica, ne uitæ gesta examina, sed medere miseriæ. omni igitur egeno, ac paupere eroganda eleemosyna erit, licet improbissimus ille sit.

Nec obstat, quod Dominus præcipit, ut nobis illos amicos, de iniquo mammona faciamus, qui postea nos in æterna tabernacula recipere ualeant, ac si illis eroganda dumtaxat eleemosyna sit, qui æterna tabernacula adituri sunt, qui iusti sunt, & æternis tabernaculis digni habentur: scio etiam quid sapiens dicat; Desudet eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum cui des. Quā obrem animaduertendum est, tria in eleemosyna perpendenda esse, a tribus enim ad eleemosynam deuincimur, à debito, ab honesto, & à necessario; si debitum attendas, parentes, propinqui, familiares, benefactores, & hi qui nobis spiritualia impertiuntur, cæteris (si indigeant) præferendi sunt, rationi enim consentaneum est,

Nullus pauper, licet improbus & iniustus ab eleemosyna est excludendus. Chrysost. 2. conclu. de Lazaro, 2. cir. fi.

Math. 5. C

Luc. 16.

Ecc. 19.

Quibus, & quo ordine eroganda sit eleemosyna.

ordo

De eleemosyna

est, ut quod debitum est, reddatur prius, quam id quod gratuitum est donetur, prius nanq; alienis suscepta beneficia reddenda sunt, quàm amicis & familiaribus aliquid gratis impertiri. Si uerò honestum intuearis, id est meritum duntaxat, tunc melioribus, ceteris tamen paribus, elargiendum est. At si necessitatem consideres illi, qui maiora egestate laborant, anteponendi sunt. Nam eleemosynarum largitio ad necessitatem proximi subleuandā, est diuinitus instituta, itaque quò maior indigentia est, eò magis eleemosyna instituentis intentio seruatur; Cùm igitur eleemosyna institutio præcipuè necessitatem respiciat, id quod prius in eleemosynis erogandis animaduertendum, non est probitas recipientis, nò honestas, aut aliud quid tale, sed recipientis miseria: nam & misericordia, cuius eleemosyna præcipua pars est miseriam, ut id quod illi primò obijcitur, respicit.

August. to. 3.
in expositiōe
psalm. 102.
Psalm. 140.
Marth. 5.

Quamobrè Augustinus, duo illa dicta concilians, alterum Saluatoris dicentis, omni petenti te da, alterum sapientis, qui ait; Desudet eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum, cui eam tradas. Faciens (inquit) misericordias Dominus. Sed quibus? Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. In omnes fac misericordiam. Quam misericordiam facturus est iusto? In necessitatibus tantum corporalibus: cui si defuerint supplementa à te, non ei deerunt à Deo: quod ergo facis, tibi plus prodest. Das mendico trāseunti & petenti, quæris & iustum cui des, per quem recipiaris in tabernacula aterna, quia qui recepit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Mendicus te quærit, iustum tu quære: de alio enim dictum est; Omni petenti te da, & de alio dictum est; Desudet eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum, cui eam tradas; & si diu non inuenitur, diu quære & inuenies, & paucis interiectis ait; Fac misericordiam iniquo, non tantum iniquo; Nam ipsum iniquum in quantum iniquus est, ne suscipias, id est, ne quasi intentione & amore iniquitatis illius suscipias eum. Nam & prohibitum est dare peccatori, & suscipere peccatores, & quomodo omni petenti te da? Quomodo si esurierit inimicus tuus, ciba illum? Quasi contraria uidentur, sed aperientur, in nomine Christi pulsantibus. Ne tradas peccatori, & ne suscipias peccatorem, & tamen omni petenti te da, & si peccator est, qui te petit da, non tanquam peccatori. Quando das, tanquam

Eccles. 12.
Luc. 6.
Rom. 12.

Cui

nota

A quàm peccatori? Quando in quo peccator est, hoc tibi placet, ut des, Deum offendis. Hæc Augustinus. Ex quibus manifestum est omnibus egenis dandum, etiam scelerosis, non quod scelesti, sed quod egeni sunt.

Omnibus dandum, sed discretionē adhibita.

Pauperibus igitur omnibus largiendum est, quod pauperes sunt, licet improbi, & scelesti sint. Omnibus inquam, discretionē tamen adhibita. Si enim omnibus potes, omnibus tribue, ut detur tibi Angelos etiam hospicio recipere. Nam quia Abraam & Loth omnes pauperes indiscriminatim apud se hospitati sunt, Angelos etiam hospitio recipere meruerunt. Nā si non omnes recepissent, forsitan nec Angelos hospites habere meruissent. Quod si omnibus tribuere non uales, id quod Diuus Ambrosius docet præ oculis habeas.

Ambr. lib. de offi.

B Nouem enim (inquit ipse) considerata erunt ab eleemosynā largiente, uidelicet; Fides, causa, locus, tempus, modus, propinquitas, necessitas, ætas, infirmitas, & nobilitas. Fides, ut uidelicet fidelis infideli præferatur. Causa, ut qui captiui tenentur alijs præferantur. Locus, ut si quis iustus uinculis ob non solum alienum æs detineatur, hunc alijs præferas. Tempus, ut si morti addictum pecunijs uitæ restituere possis, hunc reliquis anteponas; inhumanus enim & efferus habereris, si plus apud te tua pecunia quā proximi morituri uita ualeat. Modus, ne uniuersa tua uni duntaxat, eaque simul eroges. Id quod in decretis habes, quod non uni omnia, sed diuersis iuxta indigentiam personarum est distribuenda eleemosyna. Necessitas, ut illum qui in extrema constitutus est necessitate, omnibus præferas. Actas, ut senes infirmos & inualidos iuuenibus anteponas. Infirmitas, ut cæcis, claudis, debilibus, ceterisque id genus, ualidos, ac sanos posthabeas. Nobilitas tandem, ut nobilitatem & uerecundiā, quæ ingenuos prodit natales consideres: illosque qui præclara prosapia orti sunt, si in miserum & infelicem deuenerint statum, rusticis & ignobilibus anteponas.

Nouem eleemosynam largienti considerata. D. 86. c. ipsa.

2.2.9.32. art. 10. ad terciū.

C Illud tamen animaduertendum est, quod Augustinus in libro de doctrina christiana inquit; Cū omnibus (inquit) prodesse non possis, his potissimum consulendum est qui pro locorum, & temporum, & quarumlibet rerum opportunitatibus, constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Quibus uerbis, propinquis familiaribus, sanguineque coniunctis, præ alijs esse largiendum, innuat, idque tribus adhibitis conditionibus, locorum uidelicet, temporum,

Augus. lib. de doctrina christiana.

Propinquis, familiaribus, sanguineque coniunctis primum largiendum.

nota

De eleēmosynā

Matth. 6.

S. Th. 4. d. 15.
arti. 1. q. 4. ad
quartum.

Inuohitur cō-
tra illos, qui
illicitē sua e-
rogant pau-
peribus spre-
tis.

temporum, & personarum examinatione facta. locorum inquam **D**
quia nullatenus obstringeris, egenos, uagosque regionibus pera-
gratis inquirere, quibus largiri ualeas, sed illud tibi sufficere scias,
si illis qui tibi occurrant eleemosynam tribuas. Temporum uerò
ne futurae necessitatis conditionem prætendas, hanc enim super-
fluam sollicitudinem rerum Saluator ipse prohibet in Euangelio
dicens; Nolite solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid
bibemus, aut quo operiemur. præsens enim, & non futura extrema
necessitas præcepto obnoxia est, quamobrem futurae proximi ne-
cessitati subuenire nullo præcepto deuinciris. sed præsentī dunta-
xat. Personarum denique conditio est, ut tibi coniunctis qualibet
necessitudine, præ alijs, cū id necessitas exigit eroges, atque sub-
uenias, illis nanque & magis & prius eleemosyna largienda est. **E**
Pauperibus igitur omnibus excluso nullo erogandum est, ordi-
ne tamen, ac prædicto moderamine adhibito. Hoc est circa quod
uerfatur eleemosynæ uirtus, hoc illud quod primum ipsi eleemo-
synæ obijcitur. Itaque discant diuites, discant principes, ac locu-
pletes, quibus in rebus sua largienda sunt. Aberrant igitur a scopo,
& longè quidem, qui scurras, qui fatuos, qui uannos habent, non
clementiæ, sed oblectationis gratia, qui pisces includunt atrijs, qui
feras nutriunt, qui canibus student, qui æquos ornant phaleris, ho-
rumque non secus, ac pueri rapiuntur affectu: sed quid illis dicturi
sumus, qui ludis, mimis, iaculatoribus, comædis, histrionibus,
& præstigiatoribus, & quod deterius est lænonibus, scortis, mere-
tricibus, & id generis pluribus, largiuntur? Nonne uidisti aliquan-
do, cantantibus atq; redicula recitantibus circulatoribus, spectan-
tium hominum numerositatem, intentos ora tenentes, cumque
per mediam diei partem illis assistant, non sine magno incommo-
do liberaliter illis pecuniam erogare, & ut promptius hæc faciant,
aut dicant abundantius argentum exhibere? Et nihilominus pau-
perem mansuete rogantem, ac Deum gemendo implorantem nec
audiunt, neque respondere quidē dignantur, neque eum respicere,
sed in eum grauibz etiam uerbis utuntur, cū instātius postulat.
Hæc ne Christiani hominis opera? Vtergo scias erga quem po-
tissimū huius uirtutis eleemosynæ exequaris actionem, paupe-
ris nomen tibi in ipso diffinitionis exordio appositum est.

Quod uerò secundo loco circa eleemosynam innuitur, est effe-
ctus

Actus uel (ut ita dicam) actio, cum dicit eleemosynam esse opus quo datur; Nihil enim aliud ipsa eleemosyna pre se fert, nisi largitione, uel certe rerum communicationem misero ac indigenti homini, quo fit, ut peculiaris eleemosynæ effectus sit, alienam miseriam subleuare. Ab hac autem liberali, ac honesta largitione est, qui eximatur nullus. Nam cum eleemosynæ ratio non sola sit pecuniæ erogatio. Sed & aliorum obsequiorum exhibitio proximo, propter Deum, nullusque sit qui uel minimi obsequij exhibendi facultate careat, nullus etiam dari potest, qui ab hac pia erogatione excludatur: Id quod in Decretis manifestè habetur. Alia (dicitur) officiorum præcepta propria sunt singulorum, misericordia communis est usus, ideo communi præcepto omnibus officijs, omnibus ætatibus, atque ab omnibus necessariò conferenda est. Nō publicanus, non miles excipitur: non agricola, uel urbanus, diues & pauper, omnes in communi admonentur, ut conferant non habenti. Misericordia enim est plenitudo uirtutum. Hæc in decretis. Addo, quod si egenis temporalia erogandi facultas deest, non poterit tamen spiritualia conferendi deesse. Triplex nanque cum sit eleemosynarum genus (ut etiam in decretis dicitur) de quibus Albinus ait; Vna corporalis, si egenti dare quicquid poteris, altera spiritualis, dimittere à quo læsus fueris, tertia delinquentium correctio, errantesque in uiam ueritatis reducere. Si largiendi corporalia facultas deest, non potest tamen spiritualium eleemosynarum largiendi facultas deesse, nullus enim est, qui uel alteri consulere, uel saltem pro eo orare non ualeat. Quod si etiam facultas desit impertiendi, & temporalia, & spiritualia, nusquam tamen uoluntas deficere posset, quæ cum facultas deest, uel sola sufficit, quod enim quis non potest, uoluisse satis est.

Eleemosyna
omnibus præ
cipitur.

Decr. d. 86. c.
in ipsa.

Albinus de
cret. d. 48.

D. Tho. 4. d.
13. q. 2. art. 1.
ad 4.

Quibus licet,
& quibus nō,
eleemosynas
erogare.
2. 2. q. 32. art.
8. cor.

1. Cor. 13

Omnibus igitur eleemosynas largiri cōuenit, si tamē de eleemosyna in uniuersum loquamur, ut & temporales & spirituales eleemosynas comprehendit, uerum si de corporeis eleemosynis intelligas, nedum non omnibus licet, uerum & quamplurimi largiendo delinquant, neque enim illis qui alterius potestati subsunt, illa quæ dominorum sunt largiri licebit, nisi sibi, ut largiatur commissum sit, licebit tamen de illis, iuxta quæ Domino subditus non est, Vxor etiam non licet de illis quæ mariti sunt eleemosynam dare. Nam & membrum sine capite quid potest? Et nonne (Paulus ait). Vir caput

Secunda Pars.

D D D d est

gag no her

De eleemosyna

Vxori quomodo licet eleemosynam dare.

Filijs familias quando licet eleemosynas erogare.

D. Tho. 4. d. 15. q. 2. cor.

Eleemosyna, præceptum est.

1. Ioan. 3.

D. Tho. 2. 2. q. 32. q. 4. art. 1. arg. contra 2.

est mulieris? Nonne coniugi in ipso mundi exordio dictum fuit, sub uiri eris potestate? Si igitur qui eleemosynas dat, dominus rei quam dat esse debet, uxorq; Domina non est rerum, quippe quæ uiri dominatui sit obnoxia, quis illi eleemosynas largiri licere audebit dicere? Non licebit ergo nisi uel in extrema necessitatis casu, cum etiam expilare & furari licet, ut in extrema necessitate confututo subueniatur, uel siquid illi ultra dotem accessit, ut bona illa sunt, quæ paraphrenalia dicuntur, uel si quid licite lucratur, aut ali quibus donata fuit, uel etiam si modicum quid impertiatur, idque quod uiro placere existimat, erogat pauperi, his utique conditionibus licebit, alioquin non requisito uiri consensu, licebit nunquam.

Filius etiam familias parentum bona erogare non audeat, nisi illi uel consentiant, uel se consentire insinuet, neque enim patrimonium, uiuente patre in arbitrio liberorum est. Licebit utique parentum bonis uti ad illa quæ sibi necessaria esse intelligit, at alijs eligi non item, ni sibi id à parente commissum sit, uel modicum quid indigenti porrigat, uel (ut de uxore dictum est) in extrema necessitatis casu. Id quod etiam de seruis & ancillis cõsendum est, quibus ea quæ dominorum sunt erogare nõ licet. Nulli. n. licet aliena erogare, nisi uel modica uel in extrema necessitate positis largiantur, quod etiam & monachos dedecere dicimus. Non enim Religiosum decet propria autoritate monasterij bona alicui impertiri, nisi is sit, cui monasterij res dispensandæ commissæ sint, uel in extrema necessitate constituto, uel modicum quid erogat.

Omnes igitur (ut paucis multa complectar) qui propria, iusteque acquisita habent, ad eleemosynam pauperibus erogandam diuino præcepto obstringuntur. Diuino (inquam) præcepto. Nam quæ charitatis sunt, & sine quibus charitas expleri nequit, præcepto deuinciunt; & nonne eleemosynarum largitio charitatis est? nonne ea est, sine qua charitas esse non potest? præcepto igitur ad eleemosynarum erogationem deuincimur omnes. Diuini enim Ioannis sententia est. Qui habuerit substantiam huius seculi, & uiderit fratrem suum necesse habere, & clauserit uiscera sua, ab eo quomodo charitas Dei manet in eo? Quid hæc uerba præse ferunt. nisi charitate illum orbatum esse, qui indigenti pauperi eleemosynam negat? Rursus. Audisti in unquam æterna pena multatum quempiam, nisi capitalis criminis reum? & quis letali crimini

Amini obnoxius esse potest, nisi qui præcepti transgressor est? & nihilominus apud Matthæum legis, quosdam æterna animaduersione puni-
 tos: eo quod indigenti eleemosynam dare recusauerint? *Matth. 25.*
 Ite (inquit) in ignem æternum. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, & quæ sequuntur. Quomodo tamen eleemosyna
 non erogans delinquat præceptoque oblistat, explicat Diuus *4. d. 15. q. 4.*
 Thomas, dicens; Eleemosynam elargiri aliquando quidem præ-
 ceptum, aliquando uerò consilium esse; præceptum quidem *ar. 1. cor. & 1.*
 in extrema necessitate, de superfluo, & de eo quod necessarium
 quidem est non absolutè, sed quod melius se habeat, tam dans,
 quàm ille cui datur, alioquin munificum se exhibere in pauperes
 quando nullo præcepto abstringimur, uel illud largiri quod non
 tenemur, potius consilij, quàm præcepti est. Nam super erogatio-
 nis est illud præstare, quod nos nulla lex præstare iubet.

Illud tamen hic mihi non prætereundum censeo, quod in qua-
 dam homilia Gregorius contemplatur his uerbis; Aliud inquit
 est eleemosynam ex præcepto dare, atque aliud ex charitate. Ex
 præcepto enim facere bonum inchoantium est. Ex charitate au-
 tem bonum perfectorum: qui non solum quia iubetur faciunt;
 sed etiam diligunt fauendo quod iubetur. Hinc est enim quod in
 magna uirtute per Psalmistam dicitur; Vide quoniam mandata
 tua dilexi Domine, in misericordia tua uiuifica me. Mandata e-
 nim Dei pro iussione facere, seruientis & obedientis est, diligendo
 hæc facere, obedientis, & diligentis est. Hæc ille. Non ob id er-
 go solum tibi largiendum pauper est, quia Deus præcipit, sed &
 si nunquam præciperat, quia Deum diligis, illumque hæc uelle
 cognoscis.

Greg. lib. 1.
 super Ezech.
 hom. 10. post
 med.
 Aliud est ele-
 mosynā ex
 præcepto da-
 re, aliud ex
 charitate.
 Psal. 118.

Qua ratione uerò homini christiano, pauperibus impertien-
 dum est, illud quod tertio loco in præfata diffinitione appositum
 est, perfectè indicat, cum subdit; Ex compassione. uel ut rectius
 dicatur ex misericordia. Nam misericordia duo includit, crucia-
 tum, & molestiam, cruciatum quidem, quia misericordia passio
 quædam tristitiæ est, qua quis propter alienam miseriam cruciatur
 intus; molestiam uerò siue dolorem, quod sine huiusmodi dolo-
 re nunquam largienda erit eleemosyna: nullus enim illius miseriæ
 subueniret, quem non dolet esse miserum. quamobrem, eleemo-
 synam, Domino, pro nostris sceleribus satisfacere haud dubium
 est,

Qua ratione
 eroganda est
 eleemosyna

Eleemosyna
 satisfactoria.

est, Dolor enim & molestia, quibus de indigentis miseria afflic-
mur, charitas qua libenter nostra propter Deum impertimur, &
rerum erogatio quibus aliqua nos commodo propter Deum, &
proximum, spoliamus, ipsi diuine iustitiae pro tot nostris fecleri-
bus satisfaciunt.

**Triplex satis-
faciendi mo-
dus. quo in
elemosynis
Deo satis fit.**

Triplici nanque modo hominibus, quos aliquo incommodo
affecimus, solitum est satisfacere, uel penam sustinendo, uel aliquid
largiendo, uel etiam deprecatores mittendo. At nonne haec et-
dem elemosynis praestamus? Si tibi corpoream substantiam lar-
giendam subtrahis, nonne penam suffers? Si pauperibus propter
Deum tua elargiris, nonne ipsi Deo munera das? Si egenos ad
Deum pro te rogandum elemosynis urges, nonne deprecatores
Deo mittis, quod illum tibi conciliare possis? Addo; Nam ad hoc
quod mortalium actiones Deo ualeant satisfacere pro peccatis,
duo adfunt necesse est; Quod scilicet bona sint, & quod penales;
bonae quidem ut in Deum tendant, eiusque honorem, & amorem
respiciant, penales uero, ut peccatori aliquid commodi subtraha-
tur, pena nanque, a culpa liberat & praeseruat. An nonne ergo
elemosyna satisfacit Deo? Nonne bona est? nonne honesta?
nonne diuinum honorem, & amorem respicit? Nonne etiam pe-
nam pateris, cum id quod tibi charum est, ultro subtrahis? Quid
satisfactio est, nisi (ut Theologorum uerbis utar) offensae recom-
pensatio, uel retributio pro illata contumelia? Quid huiusmodi
retributio, nisi quandam aequationem praesefert, eius qui offendit
ad illum qui offensionem passus est? At aequatio & humana & di-
uina iustitia, tunc fit, cum illi qui plus iusto habet subtrahimus, ut
illi cui iniuste quid subtractum est addamus. Verum Deo quan-
tum in eo est, nihil subtrahi, uel auferri potest, peccator uero quan-
tum in se est Deo dum delinquit, debitum auferit honorem. Ra-
tioni ergo consentaneum est, ut nobis aliquid subtrahamus, ut Deo
id quod auferre conati sumus, retribuatur. Quia uero opus bonum
quod bonum est, nedum nihil ab habente subtrahit, sed magis im-
plem perficit, necesse est, ut qui Deo satisfacere cupit, penam & mo-
lestiam, uel dolorem patiat, ut illis quae patitur sibi quid sub-
trahat, quod Deo impendat, id quod elemosyna efficitur.
An nonne ergo pro tot nostris in Deum offensionibus elemo-
syna satisfacimus?

Quia

**D. Tho. 4. d.
15. art. 4. q. 1.
& art. 1. q. 2.
cor.**
**Satisfactio
quid sit.**

nota

A Quia uerò quædam eleemosynatum etrogatio est, id quàm quis tenetur, quædam uerò ad quàm non item, illas eleemosynas Deo pro peccatis satisfacere dicendum est, ad quas nullus deumctus est, reliquæ uerò haudquaquam. Cùm nanque eò delinquamus, quia quod debemus non præstamus, manifestum est illud quod quis alias præstare tenetur, ad satisfactionis substantiam non pertinere, sed ipsius uel exordium esse, uel fundamentum. Itaque si tibi ab illo qui a confessionibus est, unius diei ieiunium præcipiatur, tuque uel quadragesimæ, uel alicuius sancti uigilia, uel alia quæcunq; die, qua alias uel uoto, uel præcepto ieiunare teneris, id exequi uelis, haudquaquam id quod tibi mandatum est facis, ob idq; nullatenus satisfacis; id quod & de eleemosyna censendum est.

B Non igitur illis satisfacimus, ad quæ alias tenemur; Quod si quis etiam nos his Deo satisfacere dicat, occurram & ego, id non fieri rigore iuris, sed diuinæ misericordiæ largitate. Piè nanque credendum est Deum huiusmodi eleemosynam, ex copiosa illa sua misericordia, ac liberalitate ad satisfactionem admittere.

Addo eleemosynam pro nostris criminibus diuinæ iustitiæ, ieiunio, & oratione absolutius satisfacere. Tres enim cùm sint satisfactionis partes, eleemosyna, oratio, & ieiunium; eleemosynam perfectius, pleniusque cæteris satisfieri certum est. Sicuti nanq; animæ uirtus imperfectè quidè in sensibili, & adhuc imperfectius in uegetabili, in rationali uerò perfectissimè inuenitur, & sicuti, uirtus uegetabilis in sensibili, huius uerò uirtus in rationali includitur,

C tur, pari ratione satisfactionis uirtus, perfectè quidem in ieiunio, perfectius in oratione, perfectissimè uerò in eleemosyna inueniri dicendum est. Nam oratio ieiunij uirtutem continet, eleemosyna uerò utriusque ieiunij (scilicet) & orationis uirtutem amplectitur. An nonne eleemosyna, orationis, & ieiunij uirtutem continet quæ illum cui datur ad orandum & ieiunandum pro largiente urget? Quod si eleemosyna propter Deum præstita, quasi quædam oblatio est qui Deo fit, hæcque orationis uirtutem continet, nonne eleemosyna orationem includit. Quod si eleemosyna externa bona ad seruandum corpus, ordinata subtrahuntur, nonne ieiunium amplectitur; Quæ igitur orationem & ieiunium complectitur, ipsisque præstantior est, nonne pro nostris criminibus magis diuina iustitia satisfacere dicitur?

D. Tho. 4. d. 15. q. 2. art. 2. cor. 1. Eleemosynis, ad quas alias tenemur, pro peccatis non satisfacimus nisi ex diuina liberalitate.

Eleemosyna magis expiatoria quam oratio, & ieiunium.

D. Tho. 4. d. 15. ar. 2. q. 2. ad secundam.

Eleemosyna ieiunium, & orationem includit.

Admiran-

effort

De eleēmosynā

Dubitatio
cur Deus tā
parui faciat
hominū pec-
cata, ut uel
parua eleē-
mosyna redi-
mi possit ue-
lit.

Admirandum quidem hoc est, & quod ualde perpendatur di-
gnum. Estne offensio hominum in Deum tā parui aestiman-
da, ut uel parua pecunię largitione redimi possit? Si quidem ita
se res haberet, pauperes deterioris quam locupletes conditionis
essent, cū nanque pecunijs carcant, nec peccata redimere ualerēt,
digniūque excusatione essent, cū pro eorum criminibus minimē
satisfacerent. & nihilominus quidem ita est. Eleemosynis pecca-
ta uel grauissima redimi possunt, quō sit ut illustrior nobis fiat di-
uina misericordia, quę uel exigua eleēmosynę erogatione placat-
tur, ac pro nostris innumeris criminibus satisfactum uelit. **Quis**
nunc iure dolere, uel conqueri possit, si a salute excludatur æterna
cū parua pecunia omnia fere peccata redimere ualeat? **Quid**
facilius quā de illis quę supersunt eleemosynā egeno impertiri?
Quid obsecro dares, si non peccare daretur tibi? quanti aestimares
peccare non posse? & nihilominus si id non datur, posse tamen re-
dimere, ac plenē pro illis satisfacere datur, quo nescio an melius sit
non posse peccare.

Omnia deli-
cta etiam gra-
uissima, redi-
mit eleemo-
syna.

Quod unquam scelestius & execrabilius facinus, quā illud
Nabucdonosoris, cū id quod Deo soli competit sibi arrogans,
sub statuæ simulachro ea adoratione adorari uoluit, qua Deus ipse
solus coli uult? **Quid** quod nedū id appetijt, sed executione
mandauit? **Quid** quod ne dum id uolentibus præcepit, sed nolen-
tes ac inuitos coegit, ut luteam, ac auream colerent statuam? ne-
fandum quidem, ac atrox, & detestandum scelus, & nihilominus
hoc tantum scelus eleemosynis iubeat Daniel redimi. **Peccata**
(inquit) tuā eleemosynis redime: & nonne Hypochripsis indi-
gnū facinus est? Nonne Dei unigenitum ad mortem insectan-
tium horrendum atque detestandum est crimen? & tamen phari-
sæos rapina & iniquitate plenos, quodque deforis est lauantes so-
lum, filiumque Dei iniurijs afficientes, mortemque illi machinan-
tes, Dominus alloquens ait; Vē uobis pharisei, qui quod deforis
est, calicis & catini mundatis. Quod autem intus est uestrum, ple-
num est rapina, & iniquitate. **Quid** ergo pro tantis, tamque dete-
standis criminibus redimendis agendum præcipit? Veruntamen
(inquit) quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda
sunt nobis. Itaque Augustinus inquit. Date ergo Deo quod uo-
bis dedit, quia ipse accipit: ipsi quidem datis, sed uobis in futurum
transmit-

Dan. 4.

Luc. 11.

Aug. tom. 9.
tract. de recti-
tud. cathol.
conseruatio-
nis.

A transmittitis, non ut uentrem impleatis, sed unde flammans extinguitis. Quia sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Hinc Dominus per prophetam dicit; Dabunt singuli redemptionem animarum suarum, & non erit in eis morbus, neque casus. Date ergo dum licet acipere redemptionem animarum uestrarum. Redimite uos ipsi dum uiuatis, quia post mortem nemo uos redimere potest. Vnusquisque de quali ingenio, uel artificio uiuit, de ipso decimam Deo in pauperibus, uel in Ecclesijs donet. Consideret quia omnia Dei sunt, per quæ uiuit, siue terra, siue flumina, siue semina, uel omnia quæ sub cælo sunt, uel super cælos. Hæc Augustinus. Quibus uerbis innumeri complectuntur, ijque magnificandi, eleemosynarum effectus. Non eleemosyna omnia mundat, extinguit peccatum, redemptionem tribuit, nullum admittit morbum, nullum casum; omnes quidem egregij, atque incredibilis emolumenti, illud tamen præcipuus effectus est quod eleemosyna peccata redimuntur, extinguuntur, atque delentur.

Eccli. 3.

B Hinc illa Domini querimonia aduersus illos qui eleemosynas largiri recusant. Non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ? Quæ hæc animæ redemptio? Gregorium audiamus præfati psalmi uerba exponentem. Nonnunquam uerò diuites elati inferiores opprimunt, & aliena rapiunt, & tamen quasi quædam alijs largiuntur; & cum multos deprimant, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt, & pro iniquitatibus quas nunquam deferunt, dare præcium uidentur, sed tunc eleemosynæ præcium nos a culpis liberat, cum perpetrata plangimus, & abdicamus. Nam qui & semper peccare uult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra præcium tribuit, quia non redimit animam quam a uitij non compescit. Vnde nunc dicitur: Non credat frustra errore deceptus, quod aliquo precio redimendus sit. Quia eleemosyna superbi diuitis cum redimere non ualet, quam perpetrata simul rapina pauperis, ante Dei oculos ascendere non permittit. Hæc ille. Quid? nonne hic manifestè audis eleemosynam redemptionem esse animæ? Nonne Dominum conquerentem audis, quod illi non damus redemptionem animæ? Nonne summum illum sanctum pontificem audis asserentem, non dare nos Deo redemptionem animæ nostræ, cum uel in nostris criminibus persistere uolumus, uel cum aliena iniuste retinemus: contra uero tunc

Non dabit
Deo placationem
suam ex
ponitur.
Psalm. 48. C
Greg. lib. 12.
Moral. ca. 24.
circ. fin.

Eleemosyna
est redemptio
animæ.

De eleemosyna

rō tunc eleemosynam nos a culpis liberare, ac redimere cūm perpe-
 trata plangimus & abdicamus? Si igitur eleemosynam largiens,
 non redimeris, haudquaquam id quidem eleemosynæ culpa est,
 sed tute ipse causa existis, qui malè eleemosynam impertiris. Quid
 igitur est: Non dabit Deo placationem suam; nisi quod cūm
 pauperi damus, Deo damus? Quòd eleemosyna placatur Iustissi-
 mus Dominus eo quod illi plana satisfit? Quid est precium re-
 demptionis animæ suæ, nisi quod eleemosyna est animæ redemptio?

Simile.

Quam sc̃ui
 in se ipsos sint
 qui eleemo-
 synam non
 dant.

Si in turcarum manibus, uinculis irretitus, ac compeditus, ab
 immani ac crudeli tyranno captiuus detentus esses, quid pro tua
 redemptione non solueres? quid non tentares? quantam pecuniā
 summam non erogares libentissimò quo à dura illa seruitute esses
 absolutus? At quis immanior tyrannus, qui sc̃uior hostis cacodæ-
 mone totius humani generis inimico? quæ duriora uincula, qui
 grauiiores compedes quàm peccata quibus illi deuincimur; Cūm
 ergo precium redemptionis animæ tuæ eleemosyna sit, cur paupe-
 ri impertiri recusas? Nonne animæ seruitus, ipsa corporis serui-
 tute grauior est? nonne præstat crudelissimorum hominum man-
 cipium esse quàm Diaboli? Quid igitur? nihil non tentas quòd tur-
 carum uincula euadas, omnia erogas, non parcis rerum copijs,
 & uel paruam pecuniam te erogare tedit, ut a seruitute dæmonis,
 atque a peccatorum nexibus cruaris? Perpende quæso quàm ho-
 mini optabile esset post baptismum, peccatorum indulgentiam
 obtinere, si ad culparum remissionem eleemosynarum remedium,
 non esset datum. O quot homines clamantes, ac suspirantes audi-
 res dicentes; Vtinam possemus nos a futuris malis pecunijs redi-
 mere! At nunc cūm hoc per eleemosynam nobis detur, torpemus,
 decidimus; Magnificis conuiujs & inebriantibus potationibus,
 uniuersa prodigimus, ac dissipamus; uocamus, uocamur, iuitamus,
 inuitamur, cōsumimus, alios consumere cogimus, ut tandē dupli-
 cē nobis ip̃paremūs cruciatū, alterū ab his quæ nos, alterū ab his quæ
 ceteri hortatū nōstro faciunt. Et famescit anima, tabescit, captiua,
 ac cōpedita iacet, sexcētis peccatorū uiculis irretitur; & cū uel par-
 ua pecuniā erogatione eam redimere possemus, nec quidem id fa-
 cere cogitamus. Quis hic stupor? quæ nos dementia cepit? Respi-
 scamus ergo, & eleemosynis erogandis uacemus. Nam sicut malè
 edendo, maleque cibo utendo. (Basilius ait) Adam peccatum
 incurrit,

Basil. i. diuit.
 auar. hom. i.

plu. soluit

A incurrit, sic in famelaborantibus per cibos opitulantes a peccatis soluemur.

Nec solum uiuentium culpas abluit & redimit eleemosyna, sed (quod adhuc maioris uirtutis est) & defunctos a peccatorum peccatis redimit ac expedit, ut eleemosynam dicas, nedum pro largietis

Eleemosyna, nedum uiuis sed & defunctis prodest.

culpae satisfacere, sed & pro alienis etiam peccatis. Cum namque pro uita functo pauperi eleemosynam impertiris, egenus ille qui in loco purgatorio detinetur, & consolatur, & a miseria liberatur. Cum eleemosyna diuinæ iustitiæ satisfactio impendatur, quæque & placatur, id quod nec ethnicos æternæ felicitatis ignaros lauit, qui (ut Pomponius refert) in amicorum funeribus conuenientes, circa eorum cadauera, monilia, gemas, aurea armamenta, & preciosa

Pomponius.

B quæque exponebant, parati cum fato iacentis, si daretur, aut cum diuitijs pacisci, aut decernere, seu bellare cum armis; Quod si Gentiles rerum futurorum imperiti, diuitias & arma cadaueribus applicabant, quod de mortuis amicis prodesse possent? Quid christiano uiro agendum censes suorum animas ad intolerabilibus penis redempturo? Cur opes & arma non libenter dant, opes uidelicet eleemosynarum, & armamenta orationum, ut orationibus debellemus ac decernamus, eleemosynarum largitione paciscamur? Quapropter his nos uerbis sacra scriptura hortatur, Eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transferas a paupere, animam esurientem ne despexeris.

Ecd. 4.

C Illos ergo nunc alloquor qui filijs & uxori uacant, qui huic seculo nequam deduntur, non illos qui in claustris a mundanis his rebus se abdicant; Cum igitur his, lectioni, orationi, contemplationi, ieiunijs, & id genus quamplurimis, quibus pro peccatis diuinæ iustitiæ facimus satis, uacare non liceat partes familiares ac domesticas, cur uel eleemosynis id toto conatu efficere non curant? Nonne sacrificijs peccata expiari nouimus? Nonne priscis illis patribus unicum sacrificiorum remedium ad peccata delenda datum legimus? Et nihilominus eleemosynam sacrificium esse Deo gratum & acceptum Paulus ad Hebræos testatur, dicens; Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Et Augustinus in glossa, & Haymo præfata Apostoli uerba exponentes, inquirunt; Beneficentiæ nomine largitatem in alios intelligendam esse, cum beneficis dicatur qui liberalis est in eleemosynarum

Eleemosyna, quam decet laicos ad redimenda peccata.

Hebr. ult. Eleemosyna sacrificium Deo gratum.

De eleemosyna

Actu. 10. A

Chrysost. 10. 4.
in epist. 2. ad
Cor. c. 10. ho.
20. fin.

2. Cor. 3. A

Vbi supra. B
Eleemosyna,
nomine græ
ab Apostolo
appellatur,
quare.

Chrysost. 10. 4.
super 8. cap.
epist. 2. ad Co
rinth. ho. 16.

synarum largitione, communionis uerò nomine charitatem intel
ligunt quæ non quærît quæ sua sunt, sed omnia communia estimat.
Quo fit, ut doctor angelicus dixerit eleemosynam, dum ad Deum
placandum dirigitur, à latrâ imperari. Quod uel ex eo patet quod
Cornelio centurioni ab Angelo dictum fuit. Orationes tuæ, &
eleemosynæ tuæ, ascenderunt coram Deo. Quæ uerba exponens
Chrysostomus, inquit; Et sensibilis quidem illa fragrantia non
multum aeris penetrat, ista uerò ipsas celorum apsidēs aperit: & tu
quidem taces, opus uerò clamat & fit sacrificium laudis. Nondum
occiditur uacca, neque pellis exuritur, sed anima spiritualis sua
offerens. Omni enim misericordia hoc sacrificium clari⁹ est. Igi
tur quando uideris pauperem fidelem, aram te uidere putes: quan
do autem uideris talem pauperem, nō solum non affeceris injuria,
sed etiā reuerere, & si alium uideris contumelia afficientem, pro
hibe adiuuans. Sic enim poteris & ipse Deum misericordem habere,
& promissa assequi bona. Hæc ille. Ex quibus manifestissime
comprobatur, eleemosynam sacrificium esse Deo gratissimū, quo
hominum peccata expiantur. Si ergo uxori & filiis uacas, si familia
ribus rebus impeditus, sacrificium offerre non uales, immo si quia
sacerdos non es, sacrificium tibi offerre nō licet. En tibi Deo per
gratum sacrificium, omnibus commune, tam tu, quàm sacerdos
hoc eleemosynæ sacrificium offerre uales. Cur ergo eleemosynam
non largiris?

Ad hoc ipsum non parum mihi uidetur facere illud Apostoli
ad Corinthios, Notam uobis facimus fratres gratiam Dei, quæ da
ta est in ecclesiis Macedoniæ; & paucis interiectis; Cum multa ex
hortatione obsecrantes nos gratiam & communicationem mini
sterii, quod fit in sanctis, & iterum; Rogantes Titum, ut quæ ad mo
dum cepit, ita & perficiat in uobis gratiam istam, sed sicut in omni
bus abundatis fide, & sermone & scientia, & in omni sollicitudine,
insuper & charitate uestra in nos, ut in hac gratia abundetis. quo
loco Apostolus semel, iterum, ac tertio eleemosynam nomine gra
tiæ appellauit, ut illam diuinæ gratiæ originem esse indicaret. Sic
enim Chrysostomus interpretatur. Ista (inquit) maior est gratia
quàm mortuos excitare. Nam eò quod in nomine Iesu mor
tuos excites, hoc multo maius est, quod pauperem pascas Deo.
Nam hic quidem tu Christo benefacis, illic autem ipse tibi. Iā est
merces,

*nota oratio diuina
grat*

Amerces, in bene faciendo, non in bene patiando. Nam hic quidem (de signis loquor) ipse debitor efficeris Dei, in eleemosyna Deum debitorem constituis. Hæc Chrysostomus. Vt quid ergo existimas eleemosynam gratiam nuncupari, nisi ut intelligas, quod sicut gratia expellit peccatum, & peccato è diametro opponitur, ita eleemosyna peccata omnia extingui, ac expelli, peccatoq; è diametro repugnare? An nonne gratia ipsius eternæ gloriæ certa est archa? Cum igitur pauperi tribuis eleemosynam, futuræ beatitudinis te arcam accepisse noueris: Id quod non paruifaciendum est. Quod etiam ipsa scriptura sacra a pertis uerbis manifestat. Sic enim Tobiam filium suum, alloquentem legimus; Si multum tibi fuerit abundanter tribue, si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Premium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis. Quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras, fiducia erit coram magno Deo eleemosyna omnibus facientibus eam. hæc ibi. Iam hic tibi bonum te præmium thesaurizare, cum eleemosynam tribuis, intelligis, iam te eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberari uides. Iam te non aditurum æternas tenebras, si eleemosynam impertitus fueris cognoscis. Iam te magnam eleemosyna concepisse apud Dominum fiduciam nosti, parua ne hæc sunt? minimi ne facienda? Verum si de eterna uita nihil tibi promissum esse audisti, quæ isdemet in alio dixerit tecum animo uolue. Bona est (inquit) oratio cum ieiunio & eleemosyna, quoniam & eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire uitam æternam. Quid? nonne hæc magna sunt? Quid obsecro non liberè, ac libenter largireris illi qui te à morte liberaret? qui te morte liberatum à peccatis purgaret? Quid inquam illi qui te nunquam moriturum polliceretur & præstaret? Quid illi qui nedum te non moriturum efficeret, uerum & beatissima in perpetuo uita te uiuere præstaret? magnum quidè est à morte erui, maius morte erutū peccatis immunè reddi, maximum, immunè, redditum nunquam mori, uerum quia diu uiuentē contigit, curis, sollicitudinibus, doloribus, & cruciatibus uitam ducere, omnium præstantissimum est feliciter sine curis ac sollicitudinibus, immo & incredibili lætitia, ac gaudijs immensus perpetuo uiuentem frui. Si hæc igitur omnia unica eleemosyna adipisceris, cur demens, uel paruam eleemosy-

Tob. 4.

Magna eleemosynæ comoda.

Tob. 12.

De eleemosyna

na erogationem impertiri dubitas? Desipis crede mihi, si cum possis, tot, tantaq; bona tam paruo labore consequi, id tamen praestare reculas?

Finiam tandem, hanc tertiam eleemosynae definitionis partem explicare, quod scilicet eleemosyna ratione misericordiae praecipue fieri debeat, si uel hoc unum prius dixerō, Eleemosynam & misericordiae & duarum simul aliarum praecipuarum uirtutum iustitiae uidelicet & laetiae, actum esse. Misericordiae quidem, quia alienae miseriae subuenire, proprium misericordiae est, quae proximi miseria, ut id quod sibi praecipue obijcitur, intuetur. Id quod eleemosynae nomen praese fert, quod ab eleos graece dicitur, quod apud nos idem est, quod misericordia, quemadmodum & latina lingua miseratio à miseria deriuatur. Iustitiae uero eleemosyna actus dicitur, quod (ut dictum est) pro criminibus nostris diuinæ iustitiae satisfaciunt. Laetiae autem actus est, quod Deo sacrificiū offerat; diximus namq; proximè, eleemosynam sacrificiū Deo gratissimum esse, sacrificium uero offerre actus, laetia est, quia Deo debitum impendimus honorem. Cum ergo unica eleemosyna trium uirtutum actus exerceas, uirtutesque ad regnum celorum aditus sint, & scala qua Deum uidendum adimus, iuxta illud psalmi; Ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in syon: cur ad eleemosynam erogandam non excitaris, ac impelleris?

Verum non ab re, sed maximo consilio, postremo loco in definitione additum est. Propter Deum. hic enim & eleemosynae, & omnium humanarum actionum scopus est, si tamen eternam salutem cupiunt promereri; ut propter Deum fiat; Quod enim absque Deo, uel extra Deum fit, nullius meriti rationem habet. quae uero intentio in Deum dirigitur, eleemosynae perfectionem tribuit, quae tunc perfecta dicitur & absoluta cum rationem merendi acquisierit. Itaque propter Deum aliquid fieri perinde est dicere, ac si charitate fiat, cum quicquid propter Deum praecipue fit, charitate fiat. quod uero à charitate longè fit, procul ab omni merito se esse certam sciat. Ob id namque Ioannes in Apocalypsi charitatem aurum dixit, ut uel ex eo intelligere liceat, quod sicut aurum omnium metallorum mensura est, & iuxta auri ualorem metalla omnia aestimantur, ita charitas omnium uirtutum regula est & mensura, & iuxta charitatis magnitudinem, meritorum et magnitudo pensatur.

Illud

Eleemosyna,
misericordiae
iustitiae & la-
etiae actus est.

2.2.q.32. art.
3.

Psalm. 83. B.

Eleemosynae
scopus, ut p-
pter Deum
fiat.

D. Tho. 4. d.
25. q. 1. art. 1.
cor. & ad 4. &
2.2. q. 32. art.
1. cor.
Apoc. 3.

efforty scop g

A Illud tamen diligenter animaduertendum, non parum distare, ut aliqua charitate faciam, & quod charitatem habeam; Nusquam enim simul esse possunt, ut quis charitate sit præditus, & in lætali crimine existat. Ita enim se habent charitas, & lætale crimen, sicut lux & tenebre, uita & mors, esse & non esse. Quæ sicuti inuicem se expellunt, ita peccatum & charitas se inuicem fugant. Itaque fieri quidem potest, ut aliqua charitate faciam, cum tamen longè à charitate sim; licet nanque aliqua propter Deum recta intentione perficere, cum tamen in reliquis exequendis intentio nequam sit: hoc utique modo, quis in lætali crimine perstans, recta intentione orare ualebit, ieiunare, & huius generis quæ plurima efficere. Hæc nanque cum extra charitatem sint facta, (cum quis illa exequitur charitate orbatus sit) charitatem tamen, idest, propter charitatem fiunt, cum nulla alia ratione fiant, quam propter Deum, qui huiusmodi actionum finis, ac scopus est. Alioquin liceret dicere, quamlibet peccatoris actionem peccatum esse, quod longè à ueritate est, piusque ac christiani hominis aures non mediocriter ostendit.

Discrimē est,
ut quis chari-
tate habeat,
& quod cha-
ritate operetur.

+ 3. 1. 1. 1.

. 1. 1. 1. 1.

scopus

Quadrifariam igitur, (quod ualde animaduertendum est) possunt mortalium actiones fieri. Quædam nanque in charitate quidem, non autem propter charitatem fiunt: quædam & charitate, & propter charitatem simul: quædam uero, nec charitate, neque propter charitatem: quædam tandem propter charitatem, non in charitate tamen. Cum nanque in gratia & charitate existens, aliquid, non quidem contra Deum, nec præcipue propter Deum efficit, ut consanguineis prandium, aut cenam indicere, ne ingratus uel inhumanus, aut auarus iudicetur; actio illa in charitate quidem, ut non propter charitatem facta esse dicetur. Cum uero ille, qui in statu gratiæ, & charitatis constitutus est, propter Deum aliquid exequitur, erit utique hæc actio in charitate, & propter charitatem facta. Quod sic ille, qui in sceleribus ultro persistit, quid contra Deum molitur; nec in charitate, nec propter charitatem illam agere dicemus. Si autem improbus, qui à charitate procul existit, quidpiam recta intentione propter Deum egerit, illum licebit dicere, sine charitate, propter charitatem agere. Prima harum actio non meretur, cum non propter charitatem fiat, non tamen Deum offendit, uel pernam dumeretur, cum ab illo qui in gratia & charitate est sit elicita. Secunda uero undique

Actiones ho-
minum qua-
drifariam posse
fieri.

Quid sit ali-
quid in chari-
tate, sed non
propter chari-
tatem fieri.
Quid in cha-
ritate, & pro-
pter charita-
tem simul.
Quid, nec in
charitate, nec
propter chari-
tatem aliquid
fieri.

Quid sine
charitate pro-
pter charitatem
operari.

nota

De eleemofyna

promereri dicitur, quia & in charitate, & propter charitatem facta est. Tertia autem graue delictum est, cum & aduersus charitatem sit, & undique charitate careat. Quarta tandem meretur quidem, quia propter Deum, qui charitas est, sit, at non aeternam salutem, quia a charitate non prodijt, cum ille qui egit charitate careret. Meretur inquam, temporalia bona, ut diuturnam uitam, foeliciter ac commodè uiuat, & huiusmodi nonnulla. potest utique & secundario aeternam promereri salutem, quia actione illa motus misericors Dominus, contritionis donum illi largiri dignabitur, uel quò minus offendat, uel quò ex corde tandem peniteat, quamobrem tandem aeterna fruatur salute, uel saltem minora post mortē patiat. Si uelim uerba illa Danielis ad Nabucodonosorem charitate orbatum intelligas. Peccata tua eleemofynis redime. Sic illa ab ipso neritatis magistro prolata, dum Indæos charitate carentes alloqueretur; Date eleemofynam, & ecce omnia munda sunt uobis. pari etiam scemate illud quod Cornelio Centurioni dictum est ab Angelo intelligendum est; Eleemofynæ tuæ ascenderunt in conspectu Dei.

Itaque Apostolus ad Corinthios ait; Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam nihil mihi prodest. ex quibus manifestissimè comprobatur posse nos sine charitate eleemofynas erogare, easque sic factas, nullius ualoris esse ad aeternam salutem consequendam; quæ duo diligenter examinanda sunt. Duos nanque amores, duas ciuitates constituisse, inquit Augustinus, alterum Babilonem, alterum uerò Hierosolymam. Proprius enim amor, Babilonis gehennam constituit, amor uerò Dei coelestem Hierusalem. Primus ergo amor, cum uel sanguinem, uel dignitatem, uel famam, uel sensus uoluntatem intueatur, quadrifariam peccare potest; Videlicet uel sola consanguinitatis ratione habita, eleemofynam impertiendo, quia inops consanguineus est: uel quia inopi, consanguinei petentis & rogantis, gratia elargiris, alioquin non daturus; Vel cum ob id potissimum das, ut suis ipse orationibus a Domino tibi temporalia impetret, nihil de aeternis curans, uel etiam ea sola ratione das quia illum citò diuitem uel in aliqua dignitate constituendum speras, duplumque, aut quadruplum redditurum, id quod potius conerari uelle, quam dare dicendum est, tibi enim tunc, non pauperi elec-

Dan'el. 4.

Luc. 11.

Act. 10.

1. Cor. 13.

Aug. 1. de
Ciuit. Dei.

Amor proprius in eleemofynas largiendo qui delinquat.

Luc. 14. D

A si eleemosynam largiri curas. Hec quia nullius ualoris eleemosyna est, ob id Saluator conuiuantibus dicebat; Cum facis prandium, aut cenā, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque uicinos diuites, ne forte te & ipsi reinuient, & fiat tibi retributio, sed cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, & cecos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

Nec tamen ob id, meam esse sententiam credas, cum qui supra dictis eleemosynam impertitur, (si tamen præcipua intentione in Deum feratur, ac propter Deum præsertim eleemosynam det,) extra charitatem esse; sed si ea sola intentione erogat, quia consanguinei sunt, uel quia ab ijs, in temporalibus aliquid emolumenti sperat, alioquin non daturus, nec præcipua largiendi ratio sit ipsa diuina charitas: absque dubio tales eleemosynæ ad æternam salutem promerendam proderunt nunquam.

B Qui etiam ea maxime ratione eleemosynas erogat, ut uideatur ab hominibus, munificusque, pius, ac misericors existimetur, mercedem eo ipso recipit, neque alia à Deo illi erit speranda. Sic enim ipsamet ueritas testatur & præcipit. Cum facis eleemosynam noli tuba canere ante te, sicut hypochritæ faciunt in synagogis, & in uicis, ut honorificetur ab hominibus, amen dico uobis, receperunt mercedem suam.

Math. 6. A

Quid obsecro est tuba canere? Non unico modo & tempore hac tuba canitur, aliqui enim ante, aliqui simul, aliqui uerò post factā eleemosynam tuba canunt. Ante eleemosynam quidem tuba canunt, qui quo id omnes intelligant, quamplures ad eunt consulendos, de pauperibus quarunt; quis maiore calamitate, ac paupertate laboret suscitantes, & tandem parum & paucis largiuntur; simul uerò cum eleemosyna tuba canunt, qui quamplurimos pauperes ante ædes conuenire curant, & nedum per horam, sed totum ferè diem ante ianuam expectare faciunt, quo diutius expectantes, à quamplurimis uideri possint, sicque eius omnibus munificentia illustrior euadat. Post eleemosynam uerò tuba canunt, qui perpetuas eleemosynas erogandas in testamento relinquunt, quo eorum insignia, egregia facta, pingantur, eorum stēmata, scuta, atque arma appendatur, magnificaq; sepulchra, ac simulachra ædificentur, omnes ij, tuba canentes, quia ab hominibus quā quærebāt mercedē acceperūt, à Deo nullam in futuram expectare debent.

Quid sit tuba canere cū eleemosyna fit, & quoties canitur tuba.

Quanti

Quanti sit
eleemosyna
charitate ero
gata.

Matth. 19. D

Centuplum
accipere, qd
sit.

Simile.
Centuplum
etiam in hac
uita accipit;
qui eleemosy
nam tribuit.
Eccl. 17. & 19.

3. Reg. 17. C

De eleemosyna

Quanti uerò fructus, & emolumenti sit eleemosyna charitate & D
propter charitatem donata, ex his patere potest, quæ Dominus Pe-
tro dicens; Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te: & qua-
renti; Quid ergo erit nobis, respondit; Centuplum inquit accipie-
tis, & uitam æternam possidebitis. Ingens quidem & plurimi fa-
ciendum premium. Duplex namque eleemosynæ merces his uer-
bis nobis manifestatur, alterum in præsentī, alterum uerò in futu-
rum. In præsentī quidem uita centuplum nobis pollicetur Domi-
nus, in futura uerò æternam uitam. Quid est centuplum accipie-
tis? Animaduertite quæ sō auditores, & quocunque modo prædi-
ctam pollicitationem intelligere libet, centuplum à Domino, cum
eleemosynam pauperi impertimini expectate, neque enim spe ue-
stra fraudabimini. Triplici namque modo præfata Domini sen-
tentia intelligere possumus: uel quod in temporalibus centuplum
accipiamus, ita ut si decem nummos des, mille sis recepturus, si au-
reum unum præbeas, centum tibi reddantur; Vel quod pro tem-
poralibus æterna accepturus sis: itaque temporalia unius, æterna
uerò centum rationem habeant. Vel etiam tertio, quod pro uno,
quod determinatum quid est, & numeri principium, indefinitam
rerum copiam accepturi simus. Quocunque modo placet intelli-
gere, semper te centuplum accepturum noueris.

Primo igitur loco, si nummum præbeas, centum; si aureum
dones, centum item; si decem, mille te accepturum esse intellige.
Nam quemadmodum fontes, quo abundantiùs aquam dant, eò ma-
gis sibi natura internis meatibus copiosè largitur; ita quò maiora
effuderis, ac pauperibus erogaueris, eo tibi ipse natura auctor, ac
ipsa natura munificentior, maiora ac ampliora largietur. Quod
non solum Salomon expressit his uerbis; Alij rapiunt non sua &
semper in egestate sunt, alij diuidunt propria & ditiores fiunt: ue-
rum & uiduæ Soreptanæ exemplum manifestauit, quæ cum paulu-
lum olei & farinæ pauperi **Heliz** impertiretur; ne dum cētuplam,
uerum sexcentuplam farinam & oleum recepit, inextinctum quip-
pe uas, pro olei gutta sibi elargitus est Dominus, ut nunquam mi-
nueretur oleum, sed eo abundaret magis, quo magis hauriretur
eoque magis farina in hydria augetetur, quò consumeretur magis.
Quod & de Ioanne Eleemosinario dicunt, qui quò maiora, plus
raque dabat, eò maiora recipiebat, ut nunquam quod dare sibi
desi-

A defficere diceretur. Quid, obsecro te, reliquit Petrus? pauperem
 lam quidem nauim, fragilia & refarcienda retia, exiguanique sup-
 plectilem. At nonne centuplum & multò plura recepit, ille cui
 & summum pontificatum, & totius mundi principatum, immo &
 omnium Ecclesiarum thesauri collati sunt? Quid pro Christo
 elargitus est Paulus? paululum quidem si his quæ recepit confer-
 re uellis, Verum ne dum centuplum immo & pro singulis quæ de-
 dit sexcenta millia recepit, cum eius nomini nunc in terris innume-
 re ecclesiæ, templa, xenodochia eaque magnis diuitijs donata, di-
 cata sint. Quid Augustinus? Quid Benedictus? Quid Anto-
 nius? quid quamplurimi reliqui dederunt, si his quæ in hac uita re-
 ceperunt, conferantur? Perpende Dominicus qui totius prædica-
 torij ordinis Dux, qui si pagos ac uillas, si callarogæ dominatio-
 nem spreuit, si uxore ac liberos quos iustè habere poterat reliquit.
 Maiorem ac illustriorem in terris dominationem accepit, cum nul-
 la non sit totius ferè mundi pars, ubi ditionem non obtinuerit, ubi
 cœnobîa sub eius regulæ institutione degentia non sint instituta;
 Quot nanque monasteria uirginum, quot doctorum, ac in diuinis
 humanisque disciplinis peritorum collegia, quot domos, agros,
 uillas, pagos non obtinuit felix hic ac perbeatus pater? Si filios
 quos habere poterat, reliquit. Nonne innumeros penè nunc per
 uniuersum orbem difusos habet, qui se eius filios dici, & esse pro-
 fitentur? & quem unquam pauperem te uidisse meministi, qui om-
 nium loculorum, ac crumenarum non sit Dominus? de uerè nunc
 loquor inquam paupere, huic enim nullus non elargitur, hunc nul-
 lus non querit, nullus non curat, nullus non secùm beneuolentiam
 inire studet. stat ergo Domini sententia centuplum accipietis,
 cum in hac etiam uita id exeuisse experiamur.

Hoc ipsum perpulchro quidem simili ostendit clemens Alexan-
 drinus. Quemadmodum (inquit) quicumque putei excaturiunt,
 exhausti, in pristinam mensuram reuertuntur: ita etiam largitio
 quæ est bonus fons benignitatis, potum sitiētibus communicans,
 rursus augetur & repletur; quemadmodum ad ubera quæ sugun-
 tur, & mulgentur, solet lac accedere. Sed & Basilius idem familia-
 ri exemplo manifestat. Quemadmodum (inquit) frumentum
 in terram cadens, centesimum fructum projicienti parit, sic & pa-
 nis in esurientem proiectus, multam in posterum tibi reddet utili-

Simile.

Quò magis
 pauperi das,
 maioratibi ac
 cumulas.
 Clem. Alex.
 lib. 3. prædaga-
 gi. cap. 3.

De eleemosyna

Basilii. Ho.
in dilectos.

Simile.

Dispersit, de-
dit pauperib;
explicatur.

tatem. Hoc etiam Dauid apertis ostendit uerbis; Dispersit (in-
quit) dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi, cornu
eius exaltabitur in gloria. Quid est dispersit? Agricola penum suam
euacuant, preciosa quae habent grana dispergunt, terram mandant,
ac credunt, idque maxima iucunditate. Vt quid quae in horreis
collecta habent dispergunt? utique ut maiora recipiant tempore
messis, sciunt, nonnunquam aeris intemperiem, terrae sterilitatem,
& nonnulla alia accidentia, ut sunt locustarum classis, rubiginis in-
fidiarum, eos spe sepe fraudare, ac excidere facere, & nihilominus quae
collecta tenent, dispergunt, & terram committunt. Quid ergo tu
spe decidis? quid ambigis? quid diffidis Deo? Eritne terra Deo
fidelior? erit munificentior creatura suo creatore? stupida ac in-
sensibilis terra omnipotenti ac aeterno Deo? Deficit illa quidem,
nec stat promissis semper, & saepe nec iactum semen reddit. At
Deus uerax est, se ipsum negare non potest. Centuplum inquit
accipies. Cur igitur non dispergis, & das pauperibus? Quod si
centuplum non acceperis, saltem quae seminaueris metes; Paulo
attestante, qui ait; Quaecumque seminauerit homo, haec & metet, sed
tamen scimus nos centuplum esse accepturos, cum non sit Deus
ut homo qui mentiri possit. Disperge igitur & da pauperibus.
Nam si in lachrymis seminaueris, in exultatione metes. Audi Da-
uidem; Euntes, ibant, & flebant, mittentes semina sua, ueniētes autem
uenient cum exultatione portantes manipulos suos. Quid est semi-
na sua? grana sua. Quid est manipulos suos? fascēs suos. O ad-
miranda eleemosynae uis: seminabis grana, manipulos colliges,
pro singulis granis singulos fasciculos. Nonne ergo centuplum
accipies? Agricola si frumenta in horreis conclusa tenent (inquit
Chrysostomus.) uermium in escam emittent, si uero disperferint in ter-
ras, non modò custodiunt, sed etiam augent; sic & opes stantes
quidem in arca atque sub sera & uecte defossae, cito transfugiunt,
si uero eas in uentres disperferis pauperum, non modò non fugiūt,
sed & maiores inde surgunt.

Chryl. Hom.
7. de penit.

Da pauca ut
quàmplura
accipias.

Dispergo igitur, & da pauperibus. Humus nanque fertilis haec
est, cum centuplum reddat, nec unquam te decipiat, aut spe frau-
det. Existimo certè te christianum esse; christianum nanque nunc
alloquor, non Turcam, non Iudaeum, non infidelem quemlibet,
qui Christi promissis non adhibet fidem. Si igitur Christo fidem
adhibes

A adhibes, sic hæc eius uerba fuisse credis, centuplum accipietis, cur non das? cur non dispergis, & das pauperibus? Vbi seminis dispersio, ibi multiplicatio fructuum consequitur. Rogo ergo nunc te. Si fecundam haberes terram, quam certo scires, centuplum reddituram, nonne propria horrea euacuares, quò eam multiplici semine seminares? qui si careres, nonne uel magno pretio emereres, uel ab alijs mutuum acciperes? Non maiora quidem incommodo, ac damno te afficiendum existimares, si in re tali paruus esses, ac nimis tenax. At cum dispergis, & das pauperibus, terram pinguem ac fecundam colis, cui nulla aeris inæqualitas, nulla uentorum corruptio, nulla imbrium tempestas nocere potest, quam (si Christo credis) magno cum fœnore iacta semina certò esse reddituram

Simile.

Dādum nūc, cum tempus aptum seminandi est.

B scis, sparge ergo ne perdas, ne retineas, ut maiora acquiras. Ne rumperis ac dissimules, dum tibi tempus est; neque enim semper opportunum tempus est iactandi semina terræ. En terra disposita, pauperes manus porrigunt, si parcis, perdes, si dispergis colliges, quid ergo ineptè retines? cur non dispergis, & das pauperibus? Quid tibi Gregorius Nazianzenus dicat, te quæso audias. Quod uentri subtrahis, esurienti tribue. Exæquet omnia iustus Dei timor, duas inter se contrarias affectiones, tuam uidelicet satietatem, & fratris famem, modesta continentia tempera, atque moderare. Sic enim faciunt & Medici, alios exinaniant, alios replent, ut accessione, decessioneque uniuscuiusque sanitas conseruetur.

Greg. Nazianzenus orat. de pauperibus amandis.

C Scio, utique Apostolum dicere; Qui parce seminat, parce & metet. Verum apud homines, & de terreno, & huic humo nostro semine iacto, at apud Deum aliter res se habet, qui nanque uentri pauperum, eleemosynarum semina mandat, incredibilem accessionem expectare debet. Nam qui parce seminat largè metet, qui parum multum, qui magna, maiora, qui maiora, maxima consequetur, sic & Patriarchæ Abrahæ, dum meliorem terræ partem Loth concessit, & uiliorem ipse retinuit, tantam rerum à Domino accessionem consequutus est, ut omnem cogitatū transcendat promissio, quam ei Dominus fecit. Eleua (inquit Dominus) oculos tuos in directum, & uide, à loco in quo nunc es, ab aquilone & meridie, ad orientem, & occidentem, omnem terram quam conspicias, tibi dabo, & semini tuo usque in sempiternum. An nonne

Simile.

Galat. 6. B
Qui pauperibus erogando parce seminat, nō parce, sed largè metet.

Gen. 13. C

ergo uides, quàm magna rerum copia deur, parua & pauca relin-
quenti, ac largienti? Nonne uides, quomodo Deus beneficijs cer-
tet. Sciebat enim Deus (Chrysostomus inquit) quod hoc maxi-
mè cuperet Patriarcha, & ut eius alacritatem, ita roboraret; in-
quit, & hoc tibi concedam, ut qui ex te nascentur, tibi succedent,
& similiter terra fruentur, habebuntq; perpetuam illam potestatem.

Chrysol. to. 1.
in 30. c. gen.
hom. 34.

Secunda expo-
sitiō illorum
uerborū cen-
tuplum acci-
pies.

Cæterum non solum centuplum rerum temporalium accipit,
qui pauperi eleemosynam impertitur, uerum (id quod secundo
modo intelligi posse diximus) æterna pro temporalibus accipiet,
ut Domini uerborum sensus sit, centuplum accipies, id est, pro
temporalibus æterna, pro terrenis cœlestia accipies, ut tempora-
lium loco unum, spiritualium uerò & æternorum centum intelli-

Hieronymus

genda sint. Ita enim Hæc uerba interpretatur Hieronymus, qui &
arithmeticorum usu probat. Hi enim dum numerorum compu-
tum habent à sinistra ad dexteram progrediuntur. In sinistra, ab
unitate ad nonaginta nouem usque computant, in Dextera uero à
centenario numero usque ad nouem millia nongenta deducunt
numerum. Manifestum autem est, in scripturis sacris (ut Gregorius
ait) perleuam præsentem uitam, per dexteram uerò futuram intel-
ligi, iuxta illud. Leua eius sub capite meo, & dextera illius ample-
xabitur me. Cum igitur unum dicimus, temporalia intelligimus;
cum uerò centum, æterna: Idem ergo dictum est, centuplum accipe-
re, & temporalia pro æternis commutare. Cum eleemosynam das,
gratiam auges, & æternæ uitæ pignus accipis. Perinde enim se
eleemosyna habet, ac si arida ligna igni ardenti addas, qui eò incen-
ditur magis, quò maiorem lignorum quantitatem addis, sic quò
maiorem erogas pauperi, eò magis charitatis ignem incendis.
Vnde si incessanter eroges in immensum augetur charitas, quæ
tandem in æterna illa beatitudine perfecta euadet.

Greg. 1. hom.
dici pascha-
lis.

Cantic. 2. A

Simile.

Aug. tom. 3.
lib. 10. de ci-
uit. Dei.
Tertia exposi-
tiō illorū uer-
bor. centuplū
accipies.

Extat & horum uerborum Domini, tertia explanatio Diui Au-
gustini. Qui centenarium numerum, certum ac limitatum esse
inquit, pro incerto tamen & non limitato sepius in scripturis usur-
pari, id quod uel ipse hominum mos experientia docet. Cum nan-
que magnam hominum numerositatem nos uidere contingit, cen-
tum, uel mille esse dicimus, cum tamen uel excedat, uel excedatur,
aliquando pari schemate utebatur Dominus, cum cōtuplum acci-
pietis, dixit, id est pro quolibet denario plura præmia iuxta maio-

Atem, uel minorem charitatis affectum accipietis. Quis unquam ex-
plicare ualeat, quam multa sint præmia quamque innumeri fru-
ctus, quibus eleemosynas munifice erogâdo donamur? tēpus defi-
ceret, si singula prosequi uelim. Hæc namque Angelos Abrahæ fa-
miliares effecit, hæc Batuelis filiam egregio coniugio copulauit,
hæc Jacob Patriarcham duodecim tribuum effecit patrem, hæc uni-
ca Tobias oculorum lumine orbatu, uisum recepit, diuesque ef-
fectus est. hæc etiam Nabucdonosor è bellua, homo euasit, sui-
que cognitionem accepit. hæc Manue sanctum Sampsonem in fi-
lium præbuit, Martha Dei filium hospitem dedit, Simon lepro-
so correctionem, Centurioni fidem, Zacheo salutem, hæc Corne-
lio Centurioni ueritatis lumen, Gregorio dignitatis sublimitatem,
B Dominico & Francisco paupertatis capita esse tribuit.

Innumeri e-
leemosynæ
fructus.
Gen. 12.
Gen. 24.
Tob. 12
Dan. 4.
Iud. 13.
Matth. 8.
Actuum 18.

Parua quidem hæc sunt, & parui facienda, ni aliud Dominus
addidisset: temporalia enim sunt nec diuturna: quamobrem non
hæc pollicitum fuisse satis fuit Domino, sed & æterna, nunquam
que peritura præmia addidit; Et uitam æternam (inquit) posside-
bitis. Quis hæc non magnificet? quis ut hanc emat, non omnia
eroget? quis ut hanc possideat, non omnibus se expoliet? Satis qui-
dem esset, si uel ipsam duntaxat uitam polliceretur, nullum enim
animal, nullus rationis capax est, qui nō omnem moueat lapidem,
quò mortem differat, uitamque proroget, quò sit, ut si cui cito mo-
rituro promitteretur uita, nihil illi iucundius accidere posset, ue-
rùm si nedum uitam illi pollicearis sed diuturnam, si nedum diutur-
Cnam, sed æternam; quid illi gratius facies unquam? En igitur chri-
stiane tibi (si eleemosynas pauperibus eroges) uita promittitur
morituro. eaq; non quæ duobus, aut tribus annis, aut lustris per-
maneat, sed quæ æterna sit.

Ingens ele-
mosynæ ero-
gantibus pro-
missio sit.

Vitam (inquit) æternam possidebitis. Non mediocriter discrimē
est inter temporarium, perpetuum, sempiternum, & æternum.
Temporarium illud est, quod principiū, & finem habēs, uicissitu-
dinemque habere dicitur, huiusmodi hunc quam degimus uitam
temporalem uocamus; Perpetuum uerò sine quidem, sed non prin-
cipio caret, mutabilitatemque habet, nihil tamen cum æterno
communicat; hoc modo damnatorum infernum perpetuum dici-
mus, nec non & celi & elementa. de istis dixit aliquando quidam
ethnicus in perpetuis non differt esse & posse. Sempiternum au-

Inter tempo-
rale, sempiter-
num, perpetu-
um, & æter-
num, discrimē.

Aristo. 3. phy-
sicorum.

tem

De eleemosyna

Quid est, uitā
æternam pos-
sidere.

Christus uen-
di pecunia vo-
luit, ut innue-
ret, nos Deū
pecunia emere
posse.

Eleemosyna
potius ppter
dantes, quā
propter acci-
pientes insti-
tura.

Philip. 14.

tem illud dicitur, quod sine quidem, sed non principio caret, **D**
mutabileque est, quia tamen æterno iungitur, non mouetur,
quomodo beatorum uitam sempiternam dicimus. At æternum,
illud propriè dicitur quod omnino principio, & sine caret, omnis-
que mutationis est expers, & illud semper est, quod esse potest quo
modo Deus solū æternus dici potest. Cum ergo, dicitur; Vitam
æternam possidebit, perinde est, ac si dicat, Deum ipsum posside-
bit. Se ipsum igitur eleemosynam largienti promittit Deus, cum
uitam æternam pollicetur. Cum ergo tam ingentem pollicitatio-
nem faciat Dominus eleemosynam tribuēti, quid causæ est, quod
tam coarctentur homines? quod tam in erogandis eleemosynis
sint desides, ac incuriosi? Poteritne unquā maior uel fieri, uel
excogitari promissio? Deus ipse, qui omnipotens est maiorē nec **E**
promittere, nec dare potest, cum se ipso nihil efficere possit ma-
ius. Quid? currunt, discurrunt homines, maria nauigant, uias in-
accessas perambulant, largiter erogant, quod temporale quid lu-
crentur, paruaque pecuniarum accessio illis fiat. Et tu ad tantam
pollicitationem, ad tam ingens lucrum, ad tam incredibilem ac-
cessionem, ac si truncus, ac stipes esses non excitaris? Da ergo e-
leemosynam, & Deum tibi comparabis. Credo equidem hanc po-
tissimam fuisse rationem, quod ipse Dei filius precio uēdi, ac emi
passus sit, ut uel sic innueret Deum pecunia emi posse, cum enim
eleemosynam pauperi tribuis, Deum emis. Non utique illa uendi
tio, aut uendenti Iudæ, aut ementibus Iudæis quicquam profuit,
cū tam ille, quā isti procul à charitate existerent; Vt scias tūc **F**
duntaxat fructuosam, ac fertilem mercaturam esse, cū charitas
proxeneta agit. Agite ergo fratres, charitatem induite, quod fru-
ctuosius eleemosynis uacare liceat.

Non igitur accipientium, sed potius dantium gratia, introdu-
cta est eleemosyna; Hi nanque sunt, qui potissimum inde lucrum
ferunt. Id quod Apostolus ad Philippenses ostendit: qui Philip-
penses cū Apostolo quædam longo ante tempore misissent, quæ
Epaphrodito commendaucrunt, Apostolusque cum epistola illa
dictum Epaphroditum missurus appositè quidem Philippenses
laudat, simulque ostendit, hoc non propter accipientium neces-
sitatem, sed dantium gratia esse factum, dicens; Gauisus sum autē
in Domino magnopere, quod iam tandem reuiguit, uestra pro-

me

nola.

A me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis, uerum de erat oportunitas. Non quod iuxta penuriam loquar. Ego enim didici in quibus sum contentus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere: ubique & in omnibus institutus sum, & saturare, & esurire, & abundare, & penuriam pati, omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamen recte fecistis, quod simul afflictioni meae communicastis. Sic haec apostoli uerba, affert Chrysostomus &

Chrysos. to. 4.
ad Philip. c. 4.
hom. 15.

B iudicium illis uergat.

Propter dantes, quidem magis quam propter accipientes introductam, inquit, eleemosynam David, cum ait; Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum. Dominus, Dominus conseruet eum, uiuificet eum, beatum faciat eum in terra, & non tradat eum in manibus inimicorum suorum. Quid? nonne magna commodorum, ac fructuum accessio, haec est quam facienti eleemosynam precatur Propheta? Conseruet eum, credendo, uiuificet eum gratiae uitam conferendo, iustus nanque ex fide uiuit. Beatum faciat eum in terra, scilicet uiuentium consummatam beatitudinem largiendo; uel conseruet incipiendo, uiuificet proficiendo, beatum faciat eum in terra perficiendo, uel

C conseruet cor, uiuificet uerba, beatum faciat in actionibus, uel conseruet in fide, uiuificet spe, & tandem beatum faciat absoluta charitate ornando.

Hanc ingentem eleemosynae fructuum, accessionem manifesta- uit, Propheta quidam cum dixit; Ego sicut oliua fructifera, in domo Dei speraui, in misericordia Dei in aeternum, & in seculum seculi. Oliuam misericordiam significari, uel ex columba illa liquet, quae uirentis oliuae ramum, Noe, & eius familiae, in ore in signum diuinae misericordiae attulit, & quemadmodum quae dura sunt, si oliuae liquore perungantur flectuntur, molliaque efficiuntur, ita cum dominus ob nostra scelera iratus rigit, eleemosyna flectitur; Quamobrem, & cum crucem moriturus adiret ipse Saluator oliuarum ramos in terra, quod erat ille transiturus populus proiecit,

molq
Psal. 40. A
Dantibus, magis quam accipientibus prodest eleemosyna.

Abacuch. 2.

Psal. 51. B

Gen. 8. B

Oliua, & oliuarum rami quid significant.

Shiloh

proiecit, ut uel hinc innueret, se tunc nobis eam misericordiam in
cruce præbiturum, qua nulla maior. Qui igitur fit, sicut oliua in
pauperes pius, ac misericors, tunc poterit etiam in Dei misericor-
dia sperare in æternum, nedum uidelicet temporalia, sed etiam &
æterna, non pro hoc tantum seculo, sed in seculum seculi, & per-
pende non dixisse Prophetam, se sicuti oliua esse, sed sicut fructife-
ra oliua, neque enim (inquit Chrysostomus) satis est oliuam fieri
solum, at fructiferam. Sunt qui miserantes parua dant, ipso anno
labente, aut omni hebdomada parum quid exhibentes, hi oliua
quidem non fructifera, & uera, sed ardua: quod quidem miseren-
tur sunt, quod autem non promptè, aut ex animo, nõ fructifera.

Si tunc tibi eleemosyna pauperi profueris, proderit & ipsa tibi. Nam sicut infructuosa ulnus, uiti, humorem præbet, ut uitis pro se ipsa, & pro ulmo fructum proferat, ita tuæ res ad pauperis sustentationem proficiant in seculo, ut & illius sanctitas, & orationes ad tuam in illo sustentationem profint. Multiplex ergo tibi ex ea quam largiris eleemosyna emolumentum accedit, primum, quod de opibus, quas expendis non times, ne forte à latronibus, & furibus, & familiarum infidelitate diripiantur. Secundum, quod repositæ, & non uulgariter defossæ sunt, quasi infructuosæ, sed sicut radix in pingui plantata solo, quæ singulis nobis annis tempestiuos fructus affert, sic etiam pecunia in pingui manuum pauperum humo plantata, nedum in singulos annos, sed & in singulos dies spirituales tibi afferent fructus. Ex hac namque radice fidentia in Deum, peccatorum discessio, conscientia bona, spiritualis lætitia, spes iucunda innumeraque bona oriuntur.

Hinc nonnulli eleemosynam speculo similem esse dicunt, quia quicquid illi das reddit: si faciem porrigis, faciem præbet: si terga uertas, terga reddit: si hilarem uultum præbeas, hilarem: si tristem, tristem & ipsum reddit. Sic eleemosyna, si multum das, multum; si parum, parum reddit; Hoc quidem illi. At ego præstantiorem illam, ac multò munificentiorē speculo dicam, nedum enim quod præbes reddit, uerum & centuplum.

enim quod præbes reddit, uerum & centuplum.
Quamobrem Chrysostomus elemosynam quamplurimis uir-
tutibus præfert, eò quod hæc illi soli qui facit profunt, illa uerò ad
alios transit, nec facientibus duntaxat, uerum & illis qui recipiunt
prodesse scimus. Ieiunare (inquit) humi iacere, uirginitate flores

Chryſoſt. to. 2.
in 24. c. Matt.
hom 78.

Quamobrem Chrysostomus elemosynam quamplurimis vir-
tutibus præfert, eò quod hæc illi soli qui facit profunt, illa uerò ad
alios transit, nec facientibus duntaxat, uerum & illis qui recipiunt
prodesse scimus. Ieiunare (inquit) humi iacere, uirginitate flores-
cere, mo-

nda

Are, moderate uiuere, hæc omnia ipsis qui faciunt, utilia sunt: at non his transgrediuntur eleemosyna, doctrina, charitas. Sed quid de ieiunio & uirginitate inquam? Nonne & martyrio quamplurimi renati sunt? nonne baptismus sanguinis nuncupatur? Immo omnium baptismatum præcipuum & maximū, cum cæteris baptismatibus acceptis denuo labi possimus, post martyrium uero nullus relinquitur peccandi locus. Et nihilominus idem Chrysostomus ibidem, paucis interiectis, eleemosynam ipso martyrio anteposit. Sed si uultis (inquit) tertio etiam pedem conferam, & pugnabo, & ponatur quempiam ieiunare, martyrio comprobati, atque cremari: alium uero ad edificationem proximi, martyrium differre, nec differre modo, sed etiam absque martyrio decedere. Uter igitur post

Eleemosyna
quamplurib⁹
uirtutibus, e-
tiā martyrio
præstat.

D. 2. m. d.

B hanc peregrinationem maior erit? Non est nobis in multis in hoc loco rationibus opus, nec longiore disputatione. Cum magna uoce Beatus Paulus sententiam iam protulerit; Cupio dissolui, & cum Christo esse, melius mihi in carne autem adhuc permanere propter uos magis necessarium est. Ita proximi ædificationem potior duxit, quam dissolui & esse cum Christo. Hæc ille. Quibus uerbis eleemosynam martyrio præfert. Cū illa & facienti, & recipienti proffit, hoc uero solūmodo patienti. id quod etiam Saluatoris uerbis ad Petrum comprobatur. Amas me Petre (inquit) pascue oues meas. Idque non solis ait sacerdotibus dictum esse, sed & cuilibet nostrum, quia unusquisque nostrum quem habet ad pingua ducendam pascua.

per hoc dicitur
quod uult
cum Christo
esse.

in hoc dicitur
quod uult
cum Christo
esse.

C Quemadmodum igitur in militia solet fieri, ut non solum qui strenuè pugnat, uerum & qui in tabernaculis existentes, uasa & reliqua necessaria custodiunt, honoris & prædæ participes sint, sepeque contingit, ut paria bellatoribus præmia accipiant, licet et uore proprias non tingant manus, neque arma capiant, ita in te nostra fit. Qui nanque in hac militia confectum athletam fame, cibo paue-rit, qui panem porrexerit, qui reliqua prestiterit obsequia, pari cum illo mercede donabitur.

Simile.

Eleemosynā
dans, pari cū
paupere mer-
cedē accipiet.

Innumera hic mihi subueniunt, quæ nedum ad eleemosynam faciendam urgent, uerum & quomodo, quando, quare intentio-
ne eroganda sit, manifestè ostendunt, & docent. Quæ ut illustriora euadant, memoriamque & mandentur & teneantur. Iacobi patriar-
chæ historiam, cum accepta à patre benedictione in Aaram profici-

Historia Ia-
cob quā fa-
ciat ad ele-
mosynam.

Secunda Pars.

GGG

ciscereur,

quomodo quando quare uult hoc

cisceretur, nobis examinanda est. Tunc enim qui pauper erat in D
Aaran, quo ditesceret, opumque numerositatem sibi ascisceret,
proficiscebatur.

Accepta igitur à patre benedictione, inops ac egenus, baculo
accepto, peregrinus iter aggreditur, & quò è pauperrimo diues
euaderet, in Mesopotaniam secessit; eumque primi diei peregrin
set iter, post occasum Solis obdormiēs in Aarā, ac somnians, uidit
scalam in terra defixam, cuius cacumen cælum tangebāt, Angelos
que descendentes, scandentesque scalam, cui innixum Dominum,
eiusque uerticem tenentem uidit, ac talibus eum uerbis conuenien
tem: Ego sum Deus Abraham Patris tui, terram in qua dormis,
tibi dabo, & semini tuo, eritque semen tuum quasi puluis terræ:
dilataberis ad Orientem, & Occidentē, & Septentrionem, & Meri
diem. Benedicentur in te, & in semine tuo cunctæ tribus terræ, &
ero custos tuus quocumque perrexeris; & reducam te in terram
hanc, nec dimittam, nisi compleuero uniuersa quæ dixi Seceſſerat

Gen. 28. C

Iacob ad acq
rendas opes,
Mesopota
miam adiit.

Ad hoc dari
opes, ut ex il
lis scala ad cæ
lum constru
tur.

Iacob oleum
lapidi in fun
dens, quid in
nuat.

Tob. 12. B

Quamplures quidem huiusce uisionis sensus memini me legisse.
diuersique diuersas expositiones afferunt, hanc tamen nostro insti
tuto non parum conferre mihi persuadeo. Ob id nanque Iacob
hoc crediderim ostendisse Dominū, ut uel sic adisceret, ea ratione
sibi acquirendas esse opes, ut ex illis scalam qua cælum scandat, con
struat, ut ex hoc saltem ad quid sibi diuitias daturus esset Domi
nus intelligeret, nullaque alia ratione se locupletem euasurum, nisi
ut ex acquirendis rerum copijs sibi iter pararet, quo ad Deum ten
deret. Hoc enim sibi uoluisse Dominum intellexit Iacob, cum ac
cepta uisione, expergefactusque siccum lapidem oleo unxit. Quid
nanque sibi uult oleo siccum lapidem delinire, nisi inops miseretur?
id ipsum se intellexisse manifestauit, cum illico subiunxit; Cuncto
rum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi; quid nanque est deci
mas dare, nisi ecclesiæ ministris, alijsque pauperibus eleemosynas
erogare? Eleemosyna igitur limax, ac scala est, quæ terram altero,
cælumque altero extremo pertingit, quod apud Tobiam innuitur,
dum dicitur; Eleemosyna purgat peccata, & ipsa est quæ facit inue
nire uitam æternam, dum nanque nostra scelera adimit, quæ in ter
ris degentes cōmittimus, terram dicitur tangere, cum uero uitam
æternam

æternam

A æternam confert, cælum pertingere dicenda est. At nonne hoc magnum est quod eleemosyna te cælum, simulque terram contingenter constituat? ut in terris positus cælum manibus tangas? Magnis igitur, te Deus ornamentis insigniuit pro pauperum inopia subleuanda. Si nanque tibi casurum cælum subleuandi facultas traderetur, nonne id magni penderes? nonne ingenti id duceres dignitati, perinde ac conditionem & vires excedens? En igitur te maiore honore à Deo donatum, ac affectum; cum nanque eleemosynam pauperi tribuis, terram pedibus conculcans, cælum manibus contingis, immo quod cælo ipso maioris facit Deus, tibi subleuandum concessit hominem, scilicet inopem ac mendicum. Cur ergo hoc ueluti magnipendendum non æstimas?

Eleemosyna
scala est à ter-
ra cælū usque
pertingens.

B Duo latera scalæ quam uidit Iacob, duo præcipua, quæ eleemosynam largientes præ oculis habere debent, insinuant. Dextrum nanque latus Deum respicit, animo enim tibi uoluendum est, te non homini sed Deo dare. Sinistrum uerò hominem intuetur, studiosius enim tibi erit cogitandum, te huiusmodi indigere posse, à Deoque precibus quæsiturū, hæc duo scalæ latera. Verum primū accuratius examinandum. Si nanque regem quo te indigere nosti, & à quo magna cito es supplicaturus, in ægestate constitutum conspiceres, nonne oīa quæ habes illi libenter impertireris, quò illum in pristinum statum restitutū liberè adire liceret, omniaque audaciter postulare, ac impetrare? Pauperi igitur cum das, Deo te dedisse existima: ipse enim ore proprio petijt à te; Illud quod uni ex eius

Cum paup-
ri das, non ho-
mini, sed Deo
das.

C minimis feceris, illi fecisse. Cur igitur Deo non das nunc in paupere in necessitate constituto? Cur illi ergo non das, qui tibi maiora daturus est? Ob id fortasse, quid longius promissa differt? quod multo post tēpore promissa complet? Atqui longè dilata solutio, opes tuas auget, nam cum senore redit, & quò diutius differt, eò plura & maiora dat. Scimus nanque Christum seipsum feneratorem uocasse, nobisque cum senore quædamus redditurum promississe. Quare (inquit) non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego ueniens utique cum usuris exegissem illam? singula perpende. Pecuniam meam (inquit) quia quicquid habes, non tuum est. Quid enim habes quod non acceperis? nec ob id accepisti ut in æternum possideas, sed ut loces, ac dispenses. Ad mensam inquit, quia pauperes sunt mēsa cælestis nūmularij, quibus quæ dantur, centu-

Simile.

Luc. 19. D
1. Cor. 4.
Dñs quò lon-
gius promiss-
sa differt, eò
cū senore ma-
iori reddit.

plum redduntur. *Ait, quare non dedisti, ut scias ob id tibi traditam pecuniam, non ut in arca condas, sed ut illam des.* Inquit *& ego ueniens, ut scias si nunc in primo hoc aduentu non reddit, si diutius id quod damus reddere tardat, tandem cum uenerit reddere unicuique iuxta opera sua, tunc ueniens cum uisuris reddet.* Quid nonne usu uenire experiris feneratoribus libentius his expensum ferre, qui quod acceperint in utro, multo post tempore sunt soluturi? Nam qui protinus soluit is feneratoris cursum interruptit, qui autem pecuniam diutius retinet, atque in soluendo nimis cunctatur, is quantum maiorem efficit. Si igitur cum pauperi das, Deo feneratoris, si sapienti diuturniorem solutionem expectare alacrius debes, quod pro paruis & paucis, plura, maioraque recipias. Etsi illorum qui in soluendo feri nimis sunt, moras non agere, quod maiora expectes, nec Dominus si nimis ferus in soluendo fuerit, agere ferendus est, tunc enim maiora expectare secure poteris.

De præ oculis habendus, dum eleemosynam damus.

Simile.

Si ergo propter Deum erogas, ipse tibi præ oculis semper habendus est. Qui enim artifex aliquod opus facit, illum cuius causa facit, præ oculis semper habet, dum mente uoluit quomodo illud mandauit facere: & cum ad aliquem Epistolam mittendam scribimus, illum cui scribimus, corde aspiciamus. Si igitur hoc eleemosynæ opus à Deo tibi demandatum est, si eius gratia facis: illum semper mentis oculis intueri debes, neminemque nisi Dei personam in corde tuo, dum das, aspicias.

Matth. 6. A

Rabanus.
Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera, quomodo intelligi.

Scala igitur Iacob dextrum latus illud est ut Deum semper præ oculis habeas. Id quod fortassis ipsamet ueritas innuisse uoluit, cum præcepit, ut nostra eleemosyna in abscondito fieret; Te (inquit) faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & Pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Quæ uerba si nunc expendenda erunt: quod nostre mentis intentio intueri debeat cum eleemosyna erogatur, manifestè ostendunt. Si sinistra nanque (ut in huius loci explanatione inquit Rabanus) praua intentio, dextera uero recta in Deum intentio significatur. Cum pro sola cupiditate (inquit) alicuius terreni, uolunt aliqui misericordes uideri: sola sinistra operatur: quod prohibet Dominus: cum uero aliqua sola intentione implendi præcepta Dei faciunt eleemosynam, sola dextera operatur: cum uero fauorem querunt humanum, cum aliqua mercede eteter-

na;

sinistra

Augustinus in nomine sinistra appetitum humanæ laudis intelligit, nomine uero dextra intentionem implendi præcepta. Anselmus uero, sinistra, uitia; dextra uero uirtutes intelligi; id est nesciat uitium, quid faciat uirtus. Quid uero nomine absconditi intelligendum sit, cum dicit, ut sit eleemosyna tua in abscondito, licet nonnulli id intelligant, ut secreto fiat & non palam; mihi tamen, (quod ad rem nostram facit) illud Dominum sibi uelle mihi persuadeo, ut eleemosyna in Deo & propter Deum fiat. Nihil est enim, quod proprie & omnino absconditum dici possit, nisi Deus, qui eam lucem colit inaccessibilem, ubi uniuersus intellectus caligat & extecatur. Neque enim oculus uidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his qui diligunt illum: ob id quæ Propheta quidam Deum absconditum, nec absconditum solum, sed & uerè absconditum uocauit, eo quod si creatura Deo comparemus, nihil extra Deum uerè absconditum dici possit. Verè (inquit) tu es Deus absconditus Saluator Israel.

Aug. i ser. D.
in mont. An-
selmus.

Eleemosynā
fieri in absco-
dito, quomo-
do intelligas.

1. Timot. 6.

1. Cor. 2. 6
Esaï. 45. C.
Matth. 13. D

Itaque non solum in Deo, & propter Deum eleemosyna tua fiat, sed & cum das, Deo te dedisse cogita, sic enim ipsemet ait; Qui recipit uos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui misit me; Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet; & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet; & quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico uobis, non perdet mercedem suam. Sit igitur pauper superbus, sit humilis, sit ille probus, uel improbus, sit gratus, uel ingratus, si cum erogas, Deum præ oculis habes, eiusque causa potissimum erogas, mercedem, eamque ingentem & magnificam non amittes. Neque enim quid, quantum, uel cui des intuetur Dominus, sed propter quid, quæue potissimum ratione des.

Cū das, Deo
te dedisse co-
gita.

C Alterum uero scala latus, sinistrum scilicet tunc habebis, cum te maiora à Deo postulatuum memineris, quam illi in pauperes fueris impertitus. Te igitur egenum esse expende, quotidieque, imo nunquam non eius munificentia egere, & sæpe singulis diebus panem tuum quotidianum petere. Quæ ergo ratione, quæue fronte Dei uultum adire poteris, & illa quæ in Dominica oratione sapissime poscitur, postulare audebis, qui illi in paupere à domo tua expellis.

Qui seipsum
intuetur, faci-
lius elemosy-
nā erogabit.

Handwritten signature

Frou. 21. B

Matth. 25.

Luc. 16.

Similia.

Scala eleemo-
sinæ nouem
gradus, sunt
nouem Ange-
lorum chori.

expellis, ante ianuam esse non pateris, & obolum, ferculum, eaq; quæ tibi supersunt, quæque canibus, & equis liberaliter elargiris, illi in paupere negas? Nonne audisti illum dicentem; Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur? O quàm essent homines in erogandis eleemosynis pauperibus liberales, si animo secum uoluerent inuenies, si solers & accuratus erga pauperem fueris, solertem in te Dominum experieris. Fac tibi in mentem ueniat, quæ animaduersione in insipientes uirgines usus fuerit, quod oleum misericordiæ in lampadibus adhibere non curarunt, quàm parcus in auarum illum, ac epulonem extiterit, ut uel guttulam aquæ roganti, ac expetenti dare recusauerit, quod pauperi Lazaro micæ, quæ è mensa cadebāt negauerat; quanta obiurgatione in extremo illo iudicio, quàmque terribili sententia damnationis illos afficiet, qui esurienti panem, sitiienti potum, indumentū nudo præbere noluerunt. Quandiu ergo rectè uales, & diues es: egenis tribue, afflictis succurre, neque expectes donec ex te ipso experientia discas; quanta pœna in inhumanos homines Deus animaduertat, quantaque prosequatur benignitate illos, qui indigentibus viscera pandunt. Pensa quod omnis qui nauigat, naufragio proximus est, & eò magis, quod audacius nauigat, & omnis qui corpore est circumdatus, proximus est corporis malis, & eò magis, quod uelocius currit, & ante se iacentem non respicit. Omnes nauigamus, ac currimus, uelut umbra, quandiu ergo uento nauigamus secundo, naufragis hominibus manus præbeamus, & quandiu currimus iacentibus ante nos pauperibus prospiciamus, illorum miseriam intuentes subleuare studeamus.

Huius autem scalæ, licet innumeri sint gradus, quibus cælum ascendunt homines, quippe quæ in terra existens, cælum usque per tingebat, quia tamen nouem dicuntur Angelorum chori, quibus gradatim ad Deum ascendimus, nouem etiam huius scalæ gradus recensēbimus, quibus Deum hac eleemosynæ scala adire possimus; tres primæ, tres secundæ, & tres reliqui tertiæ Hierarchiæ ascribi debent. Prima igitur Hierarchia, cuius est nos a peccatis purgare, tres dicitur habere gradus. Satisfactio de præteritis, resistentia in presentibus, & cautio pro futuris. Media uerò hierarchia, cuius est illuminare, tres item habet gradus; uidelicet, merita

accumu-

A accumulare, Deum sibi placatum seruare, & celum tandem lucrifacere. Proxima uero ac postrema Hierarchia, totidem & ipsa gradus habet; huius nanque cum sit homines perficere, triplici gradu gaudet, uidelicet omnium nos benedictione donare, seueritas in iudicio, & quies tandem in regno Dei. Peccata tua elemosynis redime: en tibi primum scala gradum, praeterita peccata redimens. Sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum: en tibi secundum, praesentibus culpis prospiciens. Deus prosector est eius qui redit gratiam, & in tempore casus sui inueniet firmamentum: hic tertius gradus, qui a futuris criminibus nos cautos reddit. Alii diuidunt propria & ditiores fiunt: habes quartum gradum, qui meritorum auget cumulum. Fiducia magna erit coram Domino Deo, omnibus elemosynam facientibus: ecce quintus gradus, qui Deum nobis seruat placatum. Absconde elemosynam in sinu pauperis, & ipsa pro te orabit: hic sextus gradus qui a Deo optata impetrat; Qui inclinatur ad misericordiam, benedicetur in populis: habes nunc septimum, qui omnibus Domini benedictionem obtinet. Quomodo poteris esto misericors, quoniam elemosyna ab omni peccato & a morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras: en tibi octauum gradum elemosynae, qui in securitate & fiducia illius externi iudicii constat. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum: hic postremus gradus, qui locum in regno celorum obtinet.

C Nec tanti faciendum est quod Iacob sub scale typo elemosynam conspexerit: quanti quod Dominum ipsum in ipsius scale cacumine existentem fuerit intuitus. Hoc enim non parum fiducia nobis praestat, cum uel ex hoc intelligere liceat elemosynam Deo adherere, illique nunquam non esse coniunctam, & sicut ab illo pender, ita orbe quodam perfecto & absoluto ad eum tendit, ubi & quiescit. Id quod ab Apostolo Iacobo manifeste nobis ostensum est. Religio (inquit) sancta, & immaculata apud Deum, & patrem, est uisitare pupillos & uiduas in tribulatione eorum. Religionem cultum Deo soli debitum esse, nullum sapientem latet: ob id ergo uisitare pupillos & uiduas religionem appellat, ut intelligas elemosynam a Deo ueluti riuulum a fonte emanare, & in Deum tandem ueluti in suum finem ac scopum tendere. Poteratne haec

Daniel. 4.
Eccli. 3. D

Prou. 11.

Thob. 4.

Eccli. 29.

Prou. 22.

Tob. 4.

Eccli. 16.

Elemosyna
nos Deo ad-
haerere facit.

Iacob 1. D

religio

Supra

Qui eleemo-
syna dare re-
cusat, diuinā
bonitatē ab-
dit.

Id quod ero-
gandum est
pauperib⁹, si
in crastinum
seruetur, ta-
bescit.

Similia:

Math. 6. D.

Aduersus il-
los qui dicūt
sati⁹ est abun-
dare, quā
penuriā pati.

Eleemosyna
aqua Dei di-
citur.

ne hæc eleemosynæ uirtus sublimiori loco extolli ac collocari, quā
cum dicitur eam esse apud Deum & patrem, cum hac potissimum
se non iudicem, sed patrem nobis nunc esse manifestet? Quo nan-
que pater est, filio munificē quidquid habebat impertitus est, hu-
ius communicationis radix (ut iam a nobis dictum est) bonitas
ipsa diuina est cui natura conuenit diffundi, & communicari, hinc
& in ipso rerum exordio cunctis suam hæc bonitatem largitus est,
sic nanque dictum est; Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant
ualde bona. Communicatam ergo nobis bonitatem suo præci-
puo munere carere non decet, hoc est, ut profusa sit, ut communi-
cetur, eo modo, quo in Deo est, ut in fonte & origine. Hac nan-
que præclara conditione, ac lege suam nobis bonitatem impertiu-
it Dominus, ut ubicunque sit, profusa sit, & communicetur, quo si
careat, nomine etiam boni careat, necesse sit, sicut etiam sal si non
faliat, salis nomen iure amittit.

Non ergo bonitatis uenas obtures, ne bonitatis munus coar-
ctes, ne claudas, ne apud te retineas; profunde, communica, im-
pertire, alioquin tabescit illico, nec tibi proderit nec ceteris. Fac
tibi in mentem ueniat, quale seruatum in crastinum manna euade-
bat, quæ omni perfectione ac bonitate carebat, uermibus inficieba-
tur, marcebatque si in crastinum seruabatur. Sic si eleemosynam
apud te tenueris, si in crastinum seruaueris, putrefiet, nec tibi, nec
& reliquis alicui emolumento erit. Huc illa Saluatoris tendebant
uerba; Nolite solliciti esse in crastinum. Quibus ille uerbis, eos
tacita obiurgatione afficiebat, qui omnem in contrahendo ac ser-
uando curam ac sollicitudinem adhibuere, sicuti in largiendo ac
erogando omnem suam Dominus adhibuit curam. Scio utique
commune prouerbiū esse ac uulgatū apud nostri temporis mor-
tales; Sati⁹ est abundare, quā penuriā pati, ut supersit, quā
quod desit melius est. Verum religio sancta & immaculata, de qua
nunc nobis sermo est, regione se habet; sati⁹ (inquit) est si no-
his desit, quo pauperi profit, quā si supersit, nulliq; communice-
tur. Hac religio sancta & immaculata apud Deum & patrem.
Nullus ergo a bonitate suam proprium munus auferat, quod est
progredi ac diffundi. Eleemosyna quidem aqua est, ne dum aqua;
sed aqua Dei, hoc enim ipsum eleemosynæ nomen sonat, quod ab
Ely, quod est Deus meus, & Moys quod est aqua sonat, cum ergo
eleemosynam

aqua

A eleemosynam dicis, Aquam Dei mei te dixisse scito. Verum aqua Dei, non puteorum est qui aquam retinent, sed fontium qui aqua effundunt & in riuulos profluunt. Deriuantur (inquit) fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ne ergo, immobilis sis, quemadmodum puteorum aqua, sed esto fons, emitte, communica, & diuide aquas tuas. Vis uidere quae sint hae aquae? Dauidem audi, Prov. 3. C
super aquam refectionis educauit me, defunt aquae refectionis, quibus reficiuntur pauperes, eleemosynae uidelicet. Itaque Esaias ait; Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris; de fontibus ait, non de puteis; aquas & non aquam inquit, si enim hanc aquam riuulis, idest pauperibus impertitus fueris, per aqua, aquas hauries ab ipsis Saluatoris uulneribus qui fontes profundissimi sunt. Psal. 22. A
B nanque elementorum, hominibus maiori commodo ac emolumento est quam aqua? quod fecundius, quod terram fertilior facit, quam aqua quae humum grauidat ut fructus pariat? Huius ergo typo nobis eleemosynae fecunditatem ostendit Dominus, quae fecundissima est, aridaeque terrae, idest pauperibus infusa ingentes reddit fructus. Clauere ergo ne tibi hanc aquam retineas, ne putrescat ac inficiatur; Aqua nanque quae immobilis perstat, inficitur, corrumpitur, & uermibus scatet, ut nulli profit. Deriuantur ergo fontes tui foras. Fontes inquam. Plures nanque harum fontium species sunt: Duo a corde emanant fontes duo uidelicet misericordiae opera spiritalia. A manu uero septem deriuantur fontes, septem uidelicet corporalia misericordiae opera. quaedam nanque aquarum genera sursum, quaedam uero deorsum tendunt. Esaï. 12. A
C ascēdebat de terra irrigans uniuersam superficiem terrae: hic fons eleemosyna est, quae propter Deum fit, ubi denuo baptizari possunt mortales. Gen. 2. B

Deriuantur ergo fontes tui foras, Impertire tua, ne bonitatis fonti os obstruas. Hinc elementa symbolum inter se habent, ac in uicem communicant, ut homini sint commodo ac emolumento. Elementa in uicem comunicat.
Ignis calorem praebet dum friget: Quod si calor nimius ille sit, accedit aer, ut nimium calorem ad mediocritatem reducat; qui si calidus & siccus existat, adest illico aqua, ut temperet, iuuet, proffit, & pascat, pisces innumeros profert, terra uero, si aqua humiditate excedat, sua siccitate preesto est.

Verum, quid in his commemorandis moror? Nonne hoc diu Dem. 15. B

Secunda Pars.

HH Hh

num

De eleemosyna

Eleemosyna
præceptum
est.

num præceptum est? Non deerunt (inquit) pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco ego tibi præcipio, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum uersatur in terra; & iterum ibidē. Si unus de fratribus tuis, qui nunc morantur intra portas ciuitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi ad paupertatem deuenerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum, sed aperies eam pauperi. Quid est ego præcipio tibi nisi eleemosynam dare præceptum esse ad letale crimen uniuersos homines deuinciens. Quid est, ut aperias manum, nisi ut illum imiteris cui quidam Propheta dicebat; Aperis tu manum tuam, & impleas omne animal benedictione?

Psal. 144.

Leuit. 19.

Quod superest
date eleemo-
synā, quomo-
do intelligen-
dum.

Huc & illud respiciebat, quod in Leuitico præcipiebat Dominus. Cum mesueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad folium, superficiem terræ, nec remanentes spicas colliges, neque in uinea tua racemos, & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda dimittes. Quid hæc præ se ferunt uerba, nisi ut & messem tuam, & uindemiam pauperibus communem facias, ut qui possessionibus & uineis carent, tuæ tamē messi communicare ualeant? Hoc ipsum & Saluator apertè præcepisse uideatur, cum dixit: Quod superest, date pauperibus eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Date eleemosynam, inquit. præceptum ergo est, & re uera præceptum. Nam charitas primum, ac potissimum præceptum est, immo omnium præceptorum compendium, at cum eleemosyna actus charitatis sit, haud dubium est præceptum esse. Quod superest, inquit; Non ergo difficilis huius præcepti obseruantia. Quod tamen uerbum non unico modo intelligas uelim, Beda nanque: Quod superest (inquit) scilicet necessario uictui & uestitui, date, neque enim eleemosyna ita facienda est, ut inopia te ipsum consumas; Theophilus uerò; Quod superest (ait) date. Id est facultates, quæ cordi præsidet date. Basilii autem, de illo cui cum superlint opes, pauperi non erogato loquens, ait; Cur tu abundas, & ille mendicat; nisi ut tu bonæ compensationis merita consequaris, ille uerò patientiæ brauijs decoretur? & subdit; Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica quam tu conclauis conseruas. Augustinus tamen hoc ne utiquam accipiendum esse ait, quasi opulenti nihil præter necessitatem proprium possideant, sed uehementiori exaggerandi modo diuitum auaritiam,

Luc. 11. F

Beda.

Theophilus.

Basilii, in in-
fig. conc. sup
illud Destrui-
horrea &c.

Aug. to. 10.
ser. 219. de
tempore &
to. 8. ps. 103.
& de uerb. D.
ser. 9.

nota

A auaritiā, in rebus hereditario iure possessis fugillant. Nec aliquatenus superfluum est demetiendum ex possidentis qualitate, sed etiam aliorum, quorum cura sibi incumbit conditione, quod non constat in diuisibili, quoniam multa tali addita ualent dici necessaria, & pluribus subtractis remanent adhuc sustentationi quotidianæ congrua, alioquin eleemosyna consilij esse, & non præcepti, & Augustinus, & Chrysost. inquit. Semper tamen præ oculis habenda est Diui Ioan sententia; Qui uiderit fratrem suum necesse habere, & habuerit substantiā huius mundi, & clauseric uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

Aug. ubi supra, & Chrysost. in Matth. ho. 72. & super Gen. ho. 55. & ad Rom. hom. 14. 1. Ioan. 2. 3. Reg. 17. A Luc. 11. Cyprian. lib. de opere & elem.

Quamobrem de necessarijs etiam impertiendum est. Nam & Elias a muliere Sareptana nō habente tempore magna esurie, nisi **B** farinæ quantum pugillus capere posset, & paululum olei, quo & pro eius, & pro filiorum conseruatione indigebat eleemosynam petiit ac impetrauit: nec ob id postulare destitit, quod pauper uidua esset, quoddāque uix necessaria haberet. & scilicet illa uidua Euāgelica ante iudicij diem, ore Domini comedari, ac laudari meruit: qui non considerauit quantum, sed ex quanto, duo minuta dedisset; Acceptios quidem (Cypriano teste) sacrificium est, cum paritate proprium, quā affluenti ostentatione alienum. Basilius etiam inquit; Qui ex his quæ supersunt offert, ingratus est. Si tu nobilem hospitem domi exciperes, eius mensæ reliquias apponeres? Quomodo igitur existimas, ex repositijs Deum placare? Pauperi igitur in necessitate constituto, non solum quæ personæ tuæ, **C** sed & quæ domesticis & familiaribus supersunt, erogare teneris, licet ob hoc te scias omnia tua amissurum; Nam tunc & ipsæ etiam opes, quibus statum ac conditionem tuam seruas inter superflua sunt computanda & proximo debita.

Nec extremam illam dumtaxat necessitatē esse credideris, cum in mortis discrimine quis est constitutus, cum iam uix alius inest, tunc enim non hominum, sed Dei auxilio opus est, neque enim tunc pane, aut carnibus, reliquisq; quæ homines præstare ualent uesci possunt, non tunica, non calceis indigent. Ille in re nostra in necessitate constitutus dicendus est, qui si eo permanserit statum nec uitam, nec salutem seruare potest. Vides uiduam, uel pupillum, omni auxilio destitutos, cibo & potu carere, & hyeme nec uestem qua operiatur, nec calceos quibus calcientur habere; in-

Quid uerē in necessitate constitutus dicendū est?

De eleemosyna

firmum, ac inualentem conspicis, & medico & medicamentis curare, tunc tibi necessario, etiam de necessarijs subueniendus est. Vides mulierem in necessitate constitutam, ob idque iam uel proprium, uel filiarum corpus prostituturam; nisi opem feras, auxiliari teneris, etiam de tibi & familiae necessarijs, ne delinquat, ac Deum offendant, animaeque detrimentum patiatur, sicuti de glorioso illo ac praeclaro antistite Nicolao, qui magno auri pondere, uirginum stuprum, earumque parentum inopiam ademittit: O quantum facinorosi nostri temporis diuitum tenacitatis causa existit; quot uirgines, uiduae, ac honestae matronae suam pudicitiam magno cum totius profapia dedecore prostituunt, ob diuitum tenacium immanitatem. Quot sordidi uultures, ac honestarum uirginum aucupes, aspicientes uirginum ac uiduarum inopiam, occurrunt magna pollicentur, ingentem pecuniam proferunt, quod eorum animos ad turpia quaeque alliciant, atque trahant: In hoc igitur casu, arctiori praecepti uinculo ad subueniendum abstringeris, quam in ceteris ubi nullum peccandi imminet periculum.

Non tamen eadem subueniendi ratio est diuitum in saeculo degentium, & illorum diuitum qui Ecclesiae bonis gaudent, illiusque opibus aluntur, illis nanque sufficit, si illis pauperibus bona erogent, qui sibi noti sunt, quique se illis commendatos faciunt, atque eleemosynas petunt, nec aliquo praecepto ad illos quaerendos deuinciuntur, nisi perfectionis culmen uelint ascendere. Magnam nanque sibi meritorum accessionem si id fecerint asciscunt; si tamen non querunt non delinquant. Verum Episcopi, & ceteri qui ditiores sunt, deque Ecclesiae bonis aluntur, & alunt pauperes ciuitatis, aut pagi, tenentur quaerere, dignoscere, ac illis Ecclesiae cuius curam gerunt bona erogare, cum ecclesiarum bona pauperibus debeantur.

Nec se excusari putent, si cum superfluam seruorum, aut equorum numerositatem habeant, illis & pauperibus simul providere non ualent, cum si hominum superfluitas, ac deordinata cupiditas (quae nunquam non dicit affer affer) respiciatur, nullus se superflua habere existimabit, quoque plura habent eo maiora appetent. Si enim quae naturae suppetunt, atque sufficiunt intueantur, inuenient unicam tunicam duas habenti satis esse, natura enim paucis contenta est. Quod multorum amorum peregrinatio priscorum illorum

Quomodo
laici, & quomodo, Ecclesiastici diuites ad eleemosynas teneantur.

Non excusantur ab eleemosyna largienda famulorum aut equorum numerositas.

A illorum patrum probauit effectus; qui desertum quadraginta annis colentes nihil proprium possidebant, nulla equorum & iumentorum superflua copia, non uestium auro insignitarum numerositas illis erat, nec quicquam tamen illis deesse legitur. Quam obrem Beatus Martinus cum respexisset ouem recens tonsam, Evangelicum (inquit) mandatum ista compleuit: Duas habuit tunicas, unam earum non habenti largita est. Ita ergo & uos (inquit) facere debetis.

Hinc autem (o diuites, qui cum pauperi dandum fuerit, pauperes uos euasuros timetis, si illis uestra impartiamini) Nollem uos ansam detrahendi accipere, immo illum uestrum quem frequenter in ore sermonem habetis uos cohibere præcor. Commune bonum Ecclesiæ est pauperibus id erogetur. Quid hoc ad nos? Si nanque ego dederò saluabimini ne ipsi? Si Ecclesia dederit, delebunturne ob id peccata uestra? Nam si propterea non erogatis, quòd egenis Ecclesia dare debet: Quoniam orant sacerdotes, uos nunquam orabitis? Quoniam ieiunant alij iugiter, ebrii eritis? Nonne dictum est ex Chrysostomo, quod non tam propter pauperes, quam propter impertientes eleemosynà à Domino est instituta?

Incepta quorundam excusatio quòd eleemosynà non dent.

Bona quæ hic possides, tua non sunt: Christum in Euangelio audisti talenta hominibus distribuentem, non quòd sibi prodesse, sed quòd Domino danti lucrum augerem. Vocauit, inquit, seruos suos, & dedit illis omnia bona sua: perpende uerbum sua. Sua (inquit) non tua. Quid nanque habes, quod non accepisti? Vnicuique dedit iuxta propriam uirtutem, ut quid obsecro dedit? ut illa dissipes: ut per istomatibus domum tuam exornes? Ut scuris, lenonibus, & scortis largiaris? ut totum diem ludis, & conuiujs consumas? Vtique ad lucrandum dedit. Hinc qui quinque lucratus est, quinque, qui duo duabus præficitur ciuitatibus, qui nihil lucratus, in exteriores tenebras detrusus est; Quo ergo modo maiorem parabis lucrum, quàm si illa quæ tibi commissa sunt, quàm mensarijs ac nūmularijs tradas? At qui Dei nūmularij sunt, nisi pauperes? ij in celum pecuniam portant, ubi centuplum reddunt facultates Ecclesiæ quas requiris (dicebat beatus Laurentius tyrāno) in celestes thesauros manus pauperum deportauerunt. Cum ergo tua non eroges, sed quæ augenda, ac dispensanda accepisti, quid facies si coactes

Math. 25. B
1. Cor. 8. B

Ideo quæ habemus nobis data ut pauperibus erogentur.

Pauperes nūmularij sunt

De eleemosynā

De nostro dā-
dam esse ele-
mosynā, quo
modo intelli-
gendum est.

Quid iuste ac-
quisitum dici
debeat.

Eccles. 34.

Prou. 21.
Chrysost. Ad
Hebr. ho. 22.

Effectus elec-
mosynæ.

coactes, ac retineas, nisi te æterni ignis reum constituere?

Tua utique hæc quæ possides non esse dixi, & nihilominus de tuo, inquit doctores, eleemosynā tribuendam esse: uerum non id intelligere te uelim, ut de eo eleemosynam des, quod à te habuisti, quod in hunc mundum tecum intulisti, tecumque posthanc uiam tam asportari possis. Hoc nanque pacto nihil tuum est, inutileque ac ineptum præceptum esset, cum nihil te hoc modo habere Dominus sciat. tuo tamen te eleemosynam facere præcipit, sed cum tibi dicitur; Honora Deum de tua substantia, cum quod tuum est erogare præciperis, illud tibi largiendum præceptum esse intellige, quod iuste tibi acquisitum est, illud autem iuste acquisitum dicimus, quod nulla lege cautum est, illud uero iniuste, quod contra legis interdictionem acquiritur. Quod ut intelligas illud tibi examinandum est, aliquid iniuste quidem acquisitum esse, iuste tamen possideri, ut puta quod meretricio, uel lenocinio acquiritur, uel ludo sine fraude & huiusmodi, & hæc tua esse dicuntur, ex illisque eleemosynam dare licet; Est & aliquid iniuste acquisitum quod & iniuste possidetur, ut quod, furto, rapina, fraude, & huiusmodi quā pluribus, quæ & reddi debet illis à quibus ablata fuere, nec licebit ex his eleemosynam dare. Sic enim illud Ecclesiastici intelligunt doctores; Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata coram Deo, & illud Prouerbiorum; Hostiæ impiorum abhominabiles, quæ auferuntur ex scelere. Quod & Chrysostomus in quadam homilia perpulchrè manifestat his uerbis; Eleemosyna est amica Dei, semper ei propinqua, pro quibuscunque uoluerit, facile gratiæ munus impetrat, tantum si à nobis non lædatur, si nullam à nobis patiatuiniuriam. Iniuriam autem patitur, cum ex rapinis eam uolumus operari; si uero fuerit munda, magnam præstat confidentiam tribuentibus eam. Tanta est uirtus eius, tantaque potentia. Sed etiam uincula peccatorum ipsa disso uit, fugat tenebras, extinguit ignem, mortificat uentrem, expellit stridorem dentium. Huic portæ cæli aperiuntur, & ueluti regina intrante nullus ianitorum, nullus custodū qui portis assunt, audet dicere; Quæ tu es? uel unde? sed omnes eam è regione suscipiunt. Hæc Chrysostomus.

Quemadmodum igitur eleemosyna regina est, ita potentissima est, præstantissimosque producit fructus: purgat, eruit, redimit, defensat, petit, impetrat, perficit, benedicit, iustificat, à mortuis ex-
citāt,

fructus augere pro se

A citat, & seruat. Date eleemosynam, & omnia munda sunt uobis, en-
 tibi purgationem. Eleemosyna à morte liberat. Eccel. libertas. Pec-
 cata tua eleemosynis redime. Hæc redemptio. Tobias nudos ue-
 stiens, & esurientes pascens à rege eius morti insidias parante erui-
 tur, habes quod eruit. conclude eleemosynam in sinu pauperis, &
 ipsa orabit pro te. Vides quod petit. Orationes tuæ, & eleemosynæ
 tuæ, ascenderunt in memoria in conspectu Dei. Iam constat quod
 impetrat. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis
 thesaurum in cælo: hinc patet quod perficit. Peregrinus, pupil-
 lus, & uidua, qui intra portas tuas sunt, comedent, & saturabun-
 tur, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus, iam illam benedicere
 patet. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum
B seculi. habes quod iustificat. Tabitam eleemosynis, & operibus
 bonis plenâ Petrus à mortuis excitauit. Zachæo, quia dimidium
 bonorum suorum pauperibus erogauit dictum fuit; Hodie do-
 mui huic salus à Deo facta est: En tibi salutem.

Luc. 11. F
 Tob. 12. B
 Daniel. 4. F
 Eccl. 29. B
 Act. 10. A
 Luc. 18. D
 Deut. 14. C
 Psal. 111. B
 Actuum. 9

Verum si beati in cælo sine macula sunt ante thronum Dei qui
 fieri potest, ut purgatione indigeant? si ab omni periculo tuti sunt,
 qui potest esse ut liberari cupiant? si perfectionem omnimodam
 consecuti sunt, quomodo perfici poterunt? Si sub protectione Dei
 cæli cōmorantur, nō indigebunt protegi. Si habent quod uolunt,
 nullam postulandi necessitatem habebunt. Si amici Dei sunt, nihil
 non ab eo impetrabunt. Si iam omni felicitate fruuntur, perfici
 non erit opus. Si omnimodam benedictionem obtinuerunt, ut be-
C nedicantur, nulla est necessitas. Si consummatam iustitiam acqui-
 sierunt, ut iustificentur non indigebunt. Si ipsa immortalitate gau-
 dent, à mortuis excitari non poterunt. In terris igitur sit & affixam
 est scalæ Iacob extremum, quia in terris eleemosynis indigemus, &
 miseris pauperum misereri ualemus. Licet tamen alterū scalæ ex-
 tremum terram contingat, supremū tamen cælos tangit, Deumq;
 sibi innixum habet, quia etiam in terris positi cælorum largitate
 gaudent, & in cælis uersantur homines eleemosynis uacantes.

In terris eleemosyna ne-
 cessaria est.

Eleemosynis
 uacans in cæ-
 lis uersatur.

At tam præclara uirtus, ac omnium uirtutum regina suis ancil-
 lis carere non debet. Ut ornata sit, ac uarietate cum data necesse
 est. Ad eius igitur ornatum pertinet, ut causam, modum, ordinem,
 & finem perpendas, ac accuratius examines. Huius ergo causa cha-
 ritas est. Dictum nanque est quanti æstimanda sit cum charitate &
 absque

Eleemosynæ
 causa.

modus erogandi

De eleemosyna

absque charitate eleemosyna; Nam sicuti ex bona radice non nisi bona arbor oritur, sic ex charitatis radice a qua eleemosyna produ-
citur, non nisi egregij fructus oriri poterunt.

2. 2. q. 32. art.

5. Cor.

Modus ero-
gandi eleemo-
synam.

Modus uero huius erogationis est, ut fiat recte, miserabiliter, sincerè, liberaliter, cito, secreto, & hilariter; Rectè quidem, ut indigenti fiat, alioquin nulla largiendi ratio esset, ut D. Tho. contem-
platur; Miserabiliter uero, ut sit cum alienæ miseriæ dolore; Neque enim quis proximi miseriæ subueniet unquam, nisi eum miserum esse doleret, quamobrem Apostolus ait; Corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Quod perinde est ac si dicat, ieiunare, uigilare, & huiusmodi corporalia quamplura sine alienæ miseriæ dolore, ad

1. Timoth. 4.

Greg. 19. lib.

Moral. & 2.

lib. Moral.

modicum utilia sunt. Pietas uero, id est cordis dolor, incommodi proximi ratione assumptus, ad omnia utilis est; quapropter Grego-
rius inquit; Tanto quisque perfectus est, quanto dolores alienos perfectius sentit. Et iterum alibi; Apud Deum maius est domum mentis quàm muneris, huiusque rationem afferens, subdit. Exte-
riora nanque largiens aliquid extra semetipsum tribuit, qui uero fletum & compassionem proximo tribuit, aliquid ei de se ipso de-
dit. Liberaliter etiam dandum est, nihil omnino à recipiente re-
munerationis expectans; quod fortassis Dominus innuisse uoluit,

Luc. 6. E.

Basiliius.

cùm dixit; Mutuum date nihil inde sperantes. Quod exponens Basi-
lius, inquit; Considera uirtutem sermonis, & mirabilis pietatem actoris, cùm daturus es pauperi, diuinæ charitatis intuitu, id ip-
sum & donum est & mutuum est; donum quidem ob insperatam retributionem, mutuum uero, ob munificentiam eius qui uitæ il-

Chrysosto. in

homil.

lius constituit. Chrysostomus uero illudmet exponens, inquit; At-
tende mirabilem naturam mutui, unus recipit, & alius obligat se pro debitis: centuplum in præsentem reddens, in futuro uero uitam æternam. Sincerè item donandum est, ut scilicet Deum ipsum præcipuè præ oculis habeas, hoc enim si desit, haudquaquam eleemo-
synæ nomine appellari debet.

Eccles. 4.

Addo quòd cito, secreto, & hilariter facienda sit eleemosyna. Cito inquam; nā qui cito dat, bis dare dicitur. itaque Ecclesiasti-
cus inquit, cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angus-
tati. Quid nāque magis inopis cor exerceat, quàm longa eleemo-
synæ dilatio? Nōne scriptū est; Spes quæ differtur, affligit animū,
& lignum uitæ est desiderium ueniens; Fratres mei, uulgatum est

Prouer. 13.
Cito fiat elec-
mosyna.

apud

A apud homines; Qui tempus habet, tempus non expectet; si nunc eleemosynam non das, dum tibi est tempus, non erit fortassis cum dare uolueris: sic enim & sapiens ait; Non defrauderis à die bono, & particula boni doni non te prætereat, memor esto quia mors non tardabit. Quamobrem Dominus Iude dicentem; Quod facis, fac cito intellexerunt Apostoli illum de eleemosynis erogandis locutum fuisse, cum nanque oculos haberet Iudas, arbitrati sunt Dominum Iudæ præcepisse, ut egenis aliquid daret, idque cito impertendum esse. Eroganda igitur, non proroganda est eleemosyna, largienda est cito, & non protrahenda, aut differenda. Nam inquit Iob; De mane usque; ad uesperam finies me, & Saluator; Vigilate, quia nescitis diem, neque horam. Fac igitur, dum superest uita,

B nec animæ discrimen hæredibus fides, qui te uita functo proprio potius corpori, quam animæ tuæ consulere curabunt. Recentiora uulnera facilius curantur; peccata animæ uulnera infligunt, dum ergo recentiora sunt, illis prospiciendum est, & eleemosyna medicanda erunt, quamprimum antequam obdurent, atque insanabilia euadant. Rursus eleemosyna futuris peccatis obstat, itaque sicut aqua igni ardenti adhibita, ne progrediatur, ac augeatur impedit, ita eleemosyna ne peccatorum flamma magis exardeat, ac extinguibilis efficiatur obstat, ideo cito facienda est, quod cito peccata extingui ualeant. Nam sicuti ignem ardentem extinguit aqua, ita eleemosyna extinguit peccatum. Nonne obsecro, beatius est liberum exire, quam post uincula libertatem requirere? curandum ergo est, ut liber ex hoc carcere discedas; difficile nanque est post hæc uincula libertatem adipisci. Nonne uulgo dicitur, quod post mortem frustra medicina paratur? Vtique Ecclesiasticus ait; Ante langorem adhibe medicinam. Stultum igitur est in uita auarum, & post mortem profusum esse. Eleemosyna medicina est: ante mortem ergo adhibenda. Tu nunc illis pauperibus teneris, qui suo tempore indigent: illorum qui tunc erunt superstites munus erit, illis impertiri qui suo indigebunt tempore. Proborum seruorum est Domino prius famulari, ac cibos ministrare, sibi de inde. Si igitur seruus Christi es, illi primum deinde tibi prouide, ac ministra, alioquin hunc cœlestem Dominum deterioris conditionis æstimas, quam terrenos, ac temporales Dominos. sed quid? Nonne si post mortem erogare differas, Dominum uilioris, quam

Eccles. 14.

Ioan. 13. B

Esai. 31. C

Matth. 24. D

Marc. 13. D.

& Luc. 12. E

Eleemosyna

futuris peccatis obstat.

Eccles. 3. D

Dū uiuimus

eleemosynas

erogamus.

Eccles. 13.

Simile.

Secunda Pars.

III

solum

socium æstimas? sicuti nanque illi, qui saturatus cùm sit, ampliusque uesti nequit, id quod alteri porrigit non laudi, nec merito ascribitur, sic tibi, qui post mortem eleemosynas erogandas præcipis, postque saturatus est, postque illis amplius uti non licet, nescio quomodo laudi, meritove ascribi possit.

Melius est nūm in uita, quàm multa post mortem erogare.

Bernard. ser. de innocētib. Greg. 18. lib. moral. c. 22.

Vtinam illud nostri tēporis diuitibus persuasum esset, eorumque cordibus impressum, mallent dubio procul, nummum ante se uiuā præparare, quàm magnas opes post se parū iuuare; præstat namque uel unicam candelam coram, quam plures post tergum habere. Nam si superstes diues munificē sua pauperibus erogauerit, uel saltem redditus quibus abundat, in pijs foundationibus instituendis impertitus fuerit: & maioris pœnæ remissionem, & maiorem meritorum cumulum sibi ipsi parabit: dicente D. Bernardo, maioris esse meriti, qui actu eleemosynam largitur, quàm qui dum taxat dare disponit, & Diuo Gregorio confirmante. quod uoluntatem habeat maiori firmitate solidatam, quàm ille qui solo sibi proposito blanditur. Addo quod, qui uiuens erogat magis satisfacit, magisque sibi adimit pœnæ, cùm sic præsentī affectu, missas celebrare instituit, aut egenis dat, quam si eadem post mortem fieri mandaret, cùm iam bona retinere nequit, cumque iam sua non sunt, tunc enim non quod proprium, sed quod quasi alienam est dat. iuxta illud;

Da tua dum tua sunt, post mortem tunc tua non sunt.

Man^{us} pauperū Christi gazophylatiū, hic ergo dandum.

Insuper testamentorum exequutores, & hæredes rarò fideles inuenies, sibi que magis, quàm alijs consulere curant, & proprijs magis quàm alienis negotijs inuigilant. Si igitur hic permanfurus es, quæ tua sunt hic reponito, si autem illuc iturus es, cur ea hic relinquis? Manus pauperum, Christi gazophylatium est, quicquid nanque pauperi erogas, Christus accipit, da ergo nunc terram, ut accipias cœlum, da nummum, ut accipias regnum.

Secretò dāda eleemosyna. Matth. 5.

Nec solūm citò, sed & secretò, abditeque pauperi elargiendum est, non hominum inanem quærendo gloriam, sed quæ Dei sunt, inopisque commodum, eumque a miserijs leuare quærens. Licet quippe eleemosynas publicè elargiri propter ecclesiæ multum iuxta illud Domini Saluatoris; Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent Patrem uestrum qui in cœlis est. non ut propria, sed ut æterni Patris gloria curetur,

A tur, tutior tamen quæ arcanè sit, quam quæ publicè, tam propter erogantes, quàm propter respicientes, eroganti quidem ne iactantia labe inficiatur, quamobrem & Saluator inquit; Attendite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Matth. 6.
 Hæc enim inanis gloriæ fert (inquit Chrysostomus) est apta futurum eum, qui non ualde uigilat, occultè enim ingreditur, & omnia quæ intus sunt, insensibiliter aufert. Abditè etiam propter illos coram quibus facis largienda est eleemosyna, qui sæpe offenduntur, uel quia rubore afficiuntur, si & ipsi non erogent, cum quid erogent non habeant, uel quia tantam largitionem, & eo tempore quo tu impertiri non ualent, uel etiam quia te, ob id coram illis eleemosynam largiri credunt, ut ex his sanctior, atque melior habearis, illisque propterea te præesse uelis. At alios (inquis) ad erogandum meo excitabo exemplo. Vtiq; , sed quis nouit utrum Dei uel propriam quæras gloriâ? Videt quippe te pauperi largientè, uerùm, quo id animo fiat, quis nouit? sufficiat ergo tibi si ille uideat qui retributurus est, Qui ciuitatè colit, ubi latronum copia est, si pecuniam alicui soluturus est, uel alteri seruandam traditurus, abditè id quò magis potest conatur efficere; Mundus hic latronibus abundat, undique a furibus circundamur, Mundus iactantia nos meritis orbari quærit, Dæmon superbia nos gratia expoliari curat, caro cupiditatibus nos sedare satagit, quid igitur nobis faciendum est? eorum fugere aspectum, secreto & archane nostra largiri, ne ab ipsis uideri ualeamus. quamobrem scriptura inquit; Absconde eleemosynâ in sinu pauperis, & hæc pro te orabit; Quid est absconde, nisi ut secreto fiat?

Obiectio.

Simile.

Eccli. 29.
 Hilariter danda eleemosyna.

Simile.

Rom. 12.

Ad hæc, sicuti citò & abditè, sic etiam hilariter eroganda est eleemosyna. Etenim Agricola non tristi, sed hilari uultu, semina terræ concredit. Tu ergo ueluti alter agricola gaudens ac letabundus, & quasi iam spe manipulos, ac eleemosyna fructus uidēs, huic terræ, idest sicco, ac uacuo pauperi, eleemosynam concrede, nec solum recipientem quæm uides respexeris, sed ad alium inuisibilem qui hæc sibi facta dicit præ oculis mentis habeas; qui non uulgaris quispiam, sed omnium dominus est. Nonne Paulum audisti? Hilarum (inquit) datorem diligit Deus. & iterum; Qui miseretur in hilaritate. Quis magno ære grauatus, dum remissionem accipit mœstus est? Quis regnum accepturus adiens, in merore manet?

IIIi 2 Si igitur

Hilariter *mody*

q. d. d. d. d. d.

quod d. d. d. d. d.

De eleemofyna

Si igitur eleemofynam largiens, peccatorum remissionem accipis, **D**
si iam regnum celeste possessurus adis, cur non hilariter impertiris?
si cum aurum das, ut equum emas, nullo animi angore afficeris,
immo hilari vultu pecuniam præbes, cur cum corruptibilibus &
uilibus ut regnum cœlorum compares, mœrore consumeris? Si
cum eleemofynam impertiris doles, nedum non misereris, sed cru-
delis & inhumanus es. Si nanque doles quomodo alium a tristitia
leuabis? qui fieri potest, ut a te diligi credat, si lachrimando das?
Noli itaque (Chrysost. inquit) pecuniarum respicere sumptum,
sed eum magis, qui ex tali sumptu est, prouentum. Si enim qui se-
minat gaudet, tametsi in incertum seminet: multo magis qui cœ-
lum quasi agrum colit.

Ordo in elec-
mosynis ero-
gandis quis,
& quod tri-
plex Eleemo-
fyna.

1. Cor. 11.

Matth. 18.

Esai. 58. B

Ecclesi. 30. D

Matth. 7. A

Esai. 58. B

Ecclesi. 14. A

Galat. 6. C

Qualis autem huius eleemofynæ sit ordo, sicco pede transeunt- **E**
dum non est, triplex nanque eleemofyna est, cordis, oris, & ope-
ris, ex corde commiseratione largitur, ore autem correctione, o-
pere uero largitione. De priori, inquit Apostolus; Quis infirma-
tur, & ego non infirmor; de altera uero Saluator inquit; Si pecca-
uerit in te frater tuus, corripe eum &c. de posteriori uero scriptum
est; Frange esurienti panem tuum, egenos & uagos induc in do-
mum tuam. Hæc autem eleemofyna summopere commendata
ordine quodam danda est. primo nobis, deinde proximis; Cru-
delis sanè, & fatuus esset, qui præcrito seipso alterius miseretur,
non sui, cum scriptum sit; Miserere animæ tuæ placens Deo, & ali-
bi; Eijce primùm trabem de oculo tuo, & postea eiicias festucam
de oculo fratris tui. & iterum; Carnem tuam ne despexeris. Quid **F**
est carnem tuam ne despexeris? id est, ne te ipsum asperneris, sed
tui ipsius curam habeas. Qui nanque sibi nequam, cui bonus? Lo-
cus quidem hic esset illos obiurgandi, inque illos inuehendi, qui pa-
rentum, & amicorum mortem corporis deplorant, nec propriam
animam mille sceleribus mortuam, lugent, uerùm & uoluptati-
bus, ac gaudijs huius mundi uacant. Verùm meminisse, & innuis-
se satis sit. Quamobrem Apostolus cum bonū operari præcipit,
subdit; Maximè autem ad domesticos fidei, ut uel hinc intelligas,
tibi primùm deinde domesticis, & tandem exteris eleemofynam
esse largiendam, inter quos omnes qui iustiores sunt, alijs erunt
preferendi. Iustos inquam anteponendos esse, necessarijs tamen
adhibitis circumstantijs, fieri enim potest, ut aliquando improbus
probo

A probo uiro iure sit præferendus, cum uidelicet maiori miseria, ac necessitate premitur. & licet maximum sibi meritum asciscit cumulum, qui inimicis benefacit, si tamē parētes, consanguineosve indigere contingat, istis ante omnia subueniendum est. Ceteris tamen paribus, meliori semper largienda eleemosyna erit. Iuxta illud sapientis; Desudet Eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum cui des.

Quæ autem pauperibus eroganda sint, quæque huius uirtutis materies, non est quod nunc dicamus, cum dictum iam sit propria non aliena eroganda esse pauperibus, eaque meliora. Nec obstat parabola de uilico, qui a Domino cōmendatur, eo quod ex his qui

Quæ eleemo-
syna materies
Luc. 16. A

Simile.

Villici para-
bola enoda-
tur.

Pauperes uil-
lici Dei.

B nobis eius exemplo demandatum, facite uobis amicos de mammo-
na iniquitatis. Nam sicuti in immani homicidio eleganter depi-
cto artem pictoris laudamus, homicidium uerò detestamur, ita
Dominus prudentiam, ac industriam uilici laudat quidem, rem
uerò ipsam dat uitio ac probro: Iniquum quidem, ac ignominio-
sum erat ea quæ Domini erant furari, sed industria fuit, quod a-
micos sibi hoc modo cōciliaret, qui eum è domo eiectum recipe-
rent. Pari ratione, qui ea quæ a Domino receperunt pauperibus
erogant, prudentes quidem sunt, cum sic amicos sibi comparent,
quorum precibus eterna tabernacula adipiscuntur; Esto tamen
quod pauperes orare obliuiscantur, aut negligant, uel ipsa eleemo-
syna orabit. Pauperes nanque uillici sunt, non iniquitatis, sed mi-
sericordiæ; neque iniquum uillicum immittantur, quòd res Domi-
ni sui furaretur, sed quòd sibi diuitijs amicos cōparauerit, a qui-
bus postea reciperetur.

C Agite ergo fratres, & dum superstites estis, dum Domini bona
uobis commissa sunt, conciliate uobis amicos ex hoc iniquo mam-
mona, ne prorogetis usque dum mortis tempore ab administratio-
ne expellamini. Fluuij quamuis dulcissimi antequam mare ingre-
diantur multis commodo & emolumento sunt, potum dant, prata
irrigant, & id genus quamplurima, cum uerò fretum ingressi sunt,
amari, & potui, ceterisque inutiles euadunt. Ita mundi opes dum
hic degitis & uobis & pauperibus prodesse ualent, uobis ad eter-
nam, pauperibus uerò ad hanc temporalem uitam peritiles exi-
stunt; ac cum mortem (quæ mare est quo omnia flumina, om-
niumque

Dandum dū
uicimus.

Simile.

in uila

De eleemosynā

numque uita concurrunt) ingrediuntur, amaræ, tristes, & inuti-
les sunt. Nunc igitur erogandæ, prius quam mare mortis ingredia-
mini, ut postea prodesse possint.

Aurum ho-
minem pro-
bat.

Simile.

Dixisse Chilonem Plutarchus ait in quodam Apophtegmate.
Idem esse homini aurum, quod auro lapis lidius est, & sicuti lapis
aurum probat, sic aurum hominem probatum reddere; Quemad-
modum igitur aurum cum heracleo lapide probatur, ibidem signū
relinquit, se hominem tunc probatum dixeris, cum in paupere si-
gnum auro suo relinquit; & quemadmodum aurum, tactum la-
pidem ē nigro & obscuro, coloris aurei reddit, sic homo hominem
paupertate obscurum illustrare, ac latum reddere, suo auro debet.

Eleemosynæ
exempla.

1. Esdræ. 2.
Tob. 1. & 2.

Nobiles Israelitarum (ut in libro Esdræ scriptura attestatur)
a Babylonica captiuitate reuersi, libertate potiti, opes quas habe-
bant ad templi ædificationem obtulere. Thobias esurientibus &
nudis cibum, indumentaque impertiebatur: Magi orientales, aper-
tis thesauris liberali munificentia pauperi Saluatori aurum, thus,
& mirram detulerunt. Amedeus Sabaudiæ dux, quibusdam ad eū
missis oratoribus, ac interrogantibus an canes uenatores haberet,
mendicantium multitudine sibi ostensa, respondit; Hi sunt canes
mei, quos quotidie allo, quibus & gloriam cælestem me uenatu-
rum spero. Sic enim Volaterranus quidam refert. præclara certè
responsio, quæque principe Christiano digna sit pauperes enim,
uenatores principum canes esse debent. Quod utinam nostræ
tempestatis principibus cordi esset, ut canum, equorumque nume-
rositate posthabita, pauperum calamitates subleuare curarent. il-
ludque Hieronymi præ oculis haberent sacrilegij pars est, res pau-
perum pauperibus non erogare.

Magdalenæ
officia circa
pedes Domi-
ni ad eleemo-
synā nos im-
pellunt.
Pauperes pe-
des Christi
sunt qui ungi
debent.

Vt quid, obsecro te, tot circa pedes domini officia exhibuit pec-
catix illa euangelica? Ad pedes accessit, iuxta pedes stetit, pedes
inunxit, pedes lachrymis rigauit, lauit, ac capillis tersit. Quid tot,
tantaque pietatis officia circa pedes? pedes licet dentibus digniores,
chariores, ac magis necessarii sint: Dentes tamen luto non ponis
quemadmodum pedes. ita pauperes pedes dicuntur domini, quos
licet Dominus maiori quam diuites dilectione prosequatur, abie-
ctis tamen actionibus exercet. & quemadmodum infirmus, ac æ-
grotus pes, ungitur, curatur, a capite, & à manibus ministratur,
Deus uerò dolorem incutiens euellitur, ac projicitur, ita Dominus
pauperes

A pauperes consolatur, pauperum uerò halmiones ac uoraces, qui ut dentes acutissimi mordent, è terra uiuentium euellit, ac in tartarum proijcit. Vngendi igitur sunt pedes, idest pauperes Christi, abluendi, tergendi, ac illi esse debent circa quos diuitum actiones uersentur.

Ceterum ut quid Capillos potius quàm mantili eiusdem Domini dicta peccatrix pedes siccavit? Mirum quidem exemplum & quod notetur dignissimum, Capitis crines superflui sunt, nec hominum uitæ ita necessarii quin illis abrais uiuere non ualeant, ad ornamentum corporis solummodo utiles sunt. Tunc ergo Domini pedes lachrymis abluis, ac crinibus tergis, cum pauperi miseris, eiusque calamitatem deplorans, quæ supersunt largiris,

B quæque ad corporis ornamenta adhibent mortales tu pauperi impertiris. Fac tibi in mentem ueniat Domini ad Ezechielem præceptum, quo ut assumpto gladio pilos raderet, eorumque partem tertiam igne combureret sibi indicxit, superflua etenim opes radendas esse, igneque diuini amoris comburendas, carumque tertiam partem largiendam, ac pauperibus erogandas esse insinuat. ob id leuitis præcepit Dominus (ut Eucherius contemplatur) ut omnes abraderent capitis pilos, ut uel hinc saltem liceat intelligere, superfluas opes abradendas esse: ob id etiam Ezechieli præceptum fuit, ut abrais pilos pensaret, ut scias æqua lance opes quas possides ponderandas esse, & quæ æquo ponderi supersunt pauperibus impertienda, sicuti & reliquos pilos uento dispergi mandauit

C Dominus. Ad quod non parum mihi conferre uidentur, quæ de Absolone ex prælio fugiente dicit scriptura. Hic nanque e prælio fugiens in quercu crinibus suspensus dicitur; En quod crines, qui eius delitiæ extiterant illi mortem intulisse dicuntur. Mulus cui ille infidebat pertransijt illo crinibus suspensio relicto; in quem Ioab calcaribus equum hortans, tribus lanceis percussum interfecit. Quid obsecro Absolonis crines, nisi inania, & superflua præferunt? Quid mulus pertransens, nisi obfirmatum sceleribus, ac nunquam quiescentem mundum, sed prætereuntem semper significat? & mundus transiit, inquit Apostolus, & concupiscentia eius. Quid tres lanceæ, nisi tria tela, quibus iugiter mundus nos infestatur, innuunt? Omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ. En igitur

Pedes Domini tergimus capillis, cum pauperi sua erogamus.

Ezech. 5.

Ezechiel pilos radens quod sit.

Numer. 8.

Quod superest erogandum.

2. Reg. 18.

Ioan. 2. C

Ibidem.

qd sup d

igitur tibi archanum Dei iudicium; Absolon toto conatu, con-
tempto celo ad acquirendam terram properabat, & pariter celum
terramque amisit, cum in aere suspensus miserrimè extinctus fue-
rit; Abdito enim Dei iudicio fit, ut qui posthabito celo, terrena
curant, neutrum adipiscantur. Ne igitur cum Absolone diuitia-
rum crinibus suspendaris, simulque terrenis, ac celestibus expolie-
ris: radendæ diuitiæ, pauperibusque erogandæ, ut terrenis amif-
sis celestia saltem consequaris.

Eleemosynæ
largitio quan-
ti sit.

Simile.

Esai. 59.

Finmen quodam (dicunt) duo diuidens regna, ob procella-
rum, ac fluctuum frequentiam, nullo modo posse uel lembo, uel
cimba transmeari, cumque ob eius nimiam latitudinem, nec pon-
tem haberet, nec construi posset, nullus ex altero in alterum transi-
re poterat, cupiebant quidem incolæ alium adire regnum, sed sic
ri non poterat; quamobrem ualidus, ac strenuus rex, proprio ære,
magno impendio pontem astruxit, hac tamen lege, ut singuli tran-
sire uolentes nummum eius seruis coactoribus soluerent. Hinc ti-
bi quanti sit eleemosynæ largitio patere potest. Duo hæc regna
alterum quidem celum, alterum uerò terra est: æternum illud,
temporale istud, ante Saluatoris aduentum nulli hinc inde transi-
re licebat, nullum enim patebat iter a terra ad celum, flumina diui-
dencia hominum peccata sunt: sic enim Esaias testatur; Iniquitates
uestre diuiserunt inter uos, & Deum uestrum. hinc nullus celum
adire poterat. Venit ergo præclarus, ac munificus rex, omniumque
Saluator Christus Iesus, sui que sanguinis incredibili impendio,
peccata deleuit, pontem tutissimum construxit, uiam patefecit,
iter a terra parauit ad celum. Magnificum quidem, ac uenerandū
pontem, cruciatibus, doloribus, flagellis sanguine, & dira filij Dei
morte constructum. huius pontis fundamentum, diuina bonitas,
arcus charitas, totaque ædificij moles pons misericordiæ appella-
tur, coactores famuli ad exigendos nummos præpositi, pauperes
sunt, de quibus ipsemet rex iam adepto regno dicet; Quod uni
ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Si igitur istis pecuniam non
solueris, pontem tibi transire non licebit, cœleste regnum adibis
nunquam, ab illo perpetuo te exclusum noueris. Nec te inualen-
tia terreat, quod quid impertiaris non habeas, non habenti enim
uoluntas nummus est, hanc des cum desunt res, & te totum soluif-
se existimes. Coronat Deus intus (inquit Augustinus) bonita-
tem ubi

Non habenti
uoluntas pro
nummo est.

Voluntas

Atem ubi non inuenit facultatem. Quamobrem si pecunijs cares, si uictum, si indumentum largiendum nō habes, da cor, da animam, da suspirium, da gemitum, da denique te ipsum. Cūm Dauid exularet, nec domum, patriam, tectum, uel uictum haberet, insectante Saule his Deum alloquebatur uocibus. In me sunt Deus uota tua, quæ reddam laudationes tibi. Quod perinde est ac si dixisset licet sæuus ac ingratus tyrannus omnibus me expoliauerit, non tamen cor, uoluntatem, ac me ipsum fugari unquam poterit, *Psal. 55. C* nunquam desiderio uacandi Deo me poterit expoliare, cūm igitur in me sint uota tua, hæc reddam laudationes tibi.

Quod si aliquid externum dādum esset, quis excusari unquam poterit? Quis uel calicem aquæ frigidæ se dare non posse dicet *Matth. 10. D* unquam? Nonne hæc ipsius Saluatoris uerba sunt? Qui dederit uas aquæ frigidæ in nomine discipuli, mercedem non amittet. Rebecam legimus aquam seruo Abrahæ, eiusque camelis potum dedisse, ob idque nomine mercedis Isaac eius filio nubere sibi datum est. Iacob, quod Rachelis armentis aquam libenter tribuerit a Labam hospicio recipitur, in cuius domo ditissimus euasit. Moyses quod gregi sui, focieri Hiетро, aquam potandam præbuerit, eius filiam uxorem duxit. Nullus est igitur excusationi locus, si elemosynam pauperi non erogaueris, cūm uel poculo aquæ frigidæ mercedem polliceatur Dominus.

Aes frigidum ac gelidum, si uasi multiformi adhibeas, integrum inuenies, ac in aliqua uasis parte situm, quod si liques, per totum uas diffusum uidebis, omniaque foramina implens: pari ratione, si opum numerositas ac copia frigore auaritiæ gelida ac rigida manens in una resideat arcula, nulli frugi ac emolumento erit, quā si diuini amoris igne liquefacias ad omnes ægenorum partes, plura implebit uacua, ac egentia loca.

Verū qui fieri potest, ut a quo nomen acceperis mēte uoluas, pauperibusque non sis munificus, ac generosus? Vnde nanque homo, nisi ab humo nomen trahit? Quid uerò humo magis liberale ac profusum? Nonne hic omnibus munificē aurum, argentum, panem, uinum, indumenta, fructus, gēmas, & quicquid hominum uitæ necessarium est, cōmunicat, & sine inuidia impertitur? Ut quid ergo homo uocaris, nisi ut ab humo indigentibus subuenire adiscas?

Simile.

Nummi in arca inutiles sunt.

Hoc nomen homo, nos ad erogandum impellit.

anab

Secunda Pars.

KKKκ

Add

M. L.
De eleēmosyna

Prover. 14. C

Ingens prae-
mium polli-
cetur Domi-
nus dāti ele-
mosynam.

Adde quod tibi eroganti ingens promittitur prae-
mium. Qui D
miseretur pauperis inquit sapiens, beatus erit. Quis unquam
tām magnificum prae-
mium pollicitus est? Quis beari nō uehemen-
ter exoptat? Verū generatio incredula signum quærit, atque cum
Phariseis dicunt; Quod signum ostendit nobis, quod qui dat pau-
peri beatus erit? si hæc ad oculos paterent, nullus non pauperibus
erogaret? Ast ergo istis occurram; scisne certò hoc anno semen
tibi largum redditurum fructum? cur ergo seminas, si non uides
quia id credis, & speras; crede igitur, & spera, sicuti nanq; qui ni-
hil seminat, nil sperare potest, sic qui non dat pauperibus, nulla spe
inniti potest. Et nonne id haud dubium esse credendum, ac tenen-
dum est quod ipsa ueritas ore proprio attestatur?

Greg. i homi.
super illud ui-
dens ciuitate
fleuit &c.

Quod si adhuc obfirmatus signa quæris, en tibi Saluatorem bea-
to Martino mediam clamidem argenti pauperi impertienti, dicen-
tem, Martinus hac ueste me contexit. Audi Gregorium aliū Mar-
tinum monachum referentem, qui seprosum penè extinctum fame
in uia inuentum, humeris positum in monasterium deferens admi-
ratione affectus quod tam leuis esset, ut penè nullum se pondus
portasse sentiret, alio eiusdem cenobij monacho occurrit, se hoc
modo alloquenti; Quia me super terram non erubuiisti, nec ego te
in cælo erubescam, hunc autem sic monachum alloquētem inquit
Gregorius fuisse Dei filium. B. Thomam Apostolum Ecclesia
reffer ab Indiarum rege pro regia ædificanda magnum accepisse
thesaurum, cūque omnia pauperibus erogasset, iussu regis uincu-
lis compediri ac in carcerem injici iussit, fratri tamen regis inte-
rim uita functo, magnificæ ædes in cælo constructæ sunt ostensa,
eique regiam aulam illam instructam fuisse. Si igitur (ut fas est)
Christo credis, illumque audis dicentem; Quod uni ex minimis
meis fecisti, mihi fecisti: & tandem; Venite benedicti patris mei
possidete regnum, quia esuriui & dedistis mihi manducare, & quæ
sequuntur. cur non erogas? cur pauperi non das, ut te Christus
recipiat, tibi que ob id regiam aulam ædificet, ubi perpetuò ui-
uas felix?

U
Efficacię elec-
mosynarum
exempla.

Matth. 25.

Prover. 3.

Eleemosyna
signū est, quo
Dei filij di-
gnoscentur.

Eleemosyna ergo, & fides (inquit Sapiens) te non deserant, sed
appende illas collo tuo. Quemadmodum diuitum liberi, ornatus
gratia aureum monile in collo gestant, quod ueluti nobilitatis si-
gnum deponunt nunquam, itidem & Christianum beneficentia in-
dutum

Signum

A dutum esse oportet, quò illius qui misericors est, se esse filium profiteatur ac declaret. Qui ergo ad clamorem pauperis obturat aures, suæ dignitatis monile spernit, se Dei filium esse negat, celestis regni hereditate expoliari cupit. Quis enim regnum celeste audebit petere ab illo, cui uel panis bolum impertiri recusat? Quis æternam à Deo gloriam adipisci sperat, quem in paupere nudum uidens, cooperire negauit? Quid ad hæc quæso illi respondere poterunt, qui scurris, mimis, scortis, lænonibus, ac ferocibus eum deducantibus sua munificè largiuntur, qui diuitibus, & principibus qui bus supersunt opes, amplissima ac generosa dant munera, qui canes, & accipitres nutriunt, qui aulas ædificant, quas tapetibus, peristomatibus, frigijsque operibus, atque inauratis ornans, & nudis pauperibus nihil penitus impertiuntur? eritne hæc mediocris æstimatione infamia, si lapides, parietes, humumque sericis cooperias, & pauperum membra nuda conspiciens, detecta relinquas?

Arguuntur
q̄ superfluis
magna erogant,
& de pauperibus nulla
est cura.

B Ah crudelis & inhumane, aurum respicis, & fratrem cõtemnis? Audis pauperum gemitus, nec misereris? auro faciem, & egeno fratri terga uertis? si ergo auri cupidus es, pauperibus largire, ut centuplum accipias, ditissimusque euadas. Putei & lacus aquarum uiuentium, sordibus obturati, si exhausti fuerint, uberiorem, ac limpidiorem aquam dant, quos si à sordibus non mundaueris, corruptos, ac infectos inuenies; ita opes quæ distribuuntur, ac egenis conferuntur, augentur, ac saluberrimæ efficiuntur: nam accipientes reficiunt, & dantium corda nutriunt, quæ si recondantur, ac quiescant, nulli penitus utiles sunt.

Qui ditescere cupit, pauperibus suis impertiatur.
Simile.

C Te omnia quæ possides accepisse est qui ignoret nemo, nudus enim & inops mundum ingressus es, iamque supra id ipsum manifestè ostensum est. At nonne quamplurima recipere, & nihil impertiri uel ipsi naturæ legi repugnat? Stomachus pleraque recipiens ceterisque membris nihil communicans, quid nisi luem ac pestilentiam præ se fert? Nonne ex tot acceptis, nec communicatis innumeri gignuntur morbi? Naturæ igitur ipsi insensus es, si non largiris quæ accepisti.

Plura recipere, & nihil dare naturæ repugnat.

Sed & grati animi lex est, ut qui recipit, referat, quò fit ut illos ingratos, atque inhumanos dicamus, qui beneficio accepto, nec gratias quidem referunt; urbanitatis etiam ac humanitatis ratio id expostulat, ut qui recipit reddat. Nihil enim apud mortales

Grati animi est, ut qui accipit, referat.

inurbanum magis, quam nunquam non accipere, nec unquam impertiri. Nonne ergo & Deo & hominibus inurbanus, ac inhumanus habebis, si cum innumeris muneribus ac beneficijs ab ipso omnium conditore, ac redemptore donatus fueris; uel nummum, uileque tegumentum illi in paupere petenti recuses dare?

Seneca.

Tres gratias, illa dat, hæc recipit, postrema reddit,

Eccl. 14. C

Sapient. 5. A

Iudic. 1.

Ingratus qui pauperi non dat.

Galat. 6. A

Aug. de verb. Dñi. ser. 37.

Dilites pauperem suble-

uat, ut a pauperibus suble-

uatur.

Exod. 23.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Quis, quid, a quo, & ad quid petat, perpendendum.

Tres legimus à Seneca adductas sorores, quas gratias appellauit, quarum illa dat, hæc recipit, & postrema reddere dicitur. Virgines esse asseruit, quia sincere, ac incorrupte sunt. Iuuenes, quia beneficiorum memoria senio confici ac obdlescere non debet. Sionanque Sapiens ait; Diuisione sortis da, & accipe ante mortem tuam, benefac amico tuo, & secundum uires tuas da pauperi, & non defraudaberis à die bono. Quid diuisione sortis? Huius peregrinationis fors diuinitus est: quæ uero in patria fors, pauperum est: sicuti & alibi dicitur; Inter sanctos fors illorum est; In sorte igitur, id est dum hic degis, dum diues es, da pauperi; ut in sorte sua, cum in beatorum patria diues effectus fuerit, ab illo recipias. Sic enim in libro Iudicum legis; Accede mecum in sorte mea, ut & ego accedam in sorte tua. Si igitur simul sunt sorores istæ dare, accipere, & reddere, nonne pudebit hanc germanitatem diuidere? Et nonne tunc diuidis, ac destruis omnino, cum danti tu qui accepisti recusis reddere? Da ergo, nisi ingratus haberi uolueris.

Verum & Paulum Apostolum præcipientem audi; Alter alterius (inquit) onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quid est alter alterius onera portare? En tibi Augustinum illud exponentem; Proximus tuus onus habet paupertatis, tu diuitiarum. Quod est onus pauperis? Non habere. Quod diuitis? plusquam oportet habere, portet illi non habere. porta tu tecum plus habere, ut æquales sint sarcinæ uestre. Nunquid paupertas onus est? Immo. Multi enim sub tali onere incuruantur, prosternuntur, & moriuntur. Si igitur Dominus præcepit, ut cum uideris alicui odientis te iacere sub onere non pertranseas, quin cum illi subleues, quanto id magis proximo sub paupertatis onere iacenti præstandum tibi erit?

Si ergo eleemosynam largiturus, quatuor præ oculis habere uolueris, haudquaquam arduum erit omnia quæ habes pauperibus erogare. Quis ergo petat, quid, à quo, & ad quid petat, perpendito. Quis nanque petit? Christus petit, tuus genitor, redemptor,

creator,

q nos in clauis dicitur

A creator, ac magister petit, ille petit à quo omnia habes: quod enim pauperi facis tibi factum putat ac testatur. Sicuti rex per nuncium tributū petit, sic rex regum Christus per pauperem censum exigit. Verū quid petit? parua, temporalia, quæ tecum in patriam asportare nequis, quæ uelis nolis, relinques tandem: illa petit, quæ ab illo accepisti, & tandem sua petit, non tua: diuitum enim opes pauperi debentur, & pauperis sunt; Quid? quæ tibi supersunt petit, quibus non indigis; Cur ergo non præbes? Nonne inurbanus, ac inhumanus esses, si mensæ Principis tibi prandium indicensis assideres, ipsique ex his quæ coram in mensa habes, aliquid petenti dare recusares? Prandium tibi rex ille omnipotens hic indixit, cœnam postea tibi indicturus, eius mensæ assides, eius cibis uesceris, & ipsi paululum quid petenti recusare dare? Inhumanum quidem, ac indignum facinus. Verū à quo petit? ab illo qui ære suo grauatus est, quia quicquid habet, ab illo erogandum habet. Ad quid tandem petit? ad tui ipsius commodum ac emolumentum, ut minimum dans, regnum nunquam perituum recipias. Cur igitur ingratis christiane non impertiris pauperi quæ accepisti?

*Simile.**Simile.*

Inurbanus est, qui pauperibus nō erogat.

Si exul ac captiuus præpotens rex, quem breui in pristinam regiam maiestatem restituendum nosti, à te in exilio relegatus quicquam peteret, daresne? dares utique, te maiora ab illo, regno restituto, accepturum sperans. En igitur æternus rex in paupere exul ac captiuus, quem certa fide tenes cito regnum adepturum, à te nūmum petit, cur igitur non das, ut cito ab illo thesaurū, immo regnum recipias æternum?

Simile.

Ratio urgens ad erogandū pauperi.

Si ad te rex nuncium mitteret, quem propria manu subscriptis, ac proprio sigillo munitis litteris, tibi his uerbis cōmenderet; Familiarem hunc meum, eiusque causam tibi commendo, ac trado, eiusque negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea: Nonne hunc eo fauore prosequeris, quo maiori posses? Nonne omni officio ac diligentia curares ut illi nihil deesset? Quod si negotium ac causam apud regem haberes, quem ob id tibi fauorabiliter suffragari cuperes: nonne eam nobilioribus afficeris donis, ac muneribus? Si igitur causam apud omnium regem in extremo illo iudicio scis te habiturum, illeque tibi pauperem suis litteris commendatum facit, te certiores reddens, ut quicquid pauperi sic cōmendato

Simile.

Stultus ac imprudens, qui pauperem non dat.

mendato feceris, perinde esse ac si illi fecisses, cur uel petenti non impertiris? cur non das? stultus quidem es ac demens, si tanti regis gratiam ac fauorem, unius nummi pretio uendis ac amittis.

Simile.

Qui pauperi
dat, diutius
posidebit, q̄
habet,

Si rex tibi pradium usui committeret, illius tamen dominatum sibi seruans, quo pro libito te priuare posset, interimque de eiusdem pradij fructibus à te peteret, negares ne? Nonne etiam non petenti ultro dares quò te diutius pradio uti sineret? At quæ nunc possides, ueluti pradium, tuo usui sunt tradita, non tibi dominatum, sed sibi seruari uoluit, potest cum uoluerit his omnibus te expoliare, si igitur uel ultro largiri recusas, cur uel petenti non das? Auferentur utique a te, quæ tua esse existimas, cum diutius te illis fruiturum arbitratus fueris. da ergo pauperi, da Christo in paupere petenti, quò diutius uti ualeas.

Simile.

Impudens est,
qui pauperi
non dat eleemo-
synam.

Si rex in egestate constitutus, uas aquæ frigida, uel denarium porrigenti regnum polliceretur, quis (si tamen eius uerbis fidem haberet) id negaret, nisi mentis inops? Quod si negares, quæ postea fronte regnum tibi promissum auderes petere? Impudentissimus igitur es si egeno nummum negans ipsum regem gloriæ adis, ac petis, Adueniat regnum tuum. Cum ille egenus factus, auxilium egenis porrigentibus duntaxat, regnum sit pollicitus. Impudens inquam, si pauperi semel in hebdomada panis buceam exigenti, negans audes orare panem nostrum quotidianum da nobis hodie,

Simile.

Qui non dat
pauperi, po-
nas luct.

Si regias pecunias in regis honorem ac dignitatem erogandas acceperis, tuque ludis, scortis, scurris, ac canibus consumandas tradideris, nonne ueluti lesæ maiestatis reus penas lues? Accepisti igitur, ò christiane, à Domino quas possides opes, ut dispensator pauperibus erogandas, qua igitur animaduersione te afficiendum putas, si in ipsius regis regum dedecus, ac probrium, canibus, meretricibus, ac lænonibus impertiris?

Videtur deci-
mus cœlorū
paruifacere,
cū illud uase
aquæ frigida
uendat.

Verum te nunc alloquor omnium conditorem, redemptorē, ac principem: tam parui (quæso te) regnum cœlorum pendis, ut uel frusto illud panis uendas, aut uase aquæ? Videris utique (ò rex, regum) hoc tantum regnum abhorrere, & nihili facere, cum tam, uili precio illud erogas. Nonne nobis occasionem præbes, ut regnum illud cœleste spernamus, ac uili pendamus, cum illud tam parui emendum & acquirendum exponis? Nonne hoc magis admirandum est, quòd cœleste regnum nummo aulario emendum ponas,

Aponas, quàm si terrenus imperator uniueſi orbis imperium, ac dominationem pòmo in ſeſto uendat? Non paruum diſcrimen eſt (ut Diuus Auguſtinus contemplatur) inter rerum precium Deo, ipſumq̃ue hominibus collatum; Nam reſpectu noſtri, non iuxta rerum naturam ac conditionem, ſed iuxta earum penuriam precium pendimus. Licer nanque homo equo præſtantior natura ſit, ſæpe tamẽ contingit, ut hominem uilioris emas, quàm equum: rerum igitur indigentia penſanda eſt, cumq̃ue omnipotens Deus diſtiſſimus quidem ſit nulliusq̃ue egeat, rerum precium iuxta obſequium, atque iuxta id quo grata ſunt, penſat. Quo ſit ut licet eleemoſyna ſi regno cœlorum conferatur, minimi eſtimanda ſit, ingentis tamen precij eſt, quòd Deo tam grata ſit illiq̃ue perpetuò inſit cordi. Nam uoluntas Dei, quæ omnium rerum productrix, ac creatrix eſt, omniumq̃ue cauſa exiſtit, res prout libet æſtimare ualet, preciumq̃ue iuxta ſuæ uoluntatis modulum imponere poteſt, cum omnium rerum precium ac meritum perfectè intelligat. Illud igitur, regni cœlorum iuſtum precium erit, quod ab ipſo regni cœlorum conditore impoſitum eſt, & cum iam decreuerit, ut uel fruſto panis, uel uafe aquæ emi poſſit, hoc iuſtum precium dicemus eſſe. Addo; Nam cum eleemoſynam das, maiora præbes, quàm quod ab hominibus æſtimatur: ſimul nanque cum nummo te ipſum præbes, cor tuum, uoluntatem tuam tribuis, quæ a Deo maioris ſit quàm tua omnia. Quemadmodum enim qui meretrici, uel lenæ munus dat, cor etiam ac uoluntatem ſimul Damonì præbet, ita qui charitate motus, paruam pauperi eleemoſynam impertitur: Deo ſimul animam, ac ſe ipſum dedit, ut dicas plura, maioraq̃ue Deo patere cum eleemoſynam largimur, quàm nos ipſi uidere poſſimus, ille nanque abdita uidet, quæ nos ipſos latet: ſic nanque cum eleemoſynam præcipit atteſtatur, & pater tuus qui uidet in abſcondito, reddet tibi.

O incredibilem, ac ineffabilem æterni regis clementiam; omnia nobis largitus eſt, cui cum omnia debeamus, illa tamen quæ redde-
dere tenemur petit, hac lege, & pacto, ut nos eterno regno, eternisq̃ue diuitijs donet. Verùm illud nobis perpendendum eſt, quòd quàm plurimis in nos beneficijs collatis, non tamen fraudatur do-
minus, cum non proprium, ſed hominum commodum, ac emolu-
mentum quærat, cum noſtram eleemoſynam recompensare polli-
cetur.

Rerum pre-
cium ſi Deo
conferatur,
idemq̃; ſi ho-
minib⁹ ſit col-
latum, maxi-
mum diſcri-
men inter ſe
habet.

Cum eleemo-
ſynā dāmus,
maiora præ-
bemus, quā
quòd ab ho-
minibus æſti-
metur.

Simile.

Matth. 6.

Noſtrum, nō
proprium cō-
modum quæ-
rit Dominus,
cum noſtra
petit.

noſtrum commodum

De eleemofyna

Simile.

ma

Vilipédere ui-
detur Domi-
nus celeste re-
gnum, ut nos
in fui amore
alliciat.

cetur. Vidisti inquam nobilem heroem cum honesta quam de-
perit uirgine ludentem? hic tepius dedita opera aurum perdit, ut
eius lucretur cor, inque sui amorem eius animum alliciat, parise
nobiscum ratione habet Dominus, regnum cœleste uenale facit,
paruoque ac uili illud uenundat precio, atque quasi nobiscum lu-
dens illud uidetur amittere, ac paruipendere, quo nostra corda ad
se alliciat, suaque penitus reddat. Si munera dura pectora fran-
gunt, si placant homines, deosque. Nonne durum ac æneum habes
cor, si tot acceptis a Domino beneficijs, non emolliris ad uocem
pauperis? Si omnium quæ naturâ constant, proprium munus est,
maiora præstare, quam recipiunt, nõne & naturæ author id ipsum
prestantius exhibebit? Quinque in deserto cumulauit panes, cum
adhuc mortalis existeret. An nonne nunc cum immortalitate præ-
ditus est, quæ pauperi largiris cumulabit, atque incrementum da-
bit? Vtique ait Paulus; Augebit incrementum frugum iusti-
tiæ uestræ.

2. Cor. 9. C

Age ergo christiane, & quàm magnam auctiõnem, & accessio-
nem bonorum, pro locata in paupere eleemofyna accepturus
sis, ob oculos pone, haud enim fieri poterit, ut his diligenter
examinatis, tua omnia non lætabundus eroges: nec tua dunta-
taxat, sed & te ipsum ultrò pauperibus dederis, sicuti & ipse om-
nium Saluator, non solum sua, sed & se ipsum nobis egenis clar-
gitus est. Vt quid nanque credis uoluisse Dei filium uilissimo, ac
exiguo triginta denariorum pretio uehundari, nisi ut hinc sal-
tem possis intelligere quanti nos fecerit, ut scilicet omnia nobis
tradidisse; ut sibi uel nihil uel parum quid retineret? Sic etiam
cum æterna pro temporalibus, quæ pauperi erogamus pollice-
tur, ac impertitur, quantino nos æstimet patefacit.

Cum ergo pauperes à Domino tanti fiant, non sunt à nobis
paruipendendi. Pauperes quidem sunt, uerum partes nostri sunt,
cum Christum pauperem præ se ferunt. Pauperes, sed heroes
Domini, atque heri nostri sunt, quorum precibus æterna regna
consecuturi sumus. Pauperes quidem, sed mensarii, ac nümü-
larij sunt, quorum mensa, ac thelonio nostra omnia tutò in cœ-
lum asportamus. Ob id tot nobis, tantaque elargitur, ut pauperi-
bus impertiantur, ob id ipse egenus, & pauper sponsam diuitem,
ecclesiã scilicet habere uoluit, ut sint qui pauperes alant. Om-
nes nan-

Anes nanque ecclesiæ reditus, omnia episcoporum, ablatorum, presbyterorum, canonicorum, & huiusmodi ecclesiæ ministrorum, res pauperum sunt, ipsi domini, ipsi patroni, illis ergo eroganda erunt.

Chrysost. Ser.
de misericor-
dia & in 2.
Timot. hont.
15.

Dic mihi (Chrysostomus inquit) si quis te senio confectum & uiuentem in paupertate subito iuuenem se facturum promississe, & in ipsum ætatis florem reducturum, & super omnes præualidum & speciosum redditurum esse, & regnum in mille daturum annos, regnum (inquàm) pacem firmissimam possides, quid pro hac promissione non eligeres tam facere, quàm pati? Ecce autem Dei filius his multò maiora pollicetur, perpetuam iuuentutem indeficientem pulchritudinem, incorruptionem æternam, regnum nunquàm periturum, & se ipsum qui omnia hæc in immensum superat, promittit, isque nec falli, nec fallere potest, si tamen pauperi elemosynam præbes. Nonne igitur propter hæc, & corpora & omnia quæque libenter erunt eroganda? Quid illi non libenter erogares, qui te in regiam deduceret, & ut regem conuenires, coramque omnibus illi gratiosus existeres efficeret? Atqui si pauperi elemosynam præbes, in cælum te ascendere faciet, omnium regi assistere, & perennem cum Angelis splendorem habere, & illa ineffabili gloria frui, quam oculus nō uidit, neque in cor hominis ascendit. Quid? dubitas, an pecunias erogare oporteat, cum opus esset, etiam si uita exuenda fuisset, gestire, & exultare? Si ut magistratum acquiras, qui iræ furoris, ac Dei indignationis tibi occasiones præbet, etiam quæ possides erogas, aliena mutuas, & uxores & filios si opus sit, obnoxios reddis; & regini cælesti posthabita dominatione, nec obulum quidem pro eo acquirendo eroges?

Si reges hominibus thesauros suos seruandos committunt, cur homo homini regi committere dubitabit? At si homo homini potenti ac diuiti thesauros suos committere non dubitat, cur tu Deo committere dubitabis? ille nobis sua archana mysteria, quæ omnibus thesauris præstant, cōcredidit, & tu illi pecunias credere recusabis? Ille hortatur, ut omnia nostra sibi seruanda permittamus, certos nos reddens, quod nullus diripiet, non demollietur tinea, nō latro suffodiet, & centuplum se daturum pollicetur, nec sic quidem obtemperabimus? Et quando illi seruanda tua committis, nisi cum das pauperibus? hi certè nostris depositis à Domino sunt

Secunda Pars.

LLL

præpositi.

De eleemosynā

præpositi . Si quid apud alium deponis , nil aliud accipis , quā D
quod deposuisti , gratiasque agis si uel depositum totum receperis ,
siquid ē deposito furatur latro , tuo id efficitur detrimento ; At cē-
lestis ille depositarius apud quem pauperes quæ illis dederis de-
ponunt , dicturus tibi non est ; Latro accepit , tinea corrosit , sed
& hic centuplum , & illic æternam reddit uitam . Cur ergo omnia
tua per manus pauperum apud illum deponere non studes ?

Vsu comparatum est , ut ascitus ad regnum , uel ad summi sacer-
dotij gradum , quod proprium & priuatum fuit , continuò parenti
bus , ac propinquis , cōsanguineisque , uel indigentibus ciuibus ero-
get , ne sit animo uilis qui tantæ dignitati ascitus est . Quia igitur
nos Dominus reges effecit , ac sacerdotes , eo sensu quo Petrus ait ;
Vos estis regale sacerdotium , sacerdotes quidem non qui sacrifici- E
cia in altari , sed qui corpus proprium , propriam uoluntatem in sa-
crificium Deo offerant penitendo ; reges etiam , non quòd iam
regno potiti simus , sed quòd illius æterni regni simus heredes ;
ob id igitur uilia , & caduca hæc iubet , ut uendamus , largiamur , ac
donemus , ut in cœlesti regno , omnia quæ in cœlis , & quæ in ter-
ris sunt possidere ualeamus . Qui ergo tanto dominatui ascitus
es erga & da ciuibus egenis .

Si Deorum simulachra colentes , quicquid preciosi habent in
ea conferunt , quibus nec uti possunt , nec gratias agere qui acce-
perint , cur tu qui ueri & uiui Dei es cultor , uiuentia eius simu-
lachra honore , munificentia , & liberalitate non prosequeris ? cur
illis tua non confers , ac elargiris , ut ille pro cuius amore bona ero- F
gas , mercedem exoluat ? Pauperes igitur eleemosynis & beneficijs
cumulemus , ut à Deo æternis cumulemur bonis , qui ait ; Qui dat
pauperi , non indigebit . Qui despicit deprecantem , sustinebit ino-
piam ; & iterum ; Qui despicit proximum suum peccat , qui autem
miseretur pauperi , beatus erit .

Nullus igitur excusationi est locus si eleemosynam pauperi ne-
gas : neque enim hæc erogationis ars scitu difficilis est , neque la-
boriosa , omnes artes hac una excepta pluribus indigent , hæc sola
sibi ipsi sufficit , Agricultura cuforia indiget à qua ligonem , uome-
rem , falcem , securim , & alia quàmplura mutuetur ; carpentaria ,
ut aratrum cōponat , iugum paret , ac plaustrum , hac uerò ferraria
indiget , quæ securim , ferram , malleum præbeat ; Ferraria carpen-
tario

A tario indiget, qui folles construat, ac manubria paret; ædificatoria uerò, is omnibus indiget, agricola qui arborem scindat, ferraria quæ malleos conflet, carpentario, qui ligna aptet. Sola miserendi ars, nullo eget, cum sola uoluntas sufficiat, ubi desunt uires. At hæc secularium artium quælibet proprium munus habet, agricultura pascit, textoria uestit, ædificatoria ædes ad habitandum construit, at hæc miserendi ars, uestit, alit pascit, tegit, potat, ac hospitatur, hæc igitur ars artium sola, hæc uirtutum regina, hæc nullo indiget, ea omnes indigent, hæc leuis, facilis, quamque amplectamur dignissima.

Quamobrem, qui hæreditatem à maioribus, per successionis seriem minimè accepisti, non doleas, nec efficiaris tristis, quod **B** dare non ualeas, ac si minus quàm diuites sis accepturus à Domino, longè nanque si uolueris maiora habebis, facilius nanque eleemosynam erogabis, sicuti & Euangelica uidua, quæ duo tantum minuta obtulit, liberior nanque es, minus pecunijs irretitus quò minora habueris, atque ad Dæmones euadendos, ac effugiendos absolutus, ac expeditus eris magis, qui nanque nudi effugiunt à nullo teneri possunt, qui uerò uestimenta post se trahit eum quilibet cito apprehendit, ita qui nudus est, qui pauper, qui minora habet, & si capiatur diffugere facillime poterit, qui uerò diues est, qui opibus irretitus, qui multa post se trahit, & si non capiatur, suis compedibus implicetur; curis, desiderijs, sollicitudinibus, atque perturbationibus innumeris inuoluitur, quibus à **C** Dæmonibus qui latrones insectantes sunt, faciliè capi potest. Facilis res est eleemosyna, & quæ minoribus indigeat. Neque enim uias inaccessas peragrarè, neque maria transfretare, neque innumera efficere, quibus illi qui ditescere cupiunt, implicari solent, sed uel nummo, uel (si is desit) uoluntate sola misereri, ac regnum cælorum acquirere poterit.

Contra uerò qui diuites sunt, cum multis implicentur, raptores dicuntur, & raptoribus pœna, atque animaduersione debita afficiuntur. Sic nanque per Eesaiam, quibusdā diuitibus eleemosynam dare *Isai. 3. A. B.* recusantibus dicitur; Non intulistis decimas (inquit) sed rapina pauperis est in domibus uestris. Et rursus alibi dicitur; Ne spolia uitam pauperis. Quid est rapina pauperis &c? Quidne spolia uitam pauperis? Utique quòd diuites, qui eleemosynas pau-

polare no fare

De eleemosynā

peri negant, id quod non erogant rapinā sibi ascribetur; & qui D non largitur, perinde est, ac si expoliet pauperem. Qui ergo eleemosynam non præstat, pari cum his qui spoliant supplicio afficietur. Domini enim pecuniā sunt, undecunque eas collegeris, ob id tibi concessæ sunt, ut egenis distribuas; quare quemadmodum, qui regis pecunias accepit, si neglexerit, his quibus iussus est distribuere, inque proprias consumpserit delitias, penas dabit, ita sanè & diues, receptor quidem pecuniarum Domini est, pauperibusque distribui iussus est, cum igitur sibi mandatum sit, ut suis seruis egentibus distribuat, siquid amplius quam postulet necessitas in seipsum insumpserit, grauissimas illuc daturus est penas.

Simile.

Qui ergo plura ceteris accepisti, non ut ea solus consumas, E sed ut eorum cæteris bonus dispensator sis, non ea tibi asciscas. Non expectes, ut à te pauper quæ iure sua sunt, petat, sed tu ultro illi da, super illum intende. Nam beatus qui intelligit super egenum & pauperem, non dicit, qui petenti dat, sed qui intendit; Eget ille, eges tu, eget ille ad te, eges & tu, ad Deum. Si tu contemnis egentem tui (inquit Augustinus) Deus non contemnet egentem sui. Ergo impleto tu egentis inopiam, ut impleat Deus interiora tua. Vidisti in Euangelio iustum Lazarum, sed in sinu Abrahæ. Hospitalis quippe Abraam fuit, quamobrem ut diuitis inhospitalitas arguatur, ob id in sinu Abrahæ sibi obijcitur, in terris iacebat pauper humi, in celis ab Abraam recipitur.

Aug to. 8. super psal. 37.

Finiam tandem & extremam huic negotio imponam manum, F si illud Augustini adduxero in quodam tractatu. Tenete ergo & uos eleemosynam, quia scriptum est; Eleemosyna à morte liberat, & qui eam fecerit, non ibit in tenebras. Vnusquisque quantum præualet, tantum porrigat. Qui habet aurum, det aurum: & qui argentum, argentum. Qui uerò non habet pecuniam, cum bono animo det pauperibus bucellam, & si non habet integram, ex eo quod habet, frangat, & partem egeno tribuat: sciat, quamuis parum tribuerit cum bono animo, Deo acceptabile erit, Dominus enim non copia largitatis, sed beneuolentia & deuotione largientis delectatur, & pascitur. Vt autem nullus pauper ab eleemosyna se excusare possit, ipse Dominus pro calice aquæ frigidæ se mercedem esse redditurum promisit. Qui enim à Domino plures fa-

Aug. trac. de reſtitud. catholicæ conuerſationis. to. 10.

Res facultates accepit, magis utique iudicij periculum sustinebit. Potuit nanque Deus omnes diuites facere, sed pauperes in hoc mundo esse uoluit, ut diuites peccata sua redimerent. Redimite ergo uos charissimi, dum habetis pretium, date eleemosynam de bono & iusto labore, & non alterius rapina. Audite modo ante fores uestras pauperes rogantes, ut & ipsi pro uobis in die iudicij rogent. Prophetam audite clamantem; Qui auertit aurem Prou. 27. suam ab egeno, & ipse clamabit, & non exaudiet eum Dominus. Date ergo Deo, quod uobis dedit, quia ipse accipit quod pauperibus datis, ipsi quidem datis, sed uobis in futurum transmittitis, non ut uentrem impleatis, sed unde flammam extinguatis. Quia sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit Eccli. 5. peccatum. Hinc Dominus per Prophetam; Dabunt singuli redemptionem animarum suarum, & non erit in eis morbus, neque casus. Date ergo, dum licet accipere redemptionem animarum uestrarum: redimite uos ipsi, dum uiuitis, quia post mortem nemo uos redimere potest. Unusquisque de quali ingenio, uel artificio uiuit, de ipso decimam Deo in pauperibus, uel in ecclesijs donet, consideret quia omnia Dei sunt per quæ uiuit, siue terra, siue flumina, siue semina, uel omnia quæ sub cælo sunt. Hæc Augustinus ubi supra: Quæ qui animo, menteque diligenter uoluerit, eleemosynis uacabit, ijsque æternam acquirat uitam, quàm nobis ille concedat, qui uiuit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

F I N I S.

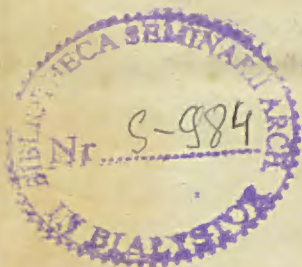
REGISTRVM

ABCDEFGHIJKLMNOSTVXYZ.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN
OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK
LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS TTT
VVV XXX YYY ZZZ.

AAAa BBBb CCCc DDDd EEEd FFFf GGGg HHHh
IIIi KKKk LLLl.

VENETIIS, Apud Franciscum Zilettum.
M D LXXX.

